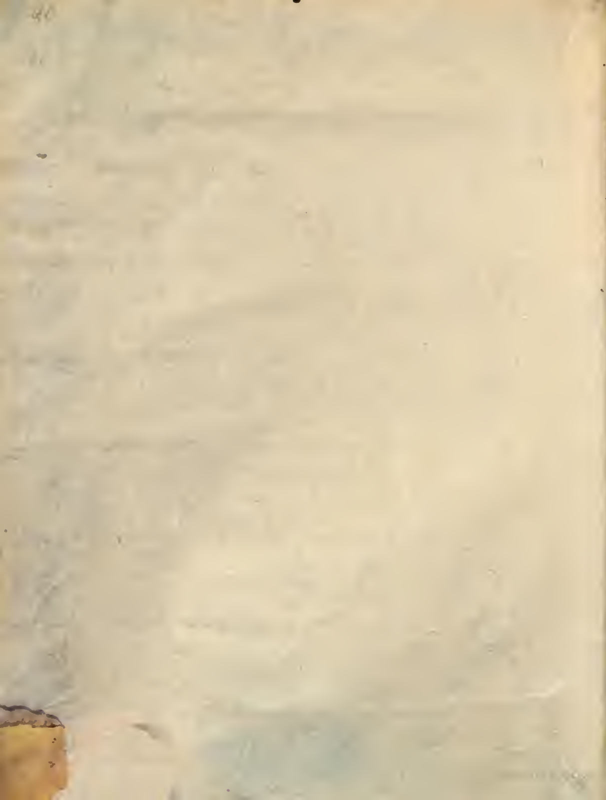

FRIDERICI SPANHEMII

VINDICIARUM

pro EXERCITATIONIBUS *suis*,

DE GRATIA UNIVERSALI,

Partes Duæ Posthumæ,

Adversus

SPECIMEN ANIMADVERSIONUM

MOSIS AMYRALDI.

Cum Præfatione

ANDREÆ RIVETI.

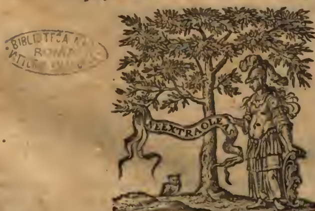
Accessit

APPENDIX

EZECHIELIS SPANHEMII FRID. FIL.

Ad Criticen Salmuriensem, & Grammaticas tricas.

Apoc. XIV, 13. *Beati mortui qui in Domino moriuntur, à modo, jam dicit Spiritus ut requiescant à laboribus suis, & opera eorum sequuntur eos.*

AMSTELODAMI,

Apud Ludovicum Elzevirium,

CIↃ IↃC XLIX.

Ad Reverendos Viros.

ECCLESIARVM

Per Gallias reformatarum Pastores,

ANDREÆ RIVETI

PRÆFATIO.

Reverendi, doctissimi & præstantissimi Viri, fratres in Christo mihi plurimum observandi.

Non mihi proposueram, hâc occasione, apud vos verba facere, & iterum vos compellare, postquam, nonnullorum artibus, in novissimâ Synodo Nationali Carentoni ad Matronam ante quadriennium ferè, habitâ, procuratum fuit, ut quam ad vos ex officio dederam Epistolam, in Synodo quidem lectam, nec vobis tum ingratam, (ut ex eorum qui interfuerunt relatione didici,) sine responso dimiseritis; sub eo prætextu, quod ex regionibus exteris ad vos missa fuisset; quamvis à viro in Gallia nato, educato, & per annos quinque & viginti inter vos Pastore, nec sine Synodorum vestrarum consensu & permissione, inter regni Franciæ fœderatos Sacram Theologiam profitente. Id sanè mihi mirum fuit visum, quasi extraneus factus essem fratribus meis, & peregrinus *Psal. 69. 10.*
filiis matris meæ. *Sed ex eo mihi innotuit, quid possent in aulâ fautores doctrinæ de* Gratia Vniversali, & annexis capitibus, *quibus hodiè Ecclesiæ nostræ apud vos turbantur: qui cum sensissent me non posse adduci, ut quam, unà cum fratribus omnibus dum in Gallia vixi professus sum veritatem, sinerem, tacitus, oppugnari & immutari, vel, tanquam Euangelio adversam traduci; quam velut solam verè Euangelicam dum apud vos sacro fungerer Ministerio, publicè semper voce & scriptis docui & asserui, nemine tum contrà nitente, sed consentientibus omnibus quibuscum tunc sanctam communionem colui; mihi voluerunt silentium apud vos imponere, ne deinceps, vobis in Synodo congregatis, illud iterum inculcarem:* Precor, vos fratres, ut speculemini dissi- *Rom. 16. v. 17.*

diorum & scandalorum auctores, præter doctrinam quam didicistis & declinetis ab eis. *Hoc eos adhuc malè habebat, quod cum mearum literarum & Considerationum in Synodo præcedente aliquam rationem habuissetis, mihique eo nomine pro vestra humanitate, gratias egissetis, judicârunt è re sua esse, ut penitus à vobis abstraherer; & quod non potuissent à vobis obtinere, operâ delegati Regii qui assidebat, effecerunt, ut deinceps vobis prohiberetur, ne responderetis literis ad vos ex regionibus exteris allatis, ut ea ratione nomen etiam meum, quantumvis Galli, inter exteros comprehenderetur. Cum hoc ita statutum fuisset, & in praxim redactum, statui apud me ab hoc meo officio apud cœtus vestros Ecclesiasticos in posterum abstinere, ne vobis molestiam aliquam crearem, & suspectos redderem neglectæ prohibitionis. Sed, quod omnibus, etiam re & habitatione extraneis, non est prohibitum, illud deinceps in communi possum usurpare, ut publico scripto vobiscum agam, & quod manu mea non licet, præli operâ exsequar, vobis vel seorsim unicuique, vel etiam pluribus unà congregatis, prælegendum. Id in hac occasione fecisset, si diutius ei vitam Deus prorogasset, vir Maximus, Theologus inter Orthodoxos paucis comparandus, & suo merito celeberrimus, extra Galliam quidem natus, sed in Gallia, idque Parisiis, apud consanguineum Pastorem, diu educatus, & in Gallicas Ecclesias benè affectus, nunc ὁ μακαρίτης* Fridericus Spanhemius: *Et ad id faciendum adductus fuisset, ut se apud vos purgaret à criminationibus & contumeliis, quibus eum in præfatione ad vos directâ, voluit onerare, vir quidem doctus & disertus, sed donis acceptis pessimè usus,* D. Moses Amyraldus, *Hypotheticorum hoc tempore coryphæus: qui cum occasionem quæsivisset in illum incurrendi ante aliquot annos, arrepta ansâ disputationis Theologicæ philyra unica comprehensa, & in Schola Leydensi ad exercitium studiosi uninus pro more habita, dogmata de quibus autoritate Synodi silentium ei fuerat imperatum, asserere & vindicare, edito libro sine examine & approbatione praviâ, ausus est; meque etiam inscium (&, si scivissem, invitum,) patronum appellare. Quàm provinciam cum suscipere noluissem, inde factum est ut me adversariis suis annumeraret, iisque* accerrimis & infensissimis, *meque eo nomine, pessimè exciperet. Huic accusationi respondi quantum necesse fuit, cum*

ger-

germano fratre meo, etiam mecum impetito. Nec defuit sibi & publicæ causæ, Reverendus & celeberrimus, Petrus Molinæus, *qui in eâ ætate, quamvis plusquam octogenarius, solidissimum* judicium *edidit, vobis brevi communicandum, de* Specimine Animadversionum contra exercitationes de Gratia Vniversali, *quas Amyraldus in acerba hac & virulenta ad vos præfatione, mille modis cum autore suo infamare conatus est & in hoc suo specimine toto, contemptu, scommatis, sarcasmis, & omni ludibriorum genere dehonestare. Nec vobis, ut spero, hæc mea accusatio iniqua videbitur, postquàm vir Amplissimus in Parlamento Parisiensi senator integerrimus, Amyraldo etiam amicus, cum, quorundam aliorum nomine, conquereretur, quod me contra illam præfationem acrius, ut putabat, defendissem, rationem hanc addebat, quod ab ea Apologiâ abstinere potuissem, quandoquidem, (quod tum nesciebam)* Epistola præliminaris, speciminis, illic, ab omnibus communi consensu, improbabatur. *Alius quidam Reverendus senex, & cujus in ecclesiis nostris laus est pro merito, in ea etiam Provinciâ in qua præcipuos & majoris auctoritatis fautores habet Salmuriensis doctrina, Pastor, sic nuper ad me scribebat:* Tu & ego summum amisimus amicum, cujus obitus nunquam satis poterit deplorari, & qui privatim majori me dolore afficit, quàm ullius quem unquam amiserim, Spanhemium nempe. Sed hoc minimum est; si cum nostra conferamus, jacturam quam Ecclesia Dei universa perpessa est, Lugduno-Batava nominatim cum tota Academiâ. Deus velit quam ipse fecit ruinam reparare, & aliquem suscitare dignum, qui tanto viro succedat, quique in doctrina sua æquè sit Orthodoxus. Non excesserunt duo menses, ex quo ad me scribebat, Vindicias suas esse sub prælo, mittebatque per studiosum quendam tuam Synopsim, & Apologeticam Epistolam tuam & fratris tui. Valdè doleo, D. Amyraldum occasionem dedisse multa detegendi quæ taceri poterant, & Præfationem ejus magis satyricam, & minus Christianam, quàm ulla quæ à longo tempore, ab ipsis maximis veritatis hostibus typis edita fuerit, plurimos adversus eum exacerbâsse, quod ei etiam non dissimulavi. *Ex his posteà judicavi*

plurimos esse ex iis ad quos præfatio illa directa fuit, qui idem cum istis senserunt, adeoque necessarium non esse pluribus adversus eam; apud vos, amici defuncti candorem & honorem, cum nostro, tueri. Sed cum vir ille sanctissimus, quem cum longius abessem, decumbentem videre non potui, eique in extremis inservire, à filio meo qui ex viciniâ Hagiensi jussu meo accurrerat, ut ei à me fraterna omnia deferret officia, petiit inter alia, ut posthumum suum opus, quod se bonâ cum conscientia suscepisse testabatur, seque cum ea quam in eo defenderat doctrinâ coram Christo comparere velle, quodque ex parte præcipuâ jam typis descriptum erat, parente suo orbatum, in tutelam meam reciperem, & in publicum prodiens, judicio meo, & mea commendatione comitarer: Id ego non potui nec debui fratri & amico intimo, cum quo toto hoc tempore quo apud nos vixit, eam contraxi amicitiam, qualis nulla major esse potest inter fratres consanguineos, officium denegare. Itaque, cum apud vos accusatus fuerit, alios deligere non opus fuit apud quos vel ille scripto causam suam ageret, vel ego lucubrationem ejus in eum finem susceptam, dijudicandam sisterem. Cui video id accidisse, ita disponente Deo, quod postremo Operis Aurelii Augustini, Pelagianismi olim flagelli, in quo tunc occupatus erat, adversus arrogantissimum juvenem Iulianum Pelagianum, Eclonensem Episcopum, pro defensione libri sui de Nuptiis & concupiscentia, *civitate Hipponensi in qua senex degebat à Vandalis obsessa. Cum enim ibi diem obiisset suum, reliquit* opus *illud* imperfectum, *quod diu latuit, & nostro tempore, è latebris erutum, se videndum præbuit, & orthodoxis lectoribus admirandum, in duobus relictis libris. In hac collatione dispar est ratio,* 1. *Quod Augustino seni res esset cum Iuvene; & quod ejus opus diu in Ecclesia mansit incognitum. Frater autem ille noster commissus fuit cum coætaneo, & à Deo nobis sublatus in ea ætate in qua, juxta naturæ cursum, potuisset nobis diu superesse: Et quod hæc illius posthuma lucubratio præli beneficio in publicum paulò post ejus obitum proditura est. Sed huic nostro amico id cum Augustino commune fuit, quod causam gratiæ quæ* est causa Dei, *ageret, contra* inimicos *veræ gratiæ,* latentes sub laudibus naturæ; *& quod in illa certamine diem suum clauserit. Quod ei cum adversario lis fuerit admodum immodesto, eumque non minus superbè calcan-*

te,

te, quàm is, qui jactabundus hæc profert proſtrato & jacenti adverſario pedibus non inſulto, quod tamen facere poſſem. *Quod facit cum negat ſe facere. Quod ſi noſter hic nactus ſit adverſarium doctum & diſertum; Is qui Auguſtinum ſuperbè calcabat & juveniliter ei inſultabat, ac probris omnibus onerabat, non vulgaris eloquentiæ atque ingenii acuminis, & promptitudinis laude, (ſi benè illam applicâſſet) commendandus ſuo merito fuiſſet. Nollem tamen in omnibus cum illo noſtrum Antagoniſtam conferre, quamvis in doctrinâ de peccato originali ejus argumenta recoquat, cum ſuis collegis: In alia enim* de gratia univerſali omnibus & ſingulis, etiam qui de Chriſto nihil audiêrunt, *ad ſalutem ſufficiente, quamvis naturam convertat in gratiam, & creaturarum prædicationi nimium tribuat; non tamen eo uſque proceſſit, ut* gratiam electionis *particularem rejiciat, vel eam directè obſcuret, ſed tantùm per periculoſas conſequentias: nec multum abeſt à Iuliani methodo, ſi criminationes, & convitia ſpectemus, ut ex ſcriptorum collatione cuivis patere poteſt. Illud prætereà obſervatione dignum eſt quod quantumvis noſtri hypothetici, ſe à Pelagianiſmo remotiſſimos affirment; id etiam faciant qui, noſtro tempore, inter Pontificios Pelagianiſmum renovant: quibus alii qui in contrariâ ſunt Auguſtini ſententiâ, rectè & appoſitè hoc regerunt:* tantam eſſe inter errores Pelagianos connexionem, ut ſi vel unica Pelagiani dogmatis tenuiſſima extremaque fibra, quam vix oculis aſſequaris lynceis, reſervetur, tota ſuperbiſſimi illius erroris moles, cum omnibus dogmatum peſtiferorum ramis, reviviſcat, *quod voluit Proſper cum diceret* totius illius hæreſeos ſummam ſub exigua parte tegi,

Pag. 207.

De qua plena mali labes, renovetur, & omne
Commenti corpus per ſingula membra reſurgat.

De ingratis Cap. VIII.

Si enim Pelagio tantillum detur, danda ſunt omnia; uſque adeo, inquiebat Ianſenius, ut qui unicam anguis illius mortui palpitationem, quovis verborum præſtigio, vel erroris minus perſpecti fuco, deluſus, in ſinu foverit, omnem illam veram gratiam extinguere, veram pietatem interficere, peccatum originale tollere, ſcandalum crucis evacuare, Chriſtum ipſum abjicere, ſupremæque ſuperbiæ thronum, velit nolit, erigere convincatur.

Hic

De Grat. Christi c. 17. *Hic maxima cautelâ est opus.* Poterat, *inquit Augustinus*, Pelagius se latebris obscuritatis hujus involvere, ut etiam iis quæ à S. Ambrosio conscripta posuimus, consentire se dicat, & ea se quoque sentire proclamet, semperque sensisse: atque ita singula conetur exponere, ut etiam ejus sententiæ convenire credantur; *Ita hodiè fit in verbis Calvini, Martyris, Buceri, & aliorum, ut nisi quis diligenter attendat, periculum est ne decipiatur. Id etiam experta est Ecclesia Christiana, ab eo tempore quo controversiæ illæ fuerunt à Pelagio motæ. Nam cum dogma illud tandem cum autore, qui sæpius suos examinatores fefellerat, & absolutus fuerat ab hæresi, damnatum fuisset,* Corpus commenti resurrexit *in illa parte quam Semipelagiani, aliis partibus rejectis, retinuerunt, illaque ipsa posteà per varias Synodos, & in ipsa Ecclesia Romana per ipsius Episcopos rejecta, subinde tamen se erexit, à magnis etiam, suo seculo, viris suscepta; quales fuerunt in Germaniâ Rabanus Maurus cum suis; & in Galliâ, ad octavum usque seculum Hincmarus Rhemensis Archiepiscopus cum sua Synodo. Adversus quam Ecclesia Lugdunensis cum Episcopo suo Remigio stare necesse habuit, & Synodos opponere Synodis in causa Goteschalci Presbyteri, malè propter Augustini doctrinam mulctati, ut ex ejus Orthodoxa confessione patet, quam ex manuscripto edidit, cum tota illa Historia, à se summo cum judicio collectâ, vir magnus Iacobus Usserius, ab hostibus gratiæ, & patriæ suæ, ejectus, & dignitate Archiepiscopatus Armachani, in Hibernia, dejectus. Adeò tenax est pix illa, ut quem semel attigerit, vix unquam sine inquinatione dimittat. Hoc etiam nostro tempore testantur acerbæ contentiones in regno Pontificio, quæ ante multos annos exortæ, quantumvis habeant quem supremum controversiarum judicem agnoscunt, & summum in tota Ecclesia Monarcham, qui sæpè dictis tumida æquora placare conatus est, & scriptis eristicis modum imponere, nondum potuit impetrare, ut* Molinistæ, *quos vocant;* Iansenianos, *qui alibi, sed maximè in hoc vicino Belgio, in præcipuis Academiis & Norbertinorum cænobiis & Augustini, quos vocant, Eremitarum, conventibus, à doctrina Augustini quam suam esse profitentur, dejicerent, efficerentque ut ab eâ vel latum quidem unguem discederent; frustrà connitentibus Iesuitis, adversus Augustinum & ejus sequaces. Libri enim etiamnum circumvolant, in quibus* Petavius *Iesuita,*

Iesuita, & personatus quidam Ricardus *in eos fœdè debacchantur; Hic quidem sub aliena larvâ, Petavius autem aperto Marte, ille ipse cui hactenus pepercit Amyraldus, ab eo provocatus, in suis fratribus persequendis nimium occupatus. Is* Iansenium *quantumvis olim Episcopum, mortuum lacerat, tanquam* hebetem, veternosum, attonitum, stupidum, amentem, insanum, noctuarum more cæcutientem, talpis cæciorem, minus quàm præditum ratione animans, sine sensu communi & judicio, Calvini asseclam, Calvini germanum, cujus intolerandi errores, incredibilis inscitia & stupor, cujus os durum, frons nulla, portenta errorum, opiniones portentificæ, canoræ nugæ, interpretationes maliciosæ, calumniæ insidiosæ, ineptæ fabulæ, insulsa novitas, peregrinæ merces pestilenti halitu afflatæ. *Qui* verò eum sequuntur, eidem, Manichæorum luto & peste involuti sunt, libertatis eversores, liberi arbitrii corruptores, homines ineptissimi, novæ libertatis architecti, amore novitatis excæcati, semicatholici, Calviniani graculi, imò Calvino deteriores & absurdiores. Qui ut πλάζῶνες & malo spiritu afflati somniant, à quibus mens, judicium communisque sensus avolârunt. Quorum doctrina imperita, & profana novitas, indoctæ fabulæ, labes, & flagitia novæ doctrinæ, arcana inauditæ ab omni seculorum memoria sapientiæ, absurda & ridicula omnibus mortalibus, paulum supra pecudem ratione utentibus, quæ nemo nisi consummatus Stoicus, possit absque risu & stomacho audire; Denique, quorum tam portentosa de libertate sententia, ut ex ea multiplicium errorum seges, ac fidei totius, imo naturæ humanæ pernicies, ac rerum omnium perturbatio sequatur. *Hæc & similia ex Petaviano de libero arbitrio libro, collegit qui sub nomine* Vincentii Lenis, *egregiè Petavium & Ricardum dedolavit Lovanii, cui inter alia hæc reposuit:* Quis te genius, mi pater, à mente tua sic derepente alienavit? Quis in Reverendissimum illum Antistitem, & fideles Augustini discipulos sic efferavit? Ira, sine dubio, ira & ægritudo animi, idque ut ægros solemus, miseratione potius quàm aspera castigatione toto hoc libello tractabimus, ut duo pariter insaniamus. Scio quid repositurus sis, Episcopum illum incœpisse, & Molinas tuos, Suarez, Vasquez, Valentias, Lessios, aliosque vestri or-

dinis Theologorum apices ab eo malè habitos esse, & ideo ne quid deberes par pari retulisse. *Nempe hoc Petavium coquebat, quod Iansenius* Erroris Massiliensium, *& quorundam recentium, nempe supra memoratorum Iesuitarum* Parallelum *confecerat, per quinque capita, & notas octoginta, quibus Molinistas reos fecit, omnium errorum, quibus olim Semipelagiani Orthodoxis negotium facessiverunt: quæ* NOTÆ *si conferantur cum plerisque placitis, objectionibus, & annimadversionibus Salmuriensium, & qui eorum doctrinam sectantur, reperietur non ovum ovo similius esse; & ex eodem fonte vel lacuna hausisse utrosque; ut mirum non sit eorum antesignanum in nos irruere potius voluisse, quam in Petavium incurrere: cujus hæc sunt verba libro de hæresi Pelag. cap.* 10. Evidens esse, eos qui efficientiam gratiæ proximè in solam derivari intelligentiam, ac per eam in voluntatem trajici putant, procul à Pelagiani vel Semipelagiani, contagione erroris abesse. *Quæ ipsa est pura puta doctrina Salmuriensis, ut ex eorum scriptis apparet. Quid autem ad hæc Vincentius lenis?* Quid aliud, *inquit*, volebat Pelagius, dum ajebat, Doctore tantùm ad implendam legem, non adjutore opus esse, doctrina & luce intellectus, non inspiratione dilectionis? Aut explicet Petavius, qua viâ efficientia illa gratiæ ab intellectu in voluntatem, sine immediata charitatis inspiratione trajiciatur. Nisi enim hoc secundùm doctrinam Ecclesiæ Orthodoxam faciat, omnium ferè quæ Augustinus libro de Gratia Christi in Pelagio damnat, approbator, & plurimorum dogmatum, quæ in Synodo Arausicana adversus Semipelagianos stabilit, eversor est manifestus. *Ricardus autem Iansenianos appellat*, calumniarum Architectos, homines exhausti pudoris, novam Libertinorum nationem, qui hæreticorum nugas & flagitia deosculantur, qui rancidas & stramineas responsiones ab hæreticis mutuantur. Qui nihil volunt nisi quod hæreticorum sit. Qui nihil de se proferunt, sed hæreticorum latrociniis splendent &c. Quorum coriphæus plus Augustinum in Calvino, quàm in Augustino legit. Qui Deum crudelem, immanem, & perfidum facit &c. *Hæc ideo hîc descripsi, quia tales libri non ubique prostant, ex quo eorum inhibitio facta est Romæ, instantibus Iesuitis; ut simul ostenderem, unde apud nos tam hîc, quàm posteà in Galliâ, hæc contagio serpserit, si qui sint ex Pontificiis qui*

nostri

nostris malis insultent, & vulnus nostrum ungue exasperent, noscant se domi habere quod agant, nobisque hoc nomine molesti non sint: nec putent ex aliquorum intemperie vel novandi libidine, dissidium illud ita in nervum erupturum, ut inde schisma, quod Ithaci velint, oriatur & religionis quam in confessionibus Ecclesiarum nostrarum Regibus nostris exhibitis professi sumus, talis accidat mutatio, quâ non facile dignoscantur ab aliis, qui sub Edictorum Regiorum fide, inter nos Deo serviunt ex verbi Dei præscripto, in omnibus reformatæ Religionis fundamentis. Invigilandum tamen vobis ne longius serpat hoc malum, & augeantur dissidia; ac eorum audacia coërceatur, qui nullis hactenus repagulis retineri potuerunt, quominus fræna laxarent suæ curiositati, & unâ ex Academiis occupatâ discipulos, suarum opinionum tenaces post se abstrahant. *Quantum verò in eo sit periculi, & quales à talibus magistris sperari possint, eventus jam in multis docet, quorum nonnulli, ut audio, super defuncti optimi Dei servi fossâ, insolenter tripudiant, optandumque fuisse dicunt, ut ante triennium fatis concessisset, quod tamen eorum magistro nollem adscribere. Sed hæc deinceps vestræ curæ sunt committenda, qui non ignoratis quid in his provinciis olim acciderit, postquam in ipsis Academiis in factiones itum est; & quàm difficulter malo, cui ab initio non satis fuit præcautum, salutaris postea medicina potuit adhiberi; iis non auditis, qui de horum novissimorum temporum periculis cavendis, sapienter & opportunè monebant. Existimârunt nonnulli talia, quæ in cultu publico ordinario nihil mutant, cum eis non obsistitur spontè effluxura, & amissâ novitatis gratia, facile cessatura, quamvis nemo se opponat, nec desunt viri boni qui etiamnum ita judicent. Et fortè iis calculum nostrum possemus adjicere; si in una aut altera Ecclesia, privati quidam talia molirentur. Sed alia est Academiarum ratio, in quibus tanquam in seminariis educantur juvenes, qui posteà Ecclesiis commendari debent: ex quibus velut ex equo Trojano, (quod olim dictum de Isocratis ludo) innumeri dicendi Principes exeunt; à quibus posteà manant, si sua abutantur facundia, & novis doctrinis imbuti ad docendum, publicè admoveantur, aquarum corruptarum fluenta, totas regiones inundantia. Inde querelæ mutuæ; inde dissidiorum ampla seges, inde suspiciones graves, inde nunquam finiendæ lites, dum ex una in aliam, contradicendi studio, fit illapsus; donec tandem ad extrema deveniatur. Quarundam itaque apud vos Synodorum Provincialium non possum improbare sollicitudinem, quæ suis ad Nationalem delegatis*

 gatis

gatis in mandatis dederunt, ut procurarent eos qui eorum jurisdictioni subsunt, deinceps gravi censurâ notari, si scriptis eristicis vel mutuò se provocent, vel aliis provocantibus etiam exteris, super his quæstionibus respondeant, omnibusque silentium imponatur super iis controversiis de quibus hactenus litigatum est, etiam ab extraneis lacessitis. *Viderunt enim viri prudentes, quo animo ii, quos tenebat scribendi cacoëthes, cum iis prohibitum fuisset ne quicquam ederent in posterum in talibus; sub Synodi finem per suos fautores tam enixè petierint, (qui videbant se classicum cecinisse, & exteros provocâsse) ut liceret si quis ex illis eis responderet* injuriam propulsare *quam sibi inserendam putabant, si ii, quos publicè impetiverant, aliquid eis reponerent. Quod cum obtinuissent, sub hac tamen conditione, ut Synodus Andegavensis, cui Salmuriensis Academiæ inspectio demandata erat, prius inquireret an id necessarium foret; deinde non prius editionem scriptorum permitteret, quàm ex ipsa Synodo ad id delegatis, commissum fuisset eorum examen & approbatio. Sed frustrà hæc omnia. Qui enim noverat paucos esse in illa provincia qui à se non penderent, quorum maxima pars sub illius & collegarum disciplina studuerat, facile obtinuit, ut negotium illud totum ipsis Salmuriensibus Collegis demandaretur, idem secum sentientibus, proinde in sua ipsorum causa judicibus & arbitris, in qua etiam ita se gesserunt, ut non solùm approbaverint & laudaverint ea quæ spectabant ad quæstionem juris, sed etiam accusationes, & criminationes quæ versabantur in factis, de quibus nihil certi poterant habere. Sic elusa Synodi cautelâ, prodiit in publicum scriptum illud στηλιτευτικὸν ad vos directum, cum* specimine animadversionum, *id est, convitiorum omnis generis, & indignorum sophismatum & paralogismorum, Sylloge. Sic renovatâ dissidiorum materia & auctâ, virum doctissimum & optimum, tam malè habitum adegit ad justas* Vindicias *parandas, illo ipso tempore quo non solùm ordinariis utriusque, quo fungebatur muneris, erat vacandum, sed etiam quo extraordinariis occupationibus distinebatur, & gravibus premebatur negotiis, quæ non poterat per eorum auctoritatem quibus erat obnoxius, vel detrectare, vel in aliud tempus differre. Facili tamen negotio horis successivis omnia paraverat ad id necessaria, & potiorem partem Typographo commiserat excudendam, cum Deo visum fuit eum, ex Synodo Ecclesiarum linguæ Gallicæ, Harlemo redeuntem, jam male affectum, lecto affigere, & sensum ei imprimere, quietis ab omnibus suis laboribus approperantis. Quomodo*

modo autem se ad eam composuerit, quo animo, qua vi spiritus vocanti Deo paruerit, quâ fide & sancta παῤῥησίᾳ ad eum accesserit, quàm ardentibus precibus eum invocaverit, quàm animo quieto sanctam animam Christo Redemptori commendaverit, quàm pacatè eam in manus ejus deposuerit, in quo vivere & mori lucrum *deputabat; testes fuerunt quotquot aderant collegæ & alii plures, inter quos Reverendus senex*, Samuel Lescherperius Riverius,*popularis & amicus noster, Ecclesiæ Gallicæ Delphensis Pastor, qui duobus ante obitum diebus ei continuò affuit, & beatæ ejus migrationis testis fuit oculatus, eumque ultimus precibus & votis, exspirantem comitatus est. Quæ omnia, cum aliis, ad laudes defuncti pertinentibus, eleganter prosequutus est, vir Reverendus & Clariss.* Abrahamus Heydanus,*ejus in professione Theologica Collega, in illa funebri oratione, quam in amplo totius Academiæ consessu, non sine lachrymis suis, & omnium auditorum, profusis, pronunciavit; quæ cum in lucem emissa fuerit, plura de tristissimo, & mihi privatim luctuosissimo eventu, dicere supersedeo. Tanti viri opus hoc, imperfectum quidem, si partes integrantes omnes spectemus, si necessarias, si doctrinam & eruditionem non vulgarem, si acumen, & summam ingenii vim, perfectissimum; mihi commissum, admodum Reverendi fratres, offero vobis, illius quam ad extremum usque vitæ halitum fidei & sententiæ* de vera, salutari & efficaci Christi gratiâ *professus est & defendit*, summam, & monumentum,*quod vestrûm omnium candido & libero judicio ipse voluit expositum. In quo, si nonnullis in locis videatur vobis in adversarii sui criminationibus & sarcasmis retundendis acrior fuisse; id ipsius nomine à vobis peto, ut non dedignemini ea quæ fortè videbuntur nimio* sale *respersa, cum* felle amarissimo, *eorum quæ maximo cum contemptu, liberaliter nimis, ausim dicere atrociter, in eum fuerunt conjecta, conferre. Videbitis id eum tantum præstitisse ad quod in Dissertationum suarum præfatione se obstrinxerat, antagonistæ;* sive *ξύστρον* ipsi adhibere placeret, sive *κτένιον*, uteretur arbitrio suo, se hîc eùm sibi obsequentem habiturum, & stylum ipsi exemplo suo, quod religiosè sequeretur, formaturùm. *An ulterius, an eo usque processerit, necne, annon etiam in iis graviter (non per scommata & sarcasmos) ut Theologum decuit, non intercedo quominus liberè sententiam vestram proferatis. De grammaticis tricis contentionem consultò declinavit, &*

cur eam non existimaverit, immiscendam esse gravioribus Theologiæ materiis, ipse rationem affert pag. 324. *Pensum id*, quod ab aliis occupatum *meminit, si hic non damus totum, id in aliud tempus ne volumen nimium excresceret, dilatum fuit, non ablatum: præsertim quia doctissimus juvenis, qui hoc in se susceperat, & maximam partem ad eum miserat, admiscuit multas disputationes Theologicas, & longius processit dum quorundam primæ reformationis doctorum, Calvini, Martyris, Buceri &c. existimationem, ab hypothetica, quàm nonnulli eis affingunt, labe, strenuè vindicandam suscepit. Sed ne diutius insultet defuncti manibus, Grammaticus criticus, nec inultus noster amicus hac in parte maneat*, Ezechielis Spanhemii; *adolescentis, pro ea ætate, docti & patre non indigni filii*, privatæ pro parente Vindiciæ, *appendicis loco subnectuntur, quas etiam, viris literatis censendas exponit & dijudicandas.*

De me nunc, ut aliquid subjiciam, priusquam huic præfationi finem imponam, locus opportunus postulare videtur. Ætas grandis & inclinata, quam Deus ad annum usque vitæ meæ LXXVIII *prorogare voluit, quamvis in corpore, per ejus benignitatem, satis vegeto, nec gravibus senectutis incommodis ad hoc usque tempus, tentato, me tamen* vetat spes inchoare longas. *Mihi, si unquam, cogitandum ad finem usque vitæ, de communi mortalium sorte, ut ad diem illum decretorium paratus inveniar, & deinceps iis intentius vacem meditationibus, quæ me à terrenis planè avocent, & ad cælestia cogitanda provocent. Nihil magis expeto, quàm, dum ad pacem illam æternam aspiro & tendo, videam totius Ecclesiæ, sed Ecclesiæ patriæ nominatim, stabilitam, non externam tantùm, sed internam & domesticam præcipuè pacem; ad quam, maximo lucro deputarem si quod vitæ reliquum est, sine veritatis dispendio, possem impendere. Testis est mihi Deus* καρδιογνώστης, *quod me non immiscuerim his litibus, vel privato aliquo affectu ductus, sive odii in quemquam, sive livoris; sive nominis mei propagandi, aut famæ acquirendæ studio; qui latere maluissem, quàm in hac acie stare, si mihi per conscientiam, in hac speculâ à Deo posito in Ecclesia, licuisset in otio spectare, illius veritatis cujus ante annos quatuor & quinquaginta præco, per Dei gratiam, factus sum, inclinationem vel imminutionem, aut corruptelas: neque me etiam abreptum fuisse inconsiderato Zelo, nec spontè quæsitis occasionibus; sed aliorum potius, quorum judiciis & hortationibus plurimum debeo, rogatu, quàm*

pro-

propria inclinatione, & ea fecisse, quorum me, Deo gratiâ, non pœnitet; si rem ipsam in se spectemus: nam in agendi ratione, non præsumo me semper ab infirmitatibus fuisse vacuum, quas in me plurimas coram Deo agnosco, & ut ignoscat precor. Spero vos in meliorem partem interpretaturos, si affirmare non dubitem, me in veritatis defensione ex conscientiæ sensu, sincerè versatum fuisse, non solum contra τοὺς ἐξ ἐναντίας *à quibus separati sumus: sed etiam adversus eos qui omnibus Ecclesiis reformatis litem moverunt, in iis capitibus in quibus à centum annis concordes fueramus, idem dicentes & sentientes, ne uno quidem ex adversariis communibus renitentibus, quorum hactenus nullus fuerit, qui inter Calvinum & Bezam non benè in his capitibus convenisse, ausus fuerit objicere, inter quos dum unà vixerunt, tanquam inter parentem & filium concordes fuerunt animi, & unius & ejusdem sententiæ, Beza etiam vivo Calvino causam illius suscipiente contra Castellionem, Bolsecum, Pighium, & alios Semipelagianismi recoctores, nec quisquam repertus est ex pastoribus & professoribus Genevensibus ab illo tempore, qui dissensum in eorum dictis vel scriptis notaverit. Unde manifestum est illum, quem hypothetici doctores nuper rimati sunt, omni carere fundamento, & confictum fuisse, ut detortis eorum, Calvini præsertim scriptis, incautis fucus fieret, & novæ hypotheses, sub tanto nomine obtruderentur. Eo usque tamen bona causa triumphat, ut artes illæ quibus conati sunt nonnulli, Genevenses & Helveticos Doctores & pastores inter se committere, aut ad nova sua dogmata inflectere, neminem repererint qui iis moveretur, & Calvinum, Bezam, Bulingerum, Musculum, Pellicanum, Vermilium &c. Genevæ, Bernæ, Tiguri, Basileæ, & ut verbo dicam, in tota Helvetia, aut confiniis, consenserint aliter docuisse sensisse quàm illi nunc nobiscum unanimiter docent; quod etiam ignotum non esse potest Salmuriensibus; neminemque inter eos esse qui non unà nobiscum usurpet verba Cœlestini in causa Prosperi & Hilarii:* In talibus causis non caret suspicione taciturnitas, quia occurreret veritas, si falsitas displiceret. Merito namque causa nos respicit, si cum silentio faveamus errori. Ergo corripiantur hujusmodi, non sit his liberum habere pro voluntate sermonem. Desinat incessere novitas vetustatem, desinat Ecclesiarum quietem inquietudo turbare. *Hæc me consideratio adegit, ut, occasione datâ,* non tacerem, propter Sionem,

nem, *sed liberè quod sentiebam assererem, & confirmarem. Feci quod potui, & nunc etiam vobis, tanquàm per tabulas testamentarias declaro, me in ea doctrinâ, quam Ecclesiæ nostræ ab ipsis reformationis initiis, nominatim in articulis*, de natura & gratiâ, de prædestinatione sanctorum, de vocatione efficaci, de justificatione & sanctificatione, *& aliis omnibus ad id spectantibus, prout etiam hactenus in scriptis meis eam exposui, professæ sunt; & quam tot martyres fuso suo sanguine, tanquam sigillo confirmârunt, me, inquam, immori velle quam certissimam & verbo Dei conformem credo & agnosco. Me nihilominus, si quid imposterum, contra moveatur apud vos, aliis melioribus, quorum plures habetis, lampadem tradere; & quod video à piis & doctis viris desiderari, à litibus deinceps abstinere velle, & aliis exercitiis vacare: iis ipsis qui hactenus mihi, sine causa, infensi fuerunt, vel me gratis oderunt, precibus apud Deum procurare, mentem ab omni odio defæcatam, ab omni errore purgatam, nec sub precum velo, convitia in eos congerere velle; sed maledicentibus benedicere, iisque mentem sanam in corpore sano ex animo vovere. Nec tamen velim, quemquam ex iis ipsis qui in contrariâ, & à me adversa fuerunt, aut sunt, in nonnullis, sententiâ quæ nostrarum Ecclesiarum communem oppugnat, existimare me ex iis senibus esse de quibus solent jocari*, quod quæ juvenes didicerunt, senes nolunt perdenda fateri. *Quinimo eorum unicuique libenter & ex animo illud oggero, quod Augustinus senex, juveni & petulanti Antagonistæ,* Si me posses docere quod nescio, non solùm te verbis, sed etiam pugnis cædentem, patientissimè sustinere deberem. *Id potius ab omnium vestrûm charitate sum exspectaturus, ut si quid mihi exciderit, in quo existimetis me modum excessisse, vel hallucinatum fuisse, corrigi paratum, dum adhuc in vivis sum admoneatis fraternè, & intereà me precibus vestris sanctis juvetis, mecum à Deo petentes,* ut eripiat me ab omni opere malo, servetque suo regno cælesti. *Ego vicissim ab eo petam ex intimo cordis mei,* ut ipse Dominus semper det vobis pacem, omni modo sitque cum omnibus vobis, AMEN. *Scripsi Bredæ Brabantorum*, XV *Cal. Septemb.* CIↃ IↃ XLIX.

Ad Vincent. Victorem. lib. 4. de orig. anima Cap. 3.

2. Tim. 4. v. 18.

2 Thess. 3. v. 16.

Vobis in Christo addictissimus frater,

ANDREAS RIVETUS.

FRI-

FRIDERICI SPANHEMII

VINDICIARUM EXERCITATIONUM DE GRATIA UNIVERSALI

PARS PRIMA.

Exhibens Defensionem Argumentorum oppositorum opinioni de *Gratia Universali* in *Thesibus* Lugduni Batavorum de argumento isto disputatis.

CAPUT I.

An propositum miserendi particulare, quod Scriptura Deo tribuit, Act. XIII. 48. Rom. IX, 11,12,13,18,21,22,23. 1 Thess. V, 9. Iud. 4. *& aliis id genus locis, evertat dogma de voluntate Dei universali miserendi omnium & singulorum hominum ad salutem?*

BREVIARIUM Capitis primi.

ARgumentum nostrum contra Gratiam Universalem. Responsio Animadversoris. Ejus confutatio. Defensio Animadversoris. Ejus Examen. Petitio τοῦ ἐν ἀρχῇ *notata, & Gratiæ subjectivæ corruptio. Absurdum Animadversori impactum. Status quæstionis perversus. Dogma* ἀσύλλογον *notatum, & novum absurdum. An remissionis peccatorum præco sit natura. Ordo observandus, ab Animadversore inversus. Sententia nova absurditas. Nodus de impetratione remissionis peecati incredulitatis. An fructus satisfactionis omnibus destinatus fuerit. Contradictio notata. Dilemma de impetratione fructus satisfactionis. Absurda varia novæ Theologiæ. Velleitas Deo perperam adscripta. Ejus absurditas. An intentio conditionata universalis de omnium salute Deo adscribenda. Repetitio novies iterata illius quod est* τὸ κρινόμενον. *Dissimulatio responsionum nostrarum ad loca Scripturæ objecta. Injusta accusatio. Examen duplicis œconomiæ Dei ab Animadversore constitutæ. Particularis miserendi voluntas evertit universalem. An promissio, omnem credentem salvandum, ponat voluntatem universalem conditionatam in Deo omnes salvandi. Dogma Remonstrantium ab Animadversore adoptatum. Dilectionis universalis conditionatæ examen. Loquutiones indignæ perfectione Dei. An Deo sint tribuendi affectus magis vel minus definiti. Glossa de induratione.*

tione notata. Absurda varia, ἀκυρολογία, & contradictio, notata. An Deus alios quàm vasa misericordiæ salvari voluerit. An inclinatus dici debeat in salutem omnium. Loquutio identica, notata. An Deus præparet tantùm ad gloriam. An salutem omnibus paratam esse voluerit sub conditione. An Deus aliquos ex prævisione fidei ad salutem constituerit. Dogma Remonstrantium adoptatum denuo. Implicatio Theologiæ Animadversoris. Vnde prævisio incredulitatis in omnibus. Ejus fundamentum evertit Gratiam Vniversalem. Inenarrabilis φιλανθρωπία conditionata, merum ludibrium. An detur causa beneplaciti divini. Prævisionis inutilitas. An Deus addicat interitui ex prænotione obstinationis adversus Euangelium. Ejusdem prænotio universalis evertit Gratiam Vniversalem. An destinatio Dei ad vitam vel ad mortem dici debeat actus misericordiæ & justitiæ. An in dispensatione Gratiæ Vniversalis detur concursus virtutum Dei. An ea conveniat sapientiæ Dei.

I. SIne phaleris & morsu rem aggredior, Lector, non Aretalogum acturus vel Theonem, sed Theologum, nec vel Ordinem nostrum prostituturus, vel argumentum. Nihil ineptius olim creditum, quàm saltare in toga, vel comœdum agere in tragœdia: Nihil indignius Theologo, quàm sibi & Lectori ludos facere in re seria & sancta. Emblemata itaque & schemata omnia contumeliarum & dicteriorum, quibus totum opus suum non tam distinxit vel persperfit, quàm farsit Animadversor, ipsi integra relinquam. Animadvertet verò Lector ex collatione scriptorum nostrorum, quis causam Christi spiritu Christi, prout fieri debet, inter nos agat. Argumentum quæstione Capiti primo præmissa propositum, affirmatum à nobis fuit *Thesi* VI. ex eo quod Scriptura testatur, *Deum aliquorum misereri, aliorum non, alios amasse, odisse alios, alios ordinasse ad vitam æternam, alios constituisse ad iram, & præscripsisse ad damnationem, alios fecisse vasa iræ, alios misericordiæ.* Respondit Animadversor in Dissertatione Thesibus nostris opposita; *Sanè particulare aliquod miserendi propositum doceri in Scriptura locis à me allegatis, quatenus Deus fidem quibusdam absolutè indulgere voluit, ut servarentur certo. Ex eo verò non sequi, nullam fuisse Dei voluntatem universalem, ut omnes servarentur, modò crederent. Hanc doceri* Ezech. XVIII, 23. Joh. III, 16. I Tim. II, 4. II Pet. III, 9.

II. Responsio ista accuratè à nobis excussa, Exerc. Parte I. à pag. 112. ad p. 177. & inter plurima alia demonstratum. 1. Particulare istud propositum miserendi, quod nobis concedere cogitur Animadversor, reverâ evertere universalem istam voluntatem. 2. Talem haudquaquam doceri locis ab Animadversore allegatis, ad quæ singula exactè responsum. 3. Ob id ipsum quod Deus fidem quibusdam tantùm indulgere voluit *absolutè*, salutem interea à fide suspendit, quæ aliunde haberi non potest, eum haudquaquam voluisse, ut omnes servarentur. 4. Dici non posse,

poſſe, Deum fidem reliquis indulgere velle vel *abſolutè*, vel ſub *conditione*, quæ vel non abſurdè ponatur, vel non recurrat cum conditionato. 5. Voluntatem iſtam univerſalem omnes ſervandi, modò credant, vanam eſſe, quum ſciat Deus, omnes naturâ incredulos eſſe, nec fidem ullum, niſi ſe dante, habere poſſe, nec tamen ejus gratiam innumeris facere velit. Nec hoc ſine aperto ludibrio dici poſſe, ratione omnium illorum, quibus nihil unquam vel de Chriſto, vel de fide in eum revelatum fuit. Inde *noluntatem* potiùs tales ſervandi concludendam, quàm *voluntatem*, tum ob conditionis iſtius exactionem, tum ob negationem *gratiæ* illi præſtandæ neceſſariæ vel *objectivæ* & *ſubjectivæ* ſimul, vel *ſubjectivæ* ſaltem, reſpectu omnium eorum qui non credunt, quum nemo poſſit venire ad Chriſtum, adeoque vel credere vel ſalvari, niſi Pater traxerit eum. Ioh. VI, 44. 6. Oſtenſum locis Rom. IX, 11. Actor. XIII, 48. & aliis id genus, voluntatem iſtam univerſalem everti.

III. Quid ad hæc Animadverſor? Poſt magnifica promiſſa, & cavilla varia (qualia, quia Dei Servos parum decent, cauſam ſanctam minus, abſit ut reponam, ceſſurus ipſi facile τὸ περὶ τὰ σκώμματα εὔστοχον, ſine diſpendio veritatis) Repetit 1. pag. 119. Diſtinctionem gratiæ ſuæ *objectivæ* & *ſubjectivæ* ſine neceſſitate. 2. In utriuſque deſcriptione peccat: *Illam omnibus expoſitam* ſupponendo, quod novit eſſe τὸ ἀμφισβητούμενον: *Iſtam* partim frigidè deſcribendo per gratiam *mentem comparantem*, quo, ſecundùm ſuæ Theologiæ placita, *immediatam* Spiritus Dei in cor vel voluntatem illabentis operationem negat, partim enervando, dum id duntaxat ei tribuit, quod *mentem ita comparet, ut admittere & amplecti queat id quod offertur*, quaſi potentiam tantùm id præſtandi conferret, & nòn actum, quum tamen det τὸ velle & τὸ perficere; & ipſum *credere*. 3. Supponit, *gratiam objectivam* omnibus offerre id *quod eſt credendum*, quod vel Chriſtus non eſt, & ſatisfactio ejus, vel dicendum, iſta omnibus & ſingulis hominibus oblata eſſe per τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ. 4. Fatetur *gratiam ſubjectivam* paucis indulgeri, adeoque quum ſine ea ſalus obtineri nequeat, quibuscunque Deus eam denegatam voluit, eos haudquaquam ſalvatos voluit, nec enim is ſeriò finem alicui velle dici poteſt, qui illi non vult medium neceſſarium, ſine quo finem aſſequi non poteſt, ſi præſertim & ipſe medium iſtud conſtituerit, & nôrit, illud niſi ſe dante haberi non poſſe.

IV. In ſequentibus p. 120. 1. *Statum quæſtionis* pervertit, cum ſic formando: *An remiſſio peccatorum per unam verbi prædicationem offeratur: An verò Deus ſpem ejus aliquam oſtenderit omnibus nationibus, omni tempore in diſpenſatione providentiæ?* Mutatur enim *ſubjectum*, & aliud eſt, quærere, an *remiſſio* omnibus offeratur, vel non; Aliud, an *aliqua ejus omnibus oſtendatur*

spes. Prius, peccata actu expiata docet, posterius, ea expiari posse. De priore etiam quæstio inter nos instituta, non de posteriore. Et quum *objectivam gratiam* dicat consistere in *remissione peccatorum*, vel ista (quæ utique *actualis* est, *potentialis* enim non est remissio, sed *remissibilitas*) omnibus per *dispensationem providentiæ* in sphæra naturæ proponitur, adeoque Christus & ejus satisfactio, in qua sola fundatur, & sine qua credi non potest, & vocatio ad eam sub conditione fidei & resipiscentiæ, quæ omnia ἀϑεόλογα, ut quæ naturam faciunt præconem Euangelii, & beneficii illi proprii, vel *gratia objectiva* universalis non est. 2. Conditio *fidei* & *resipiscentiæ* addita ostendit, remissionem istam iis tantùm à Deo volitam esse, quibus utriusque gratiam largitur. Quibus enim offerri dicitur? Incredulis & impœnitentibus, & incorrigibiliter quidem talibus ex se. Sub qua lege? ut *credant* & *resipiscant*, hoc est, ut non sint, quod sunt, & non possunt non esse, & ut faciant, quod facere non possunt, impotentiâ iis invincibili, ipsomet fatente, cujuscunque generis illa statuatur. 3. Ambiguè *omnibus nationibus* spem istam propositam dicit, quippe quod intelligi potest vel de quibusvis, vel de omnibus & singulis nationibus. Prior significatio & inutilis est causæ Animadversoris, & locum tantùm habet in œconomia N. Testamenti, nec affirmari potest de œconomia Testamenti Veteris. Posterior & falsa est, & nodum non solvit, ut enim universalis gratia salva maneat, omnibus etiam omnium nationum individuis proposita dici debet. Quî verò id aptari possit iis inter gentiles, qui in prima ætate extincti fuere, & quos Deus ex non fœderatis nasci voluit, & statim exstingui, docebit nos, quando volet, Animadversor. 4. Adde remissionis peccatorum argumentum totum Euangelicum esse, adeoque non dispensatione providentiæ, quæ pertinet ad naturæ sphæram, annuntiari, sed verbo tantùm gratiæ.

V. Addit ibidem; Quæri deinde; *An omnibus hominibus Christus per suam satisfactionem veniam illam impetrârit, ut per eum servari possint, si modò credant & convertantur. An verò fructum satisfactionis paucis electis ita destinârit, ut nulla fuerit in aliorum salutem animi inclinatione propensus?* Istud à me, illud à se doceri. At 1. Ista quæstio præmitti debebat, ut fundamentum prioris, quum universalis vel particularis oblatio pendeat ab universali vel particulari ejus destinatione, & impetratione, non contra. 2. Statum quæstionis circumducta oratione denuo vel mutat, vel nequicquam involvit aliis verbis. 3. Meritò posterius à me cum Scriptura docetur. Quibus enim Christum veniam per suam satisfactionem impetrasse censemus? Hominibus in peccato mortuis, & corruptis immutabiliter per naturam, qui ne cogitare quidem possunt aliquid boni, adeoque nec credere

credere nec se convertere. Sub qua tamen conditione ea talibus impetrata statuitur ab Animadversore? *Si modò credant & convertantur*, hoc est, si modò non sint mortui, nec prorsus corrupti, & actu cogitent aliquid boni, imò faciant. Et hoc est disputare! 4. Si Christus per suam satisfactionem veniam, hoc est, remissionem peccatorum impetravit omnibus, vel non omnium peccatorum remissionem iis impetravit, vel iis impetravit etiam remissionem peccati incredulitatis & impœnitentiæ, idque vel *absolutè*, & sic omnes credent & resipiscent, vel sub *conditione*, modò credant & resipiscant, hoc est, modò non laborent isto peccato. Ista sanè Seraphica sunt, & tam sublimi Theologiæ instauratore dignissima! Exceptiones Animadversoris ad hanc ἔνστασιν discutientur infrà peculiari capite, ubi ostendetur, vel sanguinem Christi nos non *purgare ab omni peccato*, vel incredulitatem & impœnitentiam non esse peccata, vel dandam etiam esse purgationem à peccatis istis, in iis, pro quibus sanguis iste fusus est. 5. Fructum satisfactionis non *paucis electis*, sed omnibus electis destinatum à nobis credi novit, qui *per se* multi, *comparatè* tantùm pauci sunt, & hîc odiosè duntaxat pauci dicuntur. 6. Vel solis Electis fructus satisfactionis Christi *destinatus*, vel non: si solis electis, stat sententia nostra: si non, datur *prædestinatio universalis conditionata*, quam tamen resorbuit Animadversor Alençonii. Si etiam reprobis fructus satisfactionis Christi destinatus fuerit sub conditione fidei & resipiscentiæ, vel totus fructus satisfactionis Christi iis destinatus erit, sub hac conditione, vel pars ejus, hoc est, salus. Si totus fructus, vel fides & resipiscentia iis destinata erunt, vel non erunt inter fructus satisfactionis Christi: Si pars istius fructus, nimirum salus, pars iis destinata erit sub conditione, ut jam partem aliam habeant, quam tamen non magis habere possunt, quàm partem reliquam, quæ sub ista conditione iis destinari dicitur, vel quàm efficere, ne sint reprobi. Et quum gratia credendi & resipiscendi à solius Dei efficientia pendeat, sub hac conditione salutem iis destinat Deus, ut id habeant, quod novit eos non habere, nec nisi se dante habere posse, quod tamen illis haudquaquam dare constituit. Præterquam quod sic Deus sub conditione fructum satisfactionis destinasse censetur innumeris, quibus tamen nec satisfactionem, nec ejus fructum, nec conditionem eo potiundi, unquam revelare voluit. 7. Si fructus etiam satisfactionis sit *actualis remissio* peccatorum, omnibus actu remittentur; Si *potentialis*, & aliqua ejus spes, eundem satisfactionis fructum statuit Animadversor, quem Remonstrantes. 8. Absurdè supponitur, Deum *aliqua* in aliorum (hoc est omnium *præteritorum*) salutem *animi inclinatione propensum* fuisse. Inclinationes enim id genus partim eorum sunt,

qui *imperfectè* volunt, quod volunt, & *velleitatem* potiùs habent, quàm voluntatem, partim eorum, qui cum infirmitate volunt, quod volunt, quatenus exequi nequeunt, quod volunt. Neutrum verò Deo adscribi potest. Et si Deus *aliqua inclinatione* in eorum salutem propensus fuit, quî factum quod eos ab æterno *odit*, quod Christus eos *nunquam novit*, quod istam inclinationem vel non integram esse voluit, vel non parere effectus salutares? Cur voluit eos nasci peccatores, & extingui vel sine notitia ullius gratiæ sive *objectiva*, sive *subjectiva*, vel saltem sine dono gratiæ *subjectivæ?* Sine quo tamen novit haudquaquam eos à damnatione immunes esse posse. Quis propensiones & inclinationes id genus illi tribuat inter homines qui sapere aliqua saltem ratione censetur? Et tamen tales, si Animadversorem audimus, Deo tribuendæ, qui omnia in manu habet, & cujus vel efficientiâ vel permissione & directione omnia fiunt, quæ fiunt.

VI. *Denique* quæri ait *de intentione Patris Christum dantis ad mortem: An solùm electorum salutem intenderit ex absoluta quadam misericordia, an omnes alios ejus compotes esse voluerit modò credere & resipiscere non dedignentur?* At 1. De intentione & miseratione Patris non ultima sed prima formanda erat quæstio, quod à me factum. 2. Eadem argumenta intentionem istam universalem & conditionatam Patris evertunt, quæ universalem & conditionatam satisfactionem Filii, quæ ex supradictis patent. Nec, quia *quinquaginta* ἐρωτήμασι pugnat Animadversor, ego XVII duntaxat *Thesibus*, quod observat solicitè, ut apprimè observatu dignum, id quicquam ad rei summam facit. Nec enim numerus, sed pondus rationum apud sapientes rem decidit. Nec ignorat, quamvis dissimulet, plura argumenta una Thesi sæpe à me comprehendi, & plurima etiam alia in Exercitationibus passim adjecta esse, quæ nobilis Disputator ne tangenda quidem censuit, quamvis nihil à se prætermissum glorietur. Iudicet Lector candidus de fide & conscientia utriusque nostrum ex collatione scriptorum nostrorum.

VII. Subjicit p. 120. *OEconomiam universam divinæ voluntatis circa hominum salutem ad duos actus revocari*, quorum primum, nimirum promissionem & donationem Redemptoris, qui *salutem omnibus acquireret, modò credant*. 1. Iterum supponit, sine probatione. 2. Pluries aliis verbis tribus paginis continuis repetit, modò *categoricè* id affirmando, quod novit esse τὸ κρινόμενον, modò *hypotheticè*. 3. Locis Ezechielis, Iohannis & Petri actum illum probari denuo supponit, nec verbo amolitur à me objecta & responsa ad loca singula. 4. Argumentationem meam *extra rem* esse dicit, & pertinere tantùm ad actum de dispensanda gratia fidei,

sed

sed dicit tantùm. Scilicet sic illis Deus & procurare voluit & donare Redemptorem in tempore, qui iis salutem acquireret, modò credant, quibus constituit vel non revelare planè nec Redemptorem, nec acquisitionem salutis, nec conditionem, vel revelare tantùm, utut cæcis & corruptis penitùs, adeoque ab istorum amplexatione incorrigibiliter ex se aversis! 5. Negat à me demonstratum, particularem voluntatem evertere universalem. Adeat quæso Lector Exerc. Part. I. Sect. v. & mirabitur hominis fiduciam, cui satis, dicere, *me id viâ atque ratione aggressum non esse*. Pro ratione adfert κεινόμενον, œconomiam superiorem quæ ad omnes pertinet, secundùm modum considerandi nostrum, in Deo *præcessisse*, posteriorem *sequutam* esse. At à nobis demonstratum, superiorem illam fingi, non dari: Nec præcessit itaque, nec sequuta est. 6. Ostensum à me, particularem voluntatem miserendi evertere universalem. Invertit ille argumentum, & dictat aliquoties, universalem non evertere particularem. Nec quæstio est, an voluntas universalis evertat quamvis particularem, sed an non hanc evertat, quæ restringit & amorem Dei & destinationem ac procurationem redemptionis, ac salutis ad certam hominum classem? An si quis probaret, Principem certos tantùm ex subditis suis amare, alios verò odisse, nunquam novisse, nec velle illis conferre ea, sine quibus non possint non esse miserrimi, non eo ipso everteret amorem ejus universalem erga omnes? 7. Communem φιλανθρωπίαν & voluntatem dandi omnibus salutem, sub conditione denuo supponit in Deo. At si talis in Deo fuisset, vel Deus non decrevisset, ut omnes in uno impotentiam conditionem præstandi insuperabilem, cujuscunque illa ordinis statuatur, contraherent, vel non suspendisset salutem ab ista conditione, vel conditionis gratiam fecisset omnibus. 8. *Omnes credentes salutem consequuturos*, extra controversiam, sed non magis inde sequitur voluntas universalis conditionata omnes homines salvandi, quàm ex axiomate opposito, *omnes non credentes damnandos*, sequitur voluntas universalis conditionata omnes damnandi. Et quia à Deo *semel constitutum, futurum esse, ut omnes qui crederent, servarentur*, & ii quidem soli, & simul ipsi constitutum fuit, solis electis fidei gratiam facere, constitutum etiam ipsi fuit, ut soli electi servarentur. Fac, Principem suspendere beneficium aliquod à tessera, & tesseræ istius tum patefactionem, tum donum ab eo solo pendere, & cum neutrius gratiam facere velle innumeris, an ullus, cui sanum sinciput, credet, Principem istum seriò voluisse, omnes omnino beneficium istud consequi? 9. *Deum omnes homines ita dilexisse, ut neminem eorum à salute participanda rejectum esse voluerit, modò Christum ipse non rejiciat*, & τὸ ἐν ἀρχῇ est, & nudè repetitum, & à nobis accuratè

confu-

confutatum ad locum Joh. III, 16. Et quî illis applicabitur, quibus Christus nunquam propositus fuit? An rejici potest, quod nec cognoscitur nec offertur? Annon sic salvandi erunt innumeri, qui Christum non rejecere? An etiam rejectio sola Christi damnat, & non ejus etiam mera ignoratio, *negativa* quoque, hominem in damnatione relinquit? Notet itidem Lector dogma istud Remonstranticæ pulpæ, solam causam rejectionis hominum à salute esse rejectionem Christi vel Euangelii. Si Christus etiam ab æterno omnes dilexit, neminem odit. Si odium ordine posterius dicatur, præterquam quod id falsò dicitur, æternum semper erit, & anterius vocatione, quæ fit in tempore. At in ista vocatione post illud odium, Deus adhuc supponitur illis ipsis quos odit ab æterno, salutem velle in tempore sub conditione, adeoque eos sub ea amare; Annon ibi amor & odium Dei simul statuuntur, & respectu eorundem quidem? Si sub conditione tales amare dicatur, tales haudquaquam seriò amabit, quippe quos novit conditione ista destitutos esse, & non posse non esse destitutos, & semper fore tales, & tales quidem esse & fore ex decreto suo, quum eos conditione ista destitutos nasci voluerit, nec eruere ex hoc statu, quamvis ab ipso solo erui possint. Satis scilicet erit, dicere, talem impotentiam *moralem* esse, utut invincibilem, quamvis Deus in tali impotentia morali eos nasci voluerit, & in ea relinquere. Ista sanè denuo sublimia sunt, & digna tanto supercilio! 10. Absurdè Deo tribuit, *quod veniat ab uno affectu ad alterum vehementiorem & magis definitum*. Reverentius nobis de Deo loquendum & religiosius, quàm ut *vehementiores* vel *minus vehementes, minus definitos*, & *magis definitos* affectus ei tribuamus, & prioritatem ac posterioritatem inter illos, ut *ab uno veniat ad alterum*. Emblemata sunt ista novæ Theologiæ, & multum inde vel Dei gloriæ, vel reproborum solatio accedet, quum nemo sine *vehementiori* & *magis definito* illo affectu salvari possit, quod Deus illis communi dilectione salutem voluit, sub conditione, quam novit in illis nec esse, nec esse posse, & qua destitutos nasci & mori voluit, nec magis hoc impedire posse, quàm suam nativitatem. 11. *Misericordiam universalem conditionatam* repetit denuo homo tam impatientis ad repetitiones stomachi; sed repetit tantùm. 12. Si actus misericordiæ, qui largitur, ut credas, sit absolutus, ut ait, absolutè datur, vel negatur. Et quum ex ejus datione vel negatione pendeat salus aut condemnatio, absolutè decreta salus aliis, aliis condemnatio. 13. Glossema τὸ *indurare* esse *permittere* ut *indurentur homines*, quod hîc ponit, quorum sit, notum Orthodoxis. 14. Supponit itidem denuo τὸ κρινόμενον aliis verbis, *Deum* φιλανθρωπίᾳ *suâ in eam partem inclinatum esse, ut gratissimum habuerit omnes facere salutis compotes, dummodo*

modò eam superbè non adspernarentur. Si id verum, quid obstitit, quominus Deus vel inclinationem suam, vel id quod ipsi gratissimum erat, effectum daret, superbiam illam & aversationem tollendo, quod & sapientissimè facere poterat, & facillimè. Sin eam in innumeris tollere noluit, ut noluit, & tamen eos in ea nasci & perire voluit, annon ridicula redditur ista inclinatio in rem nunquam futuram, & quæ fieri non poterat, & quæ talis est ex decreto uno illius qui istam inclinationem habere dicitur? Et qui sunt illi, qui salute indigebant, quos Deus ejus compotes facere voluit? Annon homines ita corrupti, ut gratiam non potuerint non *superbè adspernari* sine dono suo, quod innumeris tamen indultum noluit? Talium tamen salutem gratissimam habuisse dicitur, & ad eam *inclinatus* fuisse, modò non essent, quod erant, & quod per naturam non poterant non esse impotentiâ invictâ, cujuscunque ordinis sit. Et qui gratiam Euangelicam *superbè adspernati* fuere, quibus Euangelium nunquam propositum? Quî illi, qui ea ætate exstincti, quâ ne gratiæ quidem ullius vel nomen, vel naturam, vel speciem percipere poterant? Qui talia homini non planè inepto adscriberet, cum ad agnatos & gentiles deducendum censeremus omnes. 14. Quid magis ἀκυρόλογον, quàm dicere, *Deum ubi se accinxit ad fidem indulgendam, aliquos in æterna designatione destinare vasa misericordiæ futura, quos efficaci vocatione ad gloriam præparare decrevit? Accingere enim se ad fidem indulgendam* (quod ipsum etiam religiosius efferri poterat) notat actum in tempore editum. Destinare verò vasa misericordiæ futura actum æternum. Adeoque postquam Deus in tempore aliquibus fidem indulsit, destinat eos in æterna designatione ut sint vasa misericordiæ. Descendat quæso è sapientiæ suæ fastigio Animadversor, & hîc ipse se castiget. Observetur etiam Animadversoris vel ratiocinatio, vel eloquutio, *Deum in æterna designatione destinare vasa misericordiæ futura, quos sancta & efficaci vocatione ad vitam & gloriam præparare decrevit.* Annon verò ista identica? Quid enim aliud est in æterna designatione destinare vasa misericordiæ futura, quàm decernere tales Sancta & efficaci vocatione ad vitam & gloriam præparare? 15. Si etiam fidem vasis misericordiæ à se præparatis tantùm indulgere voluit, illa tantùm salvari voluit, non alios quos ob nativam corruptionem ad incredulitatem & interitum comparatos videbat, & quos in hoc statu nasci volebat, & in eo relictos interire. Et quî videbat omnes in *nativa* ista *corruptione* ante liberrimum suum decretum, ut omnes in uno peccarent, & propter unum illum rei fierent, vel corrupti saltem, secundùm novam Theologiam? Et an malè *nativa* ista *corruptio* à me dicta *impotentia naturalis?* 16. An Deus etiam *præparat* tantùm efficaci vocatione sua homi-

nes ad gloriam? Annon gratiam in illis efficaciter operatur, per quam certò ducantur ad gloriam? At poteſt Præceptor etiam *præparare* diſcipulum ad aliquid, & diſcipulus *præparari*, qui juvatur tantùm, qui cupit præparari, qui cauſa ſocia eſt ipſius actûs, & qui fruſtra præparatur & ſine effectu. Nec tantùm dicendum, *Deum vidiſſe aliquos comparatos ad interitum*, ſed & *præſcriptos* ac *poſitos* à ſe ipſo. Hic etiam denuò ab Animadverſore ſola incredulitas cum Remonſtrantibus conſtituitur cauſa & interitûs & præparationis ad interitum. 17. *Vniverſalem φιλανθρωπίαν* ejuſque effectum, quorum utrumque πρῶτον ψεῦδος eſt, adhuc repetit, ne Lector rei novies unâ vel alterâ pagellâ inculcatæ minus memor eſſet. Nec ſine ludibrio Dei & hominum dicit, *Deum ſalutem & liberationem ab interitu paratam eſſe voluiſſe omnibus, modò ἀπολυτρώσεως auctorem per fidem amplecterentur*. Applicetur id iis, qui nihil unquam vel de ἀπολυτρώσει illâ, vel de ejus auctore audivere, vel per ætatem etiam audire potuere, & in genere omnibus præteritis, qui non magis auctorem ἀπολυτρώσεως per fidem amplecti poterant, quàm non eſſe corrupti. Vel etiam τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ ἀπολύτρωσιν iſtam & ejus auctorem propoſuit omnibus & ſingulis mortalium, vel non. Si prius, natura fuit præco Chriſti & myſterii Euangelici: Si non, falſum, iſta omnibus fuiſſe propoſita, adeoque ſub hac conditione ſalutem omnibus oblatam. 18. Deum aliquos *ex certiſſima fidei præviſione* ad *ſalutem conſtituiſſe*, quod addit, & falſum eſt, & heterodoxorum dogma, quod magno mercabuntur Atridæ. Nec ſufficit addere, Deum dare iſtam fidem, ſic enim inanis redditur iſta præviſio, & ex ea electio ineptè ſuſpendetur. Nec actus proprios dicitur aliquis tam prævidere, quàm velle vel facere, alienos verò potius prævidere dicitur. Scilicet, Deus eligit hominem, quia prævidet eum crediturum: prævidet verò eum crediturum, quia decrevit ei fidem dare! Cur per tot ſpiras circumducimur? Annon ſic decretum etiam de medio erit in intentione prius decreto de fine *comparatè*, & homo in executione prius ſalvabitur, poſt credet, quod eſt egregium εὕρημα novæ Theologiæ? Annon præſtat dicere, Deum aliquem eligendo ad vitam æternam ex mero ſuo beneplacito, velle illi in tempore dare fidem, per quam ad eam ducatur? Si etiam datur *incredulitatis & certiſſima* quidem *præviſio* in omnibus illis quibus Deus fidem dare noluit, an talibus ſalutem ſeriò voluit, vel velle potuit, quibus tamen fidem haudquaquam largiri conſtituit? An incredulitatis etiam præviſio eſt ſola cauſa conſtitutionis ad iram? An etiam hoc non eſt in ira potius relinquere tales, quàm ad eam conſtituere? At plus hìc docet Scriptura. Vnde etiam præviſio iſtius incredulitatis in omnibus? Inquies, ex præviſione corruptionis naturalis omnium in

Adamo.

Adamo. An non verò quæstio redit, unde fiat, quod & omnes in uno homine corrupti nascamur, adeóque increduli, & quod Deus hoc prævideat? Annon adscendendum hîc tandem erit ad merum Dei beneplacitum. Et quum incredulitas ista prævideatur ex æquo in omnibus, paria verò non faciant discrimen, quî datur constitutio ad iram ob prævisam incredulitatem in hoc potius quàm in alio? An sapiens etiam prævisâ certâ & incorrigibili corruptione in aliquo eo fine ad beneficium aliquod illum vocat, sub conditione ne sit certò & incorrigibiliter corruptus? 19. *Amor* iste *communis* (hoc est, universalis) conditionalis quem ponit, merus coccysmus est: si consideremus Deum omnes in uno labi voluisse, nec tamen omnes in uno & cum uno erigere, quos novit post lapsum non nisi se erigente erigi posse. Quî Deus etiam *prospexit permultos non esse credituros*, nisi post decretum permittendi ut omnes in corruptionem istam naturalem, & per eam in incredulitatem invictam inciderent? Quî etiam potius prospexit *permultos* non esse credituros, quàm omnes ex æquo, quum omnes essent ex æquo in massa peccati? Cùm etiam omnes actus Dei æterni sint, immò reverâ unus & simplicissimus actus, an non ab æterno Deus prospexit frustra se ferri communi isto amore in incredulos sub conditione ne sint tales, quos tamen novit non posse non esse tales, & quos per unius lapsum voluit esse tales, nec quicquam inde sequi posse præter damnationem talium, adeoque hunc affectum conditionatum odium potius esse reverâ quàm amorem? 20. *Omnium velle misereri modò crederent, opus esse insignis misericordiæ & inenarrabilis φιλανθρωπίας*, & scire eos non magis sine dono suo credere posse, quàm corruptionem reliquam exuere, ludibrium est, non dogma ad consolationem faciens. Eoque magis quòd ad innumeros referatur, quibus nunquam vel objectum credendum, vel conditio necessaria revelata fuêre, si quis inter homines misericordiam & φιλανθρωπίαν similem laudibus efferret, non effugeret, quin vel pro ludione haberetur, vel pro insano. Veræ misericordiæ laus Deo reverâ constat, sed quæ efficax est, & ad bonum illud actu hominem ducit, quod illi velle dicitur, vel id sine conditione dando, vel dando ipsam conditionem, quando illa aliunde haberi nequit. Conciliet etiam Lector *insignem misericordiam, & inenarrabilem φιλανθρωπίαν*, quam Deo tribuit Animadversor erga *præteritos*, cum statu in quo eos nasci vult, & relinqui, quum, ipso fatente, *præteritionem incredulitas certò sequutura* fuerit, *incredulitatem damnatio*, & *quàm certa* est *electorum salus, tam infallibile* sit *præteritorum exitium atque damnatio*. An inenarrabilis φιλανθρωπία Deo erga tales, quos ipsi pro liberrimo beneplacito suo ita præterire placuit, vel voluntas vel inclinatio ulla eos ser-

vandi sine ludibrio aperto adscribi possunt? 21. Nec *alicujus* duntaxat *odii*, sed gravissimi, & quo majus dari nequit, opus est, denegare alicui id donum, sine quo nec salus attingi potest, nec evitari damnatio. Deum etiam *liberrimi beneplaciti* sibi in danda vel deneganda fide *causas apud se reconditas habere*, ἀϑεόλογον est, nec enim ulla beneplaciti Dei causa dari potest, quippe quod ipsum prima omnium causa est. 22. Dogma Heterodoxorum crudè repetit Animadversor p. 123. *Deum eos quos per gratiam suam credituros esse prævidit, destinare ad gloriam.* Nec negabunt Heterodoxi, qui electionem *ex fide prævisa* astruunt, homines per gratiam Dei credere. Imò ne *Pelagius* quidem redivivus id absolutè negaret. Falsum etiam, hanc prævisionem dari ante destinationem ad gloriam, ob causam ante dictam. Et cùm, ex sententia Animadversoris, omnis crediturus necessariò salvetur, prævisione illa fidei datâ, destinatio ad gloriam erit superflua. Semel enim prævisa in aliquô fide à Deo, cujus prævisio falli nequit, gloriam ille consequetur, nec opus destinatione nova consequente. Adde, Deum multos destinare ad gloriam, quos tamen prævidit non credituros, ut infantes extinctos in fœdere. Una verò & eadem causa destinationis singulorum ad gloriam, destinantis nimirum beneplacitum. 23. Deum eos addicere interitui *quorum obstinationem invictam adversus Euangelium certissimè prænovit*, καϑόλȣ falsum est, nec enim id de iis dici potest qui id nunquam audivere. Et quum obstinatio ista in omnibus non potuerit non prævideri causa, esse non potest, ut hic potius addicatur interitui quàm alius. Communia enim non faciunt discrimen. An etiam Deus illos salvari voluit, quorum obstinationem invictam adversus Euangelium certissimè prænovit, nec tamen emendare voluit? Si Animadversorem audimus, dicendùm erit, Deum obstinatione ista invicta laborantes salvari voluisse, sub conditione, ne eâ laborent. 24. An destinationes istiusmodi dici possint actio Dei, tum *misericordis*, tum *justi* hîc non disputabimus. Si tamen negaretur Animadversori ab aliquo, destinationem ad vitam magis actum misericordiæ dici debere, vel destinationem ad exitium magis actum justitiæ quàm destinationem creandi mundum; debere vocari actum omnipotentiæ divinæ, hæreret dubio procul in nodo isto expediendo. Si enim voluntas demonstrandi potentiam non dici debet actus potentiæ, nec voluntas demonstrandi misericordiam vel justitiam, actus misericordiæ vel justitiæ dici debebunt, sed actus beneplaciti potius divini. 25. Et quia Deus *non credentibus voluit exitium obtingere* ab æterno, & voluit plurimos in incredulitate & nasci & mori, noluit omnes & singulos salvari. 26. *Intempestivè quæri* ait, *quomodo possit ea dispensatio, cum Dei sapientia consentire, quum in ea tot tantæque virtutes occurrant.*

currant. At & dispensatio ista πρώτων ψεῦδος est, & hic concursus imaginarius. Nec quamvis cum Dei sapientia consistere posset, sine scriptura statuenda foret. Sic, an quia ad majorem vel sapientiæ vel bonitatis divinæ commendationem facere videtur, ruinam non permittere, quàm eam instaurare, & ex parte tantùm, ut &, peccatum vel planè non permittere, vel uni duntaxat peccanti imputare, quàm omnibus talia statuenda sunt? Non intempestivè ergo quæritur, quî cum sapientia Dei consistere possit, tot absurda secum trahens dispensatio? Nec ulla Animadversoris vel præfidentia vel grandiloquentia nodos à nobis nexos unquam expediet. Nec quicquam causæ, cur fingatur *Sapientia exercitium reliquarum Dei virtutum intercipere*, si negetur Universalis gratia. Haudquaquam enim fingendum exercitium virtutum Dei, indignum sapientiâ Dei, inter quam quippe & reliquas, quas in Deo concipimus virtutes summa datur conspiratio. Legitimum verò & Dei perfectioni conformem in œconomia gratiæ universalis virtutum Dei usum dari, splendidè supponitur. Obtestor hîc seriò Lectoris fidem, ut dicta nostra mutua conferat, & judicet, an à nobis opposita, ab Animadversore oppugnata fuerint, nedum eversa, & an projecta illa disputandi ratio, per meras digressiones & repetitiones ἐν ἀρχῇ, tam magnificè, tot dicteriis ingeri debuerit. Dictum aliquando de aliquo, eum à themate suo non recessisse, nec malè, nec enim ad id ullo modo accesserat. Idem de Animadversore nostro hîc & passim alibi, verè dici potest.

CAPUT II.

An *prima promissio* Genes. III, 15. *particularis* fuerit an *Universalis*?

BREVIARIUM Capitis secundi.

Argumentum nostrum. Responsio Animadversoris in Dissertatione. Ejus Examen. Absurda varia impacta Animadversori. Calvinus *frustra allegatus.* Ἀπαγωγὴ *Animadversoris. An ab aversione à serpentibus inferri debeat aversio à Dæmonibus. An universalitas promissionum necessaria sit ad solatium. An fiducia omnibus concipienda victoria de Serpentibus. An omnes à dominatu Diaboli liberati dici possint. Contradictio notata. Alia observata. Distinguendæ promissiones de mediis & de fine. An odium Diaboli reperiatur in omnibus. An & qui odium Diaboli sit ingenitum.* An absoluta & actualis *contritio capitis Serpentis indicetur, an verò* conditionata & potentialis. *Quid* הוא *designet. Glossema Animadversoris confutatum. An per unos homines fiet, quod fructum victoriæ Christi non consequantur. Absurda varia notata. An victoriâ excidant homines, eò quòd credere dedignantur.* Quid per semen Serpen-

 tis.

tis *intelligendum. Animadversoris expositio confutata. Quæ similitudo inter homines & Dæmones*, naturalis an moralis. Quid *per* Serpentem *intelligatur. Qui historia tentationis sit intelligenda. An naturale odium inter homines & serpentes fuerit ante lapsum. Contradictio notata. Querela injusta Animadversoris. Erroris imaginarii abstersio. Exempla ab iride & Serpente discussa. Serpens homini non adversus ante lapsum. Philosophia inutilis de veneno Serpentis, & propensione ad morsum Gryphi Animadversoris. Contradictio ejusdem. Sententia nostra truncata. Ejus probatio. Defensio Animadversoris de impiis & reprobis retusa. Contradictio nova ejusdem. Dissimulata ab Animadversore necessaria, occupata non necessaria. Digressio inutilis de hominis & serpentum odio. An odium hominum in Dæmonem sit universale. Et unde illud. Digressio alia inutilis. Insignis error Animadversoris de anguibus. Causa cur calcaneum serpens dicatur petere. Assertio jocularis de victoria à serpentibus reportata. An Christus omnium vas fuerit. An veniæ spem Deus fecerit omnibus. An omnibus se præbuerit placabilem, & an hoc sufficiat. An facilis sit hominibus victoria de Diabolo. Ἀλλογία notata & retusa. Alia notata. An omnes excellentis Dei vocationis participes fuerint. Qualis detur respectu innumerorum. An Diabolus etiam plagam tantùm faciat in inferioribus animæ partibus. An in mente sit sedes vitæ spiritualis. Corruptionis & sanctificationis nostræ extenuatio. Inania Animadversoris effata. Petitio τὸ ἐν ἀρχῇ. An victoria nullo negotio sit parabilis omnibus sub conditione. Ἀλλογία alia notata. Digressio inutilis. An invidia Diabolorum in homines causa sit imperium hominibus concessum in res aspectabiles. Falsa assertio notata. Qui φιλανθρωπία Dei dicatur ferri in naturam humanam. Alia assertio falsa. Absurda & falsa alia. An aliquis sponte perire velit. Conditionis inanis propositio.*

I. ARgumentum nostrum *secundum*, quo voluntatem universalem miserendi ad salutem omnium & singulorum hominum destructum ivimus Thesi VI. ductum fuit ex Cap. Gen. III, 15. In quo diximus primam promissionem misericordiæ, omnium aliarum radicem, contineri, eam verò particularem constitui, non universalem, illis quippe duntaxat destinatam, qui *semen mulieris* sunt, contradistinctum *semini Serpentis, pro quibus, in quibus* & *à quibus* caput serpentis post caput suum, & illius virtute, vel contritum est, vel conterendum.

II. Respondit Dissertator in Dissertatione sua duas in paucis verbis meis hallucinationes esse 1. Quod semen serpentis homines esse censuerim, quum tamen eo non homines designentur, sed Dæmones, qui Diaboli Ducis sui rebellionem sunt æmulati. Hanc Calvini mentem fuisse. Et sanè ut serpens qui mulierem decepit, non homo fuit, sed Diabolus, vel ejus instrumentum: sic semen serpentis in quod odii materia propagata est, debere esse vel Diabolos, vel serpentes. Alias semen non esse ejusdem generis, cum eo ex quo profluxit. Impios sanè appellari Diaboli filios, sed oppositè Dei filiis, non semini mulieris. Si per serpentes etiam designarentur homines, reciprocum esse debere odium inter fideles

les & infideles, quod abhorret ab ingenio Christianorum, & à Christi mandato. *Semen mulieris* etiam non denotare fideles, nec *quà fideles* sunt, cum Evæ fides nusquam proponatur ad imitandum, nec ea fidelium vocetur mater. Nec *quà* sunt *homines*, sic enim omnes comprehendendos, nec aliquos vocandos semen serpentis. 2. Quod promissionem istam fecerim particularem, victoriæ verò Christi de Diabolo fructum talem non esse, nec maximam hominum partem à se repellere, quod hîc de Christo dicitur. Secundùm Calvinum, promitti hominibus in commune & indiscriminatim, semen mulieris contriturum caput Serpentis, ne quis putaret se arceri à misericordia Dei & spe veniæ. Hanc promissionem debuisse Adamum posteris suis communicare. Hoc verò esse eam facere universalem. Promissionis illius oblivionem hominum culpæ imputandam & incredulitati, quod maxima pars nullum ex victoria illa fructum referat. Plerosque à Diabolo superatos, quod in castra victoris se recipere noluerint. Dato etiam, semine serpentis infideles significari, Deum ita loquutum, quia prævidit fore, ut multi credere dedignarentur: Non sequi tamen, si credere voluissent, quin naturam Serpentis exuerent, & pro semine mulieris haberentur.

III. Regessi inter plurima alia Exerc. part. 1. à pag. 183. ad p. 267. Ad 1. *Hallucinationem* illam vel mihi imputandam non esse, vel juxta mecum omnibus Theologis nostris, qui per semen serpentis intellexêre homines: Dæmones quidem etiam intelligendos, à me disertè dictum, sed non solos. Vtrosque ita vocari, oppositos semini mulieris, quia in utrisque est virus serpentis, & is in iis exerit caput. Reprobos sanè tales semen Serpentis esse & dici variis Scripturæ locis. Et ut fideles dicuntur *semen Abrahæ*, quia fidem ejus imitantur, sic reprobos æquè ac Dæmones venenum & rebellionem Dæmonum & imitari & repræsentare. 2. Calvini verba à me vindicata. 3. Demonstratum, illos non posse per semen mulieris intelligi, *pro quibus, in quibus* & *à quibus* caput Satanæ nec contritum fuit, nec conterendum. Imò in quibus id exerit, & per quos inimicitias cum semine mulieris gerit, observat & lædit calcaneum ejus, ac venenum suum diffundit. 4. Non sequi, si serpens decipiens, Diabolus fuerit, semen ejus homines esse non posse, quum *figuratè* tantùm semen tribuatur Dæmonibus, adeoque spectanda sit non *speciei*, sed malitiæ & maledictionis conformitas. Impios meritò hîc opponi semini mulieris, quia per istud intelliguntur illi soli quibus intercedit odium cum dæmonibus, qui conterunt caput serpentis in capite suo, & cum eo, & quorum calcaneum tantùm lædere potest. 6. Odium Filiorum Dei in semen serpentis non recedere, nec à Christi mandato, nec ab officio Christianorum; ferri

ferri enim non in personas, sed in venenum earum, adeoque de jure illis incumbere. 7. *Semen mulieris* hîc denotare homines *quà fideles* sunt, quippe quod inimicitias exercet cum semine Serpentis, quod caput ejus conterit & cujus tantùm calcaneum serpens lædit. Quæ nonnisi fidelium sunt; fide promissionem cum muliere excipientium. 8. Christum ipsum vocari semen mulieris, nec tamen ei fidem Evæ ad imitandum proponi. Hanc ergo denominationis causam solam non esse. Satis esse, fideles & ex illa muliere natos esse, & promissionem eandem excepisse, cum ipsa, & ejusdem victoriæ & effectuum ejus esse hæredes. Ad 11, *Hallucinationem* inter alia plurima responsum, 1. Promissionem illam nec *absolutè* universalem censeri posse, nec *sub conditione*, tum quia nulla in textu, tum quia frustra facta foret illis, qui ex se nec conditionem scire possunt, nec ponere, quibus tamen Deo eam vel revelare non placuit, vel ejus gratiam non facere. 2. Victoriæ fructum ad eos tantùm pertinere, qui in capite suo conterunt caput serpentis, in reliquis serpentem caput exerere, & eorum capità conterere, *pro* nullo etiam Christum fregisse Sathanæ caput, *in quo* id non fregerit. Victoriam verò Chisti à maxima hominum parte semper ignoratam, multis revelatam, sed gratiam non datam, sine qua tamen nemo eâ potiri potest, quæ ipsa etiam gratia inter beneficia ipsâ victoriâ parta est. 3. *Tò repellere* vel *non repellere* de illis dici non posse, quibus aliquid nunquam propositum. 4. Calvini verba vindicata à p. 233. ad p. 243. 5. Promissionis communiter & indiscriminatim propositæ ostensa ratio, & inconsequentia ad universalitatem ejus. 6. Dispensatione Dei multos planè privari omni cognitione & fructu misericordiæ Dei in Christo demonstratum. 7. Officium Adami ignorantis distinctionem filiorum suorum à Deo factam, non inferre universalitatem promissionis. Communicationem etiam externam promissionis sine gratiæ internæ eâ potiundi collatione salutarem esse non posse. Ex œconomia etiam Dei judicium faciendum de latitudine promissionis, Deum verò ita omnia dispensâsse, ne omnibus communicaretur. 8. Quia promissionis istius memoria intercidit apud multos, *gratiam objectivam* non esse universalem. Et cùm maximæ hominum parti nec victoria Christi, nec conditio ad ejus fructum necessaria proposita fuerit, incredulitati illius non esse imputandam privationem fructûs istius. Imò si Christus serpentis caput *pro* talibus contrivisset, futurum fuisse ut id *in iis* etiam contereret, cùm conditionis istius fructus sit gratia & justificans & sanctificans, adeoque contritionem capitis istius sub conditione non præstabili inaniter statui, quum incredulitatis sublatio sit ex potissimis fructibus istius victoriæ. 9. Omnes à Diabolo superatos fuisse jam ante

pro-

promiſſionem, non ergo ſuperatos, quod ſe in caſtra illa recipere noluerint. Id etiam de iis dici non poſſe, quibus nec de victore, nec de victoria, nec de caſtris ejus, nec de modo in ea ſe recipiendi quicquam unquam innotuit. Imò *pro quibus* Chriſtus victoriam reportat, *in iis* etiam eum efficere, ut ſe in caſtra ſua recipiant. Conditionis enim gratiam partem fructus victoriæ eſſe, & ſine illa iſtam eſſe inutilem. 10. Prævisionem incredulitatis inniti decreto de permittendo omnium lapſu,& de non communicanda fide. Et quum prævisio illa non potuerit non eſſe æqualis reſpectu omnium, Deum noluiſſe eorum miſereri, quibus gratiam ex ea emergendi & non dedignandi victoriam largiri noluit. 11. Dicere, *ſi credere voluiſſent, futurum fuiſſe ut naturam ſerpentis exuerent*, idem eſſe,ac dicere,ſi naturam ſerpentis exuiſſent ex parte,futurum fuiſſe, ut eam exuerent. Nec enim credere vult, qui eam ex parte non exuit. Adde, τὸ credere non eſſe conditionem exuendi naturam ſerpentis, ſed ſalutis. Nec dici poſſe, Deum voluiſſe vel *abſolutè* vel *ſub conditione*, ut omnes crederent, vel ſerpentis naturam exuerent, ſine gravibus abſurdis.

IV. Quid ad iſta & plurima alia idgenus repoſita in Exercitationibus replicat Animadverſor? Variis locis & ſeparatis quidem confusè admodum hoc argumentum attingit, ſed nullibi ad præcipua objecta reſpondet. I. A pag.19. Part.1. quinque paginis fermè integris Calvini commentationem in hunc locum ſibi favere anxiè & prolixè contendit, nec ullibi tantum operæ in Scriptura vindicanda ponit. Iſta omnia retexere inutile foret. Nec enim humana Authoritate, quæcunque illa ſit, hoc argumentum decidendum. Vnde de ea in hoc opere, compendii unius cauſa, ſoliciti non erimus. Ne communi quidem Theologorum noſtrorum conſenſu hic urgebimus Animadverſorem. Conferat etiam Lector repoſita à nobis pro Calvino & è Calvino in Exercitationibus pag.192. & p.233, &c. & judicet cui noſtrûm Eximius ille Interpres faveat. Expendat etiam, Animadverſorem non nos Calvini verbis, ſed gloſſis ſuis urgere, nec ullibi dicere Calvinum,vel per ſemen mulieris omnes & ſingulos homines intelligendos, vel per ſemen ſerpentis tantùm dæmones, quæ hîc à me negata. II. Probat Animadverſor, diſſidium inter homines & ſerpentes univerſale eſſe. Quid id ad rem? An ob id univerſale eſt inter homines & dæmones? An in illis locum habet, quos Chriſtus *Diaboli filios* vocat, & quos *facere opera* & *cupiditates patris* ſui docet Ioh. VIII,41,44? An ut à natura odium inſitum eſt generi humano adverſus ſerpentes, ſic & odium adverſus Diabolum? At hoc merum gratiæ donum eſt, & illorum tantùm, qui odio habent cupiditates & virus ejus. Sine veneno ſerpentum naſcuntur omnes, at cum veneno Diaboli naſ-

cuntur omnes. An etiam ab aversione naturali à serpentibus inferenda aversio *moralis* à Diabolo? 3. An si principatum aliquem Deus homini residuum facit in serpentes, secundùm Calvinum, ille vel universalis est, & non plurimi etiam, cauti cæteroquin, interimuntur à serpentibus, vel si is universalis foret, an sequeretur gratiæ principatum in Diabolum etiam universalem esse? An etiam, quia Calvinus dicit, in eo *hominum* habitam fuisse rationem, omnes & singulos mortales intelligit? An denique ex *Anagoge* sequitur eadem latitudo doni naturæ & gratiæ, magis quàm quia Israelitæ boni & mali omnes educti actu ex Ægypto litterali, sequitur eosdem omnes actu eductos esse ex Ægypto spirituali, & quia omnes & singuli bibêre ex petra typica, omnes & singulos bibisse ex petra mystica? *Multò maximam* etiam *hominum partem* à Deo *contemptam*, hoc est, præteritam, pro absurdo ab Animadversore haberi non debet, quum idem admittere cogatur in collatione electorum & reproborum. 4. Quasi verò etiam homines miseriæ suæ solatium in verbis illis habere non potuissent, nisi illa ad singulos pertinerent! An nullum solatium adferunt promissiones quæ non sunt universales, verbi gratiâ, *legem meam inscribam cordibus eorum, peccatorum eorum non recordabor amplius*, & alia id genus? Imò an solida consolatio datur, ab iis quæ sunt communia electis & reprobis, salvandis & damnandis? 5. supponit Animadversor, non probat, omnes & singulos mortalium ex oraculo isto fiduciam concipere debuisse, odium serpentum sibi non nociturum. Et ubi fiduciæ istius in verbis illis fundamentum, & quale illud? Cur etiam *fiduciam* victoriæ de serpentibus omnibus, *spem* verò ejus tantùm de Diabolo omnibus propositam innuit? An ista æquipollent? An *Calvinus* etiam quicquam aliud urget, nisi non ad literam de odio & ejus sequelâ inter homines & serpentes tantùm sermonem esse, sed *anagogen* dari de victoria obtinenda adversus Sathanam, & id præcipuè Deum spectasse? An verò hoc à nobis negatum? 6. Cur supponit etiam, Deum vitæ corporeæ omnium isto oraculo adversus vulnera serpentum prospexisse? An absurdum; paucos ex Diaboli dominatu liberatos esse per Christi redemptionem? Annon ipsemet *absolutè* hoc tantùm ad electos pertinere docet? Sin sub *conditione* liberatos alios intelligit, nec *absolutè* id efferendum erat, nec id locum habet respectu innumerorum, quibus Deus conditionem ne revelari quidem voluit, nedum largiri; Et quum incredulitatis relictio in homine sit pars dominatûs Diaboli in homines, homines liberabuntur à Diaboli dominatu, si se prius ipsi ex parte ab eo liberent. Quod tamen non magis præstare possunt, quàm integram sui liberationem. 8. *Calvinum* per *homines naturam humanam*, hoc est, omnes & singulos ibi

intel-

intellexisse *collectivè*, est τὸ χερνόμβον. Ita verò homines ibi intelligit, prout opponuntur semini serpentis, hoc est, dæmonibus, nec eorum vel *simulachra* sunt, vel *instrumenta* vel *mancipia*, & prout conterunt actu capita eorum in capite suo & cum eo, & prout calcaneum tantùm ab iis læsum habent. An verò ista communia omnibus & *singulis* hominibus? An monendus denuo erit tam sublimis Doctor, *in materia contingente, indefinitam propositionem non æquipollere universali?* Annon *Calvinus* disertè subjungit, *non omnes animis dissidere* à Sathana, quamvis universale sit Dæmonum in homines odium, ut ipse notat Animadversor & tamen ibidem disertè Calvino contradicit mira oscitantia, paucis post lineis, inquiens, *omnes homines odium inexpiabile adversus eum* (Sathanam) *sinu fovere.* Quod longè durius illis, quæ Calvinus ibidem habet, & quæ vexanda non sunt, obnoxia alioqui contradictioni. Scilicet odium tale in iis reperitur qui Sathanæ ingenium habent, cum eo tota vita colludunt, & Deum ac homines alios qui Dei imaginem referunt, odio habent! Prioribus itaque verbis promissionis, Deum omnes omninò homines comprehendere ex Calvini sententia, falsum, adeoque nec id facit in posterioribus. Et quid absurdius, quam contritionem capitis serpentis ad innumeros referre, & quidem *actu* ac *absolutè*, prout verba illa efferuntur, quorum tamen capita conteruntur à serpente? Nec hîc sermo *de officio*, sed *de eventu* ut patet, ne rimam hîc quærat Animadversor, *promissio* quippe hîc datur, non *hortatio*. Nec promissio conditionalis, hîc fingi potest, quin fiat ridicula. Et quum sit promissio *de medio*, conditionalis censeri non debet, quamvis ea quæ *de fine* fiunt, conditionaliter in Scriptura proponantur. 9. Horror etiam & fuga Sathanæ, quæ *ingenita à natura* dicit Calvinus, & odium adversus eum non nisi de *pœna* Sathanæ intelligi possunt, haudquaquam verò de ejus *culpa*, quum istam & imitentur multi summa cum delectatione, & propagare omni modo annitantur. Nec Calvino alia mens, quàm semper & ubique futurum odium, inter semen mulieris & Sathanam, ubicunque nimirum illud semen sit futurum, nec id odium futurum *unius seculi*, ut disertè habet. Nisi enim verba sequentia *quam latè* scilicet *propagabitur genus humanum*, ita intelligamus, non cohærebunt. Id sanè universale non esse præter Scripturam, omnium seculorum experientia docet, quum de *actuali* & *absoluta* capitis serpentis contritione, loquatur Spiritus S. quàm universalem facere, paulò minus est quàm insanire. *Potentialem* verò & *conditionalem* substituere, est Scripturæ sua verba affingere, & petere τὸ ἐν ἀρχῇ. Iudicet jam Lector, quis nostrûm verba Scripturæ servet integra, qualia ponuntur. Conviciis & supercilio causam istam agere, nostrum non est; nec debet esse hominis

C 2, Theo-

Theologi. 10. Grammaticatione super הוא etiam opus non erat, nec enim *pronomen* istud aliud quid indicare dicimus præter *nomen substantivum*, quod præcessit. Immò pronomen ipsum retorquemus, quippe quod ostendit, illud tantum semen mulieris intelligendum esse, quod conterit caput Sathanæ actu, quod an universale sit, docebit nos Animadversor.

V. Qui verò ex istis omnibus se extricat? *Calvinum non censuisse,* inquit, *universum genus humanum, de Diabolo reverâ triumphasse, sed promissionem illi factam eventum suum ita sortitam esse, ut tamen ex semine mulieris unus homo exstiterit, qui serpentis caput contrivit, reliquis omnibus ita victoria parata sit, ut per eos unos stet, si fructum illius non consequantur. Credentes factos fuisse victoriæ compotes, eam sortem Christianis omnibus communem futuram fuisse & æquabilem, si reliqui non essent credere dedignati. Hanc verò culpam nec oraculo, nec Dei misericordiæ quicquam detrahere debere?* Conscientiam hîc tuam & Lectoris interpello, Animadversor! Expende glossema tuum. An hic promissionis *absolutæ* sensus ab homine non ægro, vel non Scripturam ultrò torquere volente, ut evadat, fingi potest? Annon τὸ *conteret* in promissione *actum* notat & eventum sequuturum in omnibus illis, qui semen mulieris vocantur? An *actualis* contritio de uno intelligitur individuo, de aliis *potentialis* tantùm. Quis istâ interpretandi licentiâ unquam usus? Semen mulieris, hoc est, universum genus humanum conteret caput serpentis, hoc est, paratam habet victoriam, ut per id unum stet, si fructum illius non consequatur. Sic, quod de eodem semine dicitur, futurum ut serpens ei calcaneum lædat (tantùm scilicet) ut patet ex *antithesi*, & applicatione ad semen mulieris ἐξόχως sic dictum, ad illos etiam pertinebit, quibus Sathan actu conteret caput. Si unus etiam homo serpentis caput actu contrivit, vel id actu contrivit *pro* omnibus & singulis, vel non. Si prius, actu omnes liberavit à potentia Sathanæ, quod contra Animadversorem est, & id actu contrivit vel conteret *in* omnibus, adeoque id actu etiam *ab* omnibus & singulis conteritur vel conteretur. Si posterius promissio ista universalis non est. Adde, nihil absurdius dici, quàm *victoriam illis paratam esse & per eos unos stare, si fructum illius non consequantur,* qui nec de victore, nec de victoria, nec de ejus fructu, nec de modo ejus potiundi quicquam unquam audivere, imò ne audire quidem per ætatem potuere. Quid etiam est *victoriam paratam esse* illis sub conditione, si credant nimirum, si ipsi ex parte jam vincant Sathanam, victoriam habebunt paratam, quod tamen non magis in eorum potestate est, quàm integram victoriam de eo reportare? Si *per unos* etiam *homines stat,* quod fructum istum non consequuntur, qui per illos stat qui in

corru-

corruptione nascuntur, & exstinguuntur in prima ætate? An per eos unos stat, ne ex infidelibus parentibus nati fuerint, vel ne adoleverint? Si per illos unos etiam id stat, annon falsum, *neminem posse venire ad Christum, nisi Pater eum trahat?* Nec quæstio, an qui credidere, facti sint fructus victoriæ compotes, sed an si promissio ista ad omnes & singulos pertinuisset, & illis facta fuisset; non omnes & singuli credituri fuerint, ut fierent ejus compotes? Et quia soli credentes ejus compotes esse possunt, & τὸ credere solius Dei donum est: Vtique vel omnibus fides destinata, vel victoria non destinata. Quid magis etiam absurdum verbis istis? *Quam sortem Christus omnibus communem fecisset & æquabilem, si reliqui non essent credere dedignati*, hoc est, victoriam reportassent, si eam reportassent, habuissent à Christo facultatem conculcandi caput serpentis, si id jam conculcassent. Non *dedignari* enim *credere* est jam credere, & caput serpentis conculcare ex parte. An etiam credere dedignati sunt illi, quibus nunquam Christus vel Euangelium proposita? Immò quibus ne proponi quidem potuere? Tales utique, secundum hanc glossam omnes salvandi erunt, quia credere non sunt dedignati. Confundit tandem Animadversor cautionem à serpentibus, quæ prudentiæ humanæ opus, & cautionem à Dæmonum insidiis, quæ meræ & particularis gratiæ opus. Illa externa, interna ista. Hominum culpam nec oraculo, nec Deo quicquam detrahere, ἐξαγώνιον, sed si caput serpentis *pro* omnibus & singulis fuisset contritum, haudquaquam futurus erat isti culpæ locus. Videat jam Lector, an egregio isto syrmate consequentiarum Animadversoris *vinci* debeam, & judicium ferat ex hoc specimine de integro *specimine*.

VI. Quid verò p. 25. addit in hunc locum? *Per semen mulieris homines, per semen serpentis dæmones intelligendos ex similitudine naturæ, quæ inter semen, & id cujus semen est intercedere debet, ut inimicitiæ istæ sint propagatæ à muliere in homines, à serpente in serpentes. Serpentem deceptorem non hominem, sed vel Diabolum fuisse, vel serpentem ejus organum. Sic semen serpentis, in quod odium istud propagatum, debere esse vel reliquos Diabolos, vel serpentes, in quibus sint simulachra quædam Diabolorum. Et ut absurdum sit, Diabolos vel serpentes appellare semen mulieris, quum mulier parere non potuerit nisi homines: Sic absurdum esse, homines appellare semen serpentis; quia ex serpente nihil nisi serpentes procreantur.* At præterquam quod multa merè repetuntur, frustra ista omnia. 1. Homines per semen mulieris, dæmones per semen serpentis intelligendos, non negatum, omnes homines intelligendos sub priori, dæmones tantùm sub posteriori, negatum, quia non omnes homines conterunt caput serpentis, imò multis ex istis id à Diabolo conteritur. 2. Similitudo sanè utrobique spectanda, an verò *physica* tantùm naturæ

ex alio procreatæ? At ſic dæmones reliqui non ſunt ſemen dæmonis deceptoris, nec enim ex eo ſunt procreati. Sin ſimilitudo *moralis* ingenii vel indolis intelligenda, ſanè nec omnes homines ſunt ſemen mulieris conterens caput ſerpentis, nec impii non ſunt ſemen ſerpentis, quippe cujus indolem referunt, & venenum habent ac exerunt. *Moralem* verò ſimilitudinem hîc intelligendam, patet & ex natura promiſſionis, & ex applicatione ejus ad dæmonem, qui & *moraliter* tantùm ſerpens vocatur, & *moraliter* tantùm ſemen habet. Illi etiam per ſemen mulieris, ſecundùm ipſum Animadverſorem, ſunt intelligendi, in quos inimicitiæ illæ actu ſunt propagatæ. Adeoque qui conterunt actu caput ſerpentis cum ſemine mulieris, cohærent enim prædicata iſta, & de eodem ſubjecto efferuntur. 3. *Disjunctiva* Animadverſoris in *copulativam* convertenda, ſerpentem deceptionis *auctorem* h. e. Diabolum intelligi, & ſimul ſerpentem animal ejus *organum*. Sin ſemen ſerpentis, hoc eſt, Diaboli, ſint reliqui Diaboli, in quibus ſunt *ſimulachra quadam Diabolorum*, annon ſic reprobi omnes ſunt ejus ſemen? 4. Abſurdum ſanè, Diabolos vel ſerpentes appellare ſemen mulieris fide excipientis promiſſionem, quum nec *phyſicam* nec *moralem* cùm ea habeant ſimilitudinem, & illa cum ſemine ſuo iſtis opponatur. At abſurdum non eſt, homines impios appellari ſemen ſerpentis, ob ſimilitudinem illam *moralem*. Aliàs abſurdè ex eodem fundamento tales ita à Chriſto vocati fuere, quippe qui docet, ex *Patre Diabolo* eſſe. Et quare? *quia cupiditates Patris ſui volunt facere* Ioh. VIII, 44. Vel malè itaque, quod blaſphemum foret, Chriſtus loquutus, & argumentatus, vel nos bene cum illo & poſt illum.

VII. Subjicit 1. Iſtam hiſtoriam duobus modis explicari poſſe; vel enim eſſe narrationem *merè allegoricam*, ut unus Diabolus intelligatur per ſerpentem, vel negotium illud eſſe ἀλληγορέμενον, ut ſerpens etiam animal organum tentationis intelligatur. Super priore interpretatione, quæ abſurda, fruſtra argutatur, quam ſcire debet falſam eſſe, nec quæ de *reptatu ſuper ventrem* & *comeſtione pulveris* adduntur in maledictione, niſi violenter, non ſubſtrato ſenſu literali, ad dæmonem referri poſſe.

VIII. Addit. *Si præferatur interpretatio poſterior, non modò locutiones illas allegoricas ex eo naturali odio* (inter homines & ſerpentes nimirum,) *deſumptas eſſe, ſed diſertè notare odii illius initium, in eo quod Deus olim hæc verba pronuntiavit, dum ſerpentem alloqueretur*. At 1. Supponitur ſine probatione, *naturale odium* inter homines & ſerpentes ante lapſum, quod non magis fuit in ſerpentibus erga hominem integrum, quàm in reliquis animalibus. 2. Si illius odii initium fuit in verborum illorum pronuntiatione, quî verba iſta ex naturali illo odio deſumpta ſunt? Annon vertigo
hic

hic evidens? An enim loquutiones illæ aliud quid sunt quàm verba quæ pronuntiavit Deus serpentem alloquendo? Annon sic & odium anterius statuitur illis locutionibus, & illæ tamen simul statuuntur initium illius odii. II. Inquit, *ut serpens in serpentes à se genitos odium in homines transmisit, sic Diabolus in tentatione princeps easdem inimicitias, quibus fertur ad exitium generis humani, in alios Diabolos exemplo suo propagavit.* An verò id in controversia? Annon potius illud, num in homines multos easdem etiam non propagarit? Et quum propagatio hîc *moralis* respectu Diabolorum intelligatur, cur illa absurda statuitur respectu hominum? III. Conatur Animadversor se à reprehensione mea vindicare. Iure verò eum à me reprehensum, sola verborum nostrorum collatio docet; ex qua Lectori constabit, verba ipsius ita à me accepta, ut accipi debebant. Sin aliter accipienda fuissent, aliter etiam fuissent efferenda. Et falsum semper manet, *odium inter serpentes & homines intercessisse naturaliter.* Nec de ortu odii istius ambigere debebat, nec verè dicitur, odium istud occasionem Spiritui S. dedisse & Mosi, cur sic Deum loquentem introducerent, sed ideò eum sic loquentem introduxere, quia revera ista loquutus fuit. Nec enim verba à Deo non prolata, sed ab eo prolata ei tribuuntur à Mose. Nequicquam etiam queritur, injustè sibi à me tributum, tanquam *affirmativè* dictum, id in quo *alternativam* posuerit. Annon verò qui dicit, vel hoc modo aliquid esse, vel alio, ille censet, utrumque sine absurditate sic intelligi posse. Convitia quæ addit, de lubrica mea disputandi ratione, non moror. Lector æquus ex collatione scriptorum nostrorum de utriusque nostrum ingenio judicabit, videbit etiam, an hoc sit responsiones meas antecapere, absurdum quod à me impugnatur, nudè asserere & repetere.

IX. Dicit, me *in eo errare*, quod ex illo verbo, *Inimicitias ponam*, argumenter *odium illud tum primum exstare cœpisse, quum Deus ita loquutus est.* Itidem etiam dici poni à Deo, Gen. IX. quum tamen nascatur ex causis merè naturalibus, quæ talem *arcum in cælo sinuarint*, antequam Deus ista verba pronuntiaret. Sic *super pectus gradi* serpentibus naturale esse, etsi tum cœperit esse pœnale. Quamvis itaque verum esset, nullas ante exstitisse inimicitias inter homines & serpentes, id tamen ex vi verborum illorum non probari. At I. Iridem ante diluvium fuisse, ex causis ejus naturalibus patet, inimicitias illas fuisse, haudquaquam patet, sed oppositum potius. Iridi *formale* novum, vel *relatio* nova accedere potuit, istis non item. Idem dici potest de reptatu serpentis, qui sanè post maledictionem demum cœpit esse molestus & pœnalis, & opponitur erectioni serpentis in homine decipiendo, prout loquelæ ejus opponitur oppletio-

oris-

oris pulvere. Constat etiam hanc serpenti naturam inditam fuisse, ut reptaret. Probet verò Animadversor, vel naturale fuisse serpenti ante lapsum, ut odio haberet hominem, vel homini, ut odio haberet serpentem. At serpens æquè dominationi hominis ante lapsum obnoxius erat, ac animalia alia, & inclinatio omnium animalium ad obsequium hominis patuit ex ultroneo illorum ad hominem accessu, ut nomen ab eo consequerentur. Nec homini innocenti creatura ulla se opponebat, sed subjiciebat potius, & id inter hominis pœnas fuit, quod imagine Dei maximam partem amissa, bruta animalia cæpere in hominem insurgere. Et sanè τὸ *ponam inimicitias*, &c. opponitur familiaritati illi, & velut amicitiæ, quæ prius fuerat inter mulierem & serpentem, ita familiariter inter se colloquentes. Ex verbo itaque אשית *ponam* verè *initium* odii istius potest probari, quum erga integrum hominem odium in nullo animali dari potuerit. *Dei* itaque, ut inquit, *providentiam, in serpentibus iræ impetum & nocendi studium prohibuisse*, dicitur sine probatione. Repugnasset sanè id pleno hominis in animalia dominio, cui debebat respondere plena in iis subjectio. Frustra etiam philosophatur, an venenum ante in serpentibus fuerit, an propensio naturalis ad morsum. Id enim tantùm in quæstione, an serpens in hominem integrum venenum suum effundere, & eum morsu appetere cupiverit, quod non magis verisimile, quàm reliqua animalia, cornua, dentes, & rabiem suam in hominem exerere cupiisse, sed tantùm cohibita fuisse vi externa. An enim ista conveniunt cum concesso homini imperio in animalia, & ultronea ac plena eorum subjectione? Et an *malo physico* potuit obnoxius esse homo expers *mali* omnis *moralis*? Egregiè tandem addit, *nihil me in verbis ejus animadvertere potuisse, ex quo colligerem ea de re quid sentiret.* Gryphos ergo nobis dedit, non verba, & dicta ab ipso *sensum* non habent, sed *sonum* tantùm. Iudicet Lector, annon sententiam suam satis exposuerit, dicendo: *Certè illud*, inimicitias ponam, &c. *vel ortum est ex eo, quod naturaliter dissidium inter homines & serpentes existit*, &c. Immò sententiæ isti sua superstruit argumenta, quæ eâ concidente & ipsa concidunt. Si etiam hoc non supposuit, ut *rem quæ in cujusquam mentem cadere posset*, cur sic loquutus est, & annon verba sua absurda, & conceptus suos ἀκαταλήπτους ipse fatetur? Si argumentationis etiam ipsius vis nullam talem suppositionem postulabat, cur verba ista adhibuit? Vertiginem verò etiam Theologi miretur Lector, qui pag. 124. disertè fatetur, *peccato admisso inimicitias exortas fuisse, & à quo tempore decepta fuit Eva, odium utrinque exarsisse*, inter serpentem & mulierem nimirum. Et hoc non est splendidè sibi contradicere, idem negare & affirmare, si conferantur cum iis, quæ habet in eadem

dem Diatriba. Revera si Lector vel ex hoc uno specimine, de cætera Animadversoris *tolutiloquentia* judicium facere velit, habebit unde tantam in disputando felicitatem gratuletur Heroi nostro, idem proferenti & resorbenti, nec tangenti ea, quæ maximè controversa.

X. Pag. 62. Denuo recurrit ad locum Gen. III, 15. Et 1. Sententiam meam truncat, validiorem cæteroquin, quàm quæ expugnari possit, etsi enim per semen serpentis incredulos intelligendos esse censuerim, id tamen non *exclusivè* à me dictum in ordine ad dæmones, immò & illos comprehendendos disertè à me notatum. Integra verò mea sententia proferenda erat. Sin per semen serpentis solos Diabolos intelligendos censet, cur rationes meas non confutavit? Sin fateri cogitur, incredulos etiam ista nomenclatione designari, quid litigat? 2. Objeceram, illum *impios* distinguere non debuisse à *reprobis*, quum iidem sint impii, qui filii Diaboli vocantur in Scriptura & reprobi. Quæsiveram etiam, cur impios præponeret reprobis, quum illi in tempore demum tales sint, isti ab æterno? Excipit: *se non distinxisse impios à reprobis nisi ratione, quia quatenus impii sunt, habent qualitatem illam inhærentem in se, quum reprobatio nihil tale designet. Impios se præposuisse reprobis, quia prioris posterius debuit esse* ἐξηγητικὸν *ut id intelligeretur de iis, qui in impietate perseverant, quia sunt reprobi. Si etiam conjunxisset utrosque, nihil causæ futurum fuisse, cur me hic tam laboriosè torquerem.* At ista obiter tantum à me notata, verè tamen, & quidem homini accurationem à me efflagitanti in respondendo. An etiam hæc tanti non sunt, ad ἀκρίβειαν Theologicam, ac pædagogicæ quisquiliæ, quibus duas priores partes sui speciminis opplevit? An ob distinctionem vocum minus idem subjectum designatur, & unum nomen sufficere non poterat Viro adeò verborum parco? Quid joculare etiam magis, quàm nomen reproborum, quippe quod longè obscurius, à se positum dicere, ut ἐξηγητικὸν prioris, quod multò clarius? At aliquem esse *impium*, patet, *reprobum* esse, latet. Quid opus etiam fuisset ista ἐξηγήσει, si solos reprobos designasset? Observet etiam Lector verba Animadversoris: *Alios in impietate perseverare, quia sunt reprobi.* At alibi homines in incredulitate adeòque in impietate perstantes præstruit reprobationi, quando dicit, *Deum homines ex certissima incredulitatis prævisione ad iram constituere.* Construat jam ista Lector, *homines in impietate perseverant quia sunt reprobi, &* tamen *ex impietatis* (qualis non potest non esse incredulitas perseverans) *prævisione demum reprobantur.* Annon idem sic erit prius simul & posterius? Et si homines in impietate perseverant, quia sunt reprobi, qui Deus voluntatem habuit tales servandi, quos ab æterno reprobare voluit?

XI. Pag. 123. Redit ad verba Genes. III, 15. & ita toties eundem locum tractando, ostendit, à se nec sibi nec Lectori prioribus Dissertationibus satisfactum. 1. Inquit, me promissionem ibi propositam particularem facere, & per semen mulieris intelligere solos electos, *pro* quibus, *in* quibus, & *à* quibus caput serpentis fuerit contritum, post caput suum & illius virtute. Quod verum & immotum. 2. *Calvini* judicium tangit, de quo supra actum. 3. *Integra verba sic se habent*, inquit, *Inimicitias ponam inter semen tuum & semen ejus, &c.* At hæc non sunt integra, sed truncata, priora enim omissa, *inter te & mulierem*. 4. Repetit inutiliter, quid per mulierem, quid per serpentem sit intelligendum. Nec homini vel à serpente vel à Dæmone ante lapsum quicquam fuisse metuendum. An verò ista in quæstione? An hoc est respondere ad ea, quæ à me proposita? An etiam integrâ paginâ rhetoricandum propemodum fuit de hominum & serpentum dissidio, istorum insidiis, illorum horrore & ejus causa? An hoc præcipuè intendit Spiritus Sanctus? Annon hoc est urgere Iudæorum glossema, qui de ista applicatione ad serpentem animal locum illum vel solùm, vel præcipuè saltem intelligendum censent? An negatum etiam erat, inter Diabolos & homines implacabiles esse simultates? Probandum verò fuerat, inter Diabolos & omnes homines eas intercedere. Annon multi ex hominibus Diaboli ingenium & instinctum sequuntur, & implacabiles, ut ejus organa, cum semine mulieris exercent simultates? 6. Nec de causa, cur horreamus Dæmonem, philosophandum erat, de qua nulla quæstio. Nec dicendum erat, *si qui sint inter homines qui odium illud adversus Diabolum deposuere.* Tales enim plurimos reipsa esse, notum, omnes nimirum, qui Spiritu Dei non aguntur, qui possidentur & reguntur & impelluntur à Diabolo, & ductu isto gaudent. Cur verò non omnes tales, nisi quia quod naturale vitium omnium est, placuit Deo emendare in filiis suis? An ullus etiam se à dæmonis ductu & societate avertere naturaliter potest, sine efficaci Dei vocatione? Nec societas cum Diabolo restringenda duntaxat ad eos qui pactum directum ineunt cum Sathana. Nec omnes qui cum Sathana colludunt, à reliquis mortalibus promiscuè, minus universaliter, sed à Filiis Dei tantùm execratione digni habentur. Alii sæpè illis ut felicibus adblandiuntur. 7. Quid opus erat, quoad *eventum* inimicitiarum istarum integrâ fermè paginâ philosophari de hominum & serpentum pugna, & prætermittere à me objecta quæ jugulum causæ feriunt. Quid priora faciunt ad gratiam universalem? Annon & istius digressionis sine ulla causa captatio, & dissimulatio eorum quæ à me objecta, arguunt, aquam hîc hæsisse superciliosso isti Disputatori? Annon falsum etiam asserit,

angues altius se attollere non posse, quàm ut hominis calcaneum petant, quasi hinc fiat, quod calcaneum hominis petere dicantur? Si rerum naturalium, Africæ etiam & Americæ Scriptores, immò & experientiam Europæorum hominum consuluisset, didicisset melius de serpentibus philosophari, & agnovisset, eos longè altius se attollere posse, & id ordinariè facere. Ideò verò calcaneum serpens hîc petere dicitur, quia dum eo conculcatur, se altius attollere non potest, & partem istam capiti suo imminentem lædere morsu suo conatur. Homines etiam promiscuè & superiores esse serpentibus, & victoriam *sine periculo* reportare à serpentibus, *nisi vel non satis cautè incidant in anguium insidias, vel præter natura institutum se ad terram ita incurvent*, fingitur, non probatur. Immò & cautissimi sæpè ab anguibus perimuntur multis in locis, ubi latent, & victoria sæpè cum gravi periculo reportatur. Ioculare etiam, eos ab anguibus victoriam nòn reportare, *qui cælum non intuentur erecto vultu.* Tales enim ... cœlum intuentur maximè patent anguibus, ut Philosophus ille fo... sui; ii demum minus qui ad terram despectando angues & eo... ís ac technas cavent. Et quid quæso tota hæc dissertatio facit ad gratiam universalem? 8. Christum *omnium vadem* fuisse, & *omnes repræsentasse* videtur Animadversori, non nobis, nec orthodoxis aliis. An verò id ipsum non est in quæstione? An etiam illos repræsentavit quos dicit se *nunquam novisse*, pro quibus *orare non vult*, quibus nunquam voluit revelare vadimonium suum, & quos Deus *odisse* indicatur, *antequam quicquam fecissent boni vel mali?* 9. *Veniæ spem Deum omnibus fecisse*, sano sensu, ἐξαγώνιον, hoc est, quibusvis, omnibus & singulis, falsum. An satis etiam, Deum se *placabilem* ostendisse? Annon opus erat, Deum se ostendere *placatum*, & docere modum ac medium istius placationis actualis? An quandiu hoc non revelatum, homo solutus esse potest eo metu, qui à justitia Dei impendet? An qui Principem aliquem placabilem scit, nec tamen novit quî placari possit, vel novit lytro opus esse suas vires excedente, metu solutus est? 10. Absurdè dicit, *certamen cum uno Diabolo restare*, quasi hoc unum non maximum foret, nisi eum debellatum sciamus à Christo! *Facilem* hîc hominibus *victoriam* esse, aliquibus, nimirum, Dei Filiis, verum; omnibus, falsum. Immò reliqui omnes ab eo vincuntur, quia sciunt Deum tantùm placabilem esse, non placatum, immò placamentum istud nec nôrunt, nec sibi applicare possunt. Adde regenitos ipsos sæpè maximè æstuare in isto certamine cum Paulo, Rom. VII, 14, &c. Nec pudere debet Animadversorem, hîc recedere ab hominum infaustorum, locum istum apertè, post Pelagii scholam veterem, depravantium gurgustio, & argutationes suas confutanti solidissimo

 Theo-

Theologo, *Gulielmo Riveto*, vel Deo potiùs & veritati in aperta luce constitutæ, obsequi. Subtile etiam istud est, & tanto novæ Theologiæ architecto dignum, *victoriam istam hominibus facilem esse, si pugnam animosè capessant, nec à rebus cœlestibus ad quas vocantur, ad res terrestres se turpiter & flagitiosè provolvant*, hoc est, facilem fore victoriam hominibus, si eam obtineant. Quid enim hoc aliud, quàm vincere? Vnde etiam & facultas & voluntas pugnandi, & animosè quidem, & aversio à rebus terrenis, nisi à Dei spiritu? An facile omnibus & singulis eum habere? An alii, præterquam electi, eum vel habent vel habere possunt, ad victoriam ipsam obtinendam? Annon sine Christo nihil possumus facere, & spiritus ille spirat ubi vult, non ubi nos volumus? Cur etiam *indefinitè* dicit, nos vocari *ad res cœlestes*? Annon hîc intelligenda gratia Euangelica in Christo proposita, sive actualis Dei per eum placatio, & salutaris cognitio talium? An verò omnes & singuli ad res istas vocantur? 11. Si etiam *sic abjectos* Sathan vulnerare potest ἐν τοῖς καιρίοις, & naturaliter nemo non sine tractione Patris *sic abjectus* sit, & hanc operationem Deus solis electis peculiarem esse voluerit, utique haudquaquam voluit reliquos ab isto vulnere immunes esse. 12. Egregium etiam! *si excellentis illius vocationis, prout decet, meminerunt, Sathanam habent sub pedibus*, hoc est, si Sathanam sub pedibus habent, eum sub pedibus habent. Quid enim est excellentis illius vocationis meminisse, prout decet, quàm illam & admittere, & ei parere, adeòque credere! Annon verò *fides nostra victoria nostra est*, & qui credunt, Sathanam sub pedibus jam habent? Quî etiam innumeri, qui *excellentis illius vocationis* nec participes fuere, nec per ætatem esse potuere, *ejus meminisse potuere, prout decet*? Næ ista sublimem spiritum decet Theologia! Vel enim per *excellentem* illam *vocationem* intelligitur, vocatio *per verbum* ad gratiam in Christo revelatam, & satisfactionem ab eo præstitam, & notum, eam universalem nunquam fuisse, vel intelligitur vocatio *per naturam*, & sola quidem, & ista nunquam ulli salutaris fuit, vel esse potuit, quum non sit *ministerium spiritus*, ut ipse Animadversor fatetur, nec in genere objecti eum revelet, extra quem nulla salus, & cujus distincta notitia, in N. Testamento saltem, ut fatetur ipse, omnibus necessaria est. Adde, neminem qui per naturam tantùm vocatur, vocationis illius *meminisse posse, ut decet*, sine speciali Dei dono, & interno quidem, quod nunquam fuit universale. 13. An *Diabolus* etiam *plagam* tantùm *facit in inferioribus animæ partibus*? Id ne in Dei quidem filiis verum, quorum menti & cordi sæpe plagas infligit, etsi non lethales. An venenum Diaboli non pervenit ad mentem Davidis, Petri, aliorum? Dilutum etiam & ἀλόγιστον, in *mente vitæ spiritualis sedem esse*; At cordi,

hoc

hoc est, voluntati hoc à Scriptura passim tribui, notum. Scilicet, secundùm Animadversoris Theologiam, & corruptionis & regenerationis immediatum tantùm subjectum mens est, quæ post se trahat ad malum vel bonum reliquas facultates. Sic ad sanctificationem hominis sufficit mentem potenter illuminari. Reliqua naturali sequela sequuntur. Scilicet opus erat scripturam tot emphaticis vocibus, iisque aggeratis, nobis describere regenerationem per *creationem*, *vivificationem* & *cordis carnei ex lapideo formationem*, & alia id genus, cum illuminationis vox sola suffecisset abundè, sed de his infrà dispiciendum. 13. Lepidum etiam, addere, *vi fidei & pœnitentiæ animam facilè convalescere:* vel enim id de Filiis Dei intelligit, & id nihil facit ad Gratiam Vniversalem : vel de omnibus & singulis, & quî per fidem & pœnitentiam facilè convalescere possunt, qui eam nec habent, nec habere possunt, ut quæ specialis gratiæ effectus sunt? Immò quum ista sint dona electis solis propria, nemo nisi electus convalescere potest. Nec salutaris esse potest ulla vocatio ad res cœlestes, sine isto dono. 14. An seriò etiam addit Animadversor, *Christum reliquis*, hoc est, omnibus & singulis (id enim intelligendum ex mente ejus) *victoriam reddidisse nullo negotio parabilem, si ad tantum Redemptorem sese cum fide recipiant, ut ejus præsidio freti cum hoste jam profligato prælientur?* Annon ista omnia in quæstione, an Christus victoriam omnibus & singulis reddiderit parabilem? An dici etiam potest, illam victoriam *nullo negotio parabilem* esse omnibus & singulis, quum nec victoria ista, nec conditio, sub qua duntaxat utilis esse potest, innumeris unquam innotuerint? Quid joculare magis, quàm dicere *Christum omnibus hominibus victoriam parabilem reddidisse, sub conditione, si ad eum cum fide se recipiant.* Atquî ad eum se recipere possunt illi, qui de eo nihil unquam audivere, nec potuere audire, χωρὶς κηρύσσοντος Rom. x, 14? Annon etiam cum fide se ad tantum Redemptorem recipere, est speciale Dei donum, & innumeris nec destinatum, nec indultum, & quod solorum electorum est? An etiam se ad tantum Redemptorem recipere cum fide, non jam est victoriam habere? victoria ergo illis parabilis erit, si eam jam habeant! Hæc verè mira sunt & solo hoc Disputatore digna, qui de aliorum in disputando ἀπαιδευσίᾳ tam magnificè gloriatur, & eos locum istum non satis accuratè perpendere censet! 15. Cui bono denuo digressio inutilis ad argumentum de duobus gradibus creaturarum intelligentium, quamvis Angelos propriè & ἐξόχως vocari nôrit ob id *intelligentes*, & *intelligentias*, homines *rationales*. Nec bene constituti Scholarum termini hîc temerè refigendi. Ad quid etiam conducit τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ μακαρίου, καὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ in Deo repræsentatio? 16. Vnde probabit, Angelos *invidiâ incensos erga homines,*

quod Deus istius imperium assignârit in res omnes adspectabiles? Vbi id Scriptura docet? Et annon imperio omni in rès sublunares potior erat natura Angelorum spiritualis, & continua eorum coram Deo in cælis comparitio? Annon præstat causam invidentiæ istius referre ad *sanctitatem* & *felicitatem* hominis, vel ad conjunctionem ejus cum Deo suo in gratia, quam ipsi invidebat Sathan? Imperium sanè in creaturas Diabolus facile hodie adhuc concedit homini, immò offert, modo eum sanctitate & felicitate sua evertat. 17. Falsum etiam, *Deum significare apertè, nihil à tentatore promotum* respectu ullius mortalium. Immò omnes erant eversi à Sathana in primis parentibus. Solum verò semen mulieris, sumptum pro fidelibus restitutum potius esse, quàm non dejectum de gradu vel fateri debebat, vel rationes à me in Exercitationibus adductas confutare. Semen verò serpentis, hoc est, Diaboli filii plenè in tentatoris potestatem redacti, sub ea permanent in perpetuum. φιλανθρωπίαν universalem in naturam humanam, adeoque in omnes & singulos, Deo attingere, est petere τὸ ἐν ἀρχῇ. In *naturam humanam* cæteroquin ferri tantùm dici potest κατὰ λόγον συγκρίσεως, quia non fertur in Angelicam, & quia homines plures restituti, Angelorum nemo. Quamvis propriè loquendo feratur in *personas* potius quam in *naturam*. 18. Diabolum *hoc unum profecisse, quod odium hominum acerrimum in se concitârit*, falsum, nam & hominum odium concitavit in Deum, nec odium sui excitavit, nisi in iis qui caput ipsius virtute capitis sui proterunt. Nec odium in Sathanam universale dici potest sine aperta falsitate. Scilicet tale in illis reperitur, qui *ex Diabolo sunt*, qui *cupiditates ejus facere* volunt, & iis toto animo delectantur? 19. Christum *imperii sui* omnes & singulos homines *participes facere* velle, *nisi sponte perire vellent, & victoriæ ductum & auspicia sequi dedignarentur*, partim falsum, ἀμφισβητήσιμον saltem inter nos, partim absurdum, cùm innumeris nec victoriam suam, nec conditionem ejus consequendæ, vel ductum & auspicia sua patefacta voluerit. Annon etiam hîc denuò conditio recurrit cum conditionato? Nec verum, ullum *sponte perire* velle, id enim nemo à se impetrare potest, etsi id sponte facere possit, unde sequitur perditio. Et qui sponte perire volunt, qui ne ætatem quidem attigere inter gentiles, quicquam volendi, vel de salute aut exitio suo cogitandi? Et sub qua conditione tales voluit Deus esse *participes* istius *imperii*? scilicet si caverent, ne nascerentur ex parentibus infidelibus, vel si impedirent mortem suam, vel si adulti exuerent naturalem malitiam, quam tamen non magis exuere possunt, quàm non esse, quod sunt! Et sic concludit Animadversor, *plus satis* de hoc argumento à se actum. Si rhetoricationes id genus opposuisset Animadversori, causæ nihil fuisset, cur

me non meritò omnibus istis contumeliis obrueret, quas velut è plaustro in me conjecit è fastigio suo. Fidem & candorem Lectoris interpello, ut conferat nostra, & judicium ferat de utriusque conscientia & disputandi ratione!

CAPUT III.

An Scriptura promissionis primæ complementum particulare fecerit in *Adami, Noachi*, & *Abrahæ* familia, & tota gratiæ œconomia?

BREVIARIUM Capitis tertii.

Confutatorum inanis repetitio impacta Animadversori. Suppositio falsa notata. Oppositum in apposito adjectum Ἀδιαλογία & contradictio. Causa discriminationis hominum. An promissio sub conditione ad omnes pertineat. Animadversoris absurda de liberis Abrahæ locutio. An Deus omnes & singulos salvari voluerit. Contradictio Animadversoris. An universis spes remissionis oblata. An ista oblatio sufficiat. Repetitio illius quod est τὸ κεκρυμμένον. Voluntas particularis de salvandis hominibus ex Animadversoris verbis evicta. An invitatio ad fidem & pœnitentiam universalis dici possit. Subministratio particularis virtutis interioris evertit gratiam universalem, & intentionem Dei circa salutem hominum manifestat. An ex promissione Adamo & Evæ facta inferri debeat ejus universalitas. An Deus voluerit eam actu omnibus eorum posteris communicari. An mortem præsentem homini fuerit interminatus. An omnes incredibili benignitate invitârit ad remissionem peccatorum. Benignitatis istius examen. An odor placamenti, fœdus de natura conservanda, & ejus sacramentum Noacho misericordiam universalem portenderint. An fœderis gratiæ, & fœderis de natura conservanda eadem sit latitudo. Fuga Animadversoris, & objectorum declinatio. An in Abrahæ familia demum cœperit divinæ dispensationis mutatio. Æqualis φιλανθρωπίας eversio à posteriori. An Deus verbo spem remissionis ostenderit, & non fiduciam potius. Discrimen utriusque. An providentiæ administratio sit præco Euangelii. Œconomia verbi particularis gratiam objectivam particularem arguit. An hominum negligentiæ tantùm revelationis obliteratio sit adscribenda. Istius obliterationis confessio evertit gratiam universalem. Qui prædicatio verbi latior sit gratiâ subjectivâ. Bonitatis divinæ manifestatio alia ἐν τῷ γνωστῷ, alia in promissione gratiæ. An τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ misericordiam Dei annuntiet peccatori. Ejus ex Scriptura explicatio. Fœderis legalis perversa explicatio & applicatio. Promissionis gratiæ revelatio universalis eversa, adeoque & gratia objectiva. Qui se Deus non reliquerit ἀμάρτυρον. Qui homines ad se Deus vocârit voce creaturarum. Gratiæ universalis revelatio eversa, spei remissionis oblatio universalis. An spes remissionis potuerit concipi extra revelationem de Messia. An τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ sit ejus præco. An gradu tantùm differant, an re, revelatio naturæ, & verbi. An semen Abrahæ secundùm spiritum demum exortum fuerit sub N. Testamento. An fœderis gratia naturæ præconio annuntiatum dici possit. Universalitas illius præconii eversa. Animadversoris confessio. Gratia objectiva qui universalis dici possit.

possit sub N. Testamento. An Deus trinunus revelatus fuerit per τὸ γνωστόν. An gentes crediderint se posse pœnitentiam agere, vel non. Quale spei remissionis fundamentum habere potuerint: Qualem notitiam cultus divini. An Deus nos velit facem Euangelii circumferre per totum orbem. An τοῦ γνωστοῦ revelatio sufficiens sit in genere causa objectiva. An ad veram resipiscentiam sufficienter præeat lumen naturæ. An aliquis resipiscere possit sine revelatione & cognitione Christi, & placationis Dei per eum. Digressio Animadversoris inutilis de serpentibus. Disparitas cautelæ à serpentibus, & à Diabolo. An promissio de obtritione Diaboli sit conditionata, & universalis. Absurda istius assertionis. Ἀδολεσχία & contradictio notata. Dilemma oppositum. Falsa suppositio Animadversoris. An securè impiorum salus tantùm evertatur. An multi maneant à Diaboli tentationibus intacti. An incredulitas & impœnitentia causa dici debeant interversæ multis salutis. Absurda istius opinionis. Elenchus parium à præservatione à serpentibus ad præservationem à Diabolo. Quæ vocatio nos elevet ad cœlestia. Quæ res cœlestes nobis sint contemplandæ. Ἀδολεσχία & contradictio nova super usu facultatum. Absurda varia Animadversori impacta. Contritio capitis Sathanæ an possibilis non electis. An omnibus concessum sit, ut membra Christi fiant. Animadversor confundit conditionem & conditionatum. Concessio jocularis. Electis tantùm concessum, ut fiant membra Christi. Ejus rei probationes. An omnes invitati fuerint, & invitentur ad insertionem in Christum. An sublatio peccatorum per agnum, & missio ac passio Christi sint actus conditionales. An Christus conditionaliter mortem gustârit pro omnibus. An Christus non tollat inter alia peccatum incredulitatis. An ejus sublatio statui possit conditionalis. Contritio universalis capitis serpentis conditionata, absurda. Perversa promissionis prima & contradictoria explicatio. Conditionem in rei natura delitescere frustra dicitur. Quid inde sequatur.

I. AFfirmativa quæstionis pars à me adstructa Thesi VI. Responsum etiam Dissertatoris accuratè confutatum Exercitationum Parte prima à p. 272. ad p. 384. & plurima ac gravissima absurda ei impacta, quæ ibidem videri possunt.

II. Quid ad ista Animadversor in Specim. Animadv. à p. 127? I. Nudè repetit quæ de triplici complemento istius promissionis fuerat commentatus in Dissertatione, quamvis & à me jam confutata fuerint, & demonstratum, *in quo* revera id consisteret, & *in quibus* reperiretur. Id nimirum consistere in inimicitia actuali inter mulieris & serpentis semen, & in destructione imperii Sathanæ *pro illis* & *in illis* qui sub semine mulieris censentur. Id verò non reperiri nisi in Dei filiis, adeòque particulare esse æquè ac promissionem. II. Supponit denuo, quod negatum, & confutatum, *complementum istius promissionis etiam in eo consistere, quod facultas omnibus concessa fuerit, virtute victoriæ Christi Diabolum superandi.* Parum etiam prudenter ita enuntiat istam partem, *ut complementum in eo spectetur, quod facultas omnibus concessa fuit, vel non fuit, virtute illius victoriæ inimicum superandi. Oppositum* enim in *apposito*, & quibus facultas ista *concessa non fuit*, in illis sanè complementum promissionis locum non habuit.

III. Quæ-

III. Quæritur, inquit, *qua ratione, quo animo Christus id præstiterit, num ut victoriæ fructus ad unos electos perveniret, quos servare absolutè voluit, an verò ut sub conditione fructus ad omnes homines ex communi quadam* φιλανθρωπίᾳ *redundaret*? Atqui victoriæ fructum velle ad non electos venire sub conditione fidei, est eum ad eos velle venire, si eum jam habeant, secundum partem saltem, nisi neget Animadversor vel fidem victoriam nostram esse, vel victoriæ Christi fructum, utrumque contra Scripturam. Et hoc egregium, Christum velle victoriæ fructum venire ad incredulos, & incorrigibiliter per naturam tales, sub conditione, si non sint incorrigibiliter increduli! Hoc scilicet docendi eramus! IV. Quæ causa discriminis, quod Abel superior fuit in certamine cum Sathana, succubuit Cain, Cham se Sathanæ mancipavit, fratres ejus non item? Annon quia Cain & Cham à Deo relicti in sua corruptione, reliqui virtute istius promissionis instaurati & roborati? Ad illos itaque pertinet promissio, qui complementum illud sensère & Dei donum in se, ad reliquos non item. Nec dici potest, pertinuisse ad reliquos etiam sub conditione, quum promissio *absoluta* sit, & conditio ista necessariò sit pars fructûs ipsius promissionis. Vnde etiam delectus in domo Abrahæ, nisi ab eadem causa, quod quidam essent semen mulieris fide promissionem excipientis, adeoque filii promissionis, alii semen serpentis, in quibus maneret virus serpentis? An dicere etiam debuit Animadversor, *forte cæteros Abrahami liberos victoriæ fructum non sensisse?* An enim de hoc ambigendum erat Theologo, qui orthodoxus videri vult? An diffitebitur, Ismalem ut παράδειγμα vel *exemplum* reprobationis proponi ad Rom. IX. non *typum* tantum? Annon fœdus gratiæ ad solum Isaacum restrictum, & in ejus rei Symbolum è Ketura etiam Abrahamo nati domo ejecti post Ismaelem? V. Fatetur in œconomia N. Testamenti, *exiguum* etiam *præ aliis talium numerum esse.* Qui ergo omnes & singuli semen mulieris, quibus facta promissio, quum plerorumque tamen capita contrita fuerint à serpente? *Conditionatam* eam non fuisse, ostensum. Imò ne conditionata quidem fingi potest, quin reddatur ridicula, & conditio, ac conditionatum recurrant. Si Deus etiam omnes & singulos salvari voluit, cur tam exiguus est credentium & salvandorum numerus? scilicet media illi deerant, id ad effectum deducendi, quod volebat! vel id voluit, quod novit nec futurum nec fieri posse per decretum suum! Si etiam promissio illa ad omnes pertinuisset, vim suam in omnibus exercuisset, & caput serpentis *in* omnibus & *ab* omnibus fuisset contritum, ut quæ beneficia pars sunt rerum promissarum. Qui etiam fide cum Diabolo congredi potuêre illi, quibus nihil unquam de fide revelatum? An ad τὸ γνωστὸν recurrendum erit? Annon

verò fateri coactus fuit, id quod ex eo hauritur, *cognitionem* potius vocari debere quàm *fidem?*

III. Excipit: *Victoriam & contritionem capitis serpentis pendere. I. Ex spe remissionis; quæ à Deo extrinsecus hominibus objicitur; II. Ex spei illius apprehensione firma, quæ mentem & affectus in hominibus mutet. Posterius hoc non præstari quàm ex vi Spiritus Dei, quæ suppeditetur paucis. At non inde sequi, spem ipsam remissionis multò pluribus, & universis extrinsecus non offerri. Manare enim externam remissionis propositionem ex communi Dei φιλανθρωπίᾳ, vim interiorem spiritus ex absoluta & particulari misericordia. Posteriorem partem hujus œconomiæ esse particularem, priorem verò, quæ spectat ad objectum repræsentatum, qua homines ad fidem & pœnitentiam invitantur, esse universalem.* At 1. Si victoria pendet ex duobus, & illa duo necessaria sint ad eam obtinendam, utique Deus qui duo ista necessaria esse voluit, & tamen unum duntaxat hominibus largiri vult, non alterum, sine quo victoria obtineri nequit, haudquaquam illos salvatos voluit, quibus denegavit alterum, quod tamen, ut ipse ait, *pendet ex vi Spiritus Dei,* qui *suppeditatur paucis, & datur ex absoluta & particulari misericordia.* 2 Vniversis *spem remissionis* oblatam, falsum. Nec *spei remissionis,* quæ beneficium Euangelicum est, præco est natura, nec illis esse potuit, quibus nullum unquam objectum per ætatem offerri potuit, nec naturæ, nec gratiæ. Nec sufficit, *spem remissionis* offerri, vel placabilitatem Dei! Opus erat, fundamentum istius spei revelari, & placamentum actuale Deo exhibitum in Filio, sine quo spes vel nulla, vel evanida saltem concipi potest. An satis, remissionis spem offerri reo, & Principem esse placabilem? Immò vel remissio ipsa & ejus fundamentum universaliter proponi debuêre, vel non omnibus volita fuêre. 3. Quid attinet dicere, id *multò pluribus atque adeò universis* extrinsecus offerri? Posterius enim complectitur prius, & prius inutiliter dicitur. 4. Oblatio universalis & fundamentum ejus, φιλανθρωπία communis, sunt ipsum κρινόμενον. Si etiam ista communis fuisset, ejus effectus quoque fuisset communis: cum communia non faciant discrimen, adeoque omnibus ex æquo fuisset beneficium remissionis peccatorum revelatum. 5. Quia *vis interior Spiritus* ex *absoluta & particulari misericordia* suppeditatur, & sine illa nemo salvari potest, neminem Deus salvari voluit, cui non illam largiri voluit. Et quia ista œconomiæ pars sola salutaris est, voluntas de salvandis hominibus, necessariò particularis statui debet. 6. *Objecti repræsentationem, quâ homines ad fidem & pœnitentiam invitentur, universalem non esse,* nemo qui non prorsus depuduit, negare potest. Quod enim est objectum quo homines invitantur ad fidem, præterquam doctrina gratiæ Dei in Christo, in verbo proposita? vel homines

mines *ad fidem* etiam invitati per præconium naturæ, vel non: ſi prius, id ἀντίχεαφον, ἀθεόλογον, ἄλογον: ſi poſterius, non fuit iſta invitatio univerſalis.

IV. Addit, *duo conſideranda eſſe*: 1. *An repræſentatio illa objecti potuerit eſſe univerſalis in familia Adami, Noachi & Abrahami*, & *in œconomia gratiæ tam ſtrictiori quàm latiori, tametſi virtutis interioris ſubminiſtratio particularis fuerit*. Vniverſalem verò fuiſſe primam oraculi propoſitionem probat ex eo, *quod quicquid erat tum hominum id audiverit*, & *cum liberis ſuis vel revera communicârit, vel communicare ſaltem debuerit*. At 1. Quæſtio non eſt, an repræſentatio illa objecti *potuerit* eſſe univerſalis, ſed an fuerit, & an Deus talem eam eſſe voluerit. 2. Diſſociatio illorum duorum, ut unum, nimirum propoſitio objecti ſtatuatur univerſale, alterum ſcilicet ſubminiſtratio virtutis interioris, particulare, ſatis docet, prius non ea intentione à Deo multis proponi, ut iſta virtute, quippe neceſſariò ad ſalutem, ex ſua ordinatione, requiſita, deſtituti ſalvarentur. 3. Illatio inconſequens eſt. Si quicquid hominum fuit tempore Adami, audivit promiſſionem, eam ad omnes pertinuiſſe poſt futuros. At alia ratio Adami & Evæ tum ſolùm exiſtentium, quippe qui è lapſu actu erecti, & vi iſta ſpiritus particulari affecti, utpote quibus tantùm temporaria à Deo denuntiata maledictio, ſublata ſpirituali per promiſſionem: Alia ratio multorum ex poſteris illorum. Nec magis inde ſequitur objectum extrinſecus propoſitum fuiſſe omnibus eorum poſteris, quia id illis propoſitum fuit, quam vi ſpiritus omnibus eorum poſteris indultam, quia illis indulta fuit, qui tum erant totum genus humanum. Quod itaque Adami & Evæ fuit, non ob id fuit omnibus omninò hominibus commune. Illorum capita nec conterenda fuere à Sathana, nec contrita: Aliorum plurimorum è poſteris eorum fuere. 4. Cum omnibus poſteris ſuis poſteros omnes Adæ promiſſionem illam communicâſſe actu, probari nequit. Nec quæſtio, an *debuerint* eam *communicare*, nec enim illis compertum eſſe poterat, qui pertinerent ad ſemen mulieris, cui promiſſio facta, vel non. At quia eam *actu non communicârunt*, nec id ſine Dei providentia, adeòque directione & voluntate factum, nec Deus voluit efficere, ut communicaretur omnibus & ſingulis, eo ipſo objecti iſtius repræſentationem noluit eſſe univerſalem, adeòque neutrum ex iis, ex quibus victoriam & contritionem capitis ſerpentis pendere dicit Animadverſor. Sive jam ob neglectum officium id non factum dicatur, ſive aliis de cauſis, ſatis primam cauſam iſtis defectibus intercedere noluiſſe, adeòque repræſentationem iſtam promiſſionis primæ ex voluntate ejus non fuiſſe univerſalem.

 V. Sub-

V. Subjicit: *Pronuntiationi oraculi consensisse Dei lenitatem & φιλανθρωπίαν, quicum antea mortem præsentem homini, si peccaret, interminatus esset, supplicium distulit, & peccatores incredibili benignitate prosequutus, eos ad pœnitentiam, & per eam ad peccatorum remissionem invitavit, idque universale fuisse ad diluvium usque.* At 1. *Mortem præsentem* Deum homini interminatum fuisse, si peccaret falsum est, & vel Deus non implevisset interminationem suam, vel mutasset decretum suum. Nec ex denuntiatione Dei, *morte morieris*, magis hoc sequitur, quam ex denuntiatione Magistratus, morte plectendos hos vel illos transgressores legis alicujus, nec interminationi illi quicquam decedit, quamvis non in ipso criminis admissi momento in furcam agantur. Nihil itaque aliud ista interminatione designatum, quam hominem futurum *filium mortis* & morti obnoxium, quamprimum peccaturus esset. 2. Deum peccatores *incredibili benignitate* prosequutum, ad pœnitentiam & per eam ad remissionem peccatorum invitasse, verum: omnes & singulos, falsum, quod probandum erat Animadversori id supponendum duntaxat. Qui enim non ad illos referetur, quos in peccato nasci & mori voluit extra fœdus gratiæ, priusquam vel pœnitentiæ vel remissionis solam nomenclationem, nedum vim & naturam percipere possent? Si Animadversorem etiam àudimus, *incredibilis* est ista *benignitas*, invitare ad pœnitentiam, & per eam ad remissionem peccatorum homines pœnitere nescios sub conditione, ne sint tales, quamvis sciret Deus illos pœnitentiam sine suo spiritu nec habere posse, nec exercere. Si quis incredibilem istiusmodi benignitatem tribueret Principi alieni sub conditione id genus suavitudinis dici posset, serius non item. 3. Omnes etiam & singulos ad pœnitentiam, & per eam ad remissionem peccatorum, in Caini præsertim posteritate, vocatos fuisse, ad diluvium usque, dicitur, non docetur.

VI. Addit 1. *In Noachi familia perinde esse*, quod verum, sed non Animadversoris sensu, verùm eo qui à nobis expositus. II. *Odorem placamenti, fœdus de natura conservanda cum Noacho contractum, fœderis sacramentum, quo sibi promissionem factam in memoriam revocatum iri testatur, & quicquid rebus illis ad spem remissionis & immortalitatis pertinere, vel obvelabatur, vel adumbrabatur, potuisse ad omnes & tum existentes, & olim futuros, adeoque declarationem φιλανθρωπίας & misericordiæ.* At ista perperam huc trahuntur, quum nec odor ille placamenti Deum erga omnes & singulos placatum fuisse testetur, ut patet ex maledictione Chami (nec enim Deus revocat gratiam semel datam) sed tantùm ostendat, Deum gratum habuisse Noachi sacrificium, nec agatur ibi de fœdere gratiæ, sed de fœdere vel pacto, aut promisso potius non exscindendi amplius orbem per dilu-

diluvium, vel, ut ipse inquit, *de natura conservanda*, quod de re terrena est, & pertinet non tantùm ad quosvis homines, etiam impios, verùm *ad omnem* quoque *animam viventem in omni carne*. Gen. IX, 15. ut ostensum Exerc. p. 328. 329. An verò, quod ad bruta etiam pertinebat, *obvelabat vel adumbrabat spem remissionis & immortalitatis?* Fœdus gratiæ interea cum Noacho continuatum, nec Chamum attingebat, nec Chanaanem, vel posteros ejus, quippe quibus maledictio opposita benedictioni fratrum destinata. Vnde etiam probabit Animadversor, eandem esse latitudinem primæ promissionis, & pacti de non exscindenda terra diluvio? Conferat interea Lector à me opposita Animadversori, à p. 324. ad 339. & videbit, quàm *magna mala* hîc *superſit audacia causæ*, dum magnificè pro responso omni dictata sua repetit, nec ullo modo à me objectis satisfacit.

VII. Addit: *In Abrahami familia cœpisse aliquam in ea dispensatione fieri mutationem. Hactenus enim Deum conjunxisse duo quibus spem remissionis ostendebat, verbum, & ἀνοχὴν μακροθυμίαν καὶ χρηστότητα, quæ providentiæ administrationem comitabantur.* At 1. Quid clarius prævaricatione ista? Annon diu antè Abrahamum in Caini & Sethi, Semi & Chami posteris cœpit fieri mutatio ingens? 2. Duo ista Deum semper conjunxisse, vocem nimirum naturæ & verbi, apud omnes, falsum. 3. Si æqualis Dei fuisset φιλανθρωπία quoad *gratiam objectivam*, æqualiter se Deus & voluntatem suam verbo omnibus revelasset. Æqualia enim, ut dictum, non faciunt discrimen. At ista φιλανθρωπία æqualis ab Animadversore statuitur. 4. An Deus verbo *spem remissionis*, tantùm ostendit? Imò fiduciam ejus concipi voluit, fundamento ejus indicato, semine nimirum mulieris contrituro caput serpentis. Et vel prima promissio spem tantùm aliquam remissionis ostendit, vel non. Si prius, id & contra verba promissionis est, quæ fiduciam exigunt in rem certò futuram, nimirum conterendum esse caput serpentis à semine mulieris, & eo ipso falsum supponit. Si posterius, promissionis istius revelatio non fuit continuata respectu omnium. Aliud enim longè, aliquam spem facere rei alicujus alicui, aliud, ei fiduciæ argumentum dare. Illud *possibilitatem* rei supponit, hoc *futuritionem*. 5. Nec providentiæ, ut suo loco videbitur, administratio, nec ἀνοχὴ, vel μακροθυμία vel χρηστότης fuere præcones Euangelii de semine mulieris, de quo quæstio. Doceat Animadversor, istam promissionem omnibus & singulis revelatam, vel fateatur eam omnibus & singulis haudquaquam destinatam fuisse. Immò quibus Deus denegavit verbum, quod solum fatetur esse *ministerium spiritûs*, illis denegavit *gratiam objectivam*, necessariam, adeoque & plerisque extra Abrahami posterita-

tem tunc viventibus. Nec verbum tantùm hæsit in domo Abrahami, sed & fœdus gratiæ, nisi tota Scriptura evertatur, imò ne in integra quidem Abrahami familia hæsit. Sed in solo Isaaco, & ejus semine fideli. Et frustra hominum *socordiæ* & *negligentiæ* revelationis obliterationem adscribit Animadversor, tum quia si Deus eam universalem voluisset, ei negligentiæ intercessisset, tum quia eo ipso fatetur, istam revelationem non fuisse universalem; Immò eam plerisque multis seculis denegatam fuisse. Tales verò salvari non potuere, nec lumen objectivum sufficiens ad salutem habuere. 6. ἐξαγώνιον, latiorem semper fuisse prædicationem verbi *gratia subjectiva*, quum illa respectu multorum tantùm *exactiva* fuerit officii, & illis obtigerit propter alios gratia salutari donandos, in quorum communione vivebant, & ob causas alias à nobis alibi indicatas. 7. Confundit etiam Animadversor, communis cujusdem bonitatis divinæ, quoad externa, manifestationem, quæ est ἐν τῷ γνωστῷ, cum manifestatione bonitatis istius specialis quoad beneficium contritionis capitis serpentis, quod in eo nunquam manifestatum, nec natura unquam reddita fuit annunciatrix & præco istius gratiæ. Et sanè τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ idem est ante & post lapsum, nec magis misericordiam Dei erga creaturam peccatricem annunciat post lapsum quàm eam prædicebat ante eum, nec enim quicquam illi accessit post hominis peccatum. Vtrobique verò ostendit tantùm *divinitatem* & *potentiam* Dei, ut docet Apostolus, non spem remissionis, non φιλανθρωπίαν universalem ad salutem, quam Apostolus haudquaquam prætermittere debuisset, ut præcipuum, quod in τῷ γνωστῷ nobis observandum esset, si id in eo repræsentaretur. Quis verò adeò isti Dictatori se mancipârit, ut censeat id ἐν τῷ γνωστῷ repræsentatum esse, quod Apostolus haudquaquam commemorat! Et quis, qui suæ spontis est, non malit ejus fructum Apostoli verbis explicare quàm Animadversoris?

VIII. Pergit Animadversor, & semen Abrahæ duplex facit, *unum ex carne, alterum ex spiritu. Ad id fœdus legale pertinuisse, ad hoc fœdus Euangelicum. Ab illius communione reliquas gentes exclusas fuisse, nec præceptorum legalium, nec oraculorum de Messia, nec cæterorum documentorum notitiam ullam habuisse. Deum tamen respectu talium non se reliquisse ἀμάρτυρον, & voce creaturarum ac providentiæ omnes homines promiscuè ad se vocâsse. Et cum voce illa spem remissionis resipiscentibus ostenderit, gratiam objectivam fuisse catenus universalem.* Hoc verò ludere est in re seria. Nam 1. Non *fœdus legale*, quod vocat, tantùm ad semen Abrahæ naturali generatione, ut loquitur, *creatum* pertinuit, sed & ad semen ejus ex spiritu. Non debuit itaque distinctio ista ita nudè proponi, nec enim semen Abrahæ *ex spiritu* exclusum fuit

fuit à præceptorum legalium, vel oraculorum de Messia communione, instar reliquarum gentium. 2. Fœdus legale malè collocatur in præceptorum legalium, & oraculorum de Messia, & cæterorum documentorum in revelatione illa sparsorum notitia, contra communem Orthodoxorum sententiam, qui fœdus legale in eo collocant, quod Deus olim imperavit, *Hoc fac & vives*, exigendo obsequium plenum sub promissione vitæ, & inobedientiæ nec *intensivè* plenæ, nec *extensivè* interminando mortem. An etiam oracula de Messia pertinuere ad fœdus legale oppositum Euangelico? Quid absurdius? 3. Immò, quia reliquæ gentes nullam habuere notitiam, ut fatetur, oraculorum de Messia, promissionis istius revelatio non fuit universalis, quod volumus. Imò ne præceptorum quidem legalium omnium notitiam talem fuisse fatetur. An verò salvari potuere gentes sine notitia ulla oraculorum de Messia? Et vel sine ea habuere *gratiam* sufficientem *objectivam*, vel non. Si prius, datur illa extra ullam oraculorum de Messia notitiam, quod ἀθεόλογον & ἀδιάγραφον. Vel non, & sic falsa est Animadversoris assertio. 4. Quî se Deus ἀμάρτυρον non reliquerit respectu reliquarum gentium, docet Apostolus, quia nimirum *benefecit illis*. Et qua in re? plurimis illis *dando tempestates opportunas, & corda eorum replendo cibo & gaudio*? Act. XIV, 16. An hoc est vel promissionis primæ revelationem illis continuare, vel *gratiam objectivam* sufficientem ad salutem iis proponere? Conscientiam Animadversor & Lector excutiant suam, & videant, an ista universalitatem gratiæ objectivæ probent, de qua quæstio! Annon dicitur Deus sivisse gentes *suis* ipsarum *viis incedere*, & tempora illa ob id vocantur *tempora ignorantiæ & iræ*? Annon ob id *sine Deo* fuisse dicuntur, & *sine spe*? 5. Voce sanè creaturarum & providentiæ præconio Deus homines vocavit ad se, ut creatorem, sed non ut Redemptorem, ad *divinitatem* & *potentiam* suam agnoscendam, non verò ad agnoscendam gratiam suam in semine benedicto hominibus destinatam. Et vel voce ista Deus omnes vocavit ad gratiam Euangelicam, & promissionem de semine mulieris iis propositam, vel non. Si prius, Euangelium non fuit σεσιγημένον, & τὸ γνωστὸν docet promissionem de semine mulieris, & Euangelium gentibus omnibus fuit propositum; vel non, & sic cadit promissionis illus propositio universalis. 6. Nec spei etiam remissionis oblatio universalis dici potest, respectu innumerorum, qui ne per ætatem quidem ejus capaces esse potuere, nec istud præconium est gratiæ Euangelicæ, vel promissionis de semine mulieris revelatio. Nec τὸ γνωστὸν magis ingerebat spem remissionis, quàm iram Dei & severitatem peccatoribus. Nec spes illa poterat concipi extra revelationem de Messia. Et sanè quum τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ. Deum æquè re-

præsen-

præſentet juſtum ac miſericordem, non poterat magis ſpes inde oboriri remiſſionis, quàm metus punitionis peccatoribus. Imò cum exercitium juſtitiæ neceſſarium ſit in Deo & naturale, miſericordiæ arbitrarium planè, illud *per ſe* ſequatur peccatum, iſtud *per accidens*, prius ἐν τῷ γνωςῷ concipi potius poterat quàm poſterius. Et ſanè ſi gentes gratiæ ſigna videre, videre etiam plurima ſigna horrendæ iræ Dei. Et tamen hoc uno fermè tibicine nititur Animadverſoris Theologia, quaſi ſpes remiſſionis, reſipiſcentibus oſtenſa fuerit univerſaliter ἐν τῷ γνωςῷ τȣ̃ Θεȣ̃, & quaſi τȣ̃ γνωςȣ̃ manifeſtatio propoſita in natura ſit idem quod fiducia remiſſionis peccatorum in ſemine benedicto concipienda, propoſita in verbo. Iſta verò vel conveniunt iſta *quoad rem* vel non. Si prius, & *gradu* tantùm differunt, & ejuſdem gratiæ Euangelicæ natura eſt, præco, cujus eſt verbum Euangelii, quod ἄθεόλογον, & Socinianum, & Chriſtianæ Religionis neceſſitatem convellit. Si poſterius, gratia objectiva non fuit univerſalis, quæ neceſſaria eſt ad ſalutem. 7. Supponit perperam, *ſemen Abrahæ ſecundùm Spiritum* demum exoriri debuiſſe ſub N. Teſtamento in vocatione gentium. At tale inde ab ipſo Iſaaco ſemper datum inter Iudæos. Et nulli ex Abrahæ poſteris ſervati, qui non eſſent etiam ſemen ejus *ſecundùm ſpiritum*. Et cur non prius ſemen ſecundùm ſpiritum exortum? Cur limites etiam fixi prædicationi verbi? Cur fœdus gratiæ non omni creaturæ prius annuntiatum? An ſine talibus adultus ullus poterat ſalvari? 8. Vel etiam omni creaturæ fœdus gratiæ prius præconio naturæ fuit annuntiatum, vel non. Si prius, differunt naturæ vox & verbi *gradu* tantùm, non *ſpecie* præconii. Si poſterius, illius fœderis annuntiatio univerſalis non fuit multis ſeculis, adeoque nec fœdus ipſum univerſale fuit. Sin ad omnes pertinuiſſet, omnibus revera fuiſſet annuntiandum, & Deus ejus præcones ubique & apud omnes excitaſſet. Immò ne ab Apoſtolis quidem id omnibus annuntiatum, ut fateri cogitur, dùm dicit, hoc præſtitum fuiſſe, *quàntum tum fieri potuit*. At illi diu coërciti intra unam gentem, & prohibiti ire in loca quædam. Et innumeræ gentes haudquaquam participes redditæ præconii illius, ne hodie quidem poſt tot ſecula. Et ſi Deus præconium illud voluiſſet eſſe univerſale, media ei non deerant ejus in Veteri & Novo Teſtamento ubique & apud omnes diffundendi. Ipſe verò in Defenſione Calvini fatetur, id non potuiſſe ad omnes diu diffundi. Nec id ſine providentiæ Dei directione factum. 9. Gratiam objectivam in N. Teſtamento eatenus univerſalem eſſe, quatenus nullam nationem excludit ſigillatim, extra controverſiam eſt, & ſic redditur tantùm univerſalis *quoad genera ſingulorum*, non verò *quoad ſingula generum*. An verò de eo quæſtio inter nos? Vel ita etiam univerſalis fuit ſub

V. Teſta-

V. Testamento, vel non : si prius, distinguere ista non debuit Animadversor : si posterius, gratia illa objectiva multis seculis universalis non fuit. 10. Immò an Deum Trinunum potuere cognoscere gentes ex natura, & agnoscere talem ἐν τῷ γνωστῷ, vel non? Si prius, natura est præco S. Trinitatis : si posterius, non verum Deum potuere cognoscere sufficienter ex natura, qualis agnosci debuit, vel non fuit gentibus necessarium, credere Deum Trinunum. An verò non agnoscere & credere Deum Trinunum, non est idolum agnoscere, non verum Deum? Vel etiam credebant gentes istæ, se posse pœnitentiam agere; ut oportet, vel non. Si prius, falsum credebant, nec enim id ἐν τῷ γνωστῷ revelatum. Si posterius, frustra spes ista remissionis iis proposita. Et vel agnovere fundamentum aliquod istius spei, vel non. Si nullum agnovere, non magis vera spes talis dari poterat, quàm ædificium sine fundamento. Sin agnovere aliquod, aut agnovere falsum fundamentum, aut verum, si falsum, spes ista vera esse non potuit : Si verum : Ergo agnovere placationem actualem Dei in Christo, quod absurdum. Vel etiam gentes illæ in natura potuere ἐν τῷ γνωστῷ intelligere veram rationem cultus divini, vel non. Si potuere, extra verbum aliquis nosse potest sufficienter ad salutem, quî Deus colendus sit, & hodie idem potest scire Tapujas. Si non, gratia sufficiens objectiva non fuit universalis. Nisi non sit necessarium ad salutem, scire veram rationem colendi Deum. 11. Nec nobis, ut supponit Animadversor, imperatum, *ut facem Euangelii circumferamus per totum orbem*, nec enim munus nostrum ejusdem cum Apostolis latitudinis est, nec si id esset, Animadversor bene faceret, qui se Salmuriensi affigeret glebæ, & non ad Americanos iter moliretur. Nec si ista Dei voluntas esset, difficile ipsi foret præcones ubique excitare. At, inquit, *in iis locis, ad quæ nulla dum manavit Euangelicæ præparationis auditio, persistit τῦ γνωστῦ revelatio.* Illa verò aut sufficiens est ad salutem in genere etiam *causæ objectivæ*, ut loquitur, aut non. Si prius, falsum est, quod ipse asserit, in N. Testamento *distinctam Christi cognitionem* esse necessariam ad salutem, aut illa traditur gentibus illis, ἐν τῷ γνωστῷ τῦ Θεῦ, & Dei Trinunius revelatio. Si non, gratia objectiva sufficiens ne hodie quidem innumeris traditur, adeòque universalis non est. 12. Ἐξαγώνιον, nexum esse certum inter resipiscentiam, veram nimirum, & remissionem peccatorum. Vbi illa datur, ibi ista datur, sed falsum, ad illam sufficienter præire lumen naturæ. Ista enim dari nequit sine revelatione gratiæ Dei in Christo, cujus præco natura non est, adeòque nec præco gratiæ universalis necessariæ. Et vel aliquis resipiscere potest, ut oportet, sine Christi revelatione, & placationis Dei per illum cognitione, vel non. Si prius,

cognitio Christi necessaria non est ad salutem. Vbi enim datur vera resipiscentia, ibi datur remissio peccatorum, ubi ista, ibi salus. Et resipiscentia vera potest dari sine fide. Si posterius, gratia objectiva ad resipiscentiam necessaria denuò non est universalis.

IX. Quærit Animadversor, an si repræsentatio illa objecti, scilicet in natura, fuerit universalis, id satis sit, ut oraculum, *semen mulieris conteret caput serpentis*, complementum suum sortitum esse dicatur. pag. 128. Et respondet p.130.& 131. 1. *Promissionem de felici successu certaminis cum serpentibus, universalem quidem fuisse, sed sub conditione, si homines diligenter sibi caverent.* Atqui 1. Non respondet Animadversor ad quæstionem; An enim, quamvis promissio de felici successu certaminis cum serpentibus universalis esset sub conditione, sequeretur, repræsentationem objecti in natura propositi, etiam universalem, satis esse, ut oraculum de semine mulieris contrituro caput serpentis, dicatur complementum suum sortitum? At in natura altum silentium & de semine illo mulieris,& de contritione capitis serpentis per illud, cujus nuntii solum Dei verbum præco est. 2. Inaniter planè regreditur Animadversor ad promissionem de felici successu certaminis cum serpentibus. Quasi verò de eo multùm solicitus fuerit Spiritus Sanctus in ista promissione! Quasi verò etiam promissionem universalem conditionatam talem Deus unquam fecisset! At qui maximè etiam sibi cavent, sæpe in Libya, Brasilia & alibi, nihilominus sæpe sic pereunt. Incauti contrà multi non pereunt. Adde, id promitti potuisse sub ista conditione, quia conditionis præstatio pendet ab arbitrio nostro, & illud ad id sufficit: At idem locum non habet in certamine cum Diabolo, ad quod nec lumen naturæ nec arbitrium nostrum sufficit, nec id quod sufficit, innumeris datur. 11. Inquit, promissionem de Diaboli obtritione universalem tantùm esse sub pari conditione operæ ab hominibus adhibitæ, *ne se patiantur Diaboli tentationibus & fraudulentis artibus illaqueari.* At 1. Promissio illa *absoluta* est, non *conditionata*. 2. Vniversalis non est, ut ostensum, quia non semini serpentis facta, quippe quo designari filios Diaboli, demonstratum re verò negata, negantur omnes modi rei. 3. Conditio illa inepta est, coincidit enim cum re conditionata. Operam enim adhibere, ne ita illaqueemur à Sathana, est jam ex parte conterere caput serpentis. *Pro quibus* etiam, & *in quibus* non est contritum caput serpentis, illi Diaboli & tentatione & fraudulentis artibus delectantur, illas ipsi imitantur, & sic seducere ipsi conantur alios. 4. Adde, vel conditionem illam actu præstari posse sine *gratia subjectiva*, vel non. Si prius, gratia ista non necessaria est, & homines sine ea sibi cavere satis possunt à Diabolo. Si posterius, frustra & per

ludibrium talis promiſſio facta omnibus ſub iſta conditione, ne ſint quod non poſſunt non eſſe, & habeant quod non poſſunt habere, & ut faciant quod non poſſunt facere. Impotentiæ hîc diſtinctio inutilis eſt, ſatis, ex æquo utramque eſſe invictam. Quot Anachoretæ etiam omnem operam poſuere, ne illaquearentur; qui tamen illaqueati fuere? Noti ſatis ſunt Hieronymi in deſerto planctus. III. Addit Animadverſor, ſi *ſecurè dormiant, vel induant ſe ultrò in laqueos, ad eos ſpem victoriæ non pertinere, iis ſolis deſtinatam, qui clementiæ & placabilitati, divinâ fiduciâ freti ſuæ ſaluti diligenter invigilabant*. Scilicet, ſi tam nobilem Diſputatorem audimus, ſpes victoriæ pertinet ad homines, ſi victoriam habeant, & ejus beneficia agant? An enim ullus *fiduciâ clementiæ Dei fretus* dici poteſt, niſi qui vera fide proditus eſt? An verò qui talis, non jam victoriam habet? Et egregiè ſpes victoriæ ad eos pertinet, qui ejus fiduciâ jam nituntur. Vel etiam conditionem iſtam præſtare poſſunt, *gratiâ ſubjectivâ* non donati, vel non. Si prius, ſaluti ſuæ diligenter aliquis incumbere poteſt ſine eâ, & clementiæ divinæ fiduciâ niti. Si poſterius, objectum iſtud à Deo proponi non poteſt, ea intentione ut homo per id ſalvetur. IV. Addit, *impiam ſecuritatem eorum, quorum Diabolus ſalutem intervertit, non prohibere complementum iſtius oraculi*. At de eo non eſt quæſtio. Nec enim *pro impiè ſecuris* caput ſerpentis à Chriſto contritum, aliàs tales non eſſent, & id *in illis* etiam contritum eſſet. *Securè impii*, pertinaciter nimirum tales, ut probatum, pertinent ad ſemen ſerpentis, non mulieris, illi verò nihil promiſſum. Adde non *ſecurè impiorum* tantùm ſalutem Diabolum intervertere, ſed & multorum qui nec tales ſunt, nec tales per ætatem eſſe poſſunt. Quot Gentiles etiam & Mahumetani alii variis modis in ſalutem ſuam ſeriò incubuere, ſed fruſtra, quia alia ratione in illam incubuere, quàm quâ oportebat, nec novere, quî in eam incumbendum foret! V. Addit, *multos manere à Diaboli tentationibus intactos*, quod falſum, etiam reſpectu ſanctiſsimorum. Nec verius, quod multos Diabolus ſpe ſalutis evertit, *in eo eos nihil accuſare poſſe, præter ſuam incredulitatem & impœnitentiam*. An enim id de infantibus Gentilium ulla probabilitatis ſpecie dici poteſt? An incredulitas exitii illorum cauſa eſſe poteſt, qui ad fidem nunquam vocati fuere? At quî credent niſi audiverint, quî verò audient ſine præcone? Adde, incredulitatem & impœnitentiam è potiſsimis malis eſſe, per quæ dominatur ſerpens, & quorum remedium promittitur, in iſto oraculo. Ergone nihil obſtat, quominus tales beneficium iſtud obtineant, niſi quia illud non habent! Quàm diluta talia! Et an qui promiſsionem illam propoſuit, & novit omnes incredulos futuros & im-

 pœni-

pœnitentes sine suo dono, & invictè quidem, ille tales salvatos voluit, modò ne essent, quod sunt, & quod non poterant non esse sine *gratia subjectiva*, quam tamen illis denegatam absolutè voluit. Accusationi cæteroquin locus nullus, quamvis Deus nullos prorsus voluisset salvatos.

X. Egregia verò est quam addit Animadversor conclusio! Si præstare possimus ut nihil serpentes nobis noceant, si rectè utamur staturâ, perspicaciâ & membris nostris; *sic vocationem cœlestem, quæ nos ad superna elevat, & intellectum ac voluntatem, facultates à Deo nobis concessas, hoc efficere posse, si eis pariter, prout decet uteremur, ut nihil nobis esset à Diabolo extimescendum*. Quàm cruda ista! si homo ab externo insultu animalis sibi possit cavere, quamvis ne hoc quidem semper possit, eum etiam posse sibi cavere ab insultu vel externo vel interno Diaboli! 2. Si etiam *vocatio cœlestis* nos ad superna elevat, vel intelligitur ea quæ fit *per verbum*, at ea nec universalis est, ut ipse fateri cogitur nec hoc præstat, nisi in genere *causæ objectivæ*, ut loquitur, adeòque solà non sufficit, vel quæ fit per *naturam*, at ista nos nec elevat ad Christum, nec ad eum elevare potest, sine cujus cognitione tamen salus nobis obtingere non potest. Nec sufficit *res cœlestes* in genere contemplari in operibus providentiæ, opus ad salutem, nosse Deum Trinunum, & Christum Redemptorem ac placamentum in sanguine ejus, *saltem* in *Novo Testamento*, idque *distinctè*, ut fateri ipse cogitur. 3. Scilicet vocatio sola per τὸ γνωστὸν & intellectus ac voluntas, quæ sunt in homine naturali, hoc efficere possunt, ut nihil illi sit à Diabolo extimescendum, etiam *sine gratia subjectiva*, quippe quam universalem non esse, notum est! 4. Egregium etiam δόγμα, id futurum, *si facultatibus istis pariter prout decet uteremur*, hoc est, si contereremus caput serpentis, & eum vinceremus, nihil nobis ab eo esset metuendum! Quid enim est facultatibus illis, prout, decet, uti, nisi & intellectu & voluntate in Deum ut placatum, & in eum quem misit Christum, ferri, & eum amplecti, ut Servatorem? Qui verò id faciunt, illi jam victores sunt. At annon istius conditionis præstatio & facultas eam præstandi sunt ex beneficiis ista promissione contentis? Et jlocaliter Deum istam promissionem & ejus fructum nobis destinare docet Animadversor, modò utrumque jam habeamus. Et Deus qui novit nos non magis istis facultatibus *bene uti* sine *gratia subjectiva* posse, quàm filia Iairi mortua membris suis: tamen sub hac conditione victoriam nobis destinat, *si iis prout decet, utamur*. Vnde vero fit, quod iis bene uti non possimus, nisi à morsu serpentis? Modo ergo serpens nos non læserit, nec simus peccatores, vel corrupti,

hoc

hoc beneficium nobis obtinget, in beato vero ſtatu illo erimus, ſi intellectu & voluntate noſtra bene utamur, & ſic nihil habebimus extimeſcendum. Scilicet ſi è gentilibus nati benè utantur ſuis facultatibus & vocatione cœleſti, quamvis denaſcantur, priuſquam vel intelligere vel velle quicquam poſſint, nihil illis erit extimeſcendum! Hypochondriacam iſtam Animadverſoris Theologiam dicerem, ſi cum minus ſublimi Theologici orbis præſide mihi res eſſet.

XI. Subjicit, hinc patere, malè à me citatum locum Calvini p. 193. Exercit. At ſola collatio à me ibi dictorum cum iis quæ apponit futilitatem iſtius accuſationis proſcribit. Ipſe cogitur fateri, ad *ſola Chriſti membra* pertinere, *actualem* capitis Sathanæ *contritionem*. At talem ſemini mulieris pollicetur Deus in prima promiſſione. Nec ſupponendum, alios, caput Sathanæ poſſe conterere, nec enim vires ſpirituales ad id neceſſarias habent, quippe qui aliàs corrupti non forent. Qui verò viribus ſunt deſtituti ad actum aliquem edendum, ii eum nunquam edere poſſunt.

XII. *Excipit*, id ad ſola quidem Chriſti membra pertinere, *at ut membra Chriſti fiant, id omnibus conceſſum eſſe, ſi modò eum per fidem amplectantur. Fide enim nos inſeri in Chriſti corpus, ad quam omnes invitentur.* At 1. Falſum, ullis præter electos conceſſum eſſe, ut membra Chriſti fiant, nec id probari poteſt vel *à priori* ex deſtinatione Dei, vel *à poſteriori*, ex ejus manifeſtatione. 2. Ἀδολεσχεῖ denuo Animadverſor, & confundit *conditionem* & *conditionatum*, idem enim eſt ac ſi diceret, modo aliqui ſe faciant membra Chriſti vel talia fiant, iis conceſſum eſſe, ut fiant membra Chriſti. Quid enim eſt amplecti Chriſtum per fidem, quam eum pro capite habere, adeoque ſe ejus membrum agnoſcere & profiteri? 3. Egregia etiam iſta conceſſio! *Modò Chriſtum per fidem amplectantur iis conceſſum eſſe, ut fiant membra Chriſti*, hoc eſt, modò filius viduæ Naimiticæ ſe erigat è ſandapila, hoc vel illud illi conceſſum fore. Nec enim magis vincibilis ab homine animali eſt impotentia *moralis*, quam *naturalis* ab homine mortuo, natione cujus ſolius comparatio inſtituitur, ne Animadverſor rimam iterum quærat in diſtinctione impotentiæ. Imò quum Deus fidem ſolis electis deſtinarit, & tamen inſitionem in Chriſtum à fide ſuſpenderit, utique ſane non niſi illis membra Chriſti eſſe conceſſit, quos fide donare voluit. Annon etiam diſertè dictum, *multos non potuiſſe credere?* Quamvis etiam Scriptura dicat, *neminem poſſe venire ad Chriſtum, niſi pater eum trahat*, omnibus tamen id conceſſum eſt, ſi Animadverſorem audimus, modò ipſi veniant. Et qua conſcientia dici poteſt, vel in Novo etiam Teſtamento, minus in veteri, omnibus, nullo excepto, conceſſum

 eſſe,

esse, ut membra Christi fiant, si modò eum per fidem amplectantur, quum innumeris nec de Christo, nec de fide, nec de insertione in Christum per fidem quicquam fuerit revelatum, immò ne per ætatem quidem revelari potuerit? Fide cæteroquin nos inseri in corpus Christi ἐξαγώνιον, quia verò non nisi fide ullus inseri potest, nemo qui fidem ex se habere non potest, quæ impotentia universalis est in omnibus, vel cui fidem Deus largiri non vult, inseri in corpus Christi potest. Dicere; Omnes indiscriminatim ad istam insertionem invitari, est petere τὸ ἐν ἀρχῇ, si intelligatur syncategorema *collectivè*. Sin intelligatur *distributivè*, nihil concludit. Tuam fidem, Lector! An omnes in V. Testamento ad hoc invitati fuere? An hodieque omnes indiscriminatim Anmericani, vel Australis terræ incolæ? An etiam per τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ omnes indiscriminatim incitantur ad fidem, per quam inserantur Christo, vel non? si prius, natura denuo est præco fidei & insertionis in Christum: si posterius, ista invitatio universalis non est.

XIII. Tandem inquit, loquutiones illas: *Hic est agnus Dei qui tollit peccata mundi*; *Item, gustavit mortem pro omnibus, & similes tacitam conditionem includere, etsi nullam exprimant. Sic & oraculum de semine mulieris contrituro caput serpentis, cum ad genus humanum universum extendatur conditionem pariter continere, in rei ipsius natura delitescentem.* At 1. Falsum, conditionem includi, in verbis, *hic est agnus Dei*, &c. quam non simul efficiat ipse Agnus, *pro quibus* enim tollit peccatum, *in iis* etiam id tollit, & *ab iis*. Nec ulla Iudæorum incredulitas obstare potuit, quominus id peccatum tolleret iste Dei agnus, cui tollendo missus est. Nec vel missio vel passio Christi sunt conditionales, sed tantùm applicatio utriusque, ipsa verò conditionis ad applicationem necessariæ impetratio habetur à passione Christi. Nec magis Christus conditionaliter *gustavit mortem pro omnibus*. Docendum verò illud erat, non dicendum tantùm. Imo ridicula esset conditio apposita verbis Iohannis de agno Dei tollente peccata mundi, & everteret promissionem vel declarationem Scripturæ. Conditionis enim impetratio, ut beneficium gratiæ, necessariò ista sublatione continetur. Qui enim tollit peccatum mundi, tollit etiam peccatum incredulitatis mundi. Nec dici potest, id fieri nisi sit perseverans, eo ipso enim quo tolli debet ex promissione non fit perseverans. Et nisi tollatur, semper perseverans est, & necessaria quidem: Adde, illos, quorum peccata Christus tollit, & *pro* quibus mortem gustavit, censeri conditione illa carere, & eam ex se habere non posse, non itaque sub ista conditione vel mortem pro iis gustat, vel tollit peccata mundi. 2. Sic, si promissio de semine mulieris contrituro caput serpentis conditionem contineat, huc

ejus

ejus sensus redibit; Christum contriturum caput serpentis pro universo genere humano modò id ipsum primo conterere incipiat caput istud, & sanè qui fidem habet & quà illam habet, eo ipso jam conterit caput serpentis. Promissionem etiam istam ad universum genus humanum extendendam esse, est ipsum *ἀμφισβητούμενον*. Notet etiam Lector egregium hoc glossema! Quando promissio ista refertur ad electos, eam *absolutè* intelligendam esse, quando ad alios, intelligendam tantum esse *conditionatè*. Et ubi hoc discrimen in verbis promissionis? Quid etiam interest inter conterere caput pro aliquo, sub conditione fidei, qui fidem ex se habere non potest, & quem conterens novit eum habere non posse, & inter non conterere? Præterquam quod innumeris nunquam revelata fuit nec promissio illa, nec conditio. 3. Conditionem hic *in rei natura delitescere* frustra dicitur, quum promissio ista iis fiat, quos novit Deus conditionem nec habere, nec habere ex se posse. Id tantum inde sequitur, quia conditio in ea delitescit, & necessario ad ejus applicationem exigitur, Deum illos salvari nolle, quos novit ista conditione & gratia eam præstandi destitutos esse, & quibus eam, utut à se solo pendentem, largiri non vult, adeoque nolle eum salvari ullum non electum.

CAPUT IV.

An locis Ioh. III, 16. & x, 26, 29. *probetur particularis, an verò Universalis Redemptionis destinatio?*

BREVIARIUM Capitis quarti.

D*Esultorius ordo Animadversoris. Injusta ejus accusatio. Repetitio τῆς ἐν ἀρχῇ. Querela ejus iniqua. Causa ἐξηγήσεως accurata loci* Ioh. III, 16. *Convitia & dicteria opposita. Assertio Animadversoris retorta. Ejus βραχυλογία. An opinionem suam confutatam repetere, sit respondere. An redemptio ab Animadversore proponi debuerit alia ut* absoluta, *alia ut* affecta conditione. *Defensio Animadversoris confutata. Redemptionis* conditionatæ *ex sententia ejus probatio.* Absolutæ *&* conditionatæ *redemptionis perversa explicatio notata. Dissensus Dissertatoris & Animadversoris.* Conditionatæ *redemptionis explicatio. Redemptionem,* absolutam *esse probatur, & quo sensu. Legati absoluti & conditionati distinctio. Applicatio redemptionis conditionata est, non redemptio. Petitio τῆς ἐν ἀρχῇ. An redemptio universalis omnibus proposita dici possit. Redemptionis absolutæ defensio. Simile Animadversoris retusum. Cacozelus perpetuus notatur. Cavilla & dicteria Animadversoris. Locutiones crudæ Redemptionis universalis oblatio, eversa. Ad Calvini & Musculi authoritates responsum. Verba Calvini vindicata. An ex precibus pro omnibus sequatur universalis redemptio. Qui generale ponatur pro universali, & contra. Excusationem omnem præcidi incredulis ex sententia nostra, ostensum. Falsum, omnes ad vitæ participationem vocatos. An Deus se propitium osten-*

ostenderit omnibus ad salutem. An propitiationem destinarit omnibus. Totum mundum pro electis sumi, ostensum. Veterum suffragia. Simile Animadversoris retusum. Calvinus expositus & vindicatus. Absurditas sententiæ, Deum se omnibus propitium ostendere. Quæstio de pravisione culpæ discussa. Suspensio vitæ à fide confundit sententiam de Gratia Vniversali. Calvini verba vindicata. Subtilitatis affectatio cui nostrûm imputari possit. Dicterium de grandibus voluminibus expensum. Secundum Calvinum promissiones Euangelicæ non pertinent ad omnes. An spem tantùm ostendant. An Deus se ostendat impotentibus propitium sub conditione. Prædicationis verbi particularitas arguit gratiam particularem. Phrasis Pellicani expensa, de facili aditu dato ad salutem. *Pellicanus excusatur. Origo istius loquutionis ostensa. Excusatio Animadversoris abstersa.* Andreas Rivetus *laudatus. Grammaticatio inanis super pronomine* quisque. *An nemo non habeat facilem aditum ad salutem. Pellicani verba alia exposita. An primi Reformatores faveant Animadversori. An ex verbis truncatis judicandum. Dogmata Animadversoris incognita retro nostris. Querela ejus injusta. Loca Scripturæ, eorumque expositio, intacta Animadversori. Verborum* Iohannis III, 16. *expositio vindicata, Consensus distinctionum Animadversoris cum distinctione de voluntate antecedente & consequente. Vocabuli Mundi expositio defensa. An repugnantiam involvat. Qui gens Iudaica sæpe sumatur. Denominationem sæpe sumi à meliori. Qui Dei filii è mundo distinguantur à gente Iudaica. Israelem sæpe restringi ad electos. An absurda sit ista nomenclatio. An mundus non designet electos. An minima pars non sæpe ad se trahat nomenclationem totius. Κόσμου diversæ significationes. Qui Mundus significet præteritos, qui electos. Absurda nova Theologia. An absurdum sit partem secretam & turbam, ex qua secreta est, eodem nomine appellare. An absurdum sit, idem nomen sumere κατ᾽ ἀφορισμὸν & διασυρτικῶς. An Christus desinat habere curam salutis aliquorum. Qui φιλανθρωπία universalis consistere possit cum declaratione Christi, quod multos nunquam novit. An earundem vocum diversa significatio conturbet cogitationes nostras. Exempla opposita Scripturæ. verba Christi* Ioh. III, 16. *exposita & vindicata. Fuga animadversoris & dissimulatio jam confutatorum. An syncategorema πᾶς hic relinquat aliquid in suspenso. Quæ prima Mundi significatio. Duplex denominationis fundamentum, unum* intensivum, *alterum* extensivum. *Electi antecedenter etiam sunt Mundus. Argumentatio ἀνακόλουθος. Loquutiones universaliores solos electos designantes. Exceptio Animadversoris retorta. An absurdè Mundus de toto dicatur, & de partibus totius. An minor numerus electorum obstet isti denominationi. An electorum numerus penè contemnendus vocari debeat. An electi minus Mundus, quam omnis caro, totus mundus &c. vocari possint. An id quod subit mutationem priori nomine designari non possit. An Christus non possit dici ὁ ἐν τῷ κόσμῳ. An Christus non possit vocari ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου. An Christus viam omnibus aperuerit ad salutem, modò eam ingrediantur. Animadversoris fuga. Objecta à me, declinata. Iocularis exceptio. An à me excusata tantùm ista appellatio Mundi. Confessio Animadversoris de non confutatis rationibus objectis.*

I. ANimadversor pro genio & privilegio suo à Thesi mea VI. saltitat ad Thesin XI. quum tamen rationum à me in iis productarum contra gratiam Vniversalem & defensarum in Exercitationibus confutationem integram in principio splendidè pollicitus fuerit. Homo interea ita accuratè observans ordinis, me confusionis peragit reum. Sed dicendum aliquid erat. Si confusionis verò reus per-

peragendus sum, Animadversor criminis istius causa est, qui mihi ad confusionem istam praeivit, quippe quem κτ̓ πόδα sequutus sum, & vel ille juxta mecum accusandus à seipso, vel ego ab illo ipso absolvendus sum.

II. Voluntatem sanè omnes & singulos per Christum redimendi haudquaquam universalem concipi debere, demonstratum iveram Thesi XI. inter alia ex eo, quod destinatio Redemptoris particularis fuerit, & adjeceram loca Joh. III, 16. & cap. x, 26, 29. Cur etiam id fecissem, demonstraveram accuratè Exercitationum Parte I. à p. 722. ad p. 775.

III. Quid ad ista Animadversor? I. Nudè repetit, & redemptionem & ejus destinationem diverso sensu tum *Vniversalem* dici posse, *sub conditione*, tum *particularem absolutè*, & ad hanc referri deberi locum Joh. x, 26, 29. At I. Ostendimus in Exercitationibus, hoc esse ipsum κρινόμενον inter nos, an vel Redemptio, vel ejus destinatio sint universales sub conditione. Non itaque id vel repetendum erat, vel nobis opponendum pro argumento. 2. Locum Ioh. x, 26. sanè ad particularem redemptionis modum pertinere adeo evidens est, ut ne diffiteri quidem id ausus fuerit Animadversor, alium vero universalem dari, supponitur sine probatione. II. Conqueritur, quod quinquaginta paginas impleverim, ut demonstrarem locum Joh. III, 16. pro gratia particulari contra universalem facere, & à me proposita magnificis verbis & mero contemptu ulciscitur, & πολυλογίαν vocat, homo verborum admodum parvus & *cui jugero opus in quo vertatur*. Addit, se dubitasse aliquandiu, num accuratè Sectionem illam refutare deberet, *quum si id faceret, penè omnia, quæ in Exercitationibus continentur, eâdem operâ confutata forent. Tandem se satius putasse, paucis verbis tantam rerum inutilium nubem dispellere.* At notet Lector I. Animadversorem *securitatem* meam miratum fuisse, quod locum istum pro gratia particulari facere censuissem, nec id in Thesibus (quod Thesium natura non fert, ubi talium elucidatio ordinariè ad ipsam συζήτησιν publicam differri solet) demonstrassem. Justa itaque mihi causa fuit, id non temere à me factum, accuratè demonstrandi, nec quicquam causæ fuisse, cur me velut fungum traduceret, quod ex isto loco argumentatus essem. Notet vero Lector querulum hominis ingenium. Et de re non præstita & de re præstita, & de brevitate mea quiritatur & de prolixitate. Si aliquid non demonstratum conqueritur, id à me non occupatum, si id à me occupetur, in questus novos erumpit. Quid agendum cum homine adeo iniquo! 2. Judicet Lector, an quinquaginta circiter pagellas implere libri majore charactere & forma minore exscripti ad ἐξήγησιν & ἐκδίκησιν loci celebris & veritati admodum ab omnibus Gratiæ Vniversalis

lis Patronis, sit merâ *πολυλογίᾳ totum Exercitationum tractum*, ut loquitur, *inundare*. Imò pauciores adhuc pagellæ loci illius peculiaris vindiciis à me occupatæ. 3. Quamvis ducentas paginas implessem, demonstrandum fuerat Animadversori, inanem verborum multitudinem à nobis oppositam, *& quicquid venit in buccam*, ut modestè loquitur. Obtestor verò Lectorem candidum, ut paginas illas excutere dignetur, & judicium ferat de conscientia & candore utriusque nostrûm. Et annòn continuas rationes, & solidissimas quidem, illi opposuerim, quibus nihil ferme nisi convitia & dicteria, quamvis *tantus lenitatis* & *patientiæ Christi imitator*, reponit. Quæ compendiosa triumphandi ratio est. 4. Si etiam penè omnia in Exercitationibus meis contenta, eâdem operâ confutari potuissent, cur non rem paucis confectam dedit magnificus Disputator? An sic LXX. & ampliùs voluminibus opus fuisset, quod alibi jactat, si me κατὰ πόδα sequi instituisset, proportionum in refutando bene gnarus? qualis putandi ratio pueris in Schola fortè justa videri posset, vel iis qui nondum ære lavantur, non viro cordato, & alicujus in literis judicii. Equidem si Exercitationum mearum nulla nisi in Animadversoris specimine memoria exstaret, fidem forté reperiret apud Lectores sibi obnoxios. Sed in plurium illæ sunt forulis & manibus, quàm ut rhetoricatione ista inani talia ulli persuadere possit, qui suæ spontis sit & sui judicii. 5. Quæ verò sunt *pauca* illa *verba* quibus omnia nostra dispellit? Quatuordecim paginas minori charactere & majori forma occupat; Et 1. Inquit, licuisse sibi *opinionem suam pro responsione proponere, quum ejus explicatio sufficiat ad mea argumentationis refutationem*. At quis unquam Disputatorum audivit, id quod in quæstione est, pro responsione proponi debere Adversario id ipsum non tantùm neganti, sed & impugnanti & argumentis *inartificialibus* authoritatis divinæ, *& artificialibus* rationis secundùm eam? An etiam *explicatio sententiæ* alicujus sufficit ad responsionem, quæ ipsa explicatio & rejecta fuit & confutata jam antè, & quæ non repetenda erat, sed probanda & vindicanda? Quis unquam confutare posset Adversarium ullum, si sufficeret eum sententiam suam reponere, & ejus explicationem jam antè à se datam repetere, & opponere responsioni per quam confutatur? Quid quæso etiam novi in ista Animadversoris explicatione de redemptione conditionata universali, quod non fuerit jam antè occupatum & profligatum?

V. Objeceram, redemptionem non bene ab eo consideratam fuisse vel *ut absolutam*, vel *ut affectam conditione*, quum ex ejus sententia, aliter considerari non debeat quàm *ut est affecta conditione*, sive quà consideratur ut *præstita* à Christo, sive quà consideratur ut *oblata* hominibus: quæ verò

verò sub conditione tantùm & præstantur & offeruntur, absoluta dici non debere. Quid reponit? *Meram esse hallucinationem: Affectum enim conditione illud sibi esse, quod proponitur, ita ut simul conditione nondum præstita exigatur. Absolutum verò quod confertur actu, quia conditio præstita est. Quæ priori modo conditionata sint, ea posteriori esse absoluta.* Convitium addit, me ad usum *sensus communis* revocandum, neminem enim, qui conditionem negotio alicui additam implevit, id amplius conditionatum esse putare, sed absolutum. Alioqui cùm conditionatum ex conditione pendeat, conditione præstita negotium ex alia adhuc suspensum iri & sic rem ituram in infinitum. Absit verò, ut tantum monstrorum Theologicorum expurgatorem *ad sensum communem* revocatum velim, quia enim sensus ille *communis est*, parum dignus est non communis, sed peculiaris in omnibus orbitæ sectatore. Rationibus rem agam. 1. Quæstio est: An redemptio alia consideranda sit ut *absoluta*, alia ut *affecta conditione*. Negavi prius, ex Animadversoris sententia, hic dici posse, quum illam nonnisi sub conditione præstitam censeat pro omnibus & singulis. An verò id, quod nonnisi sub conditione præstitum censetur, absolutum dici debet vel conditionatum? Quando verò de redemptione sermo, sermo de ea quà *præstita* est, & illa ex actu Christi, non hominis, describenda: Adeòque redemptio secundùm illum, absoluta esse non potest, quia semper est affecta conditione? 2. *Excepi* etiam, eam absolutam dici non posse, *quatenus eam quidam revera amplectuntur*, quia nonnisi sub conditione illam amplectuntur vel amplecti possunt. Quod verò beneficium quis nonnisi sub conditione & per ejus præstationem amplectitur, meritò conditionatum dicitur, non absolutum. Certum cæteroquin, ut redemptio Christi absoluta sit, adeòque dicatur, non pendere ex actu amplectentis, sed ex actu redimentis. Aliàs respectu aliquorum, qui eam jam sunt amplexi, absoluta foret, respectu aliorum, qui id nondum fecere, esset non-absoluta. Nec etiam actus amplectentis facit, ut id quod sub conditione præstitum, dici debeat absolutum. Sic legatum, verbi gratiâ, sub conditione alicui relictum, etiam dum conditionem præstat, conditionatum dici non desinit. Notavi etiam *paralogismum* in oppositione membrorum instituta à Dissertatore, quatenus membrum unum nimirum *absolutam redemptionem* descripsit ab actu hominis, *conditionatam* ab actu Dei, illam esse, quatenus eam homines amplectuntur, istam, quatenus Deus eam offert sub conditione: Describendam saltem fuisse *absolutam*, quatenus non tantùm offertur aliquibus sub conditione, sed & quatenus confertur ipsa conditio ei annexa: *conditionatam*, quatenus offertur tantùm sub conditione, non verò confertur conditio sub qua offertur. Aliàs membra opposita sibi

non respondere, prout verbi gratiâ, *absoluta* redemptio captivi dici potest, pro quo & λύτρον exsolvitur, & numellæ quibus constrictus est, solvuntur, & fores illi aperiuntur carceris, isque ex eo actu educitur; *conditionata* illa, pro quo quidem λύτρον solvi dicitur, sed sub conditione & ipse numellas solvat, fores aperiat, & ex carcere isto se proripiat. An his expensis, rhetoricationi isti Animadversoris locus? 3. Comparet etiam Lector verba Dissertatoris & Animadversoris. Dissertator inquit, redemptionem considerari ut *absolutam*, quatenus eam quidam reverà amplectuntur: Animadversor verò absolutum sibi dicit esse quod confertur actu; quia conditio præstita est. An verò ista eadem, & annon prior actus hominis est, alter Dei unus antecedit, alter sequitur? Redemptio itaque ex sensu Animadversoris, absoluta dici potest eo tantum sensu, prout *absolutum* opponitur *inchoato*, non verò prout opponitur *conditionato* vel respectu electorum, non verò respectu omnium & singulorum. 4. Quando quis non potest amplecti aliquid, vel quando id ipsi conferri nequit, quam dum conditionem actu præstat, & quà eam præstat, annon amplexatio illa & collatio conditionata vocanda, non absoluta? At nonnisi actuali fidei, ut conditionis præstatione, homo amplectitur redemptionem, & ea illi confertur. Sic si quis nonnisi actu inserviens hero, favore ejus potiatur, annon favor iste conditionatus dici debet, non absolutus? Confundit etiam conditionem quam semel implere aliquis dicitur, & post eam beneficium consequi, cum conditione quæ successivis actibus implenda, ut hic beneficii possessio continuam conditionis impletionem exigit. Redemptionem verò nos *absolutam* dicendam censemus, non *conditionatam*, non tantum quia in cruce *absoluta* fuit, oppositè ad *inchoatam*; sed etiam quia iis pro quibus præstita conditionis gratia etiam & acquisita est & collata, vel conferenda. Nec *conditionatum* tantum dicitur, quod pendet ex conditione præstanda, sed etiam quod exegit conditionem præstitam, & nonnisi sub illius præstatione confici vel obtineri potuit. Aliàs confunderetur verbi gratiâ, legatum *absolutum* & *conditionatum*, illud Titio, istud Sempronio factum, illud sine conditione, istud sub conditione. Vt ut enim Sempronius conditionem implerit, & legatum adeptus sit, æquè ac Titius, Titii tamen legatum *absolutum* vocari debet, Sempronii *conditionatum*: Nec enim legatum denominatur ex actu Sempronii legatarii, sed ex institutione legantis: sic redemptio Christi non ex actu hominis absoluta vel conditionata dici debet, sed ex actu Christi redimentis. Nec ullus, nisi desipiat, *redemptionem* Christi *conditionatam* vocare debet, etsi *applicatio* ejus conditionata non male vocari possit. Ista verò non confundenda. An foruli Jurisconsultorum, vel *sensus* com-

communis in ſubſidium hîc vocari debeant,quod mihi impingit Animadverſor, viderit ipſe & Lector eruditus. 5. Annon ſemper etiam ſupponit, proponi omnibus & ſingulis mortalium redemptionem affectam conditione? Et quî id perſuadebit ulli qui non ſit cucurbita, qui apud ſe animo reputet œconomiam redemptionis ab innumeris nationibus abſconditæ? An τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ illius præco eſt, & quî reſpectu illorum, quibus ne id quidem propoſitum ſine ludibrio dici poteſt? Et egregia ſpolia ex propoſitione redemptionis ſub iſtiuſmodi conditione, quam non magis habere ex nobis poſſumus quàm redemptionem præſtare! Hallucinari ſanè ego malim quàm ita ſapere.

VI. Ad id quod dixeram, redemptionem à *Chriſto factam*, ut Diſſertatori loqui placuit, in ſe abſolutam fuiſſe, & *in cruce conſummatam*. Id *mirabile* eſſe notat: *Chriſtum quidem actu & abſolutè mortuum eſſe in cruce; At verò ex eo colligere, Redemptionem pariter eſſe ſimpliciter abſolutam, idem eſſe ac ſi quis diceret, ideò quia Rex pretium captivorum mercatori perſolvit, ea conditione ut quicunque liberari vellet è triremibus, libertate gauderet, omnes etiam invitos & reluctantes actu liberatos eſſe, quia pretium actu perſolutum eſt.* At 1. Verè id à me dictum, & ἀκυρολογία Diſſertatoris hîc meritò notata. An enim *redemptio* à Chriſto *facta* non eſt actus Chriſti redimentis? Annon ille actus in cruce conſummatus fuit? Nec tantùm ſic *abſolutus* dici potuit, prout opponitur *inchoato*; ſed etiam quatenus omnibus iis quos redemptos voluit, conditionem non redemptioni, ſed applicationi ejus annexam ſimul acquiſivit. Vtroque iſto modo ſanè abſolutam fuiſſe iſtam in cruce redemptionem paſſim à nobis demonſtratum. Imò ne aliter quidem concipi poſſe, ſine ludibrio. An verò hoc *mirabile* videri debeat, judicabit Lector. Annon fatetur ipſe, Chriſtum *abſolutè* mortuum eſſe in cruce, *redemptionem* itaque abſolutè in cruce *fecit*, ut ejus phraſi utamur. Si eam abſolutè *fecit*, redemptio pariter ſimpliciter abſoluta eſt. 2. In eo, quod adducit, ſimili peccat, tum quia ſupponit redemptionem univerſalem conditionatam à Chriſto, pretio perſoluto intentam fuiſſe, ut intenditur à Rege univerſalis & conditionata captivorum omnium redemptio, quod novit eſſe ipſum κρινόμενον, negatum & confutatum, tum quia conditionis illius præſtatio eſt in poteſtate captivorum, conditionis redemptioni annexæ non item, tum quia & redemptio & conditio illa innoteſcunt omnibus captivis, redemptio verò Chriſti & ejus conditio non item; tum quia ſupponit, me velle invitos & renitentes in perpetuum à Chriſto liberatos eſſe, quæ omnia abſurda & falſa. Simile itaque iſtud, ἀπροσδιόνυσον eſt, & alienum ab argumento. An, ſi prævideret Rex, captivos ne velle quidem poſſe ſui liberationem (quæ-

cunque impotentia intercedere statuatur, satis, invicta illa sit) non tamen nisi sub ista conditione liberationem illis destinaret, imò nec pretii persolutionem, nec conditionem illi annexam innumeris revelaret, is dici posset seriò velle omnium captivorum liberationem ab ullo qui non *χύτραις λημᾶ*? Et ista tribuenda sunt Deo! Adde, eum qui conditionem quidem annectit suæ redemptioni, absolutè verò decrevit conditionis gratiam facere illis quos redimit, dici debere *absolutè* illos redimere velle: Contrà quibus vel conditionem notam non facit, vel quibus ejus præstandæ gratiam non facit, & tamen eam exigit, quamvis illam sciat nonnisi à se haberi posse, illos eum nec *absolutè* redimere velle, nec sub conditione. Iudicet jam Lector an *multa dicam* & *parum curem quid dicam*. Hoc dicere sanè facillimum, probare non item.

VII. In sequentibus p. 134. 135. 1. Sententiam suam modò repetitam de affectu Dei communi erga omnes, & de *φιλανθρωπίᾳ* Dei, & de redemptoris datione & oblatione communi vel universali sub conditione iterum nobis reponit. Quæ non tantùm in quæstione inter nos, sed & tot authoritatibus & rationibus à me eversa, ut vix oculis meis crediderim, Animadversorem adhuc audere ista Lectori ingerere, & de me queri, quòd dicam talia esse ipsa *ἀμφισβητήματα*, & non contentus sim solâ suæ doctrinæ repræsentatione. Ne credat mihi Lector, sed pag. 134. 135. Animadversoris excutiat. Causam non dico, quin me habeat pro insulsissimo mortalium, nisi animadvertat, nobis reponi meras & putidas sententiæ explosæ & confutatæ repetitiones, quasi ex iis aliquas acquirerent vires. Paralogismorum etiam sibi impactorum multitudinem proscindit convitio, non revincit rationibus; Et verniliter paginarum numerum subducit, quasi singulis paginis quinquaginta aliæ proportione arithmetica essent opponendæ, quod putidum & pædagogicum. Si quinquaginta reposui paginas Dissertatoris uni paginæ, tot argumentorum congeries se mihi scribenti oggessit, & tantas sententiæ istius absurditates deprehendi, ut eam ad intima usque cubilia erroris insequendam censuerim, & Lectori me accuratè ostendere debere existimârim, quàm misera sit ista Theologia, quam tanto apparatu novus iste orbis Theologici instaurator producit. Vt inusitatos habet spiritus, sic verè inusitatus respondendi modus est, repetitiones suorum & convitia ac cavilla opponere illi qui meris rationibus agit. Iudicet Lector iterum ex hoc specimine de conscientia & thrasonicis hominis Theologi jactationibus. Plurima reponi possent durissimis his locutionibus, ut mollissimè etiam loquar, verbi gratiâ. 1. *Duos affectus Dei versatos esse in salute hominibus procuranda.* 2. *Affectum Dei voluntatem inclinare aliquò usque.* 3. *Posteriorem affectum*

ctum Dei priorem augere & intendere. 4. *Deum non ponere ullum modum vehementiæ & efficaciæ suæ, donec hoc vel illud fecerit.* Sed producere schemata ista, ea confutare est. 2. Contra scientiam etiam & conscientiam redemptionis universalem oblationem ponit sub conditione, *si omnes & singuli Redemptorem per fidem amplecti velint*, adeòque istius *redemptionis, actualis*, non spei tantùm remissionis cujusdam, vel placabilitatis Dei, necessariò præconem & nuntium facit naturam, & τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ, vel universalem illam oblationem resorbere cogetur. Quàm exclamationibus hîc locus esset quas habet: *Proh Deum immortalem! Adeòne securum esse præstantem Theologum de reliquorum hominum judiciis, adeòne sui negligentem!* Sed nostrum non est ita paratragœdiare.

VIII. Tandem post Syrma cavillorum aggreditur confutationem quorundam quæ ad locum Joh. III, 16. à me dicta: Et 1. *Calvini ac Pellicani* commentationes pro se facere septem propemodum paginis operosè contendere satagit. Nullibi in toto opere de Scripturæ locis ita solicitus. Quid verò opus erat de humana authoritate ita prolixè disputare, cùm doctrina de gratia hominum suffragio nec stet, nec cadat, ut cogitur fateri? Si dicat, eos saltem in sententia à nobis diversa fuisse, & idem secum sensisse & scripsisse, id verò nec hic probat, neque probabit unquam. Oppositum ex variis *Calvini* & *Musculi* locis à me demonstratum. Quoties verò Veteres ante controversias multas ortas incautiùs sunt de variis argumentis loquuti! Annon sufficeret, nos *Calvini* & *Musculi* verba, quando de prædestinatione & reprobatione peccatoris ex professo agunt, & non *occasionaliter*, istis omnibus opponere; adeòque respondere, vel viros illos Eximios ita non sensisse, vel alicubi liberiùs & incautiùs ante controversias natas loquutos, quæ vix cum aliis à se dictis conciliari possint? 2. Adde, si in eo cardo quæstionis versaretur, nos Animadversori vel hæc ipsa loca extorquere posse, & ostendere nihil ea facere pro gratia universali, & conditionata vel prædestinatione vel reprobatione. 3. Observet Lector compendio ad Calvini verba: Nec *universalem notam* à nobis negari oppositam Joh. III, 16. nec *promiscuam invitationem*. Quod verò illa sententiam Animadversoris haudquaquam adstruant, demonstratum in Exercitationibus; *Deum se toti mundo propitium spondere*, optimè dici potest, quia non ampliùs ut in V. Testamento una gens à gentibus aliis distincta, sed quævis, cujusvis ordinis & conditionis promiscuè invitatæ: *Sine exceptione omnes ad fidem Christi vocari*, pariter intelligendum ratione œconomiæ Novi Testamenti, oppositæ Veteri. An enim aliàs omnes in universum homines sine exceptione ad Christum vocati? An Calvinus etiam vel sentire vel dicere potuit, Christum

ſtum omnibus patere & expoſitum eſſe ? An id locum habet reſpectu eorum quibus ne verbum quidem de Chriſto unquam vel revelatum, vel revelari etiam per ætatem potuit? *Syncategorema* itaque hîc neceſſariò intelligendum de *generibus ſingulorum.* Qui exceptiones meas cum verbis Calvini contenderit, videbit ſolidè à me reſponſum, nec exclamationibus Animadverſoris dicta mea convelli. 4. Quæ ex Liturgia noſtra attexit, & ſæpius repetit, à me accuratè excuſſa, & oſtenſum quo ſenſu verba iſta è Johanne eò tranſlata fuerint. Et quamvis *pro omnibus in univerſum hominibus* orandum nobis foret, omnibus etiam & ſingulis intellectis, ex actu nobis incumbente, ad redemptionem conditionatam omnium argumentum duci haudquaquam poſſet, ut demonſtratum in Erotematibus. Quaſi verò etiam pro natura rei ſubjectæ *univerſale* ſæpe non ponatur pro *generali*, ut & *generale* interdum pro *univerſali*! Verbi gratiâ ſi dicam *generaliter* homines eſſe ratione præditos, quia prædicatum eſt eſſentiale, intelligi id debet *univerſaliter*: Si dicam, *generaliter* homines eſſe ingenio polito & capace artium ac diſciplinarum donatos, quia prædicata iſta non ſunt eſſentialia, neceſſariò τὸ *generaliter* non intelligi debet *univerſaliter*. Sic ſi dicam *univerſaliter* homines eſſe anima rationali præditos, neceſſariò id de omnibus & ſingulis intelligi debet, ob naturam rei de qua agitur. Sin dicam, *univerſaliter* homines uſu rationis eſſe donatos, haudquaquam id de omnibus & ſingulis dici poteſt. Quia ergo redemptio Chriſti non fuit actus neceſſarius abſolutè, vel eſſentialis, ſed merè arbitrarius reſpectu voluntatis Dei, univerſali etiam *ſyncategoremate* adjecto, omnes eſſe redemptos, non intelligitur neceſſariò redemtionem ad omnes & ſingulos extendendam. 5. Incredulis excuſationem omnem præcidi, & iis qui *negativè* tales ſunt, quamvis non vocentur ad vitam, & *privativè* talibus, qui vocantur quidem, ſed primò ad pœnitentiam, & nonniſi illâ poſitâ, ad fidem, idque per gradus, in Exercitationibus à nobis ſatis demonſtratum. Quum ad vitæ participationem etiam nemo vocetur niſi per verbum, & à Chriſto, iſta vocatio univerſalis dici nequit. Judæos Chriſtum non agnoviſſe pro Propheta, ſed habuiſſe pro impoſtore, & cenſuiſſe Euangelium ejus eſſe fabulam, ſatis ad excuſationem præcidendam faciebat, quamvis non ad vitæ participationem fuerint vocati. Satis etiam, Chriſtum Sancta Judæis præcepta proponentem ſpretum fuiſſe, ad omnem excuſationem præcidendam. Reo ſatis eſt quod ſit reus, ut excuſatio omnis ipſi præcidatur. 5. Supponitur etiam, non probatur, omnes & ſingulos mortalium ad vitæ participationem vocatos. Nec quia Deus olim in lege *Hoc fac & vives*, omnes Iſraëlitas ad vitæ participationem vocaſſe videtur, & omnibus excuſatio

præ-

præcisa fuerit, eâ intentione illos ita vocasse censeri potest, ut per illam legem vitam consequerentur, quippe quos Legem haudquaquam præstare posse satis noverat. 6. Solos electos à Deo ad fidem vocari, nimirum eâ intentione ut salventur, verissimum, alii verò præter electos vocantur ad actus antecedentes & generaliores, sed post invitationem ad pœnitentiam, idque per meram officii exactionem. 7. Non-electis Deum propitium se non ostendisse, nimirum quoad salutem, nec propitiationem istam iis destinasse, verissimum. Ostendat Animadversor, quî se propitium ostenderit illis, quos ex Americanis vel aliis id genus populis in peccato nasci & exstingui voluit, sine ulla Euangelii in Novo saltem Testamento revelatione. Si etiam propitiationem omnibus destinavit, vel id fecit *absolutè*, vel sub *conditione*. Si prius, omnes sunt salvandi: si posterius, reponit nobis *universalem* suam *prædestinationem conditionatam*, quam novit non tantùm universæ Synodo Nationali displicuisse, sed & amicis suis, & confessionem à se editam ἀκυρολογίας, ἑτεροδοξίας enim à Pelide isto confessio exspectari non debet; regereret enim ut alibi; *Quid fiet de honore meo?* 7. An absurdius, *totum mundum* pro electis à Calvino quàm à Scriptura sumptum, quando Christi propitiationem pro peccatis totius mundi factam dicit? Quod 1 Ioh. 1 1, 2. ita intelligi tum credere desinemus, ubi Animadversor ad commentationem nostram responderit rationibus, non dicteriis vel convitiis. An opponet etiam Iohanni, *electos ne millesimam quidem mundi partem esse?* An Paulo Col. 1, 6. & 23. phrases geminas adhibenti? 8. Simile quod urget *de magna urbe ex qua unus salvatus, reliquis excisis, dici non posse toti civitati Regem placatum*, alienum est, quum (quæcumque detur comparatio) semper plurimi in mundo salventur, qui multi sunt ἁπλῶς, etsi pauci συγκριτικῶς. Adde, tales esse ex quibusvis gentibus, ex quovis ordine, conditione, & ætate. Adde, Animadversorem hîc subdolè agere, & rationem locutionis tegere. Pone unam tribum è magna urbe priùs à Rege amatam, reliquis omnibus præteritis, postea Regem quasvis tribus in urbe aliqua amare, etsi non singula istarum tribuum individua, annon comparatione institutâ, & habitâ ratione posterioris istius inclinationis, dici potest Regem jam totam civitatem amare? Imò si electi sint *vix unus*, nec vitium sit in comparatione, respectu reproborum, egregiè Christus dicetur omnibus & singulis Salvator datus, quamvis nonnisi unum actu salvet, ex ipsiusmet Animadversoris sententia! 9. Quasi verò vel verba Calvini sint vexanda, vel non diverso sensu vocem mundi acceperit, cum Iohanne cap. 1. 10: vel absurdum sit, dicere, quamvis in tota hominum universitate nihil reperiatur Dei favore dignum, tamen Deum se ostendisse propitium

pitium omnibus electis? An beneficium electis omnibus deputatum non erat dignum commemoratione? Et an absurdum fuit, Calvinum id ingerere, quod sæpe alibi deprædicat, & quod Scriptura toties tam magnificè commendat? Nec falsum debuit Calvinus intelligere, quod ipsi affingit Animadversor, Nimirum *Deum voluisse sine exceptione propitium se omnibus ostendere*, quod est ipsum κενόμενον, & universali omnium experientiæ adversum, scilicet illis in tempore se propitium ostendere voluit, quos odit ab æterno, quos Christus nunquam novit, quibus præparavit ignem æternum, quos voluit esse vasa iræ, quos præscripsit ad damnationem! Post istos actus tamen, utut ex ipsius sententia posteriores ordine actibus φιλανθρωπίας suæ imaginariæ, æternos tamen, si Animadversorem audimus, in tempore eos salvari voluit, sub conditione si crederent. Nec exceptioni hîc locus de prævisione culpæ: quæstio enim denuò de ista recurrit, annon innitatur decreto de permittenda Adami culpa, & de ea omnibus imputanda, & de non danda gratia omnibus ex ista culpa emergendi, quam demum excipit prævisio incredulitatis & impœnitentiæ.

IX. *Pertinaciæ* tamen *ipsi ruborem suffundere posse* ea quæ addit, inquit, quod joculare loquendi genus est. An verò 1. Calvinus vitam in Christo iis promissam credidit, qui nihil unquam de eo audivere? 2. Vniversalem promissionem vitæ esse respectu omnium credentium, non inter nos controversum est, sed an qui universalem istam promissionem proposuit, & vitam à fide à se solo pendente tantùm, suspensam voluit, omnibus vitam voluerit? Hoc itaque duntaxat vult Calvinus, omnibus credentibus promitti vitam: sed non omnibus dari gratiam ut sint credentes. An verò ista vel inter se pugnant, vel nobiscum aut cum sententia nostra? Nec promissio vitæ ad omnes, ut supponit Animadversor, patet, sed *ad omnes qui crediderunt*, quod habet Calvinus. Etsi verò omnes electi credant, & soli quidem, aliud tamen est, dicere, omnes credentes servandos, & omnibus ac solis electis dari fidem. Prius notat nexum conditionis & rei conditionatæ, qui est universalis. Posterius subjectum in quo reperitur utrumque. Quî etiam Christus omnibus pateat vel expositus sit, ostensum; patet omnibus credentibus, soli tamen electi credunt, & credere possunt. Ergo iis solis ex intentione Dei expositus est ad salutem. Et quia solis electis Deus aperit oculos, & vult aperire, & tamen apertionem oculorum requirit, & salutem ab ea suspendit, patet quæ sit ejus de salute voluntas. Iudicet hîc Lector de utriusque nostrûm *subtilitate*. Ad laudem sanè dotis istius ille non ambit, qui communem orbitam terit, sed is qui novæ Theologiæ vel Patriarcha vel Defensor saltem esse vult.

vult. Qui *tria grandia volumina à me scripta* toties apud Animadversorem legit, nihil aliud concipere potest quàm tres fortè *Calepinos*, vel tres ex *Abulensis* Operibus tomos à me conscriptos. Ita scilicet exigui libelli in forma minori, quam *octavam* vocant, scripti, & commodo Lectoris tantùm sic distributi. depingendi erant, ut alibi per *ponderosa volumina*, quum primum & secundum unum tantum volumen faciant, & eo tantùm fine, ut facilius omnium manibus teri possint, in duos libellos mediocres distincta fuerint.

X. Si Calvinus etiam non voluit, omnes & singulos mortalium nullo excepto, ad fidem Christi vocatos esse à Deo, non censuit omnes & singulos à Deo ad participationem vitæ vocatos, qualis quippe vocatio non datur extra Christum. *Voluit duntaxat*, inquit, *eam esse naturam promissionum Euangelicarum, quæ spem ostendunt, ut pertineant ad omnes & singulos, ad quos prædicatio dirigitur, & eorum nemo excipiatur, cui se Deus propitium non ostendat; & vitæ donatorem in Christo. Prædicationem autem Euangelii ea ratione institui debere, ut quantum id fieri potest, ad omnes populos extendatur. Communem tamen Dei misericordiam, & promissionum universalitatem non impedire, quo minus peculiari favore dignetur electos, ut quod omnibus promittitur, ipsi per fidem apprehendant.* Inter quod & suam doctrinam quid intersit, ne lynceis quidem oculis videri posse inquit; Ista verò diluta sunt. 1. Si, secundùm Calvinum, ad eos tantùm pertineant promissiones Euangelicæ, ad quos prædicatio dirigitur, & prædicatio ad innumeros non dirigitur, promissiones non sunt universales, nec ad omnes & singulos mortalium pertinent, ne sub conditione quidem, quod est directè contra Animadversoris Theologiam. 2. An promissiones Euangelicæ *spem* ostendunt, & præcipuè quidem, vel tantùm? Annon actualem Dei in Christo respectu omnium credentium placationem? Cur ergo *ostensionis* tantùm *spei* meminit, nisi ut sic includat vocationem per naturam. Et annon sic consequenter in ista prædicatio Christi reperietur & fidei? Calvinus verò loquitur apertè de prædicatione vitam omnibus proponente in Christo, sub conditione fidei. 3. Vocatorum nullum nomine tenus sanè excipit Deus, cui se propitium non ostendat, & vitæ donatorem in Christo, excipit verò *omnes impœnitentes*, quales semper plurimi in cœtibus externis. Si dicatur, Deum se talibus ostendere propitium sub conditione, ne sint impœnitentes; Eo ipso se non propitium ostendit innumeris, quibus non vult dare gratiam pœnitendi, quæ ab ipso solo pendet, & dum beneficium suspendit à conditione ista, nec illam dare vult, & novit illos eam ex se habere non posse, reipsa ostendit, se nolle propitium esse omnibus. 4. Si prædicationem verbi Deus ad omnes pertinere

 vellet,

vellet, nihil obstare posset, quominus ad omnes extenderetur, nec Deo deessent media id procurandi. Quia verò id facere non vult, prædicationem istam universalem esse non vult, sine qua tamen salus universalis esse nequit. 5. De peculiari Dei favore erga electos nulla quæstio, sed de universalitate promissionûm, & communi illâ, hoc est, universali misericordia, quæ semper supponitur. 6. Inter Calvini & Animadversoris Theologiam quid intersit, alibi demonstratum dabimus. Nec hîc oculis lynceis opus, sed oculis duntaxat & conscientiâ.

XI. *Musculum* non nobis favere, ne aggressus quidem fuit docere. Si dixi, cum alicubi *manes suos passum*, id verè dixi. Locum verò ex Musculo operi nostro præscripsimus, qui totam Animadversoris Theologiam evertit. Ne de *Calvino* quidem ita non sentit Animadversor in explicatione, verbi gratia, loci 1 Tim. 11, 4. & dum scribit, eum non perspexisse quid sequatur ex sua doctrina. De *Pellicano* notat, eum dicere *facilem aditum datum omnibus ad salutem*, hanc tamen phrasin à me castigatam pro Arminiana & Sociniana. An verò phrasis ista per se à me castigata; annon tunc castigata, & meritò quidem, quando is fructus mortis Christi fingitur, ut *omnibus aperiat portam ad salutem?* Nec enim Scriptura ita exiliter de fructu mortis Christi loquitur, nec ullibi dicit, eum ideo mortuum *ut facilem aditum daret ad salutem*, sed ut nos redimeret, ut tolleret peccata nostra, ut purgationem eorum faceret, ut nos reconciliaret Deo. Phrasin illam meritò Socinianam & Arminianam dixi, à *Socino* quippe & *Arminio*, & utriusque sequacibus adhibitam crebrò, & quæ Theologiæ illorum congruit, ut in hominis vocati manu sit, aditu illo dato uti vel non, ingredi vel non. Si de eo ambigat, Auctores & loca complura ipsi impingemus. Nec phrasis illa in sequiorem sensum traducta erat tempore *Pellicani*, ut postmodum fuit, unde à phrasi solenni hominibus heterodoxis abstinendum erat Animadversori, æquè ac à Theologia illorum, ne ista λέξει enervare videretur fructum mortis Christi, & favere sententiæ heterodoxæ ab illis defensæ. Non observavit etiam Animadversor, quod à summo Theologo *Andrea Riveto* prudenter monitum, *Pellicanum* Erasmo addictiorem hanc phrasin ex Paraphrasi ejus mutuatum esse, in Ioh. 111. ut & pleraque quæ habet in Commentariis suis in Euangelia. Quod in Pellicano, vix è gurgustio monastico emerso, & Erasmi authoritate abrepto, & ante recoctas infelices Controversias semiPelagianas vivente excusari potest, excusari verò non debet in Animadversore, qui cautius de morte Christi & ejus fructu loqui debebat.

XII. Pergit & nos docet ex *Virgilio*, & *Cicerone*, & Grammaticæ regulis,

lis, *quisque* esse pronomen universale, adeòque omnes & singulos complecti. Id verò tanto monitore opus habebat! Et vel καθόλε intelligitur, vel κατὰ μέρος. Si hoc, malè argumentatur. Si illud, id falsum. Nam ut ut *quisque* etiam *patiatur suos manes* inter homines, sensu Poëtæ, excipiendi saltem infantes. Sic; Anquando Poëta inquit, *suam quisque homo rem novit*, omnes & singulos mortalium intelligit? Innumera talia. Et qua conscientia dicit Animadversor, *neminem hominum esse qui non habeat facilem illum aditum ad salutem?* Quèm habuere *aditum facilem ad salutem* infantes exstincti in prima ætate inter paganos? Quem illi omnes qui nihil unquam de Christo audivere? Quem illi quos Deus odit ab æterno, quos Christus nunquam novit? Quem omnes illi quibus Deus fidem largiri non vult, sine qua nullus datur aditus, nedum facilis? Quem *facilem aditum* habent ad *salutem*, inevitabiliter increduli, & ineluctabiliter damnandi, quales omnes præteriti, secundum ipsum Animadversorem? Nec *Pellicani* verba ex commentario in cap. 1. Joh. 29. nobis adversa. Ultima enim apertè exponunt priora, secundum sententiam nostram. De idoneitate etiam Christi non quæritur, sed de voluntate. Et si Christus universa totius orbis peccata sustulisset, sustulisset etiam incredulitatem & impœnitentiam, & effecisset, ne utraque in ullo esset perseverans. Nec verba *Pellicani* ex Commentario in Cap. 11, 15. sententiam nostram lædunt, *omnibus* enim *credentibus* Christum expositum, inter nos controversum non est, sed annon, quia Deus credentibus tantum Christum expositum voluit, nec fidem omnibus dare, omnes salvari noluerint? Nec verba Johannis v, 18. de omnibus & singulis mortalium, sed tantum de vocatis per verbum agunt; nec vexanda verba quibus alia opponere possemus ejusdem *Pellicani*, si in eo versaretur cardo quæstionis: Et plurima ibi retorqueri possent in Animadversorem: Diserte enim dicit Christum in hoc venisse *ut per fidem purgatum mundum salvum faceret*; Et quis est iste mundus? An *Christus etiam nihil omisit, ut cunctos ad salutem æternam traheret?* Si id de omnibus & singulis intelligatur? Fidem tuam Animadversor! Annon tantum hoc vult, *vitio Christi* neminem perire? Id vero an inter nos controversum est? Annon potius, an Christus *omnibus & singulis* mortalium *aditum facilem ad vitam* aperuerit?

XIII. Merito à me dictum post *Basilium*, solius Scripturæ judicio hîc standum, non hominum, quicunque illi sint. Magnos quosdam Theologos Orthodoxos fuisse in sententia à me diversa tum fatebor, ubi ostenderit Animadversor ex truncatis vel detortis aliquot verbis, (quamvis plurima alia illis opponi possint eorundem auctorum) judicandum esse de eorum sententia: satis, doctrinam eorum de electione, reproba-

tione & fœdere gratiæ nobis planè favere, & secundùm ea interpretanda esse, dicta popularia in commentationibus & Homeliis ad πάθη movenda quandoque adhibita.* Sanè si verba ita vexanda sint, nemo effugiet Protestantium, quin transsubstantiationem largiamur Pontificiis, quando illi ex Patribus variis ῥητορείας varias citant, verbi gratiâ, ex *Cypriano* Serm. in Cœna Domini, verba comparata ad πάθη movenda, *Sanguinem sugimus, & intra ipsa Redemptoris nostri vulnera figimus linguam, quo interius exteriusque rubricati* &c. & alia id genus. De judicio & candore utriusque nostrûm judicabit Lector. Heroas nostros idem cum Animadversore scripsisse & credidisse, tum admittemus, ubi ex illis docuerit, *triplex Dei fœdus, prædestinationem universalem conditionatam, vocationem ad Christum per naturam, & τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ, fidem sine cognitione Christi, hominem irregenitum posse credere si velit, peccatum turbasse œconomiam consilii divini, & Deum ad novas curas compulisse*, & innumera id genus alia. Nequicquam verò quiritâtur Animadversor, quod pessimè secum actum, quum licuisset illi quieto esse, sed qui Ecclesias pacatas in hunc usque diem turbatas mavult opinionibus suis privatis, quamvis non necessariis, & super controversiis *de rebus levibus*, ut amici ejus loquuntur, quàm tot Synodis & hortationibus cedere. Et tamen velut Gracchus ac Cethegus de seditione queritur: An verò *futiles* tantùm sint *elusiones*, ea quæ à me producta, judicabit Lector, & animadvertet, humanis armis anxiè pugnare Animadversorem, quæ hinc inde versat, & æquuleo passim subjicit, divinis verò eum nunquam adeò sollicitè uti. Interpretationes meæ in loca Scripturæ, utut eas conviitiis variis proscindat, ipsius judicio nec stabunt nec cadent. Confutet à medicta, & agat rationibus, & constabit publico, quis verè & sincerè loca Scripturæ excusserit. In his præcipua causæ momenta, quæ excutienda erant Animadversori, si operæ pretium agere voluisset. Scripturâ nobis ereptâ, causæ nihil foret, quin triumpharet Theologia Animadversoris, illâ nobis relictâ Commentatorum aliquot verba causæ nostræ nihil planè officere possent, sed cavit sibi, ne tangeret complura Scripturæ loca à me cum cura expensa, & tot rationibus confirmata, ut desperaret se posse iis satisfacere. Hæc sola causa tanti contemptus & tot, quibus me passim obruit, contumeliarum, ac convitiorum.

XIV. Et quia provocat ad Lectoris judicium super iis quæ commentatus sum in locum Joh. III, 16. opto toto animo, ut ex illo etiam loco judicium de Animadversoris candore fiat. Reperiet verò commentationem meam Exerc. part. I. à p. 741. usque ad p. 774. inclusivè. I. Inquit, me τὸ οὕτως & τὸ ἠγάπησε velle majorem affectum denotare, præsertim quum agatur de Filio donando, & respondet Grammaticorum de verbo

verbo ἀγαπᾷν conjecturas ad doctrinam de Gratia universali non pertinere. Quasi verò. 1. Grammatieationes pædagogieæ, & rhetoricationes ac cavilla, quæ passim inserit, & ex quibus Duas Partes priores Speeiminis integras propemodum conflavit, propiùs vel magis ad eam pertineant! 2. Vertiginem passus est, nec enim talia à nobis eitata ut ad Gratiam istam pertinentia, sed ut facientia ad ejus eversionem. 3. An τὸ οὕτως non notat ἐπίτασιν & αὔξησιν velut amoris? 4. An absurdum etiam, ex Etymologis Græeis vim vocabulorum expendere & urgere? 5. Annon quia agitur de Filio donando, qui maximum & perfectissimum donum, maxima & perfectissima id dantis designatur dilectio?

XV. Addit, nihil opus esse confugere ad distinctionem voluntatis *antecedentis* & *consequentis*. At illa reipsa est φιλανθρωπία illa communis, quam doeet, ista dilectio particularis, illa *prima*, ista *secunda misericordia*. Quæ distinctio relata ad decreta Dei semper à Theologis nostris perstricta fuit in Remonstrantibus, & heterodoxis aliis, ut absurda, & periculosa, cujus κρυπτὰ proelive foret aperire, nisi Digressiones omnes Animadversori relinquere constitutum nobis esset, & *voluntas antecedens* æquè ac φιλανθρωπία illa universalis merum esset idolum & purum figmentum. Nec *minas* nostras *pertimescendas* habuit Animadversor, sed rationes. Quarum multas à nobis adjectas præterit intactas aeeuratus disputator.

XVI. Vocem *mundi* posse appositè, imo debere pro corpore electorum ex toto mundo, sive ex quibusvis gentibus collectorum sumi, tacita antithesi ad gentem Judaicam, à me gravissimis argumentis demonstratum! Quid ille? Sex paginas in probatione illa à me consumptas quiritatur. Demonstrandum ipsi erat, eas male à me consumptas, & vel dicteriis vel rhetorieatione mera impletas, quod ipsi solenne passim, vel rationes meas nullius esse commatis. Videat quæso Lector à me dicta à 743. ad p. 748. & judicet, quid & quî responderit Animadversor, & quàm egregiè suis argumentatiuneulis satisfecerit causæ de qua agitur. *Interpretationem* verò istam *meam repugnantia quadam involvere se ipsam* contendit. *Si enim mundus*, inquit, *significat numerum electorum, non esse aptam antithesin ad gentem Iudaicam, sed ad electos è gente Iudaica collectos. Sin altera pars antitheseως gentem Iudaicam complectatur, necesse esse mundum designare non electorum corpus, sed gentium universitatem omnium. Et quidem gens Iudaica*, ut addit, *dicitur sine respectu ad electos, & habet communem quandam notionem, quæ omnes & singulos Israëlitas complectitur. Sic Mundus dicetur sine respectu particulari ad electos, & omnes ac singulos gentiles comprehendet.* At 1. Supponit Animadversor, *antitheses* in Scriptura positas semper ad regulas Logicas ita anxiè efformari. 2. Antithesis apta manet, ex eo quod gens

Judaica

Judaica pro Dei populo in genere passim ponitur in Testamento Veteri, & quia *externâ cooptatione* tenus omnes erant fœderati Dei, prout Apostolus *externa* id genus *aggregationis* rationem habet, & Ecclesiis integris exteris inscribendo Epistolas suas, eas inscribit *electis* & *sanctis* bene ex Canone Charitatis judicando & sperando de omnibus. Nec isti rationi quicquam decedit, quod non omnes Judæi fuerint electi reverâ. Scriptura enim satis habet, sic opponere populum Dei, populo Dei, gentilem Judaico, Ecclesiam è Gentilibus collectam, Ecclesiæ collectæ è Judæis. 3. Supponitur, denominationem sumi tantum *à majori* & non *à meliori* sæpe vel *potiori*. Atqui Prophetæ sæpe gentem Judaicam, Israelem, Judam, compellant, tanquam constantem ex meris Dei filiis. Hujus itaque styli habita ratione Dei filii è mundo collecti distinguuntur à gente Judaica, hoc est, à populo Deo solùm fœderato in Testamento veteri. Haudquaquam itaque necesse, per mundum designari gentium omnium universitatem. Nec id fieri posse, rationibus & *ostensivis* & *apagogicis* invictis ostensum, quæ diluendæ erant Animadversori. 4. Gentem Judaicam dici sine respectu ad electos, & omnes ac singulos Israelitas complecti, vel καθόλου dicitur, vel κατὰ μέρος: Si prius, falsum dicitur, & sæpe Juda ac Israel ponuntur pro Dei filiis, & pro salvandis, adeòque electis. Si posterius, nihil concludit.

XVII. Addit. 1. In ἀντιδιαστολῇ *illa frequenti Christum & Apostolos semper opponere gentem gentibus, non electos ex una gente collectos electis collectis ex universitate reliquarum gentium.* Collectio verò ista vel *universalis* denuo est, vel *particularis*. Si *universalis*, falsa est, & loca opposita ubi Israel restringitur ad electos, habes Matt. XI, 6. Luc. I, 54. II, 32. Act. V, 31. XXVIII, 20. Rom. IX, 6. XI, 26. Hebr. VIII, 8. Si *particularis*, cadit illatio. Nec opus *concordantiarum compilatione* in re obvia, & quæ tanto disputatori ignota esse non debuit. An verò mirum, opponi istum Israelem filiis Dei dispersis inter Gentes tamdiu à Dei fœdere alienas? Annon oppositionem etiam illam habes 1 Joh. II, 2. Christum factum propitiationem non tantùm pro peccatis nostris scilicet Judæorum, sed & pro peccatis totius Mundi? Ibi sanè sermo de actuali propitiatione, & absoluta, & cum consolatione conjuncta quæ facta & pro Judæis dicitur, & pro tòtius Mundi electis, ut demonstratum dedimus in Exercitationibus. Eandem oppositionem habes Joh. XI, 52. inter τὸ ἔθνος Judæorum pro quo Christus moriturus dicitur *absolutè* & actu, & inter filios Dei dispersos in toto orbe.

XVIII. II. Inquit, *Absurdum est, electos è Judæis appellare nationem Judaicam.* An hærendum in vocabulis nationis Judaicæ? Annon natio Judaica

&

& Israel æquipollent? An demonstratum electos è Judæis vocari Israelem. III. *Multò absurdius*, inquit, *electos è mundo mundum indigitare; Præterquam enim quod multò minima pars non solet nomenclationem totius ad se trahere, quum Christus electos suos designare vult, quatenus à reliquis hominibus segregati sunt, turbam illam hominum præteritorum penè innumerabilem mundi nomine denotat, ut* Joh. XVII, 6, 9, 14, 16. *Abhorret verò etiam à communi consuetudine loquendi, ut & pars secreta* ἀπὸ τοῦ κόσμου, *& reliqui in mundo, ex quibus pars illa secreta est, eodem nomine nuncupentur. Atque ideò importunius esse, quod cum Christus multitudinem illam præteritam* κόσμον *appellet* διακριτικῶς *&* διασυρτικῶς *aliquo modo, negetque se curam habere istius mundi, quia eum considerat tanquam secretione jam factâ per vocationem efficacem, adeò ut alii crediderint, alii Euangelium respuerint, si per* κόσμον *hoc loco corpus electorum intelligeret, tanta ambiguitate sermonis cogitationes hominum miris modis conturbaret.* At 1. Glossemata id genus hausit à Remonstrantibus Animadversor. 2. Futilia illa sunt; si enim absurdum, electos è mundo mundum indigitare, absurdè loquitur Scriptura Joh. I, 29. VI, 33. XVII, 21, 23. Rom. XI, 12, 15. II Cor. V, 19. Absurdus verò Animadversor potius, quàm Scriptura. 3. Si absurdum, multò minimam partem ad se nomenclationem totius trahere, quî fit, quod homines, quibus Euangelium prædicandum vel & prædicatum vocentur πᾶσα κτίσις Marc. XVI, 15. Col. I, 6. & 23? Quî fit, quod *mundus* ita sumatur, ut suprà demonstratum? *qui* fit quod hymnus cœlestis tribuatur παντὶ κτίσματι, Apoc. V, 13? Quî fit quod Paulus vocet Corinthios in genere ἡγιασμένους in Christo & Sanctos? Et quî Petrus illos, quibus inscribit Epistolam suam, qui ἐκ τῆς διασπορᾶς profitebantur Euangelium, vocat ἐκλεκτοὺς promiscuè? I Petr. II. & γένος ἐκλεκτὸν, *regale sacerdotium, populum sanctum*? Annon in locis istis omnibus, & passim alibi denominatio ducitur à *meliori* vel *potiori*? Quid promiscuum magis & magis in usu communi? 4. Præteritos interdum mundi nomine designari, ἐξαγώνιον, quæstio, an semper? An quia interdum Christus præteritos ita designat, eodem nomine electos nunquam insignit? An quia κτίσιν interdum sumit & κόσμον pro machina mundi distincta ab hominibus, non sumit utramque vocem etiam pro hominibus? Annon, ut Joh. XVII. commate 6. & 9. κόσμος designat præteritos, sic v. 23. designat electos? Annon nota ἀντανάκλησις, & diversissima vocabuli mundi acceptio apud Johannem eodem versu 10. cap. I? An mirum diversis locis idem vocabulum diversa significare. Mundus itaque significat *præteritos*, oppositus Dei filiis, significat verò *electos* ex variis gentibus, oppositus uni genti, ad quam prius restringi videbatur Dei fœdus. 5. Observet etiam Lector, turbam hanc præteritorum, *propè innumerabilem* dici ab Animadversore,

& eundem tradere *illorum exitium esse inevitabile* & tamen, si ipsi credimus, Deus voluit, illam turbam innumerabilem, cujus exitium est inevitabile, sub conditione inevitabiliter illis non præstabili, salvari, & quidem ob inenarrabilem φιλανθρωπίαν, in cujus manu erat, nulla re obstante, totam hominum universitatem servare, si id ipsi placuisset. 6. An absurdum etiam, & partem secretam è mundo, & reliquam multitudinem ex qua secreta est, eodem nomine nuncupare? Cur ergo filii Abrahæ, Israel, & Juda vocantur interdum electi, interdum præteriti? Adde, denominationis istius rationes dari graves, quæ à nobis in Exercitationibus adductæ, quæ ne delibatæ quidem, nedum confutatæ ab Animadversore. An magis absurdum, multos ex hominibus in mundo viventes mundi nomine designare, quàm multos ex civibus, civitatem? Quid frequentius quàm Hierosolyma, & tota quidem, de aliquot civium numero efferri? Vide Matt. III, 5. IX, 54. & innumera id genus. An absurdum etiam, idem nomen καλ' ἀφῃρισμὸν & διαφορικῶς diversis attribuere, cur ergo laudi ducitur Judæis quod sint *filii Abrahæ*, & simul vitio vertitur? 8. Vbi etiam Christus dicit, se nullam *amplius* habere curam salutis istius mundi? Imò cujus salutis curam semel habuit, perpetuò habet, & quos diligit, diligit usque ad finem Joh. XIII, 2. Nisi & affectus ejus & cura mutationi obnoxia censeantur. 9. An Christus etiam rationem tantùm habet secretionis factæ in tempore per vocationem efficacem, & non æternæ potissimum per electionem vel reprobationem, ex qua ista? An vel ignorabat illam Christus, vel non curabat, & voluit illos salvari in tempore, quos ipse ab æterno cum Patre odit, & præscripsit ad damnationem? Quî verò Deus unquam φιλανθρωπίᾳ vel amore in eos propenderit, quos dicit se *nunquam novisse*, docebit nos Animadversor. Et vel universalis ista assertio falsa est, vel Christi verba. An hærendum nobis hîc erit, cujus dicta vera censenda sint, non, an *Æmilii*, vel *Scauri*, sed an creatoris, vel creaturæ, Domini vel servi? *Importuniora* forsan ista erunt Animadversori iis quæ mihi objicit. Ea etiam trahere ad aliam quandam voluntatem posteriorem, est petere τὸ ἐν ἀρχῇ, & sapientiam simul ac immutabilitatem Dei evertere, qui primis curis hoc velit, secundis, illud velle desinat, & velit aliud. 10. Scilicet, si Animadversorem audimus, earundem vocum diversa interpretatio conturbat cogitationes hominis, & aliter loquendum erat Christo, quàm ut diceret, *finite mortuos sepelire mortuos suos*, & Johanni, *in mundo erat & mundus per eum factus est, & mundus eum non agnovit. Novum mandatum scribo vobis, & non novum mandatum*, & sexcenta id genus; Securitatis etiam summæ, ista nobis objicere denuò, quæ discussimus p. 763, & 764.

XIX. Vt

XIX. Vt verò definat Animadversor apud Lectorem veluti novam & absurdam vocabuli Mundi significationem traducere, quam hîc tuemur, contendendo Mundum in Scriptura interdum designare filios Dei per Mundum dispersos, & à Deo è mundo selectos, patietur se à me ad Augustinum ablegari, meliori jure in hoc argumento, quàm me ad Ciceronem revocatum cupit alibi. Videbit Eximium istum & inter omnes ex priscos Ecclesiæ Doctores intelligentissimum & acerrimum argumenti de Gratia vindicem idem planè ante nos & censuisse & probasse contra Adversarios Ecclesiæ Catholicæ. Collat. Tertii diei Breviculi collationum cum Donatistis cap. III. inquit: *Catholici testimonia proferebant, quibus in bono mundi nomen esse positum ostenderetur, sicuti est, Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, & cætera hujusmodi, ubi ostenderetur Ecclesia, quoniam ipsa utique per Christum reconciliatur Deo.* Et contra Donatistas post collationem. *Nos mundum*, inquit, *pro Ecclesiæ significatione positum dicebamus, sicut etiam Cyprianus intellexit, quia per totum mundum futura præfigurabatur Ecclesia. Nos non solùm in malam, sed etiam in bonam significationem mundum in Scripturis positum respondebamus, & commemorabamus illud quod scriptum est, Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, qui utique non sibi reconciliat nisi Ecclesiam.* Sic Epist. XLVIII. dum explicat locum, Christum esse propitiationem peccatorum nostrorum, nec tantùm nostrorum, sed totius Mundi, inquit: *Propter triticum quod est per totum mundum.* Sic Tract. LXXXVII. in Johannem: *Vniversa Ecclesia mundi nomine plerumque appellatur, sicut est illud, Deus erat in Christo, &c. Totus ergo mundus Ecclesia est, & totus mundus perditionis odit mundum redemptionis.* Gemina habet Auctor libri de vocat. Gentium apud Prosperum lib. I. cap. IX. & docet, *specialem quandam censeri universitatem, ut de toto mundo totus mundus liberatus, & de omnibus hominibus omnes videantur assumpti.* Et postquam multis ostendit, propositiones universales in Scriptura non semper universaliter intelligi, concludit: *His & aliis documentis, quæ possunt ab inquisitoribus numerosiora proferri, non dubiè demonstratur, interdum & pro parte terræ omnem terram, & pro parte mundi totum mundum, & pro parte hominum omnes homines nominari. Quorum tamen discretionem plerumque Scriptura citò aperit, ut sensus legentis ab universitatis appellatione ad partem, quæ intelligenda est, transferatur.* Similia his habet in Tract. de tribus Quæst. *Lupus Servatus* Abbas Ordinis Benedicti, Rabani Discipulus, qui vixit octavo seculo, quem è tenebris anno superiore erutum mecum communicavit Amplissimus, & omni laude dignissimus vir *David de VVillhem.* Eximia is multa in hunc sensum habet secunda quæst. de Prædest. pag. 33. 34. 35. & quæst. tert. de *sanguinis Christi taxatione seu pretio* pag. 57. 58. 59. 60.

XX. Addit, *si mundus significet corpus electorum, Christum ita loquutum fuisse, sic Deus dilexit mundum electorum, ut filium suum dederit, ut quicunque ex illo mundo credat, habeat vitam æternam. Quo nihil possit dici sapientiâ Christi indignius. Ubi enim certum est, atque determinatum, omnes ad unum usque esse credituros, syncategoremate illo πᾶς vel quisquis, opus non esse quod rem relinquat in suspenso, ita ut nonnullos non esse credituros potiùs innuere videatur?* At quæ major supinitas quàm reponere denuo id ipsum, quod à nobis disertè & occupatum & confutatum à p. 766. ad 771, ne tentatâ quidem rationum nostrarum refutatione? Ostensum verò, præter alia, quæ ibi videri possunt, verba ista *ut quisquis*, &c. sapientissimè à Christo adhibita, ut quæ contineant *mediam* vel *conditionem*, cujus interventu Deus Mundo isti Filium salutarem reddere vult, nimirum fidem in ipsum, ut simul exponat & *causam* salutis nostræ προηγουμένην, & *objectum*, & *medium promerens*, & *medium applicans*, & *finem*. Postquam expenderit Lector nostra, nihil securitate istius hominis indignius esse pro certo judicabit, & verba Christi summâ cum sapientia dicta, cum expositione nostra quàm optimè consistere deprehendet. Nec τὸ πᾶς hîc quicquam relinquit in suspenso, nec innuit aliquos ex isto mundo dilecto à Deo non credituros, sed est mera & nuda conditionis ad applicationem beneficii necessariæ, sed & à Christo ipso partæ & collatæ, vel conferendæ expressio.

XXI. Dictat nobis in sequentibus Animadversor, *κόσμον primùm significare hominum universitatem, sine ullo discrimine consideratam.* At *primùm* aliud significat, nimirum *subjectivè* machinam universi, & quamvis *primùm* significaret hominum universitatem, non sequitur semper voces in prima significatione sumi. Hîc verò mundum ita sumi, reponendum nobis non erat ante rationum nostrarum confutationem. Κόσμος nomen etiam multitudini præteritæ tribui, ἐξαγώνιον, tantùm tribui, vel *nomen istud in ea significatione hærere*, falsum. Nec sufficit, eam *majorem* esse, ut ostensum, ob duplex denominationis fundamentum *intensivum* & *extensivum*. Nec præteriti *aliquo* modo tantùm vitio mundi sunt inquinati, ut inquit, sed omni modo. Et quia *antecedenter* & *objectivè*, electi ipsi æquè cum aliis isto vitio sunt inquinati, nomen istud illi tribuitur, adeòque considerantur ut mundus, ex se *antecedenter*, quando Deus discrimen inter eos ponit & alios. Sic Christus pro *hostibus* & *impiis* mortuus dicitur. Ex unius verò significationis mundi positione ad eversionem alterius argumentari, ἀναγκαῖον est & jejunum.

XXII. Dixeram inter alia, quæ ne tangit quidem Animadversor, electos nationibus longè universalioribus designari in Scriptura, vocari enim *omnem carnem, omnes familias, & nationes terræ; omnes fines terræ, omnes fami-*

familias Gentium, omnes gentes, omnes populos, totum mundum. Excipit Animadversor, ista dici vel καθ' ὑπερβολὴν, vel κατ' ἀντιδιαστολήν. Istud verum, ideo talia sic efferri, quia opponitur œconomia Novi Testamenti, œconomiæ Testamenti Veteris, in quâ una tantùm gens fœderis divini facta particeps. Et ob denominationem sumptam *à meliori*, cujus partis potissimam Deus in Mundo rationem habet. Quæ sit ratio oppositionis, suprà à nobis excussum. Retorquemus verò objecta nobis ab Animadversore κατὰ τὸ βίαιον. Si electi, comparati cum præteritis, vix unus sunt, ex magna ac populosa urbe, ut innuit Animadversor, absurdum verò sit, uno è flammis erepto, dici totam urbem dilectam, & à flammis servatam; Annon absurdissimum erit, Deum *omnem carnem*, omnes *familias* & *nationes gentium, omnes fines terræ, omnes populos, totum mundum*; vocare exiguum istum numerum electorum, qui vix unus in comparatione dici possunt cum reliquis hominibus? Vel ergo absurditatis juxta nobiscum rei peragendi scriptores sacri, vel nos cum illis absolvendi, & Animadversori absurditas tota imputanda. Et eadem ratione qua κατ' ἀντιδιαστολὴν phrases istas adhibitas censet, eâdem nos Mundi vocabulum adhibitùm, regerimus Animadversori, optimo jure.

XXIII. Adjeci in Exercit. Per *synecdochen integri*, ut malos sic bonos posse mundum vocari, Quid hîc excipit? 1. Me negare non posse, mundi vocem *prius* pertinere ad hominum universitatem, quod est integrum quid, quàm ad ejus partes seorsim consideratas. At quid id ad rem? Satis, utraque pars *secundariò* hac nomenclatione designetur? 2. Addit, quando de integro descenditur ad partes, rem claram esse de multitudine præteritorum, quod & major pars sit, & retineat naturam & conditionem integri, nec subeat ullam mutationem, quia manet in corruptione insita, & habet rationem massæ, ex qua exigua aliqua pars secernitur. Mirum ergo non esse, si res eadem in se manens antiquum nomen obtineat. At de electis aliter se rem habere. 1. Numerum enim *minorem* longè esse, & *penè contemnendum* præ reliquorum turba. 2. Mutationem electos memorabilem subire, naturam corruptam exuere, secerni è massa, ut novum corpus constituant. Cur ergo nomen pristinum retineant? Ista verò omnia nihil nisi argutationes meræ. Nam 1. De nomenclatione ista relata ad præteritos nulla quæstio. 2. Minorem numerum electorum non obstare isti denominationi, ostensum, vel itaque demonstrandum Animadversori, denominationem tantùm duci *à majori*, & non *à meliori* quandoque, vel agnoscenda illationis istius futilitas. 3. *Penè contemnendum* esse præ reliquis electorum *numerum* nonnisi συλληπτικῶς dici potest, præterquam quod id ipsum Animadversori regeri potest, qui

contemnendo isti *numero* tantùm fidem destinari vult, sine qua tamen nemo salvari potest. 4. *Si contemnendus ille numerus*, ut parum ex decoro loquitur Animadversor, vocari potest *omnis caro*; *omnes gentes*, *omnes fines terræ*, *totus mundus*, cur non & mundus? Quasi etiam id quod subit mutationem, non possit priori nomine designari? Cur ergò Matthæus post conversionem vocatur adhuc ὁ τελώνης Matth. x, 3. Cur *meretrices* & *Publicani* qui desierunt esse tales, dicuntur adhuc tales? Sic cur Paulus se vocat Pharisæum? Secernuntur sanè electi è massa, sed nomen antecedens obid alio sensu illis sine absurditate dari potest. Sic, verbi gratiâ, annon populus Israël olim fuit secretus è massa reliquorum populorum, ut novum quoddam corpus constitueret? An non tamen appellatur sæpe nominibus iis communibus? An non idem urgeri potest contra nomenclationes jam datas, *omnis carnis*, *omnium populorum*, & aliorum id genus? An pristinum nomen non retinet Francia, Imperium Romanum, & innumera talia, post maximas etiam mutationes?

XXIV. Addit admiratione dignissimus homo, istud *mirabile* esse, *quod, quemadmodum mundus possint vocari illi quorum princeps est Sathan, sic mundum vocari posse, quorum Christus est caput, & pro quibus Christus est mortuus. Nempe ut Diabolus dicitur esse* ὁ ἐν τῷ κόσμῳ, *sic Christus appellari etiam potuerit* ὁ ἐν τῷ κόσμῳ, *quamvis se neget esse* ἐκ τοῦ κόσμου. *Et ut increduli dicuntur* ἐκ τοῦ κόσμου εἶναι, *sic etiam electos* ἐκ τοῦ κόσμου *esse dicendos, quum tamen Christus id disertè inficietur, & Christus Princeps* τοῦ κόσμου *appellabitur, quod est nomen Diaboli. Sic nihil fore tam distinctum vel oppositum in Scriptura, quod non confundatur. Eò deveniri potius quàm Christus statuatur viam omnibus hominibus ad salutem aperuisse, si modò eam ingrediantur.* Ista revera admiratione dignissima sunt. Observet Lector 1. A me dictorum, & verissimè quidem, fundamentum. Si denominatio potest duci *à priori*, posse eam etiam *à potiori* vel *meliori* duci. Si enim mali possunt vocari mundus, cur non boni? Annon illi etiam in mundo, & pars mundi, & potissima quidem? An magis etiam absurdum, eos vocari mundum, quàm *omnem carnem*, *omnes familias gentium*? &c. 2. An absurdum de Christo dicere quod verissimè ei convenit, quod sit, ὁ ἐν τῷ κόσμῳ? Annon ipse testatur se semper in eo nobiscum esse ad consummationem usque seculi? Annon ille in mundo est, ut Deus, & Dominus omnium? Si est, cur talis nequit dici? An quia Diabolus *abusivè* ita vocatur, absurdum erit, Christum *verè* & *propriè* ita vocari? Absurdum itaque erit, Christum vocare Deum, quia Diabolus etiam Deus vocatur, & idola varia. An quia Diabolus vocatur ἐξουσία πνευματική, nomen illud Christo aptari nequit? 3. An etiam idem sunt esse ἐκ τοῦ κόσμου, & esse ἐν τῷ κόσμῳ? An quia Christus

ſtus negat alio ſenſu ſe eſſe ἐκ τοῦ κόσμου, nimirum ratione & miſſionis ſuæ in carnem, & generationis ordinariæ ex carne & ſanguine, & ratione immunitatis ab omni contage mundi, alio ſenſu non poteſt dici, ὁ ἐν τῷ κόσμῳ? 4. Annon fideles ipſi dici poſſunt ἐκ τοῦ κόσμου eſſe & non κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο, prius *antecedenter*, poſterius *conſequenter*? Sic dici poteſt, illos eſſe ἐκ τοῦ κόσμου, & non eſſe, *phyſicè*, non *ethicè*: Non abſurdum itaque idem de utriſque efferri. Et quando Chriſtus negat electos eſſe ἐκ τοῦ κόσμου, notum, eum id dicere *ſecundùm quid*, & *reſtrictè*, non *abſolutè*. 5. An abſurdum etiam, Chriſtum Principem τοῦ κόσμου vocare, ſenſu diverſiſſimo à prædicato illo adſcripto Diabolo? Illum ut Deum verum, & αὐτοκράτορα mundi per *veram denominationem*, Diabolum per *meram uſurpationem*, vel *falſam opinationem*. Nec hinc ſequitur confuſio, niſi inde etiam oriatur, quòd Deo & Diabolo, Deo & creaturis, electis & reprobis, brutis & hominibus, brutis & inanimatis eadem quandoque prædicata adſcribantur. Abſurda hîc itaque finguntur, & meri ſunt tragelaphi. 6. Meritò eò non devenimus, ut cum Socinianis & Remonſtrantibus ſtatuamus, *Chriſtum viam ad ſalutem omnibus hominibus aperuiſſe, ſi modò eam ingrediantur.* Præterquam enim quod id falſum & humani arbitrii viribus inſinuandis opportunum, id ad ludibrium tantùm dictum cenſeri poteſt, reſpectu omnium illorum, qui non magis eam ingredi poſſunt, quàm viam ipſam ad ſalutem aperire.

XXV. Rationem à me allatarum tandem confutationem infrà pollicetur, ſed non præſtat Animadverſor, *centies repetitas* fruſtra dicit, ſi millies etiam repetitæ eſſent, modò ſolidæ ſint, eo nihil illis decederet. Sin tales non ſint, ne ſemel quidem adferri debuere. Id verò docendum Animadverſori, non dicendum tantùm. Non declinanda verò vel rejicienda hîc erat earum confutatio. Sed perſequenda in ſede ſua, ubi de elucidatione loci iſtius agebatur, ad quem pertinent. Sed ſolenne admirando iſti Diſputatori, declinare omnia ea quæ ſtringunt, & alibi eorum confutationem polliceri. Fruſtrà etiam addit, *nullum fore ſcribendi finem, ſi rationes refutare vellet, quibus excuſem appellationis iſtius peregrinitatem.* Sic ſanè compendio omnia confutari poſſunt. Et hoc eſt ad omnia reſpondere, & nihil prætermittere. Quàm hîc rhetoricationi ampliſſimæ & exclamationibus tragicis locus foret! Quæ magnifica dicteria non conceſſiſſet Animadverſor, ſi tàm propudiosè reſpondiſſem ad mihi objecta! Egregium verò & joculare addere, id non neceſſarium eſſe *quod reſpondentis partes tueatur tantùm.* At ſi eas tueri voluit, ut debuit, cur non reſpondit? An reſpondentis partes non ſunt ad objecta reſpondere? Quid magis dilutum? Et quia argumentantis partes tueor, illius erat, &

argumenta mea & eorum fundamenta vel admittere, vel confutare. *At sat habeo dicere*, inquit, *non esse appellationem illam excusandam, sed demonstrandam.* Vtrumque verò à me factum, nec excusata tantùm ista nomenclatio, sed & demonstrata, rationibus & *ostensivis* & *apagogicis*, optimo jure eam à Christo adhibitam. Et quamvis excusata tantùm fuisset, ostendendum erat, malè excusatam esse, & fundamenta istius rei à me allata vana esse. Observet verò Lector Animadversoris pollicitationem, *aliud forte tempus sibi dandum, quo discutiat omnes illas nebulas, & justam ac integram commendationem in hunc locum instituat.* Id ergo hactenus non factum, & nebulæ illæ relictæ, quamvis omnes se discussurum pollicitus fuerit in principio. Equidem magnifica ista disputandi ratio egregiam Animadversori causam præbet tot cavillis ac dicteriis & contumeliis Adversario velut triumphato insultandi!

CAPVT V.

De loco Matth. xv, 24. *An eo evertatur doctrina de Gratia universali?*

BREVIARIVM Capitis quinti.

Missionis Redemptoris particularitas probata ex hoc loco. Dicteria Animadversoris. Ejusdem digressio inutilis. An in sanatione morborum & ægrotorum quorumvis fuerit imago Gratiæ universalis. An à sanatione externa ad internam procedat argumentum. An idem sit objectum sanationis utriusque. Argumentum Animadversoris retortum κατὰ τὸ βίαιον. Disparitas ostensa, & absurda varia. Contradictio vel ἀβλεψία saltem notata. An missio Christi universalis fuerit & conditionata. Ne sanationis quidem externæ beneficium Christus voluit esse universale. Oves perditas Israëlis esse solos electos probatur. Ordo observatus. An Christus repellat Chananæam. An dici debuerit ab Animadversore, Christum non fuisse promissum Gentilibus. Qui se Chananæa conferat cum catello. Quæ oppositio instituatur à Christo. Quis verborum Historiæ istius sit sensus. Prærogativa Iudæorum retorta in Animadversorem. Dilemma ipsi oppositum. Dispensatio diversa retorta contra Animadversorem. Animadversor à se ipso confutatus. An Christus possit dici auctor salutis omnibus sub conditione si credant. Absurda varia impacta Animadversori. Qui Christus dicatur minister περιτομῆς. Finis & ordo prædicationis Christi. Causa promiscuæ prædicationis. Animadversoris confessio. Qui Paulus minister fuerit ἀκροβυστίας, Petrus περιτομῆς. Ministerium Christi inter Iudæos solos obitum, retortum contra Animadversorem. Contradictio Animadversoris notata. Ejusdem compendiosa victoria.

1. MIssionem Redemptoris particularem fuisse probaveram Thesi VI. inter alia ex Matth. XV, 24. Quibus nihil reposuit Animadversor in Dissertatione præter exclamationem tragicam, & commentationem Calvini Demonstravi in Exercita-

citationibus, 1. Rationibus ex textû ductis, miſſionem Chriſti particularem ſolidè ex loco illo probari. 2. Particularem Chriſti revelationem eſſe oſtendi ex ipſius Animadverſoris verbis. 3. *Muſculi*, cujus authoritate ſæpè pugnat, verba apertiſſimè pro nobis facientia ipſi oppoſui, argumento *ad hominem* uſus. 4. Calvini ipſius verba vindicavi, & oſtendi, Diſſertatorem non bona fide excitaſſe, ſed truncaſſe, & ea omiſiſſe quæ ſibi officere videbat.

II. Quid ad iſta Animadverſor? Omnibus à me dictis, quibus ſe conſtringi videbat, magnō ſupercilio prætermiſſis 1. Super alacritate mea ſatis habet *εἰρωνεύειν*, quod Calvini verba nihil cauſæ noſtræ nocere cenſuerim. Et meritò quidem, nec id tantùm à me dictum, ſed etiam demonſtratum. 2. In digreſſionem omninò inutilem & prolixam ſe diffundit de Hiſtoria Chananeæ. 3. Inde elicit, agi primùm *de miraculo*. Id ſcilicet ignorabamus. 4. *Ex eo, ut & ex aliis, quæ Dominus patravit, documentum ſumendum eſſe*, inquit, *earum rerum, quas Chriſtus deſignaturus erat pro ſalute animarum. In ſanatione enim morborum & liberatione dæmoniacorum ſalutis animarum imaginem fuiſſe adumbratam, clarum eſſe ex verbis Eſaiæ accommodatis à Mattheo.* Quid verò id ad gratiam univerſalem? An Chriſtus omnes & ſingulos mortalium curatos voluit à morbis, vel à Dæmonibus qui iis vexabantur? Annon hoc ipſum κατὰ τὸ βίαιον poteſt retorqueri? An omnium etiam illorum, quorum corpora ſanavit à morbis, eorum animas ſanavit à peccatis? Quî factum ergo quod *novem leproſi* ingrati abierint à benefactore? 5. Audiamus verò ſubtilem illationem Animadverſoris. *Ut in patratione miraculorum Chriſtus ita ſe geſſit, ut promiſcuè omnes ſanaverit, tam electos quàm non electos, qui modò ejus opem implorarent, nec ab eis poſtulavit ut eſſent electi, quò ſervarentur, ſed tantùm ut profiterentur ex animo ſe credere, id eum præſtare poſſe, ſic conſentaneum eſſe, ut ſalutarem gratiam pariter promiſcuam fecerit tàm electis quàm non electis, dummodò eum pro ſervatore amplectantur.* At 1. Quæ iſta argumentandi ratio à ſanatione corporea ad ſpiritualem, an quia in genere ſanatio morborum corporis ſanationem à morbis animi portendit, ſequitur idem eſſe *objectum* ſanationis utriuſque? Cur non inde concludimus, quia infideles quidam actu à Chriſto ſanati à morbis & quidem qui manſere tales: Ergò & quidam tales curati à peccatis? Quum etiam ſoli Judæi à Chriſto curati fuerint, uno fortè vel altero capite excepto: Ergo ſolos Iudæos curavit à peccatis & curatos voluit, vel pauciſſimos ſaltem è gentilibus præ Judæis? 2. An ex promiſcua etiam ſanatione univerſalis voluntas omnes ſalvandi concludi debet? Quibus fidiculis unum exprimitur ex altero? 3. An quia externa opis Chriſti imploratio ſufficiebat ad ſanationem corpora-

lem à Christo impetrandam, idem sufficit ad spiritualem? 4. An ut ad aliorum tantùm postulationem beneficia externa Christus indulsit in resuscitatione & sanatione aliquorum, idem etiam fecit respectu sanationis animarum? 5. An, quia sanitatis corporeæ capaces sunt non electi, etiam sanitatis spiritualis capaces esse possunt? 6. An dicimus etiam, ab ullo spiritualiter sanando postulari à Christo, ut sit electus. Atqui opus, ipsum esse electum ab æterno, ut sic sanetur in tempore. Nec postulatur à Christo, ut aliquis sit electus, sed datur. 7. Professio oralis, se credere Christum id præstare posse, sufficiebat in leprosis multis, an etiam sufficit in sanatione spirituali? Quàm egregias illationes id genus struemus ex hoc loco, si sequamur Animadversorem nostrum! Vt compendio absolvam, vel *à qualitate* objectorum corporalium sanatorum à Christo argumentum solidum ducitur ad *qualitatem* objectorum sanandorum spiritualiter, vel non: Si posterius, sic argumentari Animadversor non debuit, nec aliquid pro causa sua inferre ex ista applicatione verborum Prophetæ, quæ ab Euangelista tantùm instituitur, ut ostendat, Christum non venisse, ut Medicum ageret externum, sed ut mederetur præcipuè morbis animi: Si prius, quid quæso non sequetur absurdi? An etiam eadem vel necessitas vel χρῆσις vel efficacia electionis ad sanationem corporalem, quæ est ad sanationem spiritualem? At multi electi non sanati corporaliter, nemo electus non sanatus spiritualiter; Multi etiam sanati corporaliter, qui tamen non electi; nemo verò sanatus spiritualiter, qui non electus. Quot quæso etiam in Judæa desiderarunt impensè, ut à Christo sanarentur, qui tamen sanati non fuere, vel quia ipsi ad eum ire non potuere, vel quia à nemine ad eum deportati fuere! An verò aliquis à Christo impensè cupit sanationem spiritualem, qui tamen non sanetur? An Christus etiam exegit à sanandis, ut illi jam ex parte essent sanati, & sub hac conditione demùm pollicitus est, se eos sanaturum ulterius? At hoc exigit à spiritualiter ægris, si Animadversori credimus, Christum enim pro Servatore amplecti, est jam actum hominis spiritualiter ex parte saltem sani edere. Christus itaque tales spiritualiter sanabit, modò illi jam ex parte sani sint, & morbum depellet, modò eum æger ex parte depellat prius. Quod eò magis joculare est, quia pars morbi spiritualis, nec minima quidem illa, est, non posse Christum pro Servatore amplecti, & impotentiâ quidem (cujuscunque illa ordinis sit) invictâ & incorrigibili per naturam. 8. Nihil minus consentaneum vel Theologiæ Orthodoxæ, vel Scripturæ; quàm Christum salutem animæ promiscuam fecisse tam electis quàm non electis. Annon sic *paritas* vel *æqualitas* demonstrabitur in destinatione Christi ad salutem, *adeòque prædestinatio universalis condi-*

conditionata? At quînam hoc consentaneum cum odio Dei æterno aliquorum? Scilicet conditionaliter eos destinavit ad vitam,& salutem illis promiscuam fecit in tempore sub conditione, quos tamen præterire voluit ab æterno, & vel omnia, vel saltem necessaria illis media negare ad vitam, sine quibus nemo vel salvatus fuit unquam, vel salvari potest? Quî consentit hoc cum protestatione Christi, se tales *nunquam novisse*? An ad eorum redemptionem ullo modo venit, quos nunquam novit? Nec clausula adjecta, *dummodò eum pro Servatore amplecterentur*, difficultatem amolitur, quia illius ipsius exactio volitionem istam Dei vel evertit, vel inutilem necessariò facit, nec innumeris mortalium aptari potest, quibus Christus amplectendus propositus non fuit. Scilicet modò Americani per τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ indagassent, Filium Dei venisse in mundum, & illum fuisse crucifixum, & passionem ejus amplectendam fide, fuissent servati! Vel secundùm novæ Theologiæ δόγμα, modò *spem remissionis* & placabilitatis Dei agnovissent in natura, Deus illis misisset vel Angelum,vel immediatam aliquam inspirationem,vel alio modo illis revelasset Christum,& sic *habenti* fuisset *datum*! Quæ sunt ipsissima placita Remonstrantica. At quamvis aliquam *spem remissionis* & placabilitatem in Numine aliqui ex paganis concepissent,& professi essent,& omni studio Numen suum demereri studuissent, imò id multi ex iis concepissent, ut summum & infinitum & omnipotens, tamen ne strictura quidem levissima Euangelii unquam ad eos pervenit. An etiam Deum Trinunum placabilem ἐν τῷ γνωστῷ τοῦ Θεοῦ percipere potuere ulli mortalium? An verò ille, qui Deum sibi fingit non Trinunum, non sibi fingit idolum pro vero Deo?

III. Ex his patet, ab Animadversore nequicquam subjici repetitionem istius comparationis jam institutæ; si in dispensatione miraculorum, quum Christus dicit se esse missum *ad oves perditas domûs Israëlis* duntaxat, non intellexit se esse missum ad solos electos, si modò eum non aspernarentur; sic in dispensatione salutis existimandum, illum esse missum indifferenter ad universos, si modò gratiam, quam offerebat supernè, non respuerent. At 1. *Universaliter Christum missum ad omnes Israëlitas, qui ejus ope indigerent, modò eum non adspernarentur*, dari nequit, nemo enim ex Israëlitis mansisset vel leprosus, vel cæcus, vel alio morbo correptus. An enim ullus gravibus præsertim & incurabilibus humanitus morbis affectus non anhelasset ad Christum, ut ab eo curaretur? Nec dici potest,multos fortè Christum adspernatos fuisse,adspernati sanè eum fuere, quà se & Prophetam, & Messiam, & Filium Dei profitebatur, sed non quà curabat morbos externos, nec ejus rei exemplum in tota Historia Euangelica exstat. Imò certatim quivis ad Christum vel ipsi se recepere,

pere, vel ad eum adducti fuere. Vt ergò ne sanationis quidem externæ beneficium voluit universis ægris esse commune, quibus alioqui facile mederi potuisset, nec enim deerant illi media convenientia eos ad se pelliciendi: Minus sanationis internæ. Scilicet ut Christus in terris vivens sanabat ægros in Judæa, spiritualiter ægri in Insula Thule, vel in imo Septentrione ab eo sanari poterant, *modò eum pro Servatore amplecterentur*, quamvis multis seculis Euangelium de Christo ad illos non pervenerit!

IV. Addit: *Si oves perditæ domûs Israëlis soli electi sint, vel sunt electi ex una Iudæa collecti, vel electi ex omnibus gentibus colligendi: Prius dici non posse, alioqui nos gentiles salute privandos: Nec posterius, si enim Christus dicere velit, & missum esse ad solos electos, tam Iudæos quàm Gentiles, cur repellit fæminam illam à se, ut non Iudæam natione, quia tametsi gentilis, electa erat, ut ejus fides testabatur. Nonne hîc opponit Iudæos & gentiles inter se, quatenus illis promissus erat, hisce minimè, non verò electos & non electos, quod his Redemptor denegatus est, illis concessus?* Observet quæso Lector, commentarium nostrum & illum componat cum hoc textu. 1. *Oves perditæ Israëlis*, necessariò sunt soli electi, nec enim *hirci*, vel *porci*, vel *canes*, quales sunt omnes non electi, possunt dici *oves*, adeòque nec *oves perditæ* ad quarum instaurationem Christus missus. Et illi tantùm oves qui in terra audiunt & agnoscunt vocem Christi, & in cœlo collocabuntur à dextris. 2. Dicuntur etiam electi & ex Judæis & ex Gentilibus oves, sed cum hoc discrimine, ut (ratione primæ œconomiæ Euangelicæ, in qua Christus *ministrum circumcisionis* egit, & Euangelium offerendum fuit *primò* Iudæis ex Dei beneplacito, & *potentia* fuit *ad salutem, primò Iudæo*) primò & explicitè designarentur electi colligendi ex Judæis, secundò verò & implicitè etiam electi colligendi ex gentilibus. 3. Repellere sanè Christus videtur fœminam istam ut gentilem, non Judæam, sed primò habita ratione istius œconomiæ, secundùm quam quamdiu vixit in terris, debuit se continere intra fines gentis Judaicæ, & *minister* esse *circumcisionis*. Secundò eam non repellit perseveranter, sed ad tempus tantùm, imò non repellit, sed loquitur tantùm instar repellentis, revera tentat eam potius, quàm repellit, & fidem ejus latentem cupit produci, quam etiam & elicit, & singulari elogio commendat. Hinc patet, quî Christus opponat Judæos & gentiles inter se. 4. Quid etiam vel ἀϑεόλογον magis, vel ἀντίγραφον, imò quid ipsi sententiæ Animadversoris magis adversum, quàm dicere, *Christum minimè promissum esse gentilibus?* Et tamen hoc docet p.147. Quî ergo omnibus in universum promissus sub conditione? *Annon nos gentiles*, ut loquitur paucis ante lineis, *salute privaremur, ut qui nullum haberemus Redemptorem?* Imò gentilibus major in Christo pars & fuit retrò, & hodieque est,

quàm

quàm Judæis. Si talia mihi excidissent, quæ non dicteria acuisset in me Animadversoris ἀγχίνοια!

V. *Idem*, inquit, *manifestius adhuc evadere ex colloquio Christi cum ea*; ubi appellat Judæos *liberos*, *quia se Deus velut patrem populi Iudaici declaraverat, quum reliquas gentes neglexisse videretur. Illa verò respondeat*, etiam Domine, *& se cum catello conferat.* Illis dictis addit, se ex me *submissè quærere, an existimem, fœminam illam Christi verba intellexisse, vel non. Si non intellexit, mirum esse, ejus fidem adeò laudatam fuisse à Domino. Sin ea intellexit, errare me in eorum interpretatione.* Quid ita? *Haud enim certè*, inquit, *se inter catellos numerat, tanquam inter reprobos, ut quæ tantam fidem haberet. At quum sciret, Iudæorum eam esse prærogativam, ut filii Dei censerentur, utque haberentur pro liberis. Gentilium verò talem fuisse conditionem hactenus, ut si cum Iudæis compararentur penè haberentur pro canibus, etsi gentilis erat, ursit tamen Christum pertinaciter, & quod generi deerat, fidei magnitudine supplevit.* Observet Lector 1. Ne verbum quidem in toto isto colloquio reperiri, quod vel causæ nostræ officiat, vel causam Animadversoris probet. 2. Intellexisse mulierem verba Christi, indubium, h. e. Judæos jamdiu velut liberos à Deo habitos, gentiles velut canes. Illos in fœdere Dei fuisse per multa secula solos, gentiles ab eo exclusos. Et hactenus illa se numerat inter catellos, quod esset ex ordine isto gentilium quos Deus planè videbatur rejecisse: *Antecedenter* ergo se etiam catellum esse & *objectivè*, naturâ & origine sua, etsi *consequenter* Christi cognitione salutari & fide in eum donatam, & micis gratiæ Judæis concessæ saturandam. Ex catello *propriè* dicto, hoc est, animali *naturaliter* ovem fieri, natura prohibet, ex catello verò *impropriè* dicto, hoc est, gentili fieri filium Dei *mysticè* per gratiam electionis & vocationis, nihil prohibet. Imò omnes homines sunt canes ex se, & per Dei duntaxat gratiam oves. *Excipiet* fortè, si catellus non significet reprobum, oves non significare electos, ex vi oppositionis. Confundit verò ea quæ à Christo hic opposita. Opponit ille non oves & catellos, sed filios & catellos, hoc est, Judæos, quos habuit instar filiorum, omnes *externâ cooptatione* tenus, dignando eos notis sui fœderis, & ejus appendicibus, & solos quidem, non gentiles, quos non ita habuit. Et sensus est: Judæi à Deo habiti sunt ut filii, Gentiles reputati pro canibus. Ergò non est æquum, beneficium Judæis deputatum tibi vel filiæ tuæ, quia gentiles estis, conferre. Replicat Chananæa, ut canes micas interdùm etiam edunt, sic se etsi gente catellum confidere, futurum, ut Christus micas gratiæ etiam sibi indulgeat. Quid verò inde? ut probetur *oves perditas Israëlis* non esse electos? quod rationibus variis à me demonstratum. 3. Si ista etiam Judæorum prærogativa fuit, ut in fœdere Dei censerentur, & haberen-

berentur pro liberis & soli quidem, gentilium verò conditio hactenus talis fuit, ut cum Judæis comparati penè haberentur pro canibus, an æqualis fuit Dei φιλανθρωπία in homines quà homines, an æqualis prædestinatio conditionata, vel æqualis misericordia, æqualis Redemptio conditionata, & æqualis salutis sub conditione præsentatio? 4. Quærimus reciprocè etiam ab Animadversore solutionem hujus dilemmatis; Vel mulier ista bene scivit, Judæorum eam esse prærogativam, ut fœdere Dei soli censerentur, vel non: Si bene scivit, gentilium hæc prærogativa non fuit, & fœdus gratiæ ad omnes & singulos extensum non fuit. Si non bene scivit, quî fides ejus adeò magnificè laudatur? Et cur Christus errorem ejus non correxit?

VI. *Quænam igitur*, addit Animadversor, *est causa illa, ob quam Christus negat se esse missum ad alios, quàm ad oves perditas domus Israëlis? Nimirum in Christo distinguenda esse, quod cum sit salutis Auctor, fuerit idem salutis minister. Auctor omnibus tàm Gentilibus quàm Iudais modò credant, minister verò fuerit salutis apud Iudaos tantùm. Ideò eum vocari διάκονον τῆς περιτομῆς, quo vocabulo denotentur non electi soli, sed Iudaica natio universa, ob causam omnibus notam. Sic Paulum dicere sibi ἀκροβυστίας, Petro περιτομῆς Euangelium concessum esse. Nec alio sensu περιτομὴν accipi, quando de hominibus usurpatur. Missum ergo fuisse Christum, ut ministerio illo, quod tàm in prædicatione Euangelii, quàm in patratione miraculorum, per se obire debuit, defungeretur apud Iudaos solos. Non quod vetitum illi fuerit, nonnullos ex gentilibus vel vocare, vel juvare ac sublevare extra ordinem, sed illi hoc injunctum fuisse munus, ob promissiones factas Patriarchis, & prærogativas isti nationi peculiariter indultas, ut se totum Iudais impenderet. Eo peracto, & Christo in cœlum recepto, ministerium illud Apostolis commissum esse, & ad omnes omninò nationes propagatum.* Concludit Animadversor, *reliqua à me de ovibus Christi disputata & rejecta esse alibi, à se, & suasponte dilabi.* Haudquaquam verò 1. Eramus ita anxiè & prolixè instituendi in dispensationis istius quoad Judæos & Gentes diversitate, quæ tyronibus nostris obvia, & satis à nobis erat occupata in Exercitationibus. 2. Tantùm abest, ut ex diversa ista dispensatione Gratia Universalis adstruatur, ut evertatur firmissimè, quum Christus apud Judæos solos voluerit esse ministerium Euangelii. At communis gratia omnibus communiter erat saltem offerenda. Imò ipse fatetur in Defensione Calvini, nondum Euangelii cognitionem ad omnes nationes pervenisse, imò *è triginta mundi partibus vix quinque à Christianis teneri, novendecim ab illis occupari ad quos etiam nulla de Christo auditio hactenus permanavit*, & hoc est universalem Dei φιλανθρωπίαν adstruere erga omnes, in ordine ad salutem præsertim quum fateri alibi cogatur distinctam Christi cognitionem in

Novo

Novo Testamento ad salutem esse necessariam! 3. Conferat cum istis ab Animadversore hîc scripta Lector, quî Christus verè ab eo dicatur fuisse *salutis auctor*, omnibus tam Judæis quàm Gentilibus, *modò credant*. An verò illis auctor salutis fuit, quibus nec ipse, nec per servos suos in hunc usque diem salutem illam & Euangelium istud voluit annuntiari? Quî itaque *auctor* talibus esse potuit *salutis, modò credant*, quum ne id quidem quod credendum est, illis vel proposuerit, vel propositum voluerit? 4. Imò, si Christus *salutis auctor* fuisset omnibus, salutem omnibus actu procurasset, & conditionem ad eam necessariam. Et si fuisset auctor salutis omnibus, fuisset etiam ejus πληρωτὴς, ista enim conjunguntur ab Apostolo. Et mirum, illum auctorem salutis omnibus statui, qui ne se quidem talem esse innumeris indicatum voluit. Annon etiam cum ludibrio conjunctum, Christum auctorem iis esse salutis, sub conditione ut faciant, quod scit eos facere non posse, invictâ, quæcunque illa sit, impotentiâ? Imò quum pars salutis à Christo procuratæ sit fides, vel donum fidei, auctor salutis innumeris fuit sub conditione, ut partem ejus jam haberent? Quum enim miseria hominis in ipsa incredulitate ex parte sita sit, salus in ejus etiam curatione ex parte sita esse debet, adeòque quibus Christus salutis auctor est, illis auctor etiam esse debet *ut credant*, non tantùm *si credant*. Et quî Christus illis salutis auctor est, *quos nunquam se novisse testatur* & pro quibus ne orare quidem voluit? 5. Si Christus etiam *salutis auctor* fuit tam Gentilibus quàm Judæis, *minister* verò apud Judæos tantùm, æquavit Judæos & Gentiles semper in eo quod præcipuum erat, & prærogativa Judæorum exigua fuit præ gentibus, nec dici potuit verè ab Apostolo, eas fuisse *extraneas à pactis promissionis, sine spe, sine Deo*, &c. Eph. 11, 12. Et quî toto decursu periodi Testamenti veteris sine aperta falsitate *salutis auctor* gentilibus dici potuit, quos reliquit suis ipsorum viis incedere, & quos canum instar habere voluit? 6. Christum dici *ministrum* περιτομῆς quoad nationem Judaicam universam, & negari posset, quum non totam Judæam circumiverit, sed ejus partem tantùm, & quamvis concederetur, nihil nobis officeret. Distinguenda enim œconomia *ministerii externi* Christi, quod respectu multorum, merè fuit *imperativum obsequii debiti*; Haudquaquam itaque eo fine obitum fuit respectu Judæorum omnium, ut omnes & singuli salvarentur, nec mors Christi plurimis è Judæis proposita fuit, nedum ut λύτρον pro peccatis illorum fide ab omnibus & singulis excipiendum. Nunquam id dictum à Christo. Sed incipit ab exactione τοῦ μετανοεῖν cum Johanne, progreditur ad exactionem τοῦ πιστεύειν, sed secundùm gradus à nobis expositos. Imò si vel paucissimi electi ex Judæis fuissent convertendi, quia Deus noluit ad se

trahere

trahere suos, in individuo unumquemque nomine suo compellando, sed propositione communiore & *officii* & *beneficii* vocationem istam procurando, ideò id ita à Christo promiscuè institui debuit. Eadem methodo à Paulo prædicandum erat Euangelium Corinthi, *quia populus Deo* (electus nimirum) *multus erat in urbe ista*. Act. XVIII, 18. & illius solius causa. Et sanè si Solem suum in natura Deus lucere jubet propter justos, quidni magis Solem gratiæ? Et ipse Animadversor fatetur alibi, Deum non curaturum, ibi annuntiari Euangelium, ubi nulli essent electi. Sunt ergo illi soli objectum & centrum istius prædicationis, quoad intentionem Dei eos salvandi. 7. Christus sanè vocatur *minister* περιτομῆς in oppositione ad Gentes, quia talibus ministerium suum non commodavit, non quod id omnibus & singulis Judæis commodarit. Idem observari potest in Petro & Paulo. Imò, an quia Paulus minister fuit ἀκροβυστίας, Petrus περιτομῆς, uterque fuit minister omnium & singulorum ex præputio & circumcisione, & omnibus ac singulis ex illis destinatus? 8 Et quia Christus missus fuit ad Judæos solos dum fuit in terris, & intereà innumeri exstincti fuere inter Gentiles, sine ulla ejus cognitione iis *auctor salutis* missus non fuit. Unius vel alterius ex Gentilibus curatio vel vocatio particularitatem ostendit gratiæ, non universalitatem. Idem docent promissiones factæ Patriarchis, & prærogativæ isti nationi indultæ peculiariter, & quod se Christus Judæis tantùm impendere debuit, & quod non nisi post ascensum ejus in cœlum Euangelium erat propagandum ad Gentes. 9. Conciliet etiam Lector ista, *ministerium Apostolis commissum ad omnes omninò nationes propagatum esse*, & verba alia Animadversoris, Cap. XII. Def. Calv. *arcanâ Dei providentiâ fieri, ut nondum Euangelii cognitio, ad omnes nationes pervenerit, & esse ad quos nulla de eo auditio hactenus permanârit, & quorum numerus permagnus sit*. 10. Nihil verò magnificentius & compendiosius istâ confutatione, *reliqua rejecta esse alibi à se, & sponte sua dilabi*. Sic ἀνιδρωτὶ vincitur, sic λόγους ἑρμόδωρος ἐμπορεύεται. Judicet Lector ex collatione scriptorum nostrorum denuò de utriusque in disputando fide & conscientia, & de magnificis Animadversoris triumphis.

C A-

CAPUT VI.

Vindiciæ Locorum Matth. I, 21. Luc. I, 68, 69. Johan. X, 11, 15. & Johan. XI, 51, 52. Ephes. V, 28. Tit. II, 14. *An iis designetur, redemptionem Christi particularem esse, an verò universalem?*

BREVIARIUM Capitis sexti.

Responsa à Dissertatore. Eorum confutatio. Confutatorum mera repetitio. Absurda nova Methodi. An electis opus φιλανθρωπία communi. Fuga Animadversoris & mala fides. Calvini verba frustra prolixè ventilata. Animadversoris verba meritò castigata. Quem populum Christus servet. Calvini verba vindicata. Qui Christus fuerit promissus universo semini Abrahæ. An ex eo probetur gratia universalis. Inanis Christi destinatio ad salutem respectu non electorum. Accusatio injusta, abstersa. Qui aliquis gaudio ad se non pertinente privari dicatur. Calvini verba an tanto apparatu urgenda & premenda. Finis falsus affictus dogmati falso. Absurda varia misericordiam Deo affictam consequentia. An Deus aliquid intendere possit, quod non assequatur. Alia Calvini verba vindicata. An gaudium omnibus destinatum fuerit. Glossa Animadversoris retusa. Verba Calvini retorta. Nomenclatio totius generis humani exposita. Emblemata Animadversoris. Crimen Theologis Orthodoxis impactum. Declinatio objectorum.

I. Adduxeram loca ista Thesi XI. ut demonstrarem redemptionem ipsam à Christo præstitam particularem fuisse. Respondit frigidè admodùm & dilutè Animadversor, opponendo nobis. 1. Calvini commentationes. 2. Locum Pauli I Tim. IV, 10. 3. Argutationes aliquot super locis quibusdam. Responsum à nobis in Exercitationibus ad singula exactè, Calvini verba vindicata, locus I Tim. IV, 10. accuratè expositus & vindicatus, & argutationes omnes discussæ κατὰ πόδα. An solidè id à me præstitum, judicet Lector ex collatione eorum, quæ utrinque à nobis disputata. Mea reperiet, à p. 798. ad p. 848.

II. Quid ad ista Animadversor? p. 149. *se loca Scripturæ à me allegata brevissimâ responsione sic explicasse,* inquit, *ut eorum interpretatio, & argumentorum inde ductorum refutatio in nuda doctrinæ suæ propositione consisteret. Redemptionem* nimirum *dupliciter considerari debere*, ut *refertur ad φιλανθρωπίαν Dei communem, & sic universalem* esse *& conditionatam & ut refertur ad utrumque Dei affectum conjunctè*, & sic *particularem* esse & *absolutam*. Ad *posteriorem hujus œconomiæ partem esse referenda loca* Johannis X, 11, 15. XI, 51, 52.

51, 52. Eph.v, 25. Tit. 11, 14. *se non negare, Christum absolutè & efficaciter pro ovibus suis vitam deposuisse, non sequi tamen mortem Christi pro cæteris oppetitam non esse conditionatè, si credant. Reliqua loca se interpretatum de gente Iudæorum universa.*

II. Præterita diversitate aliqua, quæ inter Dissertationem priorem & novam hanc commentationem intercedit. 1. Quid putidius, quàm denuo confutata opponere pro responsione ad argumenta illis opposita? Nec *ignoratio Elenchi* prætendi potest, quum illam ipsam universalem & conditionatam redemptionem directè oppugnarim. 2. Vniversalem istam φιλανθρωπίαν ad salutem ex sensu Animadversoris Chimæram χθὲς καὶ πρώην confictam esse, ostensum. Nec quicquam absurdius quàm φιλανθρωπίᾳ communi Deum sub conditione omnibus salutem velle & offerre in tempore, quum tamen ob prævisam eorum incredulitatem voluerit eos ab æterno & præterire, & inevitabiliter damnari in qua ipsa eos nasci voluit. Adde, sic Deum statui primò electis ex φιλανθρωπίᾳ communi salutem voluisse, & tamen post illam ipsam iis velle amore singulari. At annon hoc ultimum sufficiebat ad salutem illis procurandam? Quid opus erat istâ communi φιλανθρωπίᾳ electis saltem? 3. Loca omnia Scripturæ excussa à nobis & erepta fuere Dissertatori. 4. Ostensum, Christum mortuum *ut credant* homines, non, *si credant*.

III. Declinat verò in sequentibus examen plerorumque Animadversor causatus prolixitatem & repetitiones. Scilicet, nihil prudentius quàm ita ἐκκλίνειν, & se Adversarii contemptu expedire! Ostendendum verò fuerat, à me vel dicta vel repetita ad rem non facere. Addit tamen, in uno vel altero *paulò diligentius* videndum esse quo successu mea defendam. An verò ingenui disputatoris est, ea quæ ipsi placet prætermittere, & alia pro arbitrio edecumare, & tamen integram confutationem polliceri, interea verò splendidos pæanas sibi occinere de toto opere Adversarii triumphato? Haudquaquam verò vel prolixitas, vel repetitiones, quæ duo sibi perquam familiaria esse novit, sed desperatio id quod intendit, conficiendi Animadversorem eò redegit, quod ex collatione singulorum Lectori constabit? Quid verò præstat in reliquis? Vnam *Calvini* commentationem per quatuor paginas ventilat, rationibus & oppositionibus omnibus aliis à me objectis prætermissis. Estne hoc denuo disputatoris ingenui & qui accurationem profitetur? An agitur de verbis iis, quæ Calvinus ad Scripturam commentatus est, & non potiùs de verbis ipsis Scripturæ, ad quæ commentatus est? Dato, quod falsum, Calvini interpretationem favere Animadversori, an ob id vel Scriptura mihi extorta, vel rationes aliæ meæ confutatæ? Albæ sanè quadrigæ triumphatori

phatori

phatori isti Exercitationum nostrarum debentur, qui tam splendidè vincere novit. Et ne plausus desit, ipse sibi plaudit, & in propriis armis ἀκκίζεται.

IV. Quæ verò sunt quæ commentatur? 1. Se Calvini verba non ἀνυπόδιθυνα censere, cur ergo iis & solis sæpè causam nostram vult decidi. Quid obest causæ nostræ, si in aliquibus Summus vir populariter commentando incautiùs fuisset loquutus? Nec ipsi, nec nobis ob id quidquam detractum foret. Nec ex phrasium aliquot similium *sono*, *sensus* idem, & ὁμόνοια dogmatica inter Calvinum & Animadversorem concludi deberet, præsertim quum tot loca alia Calvini contraria ei oggeri possint. 2. Meritò à me verba sua castigata negare nequit, & aliter sibi loquendum fuisse, multum enim interest inter *rem aliquam esse* & huic vel illi *sic visam esse*. 3. Carpit, quod *nominatim* dixi significare *expressè*; An malè id à me dictum? Annon ostensum, sic correlatum Servatoris istius exponi, & qui sint illi, qui ab illo sint servandi? Nec, si quis *nominatim* vocetur Dux hujus exercitus, vel Professor hujus Academiæ, sequitur, illum aliquo modo aliorum exercituum Ducem, istum aliarum Academiarum professorem esse. Nec etiam sequitur, si verba *servabit populum suum* de solis intellectis intelligenda essent, nihil attinuisse dicere, Christum *expressè* vocari *servatorem Ecclesiæ*. Imò quia solam Ecclesiam servat, id meritò dici debebat. Quî etiam *quadantenus* aliorum Servator Christus dici possit, sine ullo causæ nostræ præjudicio, satis à me demonstratum, ut & quis *populus* sit intelligendus. An verò sic respondere, est respondere ad objecta?

V. Verba quædam Calvini aggreditur, quasi in iis causæ momentum verteretur, & multa super iis argutatur, quæ tamen nec ipsa nos feriunt. Compendio observet Lector. 1. Illos à Calvino intelligi, *quibus Christus in caput & Regem* ordinatus erat. At tales non sunt, nisi qui vel verè membra, vel verè subditi ejus sunt, & *populus* ejus *voluntarius* Psal. cx, 3. Et quia tales sunt similes iis, qui ex Gentibus fide in unum Ecclesiæ corpus coalescunt, fideles tantùm intelligendi, adeòque electi. Adde, insertionem gentium & futuram, & certo tempore demum instituendam universalitatem ipsam gratiæ evertere. 2. Quæ sit mens Calvini, & quî gaudium promiscuè oblatum sit omnibus, ostensum in Exercitationibus. 3. Vniverso semini Abrahæ Christus promissus dici potest, spirituali nimirum, cum intentione id salvandi, carnali, quoad externam exhibitionem, & cum intentione beneficia multa multis ex isto ordine per eum conferendi. Promissionem verò salutis in Christo, vel Christi ad salutem factam universo semini Abrahæ, quoad singula individua, Calvinus intelligere

non potuit, quippe qui satis docet, eam nec Ismaëli esse factam, nec Esavo. 4. Meritò etiam dictum, universalem gratiam non probari, quamvis concedatur, Christum destinatum *universo semini Abrahæ, etiam collective*, quod tamen falsum. An sufficit, excipere, de cæteris mortalibus quæstionem hîc non esse, imò id est τὸ κρινόμενον inter nos, an omnibus & singulis hominibus sit destinatus Redemptor? Argumentationes itaque quæ hoc non probant, nullius sunt commatis ad probandum dogma de Gratia Vniversali. Mera itaque hîc est fuga & declinatio status Controversiæ. At, inquit, *sufficit ad sententiæ nostræ decisionem, Christum singulis Iudæis destinatum fuisse, adeòque & destinatum pluribus non electis*. At id non sufficit ad universalem gratiam probandam, præterquam quod supponitur ista destinatio, non probatur, quam tamen nec dari, à nobis demonstratum, nec ipse reponere debet, quippe quæ inanis foret respectu omnium illorum, qui non magis credere potuere, quàm se eligere ipsi. Id verò vitium omnium & singulorum non electorum. Nec destinatio conditionata fingi potest, quin in ea recurrat conditio cum conditionato. 4. Falsum supponit, duas responsiones à me datas *sese mutuò convellere*. At istæ responsiones non conjunctim sumendæ, sed alterutra præeligenda. An qui per ἄρνησιν & συγχώρησιν respondet Adversario, ille responsiones proponit se mutuò convellentes? Imò tantam causæ bonæ fiduciam habet, ut variis modis evertere possit argumentum sibi propositum, & undique ipsi tela suppetant conficiendo hosti. Et satis, unam ex responsionibus illis adoptari. 4. Quasi etiam *gaudio ad se non pertinente privari* non dicatur ille, quando id ad se pertinere sæpe ex externis indiciis vel ipse judicat, vel id ad ipsum pertinere judicant alii. Sic sæpe gaudio velut ad se pertinente privari dicitur, qui tempore honorum sibi, ex multorum opinione, conferendorum, vel divitiarum quæ ipsi obtingere debent, ex opima hæreditate præsumpta, abripitur. 5. Per *invitationem* etiam *communem* Calvinus intelligere non potuit *universalem*, ut quæ nunquam obtigit hactenus omnibus & singulis, nec obtingit hodieque. Sic intellexisse non potuit gratiam (nimirum Euangelii de qua sermo) *peræquè* omnibus expositam esse. Id enim tum planè repugnat omnium temporum œconomiæ, tum omnibus quæ Calvinus de prædestinatione & œconomia Dei docet disertè plurimis in locis aliis. Non debet ergo Animadversor ita interpretari verba Calvini, ut eum committat cum seipso, sed potiùs ut ab eo dicta inter se amicè conspirent, quod nonnisi tum demum fieri poterit, si universalitatem illam gratiæ amoliatur. Nec τὸ *peræquè* vexandum. Nec quam censuram strinxere in Animadversorem laudatissimæ Synodi, illa

illa (quod venerandos istos conventus obliquè suggillando addit) Calvinum tangit, quippe qui ante recoctam & interpolatam controversiam semi-Pelagianam vixit & scripsit, & à se dicta alicubi liberiùs, alibi restringit. 6. Adde, super gratiæ expositione vel oblatione, & finibus intentis à Deo offerente varias distinctiones adhiberi posse, & verba Calvini satis superque vindicari. Sed supervacuum se hic diffundere, ne Adversariis occasionem scandali objiciamus, quod revera *Calviniani* simus, ut qui super verbis ejus ita litigemus anxiè. Et nihil injustius, vel Religioni Orthodoxæ contumeliosius, vel Adversariorum cavillis opportunius, quàm pro responsionibus ad argumenta, solas Calvini, utut Summi Viri, commentationes identidem objicere, & dicta quædam ejus exegetica raptare, truncare, & interpretari pro arbitrio, & sic occasionem dare Adversariis, Sanctissimi Viri Scripta varia secum committendi, & super iis cavillandi.

VI. Vnicam verò duntaxat p. 152. aggreditur rationem à me propositam, cur non censuerim, Calvinum intellexisse, gaudium ad non electos pertinuisse ex destinatione Dei, aliàs enim Calvinum crediturum fuisse, destinationem vel decretum Dei eventu suo destitui, & inane esse posse. Quid opponit? I. Calvinum *disertissimè* id dixisse. At non de *sono* verborum, sed de eorum *sensu*, & mente Calvini agendum. II. Inquit, *illius destinationem eventu suo destitui, qui non assequitur eam rem quam præcipuè intendit: Deum verò hunc præcipuè finem habuisse ante oculos, cùm gaudium istud omnibus & singulis destinavit, ut & esset & agnosceretur ab hominibus & Angelis summopere misericors. Id verò non impedire multorum ingratitudinem & incredulitatem.* Si Calvinus ita respondeat, me ne *hiscere* quidem vel *mutire* posse. At quid putidum magis istâ exceptione? Nam 1. Statuere, Deum in destinatione ista universali hunc finem habuisse præcipuè, imò habuisse, est petere τὸ ἐν ἀρχῇ. 2. Denuo reponit destinationem universalem conditionatam, quam liberaliter pro responsione affingit Calvino. 3. Nihil minus *Deum summopere misericordem facit* quàm ridicula ista doctrina de destinatione universali salutis ad omnes, sub conditione quam destinans novit nec præstandam, nec præstari posse, & quæ ne præstaretur, vel præstari posset, suo decreto intercessit, & cujus præstandæ gratiam ipsi largiri proclive admodum foret, quam tamen innumeris absolutè denegatam voluit. An summè misericors inter homines, imò an non illusor & deceptor statueretur ille, qui se hac misericordiâ misericordem jactaret? Scilicet ista misericordia apprimè commendanda respectu illorum, qui inter primos vagitus inter Tupinamboultios sublati fuere, & quos Deus parentum vel stupidorum vel impiorum *appendices*

 esse

esse voluit! Si dicendum quod res est, imaginaria illa misericordia conditionalis summa est ἀσυμμία, & voluntas severa omnes damnandi, quibus Deus conditionis gratiam nec facit, nec facere vult. 4. Absurdum etiam, Deum vel minimum quid intendere, quod non assequitur, quod tamen Theologia Animadversoris ponit.

VII. Alia quædam Calvini citat etiam Animadversor, sed ipsi magis quàm mihi adversa, quum de *Communi* tantùm *invitatione* sermo sit, & quidem de invitatione per Euangelium, quam ipse Animadversor non *sine insania* universalem statui posse fassus fuit. Adde, Calvinum ipsum fateri, gaudium hoc inter paucos inclusum fuisse. Si *de eventu* sermonem esse excipiat Animadversor; An quæso *non electis* gaudium istud destinatum fuit, vel non? Si prius, illis obtigisset, vel Deus suo fine excidisset. Nec *conditionata destinatio*, ut ostensum, fingi potest sine gravissimis absurdis. Si posterius, destinatio ipsa paucorum fuit. 5. *Commune* vocari à Calvino *gaudium* istud *Dei respectu*, hoc est, *ex illius misericordi destinatione*, & τὸ ἐν ἀρχῇ implicat, & destinationes inanes Deo affingit rerum non solùm non futurarum, sed etiam quæ fieri non possunt, ex ipsius Dei decreto. 6. Eo ipso, κατὰ τὸ βίαιον, quia Calvinus inquit, etsi de *electo* tantùm *populo* Angelus loquatur, *nunc tamen dirutâ maceriâ ad totum genus humanum spectare eandem legationem*, universalis Gratia evertitur, quia *nunc* demum ad alios spectat quàm ad Judæos, nimirum inde ab œconomia N. Testamenti, per quam maceria diruta est. Si prius, ad totum hominum genus spectavit eadem legatio, quî fit, quod Angelus eam ad unum tantùm *populum electum* restrinxit, ut Calvinus docet? Nec phrasis, *totum genus humanum*, favet Animadversori ullo modo, tum quia opponitur tantùm œconomia Novi Testamenti œconomiæ Testamenti veteris, legatio apud quosvis promiscuè obeunda legationi obitæ apud unum tantùm populum: Tum quia ipse Animadversor, ut supra vidimus, fateri cogitur, legationem illam Euangelii, de qua Calvinus loquitur, nunquam ad hodiernum usque diem ad totum genus humanum *Collectivè* sumptum pervenisse. 7. Adde, quamvis ratione *externæ cooptationis* in fœdus totus populus Iudaicus intelligi posset, cui ea promiscuè administrata fuerunt, in quibus erant typi Messiæ (utut non omnibus & singulis ex illis destinati) nunquam tamen posset intelligi totum genus humanum *Collectivè*, quia nunquam in formam aliquam communem Religionis coaluit, ut populus Iudaicus, nec legatio illa, ut ostensum, unquam ad id pervenit. 8. *Toto genere humano collectivè sumpto* omnes & singulos non electos etiam comprehendi nemo negat. At, eo sumpto *distributivè*, omnes & singulos comprehendi, falsum. An, quia *omnis caro visura* dicitur *salutare*

tare Dei, & Spiritus Dei super eam effundendus, sequitur, vel reprobos etiam visuros salutare Dei, vel Spiritum Dei super eos effundi debere. 2. De *populi electi* nomenclatione non litigabimus. Quis nostrûm *vitilitigationes* multiplicet, judicabit Lector, ut & quis nostrûm *cum larvis luctetur*. Ista emblemata sunt lenitatis Animadversoris. 9. Id seriò observandum, confidenter ab eo addi, *unâ se veritate moveri*, quod sanè quàm optimè respondet querelis, quas aliàs emisit, *& quid fiet de honore meo?* Si *Christi* etiam *causa hoc postulat*: Ergo Christi causam sustinet solus cum paucis Mystis, & tota Ecclesia Orthodoxa eam impugnat, vel saltem eam nec habet, nec fovet, sed soli novitiæ istius Theologiæ Mystæ. Hæc est ista quam exhibet integris Synodis & Ecclesiis ac Academiis, à quibus sua dogmata damnata novit reverentia, ut gravissimos Dei servos velut capitales gratiæ Christi inimicos traducat, quo crimine nullum potest esse atrocius. Interea ex collatione nostrorum Lectori constabit, pleraque à me Animadversori opposita in Exercitationibus ne attingi quidem ab eo, nedum confutari.

Caput VII.

Vindiciæ loci ex Psal. CXLVIII. *An eo universalis gratia convellatur?*

Breviarium Capitis septimi.

Confessio Animadversoris de consensu Orthodoxorum super hoc loco. Exceptio ejus expensa. Declinatio illius, quod est in quæstione. An revelatio hic consideretur secundùm efficacitatis spiritus conjunctionem, vel non. Quæ sit revelatio indulta gentibus. Falsa accusatio absterfa. Compendiosa Animadversoris responsio. Inanis jactantia. Digressio ad non necessaria. De qua revelatione agat Psaltes. Distinctio Animadversoris expensa. Cujus vitæ promissio adjuncta fuerit fœderi legali. An moralia præcepta omnia hauriri potuerint ex intuitu naturæ rerum. An Deus voluerit obtingere omnibus eandem revelationem cum Iudæis. Gratiam objectivam necessariam non habuisse gentiles. Contradictio Animadversoris. An gentiles potuerint deprehendere id, quod in Lege præcipuum fuit. Attentio gentilium inanis. Contradictio Animadversoris, & concessio causæ ipsius adversa. Quæ œconomia legalis & populo Dei proposita fuerit & consideranda. An revelatio, de qua Psaltes, primordia tantùm Euangelii habuerit. Quæ præcipuè in œconomia legali fuerint contenta. OEconomia legalis strictè sumpta non proponit invitationem ad pœnitentiam. Quale objectum istius pœnitentiæ. Qualis declaratio misericordiæ Dei proposita fuerit in œconomia legali. Gratia resipiscentiæ præcipua promissio. An œconomia legalis obscuram tantùm Christi revelationem proposuerit. Revelatio Iudæis & gentilibus eadem indulta secundùm Animadversorem. Dilemma de necessitate cognitionis Messiæ. Annon detur invitatio ad pœnitentiam sine spe etiam veniæ. Absurda varia notata. Fundamentum invitationis ad pœnitentiam. Confessio Anim-

Animadverforis retorta. Gratia objectiva particularitas. Prerogativa externa revelationis quibus communis fuerit. Qui pertinuerit ad salutem. Qui spectarit ad electos, & non electos simul. An ostensio via ad salutem sufficiat. Illatio inconsequens ad gratiam universalem objectivam. Res ab Animadversore confusa cum fine suo. Ab eodem confusa revelatio indulta Iudais & gentibus. Animadversor commissus cum Psalte. Discrimen inter Iudaeos & gentiles non electos. Ignoratio elenchi notata. Qui Deus voluerit omnes Iudaeos se convertere. An Deus dici debeat aliquam cogitationem suscipere de aliquorum salute. Status quaestionis mutatus ab Animadversore. An nulli fines revelationis prater inexcusabilitatem respectu non electorum. Quid intelligendum per vim & efficacitatem spiritus. Evasio Animadversoris obstructa. Vertigo Animadversoris. Verba ejus expensa & retorta. Assertio ejusdem opposita sententia de gratia universali. Gratiam objectivam necessariam non fuisse ἐν τῷ γνωστῷ propositam, probatur. Absurda varia impacta sententia opposita. An Providentia Dei efficacitas circa secundam tabulam salutaris esse possit sine efficacitate circa primam. Deum noluisse omnes salvari, probatum ex verbis Animadversoris. Veri Numinis ignoratio inter Paganos. An sufficiat scire, numen esse placabile. An religiones gentilium spectârint remissionem peccatorum. An Deus gentiles sibi relictos salvari voluerit. An illi etiam salvari potuerint. An efficacitas Dei erga Iudaeos non electos illis potuerit esse salutaris. Gratia ipsa subjectiva multis non data ad salutem, secundùm Animadversorem. Idem illatum de objectiva. An Iudaeorum zelus contra Christum fuerit ab efficacitate Spiritus Dei. Assertio absurda. Qualis fuerit zelus ille, & quae ejus causa. Nullum discrimen inter Gentiles & Iudaeos ab ipso Animadversore relictum. Deum noluisse salvari gentiles multos, ex Animadversore probatum. Ἀπαγωγαὶ mera Animadversoris. Inanis dictorum repetitio, & ἀπαγωγή. Verba Animadversoris retorta. Gratia objectiva necessaria universalitas eversa. Incitamenta pietatis multis planè negata. Discrimen reale inter revelationem Iudais & gentibus indultam à quo nostrûm ponatur, ex mente Psaltis.

I. NObilis hic locus à nobis in Thesibus propositus, ab Animadversore in Disputatione obiter admodum & jejunè vindicatus, & in Exercitationibus nostris summa accuratione pertractatus fuit. Quorum omnium collationem ut instituat Lector veritatis studiosus, omni opere peto. Repetitioni etiam & ἀνακεφαλαιώσει dictorum à nobis supersedeo, operæ compendifaciendæ.

II. Quid hîc etiam ad nostra Animadversor? A p. 153. ad 159. prolixè hunc locum vindicasse videri vult: Sed nihil minùs agit quàm quod maximè agere videtur. 1. Fateri cogitur, *omnium penè qui doctrinam de gratia universali impugnarunt, communem ex hoc loco argumentationem fuisse:* Meritò itaque ea à nobis post tot præstantes viros adhibita: nec enim dedecori nobis ducimus aliorum potiùs vestigia, & tuta quidem sequi, quàm αἱρεσιβατεῖν, vel præire aliis ad præcipitium. Illi sanè, quos doctrinam istam oppugnasse observat, fuere Theologi Orthodoxi omnes: illi verò qui gratiam universalem propugnarunt vel semi-Pelagiani veteres fuere, vel Remonstrantes & Heterodoxi alii. 2. Fateri cogitur, *optimè*

à me

à me observatum, ibi σύγκρισιν vel ἀντίθεσιν institui, non *modi* & *modi*, sed *rei* & *rei*, ne responderet quisquam, *jura* quidem & *statuta* divina revelata fuisse cæteris gentibus, sed non *sic*, hoc est, non æquè clarè vel distinctè, sed longè obscuriùs. Si verò id optimè à me observatum, pessimè ab Animadversore illud ipsum glossema re ipsa defenditur, ut qui illa ipsa pleraque *quoad rem* per τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ in natura revelata contendit, quæ Dei populo in Scriptura revelata fuere, quamvis obscuriùs, ut demonstratum: retro, & demonstrandum ulteriùs, ututin sequentibus, invidiæ declinandæ, id verbotenus negare videatur. 3. Addit: *Revera Psaltem Judæorum prærogativam non constituere solùm in uberiore aliqua copia cognitionis, quæ gradu tantùm distaret ab ea quæ obtigerat gentibus, sed etiam quæ re ac specie differret; Revelationem verò quæ Iudæis obtigit, comitem habuisse aliquam efficacitatem spiritus, unde factum est, ut Dei jura & statuta re ipsa noverint. Revelationem verò quæ gentibus indulta est, quæcumque tandem fuerit, ea efficacitate caruisse, & propterea Dei jura & statuta non novisse.* Istam verò exceptionem hîc nudè repetitam, *non sugillatam*, sed confutatam penitùs, & meritò quidem, à me videbit Lector, Exercit. pag. 1201, &c. Nec à me ibi disputatis quidquam adjicere necesse. Observetur tantùm ad majorem elucidationem. 1. Apertè mutari statum quæstionis ab Animadversore. Quæstio nobis est de *objectiva gratia*, an eadem quoad *rem* & *speciem* fuerit proposita secundùm Psaltem Iudæis & Gentibus, vel non. Hoc vel affirmandum erat Animadversori, vel negandum: Si id affirmet, in Remonstrantium & aliorum apertè heterodoxorum castra concedet, & id *optimè à me observatum*. Sin id neget, res nobis confecta est, *gratiam objectivam* quæ Iudæis indulta fuit, haudquaquam indultam fuisse gentibus, revelationem nimirum fœderis gratiæ, & modi eo & beneficiis ejus potiundi. Quid hîc ille? Ictum istum declinat, & confugit ad *gratiam subjectivam*, de qua hîc non agitur, nimirum, revelationem quæ Judæis obtigerat *comitem habuisse aliquam efficacitatem spiritus, indultam gentibus ea efficacitate caruisse*. At ea efficacitas pertinet apertè ad *gratiam subjectivam*, adeòque peccatur *ignoratione elenchi*, nec respondetur ad rem. Nec enim de revelationis illius efficacitate hîc quæritur, se de revelatione ipsa; an res eadem revelata fuerit Iudæis & gentibus, vel non. 2. Adde, objectum ipsum non mutari, sive insinuetur menti hujus vel illius, sive non, idem verum verbi gratiâ, se in mentem hujus hominis insinuat, non alterius; Idem tamen manet in se. Sic idem verbum Euangelii à Paulo prædicatum comitem habet efficacitatem spiritus respectu Lydiæ, non respectu multorum aliorum Pauli auditorum, idem tamen semper erat verbum. Idem lumen se ingerit oculis videntis, & eos apertos habentis, non se ingerit

gerit eos claudentis vel clausos habentis. Idem tamen semper lumen est. Eadem itaque vocantur jura & statuta, sive reipsa agnoscantur, sive non nec inde mutatur species. 3. Adde, si *efficacitatem spiritus* respicias, ea plurimos ex Iudæis destitutos fuisse æquè ac Gentiles, & sic in eo nullum inter utrosque poterit institui discrimen. Imò vel *theorica* cognitio jurium & statutorum Dei intelligitur, vel *practica*. Si *theorica*, sine efficacitate spiritus haberi potuit, & à multis actu habita fuit: si *practica*, nec communis fuit plurimis inter Iudæos, nec de ea agitur, sed tantùm de revelatione *objectiva*. 4. Si revelatio quæ gentibus indulta fuit, eâ efficacitate Spiritus Dei caruit, & *propterea* illæ Dei jura ac statuta non novere, & necessariò quidem, an Deus illos salvos voluit, quibus efficacitatem illam, vel revelationem, quæ comitem haberet istam efficacitatem, largiri noluit? 5. Cur etiam, inquit Animadversor, *quacunque tandem fuerit revelatio indulta gentibus?* Imò de eo ipsi ambigendum non erat, si enim *secundùm speciem* eadem est cum revelatione indulta Dei populo, & idem fœdus gratiæ, & idem ejus fundamentum, Messias nimirum cum officiis & beneficiis suis gentibus revelari debuere; sin revelatio gentibus indulta, talis non sit, salutaris esse non potuit ne in genere quidem objecti.

III. Addit Animadversor, *me vehementer pertendere nihil omnino revelatum fuisse gentibus*. Adeat quæso Lector Exercitationes meas, & fiduciam hominis mirabitur, qui hoc absolutè asserere ausit! Annon id *restrictè* duntaxat nego de iis quæ revelata fuere Israëlitis per verbum, & quæ in eo solo habentur? Annon revelationem per τὸ γνωστὸν largior gentibus, quamvis haudquaquam largiar, vel fœderis gratiæ, vel Messiæ revelationem indultam iis fuisse in Testamento Veteri. Quî verò ille respondet rationibus meis? Convitio & contemptu, *rationes meas esse velut umbras volitantes*. Sic compendio illæ denuo eversæ. Nihil restat nisi ut à me exigat vetus illud, αἶρε δάκτυλον. At rationes meas tales esse probandum erat tam accurato disputatori. *Facturum* tamen *se* sperat, ut *eâ argumentatione amplius non utar*. Id verò nec hîc effecit, nec efficiet unquam, nec eum id à me debere impetrare argumentationibus suis, faxo constet Lectori.

IV. Videndum hîc esse ait I. Quid *utrisque revelatum sit, quid non*. II. *Quomodo considerandi sint ii quibus revelatio facta est*. III. *Quæ res revelationem illam comitata sit*. IV. *Qui sit eventus ex eo consequutus*. At primum tantùm hic inter nos controversum, qui de gratia *objectiva* disputamus, non *subjectiva*, ad quam reliqua capita pertinent. Videamus tamen syrmatratiocinationum Doctoris *Resoluti*. *Ad primum quod attinet*, inquit, *revelatio Iudæis facta bifariam considerari debet, nimirum vel quà spectabat ad fœdus legale.*

legale præcisè, vel quà habebat semina Euangelii conjuncta. Fœdus legale quidem, inquit, *ut nihil de ejus promissione dicat, officium exegisse triplici genere præceptorum constans, moralium, ceremonialium, & judicialium. Moralia præcepta hauriri potuisse ex intuitu naturæ rerum, si ad eam homines satis attenti fuissent, Legem enim moralem nihil aliud esse, præterquam legis naturalis renovationem, quam peccati corruptio ex animis hominum penè obliteraverat, & Paulum dicere, etsi gentiles sine lege Mosaica fuerint, ipsos tamen sibi fuisse legem. Nec enim peccatum fuisse, quum ea fecerunt, quæ pugnant adversus decem Legis præcepta, nisi ista in rerum natura fuissent revelata. Si itaque id seponatur, quod in quarto mandato prioris tabulæ ad ceremoniam pertinet, omnia illa fuisse ἐν τῷ γνωςῷ τοῦ Θεοῦ gentilibus manifestata. Ceremonialia & judicialia gentes omnino latuisse; Nec enim sacra Gentilium quidquam commune habuisse cum Iudæorum ritibus, & quamque nationem habuisse suas leges à Iudaicis magnopere diversas quibus rem suam publicam temperavit. Sic non modo tantùm, sed & re sortem gentilium differentem fuisse à conditione Iudæorum. At non talem tamen, ut nihil illis omnino à Deo revelatum fuerit eatenus. Nec enim id eos latuit,* inquit, *quod in illa Lege præcipuum fuit, si fuissent ad naturæ contemplationem attenti.* Observet Lector 1. Psaltem de illis agere, quæ Iudæis proposita peculiariter fuere per Dei verbum, ut populo ipsius fœderato, & ea negari gentibus, inter quæ eminuere fœdus gratiæ, & ejus fundamentum, Messias. Quæ quum planè non revelata fuerint gentibus, falsum, secundùm Psaltem, *gratiam objectivam* eadem specie fuisse universaliter manifestatam, adeòque fuisse universalem. 2. Nequicquam distinguit Animadversor, inter revelationem vel *quà spectabat ad fœdus legale, vel quà habebat semina Euangelii conjuncta.* De tali enim revelatione agit Psaltes, qualis à Deo erat proposita Iudæis. Haudquaquam verò illis proposita erat revelatio, quà spectabat ad fœdus legale præcisè vel tantùm, sed quà habebat semina Euangelii conjuncta, in qua habebant promissiones Euangelii, easque satis, pro temporum illorum statu, apertas. Consideranda itaque ista revelatio qualis à Deo proposita fuit, non, qualis non fuit proposita Judæis. 3. *Promissio fœderis legalis* non prætereunda erat, vitæ æternæ nimirum pollicitatio, sed quam Animadversor occulit, ut qui statuit cum Socinianis & Heterodoxis aliis, legales promissiones tantùm fuisse vitæ terrenæ. Imò Adamo alias factas non fuisse. Si sentiat oppositum, edisserat mentem suam, & demonstratum dabimus, illum id statuisse in publicis scriptis, & quidem cum Magistris illis, & post eos. 4. Moralia præcepta vel omnia hauriri potuisse censet ex intuitu naturæ rerum, vel non; Si prius, ex intuitu naturæ rerum hauriri poterat, primos concupiscentiæ motus esse peccatum. At Apostolus id haudquaquam à se animadverti potuisse innuit,

Rom. VII, 7. *nisi Lex dixisset, non concupisces.* Adde, ex ſolo legis naturæ intuitu neminem mortalium haurire potuiſſe, *unum è ſeptem diebus* cultui divino publicè deſtinandum, quod tamen ad moralitatem quarti præcepti pertinet. Oſtendat etiam, an Deum Trinunum colendum, ἐν τῷ γνωςῷ & per lumen naturæ habuere potuerint gentiles. Adeòque non ſeponendum tantùm, quod in quarto præcepto ad ceremoniam & circumſtantiam ſeptimæ diei pertinet. Si poſterius cenſet, ne ea quidem, quæ ad præcepta moralia pertinent, omnibus fuere revelata ἐν τῷ γνωςῷ. Et *quia*, ut fatetur, *peccati corruptio ex animis hominum penè obliteraverat legem moralem*, & renovationem illam per legem moralem Deus innumeris indultam noluit, eandem ſpecie revelationem illis obtingere noluit, quam voluit obtingere Judæis. Quoad varia quidem præcepta naturæ inſculpta nemo noſtrûm diffitetur, gentes ſibi fuiſſe legem, & legem habuiſſe inſcriptam cordibus, & ſervaſſe τὰ τῦ νόμυ. Sed ea & *intenſivè* & *extenſivè* ſummè imperfecta fuiſſe, notum omnibus. 5. Sacra gentilium nihil quidquam commune habuiſſe cum Judæorum ritibus, falſum, quum plerique ritus per κακοζηλίαν à Sathana Dei ſimia gentibus inſinuati fuerint, ſacrificia, ablutiones, purificationes, feſta & alia id genus. Si gentiles etiam ceremonialia præcepta omnino latuere, & in iis Judæi manuducti fuerint ad Meſſiam, & tum in *oblationibus*, tum in *ſacrificiis*, in *typis* etiam tum *perſonalibus* tum *realibus* Meſſias revelatus fuerit: Revera gentiles omni revelatione Meſſiæ caruere; adeòque *gratiâ* illa *objectivâ*, quæ abſolutè neceſſaria eſt adultis ad ſalutem. Et ſic *re* ſors gentilium differens fuit à conditione Judæorum, & *nihil omnino eatenus à Deo revelatum* fuit gentibus. Et ſplendida contradictione ſe implicat Animadverſor. *Mandata ceremonialia omnino gentes latuere, & ſic non modo tantùm, ſed & re ſors gentilium differens fuit à conditione Iudæorum.* Et tamen, ſi ipſimet credimus, *non fuit talis gentilium ſors, ut nihil illis omnino à Deo revelatum fuerit eatenus.* Si enim re ipſa idem vel aliquid ejus gentibus revelatum fuit, quod Judæis re ipſa ſors eorum differens non fuit. Vel enim id quod illis revelatum fuit, fuit fœdus gratiæ & ejus fundamentum, vel non: Si prius, re ipſa ſors eorum differens non fuit, ſi poſterius, nequicquam revelata omnia alia, & reſtricta manet *gratia objectiva* propoſitio. Nec excipiendum, id intelligi de lege morali, ea enim in Dei revelatione præcipua non fuit, ſed promiſſio gratiæ. 5. Fruſtra etiam addit, *nec enim eos latuit id quod in ea lege præcipuum fuit, ſi fuiſſent ad naturæ contemplationem attenti:* Præterquam enim quod dicendum erat, *nec enim eos latuiſſet*, ut ſenſus conſtet, notum, homines in peccatis mortuos, non potuiſſe ad naturæ contemplationem attentos eſſe, *ut oportebat.* Et quamvis attenti fuiſſent

omni

omni modo, nunquam illi in natura fœdus gratiæ quod in ea dispensatione præcipuum fuit, ejusque fundamentum deprehendere potuissent, vel Deum trinunum diligendum vel rationem cultus illi debiti. Adde, multos ex Gentilium Philosophis attentos admodum fuisse ad naturæ & præceptorum moralium contemplationem, nihil tamen ejus inde eruisse, nec lucem superiorem illis allatam vel ab Angelo, vel aliâ aliquâ ratione miraculosâ. 6. Hactenus Animadversor non contra nos disputat, sed contra Davidem, imò contra se ipsum, affirmando & negando simul id, quod propositum in lege Dei fuit, aliquo modo gentilibus revelatum fuisse. Intereà priori affirmatione *eadem* quoad *rem*, & Judæis, & Gentilibus revelata fuisse, ratione eorum quæ præcipua sunt contendit, quod nobis sufficit. Si enim gentiles ea deprehendere potuissent, per attentam naturæ contemplationem, opus, ea in natura fuisse revelata.

V. Addit Animadversor: *OEconomiam illam legalem, spectatam ut primordia Euangelii conjuncta habuerit, tria præcipua continuisse. 1. Invitationem ad pœnitentiam. 2. Declarationem misericordiæ Dei, cum spe remissionis conjunctam, si quis verè & ex animo resipisceret. 3. Revelationem obscuram & imperfectam, at aliquam tamen illius, cujus causâ misericordiam illam suam Deus hominibus patefaceret. Duo priora longè clarius Iudæis quàm Gentilibus oblata fuisse, at ita tamen, ut Gentiles eorum expertes non essent. De invitatione ad pœnitentiam verba Pauli clara esse, nec me id negare, sed intempestivè tantùm philosophari de τῷ χρηστῷ τοῦ Θεοῦ. De spe veniæ & misericordiæ declaratione rem non minus perspicuam esse.* Non enim posse *τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ ad pœnitentiam invitare, quin simul veniæ spem ostendat. De eo verò, cui hæc omnia innitebantur, quum promissiones Iudæis datæ fuerint, obscuriores illæ quidem, & eò magis, quò tempora ab illius exhibitione remotiora fuere, nihil quicquam gentibus innotuisse, nisi postquam ejus Euangelium in universum orbem Apostolorum prædicatione propagatum est. Itaque & eatenus non modo tantùm sed etiam re ipsa Iudæorum quàm Gentilium conditionem longè fuisse potiorem, præsertim quum præter oracula quibus promissiones illæ continebantur, quæ ad Messiæ personam, & actiones & passiones & ejusmodi alia pertinebant, essent pro temporibus illis in ceremoniis legalibus, & variis aliis typis leviter adumbrata.*

VI. Ad ista observet Lector. 1. OEconomiam legalem Dei populo aliter propositam non fuisse, *quàm prout primordia Euangelii conjuncta habuit*, adeòque sic tantùm considerandam fuisse, non quà spectabat ad fœdus legale præcisè, superiorem itaque considerationem inanem esse. 2. Non de œconomia legali propriè agi à Psalte, sed de revelatione jurium & statutorum, hoc est, totius Dei verbi indulti Judæis, negati gentibus. Nec istam revelationem *primordia* tantùm *habuisse Euangelii* con-

juncta, sed totum Euangelium, & revelationem tum fœderis gratiæ, tum fundamenti ejus, & personæ Messiæ ut & officiorum ac beneficiorum ejus, & modi iis potiundi. Quum Paulus nihil se annuntiasse testetur, *extra ea quæ in Mose* habentur *& Prophetis*, quamvis *omne Dei consilium* de salute hominum se annuntiasse simul testetur. 3. Falsum, œconomiam legalem, posteriori modo spectatam, tria illa *præcipuè* continuisse, continuit enim *fœdus gratiæ*, ut præcipuum, cum Abrahamo & semine ejus contractum, & promissiones gratiæ fœderalis, remissionem peccatorum in sanguine Messiæ & renovationem naturæ corruptæ, ablutionem hominis per sanguinem, & purgationem ejus per Spiritum Christi, futurum ut Deus ei pro corde lapideo det carneum, & legem suam inscribat cordibus, &c. 4. OEconomia sanè legalis strictè sumpta non habuit conjunctam invitationem ad pœnitentiam, quamvis latè sumpta, prout inclusit promissiones gratiæ, proposuit invitationem ad pœnitentiam. OEconomia enim pœnitentiæ, legalis non est; quia lex maledictionem inevitabilem interminatur omni peccatori non permanenti in omnibus quæ scripta & imperata. Pœnitentiæ verò doctrina particularem negantem opponit contradictoriè velut isti assertioni universali affirmanti: Aliquem, quamvis peccatorem, pœnitentiam agentem non subiturum maledictionem. Adde, cum œconomia ista non propositam fuisse à Deo simplicem invitationem ad pœnitentiam, sed invitationem ad pœnitentiam fundatam in fœdere gratiæ, & invitationem ad pœnitentiam, & reditum per eam ad Deum Abrahami, Isaaci & Jacobi, ad Deum nimirum Trinunum, qualem se tantùm in verbo suo revelavit, haudquaquam verò ἐν τῷ γνωστῷ. Pietatis quin etiam naturam & officia sufficientia in solo verbo revelavit, non ἐν τῷ γνωστῷ. Nec invitatio ad pœnitentiam præcipuum fuit, sed promissio gratiæ ad pœnitendum necessariæ, quæ haudquaquam agnosci poterat ἐν τῷ γνωστῷ. Cum œconomia etiam legali non proposita fuit *talis, qualis declaratio misericordiæ* Dei, sed *specialis*, nec *potentialis* tantùm, sed *actualis* Dei miseratio in fœdere gratiæ erga fœderatos, nec cum spe aliquâ remissionis tantùm conjuncta, sed conjuncta cum oblatione remissionis, & exactione fiduciæ istius remissionis, & cum fundamento utriusque, propitiatione nimirum justitiæ divinæ per Messiam, & contritione capitis serpentis per eum, qualia haudquaquam revelata ullo modo ἐν τῷ γνωστῷ. 5. Nec tantùm *spes remissionis* cum œconomia legali proposita *si quis resipisceret*, sed & gratia resipiscentiæ promissa, ut beneficium novi fœderis. Aliàs frustranea omnis misericordiæ promissio, sub hac conditione, respectu hominum qui ex sua natura non magis resipiscere possunt, quàm propitiationem peccatorum suorum ipsi præ-

præstare. Nec hæc itaque etiam gratia objectiva proposita fuit ἐν τῷ γνωστῷ. 6. Falsum & ἀθεόλογον, œconomiam legalem obscuram tantum & imperfectam revelationem habuisse illius, cujus causâ misericordiam suam Deus hominibus voluit patefacere. Imò in ea clara satis à Deo data ejus revelatio, quæ non *absolutè* sed *comparatè* tantùm obscura & imperfecta dici potest, respectu nimirum lucis in Novo Testamento manifestatæ. Et vel *persona, officium, passiones* & *beneficia* Messiæ fuere perfectè revelata populo Dei sub œconomia legali, vel non: si prius, evertitur quod hîc habet Animadversor: si posterius, populus Dei salvari non potuit, quia extra cognitionem talium nulla unquam salus obtigit adultis ullis. Et hîc & alibi, quod suo loco observabimus, Socinianæ & Remonstranticæ de revelatione Christi in V. Testamento doctrinæ & de non necessaria ejus sub eo cognitione semina sparguntur ab incauto Animadversore. 7. Insufficienter Messias tantùm constituitur causa *misericordiæ patefactæ* hominibus, debet ille constitui etiam causa promissæ *misericordiæ* ejusque actu per obedientiam suam suis *conciliandæ*, extra cujus quippe intuitum non potuisset dari actualis peccatorum in statum gratiæ per misericordiam restitutio. 8. Quoad duo priora, dènuo Animadversor vult, revelationem Judæis & Gentilibus indultam *modo* tantùm diversam fuisse, non *re*, *longè clarius* tantùm Judæis eam indultam fuisse. 9. Tertium vel scitu necessarium ad salutem fuit, vel non; si fuit, *gratia* aliqua *objectiva* scitu necessaria gentibus non obtigit. Si non fuit, extra cognitionem Messiæ, adeòque sine fide in eum homines salvari potuere, quod absurdum & ἀθεόλογον. At *cognitione sui ille justificabit servos suos*, non ignoratione. 10. De invitatione ad pœnitentiam per τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ agetur alibi suo loco, favente Deo, & ostendetur, à me haudquaquam intempestivè sed appositè admodum non *philosophatum* sed *disputatum* theologicè. 11. Spem veniæ & misericordiæ declarationem universalem fuisse, est ipsum κρινόμενον, nec spes veniæ ad *gratiam objectivam* propriè pertinet, sed promissio veniæ impetratæ, nec misericordiæ Dei in genere, sed miserationis actualis respectu pœnitentium ob placamentum ei rei destinatum, & exhibitum vel exhibendum in Messia, cujus fiducia requiritur à Dei filiis. 12. Falsum etiam, τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ non potuisse ad pœnitentiam invitare, ut ad officium, etiamsi nullam spem veniæ simul ostendat. An judex non potest invitare reum ad pœnitentiam peccati admissi, quamvis certò vel vivicomburium, vel supplicium grave aliud ipsi intentet & denuntiet? Et an pœnitentiam homo non debet ut *officium*, quamvis nulla spes ipsi proponatur vel veniæ vel gratiæ? Sic, nisi Deus adjecisset promissionem gratiæ, homo pœnitentiam haudquaquam debuisset Deo, si Animadversorem.

rem audimus! An Dæmones & damnati pœnitentiam Deo non debent, quamvis sine spe veniæ sint in statu in quo sunt? Invitatio ad pœnitentiam & in officio creaturæ, & in pœnitentiæ ipsius pulchritudine, & τῷ καλῷ, quod in ea est, fundamentum habet. Nec spes veniæ nisi secundariò respicienda, sed pœnitentia ipsa spectanda priùs, ut debitum quid, & officium. Alias mercenarium est officium, non liberale. Et sive τὸ χρηστὸν τοῦ θεοῦ, sive ἡ ἀποτομία ejus invitent ad pœnitentiam, primaria pœnitentiæ causa esse debet fœditas peccati, ratio officii, & τὸ καλὸν quod est in pœnitentia. 13. Si *nihil quicquam* gentiles audivere *de eo cui hac omnia innitebantur*, hoc est, de Messia, & extra eum salus dari non possit, Deus qui innumeros de eo nihil quicquam audire voluit, noluit innumeros salvari. Et quum revelatio illius præcipua gratia objectiva sit, & necessaria planè ad salutem, patet, eam haudquaquam fuisse unquam universalem. Imò Messiæ revelatione jam quidem universalis est, vel fuit, etiam postquam Euangelium Apostolorum prædicatione propagatum est in orbem terrarum, ut ex ipso Animadversore demonstratum dedimus, quamvis hodie saltem, ex ejusdem concessione, *distincta* Messiæ exigatur *cognitio*. 14. Nec *eatenus* tantùm Judæorum conditio potior fuit quàm Gentilium, sed *absolutè* ratione revelationis *Dei jurium ac statutorum*, nec Psaltes istas anxias & jejunas limitationes nobis producit, quas Animadversor habet, sed *absolutè* loquitur. 15. Si etiam præter oracula, quibus promissiones illæ continebantur, quæ ad Messiæ personam, actiones & passiones, & ejusmodi alia pertinebant, in ceremoniis legalibus & variis aliis typis, populus Dei talia adumbrata habuit, haudquaquam verò gentiles, claram satis & perfectam, pro illorum temporum ratione, Messiæ revelationem habuit, adeòque solus gratiam objectivam sufficientem. Nec *leviter adumbrata* talia dici debent, vel possunt nisi *comparatè* sed graphicè & sufficienter vel solus Esaias non tam ut Propheta de Messia scribit, quàm ut Euangelista, ut notum.

VI. *Quoad secundum*, inquit Animadversor, *Psaltem ipsum satis indicasse, qua ratione ii considerandi sint, de quibus hoc cecinit. Nimirum hîc spectari nationem universam Iudæorum, & opponi reliquis nationibus pariter universis. Vt igitur negat gentium in eo conditionem fuisse cum Iudæis æquiparandam, sic affirmat, prærogativam illam Iudæorum spectasse ad omnes, nullo discrimine habito. Quamobrem si revelatio illa facta Iudæis, ad salutem pertinebat (qua de re nulla dubitatio esse debet) spectasse promiscuè ad electos & non electos, quatenus ad salutem viam ostendebat apertam.* Observet Lector. 1. Ἐξαγώνιον esse, Psaltem hic promiscuè de Judæorum gente loqui, & de omnibus adultis inter Judæos, qui verba, statuta, & jura Dei poterant audire. Et sic eos opponi reliquis natio-

nationibus universis. Eo ipso verò quia iis opponuntur, & verba, jura ac statuta Dei Judæis revelata dicuntur, negantur esse revelata gentibus, adeòque negatur universalitas *gratiæ* istius *objectivæ*. Prærogativam itaque istam *externæ revelationis* universalem fuisse respectu Judæorum adultorum extra controversiam est, utut enim *subjectivè* notitiæ istius revelationis varii fuerint gradus, *objectiva* tamen jurium & statutorum Dei revelatio eadem inter eos fuit. 2. *Ad salutem* sanè *pertinebat* revelatio facta Judæis, tum *ex se*, quia proponebat doctrinam ad salutem ducentem, tum quia Deus per eam plurimos ex Judæis ad salutem actu perduxit, & eam, ut tales ad salutem perduceret, iis proposuit. Falsum verò, eam ita ad salutem pertinuisse, quasi Deus per revelationem istam omnes & singulos Judæos ad salutem ducere voluisset, quod & ipsum χειρόνομον est, & ponit, Deum excidere suo fine, & volitiones Deo inanes affingit rerum non futurarum, & quidem ex decreto suo. 3. Ambiguè dicitur, *revelationem spectasse ad electos & non electos promiscuè, quatenus ad salutem viam ostendebat apertam*. Si enim id *materialiter* intelligatur de re proposita, concedi potest, sin de *intentione* & *fine Dei* proponentis, negatur planè eam promiscuè spectasse ad electos & non electos, non magis quàm si solis ortus dicatur spectare promiscuè ad cæcos omnes, quorum aliquibus oculi sunt aperiendi, aliis non. Imò si paucissimi etiam duntaxat salvandi fuissent ex Judæis, revelatio debebat esse communis, quia placuit Deo hoc modo & per promissionem communiter propositam suos ad se trahere, ut Lydiam, non per verbum in individuo huic vel illi duntaxat annuntiatum. 4. Demus etiam revelationem istam *spectasse promiscuè ad electos & non electos* inter Judæos, quid id ad gentiles luminis istius exsortes? An ob id gratia censebitur universalis, objectiva etiam? 5. Eò ipso etiam quia *ostendebat* tantùm *viam ad salutem*, & quidem mente cæcis, voluntate pravis, corruptis affectibus, & mortuis in peccatis, nec illa iniri poterat nisi ab electis, ob corruptionem istam naturalem, ex qua istos solos per efficacem vocationem placuit Deo eruere, noluit omnes & singulos salutem per viam istam consequi. Videat jam Lector istam ratiocinationem, an ex ea sequatur gratiæ objectivæ universalitas, quod aliquid omnibus Judæis promiscuè fuerit revelatum, quamvis disertè maximæ hominum parti idem revelatum fuisse negetur. At h.e. id quod inter nos in controversia est, non verò, an gratia objectiva ulli ex non electis fuerit revelata. Adde, ubi de revelatione multis ex his objecta agitur, non *rem* à nobis negari, sed *intentionem* & *finem* revelantis, h.e. illam talibus non indultam ad salutem, sed ad ἀναπολογίαν, vel ad aliquam illuminationem, ad aliquam coërcitionem, & ad fines alios id genus, quos & Scriptura docet & experientia.

VII. Hîc verò *pati se non posse* ait, *quin meam notet in ratiocinando* ἀβλεψίαν. At quæ illa? *Dixisse se*, inquit, *realem differentiam quæ inter Iudæos & Gentiles exstitit, in eo fuisse positam, quod revelatio apud Iudæos aliqua spiritus efficacitate comitata fuit, apud Gentiles minimè. Ex hoc me ita argumentatum, ut dixerim, si ista differentia intercedat tantùm inter Israelitas & alias Gentes, vel apud omnes Israelitas eam spiritus efficacitate comitatam fuisse, quod falsum, vel nullum fuisse discrimen inter Israelitas multas & Gentiles, quia non magis vis spiritus se in Israelitis multis exeruit, quàm in gentilibus multis.* Fateor me ita argumentatum, nec ejus rei vel pudet, vel piget. Quid verò regerit? Vel me ita loquutum *ex animi mei sententia*, *vel argumento ad hominem.* At peccat *elencho oppositorum*, & ex animi mei sententia ita scripsi, & *argumento ad hominem*. Prius quia dilemma istud mihi revera invictum videtur, posterius quia fundamentum habet in Argumento isto Animadversoris, differentiam inter Judæos & gentiles in eo positam fuisse, *quod revelatio inter Iudæos aliqua spiritus efficacitate comitata fuerit, apud Gentiles minimè*. Et quum solam illam differentiam expresserit, meritò in refutatione illius hæsi.

VIII. Quî verò me urgere pergit? *Si prius illud verum est*, inquit, *me putare, absurdum esse, nullum discrimen intercessisse in eis quæ ad salutem attinent inter eos Iudæos, in quibus nullam spiritus vim suam exeruit, & gentiles in quibus pariter externa revelatio nulla spiritus efficacitate comitata fuit. Diceret ergo nobis*, inquit, *quâ in re situm sit memorabile istud discrimen, quum nec Redemptor illis fuerit destinatus ullo modo, nec Deus voluerit illos sese convertere omninò, neque ullam de eorum salute cogitationem susceperit, neque quod Iudæis illis clarius revelatum fuit, aliò spectare potuerit, ex intentione & voluntate Dei, nisi ut redderentur inexcusabiliores adhuc quàm Gentiles, & ut eorum condemnatio aggravaretur. Illud verò discrimen ad salutem non pertinere.* At quàm vanæ sunt istæ argumentationes, quæ mera σωμύλματα! 1. Annon apertè illatio mea nititur fundamento posito à Dissertatore, differentiâ nimirum, quam statuit inter Judæos & gentiles, quam ex eo falsam demonstravi, quod inde sequatur absurdum evidens. Absurdum verò illud est, nullum hîc esse discrimen inter Judæos & gentiles, quum tamen Psaltes maximum & apertissimum ponat, & tribuat Judæis, & solis quidem, quod negat gentibus. Nullum verò, ex Animadversoris sententia, est discrimen, si illud arcessatur ex *vi spiritus*, quippe quæ ex æquo negata Judæis multis & gentilibus. 2. An opus est quærere *in quo consistat istud discrimen?* An non Psaltes disertè id ponit, & in *revelatione* & in *notitia, jurium & statutorum* Dei? In eo sane convenientia fuit inter Judæos & Gentiles multos, quod neutri efficacitatem habuerint Spiritus Dei, in eo verò semper discrimen

ſcrimen integrum fuit, quod Judæis revelatio iſta verbi obtigit, gentilibus non item. De quo uno hîc agit Pſaltes. 3. Peccatur *merâ ignoratione elenchi*, nec enim ſermo hîc de Redemptoris deſtinatione, vel de voluntate Dei circa omnium converſionem, vel de cogitatione Dei circa omnium & ſingulorum ſalutem, ſed ſermo duntaxat de revelatione ſtatutorum & jurium Dei, cujus fines varios fuiſſe à nobis demonſtratum. 4. Supponitur ſemper πρῶτον ψεῦδος, Redemptorem *aliquo modo*, hoc eſt, *conditionatè* omnibus deſtinatum. At demonſtratum, eum iis quibus deſtinatus, *abſolutè* deſtinatum, & eo modo, non *ſi credat* homo, ſed *ut credat*. 5. Ambiguitate luditur in phraſi, quî Deus voluerit omnes Judæos ſe convertere, id enim de voluntate quæ *mandatum* Dei intellectum, verum eſt, quæ voluntas ſpectat officium, intellectum verò de voluntate quæ *decretum* eſt, vel *intentio* aliquid conſequendi, falſum eſt, nec enim iſta in Deo eſt rei non futuræ: 6. Supponitur ineptè, *Deum aliquam cogitationem ſuſcipere de aliquorum ſalute*, & iſtam cogitationem effectu carere. Cogitationes id genus ἀνεμώλιοι & evanidæ hominum ſunt, vel inſipientium vel impotentium, vel ad minimum mutabilium, haudquaquam Dei. De cujus ſalute Deus cogitationem ſuſcipit (quamvis phraſis iſta ἀκυρόλογος planè ſit) eum ad ſalutem revera actu perducit, & omnem quidem. Actus enim ille *immanens* Dei & perpetuus concipi debet, & efficax pro dignitate ſubjecti. 7. Peccatur *ignoratione elenchi*. Quæſtio non eſt, quò pertinuerit clarior revelatio quæ Judæis obtigit, ſed annon in eo diſcrimen conſtituatur à Pſalte, quod Judæis illa obtigerit, Gentibus non obtigerit, quicunque jam iſtius revelationis ſint fines, quicunque effectus. Annon ſic ſemper manet quod à me poſitum, diſcrimen Diſſertatoris reſponſione tolli inter Judæos & gentiles, quod ponit Pſaltes. 8. Fines revelationis iſtius præter *inexcuſabilitatem* & *aggravationem condemnationis* dari poterant alii, nimirum directio aliqua in aliquo Dei cultu, coercitio à ſceleribus gravibus, reverentia aliqua mandatorum divinorum, averſio à gentilium idololatriâ, & alia id genus, qualia ipſe habet alibi. Nec illi ipſi fines abſurdi viſi Apoſtolo, vel indigni Deo, ſive injuſti, quos hîc ut tales ſupponit Animadverſor. Nec magis abſurdum, Judæis à Deo quædam revelata fuiſſe εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους, quàm gentilibus. 9. Supponitur, hîc agi de diſcrimine quod ad ſalutem pertinet, agitur verò ſimpliciter de diſcrimine. Argutationes itaque iſtæ meræ ſunt, non argumentationes. Quid verò eſt ἀμφαξονεῖν, & *de ſcammate egredi*, ſi hoc non eſt?

IX. Addit; *Si voluerim argumentari ad hominem, duo memorabilia me peccaſſe; Unum, quod, etſi vim illam ſpiritus intellexiſſem de ſola efficacitate, quæ ſe in vera fidei & pœnitentiæ procreatione explicat, nulla ſit argumentationis meæ vis.*

Davidem enim quum ita loquatur, populum Israelitarum ex meliore majoreque parte æstimasse. Quum igitur & veram Religionem videret in Israele constitutam, & gentem universam eam esse profitentem, & potuisse eum ex communi usu loquendi, & debuisse ex canone charitatis existimare, multò maximam partem Iudæorum vim illam spiritus persensisse, ex quibus universa natio censebatur. Et id sufficere ad sententiam illam pronuntiandam. Alterum esse, quod antequam argumentarer ad hominem, debuerim suam sententiam habere perspectam. Id verò secus esse. Quid ista denuò præter ἐπιφυλλίδας? Nam 1. Dum Dissertator de *vi & efficacitate spiritus* loquutus fuerat, quam revelatio Judæis facta comitem habuerit, revelatio facta gentibus non item, quis inde mecum non collegisset, intelligi efficacitatem operativam fidei & pœnitentiæ, quarum quippe virtutum productio prima est, ex quibus sequuntur omnia bona reliqua, & in quibus producendis revera efficacitas vel vis spiritus se exerit? Si itaque de ea hic loquutus non fuit Dissertator, aliter loqui debuit, nec vitium in mea intellectione est, sed in ipsius elocutione. Et sanè ubi de vi & efficacitate spiritus sermo est, talis intelligi primò debet. 2. Vertiginem hîc Animadversor denuò passus fuit, dum inquit, Davidem, cùm ita loquitur, populum Israeliticum ex *meliore majoreque* parte æstimasse, & debuisse eum ex *canone charitatis* existimare, *multò maximam partem Iudæorum vim illam spiritus persensisse.* At David nihil tale protulit, nec vel verbo hîc meminit efficacitatis Spiritus Dei, quod illa comitata fuerit revelationem istam, de qua loquebatur, sed tantùm agit de revelatione externa jurium & statutorum Dei. Argumentum verò nostrum non contra verba Davidis est, sed contra glossema, quod verbis illis affingit Dissertator, quod dilemmate isto absurdum esse à me demonstratum. Si etiam David ex *meliori parte* populum æstimavit, cur id pro absurdo habet Animadversor in vocabulo Mundi? Et quî David ex *majori* & *meliori* parte simul populum æstimare potuit, quum pars major non fuerit melior, nec melior major? 3. Frustrà etiam argumentatur, etiamsi intellexisset illam efficacitatem spiritus, nullam esse argumentationis meæ vim. Imò illa æquè clara est ac Solis radii quum lucet in meridie. 4. Non opus Davidem hîc introducere loquentem ex *canone charitatis*, loquitur enim de re obvia & notoria, omnibus adultis Judæis communi, de revelatione nimirum jurium & institutorum Dei, ubi judicio *ex canone charitatis* opus non erat. Nec de vi spiritus vel vola vel vestigium apud Davidem.

X. Me verò sententiam ipsius perspectam non habuisse, probare instituit *tertia rei explicatione*. Præterquam verò quod nec in *thesi* semper illi, qui sententiam aliorum perspectam non habet, culpa imputanda sit, nec mihi

mihi hîc *in hypothesi,* qui verba Dissertatoris intellexi, prout se habebant, probatio Animadversoris excutienda, per spiras multas, quod ipsi solemne, est circumducta. *Apud gentiles,* inquit, *Deus usus est unâ revelatione τοῦ γνωστοῦ, quod in operibus creationis & providentiæ spectandum exhibuit. Apud Iudæos usus est revelatione verbi, quæ ad omnium Israëlitarum aures accidit. Γνωστὸν autem illud ita comparatum fuisse, ut in rebus ad civilem & moralem vitam attinentibus, cujus secunda legis tabula moderatrix est, Deus aliquam suæ providentiæ efficacitatem, in eo exereret, quæ non modò nativam hominis corruptionem coërceret, sed etiam nonnunquam semina virtutum hominum animis inderet, quibus ad egregia quæque capessenda invitarentur. Fuisse enim inter gentiles virtutum omnis generis illustria quædam exempla & digna memoriâ sempiternâ. Ad pietatem & cultum Dei quod spectat, adeò Deum ab omni virtute sui spiritus gentiles omnes deseruisse, ut nihil fuerit eorum erroribus in eo genere fœdius atque tetrius. Hoc unum mansisse hominum animis infixum, esse numen aliquod ignoscens & placabile, id quod perversis eorum religionibus, ut fundamentum substratum fuerit, reliqua in iis fuisse superstitione & idololatriâ horrendum in modum contaminata. Apud Iudæos rem aliter se habuisse. Duplicem in ea Deum exeruisse sui spiritus efficacitatem, unam in electorum animis, quos ad veram pœnitentiam convertit;* *Alteram in cæteris Iudæis, aut eorum saltem multo maxima parte, quæ tametsi eousque non perveniret, ut eorum animos illuminaret ad salutem, illos tamen retinuerit in reverentia aliqua mandatorum divinorum, adeò ut dogmatum puritatem, sanctitatemque ceremoniarum vel errorum mixturâ, vel peregrinorum sacrorum superinductione corrumpi aut depravari non paterentur. Atque is,* inquit, *est Zelus Dei, à vera fide veraque pœnitentia sejunctus, quem Apostolus iis tribuit, qui Christi Euangelium respuerunt. Non potuit enim esse quisquam talis Dei zelus, qualem Iudæi adversus Mosaicas institutiones semper præ se tulerunt, nisi ab aliqua Dei operatione, quæ tamen usque ad fidem & veram μετάνοιαν non pertingebat. Eam igitur duplicem vim spiritus se intellexisse, cùm spiritus efficacitatem aliquam revelationi isti additam esse affirmavit. Quum igitur ad omnes penè Iudæos alteratio operationum istarum pertinuerit,* quærit Animadversor, *quid velim, quum objiciam, multos fuisse inter Iudæos inter quos & Gentiles, nullum salutis discrimen in salutis negotio intercessit? Non eorum conditio,* addit, *fuit longè potior, quos Deus eo modo tractavit? Non re aliqua, eaque maximè memorabili, superiores fuerunt?* Addit, *quibus Deus & tam multa revelaverat, quæ Gentiles celavit, & verbum suum audiendum proposuerat, quum τὸ γνωστὸν solum oculis gentilium obversaretur, & virtutem aliquam sui spiritus suppeditaverat, quâ moverentur, ita ut, si nihil faceret praterea, saltem ejus ope divinis mandatis & institutis apud ipsos reverentia illa conciliaretur?* Plus in describendis quàm confutandis istis laboris, describenda tamen fuere ne quid luxa-

tum conquereretur Animadversor. At 1. Quia apud Gentiles Deus usus est unâ revelatione τῦ γνωςῦ, quam in *operibus creationis* & *providentiæ* spectandam exhibuit, gratia objectiva ad salutem sufficiens haudquaquam illis oblata, adeòque ea universalis non est, nisi dicat Animadversor, vel mysterium Trinitatis & Expiationis peccatorum per Messiam non fuisse necessarium cognitu, & sic verò Deo non cognito, & Idolis pro eo substitutis, ignoratoque Messia, homines potuisse salvari. Vel talia etiam ἐν τῷ γνωςῷ τῦ Θεῦ, in operibus creationis & providentiæ exstant, vel saltem talia in V. Testamento non fuere cognita, nec cognitu necessaria; nec hodieque iis sunt, quibus τὸ γνωςὸν τῦ Θεῦ tantùm obversatur. 2. Vel etiam Gentiles per revelationem unam τῦ γνωςῦ potuerunt salvari, vel non. Si prius, vix causa erat sufficiens, cur exultaret adeò magnificè Psaltes beneficio Judæis indulto, & Paulo recantanda sunt quæ habet Ephes. 11, 12: si posterius, Deus qui unâ tantùm ista revelatione erga innumeros uti voluit, innumeros salvari noluit. 3. Ἐξαγώνιον, Deum aliquam providentiæ suæ efficacitatem exeruisse inter gentiles circa res ad *civilem* & *moralem* vitam attinentes; At eo ipso, quia efficacitatem exerere noluit in gentilibus circa *primam* legis *tabulam*, & ea quæ ad eam pertinent, certum, Deum eos noluisse salvari, quum sine vera primæ tabulæ intelligentia, & efficacitate illa nemo mortalium servari potuerit, & secundæ tabulæ cognitio non potuerit non esse corrupta. 4. Si *nativa* etiam hominis *corruptio* est, meritò illa vocata à me *impotentia naturalis*. 5. Virtutum *umbræ* & *simulachra* potius quàm veræ virtutes in gentilibus fuere, quas meritò Augustinus vocat *splendida peccata*. Nec enim veræ virtutes in irregenitis locum habere possunt. 6. An *Deus* voluit illos salvari, quos *ab omni virtute spiritus sui deseruit, ut nihil fuerit eorum erroribus fœdius & tetrius?* An tales etiam potuere salvari, vel non? Si prius, potest aliquis salvari sine omni Spiritus Dei virtute, spectante ad pietatem ac cultum Dei: Si posterius, inanis est universalis gratiæ inculcatio. 7. Vel in Gentilium omnium animis infixum mansit, *verum numen ignoscens* esse & placabile, vel tantùm numen fictitium & falsum. Si prius, id falsum, nec enim verum numen aliud quàm Deus Trinunus, quem gentes omnes ignoravere: Sin posterius, ista cognitio non poterat non in æternum illis inutilis esse ad salutem. 8. An sufficiebat etiam scire, *esse aliquod numen ignoscens & placabile?* Et tale quid objectum esse gentibus, quamvis id universaliter concederetur omnibus propositum, quod falsum? Id verò inutile planè ad salutem, nisi reveletur simul, id actu placatum esse, & ratio per quam placari voluit, & modus potiundi fructûs istius placamenti. At ista Deus innumeris revelata noluit. An sufficiet reo ad spem, solidam parien-

parientem pacem & gaudium, placabilem esse Principem? Annon opus, sciat Principem placari actu velle, & media ejus placandi sibi dari? 9. Supponitur, religiones Gentilium eò semper spectasse, ut placaretur numen quoad remissionem suorum peccatorum. At innumeri de iis ne cogitarunt quidem. Sed placabant Deos suos, vel ut bona externa & corporalia ab iis consequerentur, vel ne mala externa in se effunderent, de peccatis innumeris, & eorum remissione perquàm securi. Remissionem etiam illi spectarunt pœnæ, non culpæ, qui tale quid spectarunt. 10. Quia reliqua *horrenda superstitione & idololatria* in gentilibus fuere *contaminata*, nec Deus istam pestem in iis sistere voluit, verbo suo submisso, tales salvari noluit. Et vel illi sine Dei verbo ex superstitione & idololatria emergere potuere, vel non; si non potuere, non potuere salvari; si potuere, potuere ad veram Dei cognitionem pervenire, adeòque potest Deus agnosci qualis est, nempe Trinunus, sine ipsius verbo, quod absurdum. 11. Efficacitas, quam Deus exeruit in Judæis non electis, vel potuit illos deducere ad fidem & pœnitentiam, vel non. Si potuit, debuit esse superior corruptione humana, adeòque actu eam superare. Vbi enim agens majorum est virium patiente, ibi vincit impressio vel influxus agentis; si non potuit, non potuit esse salutaris. Adde argumenta omnia, quæ Animadversor, quum adhuc Dissertator esset, opposuit Celeberrimo cuidam Theologo, *gratiam subjectivam* communem in vocatis per verbum statuenti, quæ hîc retorqueri in suum Auctorem possunt. Et si Deus illam duntaxat exerere voluit efficacitatem ergâ innumeros, innumeros non voluit salvari. Nec tantùm dicendum, *efficacitatem illam eousque non pervenisse in multò maxima parte, ut eorum animos illuminaret ad salutem*, sed & eò pervenire non potuisse, nec Deum eam in illis exeruisse, ea intentione ut iste eventus sequeretur. Alia enim longè efficacitas requiritur, quæ possit esse vorticordia. 12. Denuo tota Dei operatio refertur ad *illuminationem animorum ad salutem*. 13. Fatetur ipse Animadversor hoc loco, *gratiam* ipsam *subjectivam* aliquam datam Judæis plurimis non ad salutem, sed ad reverentiam aliquam, & ad præservationem aliquam ab errorum & superstitionum mistura. Multò magis *gratia objectiva* proposita à Deo multis dici potest ad fines id genus, quamvis ab eo iis proposita non fuerit ad salutem. 14. An etiam zelus Iudæorum contra Christum & Euangelium *ab aliqua Dei operatione* erat, de quali hîc sermo, hoc est, *ab operatione vel efficacitate Spiritus Dei*, quam ab Animadversore intelligi vel ex eo patet, quod addit, *quæ tamen* (operatio) *usquè ad fidem & veram pœnitentiam non attingebat*. Quid magis ἀξιόλογον! Ergò ab efficacitate Spiritus Dei erat, quod à Iudæis multis Christus haberetur pro

Impo-

Impostore, & Euangelium pro fabula? Nec sufficit excipere, eos præ se tulisse *zelum adversus Mosaicas institutiones*, aliud enim est, zelum *præ se ferre*, aliud habere, aliud, zelum verum, & bene fundatum, aliud κακοζηλίαν, & zelum malum ac sine scientia. Ille oritur ex cognitione naturæ & finis rerum, iste ex ignorantia, & corruptione utriusque, ac pravis affectibus aliis. In talibus ergo non Spiritus Dei, sed Diaboli vim & efficacitatem se exeruisse notat Christus Ioh. VIII. & alibi passim. Et sanè plurimis inter Iudæos instituta Mosaica merum erant prætextus & obtentus, avaritia verò, ambitio & invidentia una causa in Christum & Apostolos grassandi. Qualis zelus etiam in Dianæ Ephesinæ ministris & cultoribus apparuit in Actis. Nec Apostolus omnibus & singulis inter Iudæos, minus malitiosis Christi & Euangelii persequutoribus tribuit ζῆλον τοῦ Θεοῦ Rom. X, 2. sed multis duntaxat ex illis, qui ex mera ignorantia peccabant. 15. Eo ipso, quo Animadversor duplicem illam Spiritus Dei vim à se intellectam profitetur, neutram verò Deus exeruit erga multos inter Iudæos, qui & profani fuere, & abjecere se sæpe ad Idola gentilium colenda, & ad quasvis fœditates; sic nullum discrimen relinquitur ratione illius spiritus inter Israelitas multos & gentiles, quod habet dilemma nostrum. Vnde ne ipse quidem Animadversor affirmare audet, istam efficacitatem se exeruisse in omnibus Iudæis non electis. 16. Si etiam duplex illa vis spiritus non fuit communis gentilibus, nec comitata revelationem factam per τὸ γνωστὸν, vel sine ea potuere gentiles salvari, vel non. Si prius, id ἀθεόλογον, & natura ad salutem sufficiet. Si posterius, Deus qui illam vim circa gentiles & revelationem illis factam adhibere noluit sine qua novit eos nec converti posse, nec salvari, illos salvari noluit. 17. An ego etiam simpliciter objicio, *multos fuisse inter Iudæos inter quos & gentiles nullum discrimen in salutis negotio intercesserit*? Annon ex glossemate Animadversoris id infero, constituentis discrimen tale in efficacitate spiritus data vel negata? Annon verò ista efficacitas & Iudæis multis & gentilibus ex æquo negata? Annon potiùs ex loco Psaltis docui, ingens discrimen inter Iudæos & gentes reliquas intercessisse quod disertè notat? Annon etiam aliud est, loqui de Judæis *absolutè*, aliud, loqui de multis inter Iudæos? An vel verbi revelationem Iudæis obtigisse negavi, vel virtutem spiritus Iudæis omnibus subministratam contendi? An negavi etiam, apud multos ex Iudæis reverentiam mandatis & institutis divinis fuisse conciliatam? Annon potiùs, discrimen maximum inter Iudæos & gentiles etiam quoad externam revelationem à Deo illis indultam, istis negatam probavi? Quid inanius itaque quàm ita Lectorem & causam circumducere, & meris ἀπαγωγαῖς ludificari!

XI. Addit:

XI. Addit : *Quartum restare, quod ex superioribus pendeat, apud Gentiles nullam religionem fuisse incorruptam, sed omnes contaminatas fœdis erroribus & horrendâ idololatriâ. Apud Iudæos & institutam fuisse Religionem puram Mosis ministerio, & vel mansisse intemeratam multa secula. Vel si quas labes ex hominum vitio subinde contraxerit, restauratam tamen fuisse itidem, & vel ope Prophetarum, vel auctoritate Regum, vel virtute Sacerdotum, vel populi pœnitentiâ redintegratam. Eam rem esse quam David tam magnificè prædicat, & institutam & conservatam fuisse inter Iudæos veram Religionem, tam verbi prædicatione quàm subministratione spiritus, quum inter gentiles, quæ ad pietatem excitandam & constituendam pertinent, omni tali virtute destituta, & solis hominum oculis extrinsecus objecta, nihil tale perficere potuerint: Eo verò non negari,* inquit, *incitamenta ulla pietatis oculis gentilium obversata fuisse, at affirmari, corrupta & depravata, nihil quicquam boni in Religionis institutione præstare potuisse. Id autem, nisi discrimen reale sit, docere me debere, quid per rem & modum sit intelligendum.* Nec verò vel me vel causam nostram ista omnia feriunt, strictura tamen & istis debentur. 1. Repetit Animadversor pro *quarto* quod in *tertii* ἐξηγήσει jam produxerat. Nimirum, cultum Dei inter gentiles fuisse fœdum & tetrum, & omnia fuisse horrendum in modum superstitione & idololatria contaminata. Causam etiam adjicit, quod Deus ab omni virtute sui spiritus gentiles deseruerit, ad pietatem & Dei cultum quod spectat. Quid opus itaque erat, rem non controversam non tantùm ibi poni, sed & hîc reponi, apud gentiles nullam Religionem fuisse incorruptam, sed fœdos errores & horrendam idololatriam? An id à me negatum, vel ab ullo homine sano? An dubium etiam erat, apud Iudæos veram fuisse Religionem & institutam, & restitutam à variis? Quid ista ad rhombum? Annon, quia Deus voluit gentes omnes in fœdas ejusmodi superstitiones labi, nec ex iis vel per spiritum, vel per verbum etiam suum erigere, sed relinquere eas suis ipsarum viis incedere, ex eo patet, illum noluisse omnes servari? 2. Falsum, verbis istis Davidem *de subministratione spiritus* loqui; loquitur ille de externa revelatione verborum & jurium Dei, quam Iudæis datam docet, negatam gentibus. Et quum de beneficio communi agat, non agit de subministratione Spiritus Dei, quæ non erat communis. 3. Et quia de instituta & conservata vera Religione agit David verbis illis, secundùm Animadversorem, & illam tribuit Iudæis, negat gentibus, eo ipso ostendit, revelationem veræ Religionis, & modum verum Deum colendi, adeòque *gratiam objectivam* ad salutem necessariam particularem esse, nisi censeat Animadversor, institutionem in vera Religione non esse necessariam, ut aliquis possit servari. 4. Si etiam inter gentiles quæ ad pietatem excitandam & constituendam perti-

O nent,

nent, omni tali virtute ſunt deſtituta,& nihil tale perficere potuerunt, an Deus qui in iſto ſtatu innumeros naſci & mori voluit, in quo omni tali virtute deſtituerentur, tales voluit ſalvari? Et quidem per media iſtiusmodi tantùm, *quæ nihil tale perficere potuerunt.* 5. Vel etiam quæ ad pietatem excitandam & conſtituendam pertinent, oculis omnium & ſingulorum mortalium objecit, vel non. Si prius, oculis omnium objecit inſtitutionem ſufficientem in vera Religione, & ejus myſteriis, quod falſiſſimum. Sic enim natura eſſet præco Euangelii, & doceret & Deum Trinunum, & Chriſtum Redemptorem,& alia id genus. Si poſterius, *gratia iſta objectiva* univerſalis non eſt. Nec enim cenſeo, *per ea quæ pertinent ad pietatem excitandam atque conſtituendam* aliud quid intelligi poſſe, præter ea quæ pertinent ad veram Religionem & verum Dei cultum conſtituendum. 6. *Incitamenta ulla pietatis* innumeris gentilibus exſtinctis in immatura ætate obverſata fuiſſe,falſum. Aliis ſalutaria obverſata fuiſſe, itidem falſum,nec enim talia eſſe poſſunt, *quæ nihil tale perficere potuere.* Imò quia *nihil boni in Religionis inſtitutione præſtare potuere*, & Deus iſta tantùm innumeris indulta voluit, noluit innumeros ſalvari. 7. Diſcrimen ſanè *reale* inter talia eſt, ſed quale id à me verè ponitur, & quale ex Pſalte demonſtratum, non verò tale,quale ab Animadverſore detortum,& tantùm ad efficacitatis ſpiritus largitionem vel negationem primò relatum in Diſſertatione. Nec vel hîc vel alibi ſe expedit, quia quoad *res revelatas* illas communiter revelatas docet, & per verbum & per τὸ γνωςὸν, uno ferme Chriſti nomine & hiſtoriâ exceptis. Judicet itaque Lector, quis è nobis *quoad res* revelatas, vel revelationem externam, verè diſcrimen ponat *rei & rei*, egone an Animadverſor, qui id contra ipſum ex ipſis Pſaltis verbis directè demonſtro, de revelatione jurium & ſtatutorum, non verò de efficacitate ſpiritus indulta vel negata agi; Ille verò, quicquid obtendat, non tam *in rebus* revelatis, quàm in *efficacitate ſpiritus* concomitante, vel in *eventu* id conſtituit, ut ex dictis Lectori patebit.

CAPUT VIII.

De loco Matth. XI, 25. *An eo juguletur gratia objectiva univerſalis.*

BREVIARIUM Capitis octavi.

EXceptiones Animadverſoris. Earum Examen. Quid τὸ ἀποκαλύπτειν & τὸ ἀποκρύπτειν primò & propriè deſignent. Inconſequens argumentatio exploſa. Loca oppoſita locis allegatis. Confeſſio Animadverſoris retorta. Expoſitio noſtra vindicata. Expoſitio Animadverſoris oppoſita doctrinæ de Gratia Univerſali. Exceptiones ejus confutatæ. Elenchus abſter-

absterſus. Repetitio inanis dogmatis confutati. Ἀλληλουχίας vocabulum vindicatum. Diſſimulatio objectorum. Cur ἀλληλουχία verborum Chriſti petenda ex Matthæo. Suppoſitio incerta. Cohæſio verborum apud Matthæum. Ἀλληλουχίας è Luca allegatæ examen. Expoſitio alia. Verba Animadverſoris retorta. Vniverſalis gratia confutata. An univerſalitas prædicationis elici poſſit ex ſpecimine LXX diſcipulorum. Argumentum Animadverſoris retortum. Vniverſalis gratia ex eo everſa. Cauſa indiſcriminatæ prædicationis. Quid de humana auctoritate ſtatuendum.

I. CItaveram inter alia Theſi XVII. locum ex Matth. XI, 25. ut docerem, voluntatem omnes & ſingulos ad ſalutem vocandi haudquaquam univerſalem in Deo concipi debere, quia Chriſtus teſtatur, *Deum occultaſſe myſteria ſua à ſapientibus & intelligentibus, & ea retexiſſe infantibus.* Animadverſor *regeſſiſſe ſe dicit, id non pertinere ad rem, quum diſputemus de revelatione objecti externi, locus verò ſit de interiore illuminatione, iſtam ſanè, quæ fidem creat, extendi ad paucos. Non verò inde ſequi, prædicationem externam non pertinere ad plures, certum enim eſſe, Chriſtum prædicaſſe inter Corazainos, &c. inter quos prædicationis ſuæ nullum fructum ſe tuliſſe in converſione hominis vehementer indignetur.*

II. Iſta omnia à me diligenter excuſſa in Exercitationibus noſtris, & tum locus iſte vindicatur, tum exceptio Animadverſoris confutata. A quibus repetendis me abſtineo, confutaturus ſine mora ea, quæ regeruntur ab eo in Animadverſionibus.

III. Quid verò ad mea Animadverſor p. 159. 1. Inquit, *non audere me negare, agi hîc de illuminatione interna ſpiritus, & contendere, non excludi propterea revelationem externam in objecti propoſitione conſiſtentem. Id me ex eo probare, quod τὸ ἀποκαλύπτειν & τὸ ἀποκρύπτειν πρώτως, & in primaria ſua ſignificatione deſignent externam vel revelationem, vel occultationem rei.* Quid iſtis opponit? 1. Exclamationem tragicam, me eſſe ſecurum diſputatorem. 2. Loca quædam Eph. I, 12. 1 Cor. II, 10. Phil. III, 25. & Joh. XII, 38. ubi τὸ ἀποκαλύπτειν adhibetur de illuminatione interiore. 3. Repetit σχῆμα illud exclamatorium, me non animadvertiſſe verbum illud, quod de rebus corporeis & externis forſan *propriè* uſurpatur, ita traduci per *metaphoram* ad alia, ut ſæpenumero de ſolis rebus interioribus accipiatur.

IV. Non exclamationes exclamationibus rependam. Indignum Theologo inſtar βωμολόχου nil niſi ſonum edere, & λαρυγγίζειν. Ratione agam, non impetu. 1. Meritò non nego quod verum; Nec cauſæ quicquam, cur id negare velim. 2. *Elenchus oppoſitorum* jure à me notatus, quaſi de utroque ibi ſermonem eſſe, implicaret abſurdum. 3. Vel πρώτως τὸ ἀποκαλύπτειν & τὸ ἀποκρύπτειν externam revelationem & occultationem de-

O 2 ſignare

ſignare fatetur Animadverſor, vel negat; Si fatetur, quid litigat? Si negat, cur non oſtendit oppoſitum? Imò, annon ipſe fatetur idem paucis poſt lineis, dum, inquit, verbum illud per *metaphoram traduci à rebus corporeis atque externis*, adeòque de iſtis primo effertur, de ſpiritualibus ſecundario, quia ad has traducitur. Nec *forſan primò*, ut dubitanter loquitur, ſed omninò & verè primò de corporeis & externis effertur. 4. Quæ etiam iſta argumentandi ratio? In locis aliquibus τὸ ἀποκαλύπτειν deſignat illuminationem interiorem. Ergo ſecurus diſputator eſt, qui id alibi ad externam etiam revelationem refert. An hîc ῥητορεία & exclamatio adhibenda? An ob id debet σεμνύνεσθαι, ὡς τὴν ἐν Λέρνῃ ἀσπίδα καθελών; An etiam opus erat convaſare in Concordantiis aliquot loca id genus? An id in controverſiam à me vocatum, vel negatum? Annon in illo ipſo etiam Matthæi loco verbum illud à me intellectum de illuminatione interiore? Annon proclive mihi, Ducem noſtrum hîc ſequi, & ex Concordantiis oppoſitæ ſignificationis exempla congerere, & Lectori ingerere loca Matth.x, 26. Luc.II, 35. XVII, 30. Rom.I, 17, 18. VIII, 18. II Theſſ. II, 3, 6, 8. I Petr.I, 5, 12. V, I? Quum ergo negare nequeat Animadverſor, hanc ſignificationem & propriam eſſe & primam, à qua altera per *metaphoram* duntaxat traducatur, an abſurdè à me verbum illud ita expoſitum? Et an quia aliquot locis aliis aliter ſumitur, & per *traductionem* vel *metaphoram*, ſequitur hoc loco in propria ſignificatione ſumi non poſſe? *Uſque adeò abripi ſtudio vincendi?* An à propria verborum ſignificatione recedendum ſine cauſa, ſine neceſſitate, ubi ea locum habere poteſt? Quid verò eſt τὸ ἀποκαλύπτειν propriè, niſi κάλυμμα velum externum rei objectum removere, & rem velut renudare?

V. Reſponſioni meæ per συγχώρησιν conceptæ (etſi detur hîc tantùm de conceſſione vel negatione ſpiritus ſapientiæ ſermonem eſſe, eo ipſo concidere gratiam univerſalem, quia Deus noluit tales ſervari, quibus ſpiritum non indulſit, quum ſine eo non poſſit ulli ſalutariter innoteſcere) opponit, eſſe meram *principii petitionem. Affirmamus enim*, inquit, *Deum etſi paucis ſpiritum illum indulgeat, velle tamen omnes ſervari, voluntate illâ φιλανθρωπικῇ atque conditionatâ. Quam affirmationem noſtram ut refellat, affert nudam negationem contradicentem.* At meminiſſe debuit 1. *Petitionem principii* parùm accuratè pro petitione illius quod eſt ἐν ἀρχῇ dici. 2. An ulla probabilitatis ſpecie *elenchus* iſte hîc mihi impingi poteſt? An tantùm nego, Deum velle omnes ſervari voluntate conditionali, & nudam negationem contradicentem oppono affirmationi? Annon rationem evidentiſſimam propono, quâ evertitur univerſalis illa voluntas conditionalis? Qui non vult illud aliquibus conferre, ſine quo revelatio externa nulli

nulli salutariter innotescere potest, is eos non vult servari. At Deus non vult innumeris id conferre, &c. Ergo. Quod argumentum eò fortius stringit, quia id quo salutaris unicè reddi potest ista revelatio, à solo Deo pendet. 3. Nec hîc à me affirmationi istius propositionis opponitur negatio contradicens, sed explicatio & vindicatio loci contra illam affirmationem allati. An elementa Logica ordinaria æquè sunt proculcanda, ac Theologia ordinaria? 4. Ostendat Animadversor, vel sine Dei Spiritu externam revelationem Euangelii salutariter innotescere posse, vel fateatur, non modò negationem, sed & rationem solidam à me adjectam. 5. Affirmatio illa magistralis dogmatis satis superque confutati Animadversori pro ratione est, nobis non item. Hîc etiam repetitur, sed repetitur tantùm. Scilicet multùm proficit ἡ τοῦ ὑστέρου προσφορά!

VI. Ἀπηλεγχίας vocabulum purè Pelasgum à me adhibitum suggillat, sed indulgendum aliquid morbo, quo correptus voces & optimas quidem fastidit, & κέγχρον τρυπῶν, ne nihil dicat, indignâ Theologo μωρολογίᾳ. Addit verò, *ἀπηλεγχίαν non tantùm petendam esse è Matthæo, qui verba ista recitat, statim atque retulit horrendum illud væ urbibus Corazim, & Bethsaida, & Capernaum denuntiatum, sed etiam ex Luca, qui ea narravit postquam dixit* LXX *discipulos reversos ex illis regionibus, in quas eos Christus circummiserat ad Euangelium prædicandum, ei renuntiasse, quo successu munere suo functi erant. Gavisos enim illos vehementer, quod Dæmones ipsos virtute nominis Christi subditos sibi habuissent, & prosperum suæ legationis eventum magnoperè sibi gratulatos, paucis enim verbis interjectis, Lucam sic dicere*; *Eo ipso momento exultasse Iesum in Spiritu & dixisse, gloriam tibi tribuo Pater, Domine cæli & terræ, quod hæc occultaveris sapientibus atque intelligentibus, & revelaveris ea infantibus, etiam Pater, quia ita libuit tibi: Aut igitur ista nullam cum antecedentibus connexionem habent, aut sunt ad eam septuaginta discipulorum renuntiationem referenda. Quam igitur in ea occasionem ita exclamandi nactus est, nisi quod in ea veluti prolusione specimen aliquod editum erat futuri successus prædicationis Euangelicæ, quæ vocatura erat promiscuè omnes, tam sapientes & intelligentes, quàm eos, qui pro infantibus habentur, at conversura eos ferè tantùm, qui sunt inter homines despicatui, juxta illud Pauli, videte fratres vestram vocationem*; *pauci estis nobiles, pauci sapientes*, &c. *Quare quum ingenium humanum ut plurimùm offendatur, & exosculatur in eo Christus Patris consilium, & ut minueret rei admirabilitatem, vel potiùs offensionem, ex admirabilitate natam exclamat. Confiteor tibi Domine, quæque sequuntur. Quale igitur fuit specimen illud, talis res ipsa futura fuit. Septuaginta discipuli nomen Christi publicè & nullo discrimine apud omnes annuntiarunt. Deus virtute sui spiritus, quos libuit, convertit*; *Apostoli pariter & qui Apostolos sequuti sunt, idem Christi nomen apud omnes indiscrimi-*

natim promulgare debuerunt, Deus quos vocaret efficaciter & interiore gratia spiritus, ex abjectioribus, prateritis iis, qui putantur esse magni ac sapientes, pro liberrimo & incomprehenso beneplacito designavit. Sic sentire Calvinum, sic Bullingerum, sic interpretem optimum quemque, neque se putare, quemquam è Theologis paulò nobilioribus locum istum aliter esse interpretatum. Observet Lector sine ulla φιλορείας. 1. Haudquaquam satisfactum esse ab Animadversore à me propositis, imò intacta pleraque manere. 2. Verba à me citata fuere ex Matthæo, non ex Luca, ἀλληλουχία ergo verborum Matthæi consideranda, non Lucæ. At apud Matthæum nulla penitùs mentio missionis illius LXX discipulorum toto isto capite. Nec novum, interdum à Christo quædam diversis occasionibus, & diverso fine esse repetita. Supponit verò Animadversor, velut certum & indubitatum, quod maximè dubium, verba illa quæ leguntur Matth. XI. eodem tempore prolata esse, & eâdem occasione, qua probata fuere illa, quæ exstant Luc. X. Atqui ignorare non debebat, doctissimos complures Harmoniarum Scriptores in alia hîc ire, & hæc verba à Christo Luc. X, 21. post reditum LXX discipulorum non primò prolata, sed repetita statuere. Adde, optimè verba ista cohærere cum antecedentibus in Matthæo sine ullo hiatu. 3. Dato etiam, è Luca petendum esse verborum istorum nexum, ne sic quidem quicquam pro Animadversore, vel contra nos. De quo gloriantur discipuli? Id verò non ab Animadversore, sed ab Euangelista hauriendum, qui docet eos ideo exultasse, quod etiam *dæmonia* sibi *in nomine Christi obnoxia* cernerent. Nec Lucas dicit, *eo ipso momento*, quòd illi affingit Animadversor, sed ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, quæ non necessariò eandem significationem habere, notum omnibus. Ista enim phrasis latior, strictior illa. Jubet verò Christus discipulos non de eo gaudere, quod ipsis subjecta essent dæmonia, sed quod nomina illorum scripta essent in cælo. Quibus demum subjunguntur verba illa. Adeòque Christus apud Lucam ibi discipulos de eo gaudere jubet, de quo gaudebat ipse, & cujus nomine exultabat in spiritu, quia nimirum Deus & externè Euangelium suum revelatum voluisset discipulis suis, ut viam ad salutem, & internè id animo illorum impressum, quamvis essent velut νήπιοι, oppositi σοφοῖς & συνετοῖς multis, quorum aliquibus Pater & externè & internè absconditum voluit Euangelium, quibusdam verò externè duntaxat revelatum. Nihil itaque planè obstat, quin de utraque revelatione verba Christi intelligantur. Connexionem itaque optimam habent verba ista cum antecedentibus, nec opus glossemate Animadversoris. Adde non de eventu prospero suæ legationis sibi gratulari hîc discipulos reduces, eo sensu, quod Deus intus multis revelasset & persuasisset Euangelium, sed hærebant

bant illi toti in externorum signorum & miraculorum consideratione, præsertim in eo, quod dæmonia sibi essent obnoxia. Fingit itaque Animadversor, haudquaquam verò è Luca suam ἀπηλυχίαν (quod nomen tandem Animadversoris usu honestatum, utut alibi perstrictum, nobis gratulari debemus) educit. 4. Detur etiam, in ea prolusione specimen aliquod editum esse faventis successus prædicationis Euangelicæ, annon externa revelatio Euangelii isti præmittenda successui? Annon felicitatis pars est, audire Euangelium, & id alicui annuntiari, quum externè etiam occultetur multis? Et quia LXX Discipulorum missio fuit prolusio aliqua, nec illi universaliter ad omnes mitti potuere, haudquaquam futurum erat, ut Euangelium unquam omnibus & singulis proponeretur? 5. Prædicatione Euangelicâ vocatos fuisse promiscuè omnes, tam sapientes & intelligentes, quàm infantes, intellectum de plurimis ἐξαγωνιον est, falsum verò, intellectum de omnibus & singulis. Eo ipso interea, quia prædicatio ista salutaris tantùm erat futura donandis gratiâ conversionis internâ, & illa tum potissimùm à Deo destinata erat iis, qui erant maximam partem despicatui inter homines, juxta dictum Pauli 1 Cor. 1, 26, 27, 28. Deus omnes & singulos haudquaquam salvatos voluit, cùm sine gratia ista conversionis, nemo mortalium non tantùm salvetur, sed etiam salvari possit. 6. Causa, cur Christus verba illa subjecerit, ostensa, nec id obstat, quo minus in genere dicamus, ad Patris εὐδοκίαν recurrendum esse, si humana ratio miretur, Euangelium Philosophis & sapientibus multis haudquaquam fuisse revelatum, ne externè quidem, minus persuasum intus, revelatum tamen plebejis multis. 7. Digreditur Animadversor ad universalitatem prædicationis, quod ea ex specimine LXX discipulorum elici possit. At oppositum potiùs inde constat. Regeramus enim Animadversori verba sua κατὰ τὸ βίαιον: Quale fuit specimen, talis res ipsa futura fuit. Specimen editum à LXX Discipulis nomen Christi publicè quidem & nullo discrimine annuntiantibus, sed haudquaquam apud omnes, fuit particulare. Ergo & res ipsa eo designata fuit particularis. Dato etiam, universali LXX Discipulorum præconio, quod apertè falsum, quid id ad gratiam universalem? An enim in Veteri Testamento idem factum? Annon in Novo tantùm hoc specimen datum, & in eodem documentum, non ampliùs solis Judæis verbum Dei annuntiandum, verùm etiam gentibus? 8. Imò, *quia Deus virtute spiritus sui tantùm quos libuit convertit*, & quia Deo libuit convertere multos ex abjectioribus (præteritis iis, qui putantur esse magni & sapientes) & eos pro liberrimo & incomprehenso beneplacito suo ad hoc designare, eosdem tunc temporis tantùm salvatos voluit, quum nec virtus ista aliun-

de

de haberi possit, nec suppleri aliunde, nec alii possint salvari, præterquam sic designati, nec id pendeat ab ulla alia causa, præterquam à mero Dei beneplacito. 9. Prædicationem Apostolorum *indiscriminatim* institutam fuisse, & instituendam, damus, nec enim illi καρδιογνῶσται esse debebant, vel de decretis Dei soliciti, sed de officio suo. Vniversale verò fuisse præconium illud, & Animadversor ipse negat alibi, & res docet. 10. De interpretibus nobis non laborandum in argumento, quod hominum authoritate decidi non debet; Nec illi, utut nobis notoriè faventiori in tota ista causa Theologiam nostram superstruimus, præterquam quod humana testimonia & eorum examen nos amoliri in hoc opere compendii causa testati fuimus, nec enim humanis præsidiis stat caditve causa nostra.

CAPUT IX.

De loco Matth. XXII, 14. *An eo evertatur gratia universalis?*

BREVIARIUM Capitis noni.

Contemptus Animadversoris retusus. Cavilla abstersa. Ἀλλαγορία parum theologica Animadversoris expensa. Argumentatio ejus inconsequens. An per multos intelligendi sint omnes hoc loco. Omnes per accidens tantùm sunt multi. An illatio à particulari ad particulare probari debeat. An respondens non argumentetur. An à posse ad esse solidum ducatur argumentum. Multos non posse designare omnes, loco allegato Matthæi ostensum. Vocationis sufficientis particularitas ex ipso Animadversore demonstrata, ut & talem loco citato intelligendam. An omnes vocentur vocatione absolutè universali. An illa sufficiens sit vel salutaris, aut talis concipi possit. Bezæ *testimonium expensum & retortum. Ignoratio elenchi ostensa. An omnis vocatio sit ad salutem. Fines varii vocationis. Ordo ejus. An salus se extendat ultra peripheriam electionis sub conditione. Dilemmata opposita Animadversori. Parabola* Matth. XXII. *expensa & vindicata. Scopus ejus. An Iudæi omnes ad salutem vocati. An convivium omnibus & singulis Iudæis destinatum fuerit. An in vocatione ex nostra sententia penatur illusio. An omnes Iudæi vocati ad beneficium. Absurda Animadversori impacta ex parabola illa. Quo sensu homines vocentur ad nuptias filii Regis, & quâ intentione. Argumentatio inconsequens Animadversoris. An Deus destinârit convivium non prædite veste nuptiali, sub conditione. Conclusio Animadversoris explosa.*

I. PRoposueram inter alios etiam locos locum qui exstat Matth. XXII, 14. ut vocationis universalitatem everterem, *multos* enim duntaxat à Christo *vocatos* dici, non omnes. Quæ reposuit Dissertator, à nobis accurate expensa fuere in Exercitationibus. Vtriusque nostrûm dicta ut à Lectore veritatis studioso conferantur, toto animo opto.
II. Quid

II. Quid illis opponit Animadversor? 1. *Vix se continuisse risum*, ait, quum legeret Annotationes meas in Sectionem XXXI. Notus est Σαρδώνιος γέλως, sic multi dentium septo tenus rident, premunt altum corde dolorem! Lector expendat quæso à nobis dicta, & modestiam viri Theologi! 2. *Iratum* me scripsisse cavillatur, quod regesserim dicterium de acumine, & eos de eo solicitos esse dixerim, *qui novum semper callem quærunt, veteris viæ pertæsi.* An ego vel ille iratus scripserit, Lectoris candidi judicium esto, ex collatione Exercitationum mearum, & Animadversionum ipsius. Illas reperiet modestas & placidas, has bile, felle, dicteriis, sarcasmis diobolaribus singulis propemodùm paginis fartas. 3. Addit, me *de soliditate ne cogitasse quidem*, quod Adversarii præjudicium nec mihi officit, nec causæ. Ad *judicium* Lectoris non obnoxii audacter provoco. Distinguet ille facilè pro candore suo πορφύραν περὶ τὴν πορφύραν, & quis nostrum festucis pugnet, quis armis solidis. 4. *Salebrosæ & impeditæ disputandi rationi me assuetum* pronuntiat. Et hîc Lector æquus sententiam inter nos dicat, comparatis scriptis nostris. Salebrarum cæteroquin & obscuritatis accusationem ab Exercitationibus meis abstersit confessione sua unus è potissimis Animadversoris & Theologiæ ejus Patronis, cui omnia summa tribuit. 5. Addit magnifica verba & cothurno digna! *Mirabitur*, inquit, *se per tramites quosdam planos illos & apertos, viâ ipsi hactenus incognitâ circumactum quidem, quia huc illuc fugitantem necesse habui eum prosequi, sed tamen ad veritatis cognitionem aliquando ductum*. An Virum Theologum, singularem patientiæ & lenitatis Christi imitationem præ se ferentem deceat ista ὕβρεις & θρὶξ ὑστειχος, judicabunt omnes. *Menelaum* saltem, si non Christum, audire debuisset, docentem vetus illud οὐ μὲν καλὸν ὑπέρβιον εὐχετάασθαι. Istos verò *tramites planos* & *apertos* nec hactenus, qui meus stupor est, videre potui, nec quicquam in his Animadversionibus reperi, præter contumelias, dicteria, coccysmos perpetuos, & confutatarum positionum ac distinctionum aliquot febriculosarum aliquoties jam explosarum repetitiones continuas. Qui ipsi sanè tramites non novi sunt, sed triti retro, non quidem ulli Theologorum Orthodoxorum, sed dehonestamentis nostri Ordinis, & Patriarchis Hæreticorum. Absit, ut sequar unquam Animadversorem *per hos tramites* tam alienos ab omni candore & moderatione! Vtinam verò talia non mihi tantùm, sed toti orbi Reformato incognita forent, melius longè ageretur cum Ecclesiis Gallicanis, & Reformatis omnibus! scilicet *novi tramites* erant detegendi hactenus incogniti, quibus liceret gradi ad vitam. Absque novo hoc novi orbis detectore foret, vel nulla vel salebrosa tantùm nobis patuisset in cælum via. Miseri verò & infelices Patres

P nostri,

noſtri, qui ante *novæ* iſtius *viæ* repertorem denati fuere! Miſeri Martyres noſtri hujus felicitatis noſtrorum temporum expertes! An ego *huc vel illuc fugitem*, & *qui me perſequatur*, qui meris digreſſionibus Lectori illudit & cauſæ, judicent omnes. Ad veritatis cognitionem me ab infenſiſſimo etiam hoſte deductum revera mihi gratularer, & ſemper victor abirem ac triumphator erroris. Si etiam hoc beneficium ab Animadverſore mihi obtigiſſet, ultro id gratus faterer, ſed nullus mortalium eſt, cui minus hîc debeam, quàm ipſi, quippe qui id genus ſpeculationibus ordinariè Lectorem circumducit, quæ nihil niſi bombos pariunt, & umbras volitantes, *tricaſque, apinaſque, & ſi quid vilius iſtis.*

III. Quid verò ſubjicit dicteriolis iſtis? 1. Addideram, inquit, *omnes eſſe multos.* Egregium verò ἐνθύμημα & conſequentia magnifica! Omnes ſunt multi: Ergo ubi de multis ſermo, ibi omnes intelligendi ſunt. Sic *ad veritatis cognitionem* eramus *deducendi!* Et hi ſunt *tramites plani & aperti!* At præterquam quod id univerſaliter ſumptum, falſum ſit, & ſumptum particulariter nihil concludat, quid hoc ad rem! 2. Oſtendi, *quod omnes faciant multitudinem, id eſſe per accidens, & non per ſe.* Regerit, *id non ad rem noſtram ullo modo attinere.* At meritò id à nobis oppoſitum: Si enim *per accidens* omnes ſint multi, & pauci etiam poſſint eſſe omnes, præter rem utique ex eo quod *multi* dicuntur vocati, contendit omnes eſſe vocatos. An verò hæc obſervatio ad rem non attinet, & non jugulat gloſſema Animadverſoris?

III. *Adjeceram*, inquit, Rom. v. & Dan. XII. *multos ſignificare omnes. Id in priori loco à me agnoſci, in poſteriori vero nonniſi per* συγχώρησιν: *Me etiam quærere, quæ ſit argumentationis ipſius firmitas, quum tamen non argumentetur, ſed reſpondeat: Multi interdum deſignant omnes*: *Ergo hoc loco* Matth. XXII, 14. *& utrum hoc ſit acutè argumentari, à particulari ad particulare concludere?* Quid verò opponit. 1. *Tantam rerum multitudinem atque varietatem mihi non permiſiſſe meminiſſe, quo ordine procedat noſtra diſputatio. Me argumentari, ſe reſpondere tantùm, multos ſignificare poſſe omnes. Id ſe probare ex locis in quibus id ſit manifeſtum, me ipſo fatente. Quod enim factum eſt in uno loco, fieri potuiſſe in alio, idque ſufficere ad reſponſionum mearum confutationem. Vir magnus*, addit, *neſcio quâ re perturbatus, poſtulat, ut fundamentum meæ argumentationis oſtendam. Cur, niſi quia voluit ipſâ re demonſtrare ſe non fuiſſe de acumine ſolicitum?* Quid hîc quæſo Lector præter ματαιονικὰ σκώμματα & vitilitigationem Theologo indignam? 1. Quid ſolidius Confutatione meâ, concluſionem *à particulari ad particulare* ductam eſſe inconſequentem? Multi interdum ſumuntur per omnibus: Ergo hoc loco Matt. XXII, 14. vel enim hæc illatio ſolida eſt, vel non: Si ſolida eſt, novam Philo-

ſophiam

sophiam procudit nobis Animadversoraque ac novam Theologiam, & eradendus erit Canon Logicus ex Aristotele, ἀμφοτέρων τ' ὅρων ὄντων ἐν μέρει, μηδὲν συμπεραίνεται. Sin solida non est, annon meritò à me illa rejecta? 2. Cavillatur, quod nullum in argumentatione ista fundamentum esse dixi, & opponit, *se respondere non argumentari.* Quasi verò in omni responsione non semper quædam sit argumentatio? An responsio sonus est sine sensu? Annon in ea semper ratiocinatio quædam? Annon hîc intellectum vult, ideo quia Rom.v. & Dan.x I I. *multi* significant omnes, vocabulum istud eandem significationem habere posse Matth. x x I I. Annon hæc est argumentatio quædam? An qui ratiocinatur, non argumentatur? Et annon ratiocinatur respondens? Annon dicit se id probare ex locis illis, & quod factum est in uno loco, fieri potuisse in alio? An probatio rei alicujus ex alia non potest dici argumentatio? Cui etiam non solenne, responsionibus suis addere & inserere argumentationes contra Adversarium? Quid obvium magis in disputando? 3. Egregia etiam responsio: *multos posse* significare omnes: Ergo hoc loco significare. An à *posse* ad *esse* solida datur illatio? Imò hîc non potest ita significare, ut demonstratum à nobis, falsum enim, omnes vocatos vocatione illâ de qua Christo sermo, nimirum per servos & verbum, nec *sine insania* id affirmari posse ipse docet. 4. An ego hîc de acumine solicitus fuerim, an ille de causa sua, judicet Lector! An etiam *magnum* esse oportet ad tigilla id genus subruenda?

IV. Addit: *Tandem ait, Christum esse loquutum de vocatione qua fit per servos hoc est per prædicationem, quam vocationem, se fatente, nemo dixerit esse universalem quin insaniat.* Et subjicit. 1. *Hoc facile se concedere sine ullo causæ suæ detrimento. Nam per omnes se intelligere, non universè cunctos homines, sed eos tantùm omnes, ad quos prædicatio dirigitur.* At 1. Eo ipso cadit vocatio universalis sufficiens ad salutem, qualis nulla dari potest extra verbum, quippe quod solum *ministerium spiritus* esse fatetur, sine ministerio verò spiritus nulli salutaris esse potest vocatio. 2. Si eos tantùm omnes intelligit, ad quos prædicatio dirigitur, & prædicatio non dirigitur ad innumeros mortales, ne hodieque quidem, particularis est vocatio, non universalis, de qua Christus loquitur. Et id bene à me probatum ex illo loco. 3. Et quia ut addit, *adhuc ex illis eliguntur oppido pauci*, & soli illi salvari possunt qui ita eliguntur, voluntas salvandi particularis est, non universalis. Et frustra fingitur voluntas conditionalis salvandi non electos, nec nisi cum Dei & non electorum ludibrio fingi potest.

V. Addit: *Etsi universè omnes homines verbo Dei non vocentur, non sequi reliquos, qui eâ multitudine non continentur, non vocari vocatione absolutè universali.*

versali. Ipsum magnum Bezam in notis minoribus ad Rom. x, 13. *vocationem quidem eam, cujus præco est mundi opificium, negare esse sufficientem, quod certo quodam sensu*, inquit, *longè verissimum est, at eam appellare universalem.* 1. Omnes homines vocari vocatione *absolutè* universali, etiam eâ cujus præco est mundi opificium, falsum esse docent myriades multæ infantium extinctorum extra Dei fœdus. 2. Vocatio illa aut est ad Christum & Euangelium, aut non: Si est, Mundi opificium Christi & Euangelii præco est: Si non est, non potest ullo modo esse salvifica, vel salutaris, vel ad salutem ducere. 3. *Bezam* vocationem, cujus præco est Mundi opificium, appellare *universalem* in Notis Minoribus ad Rom.x, 13. nec in editione Anno 1569. nec in editione Anni 1580. reperitur. Ostendat nobis Animadversor, in qua reperiatur, aut se hîc vel falsum vel fefellisse fateatur. Si tale quid etiam exstiterit aliquando in primis editionibus notarum Bezæ, id ab ipso Auctore expunctum fuit per δευτέρας φροντίδας. Habentur verò verba Bezæ in editione Anni 1580. in hunc versum, quæ causam Animadversoris evertunt: *Vera*, inquit *Beza*, *invocatio est vera fidei testimonium, vera autem fides veræ vocationis, vera autem vocatio veræ electionis.* Illa ergo demum Bezæ vera vocatio dicitur, quæ fidem parit, & invocationem veram, & ex electione est. Mirum, cæteroquin audere Animadversorem *Magnum* magno suo merito *Bezam* pro se citare, quem novit & alibi & hîc suæ sententiæ esse planè adversum, eo ipso quia, ut ipse hîc tradit, negat *eam esse sufficientem*. Debebat verò ostendere Animadversor, quî illa sufficiens sit, & quo sensu. An *mediatè* fortè? At sic æquè sufficiens vocari potest, ac elementa grammatica sunt sufficientia ad eruditionem, aliquot nummi ad divitias? Hoc verò ludere est, non ratiocinari. 4. De qua vocatione etiam inter nos disceptatur, an de vocatione ad Deum Creatorem? Haudquaquam, sed de vocatione ad Deum Redemtorem, & λύτρον ejus. An sic innumeris sufficiens data fuit prædicatio? Quî etiam censentur vocati? Homines utique mortui in peccatis, cæci, surdi. An ista vocatio ullo modo sufficiens vocari potest, quæ cæcis lumen, surdis profert sonum? Nec quicquam præterea facit.

VI. Addit, se *usurpare posse frequens meum* κατὰ τὸ βίαιον: *Nam si pauci sunt electi, plures verò vocati, latius multò patet vocatio quàm electio. Quum igitur vocatio illa sit ad salutem, aut eam esse illusoriam magnâ sui parte, aut extra electionis peripheriam sub conditione extendi. Id ipsum parabolam Christi manifestè evincere, quam ea verba clauserunt; Regem enim illum qui fecerat nuptias filii sui, qui servos suos quoquoversum missitaverat, primò ut vocarent eos quibus convivium destinatum erat, deinde, ubi venire renuerant, ut alios accerserent promiscuè atque indiscriminatim, omnes quoscunque invenirent per vias & compita viarum malos*

malos pariter ac bonos, hominibus non illusisse, sed egisse seriò, & si imparus ille qui vestem nuptialem non attulerat, sed sese ad eam rem exornasset convenienter, nunquam ejiciendum fuisse è convivio. At nequicquam ista obtenduntur ab Animadversore: Nam 1. Peccat *ignoratione Elenchi.* An enim unquam negatum à nobis, multò latius patere vocationem externam quàm electionem? Annon id à nobis & alibi & his ipsis Christi verbis expressum? An verò quæstio non est inter nos, an vocatio sit universalis, haudquaquam verò, an latius pateat electione? Quale ergo hoc *βίαιον*? 2. Cur supponit τὸ κρινόμενον, omnes vocatos esse ad salutem? Hoc enim καθόλου assertum, falsum est, assertum κατὰ μέρος, nec nobis nec causæ nostræ officit. At vocatio aliqua sæpe datur ad *officium*, ad *humiliationem*, ad *convictionem*, ad *coërcitionem*, ad *exactionem debiti*, qualis fuit illa, quâ compellatur servus Matth: XVIII, 24, 25. Nec Deus ulli illudit à quo exigit τὸ μετανοεῖν, quod primum est quod in vocatione proponitur. A quo Johannes incipit, à quo Christus, & Petrus Actor. II, 28, 39. Imò ipse Deus Gen. III. terrore & minis homini peccatum suum impingens, antequam ei proponat promissionem gratiæ. 3. Si *salus ultra electionis peripheriam se sub conditione extendit*, vel attingi potest ab illis qui extra electorum peripheriam sunt constituti, vel non; si potest, possunt salvari non electi, & potest aliquis *venire ad Christum*, etsi *Pater* eum *non trahat*, & possunt credere *non ordinati ad vitam æternam*, & potest *assequi non electio*, quæ egregia novæ Theologiæ emblemata sunt. Sin attingi non potest, falsum, eam se extendere ultra electionis peripheriam. Et conditio illa vel præstabilis est non electis, vel non; Si est, recurrunt absurda supra dicta: si non est, frustra salus sub ea ultra electionis peripheriam se extendere dicitur. Si salus etiam ultra electionis peripheriam extenditur, sub conditione, vel extenditur à Deo sub intentione, ut non electi serventur, vel non. Si prius, servabuntur, nec enim intentio Dei frustranea esse potest, vel Deus excidere fine suo: Si posterius, ad salutem talium non tendit ista vocatio, sed ad fines alios. 4. Parabolam Christi evincere quod vult Animadversor, falsum. *Scopus* ejus tantùm est, ostendere, Judæorum pervicaciam, qui primò vocati per Prophetas, & post per Apostolos, vocationem respuerint, & pœnas horrendas suo jumento sibi accersiverint, in eorum verò locum vocatas esse Gentes, inter quas etiam sint futuri hypocritæ. An ex eo sequitur, Deum Judæos omnes per Prophetas & Apostolos vocatos salvari voluisse? Quasi verò vocatio respectu multorum non fuerit merè *exactiva officii* vel merè *imperativa obsequii!* Annon illi vocati primò ad pœnitentiam? An Deus ignorabat etiam, illos pœnitentiam agere non posse, nisi illis cor carneum daret, pro lapi-

deo, quod tamen innumeris haudquaquam dare constituit? An ergo tales quibus id dare non constituit, eâ intentione vocare poterat, ut illi salvarentur? 5. An Judæis etiam omnibus & singulis convivium destinatum erat? Id verò vel *absolutè* omnibus destinatum fuit, & sic omnes venissent, vel sub conditione. Et quid est destinare aliquid sub conditione quam præstare non possis, quæcunque impotentia intercedat, modò invicta sit, quàm id ipsum non destinare? An fingendæ sunt in Deo destinationes rerum non futurarum, & quæ fieri non possunt, & quæ sunt contrariæ ipsi Dei decreto? An vel apud hominem sapientem & eventus præscium talia locum habent? 6. Nulla illusionis hîc datur species, quia vocantur omnes, qui vocantur, ad *officium*, quod & Deus ab illis poterat exigere, & illi debebant præstare. Si *excipiat* Animadversor, illos vocatos fuisse ad *beneficium*, quia vocati dicuntur *ad convivium*, regerimus. 1. Non vexandam esse parabolam, sed applicandam ad scopum, & *formale* ejus respiciendum, non *materiale*. Aliàs sequeretur, Deum intentione sua excidere, nullum Judæorum venisse, Deum de novo aliquid velut inexspectatum discere, & ex post facto demum consilia capere, & quæ sunt alia id genus. II. Dici hîc homines vocari ad *nuptias filii Regis*, quarum celebrationem demum sequitur convivium: Nuntium verò de nuptiis filii Regis hîc adumbrat nuntium lætum de Christi Filii Dei exhibitione in carne, ut sibi desponset Ecclesiam suam. Ad hoc nuntium amplexandum invitantur homines. Et quia in nuptiis convivia solent celebrari, hîc etiam sermo de convivio, per quod intelliguntur bona, quæ consequentur illi, qui ad nuptias illas Filii sunt accessuri, ut oportet. Quia verò adventus ille ad nuptias, & gaudium propter nuptias illas prius exiguntur, & participatio convivii suspenditur ab ista conditione, nemo verò istud de Filii Dei incarnatione nuntium excipere potest, ut oportet, nisi pater trahat ipsum, eo ipso patet, illos duntaxat à Deo ad nuptias illas vocari hac intentione, ut iis & convivio eas sequente potiantur, quibus ipsi gratiam facere placet accessus & gaudii illius: Reliquos verò convinci duntaxat sui stuporis & reddi ἀναπολογήτους. Et sanè quamvis ad nuptias externas possit quivis vocari sine gratia speciali, sine tali tamen nemo potest venire ad nuptias Filii Dei cum Ecclesia sua, & ad eas, ut oportet, per fidem accedere. Eo ipso itaque quia hîc in ἀποδόσει intelliguntur spirituales illæ nuptiæ, & exigitur adventus ille spiritualis, & convivium demum ex eo suspenditur, illis duntaxat destinatum censeri debet, quibus Deus gratiam dat & veniendi & gaudendi propter istud. XII. Nexus datur ultro Animadversori, si impurus ille qui vestem nuptialem non attulerat, sese ad eam rem exornasset convenienter,

ter, eum nunquam fuisse ejiciendum è convivio: Ista enim cohærent, officii præstatio & beneficii consequutio. An verò illi Deus seriò destinavit convivium sub conditione, ut se ad id veste conveniente exornaret, quem novit & malum esse & mendicum, nec vestem vel habere vel habere posse, & quam novit, nisi se dante, nullomodo haberi posse, illi verò eum se dare non velle? An verò Deus etiam talem ad officium compellens, non novit eum id nec præstiturum, nec per impotentiam sibi attractam præstare posse? Eò itaque redit tota ista subtilitas, homini isti mortuo in peccatis & malo incorrigibiliter salutem destinatam fuisse sub conditione, ut actum vitalem exereret, adeòque ne mortuus sit in peccatis, vel incorrigibiliter malus. Hi scilicet sunt *plani* illi & *aperti tramites* admiratione digni, per quos eramus deducendi! De Calvini verbis quæ attingit, & sarcasmo subjecto solicitus non sum. De priori quidem, ob institutum nostrum de humana auctoritate hîc non litigandi, ut quæ ad summam rei non facit, ad quam cæteroquin proclive nobis foret multa excipere. De posteriori verò, non magis solicitus esse debeo, quia sacra sanctè & graviter tranctanda, nec contaminanda ista purpura luto vel sordibus.

CAPUT X.

De loco Actor. XIV, 16. *An eo evertatur gratia universalis.*

BREVIARIUM Capitis decimi.

Querela injusta Animadversoris. Digressio non necessaria. Inefficacis vocationis ἀπόβλημα expensum & retortum. Animadversoris contradictio. Absurda varia. Vocatio extra verbum non tantùm inefficax est, sed etiam insufficiens in genere objecti. Gratia efficacis mala descriptio. Verba Pauli vindicata. Quo sensu siverit Deus gentes suis ipsarum viis incedere. Qui Deus se non reliquerit ἀμάρτυρον respectu Gentilium. An omnis invitatio ad pœnitentiam sit ex intentione salvandi. Assertio falsa Animadversoris, revicta. Invitationis ad pœnitentiam & fidem diversitas. Spei & fiducia salutis propositio diversa. Verba Animadversoris retorta. Invitationis ad pœnitentiam particularitas demonstrata. Vocationis particularitas etiam in N. Testamento.

I. ADduxeram eâdem thesi locum ex Actor. XIV, 16. opposita ab Animadversore in Dissertatione à me cum cura expensa, nec quicquam prætermissum, quod non cum ramento & pulvisculo omni excussum esset.

II. Quid hîc Animadversor? 1. *Accuratè*, inquit, *à se responsum.* De eo verò Lectoris æqui judicio standum, non Animadversoris, qui animadvertet,

vertet nihil responsum fuisse, quod ullo modo à me posita convellat. 2. Conqueritur de multitudine à me oppositorum, quod prolicuerit ipsi peculiarem περὶ τοῦ γνωστοῦ disputationem. Illis multis verò potiùs respondendum erat, quàm digressione non necessaria meditationes jam diu ante paratæ Lectori cum summo fastidio obtrudendæ. Quî etiam eo penso defunctus fuerit, videbitur suo loco. 3. *Hoc unum sat esse ad solutionem argumenti dicit. Duplicem esse rationem revocandorum hominum ex iis viis in quibus errant; efficacem atque inefficacem. Inefficacem illam, quæ consistit in mera objecti repræsentatione extrinsecus oblata, quam nulla virtus interior comitatur. Efficacem verò, quæ ita objectum extrinsecus proponit, ut addat præterea virtutem aliquam, cujus ope mens intus ita comparatur, ut objectum non respuat. Hanc quia Deus ad Gentilium conversionem non adhibuit, dicitur eos sivisse ambulare atque errare palantes in viis suis. Illam quia sequutus est, dicitur se non reliquisse ἀμάρτυρον, & eos ad pœnitentiam invitasse. Quando igitur,* addit, *de hoc uno instituta est, inter me & virum doctum disputatio, num Deus objectum hominibus in illa μαρτυρίᾳ Providentiæ obtulerit, quo ad pœnitentiam & ad spem salutis invitarentur, non autem an instrumentum aliquod efficax ad eorum conversionem admolitus sit, quod factum non esse certissimum est, inutiliter ex eo loco probatur id, de quo nulla controversia est, quum id, de quo disceptatur inter nos, omninò intactum prætermittatur.*

III. Quid verò frigidius & inutilius istâ responsione! 1. Peccatur *ignoratione elenchi.* Quæritur inter nos, an Deus revera velit omnes & singulos salvari. An verò talis voluntas vel homini sapienti adscribi potest, si velit *inefficacem* tantùm adhibere *rationem* homini revocando ab errore vel præcipitio, si *efficacem* possit sine ullo bonitatis suæ dispendio, nolit tamen? Quid interea sine ista juvat aliquem adhibere agendi rationem, quam sciat non tantùm non esse efficacem, sed & necessariò & inevitabiliter futuram talem, & quæ talis est ex decreto illius ipsius, qui ita omnia dispensare voluit, ut certò homo in errorem & præcipitium istud, quamvis suâ sponte & suâ culpâ incideret? Annon inde meritò infertur, potiùs noluntas tales salvandi quàm voluntas? 2. Annon Animadversor multis rationibus contendit contra celebrem quendam Theologum, gratiam subjectivam aliquam extendentem ad omnes vocatos per verbum, frustra poni istam gratiam, nisi ponatur efficax? Annon multò magis optimo jure etiam id ipsum in eum retorqueri potest, prout à nobis regestum fuit in Anterotematibus nostris, ad quæ compendioso respondendi genere silendo respondit, idque, ut innuit, ex Medicorum Consilio. 3. An si scias hominem oculis orbum esse, & ipsi proponas clarissimam etiam facem, capacem ad omnes omnino tenebras externas dispel-

dispellendas, seriò dici potes velle ut ille videat, præsertim si in tua manu sit, cæcitatem illius curare, nolis tamen? Annon impotentia invicta similis (in quo uno comparatio instituitur) in homine animali, quamvis diversi generis dicatur, ad intuitionem salutarem luminis sibi propositi? 4. Non tantùm *inefficax* dicenda ista ratio, sed *insufficiens* etiam, idque non tantùm *ratione eventus* sed & *naturâ suâ*, in genere etiam *causæ objectivæ*, quippe quæ vel repræsentat Deum Trinunum, Messiam & expiationem peccatorum per eum, vel sufficiens in hoc etiam genere dici nequit. Talem verò lucem omnibus & singulis in natura à Deo exhibitam, vel in ea videri potuisse, falsum. Ratio itaque talis non est ratio hominem ab errore revocandi, sed ratio tantùm eum in errore relinquendi. 5. Peccat denuò Animadversor *elencho definitionis*, gratiæ efficacis, quasi in eo duntaxat consistat, ut *addat virtutem aliquam cujus ope mens ita comparetur ut objectum non respuat.* An verò conversionis gratia mentem tantùm ita afficit, ut eam comparet ne respuat objectum? 6. Falsissimum, Paulum ideò dicere, *Deum sivisse gentes suis ipsarum viis incedere*, *quod efficacem istam vocationem ad gentilium conversionem non adhibuerit, etsi exhibuerit externam & inefficacem.* Glossema istud disertè evertit verba Spiritus sancti. Quo enim sensu dicitur Deus prioribus ætatibus sivisse gentes omnes suis ipsarum viis incedere? Annon quia illis sub œconomia Veteris Testamenti prius euangelizari non curavit, prout curavit euangelizari per Paulum Atheniensibus? Annon evidentissima *antithesis* est in verbis quæ habentur v. 14. & 15? *Euangelizamus vobis, ut convertamini* ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ad Deum vivum. Istud verò beneficium antehac gentibus non obtigisse addit, quippe quos Deus siverit suis ipsarum viis incedere. Et sanè hîc idem dicit Apostolus, quod à Davide dictum Psal. CXLVII. suprà ostendimus, *quod Deus verba sua, jura & statuta Israëli* patefecerit, gentibus non item. Annon idem istud exprimitur ab Apostolo Ephes. II, 12. gentes tum fuisse *sine Christo, alienos à politia Israëlis, peregrinos à fœderibus promissionis, spem non habentes, & sine Deo?* Falsum itaque, eâ tantùm de causa, quia Deus efficacem vocationem non adhibuit ad gentilium conversionem, eum dici *sivisse gentes ambulare in viis suis.* Annon Euangelium dicitur mysterium σεσιγημένον respectu gentilium à temporibus seculi, & manifestatum tantùm per Scripturas Propheticas, haudquaquam verò per viam providentiæ? Rom. XV, 25. 7. Quî Deus se non reliquisse dicatur ἀμάρτυρον, respectu gentilium, non ex glossemate Animadversoris, sed ex ipsius Apostoli verbis, & commentario sequente petendum: In eo verò consistere dicitur, quod *pluvias* illis *dederit cœlitus* & *tempora fructifera*, & *corda eorum impleverit cibo & gaudio?* An hoc est hominem ducere ad

Q Deum

Deum Redemptorem, & repræſentare τὴν σοφίαν τὴν ἐν μυστηρίῳ de Meſſia & peccatorum per eum expiatione, quæ ſola fundamentum poteſt eſſe ſpei & fiduciæ veræ remiſſionis peccatorum? An qui novit cor pœnitere neſcium hominum, & illud emollire noluit, talibus voluit eo fine iſta proponere, ut vel ad pœnitentiam revera perducerentur, vel ad ſalutem? Nec omnis invitatio ad pœnitentiam gratioſa eſt, ſed ſevera quandoque & merè *exactiva officii*, quæ haudquaquam eo fine proponitur homini corrupto, ut per eam perveniat ad vitam. 8. Falſum, de hoc uno inſtitui inter nos diſputationem, num *Deus objectum hominibus in illa μαρτυρίᾳ providentiæ obtulerit, quo ad pœnitentiam & ad ſpem ſalutis invitarentur.* At de plurimis aliis diſputamus? An Deus habuerit voluntatem univerſalem conditionatam omnes & ſingulos ſalvandi? An Chriſtus redemptionem univerſalem conditionatam exhibuerit Deo Patri? An Deus omnes & ſingulos mortalium invitaverit ad iſtius Redemptionis amplexationem, & conditionis, hoc eſt, fidei præſtationem? An iſta non ſunt controverſa inter nos? Si ſunt, cur diſceptationem noſtram ad hoc unum redigit? Si non ſunt, cur de illis litigat? Nec excipere poteſt hîc, de hoc uno controverti. Patet enim ex Theſi mea XVII; ubi hunc locum adduxi, me ex eo concluſiſſe, Deum non duxiſſe gentes illas, quas ſivit ſuis ipſarum viis incedere, ad Deum Redemptorem, & ad τὴν σοφίαν τὴν ἐν μυστηρίῳ, ſufficientem ad converſionem, etiam in genere *gratiæ objectivæ*, qualis nulla datur extra revelationem Chriſti. Aliud verò eſt, exhibere objectum, quo pœnitentia à te exigitur, aliud exhibere objectum, quo inviteris ad fidem, aliud etiam eſt, teſtimonium, quò ſpes aliqua præferri videatur placabilitatis Dei, aliud, quo præfertur argumentum fiduciæ fundatum in actuali Dei placatione. *Pœnitentia* ſimpliciter ut officium exigi poteſt, & ab homine præſtari debet, ut tale, quamvis nulla adſit ſpes veniæ. Aliàs ſine Euangelii vel gratiæ propoſitione nemo debuiſſet agere pœnitentiam de peccatis à ſe admiſſis, quo nihil abſurdius. Nec *ſpes duntaxat ſalutis* aliqua proponitur in Euangelio, ſed & fiducia, & ejus in Chriſto acquiſitio, nec placabilitas duntaxat Dei, ſed & actualis ejus placatio. 9. Eo ipſo etiam, quia certiſſimum eſt, Deum *inſtrumentum aliquod efficax* ad hominis converſionem *admolitum non eſſe*, nec admoliri voluiſſe, inutiliter planè & jejunè dicitur Deus habuiſſe voluntatem eos ſalvandi, quibus neceſſarium ejuſmodi inſtrumentum admoliendum erat, ut illi poſſint ſalvari. 10. Oſtendat etiam nobis Animadverſor rationem iſtius teſtimonii, & objectum invitans ad pœnitentiam & ſpem, reſpectu myriadum multarum, quæ ſubductæ è vivis antequam vel pœnitentiæ vel ſpei nomen aut naturam concipere poſſent? 11. Imò

cùm

cùm in N. Teſtamento fateatur *diſtinctam Chriſti cognitionem* neceſſariam eſſe ad ſalutem, poſtquam vidit à Synodis & amicis ſuis propriis exploſam fuiſſe *fidem* à ſe propoſitam *ſine cognitione Chriſti*, an diſtincta Chriſti revelatio obtigit plurimis gentibus & innumeris inter illas individuis, in N. etiam Teſtamento? An ergo gratia objectiva ſufficiens? Iudicet jam Lector, quis noſtrûm ſolidè cauſam ſuam ex hoc loco demonſtrârit, & an id inutiliter probarim, de quo nulla controverſia eſt, id verò de quo diſceptatur inter nos, omnino prætermiſerim intactum, quod mihi contra fas omne hîc impactum it Animadverſor.

CAPVT XI.

An locis Matth. x, 5. & Act. xvi, 7. *evertatur gratia univerſalis.*

BREVIARIVM Capitis undecimi.

Repetitio perpetua eorundem notata. An mera repræſentatio objecti proponatur cum intentione ſalvandi. Vniverſalis repræſentatio objecti, everſa. Voluntatis Dei duplicis diſtinctio, inanis. Voluntas εὐαρεστίας malè & explicata & applicata. Quid Deus intendat. Aliud, Deo aliquid gratum eſſe, ubi eſt, aliud, ut id ſit in ſingulis. Velleitates *Deo adſcripta, exploſa. Loquutio ἀκυρόλογος. Deum noluiſſe objectum neceſſarium extrinſecus omnibus proponi probatur. Mira Animadverſoris diſputandi ratio. Voluntas univerſalis omnes ſalvandi everſa ipſiusmet verbis. Illatio mira oppoſiti ex oppoſito. Vocationis inſufficientia reſpectu multorum. Qui Deus aliquid vel efficere velit, vel fieri. Objectio de ſapientia Dei retorta in Animadverſorem. Quî naturæ ſapienti conveniat invitatio ad pœnitentiam. Invitatio univerſalis ad ſalutem everſa. Declinatio quæſtionis aperta. Ignoratio Elenchi, & mutatio ſtatus controverſiæ. Vocationis particularitas probata. Τοῦ χρηστοῦ τοῦ Θεοῦ allegatio inanis. Ignoratio alia Elenchi, & declinatio quæſtionis. Verba Animadverſoris retorta. Cauſa prædicationis Euangelii ſunt ſoli electi. Particularis vocatio, & particularis ſalvandi voluntas, oſtenſa. Mandatum prædicationis geminum confuſum ab Animadverſore. Verba Animadverſoris retorta contra univerſalem vocationem. Invitationis per τὸ χρηστὸν inſufficientia.*

I. DVximus argumentum eadem Theſi XVII. ex locis iſtis, & demonſtravimus, iis gratiam univerſalem everti. *Exceptiones* quin etiam Animadverſoris confutavimus κατὰ πόδα in Exercitationibus noſtris, cauſam noſtram non contumeliis, nec conviciis, nec dicteriis, vindicando, qualibus armis pugnat ubique, ſed denſâ vel verborum Scripturæ vel rationum congerie.

II. Quid nobis hîc reponit Animadverſor? 1. *Reſponſionem paulò generaliorem ad hæc loca pendere ex ſuperiore. Vti duplex eſt ratio vocandi homines ad ſalutem, una quæ conſiſtit in mera objecti repræſentatione externa, altera quæ*

sita est in adhibitione efficacitatis alicujus internæ, sic duplex, inquit, *est Dei in eo negotio voluntas. Vna est vehemens & definita, quæ omnia impedimenta perrumpere constituit, ut rem quam perficere deliberatum habet, tandem aliquando det effectam. Altera consistit in εὐαρεσίᾳ, quæ eò quidem propendet & inclinatur, ut & rem, quam intendit, gratam habeat atque acceptam, & eam effici procuret, quantùm id objecti propositione atque externa invitatione impetrari potest: Non verò eò usque vehementiæ progredi, ut quæ in malitia ingenii humani obstacula sita sunt, illa pervincere adhibitione omnipotentiæ moliatur. Constare quidem certè, Deum noluisse salutem vel gentium vel Samaritanorum, apud quos Euangelium promulgari noluit, ab ea voluntate, quæ nihil reliqui sibi facit, quo minus id revera præstet, quod consilio designavit. At non inde sequi, Deum eorum noluisse salutem ab ea voluntate, quæ consistit in εὐαρεσίᾳ quæque externâ invitatione & objecti propositione contenta est. Vt enim ex eo quod instrumentum illud solum efficax apud eos non est adhibitum à Deo, rectissimè colligitur, Deum noluisse eos vocare efficaciter: sic eo quod illos objecti externi repræsentatione invitavit, colligere atque concludere promptum esse, non vacasse eum omni voluntate tales servandi. Nimirum ut non decet ejus sapientiam, quum aliquid destinato consilio efficere vult, non admovere instrumenta absolutè necessaria: sic illius naturæ cum sapienti tum veraci non convenire, quemquam ullo modo invitare ad eam rem, quam omnino non præbere decrevit.*

III. Observet Lector. 1. Eandem distinctionem perpetuò repeti centies explosam, & confutatam. 2. *Rationem vocandi consistentem in mera objecti repræsentatione externa* sitam exhiberi non posse, eâ intentione ut ille salvetur, quem nôris nec oculos habere, nec mentem dispositam ad ejus receptionem, ob defectum incorrigibilem & insuperabilem sive is *moralis* dicatur sive *naturalis*. Et quem curare possis, nolis tamen. 3. Vniversalem objecti repræsentationem supponi, non probari, objectum enim quod necessariò hîc repræsentandum est, Christus est & actualis Dei per eum placatio, quæ nunquam universaliter proposita fuere. Imò ne in Novo quidem Testamento ad omnes hactenus œconomiæ Christi ministerium pertigit. Ostensum etiam, ne τὸ γνωστὸν quidem τοῦ Θεοῦ omnibus & singulis mortalium, vel per stuporem, aut defectus naturales alios, hebetudinem v. g. aut sensuum aut rationis, vel per ætatem etiam objici potuisse. 4. *Non alicujus tantùm efficacitatis internæ adhibitione opus est*, sed vorticordiæ, ut ipse disputat contra Theologum celeberrimum. 5. His ipsis locis à me allatis tollitur evidenter universalis propositio objecti, & à gentibus ac Samaritanis, & ab incolis Bithyniæ, idque ex ordinatione Dei, è quibus plurimi sublati, antequam Euangelium ad loca illa perveniret. 6. Duplex in eo negotio Dei voluntas supponitur, non probatur.

Et

Et repetuntur tantùm nova Scholæ placita, ut demonstratum. Vna tantùm verè & propriè Dei voluntas est, quam hîc vocat Animadversor *vehementem ac definitam*, quæ omnia impedimenta perrumpere constituit, ut rem det effectam. Nemo qui sapit aliam voluntatem habet, si effectus ab eo solo pendeat, & eum seriò desideret, & nôrit aliter eum obtineri non posse. 7. Voluntas εὐαρεσίας & malè explicatur, & malè Deo affingitur, quòd eo propendeat & inclinet, ut rem, quam intendit, gratam habeat & acceptam, & eam efficere procuret, quantum id objecti propositione & externâ invitatione impetrari potest. Nihil enim Deus intendit, quod non fiat, vel efficacitate ipsius, si bonum sit, vel permissione ipsius, hoc est, non impeditione & directione, si sit malum. Imò nihil Deus intendere propriè dicitur, præter gloriam suam, nihil enim intendit accuratè loquendo, quod non summè amabile est. Quis quæso hominem non prorsus stupidum intendere dicat, quod sciat non tantùm non futurum, sed etiam ne fieri quidem posse, & quod ne fieret apud se jamdudum constituit, si res ab eo uno pendere supponatur? Ipsa sanè conversio, & salus vel *bonum* tum *virtutis* tum *felicitatis* ubicunque datur, non possunt non Deo grata esse, sed Deo gratum esse, ut in omnibus sint, id verò falsum. Si enim hoc gratum fuisset Deo, nihil obstare potuisset, quominus darentur in omnibus, & Deus sapientissimè providisset, ut in omnibus talia essent, nec ei rei quicquam intercessisset, vel intercedere potuisset. 8. Nemo sapienter dici potest intendere aliquid per objecti propositionem, & externam invitationem, quod scit per ea impetrari non posse, non magis quam si quis dicat intendi face cæci oculis admotâ, ut videat. 9. Indignæ Dei majestate & sapientiâ sunt istæ loqutiones, *voluntatem Dei eò usque vehementiæ non progredi, ut obstacula pervincere, adhibitione omnipotentiæ, moliatur.* Quid hoc enim aliud est quàm *velleitates*, desideria inania, volitiones graduales, & magis vel minus vehementes, contra sanam omnem rationem, Deo adscribere? Imò quia Deus novit, nisi adhibeat omnipotentiam ad pervincenda ista obstacula, ut loquitur, frustranea fore omnia reliqua, & tamen eam adhibere non vult, talem eventum ab eo intendi, dici sapienter nequit. Nec molitione anxiâ Deus opus habet ad pervincenda obstacula, sola voluntas Dei operi isti & omnibus aliis perficiendis sufficit. 10. Non tantùm constat, Deum noluisse vel Gentium vel Samaritanorum salutem istâ voluntate, quæ revera præstat, *quod consilio designavit*, sed & loco isto probatum, Deum noluisse Euangelium extrinsecus etiam, & quidem sub œconomia N. Testamenti, multis ex illis proponi, adeòque Deum noluisse objectum istud repræsentari, sine cujus cognitione salus dari non poterat.

rat. Egregia verò ista disputandi ratio! Probatum à me expressissimis locis, Deum objectum multis propositum noluisse; respondet Animadversor, non inde sequi, Deum noluisse eorum salutem ab ea voluntate, *quæ objecti propositione contenta est.* Quid projectum magis & putidum? At annon prohibuit Paulum & Apostolos adire tales, & illis annuntiare Euangelium? Quid verò hoc est, nisi impedire illos ne proponerent objectum, & nolle id multis proponi? An tales externè invitati ad Christum, quibus beneficium istud innotescere noluit? Ista revera mira sunt, & ostendunt, quò usque præconcepta dogmata tuendi vel libido vel pertinacia deducat. 11. Et quia rectissimè colligitur ex eo, quod instrumentum illud solum efficax apud eos adhibitum non est à Deo, Deum noluisse eos vocare efficaciter, rectissimè etiam inde colligitur, Deum noluisse tales servari, cùm nonnisi hoc uno medio adhibito homines servari possint. Qui enim non vult erga hominem, verbi gratiâ, in mare demersum, illud unum remedium adhibere, quo inde extrahi potest, ille hominem perire vult in aquis, non ex eis emergere, quando in ipsius manu est, illi & funem tendere, magis si in ipsius manu esset, illi facultatem & voluntatem dare funem apprehendendi, nollet tamen. 12. Notet etiam Lector egregiam illationem! Probatum à nobis, Deum noluisse discipulos suos ire in viam gentium, & in urbes Samaritanorum, vel Paulum & Timotheum contendere Bithyniam versus, adeòque noluisse illis Euangelium annuntiari: Hinc ille colligit, Deum illos (de istis enim hîc nobis sermo & ipsi Animadversori immediatè antè) *objecti externi repræsentatione invitasse*, adeòque non omni voluntate tales servandi vocasse. Quibus hîc exclamationibus non opus foret? At eo ipso, quia illud noluit, noluit illis objectum externum necessarium cognitu ad salutem, sub Novo saltem Testamento, repræsentari. Sin idem de aliis objiciatur, quibus objectum externum repræsentatum, varii à nobis vocationis externæ fines indicati, qui & sancti sunt & sapientissimi, etsi nullâ voluntate tales salvandi suppositâ. Et sanè tales tantùm dici possunt invitati fuisse per τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ ad pœnitentiam. At illud nec sufficiebat ampliùs, saltem in N. Testamento, *ex hypothesi* ipsius Animadversoris, nec quicquam erat nisi exactio officii. 13. Nihil etiam Deus vel efficere vult vel fieri, quod *non destinato consilio* velit, nec enim alia summè sapientis voluntas esse potest, qui consilia irrita & inania habere non potest sine naturæ suæ perfectissimæ eversione, quæ homini vel minimùm provido in culpam imputari solent. Quotiescunque itaque aliquid revera vult, instrumenta absolutè necessaria admovet. 14. Invadit Animadversor sæpè acriter in me, quando dico, aliquid sapientiæ Dei non convenire, & insultat mihi procaciter, quasi sapientiæ

pientiæ Dei rationes omnes perſpectas mihi eſſe cenſeam. Vel itaque ipſe perſpectas eas omnes habet, quod an ſibi tribuat nos docebit, vel ſi eas perſpectas non habet, aut ego ex ſapientia Dei argumentum ducens abſolvendus ſum, vel ipſe juxta mecum damnandus. Proclive enim hîc mihi regerere, eum rationes omnes ſapientiæ Dei perſpectas non habere, adeòque non ſequi tale quid, non decere ejus ſapientiam, vel *illius naturæ ſapienti non convenire.* 15. Adde, & ſapienti & veraci naturæ omnino convenire, hominem invitare ad rem, quam præſtare debet, nimirum pœnitentiam, quamvis ejus præſtandæ facultatem ei conferre nolit, quod ipſe reſpectu innumerorum fateri cogitur. Si obtendatur ab Animadverſore invitatio ad ſalutem, ſupponit eam univerſalem eſſe, non probat, & eo ipſo, quia Deus eam ſuſpendit à conditione à ſe ſolo pendente, nec aliunde parabili, & decrevit ejus gratiam paucis largiri, noluit omnes ſalvari, non voluit, non magis quàm ſi quis proponat captivo liberationem, ſi cancellos ferreos perrumpat, quamvis nôrit eum loco ſe movere non poſſe, ille liberationem captivo illi promittere cenſeri non debet, ſed potiùs miſeriæ illius illudere. Chriſti verò in miniſterio verbi proceſſus ſanctiſſimus eſt & ſapientiſſimus exigendi τὸ μετανοεῖν, interdum ad *converſionem*, interdum ad ſolam *convictionem* & humiliationem, utrumque pro libertate ſua & jure partim αὐτοκρατορικῷ, partim ſubnixo hominis officio. Nec unquam is illudit alii qui exigit ab eo id quod debet, etſi ſuo jumento impotentiam id præſtandi ſibi accerſiverit.

IV. Videamus jam *ſpeciales* Animadverſoris reſponſiones 1. *Specialius*, inquit, ad *priorem locum reſponderi poteſt, miſſionem illam diſcipulorum Chriſti, cujus mentio eſt* Matth. x, 5. *pertinuiſſe ad id Chriſti miniſterium, de quo ſupra dictum eſt, quum rationem reddidimus cur* διάκονος τῆς περιτομῆς *appellaretur. Sic enim Dei ſapientiâ comparatum erat, ut quamdiu Chriſtus in terris degeret, ejus prædicatio ſolis Iudæis addiceretur. Poſtquam cœlo receptus eſt, Deique veritas atque amor erga populum iſtum teſtatus fuit, tum ſalutis nuntius ſeſe ad reliquos populos latè diffudit. Interea, ubi vox Apoſtolorum ſilebat,* τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ *ex omnibus mundi partibus ſeſe exerens, homines ſonorâ, ut loquitur Calvinus, prædicatione alloquebatur.* Obſervet Lector 1. Declinari ab Animadverſore ſtatum quæſtionis, quæritur inter nos, an objectum ſufficiens ad ſalutem, adeòque doctrina Euangelii, ſub Novo ſaltem Teſtamento omnibus propoſita fuerit, vel non: Probatam dedimus partem negativam allegatione loci Matth. x, 5. quia Euangelium Gentibus & Samaritanis proponi diſerto Chriſti interdicto diu non debuit. Reſpondet Animadverſor, miſſionem illam diſcipulorum pertinuiſſe ad id Chriſti miniſterium in terris, ubi ejus, ut miniſtri circumciſionis, prædicatio

ſolis

ſolis Judæis addici debebat. At non quærimus *de cauſa*, cur id factum ſit, ſed *de re*, an id factum ſit? De *cauſa* non litigamus, nec dubitamus, ſapientiſſimè Chriſtum intra fines Gentis Judaicæ ſe continuiſſe. Quia verò tale, ex voluntate Dei, eſſe debuit Chriſti miniſterium, negamus meritò, gentibus & Samaritanis Deum eo tempore voluiſſe objectum ſufficiens propoſitum ad ſalutem. Nec agitur hîc tantum de Chriſti prædicatione, ſed & de prædicatione Apoſtolorum à Chriſto inſtitutorum, quos & ipſos voluit ſe in prima miſſione quæ Matth. x. intra fines gentis Judaicæ continere. 2. Quot etiam homines exſpirarunt inter Gentiles & Samaritanos, antequam Chriſtus cælo reciperetur, & ſalutis nuntius ſeſe ad reliquos populos latè diffunderet? Ipſe fatetur in Defenſione Calvini, non tantùm longo temporis tractu ad id opus fuiſſe, ſed ne hodieque quidem Euangelium populis omnibus innoteſcere. Sin Deo aliter viſum fuiſſet, potuiſſet & amorem ſuum erga populum Judaicum ſufficienter teſtari, & tamen Euangelicum lumen gratiæ æquè diffundere ac lumen naturæ. 3. An verò τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ ex omnibus mundi partibus ſeſe exerens hominibus propoſuit Chriſtum & placamentum per eum Deo exhibitum? Id verò nec Calvinus dicit, nec verum eſt. Agimus verò non de prædicatione Dei Creatoris, ſed de prædicatione Dei Redemptoris, & de ſapientia Dei quæ in myſterio eſſe dicitur, ut diſertè habet Theſis noſtra XVII. Nihil ergo agit Animadverſor iſtâ exceptione.

V. An verò melius rem gerit loco poſteriore? *Ad poſteriorem*, inquit, *ſpecialior reſponſio in promptu eſt. Quia nulli tum in Bithynia electi vocandi erant, opera autem Pauli & Barnabæ erat alibi magis neceſſaria, ſpiritus qui eorum miniſterium regebat atque moderabatur, quique illis in mandatis dederat, ut facem Euangelii per univerſum terrarum orbem circumferrent, eos aliquantiſper avocavit ab eis locis, ad quos eos ferebat animi ſui impetus, ut operam iis navarent quorum tempus appetiverat, ut ad Chriſti cognitionem efficaciter vocarentur. At interim idem τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ alios ad pænitentiam invitabat.* At 1. Quid hîc denuo præter meram *ignorationem Elenchi?* Quæritur, an Deus omnibus objectum neceſſarium ad ſalutem repræſentatum voluerit per vocationem externam, oſtendi, id non factum, ex eo quod Deus prohibuit Apoſtolos, ne incolis Bithyniæ aliquandiu annuntiarent Euangelium. Quid hîc regerit Animadverſor? *Cauſam* adducere conatur, cur id Deus prohibuerit. At non agitur *de cauſa* prohibitionis, ſed *de re*, annon prædicatio Euangelii certis locis à Deo diu prohibita fuerit, adeòque annon concidat univerſalis vocatio ad ſalutem neceſſaria? 2. Si cauſa prohibitionis, ne prædicaretur Euangelium, fuit, quod nulli tum in Bithynia electi vocandi erant: Ergo directus finis prædicationis Euangelii & *per ſe*

eſt

est electorum vocatio, adeòque illorum conversioni destinatur ministerium verbi non verò conversioni aliorum. Et sanè, si, ubi nulli electi sunt vocandi, Euangelium non prædicatur, propter illos tantùm prædicatur per se, quod absurdum alibi videtur Animadversori. Sua itaque denuò hîc vineta cædit. 3. Cur etiam Deus operam Pauli & Barnabæ alibi magis necessariam esse voluit, nisi quia alios elegit alibi, non in Bithynia, alios alibi converti voluit, non hîc, & semper manet particularitas istius vocationis, quam ex hoc loco demonstravimus, adeòque & particularis voluntas de salvandis hominibus. 4. Falsum, Spiritum sanctum in prima missione discipulis Matth. x. in mandatis dedisse, ut facem Euangelii per universum terrarum orbem circumferrent. Mandatum illud postmodum demum datum Matth. XXVIII, 19. 5. Non quæritur, an Spiritus eos avocârit, sed annon, quia eos avocavit, Deus noluerit multis Euangelium proponi, qui extincti fuêre antequam illis annuntiaretur. 6. Et quia *multorum tempus nunquam appetit*, ut ad Christi cognitionem efficaciter vocentur, imò ut vel vocentur etiam externâ vocatione, sine qua salvari non possunt, Deus utique tales salvari noluit. 7. Invitatio ad pœnitentiam per τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ nec sufficere poterat, ut quæ ducebat tantùm ad Deum Creatorem, non verò ad Deum Redemptorem, nec ad *beneficium* Euangelicum (quorum *distincta cognitio* in N. Testamento necessaria) sed ad *officium* duntaxat, quum fateatur Animadversor solam vocationem per verbum esse *ministerium Spiritus*, sine quo tamen fieri non potest, ut quisquam salvetur.

CAPUT XII.

Vindiciæ Primæ Rationis: *Voluntatem universalem miserendi nec cum sapientia Dei, nec cum ejus* bonitate *conciliari posse.*

BREVIARIUM Capitis duodecimi.

Querela iniqua Animadversoris Falsa ejusdem assertio. Animadversoris contradictio. Mala fides ejusdem in falsò mihi affictis. Eadem contra ipsum retorta. Declinatio confutandorum. Repetitiones inanes. Breviloquentia Animadversoris demonstrata. Inutilis Lectoris circumductio. Inanis distinctio mediorum sufficientium & necessariorum. An oportuerit Deum media suppeditare. Absurda assertio, homines non debuisse Deum placare. Quæ media necessaria fuerint ad salutem. Axioma Animadversoris, hominem non teneri præstare, quod non potest. *Absurda varia. An placationis justitiæ divinæ manifestatio universalis fuerit vel sit. Verba Animadversoris retorta. Quis finis manifestationis placationis justitiæ divinæ. An ad eam omnes confugere potuerint. Media absolutè necessaria ad salutem non omnibus suppeditata. Ne placabilitatis quidem*

Dei manifestatio universalis est. Petitio τῆ ἐν ἀρχῇ. An Deus placationis suæ justitiæ aliquam omnibus dederit significationem. Τῦ γινεσι interpretatio precaria. Via ad indifferentiam religionum aperta. Verba Animadversoris retorta. Qui aliquid dicatur sufficiens. Absurda suppositio. Similia Animadversoris, inania. Suppositiones aliæ inutiles. An placatio exhibeatur sub conditione tantùm, ut ad eam confugiamus. Absurda Deo & Christo affictа. Argumentationis nostræ firmitas. Nulla media multis suppeditata. Deum propriè non velle omnium & singulorum salutem, probatum ex Animadversore. Prædestinatio universalis ab eo eversa. Quæ sint ἐνεργείαι Animadversoris. An eliciantur ex Dei proprietatibus. Absurda Deo afficta. Vota inania & alia Deo non digna. An in Deo sint virtutes ad certam creaturæ qualitatem determinatæ. Loquutio ἀκυρόλογος & absurda. Animadversoris contradictio. An bonitas Dei non potuerit amare creaturam peccatricem. Absurda Animadversoris assertio. Distinctio amoris communicationis & complacentiæ. *An Deo tribuenda sit voluntas conditionata respectu Adami integri. Qui ipsi felicitatem voluerit. Voluntatis universalis conditionatæ eversio. An Deus diversis voluntatis actibus decreverit lapsum Adæ. An Deus velit aliquid, quod novit nunquam futurum. Misericordiæ Dei descriptio vitiosa. Absurda ex ea consequentia. Dilectio conditionata eversa. An Deus non possit misericordia tangi hominis, si in peccato induresсat. Illatio inanis & absurda. Illatio inconsequens alia ab ignoratione actuum sapientiæ divinæ. Vnde metiendæ sint rationes sapientiæ Dei. An Deus dici debeat sequi rationes in actibus sapientiæ. An ejus sapientia sequatur naturam rerum. Falsa causa terræ suspensæ in medio mundi. Absurda & insufficiens illatio. Misericordiæ conditionalis absurditas. Misericordiæ actus primus erga peccatorem, & necessarius quidem. An qualitatem in objecto postulet, an verò det. Petitio τῆ ἐν ἀρχῇ. Misericordiæ actus duo conjungendi erga hominem. Imò unus tantum adæquatus constituendus. Misericordia Deo tributa ab Animadversore est voluntas eum damnandi. An fingenda in Deo* misericordia absoluta & conditionata. *Istius absurditas. Illius sufficientia. An misericordia absoluta eliciat actum conditionatæ. Contradictio Animadversoris. Inutilitas gratiæ objectivæ solius ob duplex hominis malum. An malum physicum moveat misericordiam condonatricem. Assertio absurda Animadversoris. Vnde arcessenda sit motio misericordiæ Dei. Absurdum impactum sententiæ Animadversoris. Misericordiæ conditionatæ absurditas. Ignoratio Elenchi, & mutatio status quæstionis. Hortatio ad pœnitentiam duplicis generis est. Voluntas Dei de multis servandis probata. Status quæstionis denuo mutatus. Digressio inutilis. Exceptio absurda. An Deus abolitionem vitii spoponderit sub conditione. An fidem polliceatur & qui. Ignoratio elenchi notata. An dicendum dari spiritum* ob fidem. *Assertio Animadversoris de adoptione retorta. Relatio alia fidei ad adoptionem & salutem, alia ad voluntatem salvandi. Status quæstionis iterum mutatus. Verba Animadversoris retorta. Qui Deus velit dare fidem, an absolutè, an sub conditione.* Confessio & Catechesis *Ecclesiarum Gallicarum vindicata. Declinatio objectorum notata. Brevitas Animadversoris. Putida observatio super τῷ ἀδυνάτῳ. Digressio inutilis. Alia ejusdem commatis. Distinctio inanis potentiæ. Ἀδυναμίαι notata & mera verborum ludibria. Confusio duplicis status hominis. Annon in multis malum ethicum coincidat cum Physico. Vsus & rectus usus facultatum confusus. An morale vitium consistat universaliter in malitia & ignorantia affectata. Verba Animadversoris retorta. Verum & bonum Euangelicum an omnibus sint objecta. Præstatio fidei est ἀδύνατος in corruptis secundùm ipsum Animadversorem. Elenchus parium inter promissiones & minas demonstratas. Finis varii exactorum debitorum. Causa variæ pœnarum non electorum. Orthodoxorum Theologorum responsio perstricta.*

Exer-

Exercitio justitiæ nihil decedit sapientiæ vel bonitati Dei. Iustitiæ patefactio finem suum assequitur non patefactio bonitatis. Synodus Dordracena *laudata. Promissionis conditionalis inutilitas ostensa. Argumentatio Animadversoris expensa. Utilitates variæ promissionum respectu non electorum. Animadversoris verba retorta. Falsa suppositio gemina. Annon utilia interdum evadant damnosa.* Τὸ ἐν ἀρχῇ *cum contradictione notatum. Consequentia vana. An fides non electis sit aliquo modo possibilis. Absurda varia. Inane* ὑφηγμ *de facultatibus in homine reliquis. Illatio Animadversoris inanis. Argumentum illius novum. Ejus examen. Comparatio duplicis impotentiæ exposita & restricta. Ignoratio Elenchi notata, & paralogismus à dicto secundum quid. Observatio beneficii conditionata an detur, cum intentione salvandi. An vel fides vel salus pendeant à voluntate hominis corrupti. Absurda varia impacta Animadversori. Hallucinationis accusatio absterſa. Comparatio à cæco allata, vindicata.* Ἀφιλόσοφον *Animadversoris dictum repetitum. Comparatio vexata præter rem. Concessio Animadversoris retorta. An cæcitatis naturalis causa sit in inopia facultatum naturalium. Dictum* ἀφιλόσοφον. *Ignoratio Elenchi notata, & disputandi ratio observata ab Animadversore.*

I. ACtum retro de *locis Scripturæ*, & illi à nobis vindicati: Sequuntur vindiciæ *rationum* à nobis oppositarum dogmati de Gratia Universali. Antequam *primam rationem* nostram aggrediatur Animadversor 1. Rhetoricatur super prolixitate mea. At nequicquam. Nec enim digressiones ullæ à me more ipsius quæsitæ, sed κατὰ πόδας. Dissertatio illius excussa, & quod à me petiit, accuratè responsum ad singula, & sophismatibus ac exceptionibus ac distinctionibus ejus obviam itum, ne quid dissimulatum à me queri jure posset. Causæ quin etiam prolixioris paulò scriptionis à me ostensæ præfatione ad Lectorem, quam hominibus æquis gratam fuisse non tantùm auguror, sed etiam ex Magnorum Virorum relatu scio. 2. Cavillatur, *non posse viginti folia perlegi, quin vel omnia argumenta mea occurrant vel eorum certè, magna pars, ut vix unum aut alterum ex eis desideretur.* At vel hoc verum, & sic non opus erat LXX voluminibus, ad confutationem mearum Exercitationum, nec à me pensum ab ipso exactum, quod totam ipsius vitam occuparet, ut magnificè queritur alibi, & quod præstari non posset. Annon compendio etiam sic satisfieri potuisset omnibus à me dictis? Et haudquaquam opus erat laciniosо volumine, quod omnium patientiam lassaret, & extorqueret vetus illud δός μοι λεκάνην. Vel id falsum, adeòque asserendum non erat tantâ cum fiducia tanto veritatis vindici. Alterutrum etiam falsum esse necesse est, ut vel omnia viginti paginis occurrant vel non omnia: Si prius, posterior assertio inanis est, si posterius, prior falsa est, si etiam *viginti paginis* omnia occurrant à me producta in Opere toto Exercitationum, vel id demonstratum nobis dabit Animadversor, vel resorbebit à se temerè dicta. Si tota etiam materia ad viginti paginas

reduci poteſt, annon prolixitatis dicam ſibi ipſi ſcribit, quippe qui immane quantum prolixitatem omnium quotquot ſunt ſcriptorum ſupergreſſus eſt, ſpiſſo volumine & majore forma, minore etiam charactere exſcripto, oppoſito viginti pagellis. 3. Mihi contrà candorem omnem affingit, *à me dici, me operam dediſſe, ut quacunque ex parte unum ex tribus voluminibus aperiretur, nemo eſſet tam incurioſus, vel negligentior, vel tam faſtidioſus in legendo, cui vel invito magna pars iſtorum argumentorum ob oculos non obverſaretur,* Cauſam non dico, quin, ſi tale quid à me dictum fuerit, ludibrium debeam Lectori; ſin hoc mihi affingat Animadverſor, ut affingit, cauſæ nihil erit, cur non malâ fide, ne quid durius dicam, mecum egiſſe videatur. Hoc revera faſſus ſum in præfatione ad Lectorem, *iteratis vicibus eadem à me argumenta inculcata, ſed datâ operâ. Nec enim quoſvis Lectores nos ita propitios nobis polliceri poſſe, ut omnia à capite ad calcem excutiant nec de re prius pronuntient, quàm totam cognoverint. Lectoribus itaque, qui hinc inde quædam delibant pro arbitrio, me conſultum voluiſſe, ut ubique nodis nexis cuneos ſolidos adhibitos reperirent, nec illis opus eſſet anxiâ perquiſitione, quid ad rem & cauſam alibi dictum eſſet. Id & cum Lectoris compendio fieri, & ingenuum diſputatorem decere.* An verò iſta ſimilia ſunt, dicere, ideo quædam repeti, ut nodis nexis reſponſiones ſuis locis aptatæ reperirentur, & dicere, *id operam me dediſſe, ut nemo eſſet tam incurioſus & negligens in legendo, cui vel invito magna pars iſtorum argumentorum ob oculos non obſervaretur, quacunque in parte unum ex tribus voluminibus aperiret.* Tuam fidem Lector! Confer & judica, an hæc affingere deceat virum Theologum, Fratri, & quâ ſui & Lectoris fiduciâ hoc & plurima id genus alia ita confidenter affirmet Animadverſor! Judicet, an hoc ſit Chriſtum imitari, an ultrò περπερεύεσθαι? 4. Fruſtra itaque addit, ubi illa à me in hac diſputationis parte refutata fuerint, cauſam me dicere non poſſe, cur non eâdem operâ ingens illa moles disjecta eſſe diſſipataque judicetur. Falſo verò fundamento iſta ſuperſtructa eſſe, jam oſtenſum. Præterquam quod ſi id verum eſſet, à tam operoſa ſcriptione ſibi temperare debuiſſet Animadverſor, & rationem æquè audire ac conſilium Medicorum.

II. His magnâ ῥητορείᾳ prolatis, primum argumentum meum aggreditur, quod per univerſum Exercitationum Opus *fuſum* eſſe dicit. Si id infirmum ſit, ne ſemel quidem proponi debuit: Sin firmum, prout firmiſſimum eſt, quamvis centies repetitum ſit, nihil amittit ob id roboris. 1. Truncat, non repetit integrè argumentum noſtrum cum ὑποφορᾷ & ἀνθυποφορᾷ quadam propoſitum Theſi VII. 2. Dicit, *ſe hunc paralogiſmum fuſè refutaturum in prima parte ſpecialiorum Animadverſionum, hîc tamen breviter expediendum eſſe.* At quid opus iſtâ repetitione? Vel enim hîc ſuffi-

sufficienter à me dicta (quæ *paralogismum* vocat, non probat) refutat, vel non. Si non, debuit ea sufficienter refutare. Sin id fecit, hoc loco, quid opus fusâ illâ refutatione in parte speciali? Sic vel in parte sequente speciali sufficienter à me dicta confutat, & sic eadem frustra hîc ponit, vel non, & sic fusa etiam ipsius refutatio sufficiens non est. An morosus iste repetitionum exagitator continuis repetitionibus Lectori fastidium creare debebat, & me interea repetitionum vel confusionis arguere? Observet etiam Lector, *breviter* rem expediri ab Animadversore, quando paucis lineis opponit paginas tredecim ingentes majori formâ & minori charactere. An justam ampliùs de mea prolixitate querendi occasionem habeat, vel ex sola collatione ista liquebit.

III. Quî verò rem ipsam aggreditur? 1. *Distinguenda*, inquit, *esse media, quæ sunt ad salutem cùm necessaria, tum sufficientia etiam. Alia enim esse, quæ Deum omnino suppeditare nobis oportuit, quia ipsi illa ad salutem nobis procurandam adhibere nec potuimus, nec debuimus. Alia verò esse, quæ ipsi per nos adhibere debuimus, atque ideo potuimus aliquando. Nam si nullo modo id possemus, ne præstare quidem certè propterea teneremur. Ad prius illud genus duo pertinere, justitiæ divinæ placationem, quam ipsi per nos præstare non potuimus in æternum, & placationis illius manifestationem, ut spe excitati ad eam confugeremus. Nec enim per nos nos divinare potuisse, Dei justitiam esse vel placatam, vel placabilem, nisi id ipse Deus nobis revelasset. Ad posterius pertinere illum motum animi, qui spe ex ea manifestatione concepta ad Dei clementiam & placabilitatem confugiat. Prioris autem illius gratiæ media, ut sunt absolutè necessaria, sic etiam esse omnibus suppeditata. Nam & Deum Redemptorem dedisse, qui justitiam ipsius placaret pro omnibus, modò ad Dei elementiam & misericordiam confugerent, & Deum placationis illius suæ justitiæ omnibus aliquam significationem dedisse. Aliis per verbum in quo τὸ πιστὸν revelatum est, aliis per opera providentiæ, in quibus manifestum factum τὸ γνωστὸν, hoc est, id quod de Deo, deque ejus bonitate & placabilitate erga genus humanum cognosci debet. Id à se in secunda parte evidentissimè demonstratum. Vt autem media illa erant absolutè necessaria, sic etiam a Deo semel subministrata sufficientia facta esse. Id enim sufficiens esse, quod ita naturâ suâ comparatum est, ut si adhibeatur ad id, cui efficiendo destinatum est, id det effectum, ut pharmacum est sufficiens ad sanam valetudinem restituendam, quod morbum certissimè depellit, si hauriatur, & pecunia est sufficiens ad debitum aliquod exsolvendum, quæ obligationem exæquet, si persolvatur, & serra est sufficiens ad lignum aliquod scindendum, quæ revera id dividit, si ad id admoveatur, & tractetur ex arte. Quando igitur & placatio illa justitiæ divinæ à Christo facta nobis salutem conferre potest, si ad Dei misericordiam confugiamus, & placationis illius revelatio spem ingerere potest, & nos ad se allicere, tanquam ad salutis perfugium, si men-*

tem atque animum ad ea convenienter appellemus, dubitari non posse, quin media ad salutem sufficientia dici possint. Cur enim quod omnibus aliis rebus cuique in suo genere conceditur; duabus illis, quibus in suo genere nihil omnino deest, à nobis denegaretur? Si ergo argumentatio, quæ negat voluntatem universalem miserendi conciliari posse, cum sapientia & bonitate Dei, nulla alia re nititur, nisi quod nec summè sapientis est, nec summè boni, velle salutem cujus vel nulla suppeditantur media, vel insufficientia saltem, illam corruere, quia media sunt omnibus ad salutem, eaque sufficientia, administrata.

IV. Observet Lector paucis lineis ista omnia dici potuisse, sine tanto schemate, sufficientia media omnibus fuisse administrata, & quæ illa forent: Magno tamen conatu nihil agi, & quædam repeti sine probatione, quædam absurdè proponi. 2. Frustra distinguit hic media *necessaria* & *sufficientia*. Quæ enim hîc necessaria sunt, sufficientia etiam sunt, & quæ sufficientia, etiam necessaria. 3. Observandum, *non oportuisse* Deum ulla media nobis suppeditare, sed ex mero beneplacito suo suppeditasse, quæ suppeditavit, ut cui liberum erat homines æquè relinquere in sua pernicie ac Angelos. 4. Notet etiam Lector, inter media, quæ Deum nobis suppeditare oportuit, *quia ipsi illa adhibere nec potuimus, nec verò debuimus,* referri *placationem justitiæ divinæ.* An verò illam placare non debuimus, quamvis non potuerimus ex nobis? Quid verò magis vel inconsideratum, vel ἀθεόλογον? 5. Omnia media & interna & externa à Deo suppeditanda erant illis, quos salvos cupiebat, non aliqua tantùm. Inter quæ (quoad externa) ex potissimis fuit revelatio Christi & placationis Dei per eum, quæ haudquaquam omnibus concessa. 6. An ideo, *quia debemus* præstare aliquid, *id possumus*? Annon satis, nos *id potuisse*, quamvis id *non possimus* ampliùs? Observet verò Lector axioma Animadversoris: *Si nullo modo id possemus, ne præstare quidem certè propterea teneremur.* Si hoc obtineat, nec Diaboli, nec damnati, nec reprobi in terris cessare debent à Deo & Christo insectando. Nec obæratus tenebitur suo creditori, si solvendo non sit. En injustè à Deo exactum, ut Israëlitæ *hoc facerent*; hoc est, *manerent in omnibus quæ scripta sunt in libro legis.* Et iniquè exactum fuit debitum à servo Matth. XVIII. Et quia spiritualiter mortuus non potest evigilare, id eum non debere dicendum erit. Quàm cruda talia! Annon sufficit, id *nos potuisse* etsi non possimus ampliùs, idque culpâ & vitio nostro. 7. *An placationis etiam justitiæ divinæ manifestatio* unquam universalis fuit, vel hodieque est? At hoc inter media est, quæ Deum omnino nobis suppeditare oportuit, secundùm Animadversorem. An actualis ista placatio vel divinari potuit ab homine sine revelatione, vel ἐν τῷ γνωστῷ τοῦ Θεοῦ legi? 8. An etiam hic tantùm finis est mani-

manifestationis placationis justitiæ divinæ, ut *spe excitati ad eam confugeremus?* Et non potiùs, ut *cum fiducia* accedamus *ad thronum gratiæ* nobis manifestatum? Et quâ spe ad illam placationem poterant confugere gentiles, quibus totâ vitâ suâ ista placatio nunquam innotuit? Nec quæstio est *de nobis*, sed de innumeris quibus illa placatio nunquam proposita fuit, Si etiam *divinare non potuimus*, ut fatetur, *justitiam divinam esse placandam*, quî ad illam innumeri poterant confugere ut ad placatam, vel certò placandam? Quid verò magis ἀϑεόλογον, quàm Deum hoc revelasse in operibus naturæ? 9. *Placabilitas* Dei confundenda non est cum ejus *placatione*, de hac nobis sermo, non de illa. Istius manifestatio necessaria erat ad salutem, & sine ejus manifestatione & amplexatione nulla poterat dari ad salutem via. An ex placabilitate Iudicis vel Principis solidè colligi potest actualis ejus placatio? Prioris itaque generis media, quæ *absolutè necessaria* esse fatetur, omnibus haudquaquam sunt suppeditata. Imò ne placabilitas quidem Dei manifestata dici potest myriadibus multis hominum, qui non adolevere, nec ad ullam ætatem maturam pervenere. 10. Sine motu animi confugientis ad clementiam Dei & placationem actualem, nulla salus. Cui ergo hoc medium non datur, illi non dantur omnia necessaria & sufficientia ad salutem. Et frustra de objectivæ gratiæ communicatione philosophatur Animadversor. 11. Deum Redemptorem dedisse *qui justitiam ipsius placaret pro omnibus modò ad eam confugerent*, asseritur sine probatione, quod est ipsum κρινόμενον, nec repetendum sed probandum. 12. Deum *placationis* illius *suæ justitiæ aliquam omnibus dedisse significationem*, supponitur denuo non probatur. Ipse alibi *placabilitatis* tantùm Dei significationem datam fateri cogitur. Nec placatio actualis ulli innotescere potest nisi per verbum. Et si per opera providentiæ innotuit, natura est præco Christi, & *opera providentiæ* sunt tuba Euangelii. Quod Socinianæ & Pelagianæ pulpæ est. 13. Τὸ γνωστὸν esse id, quod de Deo cognosci *debet*, sumit hîc Animadversor, quod à nobis disertè negatum & impugnatum novit. Dato etiam, non concesso, per τὸ γνωστὸν manifestum factum esse id, quod de Deo deque ejus placabilitate erga genus humanum cognosci *debet*, quæstio est de actuali *placatione*, quam τὸ γνωστὸν manifestare sine summa audacia asseri nequit. Si etiam ita se res habet, innumeri per solum γνωστὸν servari potuere inter gentiles. Et quid obstat, quo minus, quod fieri poterat, actu fieret, in aliquibus saltem? Annon hîc non rima sed porta patens ad indifferentiam Religionum, imò ad contemptum verbi divini, si sine eo per τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ homo sufficientem ad salutem viam investigare potest? 14. Si *placationis actualis manifestatio est* inter media absolutè necessaria, & *illius* per quem

facta

facta est placatio saltem sub N. Testamento, ut fateri cogitur, debuit verbum Euangelii necessariò omnibus manifestari, si Deus voluit omnes salvari, quod tamen haudquaquam factum. 15. *Sufficiens* aliquid dicitur σχετικῶς in ordine ad indigentiam per illam sufficientiam explendam, & quod sufficiens dicitur, debet esse proportionatum statui illius cui sufficere censetur. An verò, si pars morbi, & potissima quidem, sit aversatio ab omni pharmaco, & delirium illud, quamvis voluntarium, delirium tamen incorrigibile sit & insuperabile, an pharmacum sufficiens seriò dici potest, quod tantùm morbum depellit, si hauriatur? Annon opus erit alio adhuc remedio, quod efficiat, ut hauriatur, & ut delirium illud vel amoveatur vel coërceatur? At in negotio de quo agimus, quod etiam in Thesibus disertè ostendimus, & quod prætermisit studio Animadversor, agitur de morbo, quem ille vocat, *impotentiam moralem*, & de ejus curatione. Dicere ergo, remedium esse sufficiens, si hauriatur, est dicere, remedium esse sufficiens ad morbum depellendum, si pars morbi & potissima quidem jam sit curata. Quod est tragelaphos fingere, non ratiocinari: Similia itaque de pharmaco, de pecunia, de serra, inutilia sunt. Nec si ferrum vel saxum sit dividendum serra, quæ ligno dividendo duntaxat apta est, sufficiens dici poterit. Sic quum hîc quæstio sit de homine saxeo & ferreo, imò plus quam tali, mortuo nimirum in peccatis suis, illi nunquam sufficiens censeri potest medium istud gratiæ objectivæ sub conditione tali propositum, quam ille adimplere non potest, & quam Deus novit illum adimplere non posse. 16. Supponit denuo Animadversor apertè falsum, *placationis justitiæ divinæ à Christo præstitæ revelationem omnibus factam*, quod apertè falsum. Pone etiam illam *spem* ingenerare posse, & nos ad se allicere, *si mentem ad eam appellamus*, quid id ad innumeros, quibus nunquam proposita fuit? Et quid id ad illorum salutem, qui mentem ad hoc appellere non possunt? Imò cùm placatio illa justitiæ divinæ à Christo exhibita (quam cum placabilitate confundit Animadversor per meram sophisticam, inter quæ tamen discrimen evidentissimum est) inter alia efficiat, ut ad misericordiam Dei confugiamus, ut qui promeritus est morte suâ omnem gratiam partim justificantem, partim sanctificantem, quî placatio exhiberi potuit sub illa conditione, ut ad eam confugiamus, nisi simul dicatur esse exhibita, ut gratiam ad eam confugiendi ejus meritò consequamur? Sub hac conditione aliàs id factum, statuere, ut mentem & animum homines ad eam convenienter appellant, quos novit & Deus & Christus se ad istud objectum nec appellere posse, nec velle, propter eam quâ laborant impotentiam insuperabilem, quodcunque illi tribuatur nomen, id verò est nugari, non disputare.

ſputare. Jure itaque à nobis in mediis illis quædam deeſſe demonſtratum, quominus univerſalia vel ſufficientia dici poſſint. Adeòque argumentum noſtrum firmiſſimum manet: Quum media ad ſalutem ſufficientia omnibus ſubminiſtrata non ſint, nec ſummè ſapientis eſſe, nec ſummè boni, velle ſalutem illorum, quibus vel nulla ſuppeditantur media, vel inſufficientia ſaltem. Infantibus exſtinctis inter gentiles nulla prorſus media ſuppeditata eſſe, adultis inter eos quædam quidem ſuppeditata, ſed inſufficientia planè ad ſalutem, ut oſtenſum. Et eò redit tota Animadverſoris, impedita æquè ac ſalebroſa ratiocinatio, Deum hominem mortuum velle reſuſcitare, modò primò vivat ex parte, & ſe ipſe proripiat ex ſepulchro.

V. Subjicit, à me addi, *nec ſummè ſapientis eſſe, nec ſummè boni, velle id quod volens novit nec futurum, nec fieri poſſe.* Regerit verò. *Dei voluntatem diſtinguendam, & conſiderandam in duplici genere actuum, alios enim nihil aliud eſſe quàm decreta quædam circa rerum eventus ab æterno conſtituta, ut fuit voluntas creandi mundum, voluntas condendi homines, & quæ ſimilia. Alios nihil aliud eſſe quàm διαθέσεις quaſdam elicitas ex Dei proprietatibus, quæ ſeſe in eo habent ad modum virtutum naturalium, ut eſt bonitas, & miſericordia condonatrix, & ſi quæ ſunt in Numine aliæ virtutes ad certam quandam creaturæ qualitatem determinatæ. Iam autem velle aliquid priore illo modo, quod noris neque futurum unquam, neque verò eſſe poſſe, nec ſummè ſapientis eſſe, nec ſummè boni. At nec quidquam unquam Deum tale voluiſſe eo modo, neque velle ſtatui à ſe in eo negotio de quo agitur. Non enim à ſe dici, Deum voluiſſe omnes homines ſervari ab ea voluntate, quæ verſatur in decernendis rerum eventibus. Id ſi Deus ita voluiſſet, procul dubio perfeciſſet. De poſteriori volendi modo non eſſe æquè liquidum. Itaque proprietates illas Dei paulò attentiùs conſiderandas.* Obſervet Lector 1. De actibus voluntatis Dei, quæ *decreta* ipſius dicuntur, Animadverſorem nobis largiri, Deum ſic non velle omnium & ſingulorum ſalutem. Quum verò actus iſti ſint ſoli voluntatis Dei propriè dictæ actus, Deus propriè loquendo non vult omnium & ſingulorum ſalutem. 2. Si ſic etiam Deus non vult omnium ſalutem, reſorbere cogetur *prædeſtinationem* ſuam *univerſalem*, quam vernaculo Tractatu Lectori crudè ingeſſit, quum prædeſtinatio omninò pertineat ad decreta circa rerum eventus conſtituta, & æquè firma ſit ac immota, ac voluntas creandi Mundum, & condendi homines. Excenturianda etiam cum hac prædeſtinationis univerſalis & conditionalis perverſa nomenclatione, *prima miſericordia univerſalis* & *conditionalis*, quam fingit alibi, ut re eadem & ſenſu, ſono tantùm diverſa. 3. Vt voluntas Filium in terras mittendi abſoluta fuit, ſic fuit etiam abſoluta *pro quibus* mittendus eſſet, nimirum pro Dei Filiis vel

ovibus. Nec miſſio illa vel objecti ejus limitatio ſuſpenſa fuit ab ullius conditionis exactione, ſed à mero Dei beneplacito. 3. *ὁιαρεσίαι* illæ, quas elicitas fingit Animadverſor, ſecundùm Theologiæ ſuæ ſenſum, ex Dei proprietatibus, nihil aliud ſunt, quàm *velleitates*, quas ipſi adſcribunt Novatores, nomine mutato, ſervatâre. Nec Deus elicit ex proprietatibus ſuis actus imperfectos & evanidos rerum nunquam futurarum. Hominum etiam & creaturarum aliarum eſt, *elicere actus ex proprietatibus ſuis*, non Dei, qui perfectiſſimus actus eſt, & ſuum velle. Religioſius itaque de Deo & cautius nobis loquendum, nec in argumento controverſo *ἀκυρολογίαι* & *καταχρήσεις* adhibendæ. 4. Dicere, Deum elicere ex ſuis proprietatibus actus voluntatis, qui ferantur in id quod eliciens novit nec futurum unquam, nec fieri poſſe, eſt nobis reponere id ipſum quod à nobis abſurditatis arguitur, utpote ſapientiæ ipſius contrarium. 5. Imò non tantum *ἀκυρολόγως* & per duriſſimam *κατάχρησιν*, ſed & falsò ſupponitur, dari *volitiones elicitas* ex Dei proprietatibus in Deo, qui, ut dictum, & puriſſimus actus eſt, & in puriſſimo ſemper actu, eſſet verò in potentia ad aliquid & mutationi obnoxius, ſi ex ejus proprietatibus elicerentur volitiones id genus. Nec fingenda ſunt in Deo quæ imperfectionem involvunt, & non niſi imperfectis entibus conveniunt, ubi accurata diſputatio de rei alicujus veritate inſtituitur. Prout itaque revera nulli tales ſunt actus in Deo *ex proprietatibus ejus eliciti*, ſic nec tales *velleitates* rerum quæ nec futuræ ſunt, nec fieri poſſunt, idque ex decreto Dei. Et quid abſurdius, quàm Deum *velleitatem* habere illorum, quæ non vult fieri? Annon hoc eſt vota inania Deo adſcribere, & quid obſtare poterat, quo minus quod ſic vellet Deus, reverâ fieret? 6. *Ἀθεόλογον* etiam, *in Deo eſſe virtutes ad certam quandam creaturæ qualitatem determinatas*. Sic enim Creator ſecundùm aliquid ſui penderet à creatura, vel virtutes & actus ejus, quod abſurdum. Aliud verò, Deum exercere actus aliquos, ſecundùm qualitates quæ in creatura reperiuntur, aliud, ipſius *proprietates* vel *virtutes eſſe determinatas ad certam quandam creaturæ qualitatem*. A quo enim determinatæ ſunt, an à creatura? At quæ ejus in Creatorem vel poteſtas, vel actio? An à Deo ipſo? At in illo non eſt determinans & determinatum. An etiam habuit ab æterno virtutes determinatas ad certas creaturæ qualitates, cùm nec creaturæ eſſent, nec ullæ earum qualitates? An verò poſt creaturas conditas, & quando cœpit habere virtutes determinatas? Et quî id ſtatui poteſt ſine mutatione Dei? Aliter & religioſius de Deo & ſentiendum & loquendum. 7. Si *velle* aliquid *priori modo nec ſummè ſapientis eſt*; nec ſummè boni, baſis totius Theologiæ Animadverſoris *prædeſtinatio* nimirum *Univerſalis conditionata* corruit, ut quæ ad prius

hoc

hoc volendi genus, hoc est, decreta Dei non potest non pertinere? Et vel in se hîc arietabit Animadversor, vel statuere cogetur, Deum *hoc modo* velle aliquid non futurum, & quod fieri non poterat. *At*, inquit, *non dicimus Deum voluisse servari omnes homines ab ea voluntate quæ versatur in decernendis rerum eventibus.* Imò verò disertè dictum ab Animadversore dum prædestinationem universalem conditionatam finxit, quæ utique occupatur in decernendo eventu, hoc est, salute omnium omnino hominum sub conditione fidei: Videtur sanè Animadversor, adeò nihil mecum commune habere velle, ut quia memoriæ vim διαφορητικῶς in me commendat, eam à se, ut dotem se inferiorem exulare velit. 8. Si *de posteriori volendi modo id non æquè liquidum*, cur id temerè affirmat? Et cur id genus ἀκρασίας Deo affingit?

VI. Pergit verò Animadversor, ut istam rem non æquè liquidam faciat liquidiorem: *Ad bonitatem quidem quod attinet*, inquit, *illa in Deo virtus est, quæ creaturam perfectè sanctam amat, neque amare non potest, quæque creaturam peccatricem non amat, neque verò potest amare, sicut enim est virtus ad istam creaturæ qualitatem atque conditionem determinata, ut neque ubi illa non occurrit, sese exerat, neque sese non exerat, ubi occurrit. Reducamus igitur animi cogitatione Adamum in Paradisum, & eum in integrum restituamus. Certè nemo dubitare potest, quin Deus eum in integritate collocatum amet, quique velit ei, si perstet in eo statu, reddere perpetuam suam felicitatem. Sic igitur erat olim Deus affectus erga hominem, quamdiu in integritate perstitit, tametsi noverat neque futurum unquam, neque verò fieri posse, ut Adam suam illam felicitatem perpetuò retineret. Etenim lapsum ejus non modò certissimè previderat, sed etiam futurum esse decreverat, eis scilicet voluntatis actibus, qui in eventibus rerum decernendis versantur. Quocirca summi boni esse potest, velle aliquid quod novit nunquam esse futurum. Est autem in Deo misericordia bonitas quædam, quæ simplicis bonitatis metas excedit, qua talem se erga hominem patefacit, ut eum peccatorem diligat, si resipiscat à peccato, si non resipiscat, non diligat, eadem necessitate, quam suprà bonitati attribuimus. Non potest enim Deus non misereri hominis peccatoris, si peccati seriâ pœnitentiâ tangatur, si in peccato induretcat, non potest ejus misericordiâ tangi. Quando igitur misericordia bonitas est, quidni pariter eâ misericordiâ incitatus voluerit omnes homines servari, modò crederent, tametsi certò noverit, id nunquam esse futurum? Estne aliquid, vel in natura Dei, vel in objecto circa quod misericordiæ virtus occupata est, quod prohibeat, quo minus idem illi conveniat, quod suprà vidimus convenire bonitati?* Ista verò partim falsa, partim aliena à re, omnia verò inutilia Animadversori. Nam 1. Si bonitas Dei creaturam peccatricem non potuit amare, non potuit Deus ulli creaturæ peccatrici destinare salutem, & media ad eam perveniendi, nec

ejus liberationem à peccato & peccati appendicibus procurare, quæ sanè amoris documenta sunt, & summi quidem, quo major dari non potest. Quamvis verò Deus amare non possit creaturam *quà* peccatrix est, potest tamen amare creaturam, *quæ* peccatrix est. Annon Deus nos dicitur amasse, antequam amaverimus ipsum? Antequam verò amaremus ipsum, annon eramus creaturæ peccatrices, & hoc unum tantùm? Annon Christus etiam pro *impiis* & *hostibus* suis mortuus fuit, qui tales erant *antecedenter* & *objectivè*? Annon ante vocationem eramus *sine spe* & *sine Deo*, oves extra caulam, populus adducendus, adeòque nihil nisi creaturæ peccatrices? An verò vocatio Dei actus amoris non est? Distinguendus itaque erat Animadversori *amor communicationis* & *complacentiæ* cum Scholasticis, idque ex Scriptura. Αδιληπτάλιας itaque vel morosus hîc esse non debebat, nec sibi metuere ab hispidioribus Scholasticorum vocabulis, quando illa pulpam continent & medullam salutarem. *Amore communicationis* sanè Deus etiam fertur in creaturam, quæ peccatrix est, non justa: Etsi non *amore complacentiæ*. Et si Deus creaturam peccatricem priori modo non potuisset amare, omnibus in æternum fuisset pereundum. Falsissimum ergò quod subjicit Animadversor, virtutem istam, hoc est, bonitatem Dei *ad istam creaturæ qualitatem atque conditionem sic esse determinatam, ut se non exerat ubi illa occurrit*. Quî enim aliàs potuissent peccatores vel eligi à Deo, vel electi vocari? An electio & vocatio non sunt actus vel exercitium summæ bonitatis? Annon se exeruêre erga illos in quibus nulla occurrebat bonitas? Annon eligendo & vocando Deus amabilitatem & bonitatem in subjecto ponit, non invenit vel ponit antequam inveniat? 2. Falsum, in Deo concipiendam esse *voluntatem conditionatam* respectu Adami integri, de reddenda perpetua ei felicitate sua, *si perstet* in eo statu. Nec enim Deus dubius esse poterat vel ignarus, eum non perstiturum, constituit enim ab æterno ne perstaret, non vel impellendo ipsum ad lapsum in genere *causæ physicæ*, vel illum ei suadendo in genere *causæ moralis*, sed naturam illi mutabilem largiendo, & media circa ejus tentationem ita administrando, ut certò lapsurus esset, quamvis liberrimè simul & suâ culpâ. Et sanè quum Deus remedium peccati, hoc est, Redemptorem ab æterno præstituerit filiis suis, non poterat ista præstitutio non præsupponere certam lapsus *futuritionem*. Non itaque voluit Deus Adamo felicitatem, *si perstaret*, sed *quandiu perstaret*. Quousque verò perstiturus esset, & quando declinaturus ab officio, consilio divino erat determinatum, quamvis sine ulla vel necessitatis *absolutæ* vel *brutæ* aut *physicæ* vel *coactivæ* introductione. Et hoc ipse in sequentibus fateri cogitur, sic Deum fuisse affectum erga hominem, quandiu in integri-

integritate perstitit, & Deum novisse, *fieri non posse, ut Adam suam felicitatem perpetuò retineret: Deum enim non modò lapsum ejus certissimè prævidisse, sed etiam futurum esse decrevisse. Si verò fieri non poterat, ut Adam felicitatem suam retineret perpetuam*, & voluit Deus omnes unius Adami peccato involvi, corruptione saltem generali, (quandoquidem reatus imputationem contra Scripturæ ipsius declarationem, & totam Orthodoxorum Scholam negat hodie Animadversor) & innumeris nulla prorsus media ex ea emergendi largiri, aliis insufficientia planè, ut supra demonstratum, evertitur necessariò voluntas ista universalis, conditionalis, quam Deo affingit. 3. Non dicendum erat, Deum lapsum hominis decrevisse, *eis voluntatis actibus*. Id enim factum uno & simplicissimo voluntatis divinæ actu. 4. Notet Lector illationem egregiam Animadversoris; ex eo quod Deus Adamum felicem esse voluit, *quamdiu perstaret*, concludit Deum posse velle aliquid, quod novit nunquam esse futurum. Quid ἀσυλλόγιστον magis? Eo ipso enim quia Deus lapsum illius voluit, ut fatetur, noluit eum in felicitate perstare, nisi usque ad lapsum ejus. 5. Misericordiam Dei pessimè describit, nimirum *eam peccatorem diligere, si resipiscat à peccato*. Si non resipiscat, non diligere, eadem necessitate, hoc est, non posse diligere. Atqui sic in æternum nobis omnibus fuisset pereundum. Nec quicquam alienius ab œconomia misericordiæ Dei circa hominem peccatorem. An enim negari potest ab homine sano, Deum nostri misertum fuisse, *antequam vel resipisceremus actu, vel possemus resipiscere?* Annon enim donum resipiscendi est effectus misericordiæ divinæ? si verò misericordia exeri non possit erga non resipiscentes, & necessariò quidem, nec eos diligere, qui ullus mortalium post peccatum objectum divinæ misericordiæ esse potuit? Quales enim in se erant omnes? Nil nisi peccatores & impœnitentes, & necessariò quidem, ex peccato primo? Annon Joh III, 16. per *mundum* vult intelligi Animadversor omnes in universum homines? Atqui illi omnes non poterant non esse peccatores, & impœnitentes *antecedenter*, & ut tales Deo objici. Et tamen Deus mundum istum dilexit intellectum de omnibus & singulis hominibus secundùm Animadversorem, & summè quidem, adeò ut maximum donum illi dederit? Nec excipi potest, dilectionem istam esse conditionatam, diligere enim pœnitere & credere nescios incorrigibiliter, sub conditione, ut pœnitentiam agant & credant, illis illudere est, non bene velle. Sanè Deus non potest non misereri hominis, si peccatorum seriâ pœnitentiâ tangatur, ratione certitudinis nexus istius à se constituti, at ut homo seriâ istâ pœnitentiâ tangatur, opus Deum ejus priùs misereri, & illi decernere donum resipiscentiæ. 6. Falsum, Deum non posse *hominis mi-*

sericordia tangi si in peccatis induresc at. Annon enim induruerant in peccatis Manasses, latro conversus, publicani varii, & plures alii quorum tamen misericordiâ Deus tactus fuit, & illos ad se pertraxit,& effecit ut pœnitentiam agerent. 7. Quæ quæso concludendi ratio? *Quando misericordia bonitas est, quidni eâ misericordiâ incitatus voluerit omnes homines servari, modò crederent, tametsi certò noverit id nunquam futurum.* Quî ista cohærent & quibus fidiculis? Doceat nos nexum Animadversor. Misericordia sanè bonitatis quædam species est, quæ se exerit erga miserum, sed ut bonitas Dei seria est & efficax, sic & misericordia,& objectum illud in quod fertur reddit felix, non *si* vel *modò* hoc vel illud habeat aut faciat, quod novit objectum nec habere nec facere posse, *sed ut* id & habeat & faciat, ipsi actu conferendo conditionem illam, sine qua felix esse non potest. 8. Satis jam demonstratum, *in natura* Dei esse aliquid quod prohibeat, quo minus Deus id velle dici debeat, quod certò novit nunquam futurum. Vt verò hoc bonitati Dei non convenire demonstratum, sic iisdem argumentis patet id misericordiæ ejus tribuendum non esse.

VII. Addit Animadversor, *sapientiam Dei spectari posse in actibus duorum generum. Alios enim actus sapientiæ esse, in quibus Deus aliquas idoneas rationes sequutus est quidem, at quæ tamen à nobis non animadvertuntur in rebus ipsis circa quas occupata fuit, sed sunt in ipso Deo abstrusæ: de eo genere actuum exclamasse Apostolum, ὦ βάθος! &c. Alios tales esse, ut rationes quas Deus sequutus est in eis, in rebus ipsis perspiciamus: verbi gratiâ, in natura terra rationem dari, quod Deus eam suspendit in mundi medio. Ad prius illud genus actuum referri non posse, quod à me dicatur, hoc summè sapientis non esse, nec enim nos posse de ejus convenientia vel discrepantia judicare.* 1. Fatemur libenter, actuum sapientiæ divinæ rationes sæpe nobis ignotas esse, sæpe notas. An verò sequitur, si actuum sapientiæ Dei rationes sæpe nobis sint ignotæ; Ergo nos dicere non posse, summè sapientis non esse, id velle quod non tantùm novit non futurum, sed & fieri non posse? Annon sic obtentu ignorantiæ rationum sapientiæ divinæ omnia liceret nobis affirmare, & absurdissima quævis consilio Dei tribuere hoc prætextu, quod sapientiæ Dei rationes nobis sint ignotæ? Quid non licebit Socinianis, Pontificiis, aliis id genus ex hoc principio inferre? 2. An summè sapientis esse potest, quod non tantùm exiguæ sapientiæ hominis non est,sed etiam quod non potest esse nisi hominis insani? Satis nobis, nos debere sapientiam Dei metiri, partim ex perfectione summa naturæ ejus, partim ex verbo ipsius, ex quibus constat, Deum nihil velle, quod non vel faciat, vel fieri procuret, nec volitiones ejus esse obnoxias aut mutationi, aut impedimento, quo minus eas exequatur potenter. 3. Ἀκυρολόγως etiam dicitur

de

de Deo, *eum in actibus sapientiæ sequi aliquas idoneas rationes.* Hominum hoc est, non Dei, *rationes sequi.* Sapientia Dei rationes ponit, non sequitur, & ipsa summa ratio est. 4. Absurdè dicitur, *Deum rationes sequutum esse, quas in rebus ipsis perspicimus.* Nec enim illius sapientia sequitur naturam rerum, vel mensuram aut rationes suas petit à rebus, sed facit ut res sint quod sunt, & sic, ut circa res fiat, quod ab æterno constituit. Sic parum sapienter dicitur, causam cur Deus terram suspendit in Mundi medio esse, quod corpus omnium gravissimum suo motu ad mundi centrum tendebat, sed causa arcessenda est ab eo quod Deus terræ hanc naturam indere voluerit, ut esset corpus gravissimum, aliàs si suo motu eò tendit terra, etsi à Deo ibi suspensa non fuisset, eò descendisset ipsa ex se. Collocatio itaque terræ, & ejus suspensio in mundi medio arcessenda est à mera Dei voluntate. Nec ibi suis librata ponderibus subsistit, velut per causam naturalem, sed per meram Dei potentiam ibi sustinetur, æquè ac nubes in aëre. 5. Falsum, absurditatem illius rei (summè nimirum sapientem aliquid velle, quod non tantùm novit non futurum, sed nec fieri posse) in nulla alia re consistere posse, *nisi quod Deus vel misericordiam suam finit ferri tantùm in objectum minimè suum, & quod cum ipsius ingenio non congruit, vel etiamsi in objectum congruens feratur, in id non feratur satis vehementer, & cessare debeat, vel progredi ulterius, & τὴν ἀκρασίαν convertere in eam voluntatem, quæ rerum & eventuum futuritionem certò decrevit.* At quæso hîc scintilla sanæ rationis? 1. Si absurdum esset, summè sapientem id velle, quod non tantùm novit non futurum, sed etiam fieri non posse, id vel in eo consisteret, quod Deus misericordiam suam fineret ferri in objectum non suum, vel fineret eam in id non ferri satis vehementer: Quasi verò sufficiens ista esset enumeratio, & quasi absurda plurima alia ex hac propositione non sequerentur! Nec sanè nisi sensu communi opus est, ut pateat, summè sapientis esse non posse, tale quid velle, quod hominis vel ignorantis est, vel levis, vel temerarii, vel insani adeòque tale quid Deo affingi non posse, quin majestatem Dei conculcatam velimus, & dejectam infra misellі etiam hominis prudentiam. 2. Quid absurdius quam fingere, Deum velle misereri hominis miseri, sed sub conditione ne miser sit, ex parte saltem, quamvis nôrit, illum & ita miserum esse, nec aliter quam miserum esse posse? Annon hoc est illudere potius miseriæ alicujus, quàm illius misereri? Et annon præstat dicere, talem vel miseri misereri non velle, vel non sincerè ejus misereri, vel eum debere ita illius misereri, ut miser re ipsâ misericordiæ istius fructu potiri possit? Aliàs histrioniam exerceri, non misericordiam. 3. Nec opus, misericordiam divinam *vel cessare, vel progredi ulterius, vel ἀκρασίαν convertere in voluntatem*

tem qua rerum & eventuum futuritionem decrevit: sed opus, dicere, vel Deum non misereri ad salutem multorum peccatorum, vel efficacitatem ejus actu se exporrigere erga eos in eorum conversione & salute. Qui *Vasa misericordiæ* sunt, sunt destinati ad gloriam & gratiam. Rom. 1x, 23. & utramque actu consequuntur, & qui tales non sunt, sub irâ relinquuntur & neutram vel consequuntur, vel consequi possunt. 4. Frustra philosophatur, misericordiam peccati condonatricem ferri in objectum in quo sit peccatum, nec enim de eo quæstio inter eos qui cucurbitæ non sunt. Falsum verò, misericordiam à peccatore exigere fidem & pœnitentiam, quin ipsa eam prius ponat. Exeritur sanè miserationis divinæ actus aliquis erga peccatorem pœnitentem & credentem, sed prius exeritur actus illius alius erga peccatorem, in pœnitentiæ nimirum & fidei collatione, & cui talem actum non confert misericordia, erga illum revera non exeritur, cùm miser non tantum eum non habeat, sed nec habere ullà ratione possit ex se. Et frustra omnis misericordia sub conditione istâ ipsi proponitur, ut habeat quod habere non potest. De *determinatione misericordiæ ad certam qualitatem*, suprà actum, & ἀκυρολογία notata. 5. Etsi misericordia Dei objectum eâ qualitate destitutum non complectitur actu, ut eâ destitutum maneat, complectitur tamen *antecedenter* eâ destitutum, sed *consequenter* à se in ea ponendum. Nec postulat ab objecto talem conditionem, sed dat, & frustra postularet, nisi daret. Et quî istam qualitatem Deus exigit ab extinctis inter gentiles in tenera ætate? 6. Egregia etiam ista disputandi ratio? *Testatur*, inquit, *Deus se esse misericordem erga omnes homines, at eâ lege & conditione, si credant & resipiscant.* Atqui hoc ipsum est τὸ ἀμφισβητούμενον, quod & pro authoritate nobis regerit, & misericordiam Dei reddit histrionicam erga omnes eos, quos novit conditionem istam nec habere nec habere posse, & quam illis largiri non vult. 7. *Misericordiæ* Dei *actus* alios conditionem *in objecto requirere*, alios *objecta sua constituere & vestire in qualitatibus, quæ ab aliis actibus postulantur*, libenter concedimus, sed non *divisim*, verùm *conjunctim*, non quod Dei misericordia feratur in miseros, à quibus conditionem tantùm requirat, quos tamen ista qualitate non vestiat; sic enim frustrà in illos ferretur, non seriò, sed quia Deus primò in eos fertur ut eos vestiat qualitate conveniente, pœnitentiâ & fide, deinde eam ab illis exigit. Dissociare itaque actus illos respectu miseri non tantùm destituti conditione istâ, sed qui eâ non potest non esse destitutus, est miseriæ illius illudere, non verò ei remedium emergendi ex ea obtingere velle. Prior itaque misericordia inanis erga hominem resipiscere nescium, & necessariò quidem statuitur, nisi accedat illa quæ non resipiscentem resipiscentiâ donat.

nat. 8. Haudquaquam revera diversa sunt ista genere actuum misericordiæ divinæ, propriè loquendo, sed unus & simplicissimus actus, isque adæquatus, & qualitatem necessariam dandi,& per ejus exactionem ac præstationem miserum salvandi. Et quamvis diversa essent, conjuncta tamen statuenda forent, & nonnisi conjunctim consideranda in summa & sapientissima misericordia qualis Dei est: Et sanè ubi misericordia Dei se exerit, ibi uterque actus iste reperitur. Nec salutis sub conditione ista oblatio actus misericordiæ seriæ & sinceræ esse potest, respectu illius quem Deus novit eâ destitutum esse, & eam habere non posse sine voluntate conditionis ipsius conferendæ, sed potiùs actus severitatis & voluntatis tales damnandi. Frustra itaque argutatur Animadversor, *misericordiæ absolutæ non esse conditionalis actum præstare, nec conditionalis præstare actum absolutæ.* Misericordiam enim talem *conditionalem* in Deo dari, ipsum χιμαίρων est; & fingitur in Deo *absoluta* una, *conditionalis* altera; non entis verò nulla sunt accidentia. Nec quæritur quo actu hoc vel illud præstet misericordia Dei, sed an præstet, & an præstet unum sine altero? 9. Repetit nudè Animadversor ipsum χιμαίρων, non esse ullo modo concedendum, *nemini misericordiam Dei offerri quæ versatur in remissione peccati, cui non pariter indulgeat eam qualitatem, quæ peccati condonationem antecedere debet*; ipsa enim rei absurditas & per se patet, & abundè à nobis demonstrata: hoc enim est misericordiam offerre misero sub conditione ne ex parte miser sit,& illi acerbè insultare, ut ostensum: utique suspendere misericordiam erga aliquem ab ea qualitate, quam scias in eo non esse, nec esse posse, nisi te dante, reverâ est ejus non misereri. 10. *Misericordia absoluta* sanè (nec enim alia est) erga neminem se exerit, qui non fructum, non alterius misericordiæ, sed illius ipsius consequatur. Aliam verò non dari quàm absolutam respectu miserorum conditione istâ destitutorum, sine aperto ludibrio dici non posse, demonstratum. Dato etiam, non concesso, duos istos actus dari, ponunt illi se mutuò & tollunt, quia neuter serius esse potest sine altero, vel utilis miseris; velle enim dare homini fidem & pœnitentiam sine salute, est miserum in *miseria physica* relinquere velle, velle illi dare salutem, sub conditione fidei & resipiscentiæ, quam scias ipsum nec habere, nec habere posse, & quam nolis ei dare, est illum relinquere velle in miseria & *physica* & *ethica* simul, & ipsum ludibrio habere. *Absoluta misericordia* sola sufficere potest ad salutem misero, nec opus ullâ *conditionali*: Illa enim & conditionem dat, & per conditionem salutem. Et ineptè dicitur, *absolutam misericordiam conditionatæ actum elicere.* Nec enim elici potest actus rei, quæ non est. Absoluta etiam per actus ejusmodi se exerit erga miserum, qui ipsi ad salutem sufficiunt,

& eum ad eam revera perducunt. Adde, ipsum Animadversorem actus utriusque misericordiæ ita distinxisse, ut ab uno actus alterius postulari non debeat, cur ergo hîc dicit, *absolutam misericordiam conditionata actum elicere?* 11. Conditionatus actus misericordiæ fingitur, non datur, vel quamvis concederetur eum dari, inanis foret & inutilis naturâ suâ, & necessariò quidem, miseris conditione destitutis sine absoluto. Nec opus, absolutum sequi conditionatum, cùm absolutus solus conditionem efficiat & per eam salutem. Conditionatæ itaque misericordiæ solius declarationem, ex hypothesi Animadversoris, sapientiæ Dei convenire haudquaquam retro ab eo demonstratum.

VII. Addit Animadversor; Me urgere, *homines esse duplici malo naturaliter obnoxios, unum esse situm in reatu, & obligatione ad pœnam quam peccato contraximus, alterum in ipso vitio quod nobis inhæret. Posterius autem malum esse priore gravius, utpote quod consistit in privatione virtutis, quum alterum consistat in privatione felicitatis duntaxat.* 1. Meritò à me dictum, nec summè boni, nec summè sapientis esse velle misereri omnium respectu *mali physici*, nec omnium tamen *malum ethicum* curare velle, hoc est, velle hominem salvari, sed sub conditione ut pœnitentiam & fidem ipse ponat, quam tamen ei, ut ut invictâ ad utrumque impotentiâ laboranti, largiri nolit. 2. Homines & duplici isti malo obnoxios naturaliter esse, & vitium esse malum gravius reatu, ne ipse quidem Animadversor negare potest. *Malum physicum naturâ suâ magis aptum esse ad movendum eam misericordiam quæ à nobis condonatrix appellatur*, & falsum est & absurdum. Annon enim misericordia condonatrix σχέσιν dicit ad id quod condonandum est, & condonari debet vel potest? *Misericordia* enim *condonatrix* ἐκ τῆς πρός τι est, & alicujus condonatrix; Cujus verò est condonatrix? An mali *ethici* vel *physici?* *Physici* esse non potest, quia id condonatione opus non habet, sed curatione; Id verò condonatione opus habet, quod condemnationem conciliat; tale verò est malum *ethicum*, *non physicum*. *Misericordia curatrix*, ut ita loqui liceat, occupatur circa *malum physicum*, *misericordia* verò *condonatrix* occupatur circa *malum ethicum*. Si etiam *magis aptum sit malum physicum* ad movendam istam misericordiam, *malum* saltem *ethicum* aptum erit ad eam aliquatenus movendam, quod postmodum negat. Propriè tamen loquendo nec *malum physicum*, nec *malum ethicum* aptum est ad movendam misericordiam condonatricem, aliàs æqualiter eam moveret: Cùm enim *malum physicum* æquè ac *ethicum* in omnibus miseris natura sua idem sit, quî magis in hoc aptum est movere misericordiam condonatricem quàm in alio? Haudquaquam itaque motio istius misericordiæ arcessenda ab *objecto*, sed à *subjecto*, non à *malo ethico* vel

to vel *physico* hominis, sed à solo Dei beneplacito. 3. *Malitiam per se misericordiam non concitare, sed odium*, extra controversiam est; Quid verò id ad rem? An enim à nobis dicitur misericordiam Dei à *peccato concitari?* Annon id quæritur, an sit sapientis, velle misereri alicujus respectu *mali physici*, non curato *malo ethico*, sine cujus tamen curatione *ex malo physico* nemo emergere potest. 4. Deum testari, *se hominum non misereri, nisi sub ea conditione ut dent operam, ne vitio suo miseriâ suâ ampliùs digni sint*, & falsum est & ridiculum, si illorum vitium tale sit, ut non possint non dare istam operam, & non esse non miseri & miseriâ digni. De talibus verò hic agitur, qui isti misericordiæ objiciuntur in hoc statu; an talium Deus misereri seriò dicatur. Indignissimum itaque revera Dei bonitate & sapientiâ est dicere, *Deum velle misereri omnium respectu mali physici, si modò desistant à malo morali, quo sese miseriâ dignissimos reddidere.* Idem enim est ac dicere, Æthiopem à morbo curandum modo desinat esse niger. Æquè enim impossibile est homini, quod unum spectamus (quæcunque potentiæ distinctio adhibeatur) à *malo physico* se curare, ac *à malo* illo *ethico*, quod æquè incurabile ex se ac prius. Nec *ingenium virtutum Dei*, ut loquitur Animadversor, tale est, nec Deus ita iis uti potest, quin desinat esse quod est. 5. Peccatur *ignoratione elenchi*. Nec enim quæstio est, an Scriptura homines hortetur ut resipiscant, hoc est ut à *malo morali* ad bonum morale se convertant, ut compotes sint remissionis & liberationis ab ira ventura, hoc est à *malo physico*: sed quæstio est, an qui vult tantùm hortari homines ut resipiscant, & non illis gratiam facere resipiscentiæ, quamvis sciat eos non magis ex se resipiscere posse, quàm non esse quod sunt, & resipiscentiæ donum nonnisi à se dari posse, seriò velit eos liberari ab ira ventura? Certum quidem, resipiscentiam medium esse quo homo liberatur à *malo physico*, sed & certum, hortationem istam interdum veluti *legalem* esse, hoc est, merè *imperativam* obsequii, interdum velut *Euangelicam*, hoc est, ejus *operativam*, & talem quidem esse vel hac horâ vel aliâ respectu filiorum Dei. Suspensio itaque liberationis ab ira ventura, ab hoc medio, & istius negatio ostendunt noluntatem Dei de talibus salvandis, quibus hoc negare constituit. 6. Ἐξαγώνιον, apud Ezechielem, Psaltem, & passim alibi proponi ablationem *mali physici* sub conditione ablationis *mali moralis*: an verò id in quæstione? Annon potiùs id in quæstione est, an talia proponens, & prius à posteriori suspendens, istius verò gratiam non faciens omnibus, omnium tamen salutem seriò velit? 7. Digressio inutilis additur ab Animadversore de justo nexu *mali physici* cum *malo morali*, & de liberatione ab illo post remotionem istius: nec enim ista ullo modo nos feriunt. 8. Quod addit: *Deum adeò misericordem fuisse,*

ut utrique illi malo, physico scilicet & morali remedium adhibere voluerit: Id vel *universaliter* factum censet, vel *particulariter*. Si *universaliter*, id in omnibus curatum fuisset, quod falsum: Si *particulariter*, nihil concludit pro gratia sua universali. Si excipiat, id *universale* quidem fuisse, sed *pependisse ex eadem conditione, si modò homines eo uti non dedignarentur:* Ista exceptio multimodis absurda est. Offerre enim alicui remissionem reatus ac liberationem à dolore, sub conditione quam sciat eum non habere, nec habere posse, est beneficia ista illi non offerre, & non velle eum liberare, sed id nolle. An etiam sub conditione ista beneficium illud oblatum iis qui nihil unquam vel de remedio adhibito, vel de liberatione illa audivere? An illis etiam qui ne per ætatem quidem illa audire potuere? Quid magis etiam ridiculum, quàm dicere, *Deum abolitionem vitii pariter in eodem Redemptore spopondisse, in quo Spiritum sanctificationis posuit, qui omnibus unà cum remissione communicaretur, sub conditione, si homines eo uti non dedignarentur?* Hoc est, Deum abolitionem vitii spopondisse sub conditione modo homines ex parte vitio isto non laborarent, quo tamen non poterant non laborare, & quo conditionem istam exigens eos laborare incurabiliter scivit. Annon incredulitas Animadversori pars est istius vitii, & una è potissimis quidem? Id sanè negari nequit, nisi vitium non sit, sed virtus. Sin incredulitas pars sit istius vitii, & quidem incorrigibilis ex se, annon abolitio istius vitii spondetur sub conditione, ut pars ejus non habeatur? Annon etiam fides est donum Spiritus sanctificantis? Si sit, ineptum est, donum Spiritus sanctificationis spondere sub conditione, ut jam præhabeatur, secundùm aliquid saltem sui. Sin non sit, à quo est fides? An naturæ vel gratiæ opus est? Tum si fides jam habeatur, jam sunt sanctificata corda, quia *fide purificantur*. *Non dedignari* etiam *uti conditione*, est eam amplecti, adeòque jam credere. 9. Peccat *ignoratione elenchi* denuò Animadversor, dum probat ex Joh. v11,38,39. distinguendum esse inter Spiritum quem Christus jam credentibus communicat, & fidem ipsam, ob quam jam præstitam Spiritus ille communicatur. Quis hoc in controversiam vocat inter nos? An inde evertitur vel Spiritum sanctum non esse causam efficientem fidei, vel fidem haberi posse quin Spiritus sanctus operetur in cordibus credentium? Extra controversiam cæteroquin, habentibus fidem, Spiritum sanctum dari secundùm gradus ulteriores sanctificationis, quippe cujus gradus dari constat. Malim tamen dicere, *habentibus fidem* dari Spiritum, quam *ob fidem*, ne id opportunum sit adversariorum cavillis. Et prius docetur loco citato Joh. v11,38,39. non posterius. Adoptionem conferri iis tantùm qui crediderunt, nec nos, nec nostram causam ferit, nec quicquam

facit

facit pro Animadversore. Imò quia Deus iis tantùm vult conferre adoptionem qui crediderunt, eos tantùm vult salvari, quibus vult dare ut credant. Fides etiam vocari potest conditio antecedanea adoptionis, sed non voluntatis salvandi, de qua quæstio est, haudquaquam verò de illa. Nisi verò digressionem omnem evitare constitutum nobis esset, multa etiam ad illum locum, quem alludit Animadversor ex cap. I. Johan. notare possemus, quî & quo sensu ista à Johanne dicantur. An verò si adoptionis conditio antecedanea sit fides, & fides sit conditio antecedanea salutis, sequetur eandem esse conditionem antecedaneam τῷ velle Dei de salute hominum? An causa vel conditio posterioris est etiam causa vel conditio prioris? 11. *Spiritum adoptionis indulgeri ideo quia jam adoptio donata est*, frustra adjicitur, & probatur ex Gal. IV, 6. nec enim in quæstione inter nos est, *quibus* indulgeatur spiritus adoptionis, vel *propter quid*, sed an sub conditione fidei Deus velit tollere vitium in hominibus, in quibus una ex præcipuis vitii partibus est incredulitas. Quid opus etiam anxiâ probatione, fidem præcedere aliquam spiritus adoptionis donationem? Cur eo se fatigat? Hoc verò probandum erat, fidem non haberi à Spiritu sanctificante, vel dari posse in ullo, antequam Spiritus sanctificans in eo fuerit operatus. Eo ipso verò quo fides ut conditio necessaria præcedit, & quidem ex ordine à Deo instituto, & adoptio ac Spiritus Sanctificans qui eam comitatur, ut res promissa conditioni succedunt, iis dona ista posteriora haudquaquam Deus vult, quibus non vult fidem. Sub qua enim conditione iis volet fidem? Si sub nulla, dabit illis fidem: Si sub aliqua, quænam illa esse poterit? An si homo admittat prædicationem Euangelii & hortationes ad fidem? Quid verò inde sequitur? nimirum Deum hominibus dare velle fidem, sub conditione si illam jam habeant? Admittere enim talia, est jam credere. 12. Frustra Animadversor est, dum docet Ecclesias nostras hanc doctrinam esse amplexas, & hactenus Dei beneficio firmiter tenuisse, Confess. Art. XXII. & Catech. Sect. XX. quæ sit ipsissima Calvini doctrina. Utinam verò Animadversor hæreret illis quæ amplexæ sunt Ecclesiæ nostræ, & habent partim in Confessionibus suis, partim in Catechesibus, abstinuisset se à dogmatibus plurimis heterodoxis vel invehendis vel propugnandis. Ne latum quidem unguem, per Dei gratiam, recedo vel à Confessione illa, vel à Catechismo, & ad Symbola illa ipsa Ecclesiarum Gallicanarum toto animo & à me tradita examinari post Scripturam cupio, & tradita ab Animadversore. Doceat ex illis Animadversor *prædestinationem* suam *universalem conditionatam, redemptionem universalem, fidem sine cognitione Christi, tria fœdera, non imputationem peccati Adami*, & alia id genus. Discret

etiam habet Articulus XXII. Confessionis, nos *per fidem regenerari*: Adeòque Spiritum Sanctum fidem in nobis producendo nos sanctificare. Ergo prima semper Spiritus operatio est fidem ingenerare: Secunda per fidem ingeneratam nos regenerare. Ex his judicabit jam Lector accuratus, quî vel mea eversum, vel sua stabilitum iverit Animadversor!

VIII. Addit, me pergere: *Nec summè boni, nec summè sapientis esse, velle omnium misereri, seu respectu mali physici, seu respectu mali moralis, sub conditione planè impossibili. Fidem autem illam esse rem præstitu planè impossibilem iis quibus Deus eam gratiam non indulget, qua ex misericordia absoluta descendit.* Meritò sanè ista à me opposita Animadversori, quæ ut *lethalis arundo* hærebunt semper lateri Theologiæ suæ. Quî verò hoc telum altè sibi adactum evellere conatur? *Istam objectionem*, inquit adeò fusè *refutatam à se in prima parte specialiorum Animadversionum, ut vix sit eam attingere nunc necesse.* Cur verò bis illam occupat, & cur non semel sufficienter solvit? Quid opus duplici confutatione? Annon ideo duntaxat hoc dicit, ut Lectorem amplâ spe distineat, eo ipso verò satis testatur, se hîc ei non satisfacere? Solemne hoc Animadversori est, cùm respondendum est, Lectorem hiantem destituere, & *μεγαλεῖα* sua alibi præstita jactare, sed sine designatione paginarum, in quibus sibi trophæum ejusmodi erexit. *Pauca* interea Lectorem hîc habere vult, & tamen paucissimis lineis meis sex propemodum paginas opponit alienæ prolixitatis censor, cui omnia à se dicta, *pauca*, dicta ab aliis, *multa*, quia se unum audiri vult, & impatienter fert, ullum sibi obloqui. 2. Quæ hæc nova etiam sapientia? *Impossibile est*, inquit, *ἀδύνατον*, hoc est, caput est *κεφαλή*. Scilicet opus erat ista nos docere vel Lectorem! Annon quod de *ἀδυνάτῳ* subjicit, illud esse *ad quod efficiendum nulla δύναμις est comparata*, idem sine Græcatione dicere poterat, *impossibile esse ad quod efficiendum nulla potentia est comparata.* 3. Quid opus erat addere, *nullam δύναμιν ad aliquid efficiendum comparatam esse*, dici *vel absolutè vel respectu creaturarum tantùm. Et absolutè quidem nihil esse ἀδύνατον, nisi quod sese repugnantiâ & contradictione subvertit. Et talem non esse fidei impossibilitatem*, *quod* probat aliquot rationibus; an hoc est respondere ad rem? Cui bono ista digressio? An hoc docendi eramus? 4. *Inquit, in creaturis δύναμιν ad fidem præstandam necessariam duobus modis considerari debere: Vel enim statui, illam consistere in potentia aliqua naturali, vel considerari, ut est sita in potentiæ naturalis constitutione, & comparatione aliqua, quæ potentiæ operationes vel juvet vel præpediat.* Quid verò opus prolixè probare in hominibus esse *δύναμιν*, hoc est intellectum & voluntatem? An id etiam docendi eramus? Et an sine istis potentiis homines poterant esse homines? An ob id sequitur, fidem hominibus corruptis

& in

& in peccatis mortuis esse possibilem? Annon sic in damnatis erit potentia ad Deum salutariter cognoscendum & amandum? Habent sanè & illi intellectum ac voluntatem, & intellectum quidem vero comprehendendo, voluntatem bono expetendo à natura comparatam. Et hoc est partim ἀληθὲς, partim ὀρεκτόν. Nihil aliud ipsis deest, quàm quod facultates illas ad talia obsequia rectè & ordine non applicent. Annon itaque hoc ludere est in re seria? Annon sic & cœcus δυνάμιν habet ad visum, surdus ad auditum, & defectus tantùm est in potentia secunda, sive in organis? 5. Quò verò ista ratiocinatio grandiloqua redit? Si homines facultates suas intellectum & voluntatem ad objecta debita rectè atque ordine applicarent, fides esset illis præstabilis, hoc est, si homines corrupti non essent corrupti, si mortui in peccatis non essent mortui, adeòq; si non essent quod sunt, & quod non possunt non esse, & si mortui illi exererent actum vitalem, *fides illis esset res præstabilis*. Hoc verò meram ἀδολεσχίαν dicerent, qui scapham scapham vocarent. At de quibus sermo, quî credere debent? Annon de hominibus mortuis in peccatis, & omnino mente cæcis, voluntate pravis, affectibus rebellibus, & incorrigibiliter quidem talibus? Quî fides illis est res præstabilis secundùm Animadversorem? Si non sint ita cæci, pravi, rebelles? Estne hoc disputare, an illudere Lectori? Et hoc ipsum jam in Thesibus occupatum prætermittit securè Animadversor, quod tamen centrum est difficultatis, & rhetoricatur de iis quæ non faciunt quicquam ad causam. 6. Non pugnat sanè, nec cum sapientia Dei, nec cum ejus bonitate, ut salutem velit vel promittat, sub conditione talis operationis, ad quam naturalem facultatem concessit, quamdiu ista facultas talis est qualem concessit: pugnat verò, quando istam facultatem in homine planè corruptam novit, & incorrigibiliter quidem, ei felicitatem promittere cum intentione, ut salvari possit, sub conditione ne facultatem corruptam habeat. Haudquaquam itaque confundendus *status institutus* & *destitutus*. Sic, si Rex ingentem gazam concessisset gratiosè, dum eam illum habere novit, potest ei polliceri dignitatem seriò, si eam benè custodiat, vel eâ bene utatur; Sin nôrit, gazam istam vel negligentiâ ejus, vel aliis de causis prorsus dilapidatam esse & interversam, dicere, Regem illi polliceri seriò istam dignitatem sub eadem conditione, est dicere, Regem istam dignitatem illi revera nolle. 7. Frustra philosophatur de vitio duplici *physico* & *ethico*, quo δυνάμις laborare possit, quum nôrit, controversiam esse de posteriori. 8. Quo ad infantes innumeros exstinctos inter Gentiles in cunis, & quo ad multos qui naturâ stupidi, & nihil hominis præter formam externam habent, quales integræ etiam gentes, & quo ad phrenetico-

ticos varios, revera vitium illud *physicum* potiùs est quàm *ethicum*, adeòque cùm sapientiæ & bonitati non conveniat, talibus aliquid promittere, *quorum facultates naturali vitio sunt præpeditæ*, respectu istorum saltem concidet universalitas promissionis, quum tales, sive per naturam sive per verbum vocentur, ab ea etiam parte facultatibus illis non valeant, nec mente utantur vel consilio, nec etiam vel per ætatem, vel per naturæ hebetudinem iis uti possint. Falsum verò, eos *oppidò paucissimos* esse, quibus tale aliquod ἥττημα usum intellectus præripit, myriades enim talium dantur. Etsi talibus *gratiæ rejectio & contemptio* non imputatur, & ista sola damnationis sit causa, tales revera salvandi erunt; Sin illi dicantur damnari propter peccatum originis, quod secum ferunt, gratia non potest dici universalis, ne *objectiva* quidem, quippe quæ talibus nunquam objicitur, nec objici potest. 9. Non agitur de *usu* intellectus & voluntatis simplici, sed de *recto usu* istarum facultatum, quem quum non *præpediat* tantum ἥττημα quoddam, sed *impediat* omnino moralis quæ in utraque facultate supponitur esse corruptio, absurdè & omnino præter rem urgetur usus naturalis reliquus adhuc istarum facultatum, quem tamen nec habent, nec habere possunt. 10. Vel etiam *universaliter* dicit, *vitium morale consistere in malitia, pertinacia, ignorantia affectata, amore rerum terrenarum acerrimo, Dei contemptu, & pulchri atque honesti aversatione vehementi*, & sic falsum dicit, quia vitium istud universale non est, nec vel infantibus suprà commemoratis vel stupidis gentibus, vel phreneticis impingi potest: Vel *particulariter*, & sic non salvat promissionis sub ista conditione propositionem universalem. Vbi verò talia sunt *ibi aliquid odio dignissimum esse* nemo ambigit, nec iis tantùm mentes *mirum in modum occupatæ ac præpeditæ*, sed & incorrigibiliter per naturam. Et quia *tanta vis est earum rerum, ubi semel inoleverunt, ut rectas & legitimas mentis ac voluntatis operationes intercipiant, & pertinacissimè obstinent, ne in apprehensione τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ἀγαθοῦ quod in Euangelio fulget, convenienter versentur*, & incorrigibiliter quidem per naturam; An summæ sapientiæ & bonitati convenit, talem vim inolitam nosse in omnibus, & tamen illis promittere salutem sub conditione, ne isto vitio laborent, quo scit eos non posse non laborare sine ope sua singulari, quam tamen illis haudquaquam decrevit? 11. Supponit etiam Animadversor sine probatione, illud ἀληθὲς & illud ἀγαθὸν, quod in Euangelio fulget, omnibus revera fuisse revelatum quod est πρῶτον ψεῦδος, & ab Apostolo confutatum Rom. x, 14, 15. 12. Si etiam eo respectu præstatio fidei hominibus omnibus in corruptione sua à Deo relictis sit ἀδυνατόν τι, καὶ τὸ βίαιον, sub conditione ἀδυνάτῳ Deus dicitur salutem polliceri innumeris; Adeòque nec Sapientiâ utitur in câ dispen-

dispensatione nec bonitate, quia id eâ intentione dicitur facere, ut salventur.

IX. Audiamus verò rationes, quæ ostendant, vitium istud & *ἀδυναμίαν* istam non impedire, *ne Deus omnibus hominibus seriò & misericorditer, ac sapienter salutem promittere possit*, quas Animadversor pollicetur, uno observato in antecessum, semper ipsum supponere, talia omnibus & singulis mortalium sub conditione ejusmodi promissa esse, quod non tantùm falsum, sed ne fieri quidem potuit, respectu multorum, ut demonstratum. Sic verò disputat: Primùm *si talis ἀδυναμία vetat, ne Deus quicquam hominibus spondere possit, vetabit pariter, ne quid iis possit pœnarum denuntiare. Haud enim est cum ejus justitiâ atque sapientia congruentius, ut possit fidem ab hominibus exigere cum interminatione pœnæ, ni pareant, si fides est res præstitu impossibilis, quàm convenit ejus cùm bonitati tam sapientiæ, at possit fidem ab hominibus exigere cum promissione remunerationis, si non credere res est illis omnino inevitabilis. Nemo igitur ex non-electorum numero pœnas dabit ideò, quia non credidit, quod tamen Scriptura S. falsum esse clamat.* At revera primâ istâ ratione nihil futilius, ob *Elenchum partium & consequentiæ* evidentem, quamvis enim *ἀδυναμία* illa vetet, ne Deus quicquam hominibus seriò sub conditione ut ea non laborent spondere possit, haudquaquam tamen vetat, quo minus possit iis pœnas decernere; Ratio diversitatis est, quia *ἀδυναμίαν* illam non dedit homini, sed eam homo sibi attraxit, & culpâ suâ & sponte suâ. Ut itaque creditor non amittit jus suum in debitorem, quia is foro cessit, & in impotentiam solvendi se sua culpa conjecit, minus Deus. An sapienter poterat herus Matt. XVIII. spondere servo dignitatem, sub conditione, ut illa decem millia talentorum exsolveret? Illusisset reverâ servo potius quàm ei quicquam promisisset. Potuit tamen jure herus ille & à servo exigere illa talenta, & ob non præstitam solutionem eum in carcerem conjicere, & tortoribus objicere. Adde, *fidem* ab omnibus & singulis haudquaquam exigi, minus cum interminatione pœnæ, ut demonstratum, quod tamen semper supponitur ab Animadversore. Exactio verò debiti potest urgeri à superiore, ad ostendendum jus suum, ad convictionem debitoris & humiliationem, ad correctionem ejus aliquam, ad aliorum terrorem, aliorum verò solatium, qui iisdem quidem debitis attinentur, sed quæ exactor illis condonare se velle testatur. Omnes itaque ex non Electorum numero pœnas debent, tum quia non crediderunt multi Dei verbo, asserenti Christum esse Filium Dei & Salvatorem, tum quia alii simpliciter pœnitentiam non egêre, nec se convertêre ad Deum, ad quæ tenebantur naturali debito. 2. Virorum doctorum responsio quam tangit Animadversor, qui dicunt, *hominem*

minem quod Deo creditori suo decoxit Deo jus non eripuisse, quominus debitum exigeret, vel solida est, vel non; si solida est, cur eam perstringit? si non, cur non probat eam talem non esse, quod nunquam ullo acumine præstabit. 3. Nec verò vel Sapientiæ Dei vel bonitati aut rectitudini quicquam decedit, si justitiæ suæ exercitium denuntiet hominibus, nisi desistant esse id quod sunt, & quod non possunt non esse, quia quod hoc sunt, quod sunt, hoc est, mali & corrupti, sua culpa sibi contraxere, & alii esse debent, & Deus alioquin amitteret jus suum in hominem, nec posset ab eo exigere quod ipsi dedit, & quod ille conservare & restituere debet, vel uti depositum quoddam, quæ omnia ne quidem inter homines sanos locum habent. Adde, exactionum id genus fines dari varios, ut ostensum, nec Deus eâ intentione ab iis exigit quod debent, quasi expectet eos id præstituros, sed ob fines illos supra designatos, & alios id genus. Addē, justitiæ patefactionem in exactione mera debiti, spectare illius exitium, à quo exigitur cum rigore debitum, & Deum talem à quo debitum exigit tantùm, punire velle, meritò itaque ei denuntiat iram suam, nisi habeat & reddat vel depositum, vel debitum, ut convincatur quod & illud acceperit, & reddere teneatur. Absurdissimum verò ex adverso, Deum dici intendere vel velle salutem eorum quos novit ἀδυναμίᾳ illâ credendi laborare, & eam in æternum ejurare non posse, & satis esse, eum misericordiam suam illis patefacere, & salutem polliceri eâ lege ut eam ejurent. Judex potest seriò homini denuntiare, ut restituat bona interversa, quamvis eâ restituere non possit, ut convincatur de culpa sua & justitia judicii; Sin minus, futurum, *ut luat in corpore, quod non habet in ære.* Sed judex seriò non potest promittere ejusmodi homini impunitatem, minus dignitatem, sub conditione ut ea restituat, quæ novit illum nec restituturum, nec restituere posse, nec istius restitutionis ullum dari medium nisi se dante, quod tamen haudquaquam illi dare decrevit. Quamvis itaque Deus & interminans pœnam homini nisi credat, & promittens salutem si credat, ex æquo prospiciat homines non credituros, prius tamen sapienter facere potest, & pro jure suo, posterius non, quia priori intendit quod reverâ homini postmodum infligit, nimirum exitium, posteriori non item, quia non assequitur quod intendit. Prioris fines graves dantur, posterioris non item. Falsum itaque, vel non electorum respectu salutis promissionem esse seriam, sapientem & misericordem, vel non esse non electis imperandum ut credant. Nec itaque *Ministros prophetas* esse oportet, ut credendi ac resipiscendi mandatum ad solos electos dirigant, satis enim illos inculcare officium & debitum commune. Nec Synodus Dordracena malè mandatum fidei & pœnitentiæ omnibus com-

commune esse voluit, quibus Euangelium annuntiatur, mòdò ordo servetur in mandati istius propositione, quod Synodus illa non à fide sed à pœnitentia inchoari sapienter voluit, præter actuum fidei diversorum ordinem observandum, à nobis in Exercitationibus demonstratum.

X. Reverâ *ἀδυναμίαν* credendi prohibere, quominus Deus eâ laborantibus salutem velle & promittere seriò possit & sapienter, ut ut eam ab illis auferre nolit, inde inter alia provenit, quod promissio illa nequit eis esse utilis. Quid opponit Animadversor? Hoc ipsum sanè negare non potest, quod unum sufficit ad evertendam promissionem istam universalem conditionatam, quam ponit. Quid verò addit? *Si promissio ista*, inquit, *illis non possit esse utilis, nec debere esse damnosam. Atqui ex promissione gratiæ grave damnum ad incredulos accedere, quum talium pœnæ longè sint futuræ atrociores quàm eorum, qui in legem offendêre duntaxat: Consentaneum itaque esse, ut ex Euangelii prædicatione salutem aliqua ratione consequi posse dicantur.* Argumentationis istius tota vis huc redit; Si promissio salutis non posset ullo modo esse utilis non electis, esset illis damnosa tantùm. Consequens absurdum; Ergo & antecedens. Resp. 1. Supponi falsum, illam nullo modo esse utilem multis, quamvis illis non sit utilis ad salutem, nec proponi sapienter à Deo posse, nisi illis ad salutem sit utilis. At utilis est multis ad coërcitionem aliquam, ad honestiorem conversationem, ad abstinentiam à gravioribus flagitiis, adeòque ad mitiorem punitionem. Vbi verò hoc ultimum, ibi, ut Animadversor ipse docet, aliquod misericordiæ exercitium datur. *Fit enim misericorditer, quando aliquis magnâ maledictionis parte levatur.* 2. Supponitur falsum aliud, *ferri non debere, quemquam ex ulla re magnum damnum accipere debere, ex qua nullum omninò emolumentum capere potest.* At annon ex nativitate infantium gentilium ex Adamo corrupto, magnum illi damnum accipere coguntur, nullum verò omninò emolumentum, idque ex ordinatione Dei? An dubium etiam, ex propositione promissionis, *hoc fac & vives*, multis Israëlitis grave tantùm damnum, & severiores pœnas accessisse, quàm experiuntur ii quibus verbum illud Dei legale & jura ac statuta proposita non fuere? 3. Falsissimum, *consentaneum esse, ut ex Euangelii promissione salutem aliqua ratione non electi consequi posse dicantur*; quod est & τὸ ἐν ἀρχῇ & contradictionem implicat, illos qui *ἀδυναμίᾳ* salutem consequendi laborant, eam *aliquâ ratione consequi posse*, adeòque *ἀδυναμίᾳ* non laborare. Frustrà itaque falsissimo isti fundamento quod novit à nobis negari, superstruit consequentias suas, *non esse ergo illis fidem rem adeò ab omni parte impossibilem, quin eis salus seriò sapienter & misericorditer offerri queat*, tametsi *ἀδυναμίᾳ* illâ vitiosâ & insuperabili laborent. Præterquam verò quod ista sint

ἀντίγραφα & ἀξιόλογα, *non electis fidem esse aliquâ ratione poßibilem*, adeòque posse aliquem venire ad Christum, quamvis Pater eum non trahat, posse aliquos audire vocem Christi, quamvis non sint oves Christi, posse aliquos credere quamvis non sint ordinati ad vitam æternam: Si fides non electis non sit impossibilis ex omni parte, non sunt planè & ab omni parte corrupti: Nec quæstio, an ἀδυναμία illa sit *vitiosa & vituperabilis*, quâ laborant, sed an sit ἀδυναμία revera sic dicta, & totalis quidem, & an arbor ista mala fructus ullos bonos ullâ ratione ferre possit? Salus itaque eâ laborantibus seriò, sapienter & misericorditer offerri nequit. Egregium verò δόγμα, ideo fidem esse aliquâ ratione possibilem talibus, quia post peccatum iis conservatæ sint à Deo facultates intellectus & voluntatis, vero credendo, & bono expetendo à natura destinatæ. Quasi verò quæratur, an homo corruptus homo sit, homo verò homo non esset, nisi facultates intellectûs & voluntatis haberet. An verò sequitur, hominem has facultates corruptissimas, & incorrigibiliter quidem tales habentem, posse exerere actum illarum non corruptum? An sequitur, hominem mortuum in peccatis actum vitalem edere posse? An cæcus, quia habet *potentiam* visivam *primam* potest elicere actum visionis, quia ista potentia ad actum illum naturaliter est destinata? Annon in Diabolis etiam & damnatis facultates istæ adhuc sunt reliquæ? Conservari sanè oportuit istas facultates, quia sine illis homo ne homo quidem esset, sed ideo conservatas esse, ut sic fides vel salus hominibus non electis essent possibiles, id verò splendidè supponitur, non probatur.

XI. In *tertia ratione* mira Sophisticatio apparet, & studium contradicendi apertæ veritati. Argumentum breviter tale est: Si sapientiæ & misericordiæ Dei non convenit, hominibus aliquid promittere, sub ea conditione, ad cujus præstationem habent quidem facultates, sed *vitio inemendabili* præpeditas, eo quod non convenit illi aliquid promittere iis sub ea conditione, ad quam præstandam nullam habent facultatem, sequitur utrobique eandem rerum illarum disconvenientiam inter se esse. Falsum *consequens*, Ergo & *antecedens*. Consequens falsum esse ex eo probat, quia ἀδυναμία ex facultatum inopia orta excusat, ea verò quæ consistit in facultatum vitiositate morali, nullam excusationem habet, & quò illa major, tantò meliorem præbet excusationem, quò verò major ista, tantò detestabilior est, & minus excusanda. *Resp.* 1. Peccari *elencho* παρὰ τὸ ἑπόμενον *& paralogismo à dicto secundum quid*, vel insufficienti enumeratione. Satis enim utrobique impossibilem & non attingibilem reddi eventum, & bonum quod sub ejusmodi conditione promitti dicitur. Id verò hîc reperitur. Quemadmodum enim ille, qui facultates non habet.

ad

ad aliquid præstandum, nunquam illud præstare potest: Sic nec ille, qui facultates inemendabili vitio præpeditas habet, unquam illud præstare potest, quod non nisi ab eo præstari potest, qui facultates vel integras habet, vel instauratas. Et hac quidem in parte coincidere utramque impotentiæ speciem moralem & naturalem, negare non audet alibi Animadversor, quod unum istâ comparatione intendimus. 2. Per συγχώρησιν, dato non concesso, exigi eandem rerum illarum disconvenientiam inter se; Annon æquè disconvenit *impotentia morali* inevitabili, ut *effectum moralem* producat, ac *impotentiæ naturali*, ut producat *naturalem?* 3. Peccatur ignoratione Elenchi vel saltem *paralogismo à dicto secundum quid*, nec enim hîc quæritur, an impotentia moralis æquè excuset ac naturalis, vel non, sed annon sit æquè impotentia, & quidem æquè inevitabilis in ordine ad effectum producendum. Imò quia comparantur inter se, non possunt esse eædem. Idem enim non comparatur cum seipso, sed cum alio, & *secundùm quid* tantùm similitudinem habet cum eo cum quo comparatur. Frustra, itaque ludos hîc sibi facit & Lectori Animadversor, quasi quia in aliquo diversa ratio est utriusque impotentiæ, diversa sit in eo quod præcipuum est, & de quo hîc quæritur! Et hac ratione non *discrepantem effectum creat*, ut loquitur, *respectu hominum, sed eundem planè*. Adeòque utraque prohibet hactenus ex æquo, ne quid Deus promittere dicatur sub conditione: ne impotentia illa in hominibus sit, quando illos eâ & inevitabiliter quidem impediri novit, ne vel effectum dent vel effectum dare possint, quod ab illis exigitur ut conditio.

XII. Denique *ratio quarta*, quam subnectit Animadversor, nihilo melior est. Nec enim quæstio est 1. An postulatio Dei sapiens sit vel æqua, dùm exigit *officium* quod jure præstare tenemur. Quæstio est, an *beneficium* ea intentione à sapiente & bono offerri dicatur quod offertur eâ conditione *ne id recuses*, quando offerens novit, te non tantùm id recusaturum certo, sed & non posse non recusare. Id verò absurdum semper manet, nec ex hujus χαγσαμῶν@ anfractibus unquam se expediet Animadversor, si vel eandem, quam habere sibi videtur, subtilitatem haberet reverà. 2. Frustrà addit, *rem ex voluntate illius pendere, cui offertur*, quod ἀθεόλογον, & ἄλογον. De cujus enim voluntate sermo? An non de voluntate hominis corrupti & inemendabiliter quidem? Quis verò Theologorum Orthodoxorum ferre possit, pendere vel salutem vel fidem ex voluntate hominis corrupti, quæ utraque pendet in solidum à gratia, & tractione Patris vel operatione potente Spiritus sancti. An pendet à voluntate illius qui benè velle non potest, ut bene velit! Si si benè velle potest, jam voluntatem prorsus malam non habebit. An pendet à mala arbore, ut bonum fructum ferat; hoc

 est,

est, ut non sit mala? Quàm cruda ista & diluta? Dicere itaque, *nos boni promissi compotes esse posse, si mente ac voluntate eò ferremur*, est dicere nos boni promissi compotes esse posse, si non simus quod sumus, vel non habeamus quod habemus, & quod non possumus non esse & habere. Imò si mente & voluntate ad bonum illud ferremur, jam non essemus prorsus corrupti & mortui in peccatis, nec mala arbor, nec haberemus intellectum & voluntatem, facultates inemendabilibus vitiis præpeditas. Adde, semper supponi, omnibus & singulis offerri bonum illud promissum sub conditione, ut Christum amplexentur, quod falsissimum esse, demonstratum. His expensis videbit Lector, interrogationi Animadversoris satisfactum esse abundè, & constare omnibus, quid in ea dispensatione quasi minùs vel sapiens vel misericors culpari possit.

XIII. Meritò sanè etiam à me objectum, id ipsum esse ac si Deus vellet cæcis visum, modò non sint cæci, mortuis vitam, modò non sint mortui. Quid ad hæc Animadversor? *Hallucinatur*, inquit; *& miseret me quod hallucinationis illius suæ vestigia in singulis penè Exercitationum paginis impressit.* Prò isto commiserationis affectu æquè seriò me ipsi obnoxium profiteor, ac affectus ipsius serius est. Quàm optasset me materiam præbere & hîc & alibi toti pergulæ suorum dicteriorum sæpius adhuc aliquâ probabilitatis specie explicandæ, ut qui super optimè etiam dictis solet κωμῳδεῖσθαι, & vernilitatibus parum dignis Theologo gravi νεανιεύεσθαι. Gratiam tamen habebo huic Megarensi etiam, modò demonstraverit me hîc hallucinatum. Hallucinationis verò me arguens, non hallucinatur, quod ignari & incauti esse potest, sed ultrò prævaricatur, quod vix est hominis ingenui, dum hoc *in singulis penè paginis* mearum Exercitationum impressum dicit, quæ insignis *hyperbole* est, à gravioribus enim verbis me abstineo memor ordinis nostri & causæ. Quî verò me hallucinatum probat? 1. *In eo, cæco velle visum modò videat*, inquit, *res promissa vel volita non differt à conditione, ex qua pendere supponitur. At hîc res promissa memorabiliter differt à conditione. Salus enim res diversissima est ab actu illo nostræ mentis, quô salutis promissionem amplectimur.* At 1. Non dixi hîc, quod mihi affingit Animadversor, *Deum, ex sententia Animadversoris, velle cæcis visum, modò videant, sed modò non sint cæci.* Ista verò non planè eadem sunt. 2. Dato, me ita loquutum, evidentissimum ex ista disputatione, istud simile non alio fine vel sensu à me allatum, quàm ut ostenderem, æquè inutiliter dici, Deum laboranti impotentiâ morali & inemendabili quidem per naturam salutem velle, sub conditione ne ea laboret, ac si quis diceret, Deum velle cæco visum, mortuo vitam, modò ille videat, iste vivat. Id itaque haudquaquam extendi debuit ultra mentem meam, quasi censuerim

fidem

fidem non distingui à salute, virtutem à felicitate. Annon etiam velle homini corrupto salutem sub conditione ut credat, est mortuo velle vitam, sub conditione ne sit mortuus? Credere sanè actus vitalis est. Promittere itaque mortuo vitam sub conditione actus vitalis, est illi promittere vitam sub conditione ne sit mortuus, sed ut vitæ principium in se habeat, adeòque annon ejusdem hoc valoris, ac velle cæco visum, modò non sit cæcus, mortuo vitam, modò non sit mortuus? Quid hîc res volita differt à conditione? II. Addit Animadversor; *Etsi cæco aliquid promitteretur sub conditione videndi, exigeretur ab eo conditio, qui nullas ad videndum facultates habet, tametsi id percupiat. Oculis illi præterea opus esse, quos sibi comparare neque potest neque tenetur. At in negotio salutis secus esse. Nam ad credendum ubi Euangelium annuntiatum est, nulla alia facultate opus esse præter intellectum & voluntatem.* At I. An cæcus nullam ad videndum facultatem habet? Quàm hoc ἀφιλόσοφον! An nova etiam hîc Philosophia procudenda æquè ac Theologia? Annon tyrones in elementis Physicis versati, ne de Doctissimo quem audit è Museo suo Philosopho Salmuriensi loquar, testabuntur Animadversori, cæcum habere facultatem videndi, inseparabilem quippe ab anima ipsius, adeòque *potentiam primam* ad videndum, quamvis non videat, vel propter humorem nervis opticis impactum, vel propter aliquid vitii tunicis & humoribus oculi adnatum, vel propter pupillam vitiatam, vel propter simile quid, adeò quidem, ut causa tota sit in *impotentia secunda*, sive in dispositione pravâ organorum, per quæ se exerit facultas videndi. Falsum itaque, quando de cæco sermo est, exigi conditionem ab eo, qui nullas habet facultates ad videndum. 2. Non est quæstio, an in eo conveniant ista, ut quemadmodum corporaliter cæcus percupit videre; sic idem cupiat spiritualiter cæcus. Id enim discrimen cum aliis id genus nos prolixè dare, sine ullo causæ nostræ dispendio, demonstratum in Anteromatibus. Vt &; corporaliter cæcum non teneri videre, spiritualiter verò cæcum, teneri. Satis in eo sit similitudo, quod neuter oculos illos sibi comparare potest. 3. An cæco etiam alia facultate opus est ut videat, & non solâ organorum purgatione; vel vitii istius in organis inhærentis ablatione? 4. Sufficit, quamvis nullâ aliâ facultate opus sit ad credendum præter intellectum & voluntatem, opus esse facultatis utriusque renovatione per Spiritum Dei, quam non-renovatus nunquam in æternum supplere potest, & quæ à solo Deo pendet. III. Inquit Animadversor, *etsi utrobique eventus æquè necessariò futurus est in cæco ut non videat, in non electo, ut non credat, causas tamen illius necessitatis toto genere discrepare. Illic enim causam esse in inopia facultatum naturalium quæ jus ipsi Deo eripit, imperandi ut videat; hic esse causam in malitia*

quæ

quæ Deo jus suum eripere non potest, ubi adsunt facultates à natura concessæ. At 1. Hoc nobis sufficit, *eventum utrobique æquè necessariò futurum esse, in cæco, ut non videat, in non electo ut non credat.* Hoc unum enim urgemus, hactenus similitudinem dari, & propter hoc unum, simile istud à nobis affertur. Videat jam Lector, an vel sapientis vel summè boni sit, non electo offerre salutem sub conditione ut credat, cùm necessarium planè sit non electum non credere, nec credere posse æquè ac cæcum non videre? Si Animadversorem audimus, summè sapientis vel summè boni esse potest, hæreditatem offerre cæco sub conditione ut videat? 2. Causas necessitatis utriusque non tantùm discrepare libenter fatemur, sed eo ipso profitemur, quando unam impotentiam *naturalem* vocamus, aliam *moralem*, (quamvis nec *solùm* nec *exclusivè*) & unam comparamus cum altera. Ad institutum nostrum sufficit, necessitatem similem utrobique dari, quamvis causæ utriusque necessitatis sint dissimiles. 3. Ἀφιλόσοφον denuò est, cæcitatis naturalis causam esse *in inopia facultatum naturalium.* Si physica tradentem de isto argumento è museo suo audivisset diligentius Animadversor doctissimum Philosophum suum, dubio procul id non sine fructu fecisset, nec impegisset hîc in elementa philosophica. An etiam cæcitas omnis, in quam homo incidit, Deo eripit jus illi imperandi ut videat? At potest aliquis suo scelere in cæcitatem incidere, ex cæcitate illa in peccata varia, quæ evitare potuisset si non fuisset cæcus? An à tali Deus exigere non potest, ut videat, & eum ideò punire quia non videt dum propter istum defectum in peccata varia incidit? 4. An quæstio etiam est, num malitia Deo jus suum eripere possit? An hoc controversum? Annon Deo jus suum exigendi pœnitentiam & fidem à corrupto, relinquimus integerrimum? An hominis vitium Deo, secundùm nos, quicquam intervertit? Ex his constare potest Lectori, quàm validæ sint laciniosæ istæ dissertationes potius quàm disputationes Animadversoris. Quam disputandi rationem si sequutus fuissem, dignissimus fuissem, in quem ita κενταυρελκῶς incurreret, & ὅλας ἁμάξας σκωμμάτων, quod facit ubique, effunderet.

CAPVT XIII.

Vindiciæ *secundæ rationis*: Deum omnium & singulorum misereri non velle, nec *absolutè*, nec *conditionatè*.

BREVIARIVM Capitis decimi tertii.

ARgumentum oppositum Gratiæ Vniversali. Exceptiuncula Animadversoris retusa. Distinctionis de duplici impotentia repetitio inanis. Ejus confutatio. Quæ collatio inter utramque instituatur. Accusatio injusta abstersa. Exceptio à Remonstrantibus hausta, confutata. An illis impunitas detur, qui sint æquè mali ac Diaboli. Concessio Animadversoris retorta. Disparitas in causa eventûs frustra allegata. Verba Animadversoris ipsimet impacta. Ignoratio Elenchi, & digressio inutilis notata. Discrimen citra mortuos naturaliter & moraliter sine causa regestum. Status quæstionis iterum mutatus ab Animadversore. Ignoratio Elenchi alia notata. Falsa assertio de facultatibus nostris confutata. Conditio ab Animadversore frustra inserta. Qui Deus exigat à corruptis ut credant. Suppositio falsa notata. Distincta causa incredulitatis à non dante prohibens. Status quæstionis denuò mutatus. Ratio disputandi Animadversori solennis, notata.

I. ARgumentum à me Animadversori inter alia oppositum fuit tale Thesi VIII. Vel *absolutè* velle Deum omnium misereri, vel *conditionatè*. Si *absolutè*, omnes misericordiam consequuturos: Si *conditionatè*, vel Deum conditionem ad salutem necessariam *exigere* tantùm ab omnibus, vel eam in iis *efficere* velle. Si *exigere* tantùm, eum talium salutem non velle, exigendo ab iis actum, quem novit non magis eos præstare posse, quàm Æthiopem nigrorem, pardum maculas exuere, & Lazarum surgere ex sepulchro. Sin *efficere* velit actum istum, vel illum denuò efficere velle, *absolutè* aut *conditionatè*: Si *absolutè*, eum efficiendum in omnibus, & sic omnes actu misericordiam consequuturos. Si *conditionatè*, serram reciprocari per eandem lineam, & quæstionem redire de hujus conditionis conditione. Hanc verò tandem coincidere cum re per conditionem volitâ, & eo iri, Deum velle hominem convertere, si se convertat, & præstet id quod nec præstabit unquam nec præstare potest, & quod Deus novit ab æterno illum nec præstiturum nec præstare posse, quippe quod pendet à tractu suo, quem omnibus indulgere non constituit, sine quo tamen nemo non tantùm ad Patrem venit, sed nec venire potest. Joh. VI, 44.

II. Quæ respondit in Dissertatione Animadversor, à me summa cum accuratione excussa fuisse videbit Lector in Exercitationibus nostris, & applicatam ubique σπάρτην πρὸς τ̀ λίθον. Ab eorum repetitione me abs-

tineo, operæ compendifaciendæ. Quid ad ista Animadversor? 1. Miratur, me tot argumentationum dilemmaticarum πλοκὰς circumvolvere. At nihil utilius constringendo Adversario undiquaque isto argumentationis genere, quod non parum τῇ συρδόνῃ propositionum præstat. Ideò verò dilemma istud undiquaque à me munitum, quia institutum meum in *Thesibus* non erat solam Animadversoris sententiam confutare, sed omnium illorum qui *gratiam objectivam* universalem statuunt. Meritò itaque sic integrè struendum & muniendum erat. 2. Nihil proclivius fuisse, inquit, quàm intelligere, se existimare Deum velle electorum salutem *absolutè*, reliquorum omnium *conditionatè* duntaxat, ideòque conditionem in electis efficere velle, à reliquis omnibus exigere tantùm. At hanc ipsam sententiam dilemmaticis istis propositionibus absurdam esse demonstravi, quia conditionem ab homine exigere velle, quam scias illum non magis præstare posse, (quatenus eventus utrobique ex æquo est ἐκ τ͂ μὴ ἐνδεχομένου) quàm Æthiopem nigrorem, pardum maculas exuere, & Lazarum surgere ex sepulchro, idem est ac ejus salutem non velle. 3. Frustra dispiciendum ostendit, *quomodo Deus possit velle*, hoc est exigere, *ut non electi præstent id quod eos nec præstituros esse, neque præstare posse novit, & quomodo exigere possit id cujus præstatio pendet ab uno tractu suo, quem omnibus indulgere non constituit.* An enim ista in quæstione inter nos? Contineat se intra istas lineas Animadversor, nec aliter Deum hoc velle dicat, quàm quod id vult exigere vel imperare. Nec hîc lis erit inter nos. 4. Nequicquam etiam denuò recoquit distinctionem istam inter τὸ *non posse, quod pendet ex inopia facultatum*, & inter τὸ *non posse, quod in earum perversa comparatione consistit.* Satis, τὸ *non posse* ineluctabile reperiri in non electis, ne credant, vel credere possint, quodcunque principium habeat, modò vitium illud; ut ipse fatetur, sit in illis inemendabile per naturam. Nec perperam à me allata exempla ab Æthiope, pardo, mortuo. nec enim impotentia, quæ in exemplis istis, à me collata *quoad speciem* cum impotentia credendi quæ est in non electis, quasi utraque ejusdem ordinis sit & naturæ, sed *quoad genus*, quod utraque sit impotentia, & ineluctabilis quidem per naturam, adeòque quâ in subjecto posita, nequicquam intenditur salus, sub conditione ne in eo sit. Nec has exceptiunculas reponere nobis debebat Animadversor utpote in Exercitationibus & Anterotematibus nostris disertè occupatas, & confutatas. Si à Medicis ab illorum confutatione prohibitus fuit, at prohibitus non fuit ab eorum Lectione. Imò Exercitationes nostras, & bis quidem à se lectas, testatur. Causæ itaque nihil erat, cur reponeret à nobis jam confutata. Falsum etiam, duplicem illam impotentiam à me *centies confusam* in *Exercitationibus*. Ostendi

di disertè, quâ in re conferrem utramque & quousque. Nec sanè impotentia quæ est à *malitia voluntatis*, vel Animadversore fatente, magis eluctabilis est, quàm ea quæ sita est in *defectu facultatum*. In quo uno comparantur. Verissimè itaque & optimè à me dictum, non magis esse in potestate non electorum credere, quàm in potestate mortuorum est, se resuscitare. Non electi enim sunt in morte spirituali. Et vel Animadversor idem hîc nobiscum sentit, vel *oppositum* statuit in *apposito*, nimirum mortuum posse edere actum vitalem, & arborem malam fructum bonum ferre. 5. Exceptio Animadversoris, quam communem habet cum Remonstrantibus nostris, & ab illis hausit, elumbis est, *sic Deum non posse justè & sapienter imperare non electis ut credant* (non magis quàm mortuo ut resurgat) *nec eos plectere mandato non obsequentes*. An verò quæ conferuntur in uno, conferuntur etiam ob id in alio, vel in omnibus? Annon comparatio illa in iis spectanda, secundùm quæ adducitur? Imò disertè à nobis dictum in Exercitationibus, impotentiam istam, utut ineluctabilem, *nec Deo jus suum intervertere, id exigendi, quod dedit, nec hominem vel excusare, vel justa subducere pœna*, si non faciat officium, quod tenetur præstare, etsi id non possit præstare, quum ista ἀδυναμία sit ἐθελοντική, & ab homine suo jumento sibi accersita. Falsum itaque, hoc quicquam facere ad impunitatem malefactorum. 6. An etiam, secundùm nos, ad impunitatem malefactorum obtinendam quicquam facit, si homines mali evadant æquè ac Diaboli? Imò eò magis erunt damnabiles, quo magis sunt scelesti: De eo nulla nobis quæstio. An enim Diabolus immunis est & erit à punitione? Quid absurdius? Cur ergò illi immunes essent, qui æquè in malo sunt obstinati ac Diabolus, quales tantùm omnes peccantes in Spiritum S. & plane derelicti ab omni spiritus Dei tum *convertentis* tum *coërcentis* operatione? 7. Sufficit, ut fateri cogitur Animadversor, *eventum utrobique certum esse & respectu futuritionis æquè necessarium, & hæc esse ex æquo ἐκ τῶν μὴ ἐνδεχομένων, Non electus non credet, mortuus se non suscitabit*. Hoc unum hîc volumus, nihil præterea. Quod ipsum splendidè nobis largitur, & quod ad absurditatem istius œconomiæ, quam fingit patefaciendam sufficit.

III. De *causa eventus* nobis nec lis, nec quæstio, an sit *dispar* & *generis diversi*: Non electum non credere, quia non vult, ἐξαγώνιον, si enim vellet *in sensu composito*, utique crederet. nam velle credere, est jam credere. At quæstio est, an talis possit aliter velle, & an habeat principium illud *ethicum*, vel supernaturale potius correctivum suæ voluntatis malæ, sine quo non potest dari principiatum sanum? At non magis aliter velle potest, vel malitiam qua detinetur, excutere, quàm mortuus potest resur-

gere, *quatenus eventus* ut fatetur, *utrobique æquè certus & respectu futuritionis æquè necessarius*, quod unum volumus. Et hoc ipse addit, dum inquit, *illum non posse velle credere,* hoc est, *contingere non posse ut id velit*, *usque adeo malitia in ejus voluntate magna & inolita & inemendabilis est*. An verò illi qui talis est, summè sapiens & summè bonus seriò dici potest, salutem velle sub conditione *ut aliter velit*, & ut non sit inemendabilis ejus malitia? De mandato credendi & pœna justa subsequente, antè dictum. Judicet jam Lector de magnifici istius Disputatoris sublimitate & an ita disputare non sit τρίψαι τὸ μέτωπον?

IV. Secundum, quod expedire vult Animadversor, *est, quod possit Deus velle,* hoc est, *exigere*, *ut non electi præstent, id quod eos non præstituros esse, nec præstare posse novit.* Quid verò attinet denuò ῥαβδίζειν in re non controversa? Nec enim de eo inter nos quæstio, & peccatur merâ *ignoratione Elenchi*, & digressione inutili. Et nihil solennius Animadversori, quàm ea quæ causam feriunt planè prætermittere, & luxuriari in non necessariis operose vel declarandis vel probandis, quod an ingenui disputatoris sit, judicabit Lector candidus. Fatemur libenter Deum non imperare posse mortuo naturaliter ut resurgat, imperare verò posse hominibus mortuis moraliter, ut cum Animadversore distinguamus, ut resurgant & credant, non tantùm quia id *præstare tenentur* & ad id *præstandum habent facultates à natura concessas*, sed etiam quia habuêre ad id præstandum facultates integras & voluntatem bonam, & suo vitio duntaxat ista non habent amplius. Nec prohibere malitiam voluntati jam *inhærentem & magnitudinem ejus invictam*, quin justissimè propter non præstitam fidem puniantur? Quid attinebat quæso talia nobis operosè ingerere, quæ non controversa? Probet Animadversor, à nobis negatum esse, Deum exigere ab homine justè posse fidem in verbum sibi revelatum, vel Deum posse eum propter non præstitam fidem punire, quod in æternum non probabit, vel fateatur, se τὸ περὶ λύδιον ἅρμα hîc denuò θεῖν, & sibi meros ludos facere ac Lectori.

V. *In tertio* nimirum, *quomodo Deus exigere possit id cujus præstatio pendet ab uno tractu suo quem omnibus indulgere non constituit*, 1. Frustra etiam laborat, nec enim id etiam in controversia. Fatemur ultrò, Deum hoc posse exigere quod ipse solus operatur; sed id in controversia est, quî Deus eâ voluntate vel intentione hoc possit exigere, ut credat non electus, & credendo salvetur, quod scit eum non tantùm præstare non posse, sed etiam id pendere à mero tractu suo, quem tamen non electis indulgere non constituit? Nec quæritur, an tractus Dei sit in hominis potestate, sed an id sit in hominis potestate, quod ab ejus solius tractu

pendet?

pendet? Exigit sanè Deus etiam ab hominibus non electis *id quod ipsius solum tractum efficere oportet*, dum exigit fidem & conversionem, nisi negare velit Animadversor, talia à solo Dei tractu pendere. 2. Nequicquam addit; *Nullas scilicet hominibus facultates à natura inditas quibus perficere queant, id si velint, ut à Spiritu Dei eo modo trahantur. Exigit Deus à non electis ut credant suo instinctu, non tractu alieno, viribus naturalibus mentis atque voluntatis, non vi causæ externæ quæ ex eorum nutu non pendeat. Exigit ut credant, quà sunt creaturæ intelligentiâ atque ratione præditæ, non ut ii in quibus Deus singularem aliquam sui Spiritus efficacitatem exerere voluit. Exigit ut credant ii qui facultatibus suis ad eam rem uti jure naturali tenentur, non ut ii quos Deus peculiari quadam ratione ad id præstandum selegerit. Neque sanè peccant ideò quod à Spiritu Dei non trahantur, sed eò quod ipsi ad quod vocantur, non accedunt. Non id illis imputatur, quod quum electi non sint, electorum prærogativis non gaudent, id illis imputatur, quod quum homines sint, invitati venire dedignantur.* Quid verò ὑσάρῖς magis & magis putidum istis omnibus quæ merâ *ignoratione elenchi* peccant, nec tangunt id quod in controversiâ? Siccine rhetoricandum potius erat quàm disputandum & congrediendum ad lineam! Observet Lector 1. Falsum esse, homines corruptos & mortuos in peccatis *habere facultates à natura indultas, quibus perficere queant, ut à Spiritu Dei trahantur.* Facultates enim tales non nisi corruptas habent, & quia illæ corruptæ sunt, non nisi corruptos actus edere possunt, adeòque nunquam perficere, ut tales trahantur à Spiritu Dei, magis quàm paralytici locomotiva eum eò usque perducere poterat, ut se conjiceret in piscinam. Imò ne facultates quidem integræ & non corruptæ perficere possunt, ut homo trahatur à Deo. Nec enim tractionis illius causa nisi in trahente: Spiritus ille spirat ubi ipse vult, non ubi homo vult. Frustrà verò inserit, facultates id præstare posse, *si id velint ob contradictionem in adjecto*, quia si id vellent homines, jam non corrupti inemendabiliter forent, quod tamen supponitur. Satis itaque, eas id velle non posse ut frustrà omnia dicantur. An nobis dicere licebit, si mortuus velit se proripere ex sepulchro eum resurrecturum vel victurum? At id velle non potest, quin jam vivat. Exigit sanè Deus à non electis ut credant *suo instinctu*, sed haudquaquam intendit, ut credant viribus naturalibus mentis atque voluntatis, quales sunt in statu corrupto; Exigit etiam id ab iis quia id dedit, & quia homines considerat non ut decoctores datorum, sed ut debitores. 3. Nec exigit ab iis ut credant, *quia sunt creaturæ intelligentes & ratione præditæ*, sed quia debent esse creaturæ intelligentia sanâ & ratione rectâ præditæ, qualem illis in creatione prima inseruit. An verò à nobis suppositum, Deum ab illis fidem exigere, *ut ab iis in quibus singularem*

larem aliquam Spiritus sui efficacitatem exerere velit? Imò oppositum à nobis dictum, in talibus, quippe non electis, Deum singularem illam Spiritus sui efficacitatem exercere nolle, adeòque tales credere non posse, nec sub hac conditione seriò dici posse, Deum illis velle salutem. 4. *Ἐξαγώνιον*, Deùm exigere ut credant, quia id tenentur, non verò quasi Deus eos ad id præstandum selegerit. An quæso nobis erat probandum, non electos non esse eos quos Deus ad fidem præstandam peculiari ratione selegit. 5. Falsum, non peccare eos, qui à Spiritu Dei non trahuntur, quia negationem istius tractionis necessariò sequitur peccatum, ut negationem luminis solaris in terra, tenebræ. Non quod Spiritus Dei negatio sit causa peccati, magis quàm luminis solaris negatio causa est tenebrarum, sed causa ibi, corruptio peccatoris, hîc opacitas terræ. Si enim homo corruptus non foret, non peccaret: Si terra foret lucida, non essent tenebræ, etiam remoto Sole. Satis est, Spiritus tractionem esse *probibens* unum peccati; quo negato, id non potest non dari. Nec ista dispescenda per *Elenchum divisionis*, peccant non electi, & quia ipsi ad id quod vocantur, non accedunt, & quia à Spiritu Dei non trahuntur; priori ratione ut per *causam* propriè dictam *culpabilem*, posteriori, ut per *non dans probibens*. Hoc sensu ideò non accedunt, quia non trahuntur, nec enim aliàs accedere possunt in statu in quo sunt, & hîc illis usu venit quod sponsæ, quæ sponsi tractionem flagitat, *trahe me, ut curramus post te.* An etiam quæstio est, an homines peccent in eo quod vocati non accedunt? An non potius, an de illis qui accedere non possunt ex se, & quos Spiritus Dei trahere non vult ut accedant, seriò dici possit, Deum velle eorum salutem, sub conditione ut accedant? 6. An etiam quæritur inter nos: An non electis imputetur, quod quum homines sint invitati, venire dedignentur? Quid opus erat hoc probare? Quamvis non tantùm hîc considerentur ut homines, sed ut homines quales Deus creavit, qui tenentur id præstare, cujus gratia ipsis à Deo data fuit. Meritò itaque illis imputatur, & quod decoxerint bona ista, & quod venire dedignentur. Adde, supponi semper, invitationem universalem ad fidem, non probari. An in istis omnibus vestigium disputatoris ingenui, & qui id probet, quod probandum? Et an istis omnibus tollitur difficultas, absurdè dici Deum velle non electis salutem *sub conditione* quam præstare non possunt, etsi eam præstare teneantur, & cujus præstatio pendet ab una tractione Dei, qui gratiam istam talibus perpetuò denegatam voluit?

CA-

CAPVT XIV.

De conditione Gentilium, an eâ evertatur gratia universalis.

BREVIARIVM Capitis decimi quarti.

Firmitas argumenti ducti à Gentilibus. Rhetoricatio Animadversoris. An τὸ γνωστὸν omnibus obversetur. Confessio Animadversoris Auctori suo impacta. Τὸ γνωστὸν hodie saltem secundùm ipsum, non sufficere, probatum. An τὸ γνωστὸν à Paulo dicatur invitare ad pœnitentiam. Quos & qui invitet τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ. An τὸ γνωστὸν spem remissionis ostendat. Annon justitiam peccanti potius denuntiet quàm misericordiam. Remissionis peccatorum revelatio tota Euangelica. Τὸ γνωστὸν pertinet ad ordinem providentiæ, non gratiæ. Spem remissionis peccatorum non fuisse objectam ἐν τῷ γνωστῷ, probatum. Iocularis assertio de invitatione per τὸ γνωστόν. An τὸ γνωστὸν viam apertam patefaciat ad salutem. Absurditas istius assertionis. Conditionis objectæ inutilitas. Contradictiones notatæ. An spes remissionis sufficiat in œconomiâ gratiæ. An naturæ vel politiæ ratio urgenda sit in eâdem. An infantes tantùm censeantur ut partes vel appendices suorum parentum. Oppositum demonstratum. Præcipua difficultas declinata ab Animadversore. Vnde fiat quod hi infantes talium parentum appendices sint. Simile ab embryone retusum. Absurditas sententiæ Animadversoris. Ignoratio elenchi notata. Animadversor commissus cum se ipso. Proscripta à Synodis Gallicanis reposita ab Animadversore. An disputandum sit de eo, quid futurum esset, si quis gentilium resipisceret ad τὸ γνωστόν. Quæstio Animadversori proposita de liberis natis ex parentibus obdurescentibus, & de intentione Dei circa illos. Imputatio peccatorum personalium adstructa ab Animadversore, negata peccati naturalis. Digressio captata ab eodem. Declinatio status controversiæ. Ius summum Dei à nobis assertum. An parentes in causa sint gratiæ non transmissæ ad eorum liberos. Ignoratio alia elenchi notata. Quæstio de qua agitur Animadversori impacta. Digressio inanis de causa conquerendi de Deo. Suppositio falsa. Animadversor ad lineam revocatus. Digressio inutilis. Libertas & jus Dei adstructa. Demonstratio invicta, Deum noluisse omnes salvari ex dispensatione ab eo adhibita. Vocatio omnis multis planè denegata. Nodus objectus Animadversori, & ab eo dissolvendus. Digressio inanis. Quæstionis propositæ declinatio. An Deus illos salvari velit, quos inter Ethnicos in immaturâ ætate tollendos judicat. Contradictio Animadversoris. Verba ejus retorta. Alia eidem impacta. Voluntas universalis conditionata de salute omnium eversa. Animadversor cum se ipso denuò commissus. Ignoratio Elenchi alia notata. Quæstio inculcata. Declinatio hic præstandorum. Causa repetiti argumenti ducti ab infantibus.

I. Argumentum ex *Gentilium* conditione à nobis desumptum, partim *adultorum*, quorum myriadibus multis nec Redemptoris, nec redemptionis, nec conditionis ad eam necessariæ ulla facta revelatio, partim *infantium* in primâ ætate sublatorum, quibus ne ex τῷ γνωστῷ quidem τοῦ Θεοῦ revelatio ulla exhiberi potuit, Apostolum auctorem habet Actor. XIV, 15. & experientiam omnium seculorum

lorum testem. Meritò itaque à nobis sæpius inculcatum, quod solum sufficere possit Vniversalis gratiæ commento convellendo. Id verò *infinitis in locis* in libro finito factum, liberaliter & pro more suo rhetoricatur Animadversor. Molestum hoc argumentum illi esse non miror. Scilicet ferre non potest τὸ φορμοῤῥαφεῖσθαι, & copias suas in arctum cogi. Quàm altè adactum hoc telum hæreat Animadversori, clarius adhûc patebit ex infelici illius in eo evellendo conatu, & miseris istis argutatiunculis, quas nobis opponit.

II. Meritò contendi, ad neutros *Vniversalem gratiam pertinere*, nec ad eos qui inter Gentiles adolescunt, & quibus nulla unquam obtigit Euangelii manifestatio, nec ad eos qui exstinguuntur in cunis. Non ad illos, quia de Christo nihil unquam audiverunt. Non ad hos, quia ne τὸ γνωστὸν quidem τοῦ Θεοῦ, nedum Christi redemptio, iis unquam revelari ullo modo potuit. Nec tantùm absurdum, & meritò quidem, dixi (sed sine *vociferatione* quam pro sua liberalitate & comitate mihi Animadversor hîc admetitur) salutem extra Christum prioribus offerri, sed & quicquam illis offerri, qui nullius prorsus oblationis sunt capaces. Nec sanè hîc sine aperto ludibrio tale quid statui potest.

III. Quid hîc Animadversor? 1. *Omnibus iis qui adolescunt*, inquit, *obversatur τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ ante oculos, quod ad μετάνοιαν invitat, & spem remissionis ostendit, si quis ex animo resipiscat, & sic viam ad salutem apertam patefacit, si homines, ut convenit, oculos aperiant. Aut igitur remissionis & per remissionem salutis spes oblata gratia non est, aut gratia patet ad omnes Gentiles universè, qui saltem paulò sunt adultioris ætatis.* Et hoc totum est, quod gravissimo isti argumento opponit. At 1. vel καθόλου τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ omnibus inter Gentiles obversari censet, vel κατὰ μέρος: si posterius, nihil concludit pro gratia universali; si prius, plurimi excipiendi, qui vel cœci nati, vel bruti & stupidi, quales integræ etiam gentes in Americano orbe, qui nihil ferè hominis, præter faciem habent, quibus non magis τὸ γνωστὸν objectum dici potest in finem ab Animadversore notatum quàm cœcis lux Solis ad visionem. 2. Annon etiam ipse Animadversor fatetur, in Novo Testamento *distinctam Christi cognitionem* esse necessariam ad salutem? Si hoc verum, quod verissimum, non sufficit, τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ plurimis gentibus hodieque obversari. Opus itaque foret, ut his obversaretur & innotesceret distincta Christi & mysterii redemptionis per eum præstitæ revelatio, quam tamen Deus multis myriadibus hominum in N. Testamento etiam, revelari noluit. 3. Supponitur liberaliter, τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ invitare ad μετάνοιαν. At hoc Paulus non dicit, sed alium ei rei finem proponit, qui utique audiendus potius quàm Animadversor. De χρηστῷ

τοῦ

τοῦ Θεοῦ id Paulus affirmat, non de τῷ γνωστῷ, quæ non æquipollent. Quos verò Deum invitasse ad pœnitentiam, dicat Paulus, & qui, suo loco dicetur, nimirum Judæos, idque simili modo quo indulgentia Principis & lenitas invitat subditos rebelles ad pœnitentiam & officium. 4. Τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ *spem remissionis* ostendere, falsum; τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ tantùm *divinitatem* & *potentiam* Dei ostendit, misericordiam specialem vel spem remissionis non ostendit. Et hoc splendidè semper supponitur. Imò quia ostendit, Deum, & Deum potentem, ostendit eum jûstum æque ac bonum: imò justitiam ejus potius quàm misericordiam peccanti denuntiat, quia illius exercitium ad peccatum sequitur *per se*, istud *per accidens* tantùm; illud necessarium est, istud arbitrarium merè. Nec magis causa spei ex ista sola contemplatione quàm terroris. Imò istius causa potius quàm illius. Remissio peccatorum etiam & ejus spes sunt beneficia Euangelica, & ad œconomiam Euangelii pertinent, cujus præco ne lex quidem est, quà talis, nedum τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ. Τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ idem semper est ante lapsum & post lapsum, & pertinet ad *ordinem providentiæ*, non ad *ordinem gratiæ*, prout ista contradistingui solent & debent. Hinc innumeri, quibus τὸ γνωστὸν illud objectum, qui tamen nec se peccatores esse cogitavêre, nedum ut anxii essent de remissione suorum peccatorum, vel ut eam sibi objectam censerent ἐν τῷ γνωστῷ. Et talia videri potuisse in γνωστῷ illo, πρῶτον ψεῦδος est. Nec vitium *subjecti* prætendi potest solum. si enim tale quid in *objecto* legi potuisset, reperti fuissent aliqui saltem, qui per τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ talia concepissent, quod falsum. Et ne à sapientissimis quidem inter gentiles, & studiosissimis τοῦ γνωστοῦ beneficium illud Euangelicum unquam observatum. A *posteriori* itaque solidè inferri potest, tale quid haudquaquam illis ἐν τῷ γνωστῷ objectum fuisse. Imò vix ab institutis in veritate ista post ratiocinia varia & actus varios intellectus ex γνωστῷ elici potest, Deum esse placabilem; at Deum esse placatum, & voluisse placari, haudquaquàm ullâ ratione ex eo elici potest. Quî ergo eo fine τὸ γνωστὸν omnibus & singulis propositum voluit, ut ex eo remissionis spem conciperent? 5. Id verò joculare est, τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ omnes ad μετάνοιαν invitare, & iis spem remissionis ostendere, *si quis ex animo resipiscat*. Quibus verò Deus censetur hoc fine τὸ γνωστὸν proponere? Hominibus mortuis in peccatis, resipiscere nescìis, qui non magis ex animo resipiscere possunt, quàm resurgere è morte peccatorum. Et tamen hac conditione illis proponitur beneficium istud, *si quis ex animo resipiscat*. Hoc est Bartimæo proponitur opima hæreditas, modò aperiat oculos, Lazaro, modò resurgat. Quamvis enim impotentia dicatur esse diversi generis, semper tamen, ut fateri cogitur in superioribus, constat *eventum utrobique æquè*

certum esse, & respectu futuritionis aquè necessarium. Et resipiscere ac resurgere esse *ex aquo ἐκ τῆ μὴ ἐνδεχομένων*. Estne verò disputare seriò, talia ingerere? Ejusdem commatis est quod addit, τὸ γνωστὸν *hoc viam ad salutem apertam patefacere, si homines, ut convenit, oculos aperirent*. Quid crudius dictum à profanis multis, qui indifferentiam religionum, & salutem in quavis religione haberi posse, sunt professi? Annon sic sufficiet τὸ γνωστὸν τῦ Θεῦ intueri, ut in eo habeatur *aperta via ad salutem*? Sic gentes, quæ fuerunt Apostolo *sine Deo, sine spe, sine promissione*, tamen secundùm Animadversorem nostrum, habuerunt *viam ad salutem apertam, patefactam*. Et quos Deus odit, rejecit ab æterno, præscripsit ad damnationem, reliquit suis ipsorum viis incedere, quibus jura & statuta sua non patefecit, illi tamen in tempore habuêre *viam apertam ad salutem*. Conditio adjecta ridicula est, si *homines, ut convenit, oculos aperiant*, hoc est, si non sint quod sunt, & faciant, quod facere non possunt. De quibus enim nobis sermo? De hominibus qui oculos aperire non possunt, quæcunque eorum impotentia sit, nihil attinet, satis invicta sit, Animadversore teste, his tamen patet via ad vitam, sub conditione ut oculos aperiant: Et quum Spiritus Sanctus *solam œconomiam verbi comitetur*, ut docet Animadversor, & sine Spiritu nemo oculos aperire possit; tamen, si Animadversori credimus, talibus via ad salutem patefacta, modò oculos aperiant. 7. *Remissionis, & per eam salutis spes oblata,* sanè gratia est, talem verò ἐν τῷ γνωστῷ τῦ Θεῦ propositam esse, est ipsum χειλόμενον, quod splendidè semper Animadversor supponit. Nec spes aliqua remissionis duntaxat exigitur in œconomia Gratiæ, sed fiducia, quia proponitur in ea ejus fundamentum, redemptor & redemptio, vel expiatio peccatorum per eum. Vbi verò talia non proponuntur, ibi gratia objectiva non proponitur, quæ salutaris esse possit.

IV. Quî verò se expedit de *infantibus* gentilium Animadversor? Miserè sanè. Isthmum sinapi hîc mordet. 1. *Ad liberos eorum infantes,* inquit, *quod attinet sic est à natura & à politia comparatum, ut quandiu aliena ratione reguntur, partes & velut appendices parentum suorum existimentur. Vt enim quod ad corpus attinet, quandiu sunt in utero materno, nec aliter vel spirant, vel nutriuntur, quàm ex eo spiritu quem parens pregnans ducit, aut ex eis alimentis quæ ipsa pro se capit, adeò ut nihil habeat à matre separatum. Sic quod spectat ad animam, quandiu utuntur alieno consilio, & alienâ intelligentiâ vigent, ejusdem eatenus cum parentibus conditionis esse putantur. Quamobrem, si quis esset inter Gentiles (quod nunquam est) qui ad τὸ γνωστὸν τῦ Θεῦ ex animo resipisceret, uti spem remissionis ipse proculdubio conciperet, sic spem illam ad liberos infantes propagaret. Quia verò omnium animi adversus Dei invitationes obdurescunt, uti spe*

illa

illa excidunt quam τὸ γνωστὸν ostendit, sic eâdem eorum liberi privati esse putantur. At 1. Nec *naturæ* nec *politiæ* ratio urgenda in dispensatione gratiæ, quæ limites istos haudquaquam attendit. 2. Falsum, *quandiu infantes alienâ ratione reguntur*, eos in hoc negotio *partes & velut appendices suorum parentum* existimari. Si enim censentur in se peccatores infantes vix nati, originalis peccati rei, & propter illud morti secundùm se subjecti, utique non censentur tantùm ut *partes* vel *appendices suorum parentum*, sed ut personæ separatæ. Aliàs enim deberent tantùm mori & puniri in parentibus suis. At quum & peccatum illorum & reatus & condemnatio distinguantur à peccato, reatu & condemnatione parentum, quid clarius quàm eos seorsum à parentibus & secundùm se considerari, quamvis alienâ ratione regantur? Censentur enim ut totidem individua distincta, quibus vel gloria aliquando conferenda, vel pœna. 3. Declinat subdolè Animadversor totum momentum causæ. Quî fit enim quæso, quod hi infantes, horum parentum gentilium sint *partes* vel *appendices*, & non appendices vel partes parentum fœderatorum aut fidelium? Annon hoc totum ortum ex dispensatione providentiæ divinæ, quæ voluit hos infantes ex talibus parentibus nasci, & non ex aliis? An verò seriò ab ullo mortalium dici potest, qui vel micam candoris habet reliquam, Deum velle salvari infantes tales, quos voluit nasci ex parentibus gentilibus vel contemptoribus τῦ γνωστῦ τῦ Θεῦ aut Euangelii, & pertinacibus quidem, & voluit censeri eorum *appendices*, vel *partes*, adeóque reatum illorum iis imputari, eosque proprium reatum contrahere, haudquaquam verò gratiam illis facere ut adolescant, & vel solum τὸ γνωστὸν τῦ Θεῦ intueri possint? 4. Simile ab embryone in utero matris constituto, inane. sermo enim nobis de infantibus extra uterum constitutis, & jam natis, quorum, quoad animam eandem esse rationem quæ est quoad corpus infantum in utero materno constitutorum dicitur, non probatur. Licèt enim Embryones spirent in utero materno, illo spiritu quem parens prægnans ducit; infantes tamen nati suo spiritu spirant, suis oculis vident, suis auribus audiunt, & individua plane distincta sunt à suis parentibus, quorum actiones planè etiam distinctæ sunt ab actionibus parentum. Et quæ *naturalis* eorum distinctio est, ea etiam est *moralis*. Adde, distinguendum etiam esse inter infantes in utero materno jam formatos, & quorum corpora plenè sunt ἐξεικονισμένα & *organizata*, ut loquuntur Scholæ, & inter eos qui eousque non pervenêre. Illi enim infantes non planè ut *appendices matrum* considerantur, etiamsi sint adhuc in utero materno, sed ut individua distincta. hinc enim fit quandoque ut exstinguantur matres, fœtu salvo, intereat fœtus, salvâ matre. Adeóque comparatio ista claudicat,

 & se-

& secundùm id quidem, quod hîc in comparatione adducitur. Scilicet puer trimulus vel quadrimulus adhuc erit *appendix* tantùm sui *parentis*, nec in se peccabit, nec in se debebit plecti, sed tantùm in parente cujus appendix est! Quamvis itaque *utatur alieno consilio*, quod tamen minus propriè dictum, ut qui eo *regitur* potiùs quàm *utitur*, non ob id desinit esse ὑφιςάμενον distinctum, cujus peccata seorsum in ipso spectantur, & cui pœna peculiaris destinatur. Imò si liberi ut appendices tantùm suorum parentum considerari deberent, deberent plecti eadem duntaxat cum parentibus pœna. At parentes sæpe sunt gravissimi peccatores, sceleribus variis cooperti ad vitæ finem usque, adeóque gravissimè plectendi. An ita graviter erunt etiam puniendi eorum infantes? Vtique sanè, si audimus Animadversorem, sunt enim aliquid eorum, & *pars* vel *appendix*. At tales in infantia abrepti mensuram scelerum paternorum haudquaquam implent, & illius *mitius erit*. Et si parens uterque infantis bimuli exstinguatur, cujus tum infans ille appendix erit? 5. Peccat Animadversor *ignoratione elenchi*. nec enim quæstio est, an ejusdem *cum parentibus conditionis esse putentur*, sed an Deus qui voluit eos esse liberos talium parentum, & ejusdem conditionis, voluerit tales servari? An verò illi prohibere possunt, ne nascantur ex parentibus id genus? Vel postquam ex illis nati sunt, an impedire possunt ullâ potentiâ ne censeantur eorum appendices, vel ne peccata parentum illis imputentur, & ne cum illis plectantur, vel ne tollantur in immatura ætate? 6. Hìc dicit Animadversor, nullum esse inter gentiles, qui ad τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ ex animo resipiscat, in Concionibus suis non negat, aliquos tales esse, sed *paucos*, adeóque vel ibi falsum pronuntiat, vel hîc. 7. Cui bono dicitur, *si quis esset inter Gentiles, quod nusquam est, qui ad τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ ex animo resipisceret?* Præterquam verò quod nobis reponere non debuit, id quod à Synodis Nationalibus reponere prohibitus est. Annon hoc est dicere, si quis esset inter cæcos, qui oculos aperiret, inter mortuos qui resurgeret, hoc vel illud esset futurum? An hominis seriò disputantis est ita agere? Nec etiam tantùm dicendum, hoc *nusquam* esse, sed nec *esse posse*. Et ipse fateri interdùm cogitur, neminem ad τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ resipiscere ex animo posse, quia resipiscentia talis requirit Spiritus S. *operationem*. Haudquaquam verò illa comitatur œconomiam τοῦ γνωστοῦ, ut fatetur. Nexus cæteroquin non negatur, inter resipiscentiam & spem vel fiduciam potiùs remissionis, sed quæstio est, an Deus qui novit antecedens, hoc est, resipiscentiam talibus non esse possibilem, sub ea conditione talibus salutem velit, quam novit illis non esse præstabilem? Et quia omnium animi adversus Dei invitationes obdurescunt, nec possunt non obdurescere, ob invi-

ctam, quæ in iis est corruptionem, & sic eorum *liberi eadem spe* privati esse putantur, quæritur, an talibus Deus salutem velit, quos ex obdurescentibus illis inevitabiliter nasci voluit, & in cunis exstingui, adeoque considerari, ut *partes* & *appendices* tantùm istorum parentum, & spe simul omni salutis ac medio omni eâ potiundi privari? Adde, hîc imputationem peccatorum *personalium* parentum ab Animadversore tradi, imputationem verò peccati Adami negari, quod tamen *radicale* & *naturale*. Judicet quæso denuò Lector, quis nostrûm candorem adhibeat in disputando, & quis de *soliditate solicitus sit*, vel non?

V. Addit Animadversor: Neque verò vel parentes, *vel liberos quicquam in eo habere quod summo Numini succenseant*, & id prolixè probat. Quid miserius & inutilius denuò istâ digressione & dissertatione potius quàm disputatione? Nam 1. Peccat *ignoratione Elenchi*, nec enim quæstio; An parentes vel liberi quicquam in eo habeant, quo jure Numini succenseant? Sed quæstio est; an quos Deus è talibus nasci, in talibus censeri, & in inmatura ætate exstingui voluit considerarique, ut appendices suorum parentum, secundùm Animadversorem, eos salvari velit? Et an hoc ullâ probabilitatis specie dici possit? Τῆς θύρας itaque ἁμαρτάνει Animadversor, & digressionem quærit non necessariam, in qua luxuriet ratiociniis nihil ad rem facientibus. Nos & αὐτοκρατορικὸν vel summum Dei jus & hîc & ubique agnoscimus, qui & pro suo arbitrio ac potestate suâ agit cum creatura sua, & justissimè creaturam corruptam, etiam tenellam, ut ova serpentum elidit vel proterit cum serpentibus, quia elidi vel proteri meruêre. 2. *Parentes ipsos in causa esse, cur non sit illa gratia ad ipsorum liberos transmissa*, haudquaquam castigatè dicitur ab Animadversore, nec primò *absolutè* dari potest, cum ad pessimorum etiam parentum liberos interdum Deus gratiam transmittat, verbi gratâ ad Ezechiam ex Achazo natum, sic è barbarorum gremio Deus liberos quandoque transfert in Ecclesiam miris modis, & flagitiosissimorum parentum liberis sæpe sui timorem indit, ex adverso optimorum parentum filiis interdum non item, ut Chamo nato ex Noacho, Ismaeli ex Abrahamo, Esavo ex Jacobo. Adde, denuò *ignoratione Elenchi* peccari. nec enim quæritur, an parentes in causa sint istius rei, sed an Deus, qui vult hos infantes ex his parentibus nasci, qui in causa ejus rei sunt, & in primo flore ætatis exstingui, tales servari voluerit? An poterant infantes cavere vel impedire, ne ex talibus nascerentur, vel ne exstinguerentur hac ætate? An hoc ipsum impedire poterant etiam eorum parentes? 3. *Ignoratione Elenchi* denuò peccat Animadversor, dum probat, *liberos non habere quod Deo hîc succenseant*? An enim id in quæstione inter nos? sed diverticula captanda erant, ut ψυδρά-

κια id genus pro bona merce obtruderet Lectori. Quæstio una hîc est; *an Deus voluerit tales servari, quos in nativa ista corruptione quæ illis omni modo inevitabilis est, sine ullo remedio perire vult?* Quicquid enim de vocatione parentum illorum dicatur, liberi eorum in se peccatores sunt, & in parentibus tantùm vocantur, quam vocationem per ætatem audire non possunt, ne *physica* quidem *potentiâ*, ob organorum imbecillitatem, & eorum carentiam, quæ ad intellectus & voluntatis, facultatum illis connatarum, exercitium requiruntur. Censentur tamen coràm Deo peccatores singuli personaliter, & eo nomine plectuntur. Nec ulla nobis lis, an Deo hoc *liberum* non fuerit, & illis & aliis, *nullam omninò gratiam suppeditare?* 4. Frustra digreditur, *si quid sit de quo conquerantur, id ad unum ex tribus istis revocari debere.* Nullam enim prorsus conquerendi de Deo causam habent, & minùs longè quàm lutum conquerendi de figulo, quod tamen nullam habet, quamvis figulus ipse etiam creatura sit, æquè ac lutum, minus creatura causam conquerendi habere potest de creatore. De fundamentis itaque istius querelæ inaniter disputare, est ὕδωρ ὑπέρῳ πλήττειν. 5. Nulla sanè illis injuria facta, *quod geniti sint ex parentibus incredulis & impœnitentibus*, adeóque causam expostulandi non habent. Liberrimum enim fuit Deo sic dispensare eorum generationem, ut ex talibus nascerentur; Quæstio tantùm, an quia ita de iis dispensare voluit, voluerit eos salvari? Mera itaque verborum ludibria nobis oggerit Animadversor, dum subjicit, *Deo liberum fuisse, fœcundare semen hominum infidelium, & vim generandi à se inditam in eis ita influxus sui concursu prosperare, ut non in cassum erumpat, vel fructum ex eo genitum conqueri non posse.* Annon hoc est narrare μύρον ἐπὶ φακῇ? Annon ista omnia inter nos ἐξαγώνια? Nec hujus enim nec ullius querelæ jus damus creaturæ in creatorem. ¶ 6. An etiam dicimus, *injuriam liberis illis factam, quod non sint alterius quàm* (non parentis) *sed parentum à quibus geniti sunt conditionis?* Liberrimum sanè Deo fuit, vel eos transferre ex conditione in qua geniti erant, vel in ea relinquere. Nulla itaque quæstio, an Deus qui nullam parentibus spem gratiæ ostendere potuit, *potuerit* etiam *illam ita dispensare, ut parentum & liberorum eadem conditio esset?* Frustranea ista omnia. Nec Deus eo nomine, ex sententia nostra, ullo modo culpari potest: sed quæstio est, an quos in hoc statu, pro liberrimo beneplacito suo, relinquere voluit, eos voluerit salvari? Si hoc voluisset, vel eos ex aliis parentibus eduxisset, vel eos traduxisset in statum alium, vel ad ejusmodi ætatem saltem perduxisset, in qua suæ spontis essent & sui judicii. Adde, Deo facile fuisse, aliam rationem inire in creandis hominibus verbi gratiâ vel plures homines independentes à se invicem, creando, ut plures Angelos, vel peccatum Adami

mi personale reddendo, vel ante peccatum, liberos ex Adamo educendo, vel omnes actu ex eo liberando. Varii itaque modi sapientiæ Dei deesse non poterant, quibus vel intercederet peccati introductioni in hos infantes, vel mederetur ei jam introducto. Potuisset etiam efficere, ut quamvis parentum & liberorum id genus eadem conditio esset *quoad naturam*, haudquaquam tamen eadem esset, *quoad gratiam*. Quia verò *à posteriori* patet, Deo hoc non libuisse, concludendum, Deo non libuisse, ut tales salvarentur. 7. Sanè si Deus tales infantes ullo modo salvari voluisset, vel saltem *gratiam objectivam* aliquam ad illos extendere, necessarium omninò fuisset, eum impedire, ne exstinguerentur in cunis, sed ut ad eam ætatem pervenirent, in qua vel τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ intueri saltem possent, vel aliquo modo ipsi ad Deum vocari. Quamvis enim tales istâ luce objectivâ in natura proposita haudquaquam salutariter uti potuissent sine Spiritu Dei, vel *suopte ingenio*, aut *suâ pœnitentiâ corrigere id quod in eorum nascendi conditione triste fuit*, aliquâ tamen saltem probabilitatis specie dici posset, aliquam vocationem talibus objectam, quod de infantibus istis nulla ratione dici potest. Homo sanè *suo ingenio* in peccatis natus corrigere non potest corruptionem in qua natus est, non magis quàm mortuus suam mortem, leprosus suam lepram. Nec quæstio est, *annon parentes in liberos transmittant ea tantùm, quibus ipsi fruuntur.* Quamvis enim ne hoc quidem universale sit, in eo tantùm difficultas est, an Deus, qui voluit infantes nasci ex parentibus istis, qui in eos nihil transfunderent nisi peccatum & mortem, & statim exstingui, illos salvari voluerit? Hic stringendus est nodus. 8. Peccatur denuò *ignoratione Elenchi*, & inutili rhetoricatione, *Deum, ad quem societatis humanæ procuratio attinet, de liberis infidelium statuere è re communi, & eos vel sinere vivere, vel immaturo fato præripere, uti rebus humanis conducibile esse judicat.* An de hoc disputamus, Animadversor? Annon potius, an Deus infantes istos, quos ex parentibus infidelibus nasci vult, & immaturo fato præripere, & de quibus ita statuere, conducibile judicat rebus humanis, salvari velit? An quod hîc *è re communi* esse dicitur ab Animadversore, est *è re particulari* istorum infantium? Et quî hoc ipsum conciliari potest, cum opinione de voluntate Dei omnes & singulos salvandi, velle ut tales propter *rem communem* priventur omni *gratiâ & objectivâ* & *subjectivâ* simul? 9. Egregiam etiam solutionem nodi à nobis nexi notet Lector! Fatetur Animadversor, *hominum nativam corruptionem* tantam esse, *ut nisi Deus eam spiritu suo corrigat, evenire non possit, quin invitationes ad pœnitentiam respuant.* Siu hoc ita se habet, ut revera se habet, an ab ullo homine sano dici potest sine aperto ludibrio, Deum illis quorum nativam corruptionem tantam esse novit, & quo-

& quorum corruptionem suo spiritu corrigere non vult, salutem velle, sub conditione, ne corruptionem istam vel habeant, vel exerant, respuendo invitationes ad pœnitentiam? 10. Si etiam illi, *quos penè nascentes præfocat, ita corrupti sunt, ut, si adolescerent, pro communi hominum vitio τὸ γνωστὸν ipsius oblatum spernerent*, & non possent non spernere, & sic *ad reatum qui peccatum originale naturaliter sequitur, novam culpam adderent ex contumacia, & sic iram in se exaggerarent*, nec possint aliter ob istam impotentiam sibi connatam, & invictam quidem, an quæso ab ullo homine Majestatis divinæ reverente dici potest, Deum vel infantes tales, vel adultos, quos in hoc statu relinquere planè constitutum habet, salvari velle? An etiam hoc posito non dici debet, invitationem per τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ omnibus id genus cedere in malum potiùs, quàm in bonum, adeóque tales injustè sic invitari, si credimus Animadversori. Sic enim disputat alibi: *Si non potest illis ullo modo utilis esse ista invitatio, neque debet esse damnosa. At necessariò damnosa est ex verbis supra dictis. Quis verò ferat*, inquit Animadversor, *quemquam ex ulla re magnum damnum accipere debere, ex qua nullum omninò emolumentum capere potest?* 11. Denuò declinat statum controversiæ Animadversor. neque enim quæstio, annon sic infantes præfocati à Deo, antequam adolescant, minùs peccent & mitiùs puniantur, *quia ad reatum qui peccatum originale naturaliter sequitur, novam culpam non addunt ex contumacia, & sic iram in se non exaggerant*; sed, an Deus illos salvari velit, quos vult nasci in peccato originali, & nasci ex parentibus prorsus infidelibus, & maturè tolli antequàm adolescant? Quod ostendendum erat Animadversori, nec alia omnia agenda, & de *Atridarum scapha* litigandum. An dubium, Deum illos sapienter tollere in ista ætate, & *id cedere ex eventu quasi factum esset misericorditer, ita ut magnâ parte maledictionis, quæ alioqui inevitabilis erat, miseri illi infantes levarentur?* Ista omnia ἐξαγώνια, quæstio tantùm est, an Deus tales *omni parte* maledictionis levatos voluerit, & ipsis ullo modo evitabile fuerit, non nasci in peccatis, vel non nasci ex talibus parentibus. An prohibere etiam potuêre, ne talium parentum *appendices* essent, vel ne damnarentur? Sed *de eo adhuc aliàs*, inquit Animadversor. At hîc de eo agendum erat sufficienter, & decidenda semel res tota. Istud *aliàs* nullibi reperitur, & mera fuga est. Alibi enim, ubi hæc ἔνστασις urgetur, vel dicteriolis illam excipit, solutione Theologo dignâ, vel dictatorem agit Animadversor, vel interpretem τῶν ἐξηγητῶν, & *strepitum infantum ut sibi molestum* nos amoliri jubet pro imperio. His inter se collatis nisi deprehendat Lector candidus, apertissimè fugere Animadversorem, nec quicquam solidè respondere ad nodum sibi nexum incidendum, causam non dico, quin plures adhuc pæanas optimus sui Panegyristes

gyristes sibi ipsi occinat, & citharâ suâ magnificè victorias suas sibi gratuletur. Non mirum interea videbitur Lectori, si argumentum istud, velut ἡράκλειον quoddam ἅμμα, ex quo nulla sophistica se unquam expediet Animadversor, pro re natâ sæpius ipsi impingamus, quippe quod immotum & suo robore subnixum stat, plenéque à nobis ab omnibus ejus argutatiunculis hîc vindicatum fuit.

CAPUT XV.

An misericordia universalis evertat decretum Electionis & Reprobationis.

BREVIARIUM Capitis decimi quinti.

ARgumentum nostrum. Exceptio Animadversoris. Dicta à nobis de decretis Dei vindicata. Hæsitatio inanis Animadversoris. Ordo decretorum ab eo constitutus. Remonstrantium ordini geminus. Absurda consequentia universalem φιλανθρωπίαν. Illam ἀπανθρωπίαν potius esse quàm misericordiam probatum. Verba Animadversoris retorta in causam ejus. Quis ordo concipiendus in decreto & executione. An Deus servet ob fidem, *ut damnat ob incredulitatem. An decretum servandi suspendi debeat* ex prævisione fidei. *Dogma heterodoxum notatum. Synodi Dordracenæ judicium. Animadversor cum se ipso commissus. Prævisio fidei & electio ex ea expensa. An prævisio obstinationis sit causa decreti Reprobationis. An id sequatur ex damnatione consequente obstinationem. Verba Animadversoris retorta in causam ipsius. An Deus decreverit fidem dare vel negare ante decretum servandi vel damnandi. Absurda axiomatis ab Animadversore positi. An omnibus fuerit oblata promissio ad credendum. Falsa suppositio Animadversoris. Ordo executionis ab eo confusus cum ordine in decernendo observato. Qui ratio prioris & posterioris concipienda sit in decretis Dei. Verba Animadversoris retorta. Objectum an omnibus propositum, & cum intentione salvandi dici possit. Actus varii prærequisiti ante exactionem fiduciæ in illud objectum. Aberratio à quæstione notata. Quæstio quæ controversa. An ex propositione Christi directâ etiam ad reprobos sequatur, Christum illis propositum esse ad salutem. Argumentatio à non distributo ad distributum notata. Electio & reprobatio malè descripta ab Animadversore. Aberratio alia à quæstione. Qui transeat aliquid ex possibili in conditionem futuri. Concessa ab Animadversore, retorta. Universali φιλανθρωπίᾳ everti decretum Electionis & reprobationis, probatum. Absurda varia istam φιλανθρωπίαν consequentia. Ordo datur in iis quæ Scriptura Deo tribuit, non in iis quæ illi affinguntur.*

I. THesi X. hoc argumentum etiam à nobis propositum fuit: Misericordiam universalem evertere decretum Electionis & reprobationis. *Exceptiones* Dissertatoris à nobis confutatas habebit Lector in Exercitationibus, quas non regerimus moli operis nostri contrahendæ.

II. Quid ad nostra reponit Animadversor in specimine suo? 1. *σχεδιάζομενον* agit, & dicit, *se nescire quibus gradibus ascenderim usque ad æternam illam decretorum divinorum constitutionem*. Quid verò à me de decretis illis dictum in Thesibus? 1. Ea *æterna* esse, an hoc dubium? 2. Ea esse non *voluntatis* cujusdam *consequentis* duntaxat, suspensæ sive à conditione, sive à prævisione conditionis, ut nimirum eligatur quem prævidit Deus crediturum, rejiciatur, quem prævidit futurum rebellem & incredulum ad suam vocationem. An hoc etiam ulli orthodoxorum retrò vel dubium, vel improbatum? 3. Conditionis præstationem esse ab ipso *decreto effectivo*, omissionem à *decreto permissivo & directivo*. An ista vel ex ipsius Animadversoris sententia falsa? 4. Conditionis prævisionem inniti ipsi decreto, nec aliam rationem dari posse, cur possibilia transeant in conditionem futurorum in æternitate. At id ipsum mirum videri non debet, vel novum Animadversori, gemina quippe tradita antehac à Camerone. An itaque causæ quicquam hic erat, cur hæreret Animadversor dubius, *quibus gradibus eò ascenderim?* Scriptura duce eò ascendi, quæ decretum Dei sive ejus volitionem & beneplacitum facit causam omnium, & primum inter omnia, & ex eo ducit omnium vel *effectionem*, si bona sint, vel *permissionem & directionem*, si sint mala: sana etiam ratio ostendit, decretum Dei prius esse prævisione ejus, quum opposito ordine vel constituto, vel admisso, decretum reddatur inutile, & supervacuum, ut alibi à nobis demonstratum. Ostendat jam nobis ex adverso Animadversor, *quibus ipse gradibus adscenderit ad istam Decretorum Dei*, quam fingit, *fabricam*, nimirum Deum *primò* prædestinatione conditionali universali omnes salvatos voluisse, vel voluntatem saltem universalem conditionatam habuisse omnes salvandi, sub conditione; *Secundò*, eum voluisse dare Mediatorem sub ista conditione omnibus & singulis mortalium: *Tertiò*, eum prævidisse omnes & singulos fore incredulos, & sic inanem fore & prædestinationem istam suam & redemptionem universalem & conditionatam, nisi daret aliquibus conditionem, ob eorum incredulitatem: *Quartò* eum voluisse aliquibus dare gratiam conditionem præstandi, aliis non; Et sic voluisse illos salvari, hos damnari. Vbi Scriptura hunc ordinem tradit? Et quid ille differt ab ordine decretorum à Remonstrantibus nostris constituto? An Principi etiam vel homini sano ejusmodi destinationes affingi possunt vel sine ludibrio, vel sine notatione summæ insipientiæ? Scilicet Deus nondum præviderat in prima ista voluntate universali & conditionali, quæ esset hominum conditio, quæ ad credendum *ἀδυναμία*, & quam frustrà & prædestinationem poneret universalem & redemptionem, utramque conditionatam, suspensam à conditione,

quam

quam nôverat homines nec habere, nec habere sine dono suo posse, adeóque quæ voluntas universalis respectu omnium illorum, quibus conditionis gratiam facere nollet, non esset voluntas tales salvandi, sed damnandi potius. Nec sanè Princeps præscius omnium istorum,& tamen beneficium à conditione suspendens, & conditionis à se solo pendentis gratiam paucis facere volens, reliquis beneficium seriò velle sed nolle potius dici vel posset, vel deberet! Benevola itaque ista voluntas, vel primâ misericordia, vel *inenarrabilis* φιλανθρωπία ab Animadversore constituta, abit in meram ἀπανθρωπίαν, & voluntatem damnandi non electos omnes, & necessariò quidem. Proponere enim alicui thesaurum sub conditione quam scias ab eo præstari non posse, quæcunque impotentia intercedat, modò ea insuperabilis sit, est eum vel non proponere, vel proponere ad ludibrium.

III. Addit; *Se tutissimam viam putare, si quid Deus fecerit in tempore, & quam rationem in quacunque re sequutus sit, diligenter observemus. Haud enim aliter Deum egisse in tempore, quàm quomodo se acturum esse decrevit ab æterno. Servare ergo homines ob fidem, damnare ob incredulitatem. Illos igitur servare decrevisse, quia prospexerat futurum esse ut crederent, hos damnare constituisse, quia futurum esse prævideret ut adversus Euangelium obstinati manerent*; Ista verò partim ambigua, partim heterodoxa & falsa. 1. κατὰ τὸ βίαιον retorqueri possunt in Animadversorem; Si enim ex œconomia Dei in tempore adhibita judicandum de decreto æterno: Quia Deus in tempore omnes & singulos peccato & reatu involvi voluit, innumeris tamen, vel omnia vel sufficientia saltem media ad salutem perveniendi negavit, meritò inde concluditur, Deum noluisse tales salvari. 2. Limitatè & cautè *aphorismus* Animadversoris intelligendus est: Quamvis enim in tempore ea eveniant quæ Deus decrevit, & prout illa decrevit, haudquaquam tamen idem est ordo in *decreto*, qui est in *executione*, & contra. Nam in decreto, nostro considerandi modo, semper naturâ præcedit decretum de fine, sequitur decretum de mediis, in executione verò prius adhibentur media, quàm attingatur finis. Et quamvis unum duntaxat decretum constituatur de fine per certa media obtinendo, quod convenientissimum, semper prioritate naturæ finis prior est in intentione mediis, quippe quæ sunt, propter finem, hic verò non propter media, in executione verò ordo inversus est, ut notum omnibus. 3. Falsum, Deum servare homines *ob fidem*, ut damnat *ob incredulitatem*, quia incredulitas causa meritoria est damnationis, fides salutis non item. Servat itaque Deus *per* fidem potiùs quàm *ob* fidem, quamvis damnet *ob* incredulitatem. 4. *Deum illos servare decrevisse, quos prospexerat futurum esse ut crederent*,

& ἀξιόλογον. & est ἄλογον. Annon etiam hîc statuitur disertè cum Remonstrantibus & heterodoxis aliis, *electio ex fide prævisa* ? Quid *Arminius* ursit crebrius quàm hoc ipsum, & ejus sequaces ? Quid Synodus Dordracena habet Can. IX ? Annon negat *Electionem* esse factam *ex prævisa fide, sive ut causa; sive ut conditione in homine eligendo prærequisitâ*, & electionem factam esse *ad fidem*, non *ex fide*. Quid etiam est Electio, nisi decretum servandi? Annon Rejectione V. quoque dogma istud de electione ex fide prævisa perstringitur disertè in Heterodoxis ? Si *excipiat*, se aliter sentire de causa fidei quàm Remonstrantes. Ab ista loquutione istorum hominum etiam abstinere debebat, nec circumducere Lectorem inutiliter per spiras istas; & quum statuat, electionem esse decretum dandi fidem, electio non potest esse decretum servandi *ob* fidem, sed *per* fidem tantùm. 5. Quî etiam Deus prospexit futurum esse, ut aliqui crederent ? Annon vel in castra semi-Pelagianorum concedendum, vel dicendum, ideò Deum hoc prospexisse in his, non in illis, quia decrevit his gratiam fidei largiri, aliis non. Neque enim istius prævisionis fundamentum dari potest aliud. Quò verò evadit ista argumentatio, hoc etiam ordine observato ? Nimirum, Deum aliquos servare voluisse, quia illis voluit fidem dare. At voluntas dandi fidem non est prior voluntate salvandi ordine naturæ, sed posterior. Nec enim Deus vult hominem salvare ut credat, sed vult eum credere ut salvetur. 6. Adde, Deum fœderatorum infantes salvari velle, etsi non credant, & salvari velle multos impios & hostes suos quos ex talibus facere vult amicos & credentes, adeóque non *si credant*, sed *ut credant*. 6. Falsum, *Deum constituisse reprobos damnare, quia futurum esse praeviderat, ut adversus Euangelium obstinati manerent*. Quî enim obstinationem istam in innumeris prævidere potuit, quibus noluit Euangelium prædicari ? Adde, quæstionem redire, quî Deus prævideríit homines vel Euangelio opus habituros, vel adversus id obstinatos mansuros, nisi postquàm decrevit omnes involvendos esse communi lapsu, & inemendabili corruptione, & Electos tantùm ex eo educendos per fidem in Filium. Omnia itaque in merum Dei beneplacitum tandem revolvuntur. Adde, eandem obstinationem Deum prævidisse in omnibus, futuram, ut adversus Euangelium obstinati manerent, nisi isti corruptioni intercederet gratiâ internâ. Quum verò communia nullum faciant discrimen, non potuit ista prævisio damnationis illius causa magis esse in his quàm in aliis.

IV. Addit: *Antequam Deus hos condemnet, illos verò servet, illos credidisse actu, hos autem Euangelium respuisse, quum tamen essent & ex aequo, & ad unum omnes corrupti, atque omni credendi virtute defecti ac destituti.* At 1. Falsum univer-

universaliter, antequam Deus, omnes qui condemnantur, condemnet, illos actu Euangelium respuisse. neque enim id dici potest nisi de illis quibus id oblatum, haudquaquam verò de innumeris aliis. 2. Non dubium, actu Euangelium respuisse multos, antequam actu damnentur. At quæstio est, non de exequutione decretorum, sed de decretis ipsis. Sic actu aliqui bene sunt operati, antequàm serventur, nec tamen Deus ideò illos salvare voluit, quia prævidit eos benè operaturos, quum id ipsum quod benè operati fuerint, à mera ipsius gratia sit. 3. Doceat etiam nos Animadversor, an credere potuerint sine Dei dono illi *qui non fuerunt ordinati ad vitam æternam* à Deo, & aliter facere, quàm respuere Euangelium? Quod enim alii crederent actu, id ideò factum, quia *erant ordinati ad vitam æternam*, ut disertè tradit Scriptura. 4. κατὰ τὸ βίαιον, *quia omnes ex æquo erant corrupti, & omni credendi virtute defecti ac destituti*, an seriò dici potest, Deum eos, quos novit esse tales, & incorrigibiliter quidem per naturam, voluisse servari, sub conditione ne essent tales? Et cur omnes sunt tales, nisi ex decreto, ut unus homo liberrimè quidem, necessariò tamen simul, laberetur in peccatum, & omnes in eo? An qui hoc voluit, nec istud vitium correctum voluit in plurimis, omnes salvari voluit? 5. Ἐξαγώνιον, quod addit, *Deum in eos qui credidêre, aliquam Spiritus sui efficacitatem exeruisse, in iis qui increduli permansere, neutiquam.* Præterquam verò, quod *magnam* efficacitatem, non *aliquam*, (quippe quam Apostolus vix satis, efficacissimis etiam & amplissimis, verbis congestis Eph. 1, 19, 20. extollere se posse censuit) exeruit in iis qui credidêre, quia in aliis eam exerere voluit, in aliis non, & sine ista efficacitate fieri non poterat, ut reliqui crederent, fieri etiam non poterat, ut reliqui salvarentur. 6. Cogitur Animadversor ea probare quæ dixi de prævisione Dei, nostro concipiendi modo, innitente Dei decreto. 7. Ἀθεόλογον planè & ἄλογον, *Deum decrevisse aliis dare fidem, aliis verò eam denegare, antequam eos actu servare vel damnare decerneret.* Quid absurdius? Deum prius decrevisse id quod habet rationem medii, antequàm decerneret id quod *comparatè* respectu istius habet rationem finis? Quid putidius quàm Medicum prius decernere pharmaci exhibitionem, antequàm cogitationem suscipiat de sanitate ægri, hominem lapidum & lignorum struem congerere ad ædificationem domûs necessariam, ante cogitationem de ædificio exstruendo? Et quum inversus sit ordo intentionis & executionis, prius Deus salvabit homines vel damnabit actu, pòst illis dabit fidem, illis negabit, si audimus Animadversorem. Novâ sanè hîc Dialecticâ opus, æquè ac novâ Theologiâ.

V. Addit: *Antequam alii crederent, alii non crederent, omnibus promiscuè atque indiscriminatim obtulisse promissionem ad credendum. Id enim experien-*

perientiâ constare, & ipsa ratione confirmari. Fidem omnem esse actionem quandam intellectus τὸ πιςὸν amplectentis, & incredulitatem esse actum itidem intellectus τὸ πιςὸν respuentis. Omnem autem talem facultatis operationem, objecti propositionem necessariò præcedere, neque id me diffiteri. Antequam igitur Deus apud se decerneret, huic dare ut actum illum intellectus exerceret, permittere verò ut ille eum exercere aspernaretur, constituisse utrique offerre illud objectum commune promissionis, sine quo nullus talis actus futurus erat. Observet Lector 1. καθόλε & falsum esse, & τὸ ἐν ἀρχῇ, Deum omnibus promiscuè & indiscriminatim obtulisse promissionem ad credendum. Innumeri enim ne verbum quidem de ista promissione unquam audivêre. Et quum in vocatione per verbum tantùm proponatur, & ista nunquam fuerit universalis, nec propositio promissionis talis censeri potest. Imò inter ipsos vocatos per verbum nonnisi illis verè oblata fuit promissio, qui resipiscebant. Reliqui sub Lege manebant, ad quos minæ Dei pertinebant, non promissiones. 2. Fidem actionem *intellectus* duntaxat esse, vel solius, vel *exclusivè*, & falsum est, & merum novæ Theologiæ placitum. 3. Ἐξαγώνιον, omnem facultatis operationem necessariò præcedere propositionem objecti, ut quæ fertur in objectum. Falsum verò, si fides est actus intellectus, & fertur in promissionem: Ergo Deus *antequam decerneret* huic dare, ut actum illum intellectus exerceret, permittere, ut alius eum exercere aspernaretur, constituit, utrique offerre objectum commune promissionis. Nam & τὸ *antequàm* æternitati decretorum Dei, quæ uno *nunc* constat, & *indivisibili* quidem; ac *stante* non *fluente*, ut habent Scholæ, haudquaquam convenit: Et datâ etiam consequentiâ, tantùm referri posset ad illos quibus actu Evangelium annuntiatur, vel promissio ejus, non verò ad omnes omninò homines; Et nihil falsius, quàm Deum constituisse illud objectum commune promissionis offerre omnibus & singulis. Adde, *in ordine* quidem *executionis* ista dari, primò proponi objectum credendum, postmodùm demum ejus excipiendi gratiam dari vel negari. At in *ordine intentionis* id absurdum, quia secundùm hunc Deus uno & simplicissimo decreto, naturæ suæ convenienti, ab æterno voluit servare electos suos per fidem in Christum, quam illis daret, & quia hoc decrevit, voluit simul & promissionem proponere, & electis suis gratiam facere eam amplexandi, aliis non. Sic si Rex vellet gratiosum ad dignitatem aulicam evehere per media ad istum finem consequendum convenientia, verbi gratiâ, per fortitudinis ipsius in monomachia aliqua demonstrationem, ad quam armis & auxiliis necessariis eum instrueret, alium deprimere, per ἥττημα ejus in pugna, cui nollet illa subministrare quæ alteri offerre decrevit, etsi in executione Rex primò proponeret monomachiam, dignitatem promit-

promitteret vincenti, utrumque ad pugnam incitaret, arma & auxilia subministraret uni, alteri non, sequeretur tandem unius victoria, alterius clades, victoris evectio, depressio victi, nemo diceret, in intentione ista hoc ordine à Rege decreta, sed primò finem, deinde media, vel saltem media ob finem istum animo conceptum. Adde, ea propriè duntaxat habere *rationem prioris & posterioris* in decreto Dei, secundùm ordinem nostrum concipiendi, quæ se habent ut finis & media; jam quum & propositio objecti & ejus amplexatio ingrediantur unum ordinem medii adæquati ad salutem à Deo constituti, utique dici non debet, Deum apud se decernere unum antequàm decernat alterum. 4. κτ̀ τὸ βίαιον, eo ipso quia Deus decrevit, secundùm Animadversorem, objectum commune promissionis utrique offerre, his verò dare, ut actum illum fidei exerant, aliis non, reliquorum salutem velle seriò dici non potest, sed damnationem potius, ob negationem absolutam medii ad illius assecutionem necessarii, & ex hypothesi status, in quo tales esse supponuntur, quando illis objectum propositum dicitur. 5. Objectum utrique, hoc est, electo & non reprobo, adeòque ex hypothesi Animadversoris, omnibus & singulis qui in utroque ordine *communiter* offerri, falsum. innumeris enim non offertur, ut omnium seculorum experientia docet. Imò ne vocatis quidem per verbum *communiter* offertur. inter eos enim, ut dictum, quidam sunt resipiscentes, alii non; illis offertur, istis non item, sed ab istis exigitur prius τὸ μετανοεῖν. Adde, oblationem objecti, sine operatione Dei necessaria ad ejus amplexationem, non proponi posse ad salutem ab eo, qui novit subjecta quibus proponi dicitur, carere ista rectitudine intellectus & voluntatis suæ, sine qua nec intelligere possunt verum spirituale, nec amplexari Bonum ejusdem ordinis. 6. Adde in objecti istius propositione actus exigi varios à variis. Priores semper præexigi, verbi gratia, ut homines agnoscant se & peccatores esse, & corruptos, & damnationis æternæ reos, ut seriò doleant de peccato admisso, & offenso Deo, ut credant, salutem haberi non posse per legem, nec per vires nostras, nec per ullam creaturam, sed per Messiam solum, & illum Messiam esse Jesum Nazarenum, θεάνθρωπον, & omnes credentes in eum salvandos. Qui hos actus præstat, ille demum jubetur credere, Jesum illum Nazarenum esse suum Salvatorem, & verâ fiduciâ in eum ipsi recumbendum, & in eo uno conquiescendum. Non ergo communiter quibusvis offertur illud objectum promissionis, quum innumeri vel nullum ex prioribus actibus præstent, vel aliquos saltem non præstent. 7. Peccatur *ignoratione elenchi*, nec concluditur quæsitum. neque enim quæstio est, vel an Deus proponere potuerit Christum in tempore, in verbo Euangelii, velut commune

bonum,

bonum, omnium nimirum & solorum credentium, vel, an potuerit id decernere: Sed quæstio est, an Deus, qui decretum illud Electionis & reprobationis adeóque decretum de efficientia fidei in electis, negatione istius efficientiæ in non electis ab æterno formavit apud se, ex quorum uno sequitur necessariò communicatio fidei & salus, ex altero incredulitas & damnatio, quamvis diversimodè, ut ostensum in Thesibus, illud *per efficientiam*, istud *per permissionem & directionem*, utramque tamen infallibilem, an, inquam, Deus iis Christum proponere decreverit ab æterno, vel proponat in tempore, ut salventur per eum, quos reprobavit ab æterno, adeóque quibus denegare voluit operationem necessariam ad fidem iis ingenerandam? Quæstio itaque non est, an proponi potuerit Christus reprobis, sed an proponi iis potuerit ad salutem, & eâ voluntate vel intentione ut per eum salvarentur, ab eo qui novit & incredulitatem non electorum invictam, & decretum suum de non danda illis gratiâ fidei? Si quæras, cur ergo illis proponit Christum? Causas varias ejus rei dari, alibi ostensum, verbi gratiâ, ut aliqui ex illis ad aliquod tempus fidem vel historicam vel temporariam etiam concipiant, coërceantur in reverentia aliqua Christi & obedientia quadam, externa saltem, & sic mitius peccent, & mitius puniantur, ut excusatio omnis tollatur, aliis de non proposito ipsis objecto, & ut ex aliorum incredulitate commendetur aliorum fides, & quia sæpe illi se ingerunt in cœtus filiorum Dei qui non habent vestem nuptialem. Si itaque causæ diversæ dari possint propositi objecti, illatio ista inconsequens est: Christus propositus est non electis: E. ad salutem. Procedit enim *à non distributo ad distributum*, vel *à genere ad speciem affirmativè*. 8. Electionem consistere in decreto effectivo fidei, reprobationem in decreto *permissivo & directivo* incredulitatis, & quidem vel *adæquatè*, vel *præcipuè*, vel *exclusivè*, falsum est. consistit enim Electio primò in segregatione æternâ certarum personarum ex massa peccati, & in decreto tales salvandi per fidem, secundariò demum consistit, nostro concipiendi modo, in decreto illis dandi fidem. Similis ratio ex adverso Reprobationis, quæ denotat primò segregationem æternam peccatorum, quos Deus vult relinquere in sua corruptione, & in iis justitiam ac severitatem suam & liberrimam etiam αὐτοκρατορείαν demonstrare, cui velut subordinatur, secundùm conceptum nostrum, volitio negandi iis gratiam emergendi ex corruptione sua. 9. Objecti communis propositio ex communi & universali Dei φιλανθρωπίᾳ & misericordiâ est πρῶτον ψεῦδος, & res enim falsa, & ejus fundamentum, ut demonstratum.

VI Subjicit Animadversor: *Prævisionis divinæ negotium sic perspicuè explicari:*

plicari: Possibile esse, objectum offerri communiter, vel non offerri. Deum decrevisse id oblatum iri promiscuè atque indiscriminatim omnibus. Tùm possibile illud transivisse in conditionem futurorum. Possibile fuisse vel neminem credere, vel omnes Euangelium amplecti, si Deo sic libuisset, vel alios amplecti, alios verò respuere. Deum decrevisse alios ab aliis secernere, quibus fidem indulgeret, reliquis præteritis; Sic transivisse possibile in conditionem futurorum. Et quæ vi decretorum ex possibilibus certò futura facta sint, illa Deum tanquam futura prævidisse, prævisione quæ decreto nitebatur. At 1. Vel explicatio nostra Animadversori probanda erat, vel confutanda, & vitia ejus ostendenda. Haudquaquam verò à nobis dicta evertere potest, quin contradicat *Cameroni* Magistro suo, qui idem argumentum eodem modo exequitur. 2. *Possibile fuisse, objectum offerri communiter, vel non offerri,* haudquaquam vel controversum inter nos, vel ad rem nostram pertinet. Poterat sanè Deus Christum vel promissionem & nemini offerre, & offerre omnibus; Deum verò decrevisse id oblatum iri promiscuè & indiscriminatim omnibus, falsissimum, & τὸ ἐν ἀρχῇ, ex sententia Animadversoris, ut qui vel universalem oblationem intelligere debet, vel non concludit id quod est in quæstione. Ludit verò ambiguitate phraseos, dùm *promiscuæ & indiscriminatæ oblationis* meminit, quippè quæ speciosius jactari potest, quàm universalis. 3. *Ex decreto* sanè Dei *possibile transit in conditionem futuri,* potiùs quàm *futurorum,* ut loquitur; Falsum verò, oblationem universalem, utut possibilem, transivisse unquam in conditionem futuri, vel Deum id decrevisse. Repugnat enim omnium temporum œconomia. 4. Possibile sanè erat, vel neminem credere, vel omnes credere, si Deo sic libuisset, vel alios amplecti verbum, alios respuere, quod ipsi libuit. Ista ἐξαγώνια, sed solenne hoc Animadversori, evagari & digredi ad non controversa, & altùm silere de controversis. 5. *Deum decrevisse alios ab aliis secernere, quibus fidem indulgeret, reliquis præteritis, & sic transivisse possibile in conditionem futurorum,* extra controversiam etiam. Quia verò Deus hoc ipsum decrevit, & præteriti omnes inevitabiliter sunt increduli, noluit istos omnes servari, ob negationem medii necessarii ad salutem, & à se solo liberrimè constituti, & à se solo pendentis. 6. Notet etiam Lector, post mæandros multos, tandem Animadversorem id ipsum dicere, quod dixi, *nimirum quæ vi decretorum* (vel *decreti* potius) *ex possibilibus certò futura facta sunt, illa Deum ut futura prævidisse, prævisione quæ decreto nitebatur.* Prævidit itaque reproborum incredulitatem vel corruptionem invictam, & ex ea damnationem, quia ista ut evenirent, & certò quidem, quamvis reproborum vitio, decrevit.

VII. Quærit tandem Animadversor: *Quid desiderem in doctrina sua, ut*

 decre-

decreta Dei æterna sint, & certissima eadem, tametsi Electio & reprobatio ab universali misericordia non evertantur? Quid in doctrina ipsius desiderem, facilè erat colligere ex Exercitationibus meis, & argumentis in iis doctrinæ isti oppositis. Satis, me hîc evincere, illâ stante decretum Electionis & Reprobationis non posse esse æternum, quia vult universalem Dei φιλανθρωπίαν, & voluntatem universalem conditionatam omnes salvandi priorem esse decreto Electionis & Reprobationis. An verò id æternum esse potest, quô aliquid prius? Sin dicat, istam voluntatem priorem tantùm concipi *ordine naturæ* decreto Electionis & Reprobationis, & supponit id quod est ἐν ἀρχῇ, ac non enti adscribit accidens, & Deo adscribit evanidum affectum, quem novit in æternum inutilem fore innumeris, & non posse non esse talem, & ei tribuit actum ab omni sapientia alienum, bonum alicui proponere cum intentione eum salvandi sub conditione, quam sciat ipsum nec habere posse, & Christo directè contradicit, qui testatur se tales *nunquam* nosse, quod falsum esset. *Nosset* enim tales, hoc est, amâsset prius voluntate istâ universali conditionatâ. Mutationem etiam Deo adscribit, ut qui eos quos reprobavit, adeóque odit, amare desinit, quamvis prius illos amâsset voluntate istâ universali. Imò Deo affingit voluntatem benevolam, quæ non tantùm ludibrium est, sed & sententia damnatoria. Velle enim homini incredulo incorrigibiliter bonum sub conditione, ne sit incredulus, est non tantùm illi illudere, sed & velle ei oppositum malum, quod scit illum non posse non incurrere ex ista conditionata propositione beneficii, ob impossibilitatem, quæ in eo, cujuscunque generis sit, conditionem præstandi, & ob decretum ei conditionis gratiam à se solo pendentem negandi. Simul & semel etiam Deus volet omnes & singulos salvari, & id non volet. Nec sufficit excipere, Deum id velle *conditionatè* non *absolutè*. eo ipso enim quo id velle censetur sub conditione quam novit nec dari in hominibus corruptis, nec dari posse, eo ipso eorum salutem non velle dici debet, sed nolle. Et sic evertetur ista φιλανθρωπία, & convertetur in μισανθρωπίαν, & reddetur Dei Sapientiâ & bonitate omninò indigna, ob rationes datas. Si itaque ponatur in Deo, evertetur necessariò & æternitas & veritas decreti Electionis & reprobationis. Nec ullus mortalium æternum Dei odium erga eos quos *nunquam novit*, antequàm quicquam fecisse censerentur boni vel mali, conciliabit cum universali illa φιλανθρωπίᾳ & voluntate conditionata omnes & singulos salvandi, adeóq; nec decretum Reprobationis, quippe per quod Deus absolutè ab æterno decrevit plurimos in corruptione & damnatione relinquere, vel sine omnibus vel sine sufficientibus ad salutem mediis, quæ tamen secundùm universalem istam φιλανθρω-

πίαν

πίαν Animadversoris à Deo omnibus offeruntur. Si excipiat, media ista prius considerari ut oblata à Deo & ut rejecta ab homine, repugnat Apostolus, & Esaui exemplo docet decretum Reprobationis factum sine intuitione ejusmodi mali actûs. Et quamvis *momentis temporum separata* sint, quum fiunt, nullis tamen temporum articulis vel *separari* vel distingui dici debent, ut fatetur, dum *decernuntur*, quippè quæ in æternitate decernuntur, quæ caret omnibus temporum differentiis. Et quia quæ decernuntur à Deo, decernuntur *uno & indivisibili mentis actu*, quî quæso hoc concipi potest, Deum uno & indivisibili actu omnes velle salvari & nolle, multos & amare per φιλανθρωπίαν universalem, & odisse tamen per reprobationem, nôsse illo modo, non nôsse istô, velle illis salutem priori modo, non posteriori? Judicet qui suæ spontis est, an ista uni & indivisibili actui adscribi possint vel debeant, quin Deum & ridiculum faciant, & in diversa simul trahant, ut nolit uno actu, quod vult altero, & vice versâ. Si seriò velit salutem omnibus & singulis ex φιλανθρωπίᾳ universali, seriò non vult decretum reprobationis, sin seriò istud velit, seriò non vult universali φιλανθρωπίᾳ omnium salutem. Pone etiam ab æterno concipi φιλανθρωπίαν illam universalem, ut priorem, reprobationis decretum ut posterius, in tempore tamen, quando Deus vocat peccatorem, si Animadversorem audimus, Deus reprobum amat istâ φιλανθρωπίᾳ, & vult illum servari sub conditione saltem, etsi secundùm decretum Reprobationis, quod omni vocatione anterius, ut quæ in tempore demùm fit, vult illum & inevitabiliter esse incredulum, & ineluctabiliter damnari. Et φιλανθρωπία talis erga reprobum suspensa à conditione, quam scias nec esse in reprobo, nec esse posse, non amor est, sed ludibrium conjunctum cum odio. Velle enim puellam ducere, ut simile Animadversoris usurpemus, sub conditione ne sit deformis vel in re tenui, & scire, eam esse & deformem maximè & pauperrimam, nec velle utrumque defectum ablatum, quamvis in manu illius sit, ac solius quidem, qui hoc velle statuitur, utrumque auferre, æquè illi illudere est, ac velle salutem alicui sub conditione quam scias eum nec habere, nec habere posse, nisi te dante, & quam nolis ei dare: Est enim non velle illi salutem, sed nolle, adeóque velle eum in sua damnatione & corruptione relinquere. Quis reorum conditionatam ejusmodi gratiam Principis erga se, sub conditione ne vel reus sit, vel gibbosus, vel strabus (si talis naturâ sit) non ludibrium potius interpretetur quàm gratiam? Dissimilitudinis quoad impotentiæ distinctionem, confutationem habet Lector in superioribus. Nec sufficit excipere, *quæ in Deo tempore simul sunt, nec indivisa modò sed indistincta, illa à nobis concipi debere, ut naturæ momentis διηρημένα.* nec enim

id in *thesi* negatur, ratione illorum quæ revera Scriptura in Deo concipienda docet, negatur tantùm respectu eorum, quæ Scriptura in Deo concipienda non docet,& quæ Deo & insipientiam affingit,& bonitatem conjunctam cum ludibrio,qualis est φιλανθρωπία ista universalis conditionata,ut demonstratum. Non sequitur itaque,si decretum à nobis concipiatur anterius prævisione; Ergò φιλανθρωπίαν universalem concipiendam ante decretum Electionis vel reprobationis,quia Deum & prævidere futura,& prævidere ea, quia decrevit ea vel facere vel permittere, docet Scriptura, φιλανθρωπίαν verò istam universalem & conditionatam non item, quæ inter *Milesias fabulas*, vel *Lamias turres* referri debet.

CAPVT XVI.

An voluntas redimendi per Christum omnes & singulos peccatores in Deo universalis fuerit?

BREVIARIVM Capitis decimi sexti.

ARgumentum nostrum. Querela iniqua Animadversoris. Ejus distinctiones. Examen earum. Ignoratio elenchi notata & aberratio à quæstione. An productio fidei sit species applicationis salutis. Fidei & productionis ejus mala descriptio. Verba Animadversoris retorta. Τὸ ἐν ἀρχῇ *repetitum. An volitio conditionalis universalis impetrationis & applicationis salutis Deo adscribi debeat. Affectata à quæstione digressio. Quis sit finis impetrationis vel fidei, vel salutis. Absurda assertio Animadversoris revicta. Quid per finem impetrationis à nobis intelligatur.* Τὸ κρινόμενον *nudè repetitum. An finis impetratæ salutis sit actualis ejus communicatio sub conditione fidei. Suppositio falsa notata. An finis impetratæ salutis sub conditione omnibus sit declaratio amoris Patris, & charitatis Filii. Absurda notata. An homines possint incredulitatem exuere* si velint. *An salus conditionatè sit impetrata omnibus. Quî ipsa conditio impetrata dici possit. Principii petitio abstersa. An aliquid sub conditione non præstabili impetratum verè impetrari dicatur.* Τὸ ἐν ἀρχῇ *Animadversori impactum. Absurda assertio notata. An fides aliquibus non conferatur propter eorum incredulitatem. Impetratio salutis conditionata revicta. Exceptio & distinctio Animadversoris super* τῷ frustrà *excussa. Petitio* τοῦ ἐν ἀρχῇ *notata. Distinctio de fine absoluto & conditionate expensa. An Pater & Filius consequuti charitatis suæ exercitium ex ostensione dici debeant in impetratione conditionata salutis. Probrosa Deo afficta. An Deus illis intenderit salutem qui eâ exciderunt. Petitio alia* τοῦ ἐν ἀρχῇ *notata. Absurda Deo tributa. An procuratio conditionata redemptionis potuerit fieri sapienter & misericorditer. De causa novæ Theologiæ excogitatæ.*

I. THesi XII. tale etiam argumentum à nobis redemptioni universali fuit oppositum: *Si voluntas redimendi per Christum omnes & singulos peccatores, in Deo universalis fuit: vel talis fuit quoad* impetrationem sive acquisitionem salutis, & *quoad ejus* applicatio-

nem *simul*: *Vel quoad* impetrationem *sive* acquisitionem tantùm. *At non prius*, ut ἐξαγώνιον, & notum, nec *posterius*, *tum quia* impetrationis *vel* acquisitionis *finis est* applicatio; *tum quia nihil apud Deum impetratur vel acquiritur, quod non actu conferatur: tum quia vel eadem sphæra & latitudo* objectiva *est* impetrationis *&* applicationis, *vel non: Si prius, omnibus quibus impetratur, etiam applicatur: Si posterius, frustrà impetratur, quod scit & ille qui impetrat, & ille apud quem impetrat, nec applicatum iri, nec applicari posse, & cujus applicandi facultatem innumeris largiri noluit is qui solus eam largiri potest.* Regessit quædam obiter Dissertator, quæ discussa à nobis accuratè in Exercitationibus. Nec dubito, quin ex collatione dictorum ex utraque parte animadvertat Lector, inconcussum stare argumentum nostrum.

II. Quid ad hæc Animadversor? 1. *Promittit se ad unumquodque dilemma meum breviter & ex arte responsurum, ut quid ex eo confici possit, omnes nullo negotio intelligant.* Bonum verò factum si id præstiterit! 2. Concedit, si voluntas redimendi per Christum omnes & singulos peccatores in Deo universalis fuerit, vel talem fuisse quoad *impetrationem* sive *acquisitionem* salutis, & quoad ejus *applicationem* simul, vel quoad *impetrationem* sive *acquisitionem* tantùm. Quiritatur tantùm, quod hæc *paulò obscuriora* sint, explicanda cum tempore in sequentibus. At nihil clarius utroque dilemmatis membro, quippe in quo & aperta ac sufficiens partium est enumeratio, & sufficiens earum distinctio ac oppositio. Et quia à me negatum, voluntatem illam Dei universalem fuisse quoad *impetrationem* & *applicationem* simul, distinguendam sibi censuit *applicationem*, & *aliam esse* dicit, quæ *consistat in rei impetratæ actuali communicatione, aliam, quæ consistat in operatione aliqua per quam promissiones de re ipsa communicanda ita admoventur ad intellectum, ut eos admittat & amplectatur. Illam applicationem priorem eodem modo ad Dei voluntatem universalem referri, quo refertur impetratio ipsa. Vt enim*, inquit, *Deus voluit Christum per mortem suam impetrare omnibus salutem, modò crederent, sic Deum voluisse salutem illam ita impetratam omnibus, actu communicare, modò credant etiam. Posteriorem verò applicationem ad voluntatem illam universalem non referri, sed ad particularem, quâ Deus voluit fidem creare operatione sui Spiritus in nonnullis, non verò in omnibus. Itaque prius illud, si de applicatione, quæ in donatione fidei consistat, intelligatur, extra controversiam esse & in confesso inter nos.* At 1. Distinctio ista nec dilemma meum ferit, nec sibi constat. Dilemma agit disertè *de applicatione salutis*, non de applicatione promissionum ad intellectum, hoc est, de productione fidei, adeóque per applicationem salutis intelligitur tantùm *rei impetratæ actualis communicatio*, an nimirum voluntas Dei per Christum redimendi omnes & singulos peccatores fuerit, omnibus actu communicare *salutem*

impetratam, vel non. Si prius, omnibus ſalutem actu communicandam: ſi poſterius, fruſtra id impetratum dici, quod ſcit & ille qui impetrat, & ille apud quem impetrat, nec applicatum iri, nec applicari poſſe, & cujus applicandi facultatem Deus innumeris largiri noluit, qui ſolus eam largiri poteſt. 2. Et quî, quando agitur de *ſalutis* applicatione, dicit Animadverſor, *aliam* eſſe, quæ conſiſtat in rei impetrandæ *actuali communicatione*, aliam, quæ conſiſtat in operatione aliqua, per quam promiſſiones ita admoveantur ad intellectum, ut eas admittat? An enim fidei productio eſt ſpecies applicationis ſalutis? *Quid* dilutum magis? Atqui ſe habent comparatè, ut *medium* & *finis, antecedens* & *conſequens?* Et an diſtinguenda eſt applicatio beneficii in ejus communicationem actualem, & in collationem gratiæ officii præſtandi? Nec magis donum fidei eſt applicatio ſalutis, quàm reſtitutio membri luxati ad luctam vel curſum neceſſarii eſt applicatio brabei in lucta vel curſu conſequendi: Membra diſtinctionis etiam debent pertinere ad naturam diſtincti, & non ad id quod eam præcedit. Denuò δόξαν ſuam repetit Animadverſor, fidem nihil aliud eſſe quàm actum intellectus admittentis promiſſiones, & productionem fidei, quàm operationem per quam promiſſiones ita admoventur ad intellectum, ut eas admittat, quæ ſunt novæ Scholæ placita. 3. *Priorem applicationem eodem modo ad Dei voluntatem univerſalem referri, quo impetrationem ipſam, ominosè dicit Animadverſor.* Id enim κατὰ τὸ βίαιον retorquemus: Quemadmodum ubicunque datur applicatio, ibi præcedit impetratio; ſic ubi non datur applicatio, nec impetratio præcedit, adeóque quibus non applicatur ſalus, iis impetrata non fuit, quibus verò impetrata fuit, iis actu applicatur. 4. Deum voluiſſe Chriſtum per mortem ſuam omnibus impetrare ſalutem, modò credant, coccyſmus eſt, & mera repetitio τοῦ ἐν ἀρχῇ. Dicet fortè cum tempore, quum è Muſéo ſuo, audire poſſit Doctiſſimum Philoſophum docentem, aliter eſſe diſputandum. Nec melioris commatis eſt quod addit, Deum voluiſſe ſalutem ita impetratam omnibus actu communicare, modò credant etiam. Volitio iſta conditionalis & impetrationis & applicationis ſub conditione fidei hiſtrionia mera eſt tum reſpectu omnium illorum quibus conditio nunquam propoſita, tum reſpectu omnium illorum quibus propoſita quidem, ſed quibus ejus præſtandæ gratia non facta, qui eâ perpetuò & neceſſariò quidem deſtituti manent. Quibus verò impetrata ſalus, ſecundùm ipſum Animadverſorem? Incredulis, & invictè quidem talibus, & qui non magis poſſunt credere ex ſe, quàm naturam ſuam incorrigibilem mutare. Sub qua conditione tamen illis impetrata ſtatuitur? Vt credant, hoc eſt, ut id vel habeant vel faciant, quod nec habere poſſunt nec facere, talibus itaque hoc modo

vel impetrare velle salutem, vel applicare nihil aliud est quàm miseriæ eorum illudere velle, & veteri adjicere novam. Neutiquam itaque Deo affingendum, quod vel hominem impostorem argueret.

III. Pergit Animadversor: Argumentum nostrum est. Si voluntas redimendi omnes & singulos peccatores in Deo universalis fuit, & talis fuit tantùm quoad impetrationem vel acquisitionem salutis, eam absurdam fore, quia *impetrationis* vel *acquisitionis* finis *est applicatio.* Quid verò regerit? *Distinguere* se dicit denuò *de applicatione.* At non distinguit disputator *de re*, sed *rem. Si applicatio,* inquit, *significat fidei donationem, nego fidei donationem esse finem impetrationis* salutis. At agitur disertè de *applicatione* salutis, ut patet ex Thesi, aliud verò est, *applicatio salutis*, aliud *donatio fidei.* Nec donatio fidei sub applicatione salutis continetur, ut membrum divisionis sub suo divisio. Frustra itaque & parùm candidè hîc digreditur Animadversor ab argumento. Nequicquam etiam addit, fidei donationem non esse finem impetrationis salutis. Quis enim tale quid unquam somniavit? Margiten esse oportet vel strychni potorem, qui hoc asserat? Clarum, impetrationem fidei habere pro fine *comparatè*, applicationem vel collationem fidei, impetrationem salutis, collationem vel applicationem salutis. Non itaque docendi eramus ab hoc Doctore, *Christum nobis salutem non impetrâsse, ut crederemus, fidem verò nobis indulgeri, ut salute impetratâ fruamur.* Et quia fides indulgetur nobis, ut medium ad salutis fruitionem, ut ad finem, ineptè ipsa salutis collatio distinguitur in ejus communicationem, & in donationem fidei.

IV. Dubitare verò non debuit Animadversor, actualem salutis communicationem hîc à nobis intelligi, ut finem impetrationis. Quid verò ille? Distinguit denuò *finem absolutum, & conditione affectum. Finem impetratæ salutis absolutum esse communicationem ejus actualem, negat, sed finem absolutum, impetratæ omnibus salutis à Christo esse,* inquit, *declarationem admirabilis φιλανθρωπίας Patris, & incredibilis charitatis Filii. Finem verò conditionatum impetratæ salutis esse actualem ejus communicationem. Salutem enim Christum omnibus impetrasse, ut omnibus pariter actu conferatur, si credant. Negari autem, ex eo, quod Deus in redemptione per Christum factâ talem finem conditionatum habuit ante oculos, sequi, ejus voluntatem de redimendis hominibus non esse universalem. Contrarium potius sequi.* Observet Lector. 1. Finem impetratæ salutis conditionatum, esse actualem ejus communicationem, respectu omnium si credant, est ipsum κελνόμενον, centies repetitum, quamvis confutatum, quod ridiculum, respectu omnium illorum, quibus haudquaquam revelata vel salus acquisita, vel persona illius per quem acquisita, vel modus, vel conditio. 2. Adde, finem impetratæ salutis

statuere

ſtatuere actualem ejus communicationem ſub conditione fidei reſpectu incredulorum, qui eam nec habent, nec habere poſſunt, & qui ut incorrigibiliter ex ſe increduli Deo & Chriſto objiciuntur in impetratione vel acquiſitione ſalutis, & quos Deo tales relinquere placet, eſſe Deum ϑηχαιρέκακον, Lectores cercopithecos fingere, & fungos. An verbi gratiâ Mephiboſeto regiam dignitatem polliceri, ſub conditione ne ſit claudus, benevolentiæ documentum fuiſſet, an inſultationis vel ludibrii? Dicere itaque, talem finem conditionatum Deum in Redemptione habuiſſe ante oculos, indignum eſt eâ Dei perfectione, quâ Deus Deus eſt & ex eo fingere Jovem μυκτηρίζοντα, & naſo ſuſpendentem miſeros mortales. Si etiam finem ejuſmodi habuiſſet, quod falſum, haudquaquam habuiſſet voluntatem univerſalem de ſalute omnium, ſed meram noluntatem tantùm. 3. Finem abſolutum impetratæ omnibus ſalutis in Chriſto (quod ſupponitur, denuò non probatur) ſub ejuſmodi conditione, eſſe *declarationem vel admirabilis φιλανθρωπίας Patris, vel incredibilis & inenarrabilis charitatis Filii*, *ſplendidè* denuò ſupponitur. Non Entis verò nullus finis eſt. Adde, nihil magis ad Dei contumeliam facere quàm tale quid ipſi affingere & adhuc cum ϑηλὼ *admirabilem* vocare φιλανθρωπίαν & *incredibilem ac inenarrabilem charitatem*, voluntatem ridiculam redimendi cæcos ſub conditione ne ſint cæci, mortuos, ne ſint tales, incredulos incorrigibiliter, ne ſint ita increduli, qui tamen non poſſunt non eſſe quod ſunt, & quos novit Deus per Chriſtum redimens, & ipſe redimens Chriſtus tales futuros in æternum, nec aliter ſine nova gratia eſſe poſſe. Si Animadverſor in incurabilem aliquem morbum (quem ab ipſo prohibeſſit Deus) incideret, & Medicus ipſi polliceretur plenam curationem, ſub conditione, ut partem morbi æquè incurabilem vel non haberet, vel curaret ipſe, quam tamen non magis curare poſſet, quàm totum morbum, annon Medicum iſtum juberet ſibi res ſuas habere & agyrtam ac ludionem cenſeret, & dignum in quem vivum mortui incurrerent boves? Incredulitatem verò partem morbi eſſe, quo laborent homines, & graviſſimam quidem ac incurabilem, ex nobis ipſis, nemo negare poteſt. Nec excipi poteſt, homines poſſe exuere incredulitatem iſtam *ſi velint*, præterquam enim quod hoc ipſum vel periculosè dicitur, vel ἀκυρολόγως ſaltem, ſatis eſt eos hoc non poſſe velle, & impotentiam illam moralem quoad certitudinem eventûs æquè invictam eſſe ac impotentiam naturalem, ut ipſe fateri cogitur. Hinc patet quî *primam rationem* noſtram evertat Animadverſor.

V. Ad *ſecundam rationem* accingit ſe in ſequentibus, ſed eodem ſucceſſu: *Secundam rationem meam eſſe*, inquit, *quia nihil apud Deum impetratur vel acquiri-*

quiritur, quod non actu conferatur. Meritò verò id à me assertum. *Excipit, nihil impetrari absolutè, quod non actu conferatur. At salutem non esse omnibus absolutè impetratam: Nihil verò impetrari conditionatè à Deo, quod non actu conferatur, negari, & esse meram principii petitionem.* Frustrà verò denuò ista: Nam 1. Nisi *absolutè* impetretur salus, non impetratur. impetrare enim eam alicui sub conditione, quam præstare non possit, non tantùm per *defectum facultatum*, sed & per *defectum vitii* in facultate, modò illud sit ipsi incorrigibile, est eam non impetrare. Illi enim omnes quibus impetrari statuitur salus, semper debent supponi hîc (quod negare nequit Animadversor) *ut conditione illâ defecti & destituti*, & incorrigibiliter quidem. 2. Falsum, salutem conditionatè *omnibus impetratam*, & hoc ipsum est merum κεκινόμενον, quod denuò nobis recoquit Animadversor, & pro responsione obtrudit, quamvis confessum & confutatum soricinâ magis næniâ in Exercitationibus passim. Adde, absurdè dici, aliquid impetrari à Deo *conditionatè*, quod non actu conferat, si conditio sit inter ipsas res impetrandas, & è præcipuis quidem. Quæ enim tantùm impetrantur sub conditione, quam impetrans novit nec præsupponi in subjecto, nec ab eo præstari posse, ea non impetrantur, vel per ludibrium tantùm impetrata dicuntur. Et de impetratione ipsius conditionis quæstio redit, sub qua conditione illa impetrata sit, an *absolutè* an *conditionatè*. Nec ulla Animadversoris se hinc unquam expediet subtilitas. 3. *Principii petitionem* melius aliquando efferre discet à Doctissimo quem audire potest Philosopho. Eam verò mihi hîc impingere non potest, qui non doceo, impetrari salutem *conditionatè* à Deo, sed *absolutè*, etsi per conditionem obtinendam, sed quam Deus dat *absolutè* quibus vult, negat quibus vult. Impetrata verò illa æquè est ac ipsa salus. 4. Judicabit etiam Lector, an hoc sit, supponere quod vel dubium vel controversum esse debet, nihil à Deo impetrari quod non actu conferatur. An enim oppositum non reddit impetrationem ridiculam? Pone reo veniam impetratam à Principe, & tamen illum in furcam agi. An seriò illa impetrata gratia dici poterit? Nec limitatio quam addit Animadversor, quicquam ὑγιὲς habet, de eo sermonem esse, quod impetratur *conditionatè* à Deo, satis, id fieri dicatur, sub conditione quam scias nec esse, nec esse posse in subjecto. sic enim aliquid impetrare subjecto, est ei nihil impetrare. An dici poterit sine μυκτηρισμῷ aperto *conditionatè* impetrari à Titio, beneficium Sempronio, si discat volare, vel si testudo perambulet orbem. Eadem enim, quod solum spectamus, futuritionis rei impossibilitas est, quamvis non ejusdem generis. Nihil *conditionatè* impetrari sapienter dici potest, nisi quod impetratur sub conditione, à qua & impetrans & ille à quo impe-

 tratur,

tratur, norunt, nullâ impotentia, quæcunque illa sit, subjectum arceri. Aliàs aliquid impetrare *sub conditione*, & non impetrare æquipollent. 5. *Thesis* Animadversoris habet verè τὸ ἐν ἀρχῇ, salutem fuisse omnibus impetratam sub conditione fidei, *quam tamen paucis actu conferat ob incredulitatem aliorum.* Id verò falsissimum esse à nobis retrò demonstratum in Exercitationibus, adeóque vel rationes nostræ omnes confutandæ erant, vel non reponendum dogma, quod ut aurum cin.flonum tandem in fumum abit & vaporem. Sed *occidit miseros crambe repetita Magistros.* Quid absurdius verò, quàm dicere, *fidem paucis actu conferri ob aliorum incredulitatem*? An enim fides ulli confertur ob ipsius fidem? Et annon opus fidem conferri alicui, ut desinat esse incredulus? Et si fides alicui non confertur, quia incredulus est, nemini confertur, vel conferri potest, omnes enim naturâ sumus increduli. Etsi ergo fides non conferatur alicui ob ejus incredulitatem, ut causam; incredulitas tamen non obstat, quominus conferatur. Imò necessariò confertur, ut desinat incredulitas.

VI. Addit: *Tertiam rationem dilemmaticam esse, tum quia secundùm me, vel eadem sphæra & latitudo objectiva est impetrationis & applicationis, vel non: si prius, omnibus quibus impetratur, etiam applicatur: si posterius, frustra impetratur quod scit & is qui impetrat, & ille apud quem impetrat, nec applicatum iri, nec applicari posse, & cujus applicandi facultatem innumeris largiri noluit is, qui solus eam largiri potest.* Quid excipit Animadversor? *Distinguo*, inquit. *nam si applicatio est actualis communicatio salutis, eadem sphæra est & latitudo objectiva impetrationis & applicationis, si eo modo considerentur, quo applicatio ex impetratione pendet. Vt igitur impetrata est omnibus si credant, sic etiam omnibus actu conferretur, si crederent. At quia non impetrata est omnibus nisi credant non applicabitur omnibus, nisi credant pariter.* Nihil verò hic præter *nebulas in pariete.* nam 1. vel novit, vel nosse debuit, *applicationem* nobis esse *actualem communicationem salutis*, candem verò ipsius latitudinem esse debere, quæ est impetrationis, ostensum ipso Dilemmate. 2. Impetratam esse salutem omnibus *si credant*, falsum. Sic enim idem foret, eam incorrigibiliter incredulis impetratam esse, & non impetratam. Impetrata verò est illis, quibus impetratum est ut *credant*, & ut per fidem salventur. Nec quicquam Christo magis indignum, quàm vel in incertum eventum impetrare aliquid, si hoc vel illud sequatur, vel in eventum non attingibilem iis, quibùs aliquid impetrâsse censetur, ob ἀδυναμίαν præstandi conditionem, quam novit esse in subjecto, quæcunque illa sit, satis, sit ἀδυναμία, adeóque quum sciverit Christus redimens innumeros nec crediturꝰos, nec posse credere, nec se velle illis dare ut crederent, nonnisi absurdissimè illis impetrasset

petrasset salutem, sub conditione *si crederent*. Nexus cæteroquin datur inter fidem & actualem collationem salutis. Falsum verò, Deum voluntatem habere actu omnibus salutem conferendi si credant, magis quàm actu omnes Israëlitas servandi sub conditione, si omne id quod præceptum in Lege faciant, quippe qui scivit illos id nec facturos, nec facere posse. Et impetratio itaque & applicatio conditionalis sub conditione si credant reprobi, mera sunt ludibria hominum Euangelii doctrinam & Christi meritum prostituentium, & in histrioniam ac scenam convertentium.

VII. Subjicit: *Se distinguere illud frustra. Aliud enim* frustrà *dici quod sit temerè, non sapienter, non misericorditer; Aliud frustrà fieri dici, quod caret successu, cujuscunque rei vitio id accidat. Priori modo se negare, frustra impetratam esse salutem omnibus, quam & ille qui impetrat, & ille apud quem impetrat, scit nec applicatum iri, nec applicari posse. Negotium enim istud de redimendis omnibus sub conditione fidei susceptum esse & sapienter & misericorditer cum à Patre, tum à Filio. Posteriore modo distinguendum esse successum. Alium enim esse successum qui respondet fini absoluto, alium verò qui respondet fini conditionato. De illo successu se negare, dici posse ejus respectu salutem impetratam fuisse frustra. Id enim ex eo cum Pater, tum Filius consecuti sunt, ut memorabilem suam charitatem ac* φιλανθρωπίαν *exercerent & ostenderent, quo nihil potest esse gloriosius. De hoc successu se concedere, negotium illud factum esse frustra respectu multorum qui vitio suo salute exciderunt. At negare se, ex eo sequi, absurdum esse, ut Deus talem voluntatem habuerit*. Notet verò Lector, 1. Merito à me objectum, sic dici *frustra* impetratam salutem. Distinguit Animadversor τὸ *frustrà*, sed frustrà. Revera enim & hoc statuitur *frustra*, quod caret successu, & necessariò quidem & inevitabiliter. Quis verò mortalium diceretur seriò impetrare alicui beneficium, quod sciret non tantùm successu omni cariturum, sed & non posse non eo carere? Adde tale quid statui non posse, quia dicatur fieri *temerè*, adeóque nec *sapienter* nec *misericorditer*. 2. Frustrà verò id ipsum negat, sed quâ ratione? *Negotium enim istud*, inquit, *de redimendis omnibus sub conditione fidei susceptum est & sapienter & misericorditer cum à Patre tum à Filio*. Quod est ipsum κρινόμενον, & egregia ratio probandi negatum. Negatur à nobis convenire vel sapientiæ vel bonitati Dei inanem ejusmodi impetrationem, quæ successu omni non potest non carere. Respondet Animadversor noster, id susceptum esse & *sapienter* & *misericorditer*. At hoc ipsum negatum fuit, & probandum erat, non repetendum. An projecta ista disputandi ratio non meretur τὸ σκιμαλίσαι & καταδακτυλίσαι? Quis non *splenem agitet, atque in risum solvatur?* 3. Distinguit miro modo successum qui respondeat *fini absoluto*, & alium,

qui respondeat *fini conditionato. Illius respectu salutem non fuisse impetratam frustra.* Revera opus, opinionem admodum intricatam esse, qua tot miris distinctionibus opus habeat ut extricetur. Et ubi Scriptura docet, Deum in ista impetratione habuisse, finem *absolutum* unum, *conditionatum* alterum, & hunc quidem, quem novit, sine ullo successu à se intendi & quidem diu post decretum præteritionis innumerorum, ex sententia Animadversoris. Quis verò est *successus ille respondens*, ut loquitur, fini absoluto? *Id*, inquit, *cum Patre Filius consequuti sunt, ut inenarrabilem suam charitatem ac φιλανθρωπίαν exercerent, & ostenderent, quo nihil potest esse gloriosius.* Estne verò hoc ludere, an disputare? An Deus opus habet, ut aliquid *consequatur* ex nostra redemptione? An sibi aliquid acquisitum voluit, an nobis? An inenarrabilis est ista charitatis ac φιλανθρωπίας demonstratio, quâ nihil potest esse gloriosius, incredulis & necessariò quidem & incorrigibiliter talibus, & quos scias esse tales, impetrare salutem, sub conditione ne sint increduli, quod non possunt non esse? An talia gloriosa Deo sint, vel dehonestamenta potius mera, judicabit Lector. 4. Concedit, id *frustrà* factum respectu multorum *qui vitio suo salute exciderunt.* An verò Deus illis salutem intendit, vel non? Si intendit, ipse etiam excidit fine suo, non tantùm homo. Si eam non intendit, cadit universalis redemptio. Dicere, Deum eam *conditionatè* intendisse, est dicere, Deum eam non intendisse seriò, ut qui novit impotentiam hominis moralem perpetuam ad præstandam conditionem.

VIII. Addit: *Se negare, ex eo sequi, absurdum esse, ut Deus talem voluntatem universalem habuerit. Nam quæ fiunt sapienter atque misericorditer, ita ut præstantes Dei virtutes in eo exerceantur & elucescant, satis causæ habent cur suscipiantur à Deo Sapienti ac misericordi, tametsi homines culpâ suâ nullam ex eo utilitatem percipiant.* Verè dictum, nihil esse ἀπεραντολογώτερον homine iniquo. Quid hîc denuò nobis reponitur nisi ipsum illud quod est ἐν ἀρχῇ, præterquam quod absurdum cumulatur absurdo. Vt enim absurdum est, Deum talem voluntatem habere, qualem nemo homini non stolido vel non malo planè affingeret, sic absurdum est, dicere, hæc fieri *sapienter ac misericorditer* respectu Dei, quæ ne mediocris quidem sapientiæ & bonitatis homini sine contumelia tribui possent. *Præstantes* itaque *virtutes Dei in eo exerceri & elucescere* mera illusio est. Imò hoc est præstantes Dei virtutes prostituere cavillis omnium, & Tantaleas dapes à Deo miseris mortalibus objectas fingere, quæ labris eorum admoveantur in pœnam tantùm & cruciatum. An etiam Deus sibi aliquid quæsivit in procuratione redemptionis & non potius hominibus? Qui itaque nullam utilitatem ex ea capiunt, vel capere possunt, quorum bono tamen destinata

suppo-

supponitur, eorum respectu reverâ frustra instituta fuit, adeóque nec *sapienter*, nec *misericorditer*, quum præsertim misericordia relationem dicat ad homines miseros, & si seria sit, seriò illis bonum velit,& omne impedimentum ablatum, quod obstare possit, quominus eo potiantur. Quot quæso opus hîc foret exclamationibus! Sed nolo imitari Animadversoris schemata nec induere cothurnos Scenæ opportunos, non materiæ gravi & sanctæ. Distinctiones istæ, quas adfert, non novæ tantùm sunt, ferri enim possent, si solidæ forent; sed putidæ sunt,& mera ἀσχήμια, quæ perrumpi non debent, difflari debent, nec quicquam sunt nisi πομφόλυγες & bullæ, flatu vel tubo excitatæ. De causa cæteroquin novæ Theologiæ excogitatæ & tanto ardore propugnatæ, & res ipsa & tota Gallia loquitur, & ventosa ista scriptio, in qua Author orationem sibi passim destinat, si non triumphum, unus sanè certusque nostrorum & laborum & cordium etiam judex Dominus est, judicabit ille facilè, quis ambitioni suæ inter nos velificetur, egone qui tritam & communem Ecclesiis nostris doctrinam defendo, an ille qui reverâ à trito calle declinat,& veterem Theologiam, ut scabram nimis & impexam, novò pumice defricare satagit, sed illaudato & illaudabili conatu.

CAPUT XVII.

An ex non expiatione peccati incredulitatis & impœnitentiæ, erroris convinci possit doctrina de Gratiâ universali?

BREVIARIUM Capitis decimi septimi.

Argumentum nostrum truncatum ab Animadversore. Orthodoxi Theologi ab eo perstricti. An argumentum istud ridiculum sit, an verò sententia ei opposita. Absurda Animadversori impacta. An sanguis Christi abluat ab omni peccato, ex ejus sententia. An incredulis nullius peccati remissio applicetur. Κῶνος varia. Qui incredibilis, & inenarrabilis detur charitas in redemptione universali conditionata. An incredulitas non sit inter peccata expiata à Christo. Conditionata expiationis incredulitatis absurditas. Simile Animadversoris confutatum. Conditionalis gratia absurda. Particularitatis gratiæ demonstratio. Pugna nobis objecta confutata & retorta. An argumentum de incredulitatis expiatione ineptum dici debeat. Simile aliud Animadversoris excussum & confutatum. An bene neget Animadversor incredulitatem esse inter peccata expiata à Christo. An reproborum peccata omnia sint expiata conditionatè, & sub qua conditione incredulitas eorum expiata sit. Qui irresipiscentia talium expiata sit. Sub qua conditione infantium non fœderatorum peccata expiata sint. Argumentum nostrum truncatum. Integrum quale sit. Dicteriolum abstersum. Digressio Animadversoris. In quo mortis naturalis & moralis comparatio à nobis adhibeatur. An & qui Christus fidem impetrârit non electis, an absolutè, an sub conditione. Andreæ Riveti *verba vindicata.*

dicata. Quo fine doctrina fidei proponatur non electis. Qui puniantur non electi ob neglectum verbi. An lux Euangelica nemini impetretur sub conditione, secundum Animadversorem. An sint duo genera hominum à Christo redemptorum, electi & non electi. Deum electos salvari noluisse, probatum ex ipso Animadversore. Causa cur omnes teneantur credere. Dogma Animadversoris de æqualitate mortis Christi & ordine decretorum eversum.

I. ARgumentum Thesi mea XIII. propositum, truncare visum Animadversori, ut sic proclivior ad evadendum ipsi daretur via. Posteriorem itaque duntaxat partem aggreditur, ubi dixeram, vel Christum pro omnibus omnino omnium & singulorum peccatorum peccatis expiandis mortuum esse, vel non: si posterius, cadere universalitatem redemptionis; si prius, pro rejectione etiam redemptionis, & pro infidelitate, malitiâ, & aliis id genus peccatis expiandis eum mortuum esse, quæ intercedunt, quominus homo sibi applicet gratiam redemptionis, adeóque ea non obstitura, quominus redemptio applicetur. Nihil sanè hoc argumento firmius esse vel ex solis Animadversoris exceptionibus patet. Si enim redemptio universalis est, debet etiam, ut loquitur, involvere expiationem impœnitentiæ & incredulitatis sive initialis sive continuatæ ad tempus & perseveraturæ ex se, impediendo quo minus sit perseverans ad finem usque.

II. Quid ad ista Animadversor? Id jam supra à *se refutatum esse*, inquit: Notat verò pag. 70. & 71. in margine ubi me disputantem introducit: *Remissionem peccatorum* (omnibus nimirum hominibus à Christo partam, ex sententia Animadversoris) *intelligi vel universalem, vel particularem: Si universalem, intelligi etiam remissionem incredulitatis & quidem perseverantis quoque, ipsam enim etiam peccatum esse, & gravissimum quidem; Si itaque omnibus & singulis destinetur applicatio illa redemptionis, & Deus illam applicare velit, non obstiturum defectum conditionis, quominus applicetur, quia defectus ille conditionis inter peccata est, quorum remissio applicatur.* Quid verò opponit nobis Animadversor ibidem? 1. Dicit, *me non solum ita argumentari, sed & alios multos.* Eò melius mihi consultum, quod non nova sed trita vestigia Doctorum Orthodoxorum lego, & aureis eorum armis pugno. 2. *Ridiculum argumentum vocat*, quod solidissimum magnis Theologis, & meritò quidem videtur, homo præ Maximis, quos ridiculos facit Viris verè γελασιμώτατος. 3. *Eos*, inquit, *qui gratiam universalem statuunt, eam conditionatam statuere, hoc est, ex alicujus conditionis præstatione suspensam.* At non quæritur, quid tales statuant, sed quid statuere debeant. Positio verò illa verè *ridicula* est, suspendere gratiam universalem à conditione fidei, etsi illis destinatam, quos destinans novit esse pertinaciter incredulos, & invictâ

quidem

quidem in incredulitate pertinaciâ laborare, nec aliter se habere posse. 4. Frustrà absurditatem à se amoliri conatur, subjiciendo, *ut gratia illa conditionalis applicetur actu, & evadat absoluta, necesse esse ut conditio fidei præstetur, alioqui non applicari, & quum per fidem absoluta fiat, per fidei detrectationem pertinacem & perseverantem evadere nullam.* Semper enim supponitur ista gratia universalis conditionalis, non probatur. Adde, sic semper manere absurdum à nobis nexum, Christum non redemisse homines ab omnibus peccatis, quia non redemit eos à peccato non præstationis conditionis. Si enim redemisset ab omnibus, etiam ab hoc redemisset, nec id obstaret, quominus applicaretur redemptio. Dicere itaque non applicari redemptionem, quia obstat hoc peccatum, est admittere id ipsum, quod ipsi impegi, absurdum, Christum non redemisse homines ab omni peccato. Et expungenda erunt Scripturæ verba, *sanguinem Filii Dei nos abluere ab omni peccato*, 1 Joh. 1, 7. vel negandum erit, incredulitatem esse peccatum. Nec hîc dici debet, redemptionem ob istius conditionis defectum non applicari, quum pro ipso conditionis defectu æquè præstita sit, ac pro peccatis aliis, quippe quæ pro omnibus peccatis præstita dicitur. Et sanè, si redemptio à Christo parta extendatur ad hoc peccatum, prout necessariò extendi debet, obstabit, ne fidei detrectatio sit pertinax & perseverans. Adde, applicationem redemptionis homini incredulo incorrigibiliter à Deo destinari sine voluntate dandi illi conditionem fidei, esse illi eam non destinari. Et redemptio Christi abit in *δῶρον ἄδωρον* sine isto beneficio, quod inter præcipua, & sine quo omnia alia inutilia, & nihil nisi semper fugituræ dapes.

II. Addit: *Ad incredulos quod spectat, neque illis applicatur remissio incredulitatis perseverantis, neque cujusquam aliûs peccati. Quum enim applicatio illius gratiæ nulla fiat, nisi credant, non credant autem qui in incredulitate perseverant, utique absurdum est, velle ullam gratiam illis applicari.* At 1. Vel sanguis Christi abluit redemptos ab omnibus peccatis, vel non. si prius, abluit eos etiam à peccato incredulitatis; si posterius, falsum pronuntiavit Johannes. Hoc verò procul ἀπ' ὄνυχος ἔλθοι! 2. Incredulis nullius prorsus peccati remissionem applicari, est id ipsum quod absurditatem Novæ Methodi proscribit & prostituit. Quum enim & redemptio & remissio destinentur incredulis naturâ, & incorrigibiliter quidem talibus, dicere, redemptionem & remissionem non applicari talibus qui sunt increduli, est dicere, illam nemini applicari. omnes enim natura sunt increduli. Imò si homines non fuissent increduli naturâ, nec corrupti natura fuissent, adeóque Christo opus non habuissent, nec redemptione. Nec sine insultatione & exprobratione miseriæ beneficia illa istis destinari dicuntur,

tur, modò ne sint, quod non possunt non esse. Annon verò beneficium destinare subjecto, sub conditione ne sit quod est, est Æthiopi destinare legatum vel hæreditatem sub conditione ne sit niger? Vel itaque Deus mittendo Christum pro reprobis nihil aliud voluit, quàm illudere illorum miseriæ, vel non potuit applicationem redemptionis per Christum iis destinare sub conditione, si credant, quum unum & è potissimis quidem eorum malis, & unum è maximis eorum defectibus noverit esse impotentiam istam credendi, cujuscunque generis illa dicatur. Et quia *absurdum est*, ut fatetur, *Deum velle ullam gratiam illis applicari*, non minus absurdum est, Deum tales velle salvari: Haudquaquam etiam opus erit disputare de remissione incredulitatis perseverantis, impediet enim redemptio ne sit perseverans. 3. De incredulitate quæ datur in Electis, nulla nobis quæstio, sed de ea quæ reperitur in Reprobis, quæ nunquam emendatur. Sin verò Christus pro omnibus peccatis satisfecisset omnium hominum, pro initiali etiam & inchoata talium incredulitate satisfecisset; quod ipsum obstitisset, ne fieret perseverans. Sin reproborum incredulitas nunquam expiatur vel condonatur à Christo, nec aliâ ratione vel expiari vel condonari potest, idem est reprobis sub conditione fidei proponere Christum, & ejus beneficia gratiam & gloriam sub conditione ne sint increduli, ac ista illis non proponere. Inde duntaxat ludibrium accedit eorum miseriæ, solatium nullum; Hujus charitatis Christi erga tales declarationem non immeritò sanè vocat Animadversor certo sensu *& incredibilem ac inenarrabilem*. Reverâ *incredibilis* illa est & *inenarrabilis*, & non nisi ab illis fingi potest vel deprædicari, qui alios mortales censent caudices, vel stipites. Mirum sanè, quod de Auguribus olim Romæ dictum, harum absurditatum Doctores sibi mutuò sine risu occurrere posse. 4. Scire etiam vellem, quo pretio satisfactum fuerit pro incredulitate antecedente, verbi gratiâ latronis, Pauli & aliorum conversorum. Quum enim & peccatum fuerit, & gravissimum quidem, vel imputabitur talibus in æternum, vel pro eo satisfactum est, & id expiatum est; si sanguine Christi, falsum, incredulitatem non esse inter peccata sanguine Christi expiata. Si alio pretio, ostendat nobis Animadversor, quodnam illud sit. Si *excipiat*, eam etiam expiatam esse, quia tales tandem credidêre, absurdum saltem non erit, dicere, incredulitatem esse inter peccata à Christo expiata, & eo ipso, quia crediturorum tantùm incredulitas expiata, ergo incredulorum incredulitas non expiata, adeóque non omnia omnium peccata abluta sanguine Christi, nec *absolutè*, ut notum, nec *conditionatè*; tum quia ablutio illa proponitur, ut absoluta à Johanne, tum quia dici non potest, sub qua conditione talibus fides impetrata sit,
tum

tum quia conditionalem istam expiationem incredulitatis fingere, quoad incredulos perseveranter, qui naturâ sunt increduli, & quidem tales impotentiâ morali invictâ, sub conditione ut credant, est ὀνειροπολεῖν, non disputare seriò. Adde, quia Deus solorum credentium peccata expiata voluit, constituisse eum, ut solorum Electorum peccata expiarentur, quippe quos solos ut credentes novit, vel credituros. 5. Adde, suspensionem expiationis istius incredulitatis à fide statuere respectu illorum, quibus nec de fide, nec de expiatione illa Deus quicquam unquam revelare voluit, esse habere νοῦν παρεξηνλημένον, & talem affingere Lectoribus suis. Simile quod adfert Animadversor de Sempronio legante Titio centum aureos eâ lege, si in Capitolium adscendat, inane est. Haudquaquam enim quicquam dicimus, ex quo sequatur, sive Titius in Capitolium adscendat, sive non, ei centum aureos ex legato donandos. Nec etiam fides hîc potest comparari cum conditione ascensus in Capitolium ad legatum illud obtinendum. Quia ascensus Titio possibilis est, vel esse supponitur à Sempronio, & quia facultas ascendendi in Capitolium & voluntas non facit partem legati Titio promissi à Sempronio. At hîc fides supponitur impossibilis illis, quibus Redemtor destinatus dicitur. sunt enim naturâ corrupti & invictè quidem, adeóque & invictè increduli. Adde, fidem partem esse beneficii à Redemptore destinati. An verò Sempronius non ludibrium omnibus deberet, vel annon nollet beneficium datum Titio, si illi legaret centum aureos, sub conditione ut pedibus suis ascenderet in Capitolium, & sciret vel Titium truncum pedibus esse, vel habere pedes stupeos aut laneos, aut sideratos ex paralysi, quos ne loco quidem movere posset. Enimverò legatum à Sempronio sub istâ conditione Titio pedibus valenti relinqui potuit, vel promitti, à Deo verò sub conditione fidei legatum salutis nulli mortalium fieri potuit, quum Deus sciret omnes esse naturâ incredulos, & non magis illam incredulitatem exuere posse, quàm mortuus potest se proripere ex sandapila, nisi simul constituerit incredulitatem illam in eo curare. Legatum itaque vel beneficium relinquere sub conditione non præstabili, *morali* saltem *impotentiâ*, illis qui eâ laborant & incorrigibiliter quidem, est id eis non relinquere. Nec receptum hîc quæret Animadversor in sacra anchora sua, confundi impotentiam *moralem* cum *naturali*. sufficit enim, ipsummet fateri, *eventum utrobique æquè certum esse, & respectu futuritionis æquè necessarium, non electum non credere, & mortuum se non suscitare, esse ex æquo ἐκ τῶν ἐνδεχομένων.* Conditionalis itaque gratia universalis, & quidem sub tali conditione oblata, non sine summa absurditate statui potest, quum detrectatio conditionis, ex qua pendere dicitur, & inseparabilis sit per naturam ab eo cui offertur,

& unam ex præcipuis partibus miseriæ istius constituat, cui curanda ista gratia proponi dicitur. Imò eo ipso, quia ex conditione ista pendet, nec universalis est, nec universalis esse potest, quia conditio in plerisque nec datur, nec dari potest. Suspensio itaque ipsa gratiæ à tali conditione, ejus particularitatem arguit, & voluntatem in suspendente eam particularem tantùm relinquendi. Pugnant sanè, *pendere ex conditione fidei, & tamen esse gratiam istam citra conditionis istius præstationem.* Illa verò haudquaquam à nobis conjunguntur, sed ista, Deum suspendere salutem ex conditione fidei, & fidei gratiam illis largiri, quibus salutem vult. Aequè verò etiam pugnant, suspendere gratiam istam ex conditione fidei, quam scias plerosque nec habere, nec habere posse, & quam illis dare nolis, etsi facillimè possis, & tamen dicere, illum, qui ita agit, seriò talibus salutem per istam gratiam velle. Recurrit etiam semper absurdum illud, sub conditione fidei gratiam proponi non tantùm iis, qui ad ejus in verbo exactæ præstationem potentiam moralem non habent, sed & iis, quibus nihil nec de fide, nec de ejus objecto Christo unquam innotuit, vel per ætatem etiam innotescere potuit.

III. Ex his patet, quî Animadversor confutârit hoc argumentum, & quo jure pro solita sua modestia, eo *nihil ineptius esse* dicat, quod tamen apertè evincit vel Christum non pro omnibus peccatis eorum satisfecisse, pro quibus satisfecit, quod ἀντίλεγομενον & ἀθεόλογον, nec redemptos in eo habere omnium peccatorum remissionem, vel peccatum etiam incredulitatis hoc ambitu contineri, vel id peccatum non esse, vel novam Methodum absurdissimam esse quod verissimum. Si etiam argumento isto *nihil ineptius*, cur hoc tribus locis distinctis, & ita operosè quidem aggreditur? Id enim quod revera tale, tantam curam non meretur. Et nimis diligens est Animadversor in re levi. Et qui confusionem nobis objicit & repetitiones, cò nos adigit, eadem sæpius regerendo. Et vel hîc novi quid affert, ad hoc argumentum, vel non. si adfert, ostendat id Lectori; si non adfert, cur eandem mazam tam sæpè retrò pistam repinsit? De iis quæ infrà se propositurum pollicetur, agetur suo loco. Quæ verò sunt illa quæ nobis hic oggerit? *Si qui docent*, inquit, *gratiam universalem, eam absolutam facerent, & à nulla conditione pendentem, fortean esset in ea ratiocinatione si minus vis, saltem species aliqua, quæ mentes hominum commoveret. At quum eam conditionalem esse statuant, utique necesse est, quando conditionem necessariò includit, ut pariter excludat necessariò peccatum in conditionis detrectatione situm.* Notet Lector. 1. Illos, qui gratiam universalem *conditionalem* faciunt, & quidem supponentem fidem, in subjecto in quo nec est, nec esse potest per naturam, eo ipso istam gratiam reddere ridiculam,

ſam, ut demonſtratum. Et ſanè quia conditionem neceſſariò includit, & neceſſariò excludit peccatum in conditionis detrectatione ſitum, nec illa verò præſtari poteſt, nec iſta excuti vel arceri ab innumeris, quibus gratia ita conditionaliter oblata dicitur, nihil iſtius doctrinæ poſitione non dicam *ineptius*, ut loqui ſolet Animadverſor, ſed abſurdius & alienius à ſana ratione. 2. Simile quod addit, revera ejuſdem commatis eſt: ſi enim edicto publicè promulgato Rex ſubditis ſuis rebellibus univerſis gratiam omnium malefactorum polliceretur eâ lege, ut præſtent id quod nôſſet eos nec præſtituros, nec præſtare poſſe, & quidem ex impotentia ex ſua ordinatione & directione contractâ, quam emendare nollet, etſi facillimè poſſet, & tamen ſeriò diceretur illis gratiam malefactorum polliceri, nemo Regem illum non vel Hiſtrionem cenſeret, vel tyrannum, vel inſanum. Adde Regis gratiam eâ lege propoſitam, prout proponitur ab Animadverſore, reſtringi & ad ante acta crimina duntaxat, & ad certos menſes, ad certos dies, adeóque ſubſequentem rebellionem, vel obſtinationem poſt promulgatum edictum, ſub prioris abolitione non comprehendi. At redemptio à Chriſto præſtita, & gratia per eum parta non eſt tantùm temporis unius, ſed totius vitæ, & omnium peccatorum in ea patratorum. Vniverſalis itaque non erit, niſi complectatur etiam veniam incredulitatis, quia incredulis oblata dicitur & incurabiliter quidem per naturam talibus. Adde, gratiam Principis non complecti, nec complecti poſſe correctionem internam rebellionis ſubditorum ſuorum, at gratiam in Chriſto propoſitam complecti correctionem rebellionis noſtræ naturalis, & hanc eſſe ex præcipuis gratiæ ejus fructibus, tollere iſtam rebellionem. Quod ipſum Deus facit in ſuis, vi iſtius meriti & redemptionis Chriſti. Si itaque redemptio iſta reprobis etiam deſtinata foret, non ſub conditione illis deſtinata foret, ne iſtâ miſeriâ laborarent, ſed efficeret, ne eâ laborarent ulterius. 3. Obſervet etiam Lector Orthodoxus, quî gratiam ſuam univerſalem explicet Animadverſor, dum inquit, *à ſe univerſalem* vel *gratiam vel propitiationem non appellari, quia abſolutè omnia peccata expiet in univerſum, ne incredulitate quidem exceptâ*. At quibus iſta gratia vel deſtinari dicitur, vel proponi, aut offerri? Iis qui increduli ſunt, & inevitabiliter quidem ex ſe tales. An verò ſine aperto ludibrio aliorum peccatorum expiatio talibus offertur, ſub conditione ne illud peccatum habeant quod non habere non poſſunt, & quod non poteſt non omnem reliquum gratiæ fructum illis inevitabiliter intervertere? Hactenus verò credidêre Orthodoxi, Chriſtum pro omnibus peccatis illorum mortuum eſſe, pro quibus mortuus eſt, adeóque etiam pro incredulitate; ſin pro incredulitate mortuus non foret, unde

illius expiatio dari posset in electis, si à Christi redemptione non est? Nullum sanè peccatum electorum remitti potest, quin sit à Christo expiatum. Sin incredulitas Electorum solorum expiata sit, semper incredulitas erit inter peccata expiata sanguine Christi, & eo ipso Christi meritum integrum, ad electos solos pertinet, non ad alios. Si reproborum etiam peccata *conditionatè* expiata sunt, vel *non omnia* eorum peccata ita expiata sunt, vel *omnia*: si *non omnia*, quæ causa distinctionis? Et quî illi salvari possunt, quorum peccata omnia expiata non sunt, quum vel unum peccatum sufficiat ad damnationem. Sin *omnia* conditionatè expiata sint, sub qua conditione incredulitas reproborum expiata est? An si credant, vel desinant esse increduli? At præterquam quod non possunt desinere esse increduli, absque gratia speciali expiantis, non magis, quàm desinere esse corrupti, vel Lazarus mortuus, vel Bartimæus cæcus, nihil ab omni rectâ ratione alienius excogitari potest, quàm gratiam fingere quæ incorrigibili defectu laboranti offerri dicatur sub conditione, ne eo laboret, & ut quod incorrrigibile est, haudquaquam sit tale, & quod est ἐκ τῶν μὴ ἐνδεχομένων, sit ἐκ τῶν ἐνδεχομένων. 4. Si etiam solâ incredulitate excepta omnia hominum in universum peccata expiata sunt propitiatione Christi, ergò expiata etiam est omnium hominum *irresipiscentia*, quippe quæ distincta est ab incredulitate: omnes itaque quibus τὸ γνωστὸν oblatum duntaxat, non verò verbum Euangelii, debent salvari; quum enim irresipiscentia illorum sit expiata, pœnitentiam agent, adeóque conditionem habebunt & præstabunt exactam ab iis quibus τὸ γνωστὸν istud tantùm revelatum est, & sic cum sub conditionis istius præstatione omnia reliqua peccata sint expiata à Christo, omnia illorum peccata alia sunt expiata, adeóque omnes tales sunt salvandi: Et summi beneficii loco erit tantùm vocari per τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ. Si dicat, se resipiscentiam etiam ponere conditionem, quod sanè facit in sequentibus, de sola incredulitate alibi loqui non debuit, quod sæpissimè facit, sed impœnitentiam etiam adjungere. An denuò irresipiscentia talium *absolutè* expiata, vel *sub conditione*. Si *absolutè*, resipiscent omnes; si *sub conditione*, detur conditio quæ non recurrat cum conditionato. 5. Docebit verò nos Animadversor, sub qua conditione infantum Gentilium, (nam de illis jam liberè loqui nobis licet, depulsis μορμολυκείοις illis, ob quæ illos abactos voluit) peccata expiata dici debeant? An sub conditione *pœnitentiæ* vel *fidei*, an sub conditione ne nascerentur ex parentibus infidelibus, vel ne eorum appendices essent, vel ne corruptionem ab illis traherent? Quibus omnibus quid magis ridiculum? Equidem conditionis ullius hîc nec species nec obtentus etiam minimus dari potest. Talium itaque omnium peccata

cata vel *absolutè* expiata, & sic gentilium liberi omnes salvandi sunt, vel eorum peccata planè non expiata, adeóque omnium hominum in universum peccata haudquaquam à Christo expiata, nec sola excipienda incredulitas vel impœnitentia.

IV. Addit Animadversor: *In eodem loco Thesium nescio quam dupliciter dilemmaticam aliam ratiocinationem per varia, si absoluta, si conditionata, si prius, si posterius circumductam, à me adduci, & tandem ita concludi, ut dicam, frustrà redemptionem esse impetratam à Christo sub conditione non præstabili ab homine mortuo in peccatis.* Observet Lector 1. Ab Animadversore inverti argumentum Thesi nostra XIII propositum, & caput argumenti caudam fieri, caudam caput, postremâ parte præpositâ, priore postposita, nec argumentum vel suo ordine vel integrè etiam repræsentatum esse, quod candidi Disputatoris fuisset. Thesis verò mea sic se habet: *Si voluntas redimendi per Christum omnes & singulos peccatores in Deo universalis fuit, vel absoluta fuit, vel conditionata: si absoluta, omnes omninò redempti fuêre, adeóque in statum gratiæ restituti: si conditionata, vel conditionem redemptionem sibi applicandi redemptis omnibus Christus impetravit, vel non: si prius, omnes conditionem præstabunt, adeóque fructum redemptionis consequentur: si posterius, frustrà redemptionem illam impetravit, sub conditione non præstabili ab homine mortuo in peccatis. Excipere, impetrâsse quidem Christum conditionem, modò non rejiciatur, est excipere, Christum impetrasse cæco visum, modò aperiat oculos, mortuo vitam, modò resurgat. Non rejicere enim conditionem, est illam præstare; adeóque denuò res volita, & conditio sub qua volita, coincident. Adde vel Christum pro omnibus omnino omnium & singulorum peccatorum peccatis expiandis mortuum esse, vel non; si posterius, cadit universalitas redemptionis; si prius, pro rejectione etiam redemptionis, & pro infidelitate, malitiâ, & aliis id genus peccatis expiandis mortuus est; quæ intercedunt, quo minus homo sibi applicet gratiam Redemptionis, adeóque ea non obstabunt, quo minus ea applicetur.* Judicet jam Lector, an hoc argumentam isto dicteriolo evertatur, *me nescio quam duplicem dilemmaticam aliam ratiocinationem, per varia si absoluta, si conditionata, si prius, si posterius circumductam adducere.* Ingrata illa sanè Animadversori, quia causæ jugulum petunt, & effugiis omnibus obstruunt viam. Haudquaquam verò vel contemptu excipienda erant, vel *posticâ sannâ*, sed confutanda à Disputatore accurationem & candorem profitente. Nec tædere debebat Animadversorem ea integra & proponere & confutare, quorum refutationem aggressum se esse profitetur. Quî verò ad ista omnia in superioribus responsum fuerit, judicabit Lector æquus. ὤδινεν ὄρος, εἶτα μῦν ἀπέτεκεν. 2. Meritò concludo, frustra redemptionem esse à Christo impetratam sub conditione

non præstabili ab homine mortuo in peccatis. Nec unquam à se & causa sua hoc absurdum ulla subtilitate amolietur Animadversor. De *τῷ frustra* sanè ab eo actum, sed frustra. De conditione impræstabili à nobis etiam disputatum, & demonstratum, nihil juvari causam Animadversoris distinctione *potentiæ naturalis* & *moralis*, quæ, ipsius vel confessione, in eo conveniunt, in quo à nobis comparantur, quâ unâ fibulâ subductâ luxatur tota Theologi nostri machina. Frustrà etiam vel suprà se disputâsse gloriatur, vel alibi se tractaturum pollicetur de discrimine hominis in peccatis mortui, & mortui morte physicâ. De eo enim non agitur, nec vel mortes istæ vel mortui exæquantur à nobis in omnibus, sed in aliquo, quod hîc *formale* est & ad causam nostram facit, quatenus *eventus* utrobique *æquè certus est, & respectu futuritionis æquè necessarius, & non electum credere, & mortuum se ipsum suscitare.* Et quatenus ista *sunt ex æquo ἐκ τῶν μὴ ἐνδεχομένων*, ut fatetur ipse Animadversor, quod unum quærimus. In eo uno itaque comparatio nostra validissima est, cujus causâ à nobis adhibetur, Animadversoris ipsius judicio. Differentias itaque alias allegare nihil est nisi digredi à scopo, & *ἄνεμον θηρᾶν δικτύῳ*. 4. Quod à nobis dictum, excipere non licere, *impetrâsse quidem Christum conditionem, modò non rejiciatur*, id iis à nobis oppositum, qui statuunt gratiam credendi etiam à Christo impetratam, modò ei non ponatur obex, vel modò ei non resistatur, vel modò ne repudietur. Nec enim Theses meæ solius Animadversoris sententiæ oppositæ fuêre. Causæ itaque nihil erat cur in eas velut in se unum destinatas, incurreret. Tales verò qui superiora statuunt, meritò à me argumento apagogico ducti ad absurdum. Adde, necessariò dicendum esse, fidem vel fuisse hominibus omnibus impetratam *absolutè*, vel *conditionatè*, ut quæ ex potissimis fructibus est mortis Christi, quum gratia credendi sit effectum Spiritus Dei, Spiritus verò ille per mortem Christi partus fuerit Electis. Sin Electis *absolutè* impetrata fuit ista gratia, vel reprobis *absolutè* etiam impetrata fuit, vel *sub conditione*, vel ne conditionaliter quidem Christus sua beneficia morte suâ non Electis impetravit, vel partem eorum duntaxat. Quodcunque ex hisce elegerit Animadversor, in absurda se induet. Adde, frustranea omnia alia esse sine impetratione fidei, quippe quâ præsente omnia alia beneficia nobis applicantur, absente, nulla. Nec fidem hîc *ambiguè* accipimus pro *objecto virtutis*, sed pro *virtute*, non pro fide *quæ*, sed pro fide *quâ* creditur. Nihil itaque ad litem nostram facit, quod summum & gravissimum Theologum *Andream Rivetum* dixisse vult, Christum multis non electis impetrâsse, ut illis doctrina Christiana per prædicationem annuntietur. Satis nobis, Christum non impetrâsse talibus ut salventur, vel ut salvari possent.
Sic

Sic ἰξαγώνιον, Christum exigere à non electis, ut doctrinam quam illis offerri curavit, admittant, atque amplectantur, intellectum nimirum de iis qui vocationis externæ per verbum sunt participes. Id verò nec universale est, nec nisi per gradus & certo ordine factum intelligi debet; *quæ* omnia in Exercitationibus nostris exposita. Haudquaquam intereà vel Christus à non electis exigit, ut credant se pro ipsis mortuum esse, vel doctrinam suam illis eâ intentione proponit ut salventur, adeóque vel ut decretum reprobationis suæ æternæ evertatur, vel ut tales desinant esse reprobi & fiant electi, vel ut aliqui reprobi salventur. Sic *Christum ingratos & pertinaces interdum ita punire; ut ab iis Euangelium ad alios transferat, sinatque illos jacere in tenebris, qui lucem exosam habuerunt:* Id pari ratione inter nos controversum non est. Nec enim negamus, Christum ita multos etiam non electos punivisse & punire, non quod neglexerint salutem sibi oblatam, sed quod verbum & sanctissima præcipiens, & cœlestem doctrinam tradens spreverint, adeóque exactionem pœnitentiæ Deo debitæ susque déque habuerint, ut & nuntium istud Euangelicum, salutem esse à Messia, & istum Messiam esse Jesum Nazarenum, & omnes in eum credentes servandos. 5. Sic nos non ferit, quod addit Animadversor, *lucem Euangelicam esse objectum quod offertur ad amplectendum, non conditionem.* Nec enim id à nobis assertum. Falsum verò ex Animadversoris sententia, *eam non propriè loquendo cuiquam sub ulla alia conditione impetrari.* Annon verò ipse docet passim; si homines benè utantur τῷ γνωςῷ, futurum ut Deus illis revelet Euangelium, vel per Angelum, vel miraculosâ aliâ ratione potius, quàm ut id iis non reveletur, adeóque ex sua *hypothesi*, negare non debet, id propriè loquendo sub alia conditione multis impetrari, vel offerri saltem. 6. *Duo genera* esse *hominum à Christo redemptorum, & Electos & non Electos*, & falsum est & heterodoxum, & τὸ ἐν ἀρχῇ, quoad posterius hominum genus; Imò cùm credentes tantùm sint redempti, & soli electi sint credentes, soli etiam electi sunt redempti. Adde, illum de redemptione *absolutè* loqui, non *conditionatè*. Non electis fidem nullo modo esse à Christo impetratam, libenter largimur Animadversori, sed addimus, nullum beneficium vel gratiæ salutaris, vel gloriæ cœlestis esse illis impetratum sive *absolutè* sive *conditionatè*. Imò κατὰ τὸ βίαιον, quia fides illis non est impetrata ullo modo, haudquaquam Deus tales servari voluit. Indubium cæteroquin, eos teneri fidem præstare, sed ordine à nobis indicato, & justissimè puniri à Deo nî id faciant, datum enim primo homini credere omni Dei verbo, adeóque & verbo promissionis, quodcunque aliquando reveletur, huic itaque etiam, omnes credentes in Christum esse servandos, nec enim alio habitu ad hoc verbum creden-

dum

dum opus erat, quàm qui homini integro fuerat concessus. 7. Electis fidem impetratam esse, ita ut impetratio omnem conditionem excludat, non controversum est inter nos. Ex eo Verò abundè liquet, solos Electos posse salvari. 8. Non debuit verò Animadversor subterfugere, quominus nobis diceret, *quomodo impetratio fidei ad mortem Christi referri debeat*. Haudquaquam verò aliter ad eam referri debet, quàm dona alia quæ nobis Christus peperit. Nec hoc hîc ἀπροσδιόνυσον fuisset, ut multa in quibus luxuriat sine causâ & sine necessitate. 9. Si etiam hæc differentia certa sit de morte Christi respectu Electorum & nôn electorum, quod fides illis à Christo impetrata sit, istis non item, docebit nos Animadversor, quî Christus *æqualiter* mortuus fuerit pro omnibus, cùm pro illis *absolutè* mortuus fuerit, pro istis *conditionatè*; illis fidem impetrârit, istis non item. Imò quî pro Electis & non electis Christus ab æterno se ad mortem devovere potuerit, ut illis fidem impetraret, istis non, quum mortis istius destinatio anterior fuerit ordine concipiendi electione & reprobatione, si credimus Animadversori.

CAPUT XVIII.

An Argumentum à consideratione damnatorum ante Christi mortem, juguiet redemptionis universalis gratiam.

BREVIARIUM Capitis decimi octavi.

Argumentum nostrum iterùm truncatum. Digressio inanis captata. An duæ virtutes in Deo maximè memorabiles dici debeant. An ex fide & resipiscentiâ exercitium misericordiæ Dei necessariò pendeat. Verba Animadversoris retorta. Digressio alia inutilis. An cesset misericordiæ divinæ usus, si creaturam non pœniteat peccati sui. An misericordia moveatur à pœnitentia ad condonationem. Contradictio impacta Animadversori. Digressio alia inutilis. An Angeli ideò remissionem consequi non potuerint, quia non resipuêre. An misericordiæ usum homines sibi concilient per resipiscentiam: An ex φιλανθρωπίᾳ Deus inclinatus fuerit ad remittenda omnibus peccata. An omnes ad fidem fuerint provocati. An spes remissionis omnibus proposita fuerit. An talia conveniant sapientiæ & bonitati Dei. An negotium salvationis hominum dici debeat multò operosius salvatione Angelorum. Decretorum Dei ordo absurdus constitutus ab Animadversore. Absurditatis demonstratio. Digressiones Animadversoris inutiles. An Deus omnibus & singulis ostenderit missionem Filii, & spem veniæ in eo. An sufficiat spem misericordiæ ostendere. Digressio alia Animadversoris. An œconomia misericordiæ unquam fuerit universalis. Placita Animadversoris adversa Synodo Dordracenæ, & faventia Remonstrantibus. Falsa Animadversoris assertio. An debuerit Christus aliquid expiare. Argumentum invictum de non expiatione defectûs non præstitæ conditionis. An pro reprobis expiatus fuerit conditionatè. Qui negotium aliquod conditione affectum alicui proponi possit. Secundùm Animadversorem, falsum, sanguinem Christi purgare ab

omnibus

omnibus peccatis. Absurda expiationis universalis conditionata. Argumentum à scientia Christi vindicatum. Petitio mera τοῦ ἐν ἀρχῇ. Verba Animadversoris retorta. Absurda ejus de OEconomia redemptionis loquutio. Revelationis gratiæ universalitas perperàm asserta. Pro quibus Christus munere suo fungi voluit, pro iis eo integrè fungi voluit. An Pater spem gratiæ damnatis obtulerit. An Christus ullo modo pro iis satisfacere voluerit. An satisfactionem offerre voluerit quæ illis profuisset, si credidissent. Conditionalium propositionum in hoc argumento inutilitas. Exempli de actu salvatis ostensa disparitas. Petitiones meræ illorum quæ sunt in quæstione ab Animadversore repetitæ. Æqualitas mortis Christi denuò tradita ab Animadversore. Verba ejus retorta, & ex iis sententia ipsius eversa. Cavilla Animadversoris abstersa.

I. ARgumentum istud à nobis occupatum Thesi XVI. Ita confusè verò agit Animadversor, ut saltitet ab una Thesi ad aliam, pro arbitrio, vel omissis vel transpositis intermediis, quod non est disputatoris ingenui. Sic verò *me argumentari* dicit *dilemmaticè. Vel Deus voluit jam actu damnatos, tunc cum Christus mortem oppeteret, redimere, vel non: si posterius, cadit universalitas redemptionis; si prius, dabitur ex inferno redemptio, vel saltem redimibilitas.* Truncat verò argumentum meum, nec integrum proponit.

II. Quæ nobis opposuit in Dissertatione, in Exercitationibus nostris cum pulvisculo, à nobis excussa fuêre. Restat ut videamus, quid hîc vel reponat vel regerat. 1. *Doctrinam suam breviter sibi explicandam dicit, antequam ad argumentorum propositionem & solutionem veniat.* At nec illud necessarium erat. satis enim constat sententia illius, sed digressio denuò captanda erat, pro more, & vela laxanda speculationibus ἀεροβατικαῖς. Nec verè dicere potest doctrinam suam fuisse à nobis vel ignoratam, vel dissimulatam. Verè verò *doctrinam suam* vocat, tale illi nomen non invidemus. Obfirmandus interea nobis animus, quamvis opus esset reverâ Animadversori præcone Attico, qui eum juberet agere ἀνδῶ πρεσβυτέρων καὶ παίδων. Apud se sanè non fuit, dum hîc scripsit, *doctrinam suam* sibi explicandam, *antequam ad argumentorum propositionem veniat.* Ea enim jam *proposuit* in antecessum. 2. *Duas in Deo virtutes maximè memorabiles* dicit *esse* Animadversor, quasi reliquæ minus memorabiles forent, & quum omnes *identificentur*, ut loquuntur scholæ barbarè, & inter se & cum essentia Divina, una non magis memorabilis est quàm altera. Adde *misericordiam* (quæ bonitatis Dei velut species est respectu certorum objectorum, miserorum nimirum) liberrimè se exeruisse, & potuisse se non exerere respectu hominum miserorum, prout se non exeruit respectu dæmonum, an magis itaque memorabilis est Dei virtus quàm sapientia, potentia & aliæ id genus? 3. Falsum, *ex fide & resipiscentiâ exercitium misericordiæ necessariò pendere.* Datur enim sine utrâque, erga infantes fœderatorum. Adde, κατὰ τὸ

 βίαιον,

βίαιον, si pendet ejus exercitium ex fide & resipiscentiâ, non potest ullâ ratione exerceri erga peccatores, quibus Deus istas virtutes largiri non vult, & qui eas ex se habere nequeunt, adeòque tales salvari non possunt, & frustrà dicitur, Deum illos salvari velle, quum peccatum condonari non possit peccatori non resipiscenti, ut ipse fatetur, fieri verò non possit, ut illi resipiscant unquam, & Deus nôrit, eos resipiscere non posse. Quod verò hæ virtutes necessariæ sunt, id à mera Dei ordinatione pendet, qui potuisset peccatorem pro quo satisfactum à Christo, statim evehere ad lumen gloriæ, si voluisset. 3. Inutili digressione expatiatur denuò Animadversor docendo, erga creaturam integram, nec justitiæ, vindici nimirum, locum esse, nec misericordiæ. Quem quæso ista feriunt? 4. Falsum *καθόλου*, *cessare misericordiæ divinæ usum, si creaturam sui peccati non pœnitet*. At antequàm eam pœniteat, vel pœnitere possit peccati, misericordia divina se necessariò exerit, in electione multarum ex creaturis peccatricibus, in destinatione & missione Mediatoris pro illis, & in actuali doni resipiscentiæ collatione, quod exercitium, vel qui usus misericordiæ divinæ necessariò antevertit omnem creaturæ resipiscentiam. Et absque eo foret, pereundum omnibus foret peccatoribus in æternum, si Deus suspendisset eventum suæ misericordiæ, donec creatura peccatrix resipuisset ex se, adeòque dici non debet, *misericordiam esse ad eam conditionem naturâ suâ determinatam*, Et falsum, *misericordiam moveri ad condonationem, nec aliter se rem habere posse, ubi creaturam peccati sui pœnitet*. Fateri enim ipse cogitur in sequentibus, *nullâ resipiscentiâ homines usum misericordiæ condonatricis sibi conciliasse*. Vbi contradictio aperta, misericordiam necessariò moveri ad condonationem, ubi creaturam peccati sui pœnitet, & homines nullâ resipiscentiâ usum misericordiæ condonatricis sibi conciliâsse; De eadem enim misericordia utrobique sermo. 5. Justitiæ vindicis relationem necessariam ad peccatum, damus, sed id extra quæstionem. 6. Digressionem iterum planè inutilem subnectit Animadversor, de diversa naturâ Angelorum & hominum, quæ causam nostram non ferit. In eo etiam hallucinatur, quod dicit Angelos ideò remissionem consequi non potuisse ex misericordiâ, quia ex peccato non resipuerunt. An verò magis resipuerunt homines? Annon potius dicendum, ideò eos remissionem non potuisse consequi ex misericordia, quia Deo non placuit illam erga illos exerere per eorum restitutionem, ut per restitutionem hominum. Ad id itaque duntaxat hîc assurgendum, *quia Deus id ita in æternum procedere voluit*. 7. Non *misericordiæ tantùm condonatricis usum* nullâ resipiscentiâ sibi conciliant homines peccatores, sed nec misericordiæ, ut ita loqui liceat, *analogicè* cum Animadversore, *instauratricis* suæ corruptionis,
vel

vel regenerantis potius. Adeòque per bonum usum τῦ γνωςῦ sibi conciliare nullo modo potuêre majorem gratiam, nec hoc sine illud ipsis à Deo objici potuit. 8. Φιλανθρωπία Deum inclinatum fuisse erga genus humanum, & illi remissionem peccatorum indulgere voluisse, si crederet atque resipisceret, καθόλυ intellectum, est κυρία δόξα Animadversoris, &. πρῶτον ψεῦδος, & hoc ipsum merum ludibrium est respectu omnium illorum, quibus resipiscentiæ gratiam facere noluit. Et nequicquam additur, *Deum ex φιλανθρωπία illa spem remissionis ostendere constituisse, ut ad fidem & pœnitentiam provocarentur.* An enim ad fidem saltem, secundum ipsam Theologiam Animadversoris, omnes illi provocati, quibus nec Christus nec Euangelium unquam innotuêre? Imò *ne spes* quidem *remissionis* omnibus proposita, nec vel τῦ γνωςῦ propositio, vel beneficiorum naturalium largitio, ad fœdus gratiæ pertinet, aut ex eo fluunt, sed arguunt meram χρηςότητα & longanimitatem Judicis erga reos, ad generis humani conservationem. Annon etiam Dei sapientiæ & bonitati illuditur, dum statuitur, Deum hominibus corruptis & resipiscere nesciis spem remissionis ostendere, ut ad fidem & pœnitentiam provocentur, ad quæ tamen illos pervenire non posse ullâ gratiâ objectivâ solâ perspectum habuit? Quî & quos τὸ χρηςὸν τῦ Θεῦ εἰς μετάνοιαν ἄγειν dicatur, suo loco demonstratum dabimus. Sufficiat hîc observâsse in transcursu, id non omnibus impingi hominibus sed certo tantùm populo erga quam Deus usus fuit dispensatione peculiari quæ singularem habuit χρηςότητα conjunctam. 9. Negotium istius salvationis hominum fuisse *multò quam negotium Angelorum operosius* & ἀκυρολόγως planè, & parum dignè Dei majestate dicitur, cui nihil *operosum*, nihil ergo vel magis vel minus tale. Si Angeli fuissent servandi, æquè justitiæ divinæ satisfieri opus fuisset & æquè illi ad pœnitentiam & fidem vocandi fuissent, si id Deo placuisset. 10. Quis docuit etiam Animadversorem ita loqui de Dei conceptibus, & *quibus gradibus*, ut eum ipso loquar, *ascendit ad æternam decretorum divinorum constitutionem*, ut Deus voluerit primò φιλανθρωπία in genus humanum inclinari, & illis remissionem peccatorum indulgere, si credant & resipiscant. Secundò illis remissionis spem ostendere, ut ad fidem & resipiscentiam provocentur. Tertiò, Sapientiam Deo suggessisse, ut Filium mitteret, qui satisfaceret ipsius justitiæ, & sic decretum de Filio mittendo constitutum esse. Quid quæso indignius Deo isto conceptuum & decretorum in partes varias conciso & sic disposito ordine fingi potest? Annon præstat dicere, Deum simpliciter voluisse gloriam & misericordiæ & justitiæ suæ ostendere per certæ multitudinis hominum, quos ipsi placuit eligere præ aliis, è peccato & omnibus ejus appendicibus per Christum liberationem, & alio-

rum in miseria sua relictionem? An homo sapiens primò inclinatur erga reos vel captivos ad remissionem illis reatus vel pœnæ indulgendam, modò conditionem habeant, quam scit illos nec habere, nec habere posse, & quàm multis ex illis dare haudquaquam decrevit, etsi à se uno pendeat? An postmodum vult illis spem istius remissionis ostendere, ut ad conditionem illam provocentur eâ ratione, quâ novit eos ad eam provocari non posse, præsertim si conditionis defectus sit pars essentialis eorum miseriæ? An tandem vult dare λύτρον, sed quod aliquibus applicet, illis conditionis gratiam largiendo, aliis offerat, sed nonnisi sub conditionis illius præstatione æquè impossibili illis ac ipsius λύτρου solutio est. Si quis auderet talia affingere homini qui pro non stolido haberetur, vix suspicionem ejus traducendi multorum animis eximeret. An enim misericordiæ id genus patefactio, & miserorum ad eam invitatio sub ista conditione non ridicula censeretur, omnibus sanis, & merum ludibrium? Ita tamen nos de Deo loqui vult Animadversor. Adde, si ita procedendum foret, ordine inverso executionem processuram, & sic prius Deus mitteret Filium quàm promissionis spem ostenderet, & prius spem remissionis ostenderet, quam φιλανθρωπίαν suam exereret, quæ absurdum evidens implicant.

III. Digressio itaque Animadversoris inutilis est & absurda: Et quid ista fimbria ad peplum, vel tota ista commentatio ad argumentum de damnatis, ad quod respondere se velle professus est? Cur ita circumducendus erat Lector, & quis quæso nostrûm ejus patientiæ illudit? Addit, Deum certis de causis voluisse differre missionem Filii ad plenitudinem temporum. An verò de eo nobis lis est? Addit: *Et si Filii missionem in longum tempus distulisset, statuisse misericordiam illam suam & veniæ spem patefacere hominibus, qui ante illius adventum victuri erant, ut si crederent & resipiscerent, futuri illius placamenti fructum, in peccati condonatione participarent.* Quid ista etiam ad disceptationem nostram? Notum enim quæstionem non esse inter nos de hominibus, sed de omnibus & singulis hominibus, an illis omnibus misericordiam istam suam, & veniæ spem in missione Filii patefacere voluerit, vel an eam omnibus & singulis hominibus patefecerit? Non itaque *indefinitè* hîc loquendum erat, sed *universaliter*, nec id prætermittendum erat quod controversum est, afferendum verò quod non controversum. Tuam verò fidem Lector & conscientiam! An Deus vel missionem Filii, vel misericordiam suam in Filio & spem veniæ ob futurum illud placamentum omnibus & singulis mortalium ostenderit ante adventum Filii? Imò ne post ejus adventum quidem id vel factum, vel fieri per ætatem multorum potuit; vel hodieque fit, quamvis jam distin-

ctam Christi cognitionem ipse Animadversor fateatur necessariam. Nec verò *spes* tantùm *misericordiæ* ostendenda erat, sed & *modus* ejus & *ratio* in promissione Euangelica de semine mulieris, & contritione capitis serpentis per illud, adeóque & fœderis gratiæ propositio & explicatio. Nec Deus spem tantùm exegit, sed fidem erga promissionem gratiæ. Frustra verò digreditur denuò Animadversor, ut probet quia solutio nostri debiti, & justitiæ divinæ per eam placatio sit in genere *causarum moralium*, tantundem eam apud Deum præstitisse antequam perageretur, ac post. id enim ἰξαγώνιον inter nos, & à me ipso occupatum in exercitationibus. Id verò haudquaquam damus Animadversori, vel œconomiam aliam misericordiæ Dei circa salutem hominum universalem unquam fuisse, vel hanc esse *priorem partem œconomiæ misericordiæ Dei circa salutem hominum quâ semel ita deliberatâ constitutaque Deus ad alteram partem accessit quæ pertinet ad fidem vel concedendam vel denegandam.* Id enim vel mediocri sapientiâ, magis divinâ prorsus indignum, Deum priùs in incertum velut decrevisse mittere Filium, qui pro resipiscentibus & credentibus placaret justitiam suam, antequam constitueret sigillatim qui essent credituri & pœnitentiam acturi. Imò & Synodus Dordracena & Ecclesiæ nostræ constanter missionem Filii Dei ducunt ex doctrina Electionis, ut medium ei exequendæ subordinatum, nec cum Animadversoris Theologiâ constituunt electionem vel reprobationem tantùm in decreto dandi vel negandi fidem. Et sanè si Animadversorem audimus, statuendum nobis erit, contra omnem rationem, & Scripturam, & omnes Theologos Orthodoxos, præcedere decretum de mittendo Filio, sequi demum decretum electionis & reprobationis; Qui ordo placuit Remonstrantibus etiam nostris, & post ipsos novæ Theologiæ Mystæ.

IV. Addit, 1. *se jam ad argumentum nostrum venturum.* At id factum oportebat sine ista digressione, laciniosâ, inutili planè, & involvente multa partim ὕπυλα, partim falsa. Quid verò dilemmatibus nostris, quibus undiquaque constringitur opponit? Cavillum merum, quod genus respondendi partim Theologicum & mera λογοδιαῤῥοια. 2. Desinere dicit ingentem istam molitionem meam in id, *conditionem ignoratam fuisse multis & debuisse conditionis non præstationem expiari*; Prius à se refutatum esse, posterius indignum esse hominibus qui se ratiocinari profitentur. Legat quæso Lector *Thesin* meam XVI. integram, & mirabitur θυμὸν ἰπ(α)ζόνιον hominis, qui audet affirmare in hoc unum desinere disputationem nostram ibidem institutam. Quamvis etiam in hoc unum desineret, non ob id vicisset Animadversor. conditionem enim adjectam morti Christi, quæ est fides, innumeris non tantùm ignoratam fuisse hodie-

 que

que ignorari, adeò evidens est, ut sine summo veritatis & Lectoris contemptu, negari nequeat à perfrictæ etiam frontis homine, imò & resipiscentiæ conditio, quæ tamen sola non sufficit, innumeris pariter ignorata fuit. *Debuisse* verò Christum conditionis non *præstationem* expiare, haudquaquam unquam dictum à nobis, nihil Christus *debuit*, sed hoc dictum; si Christus voluisset omnium peccata expiare, futurum fuisse, ut expiaret etiam defectum non præstitæ conditionis, quippe qui inter potissima hominis peccata est, & sine cujus expiatione omnium aliorum expiatio inanis prorsus est & inutilis, utpote nunquam profutura peccatori: Quippe quem defectum Christus moriens in omnibus redimendis prævidit, & inevitabilem quidem, & cujus non expiatio universalitatem expiationis peccatorum convellit. Et cùm Scriptura profiteatur, *sanguinem Christi nos purgare ab omnibus peccatis* 1 Joh. 1, 3. vel conditionis non præstatio peccatum non est, vel ab eo etiam sanguis Christi purgat. Si dicat, electos tantùm à peccato isto sanguine Christi purgari, semper sequitur, absurdum non esse, defectum conditionis præstandæ inter peccata referri, quæ expiantur à Christo. Adde ex Theologia Animadversoris semper sequi, quod *absolutè* à Christo præstitum pro electis, id *conditionatè* præstitum esse pro non electis; dicat ergo, sub qua conditione Christus expiârit defectum non præstitæ conditionis? Et quæ sit illa conditio, an si homo vel non sit incredulus, vel si desinat esse talis? At prius ridiculum, posterius inane, quippe quem Deus novit non magis desinere posse ab incredulitate sua sine dono suo, quàm expiare peccatum. An hîc exclamatione ista tragica opus erit? *Usquene adeò esse homines Theologos rerum humanarum imperitos!* 3. Non ignoramus, *omne negotium conditione affectum ita pendere ex præstatione conditionis, ut si præstetur illa, ratum sit, sin minus, irritum & nullum evadat*, sed supponitur, conditionis præstationem esse possibilem illi cui negotium proponitur. Si verò illa conditio impossibilis sit, vel non attingibilis illi, cui proponitur, nec gratia illius præstandæ ipsi fiat, processus iste conditionalis cum tali merum schema est, larva mera. Inaniter itaque subjicit, *quum Christus peccata non electorum non expiaverit, nisi sub conditione, si credant, non modò incredulitatem, sed & reliqua eorum peccata omnia manere inexpiata.* Annon verò inde sequitur. 1. Christum non omnia omnium peccata expiâsse, pro quibus satisfecisse censetur, adeóque annon falsum erit, *sanguinem Christi purgare ab omnibus peccatis?* Quod blasphemum. 2. Annon incredulitatem Electorum Christus expiavit & *purgavit absolutè*? 3. Peccata non electorum expiata à Christo dici, sub conditione fidei, si credant, joculare est, quippe quos certum erat nunquam crediturós esse, & quibus Deus voluit denegare gratiam creden-

credendi ab æterno. 4. Et quia nulla eorum peccata expiata, Christus pro illis mortuus non est. Et sanè expiare peccata incredulorum, quos nôris esse incorrigibiliter tales sub conditione ne sint tales, vel, ut tales esse desinant, est ea non expiare, nec expiare velle, sed cumulatam velle eorum miseriam acerbo ludibrio.

V. Nec minus stringit firmiter argumentum nostrum ductum *à scientia Christi*, mortem oppetentis, illum nimirum vel non scivisse ante mortem suam non electos, conditionem non præstitisse, & sic non fuisse omniscium vel scivisse, & sic noluisse pro illis sub conditione mori, quos novit sine conditionis præstatione mortuos fuisse, & ob id etiam jam actu damnatos. Κωμῳδεῖσθαι, & frigidos jocos opponere rationibus, quod Animadversor hîc facit, Theologi non est. Fruatur ingenio suo. Desinat verò imitationem Christi profiteri, cui λόγοι σαπροὶ, imò & ἀεργοὶ, exosi. Res certa, vel omniscientiam Christi everti, vel concedendum esse, Christum moriturum novisse, innumeros sine conditionis præstatione exspirâsse, adeóque eum pro iis sub conditione mori nec debuisse, nec potuisse. Quid verò hîc opponit Animadversor? Observet quæso Lector acumen hominis. *Idem Christus qui noverat*, inquit, *eos neque præstitisse conditionem, & flammis infernalibus ustulari, noverat, se ab æterno vadem interpositum pro omnibus hominibus si crederent; noverat, se Patri promisisse, mortem esse oppetiturum pro omnibus in universum modò crederent, noverat Patrem ejus tanquam vadis fidem veluti secutum, gratiam omni seculo talibus hominibus revelasse, nihil quicquam tale futurum unquam, nisi Christus ad id sese fide & vadimonio obstrinxisset.* At 1. Quid hîc præter λέξεις meras, & repetitiones eorum quæ sunt in quæstione? Estne hoc respondere? At, ὦ γενναῖε, annon hoc ipsum κρινόμενον nostrum est, & ἀμφισβητούμενον, an Christus se *vadem interposuerit pro omnibus* in universum, *modò crederent*, & *an promiserit Patri mortem pro omnibus* in universum, *modò crederent*. 2. Imò ponamus, quod falsum, Christum promisisse, se mortem oppetiturum pro omnibus modò crederent, annon ob id ipsum, quia noverat, multos exspirasse in incredulitate, adeóque non credidisse, nec debuit nec potuit pro talibus mori? verbi gratiâ, si quis polliceatur alicui, se pro debitoribus soluturum debita, sub conditione, si hanc tesseram gerant, vel hoc aut illud obsequium præstent, & interea illi expirarent in carcere sine præstatione conditionum illarum, an pro talibus debita solvi deberent? Regeramus quæso hîc Animadversori sua verba, *usquene adeò esse homines Theologos rerum humanarum imperitos, ut non intelligant omne negotium conditione affectum, ita pendere ex conditionis præstatione, ut si præstetur illa, ratum sit, sin minus, irritum atque nullum evadat!* Quia itaque conditio à talibus

præstita non fuit, Christus qui pro illis sub conditione tantùm mori debuit, pro illis neglectâ conditione, mori non debuit. 3. Ἀκυρόλογον etiam, *Christum Patri hoc promisisse*, quasi ab eo initium duceret Scriptura istius œconomiæ redemptionis, imò Pater Christum ad hoc & destinavit & misit, etsi summo cum consensu Filii, nec sine καταχρήσει dici potest, vel Patrem hîc Christi *fidem secutum*, vel Patrem nihil quicquam tale facturum unquam fuisse, *nisi Christus ad id se fide & vadimonio obstrinxisset*. 4. Falsum Deum *gratiam omni seculo revelâsse*, omnibus nimirum & singulis hominibus, omnes enim & singuli intelligendi ad salvandam gratiam universalem. 5. Et quia Christus, quum mortem oppetiit, non hoc habuit in animo, ut damnatos ab inferis redimeret, pro damnatis nec *absolutè* mortuus est, nec *conditionatè*. *Fuit sanè Christo animus fungendi munere à se suscepto*, & ei *animus fuit fidem datam liberare*, sed an pro omnibus in universum? Id verò splendidè supponitur, non probatur; Imò pro quibus Christus munere suo fungi voluit, pro iis eo voluit fungi integrè, adeóque illis & vitam promereri, & conditionem ad eam obtinendam necessariam. 6. Patrem *spem gratiæ damnatis obtulisse*, salutaris nimirum, est ipsum χειρόμενον, adeóque sine fundamento dicitur, Christo morienti animum fuisse ea facere, quæ nisi fecisset, Pater spem gratiæ hominibus illis (damnatis scilicet) olim, dum vivebant, temerè & inconsultò obtulisse existimatus esset. Non entis enim nulla accidentia. Adde, ne spem quidem gratiæ per ætatem innumeris offerri potuisse; Adeóque respectu talium saltem eo fine nōn opus erat Christum mori.

VI. *Christum pro jam actu damnatis voluisse satisfacere*, absurdè dicitur, quæcunque ejus rei interpretatio. Nec enim voluit, ut fatetur, satisfactionem pro iis offerre, quæ illis actu prodesset, si crederent. Et quia hoc non voluit, *conditionatè* mori pro illis non voluit, pro quibus enim ita mori voluit, ex ipsius Animadversoris sententia, illis salutem possibilem reddere voluit, modò crederent. Nec potest dici, *illum voluisse satisfactionem offerre, quæ illis profuisset, si illi olim credidissent*: Tum quia innumeris nec satisfactio nec ejus conditio ad credendum proposita fuêre, adeóque talibus illa prodesse nullo modo potuit, imò innumeris ne per ætatem quidem proponi vel offerri potuit. Et quia prævidit ab æterno, non tantùm suam satisfactionem & ejus oblationem non profuturam, sed ne prodesse quidem posse omnibus illis quibus gratiam credendi largiri noluit, nec sapientiæ Patris, nec Christi convenit, talibus satisfactionem sub ista conditione vel destinare, vel offerre. *In sensu composito* cæteroquin dici potest, *profuturam satisfactionem talibus, si modò credidissent*, ob nexum officii & beneficii. At contradictio nectitur in adjecto, si enim tales credidissent,

jam

jam fuissent electi, cùm soli electi ad vitam æternam possint credere. Supponuntur verò esse non electi.

VII. Absurdum à nobis impactum ipse fateri cogitur; *Quum damnati jam eo loco eoque statu essent, ut conditio non amplius ab illis exigeretur, indignum fuisse sapientiâ Christi velle mori pro iis sub ea conditione, quæ ab illis non exigitur in æternum.* Adeóque dici non potest, Christum mortuum esse pro non electis, damnatis ante ejus mortem, sub ea conditione, si crederent, sed addendum erit, *si crederent, vel si credidissent.* Imò eo ipso non debuit pro talibus mori, quia non credidêre, & quia in incredulitate exspiravêre. Quod addit: *Si illi qui ante Christi mortem damnati sunt, credidissent & resipuissent, damnati non fuissent, sed servati:* Ostendit tantùm nexum inter antecedens & consequens. Nec inde sequitur voluntas Dei de talibus per fidem salvandis. Sic dici potest, si homines non peccâssent, fuissent omnes servati: Si Israelitæ legem implevissent, fuissent per eam salvati: Si equus esset rationalis, esset homo, & alia id genus. Sic sanè vera est propositio ratione nexûs, si non electi credidissent ac resipuissent, Christi mors illis profuisset. At *oppositum* est *in apposito*, non electos credere ac resipiscere, vel credere ac resipiscere posse. Sic dici potest, si gratiam Principis reus habuisset, non fuisset in furcam actus, quamvis Princeps voluntatem non habuerit, illi gratiam vitæ faciendi. Innumeræ id genus hypotheses produci possent, sed quibus antecedens non ponitur, nec voluntas de hoc vel illo per media id genus in iis efficiendo, qui media nec habent, nec habere possunt.

VIII. Occupavi sanè per πρόληψιν objectionem *de actu salvatis, antequam Christus moreretur*, quum scirem eam reponi solere ab illis qui hac methodo utuntur; Et dixeram Thesi XVI. *Exemplum à salvatis ἀπροσδιόνυσον esse*, adductis sententiæ meæ rationibus. Quid verò excipit Animadversor? 1. Quærit, *an Christus habuerit in animo, cùm pro iis mortuus est, eos liberare è captivitate peccati & Diaboli, & mortis, si crederent? Id verò dici non posse. Eos enim jam actu liberatos fuisse, & nullam amplius conditionem fidei ab eis postulari:* At ratio ostensa in Thesi, quî pro illis mortuus dicatur, quia nimirum tales salvati fuêre ob redemptionem pro se à Christo præstandam, quæ habita fuerit in mente Dei, ut jam præstita pro illis. Voluit itaque, ut addit, *munus à se susceptum convenienter exequi*, & quia pro illis susceptum fuit, executioni etiam mandatum pro illis fuit. Et voluit sic fidem pro illis datam exsolvere, & voluit id præstare, absque quo salus illis data non fuisset. Et quia tales conditionem requisitam præstitêre ante obitum, reverâ potuêre illi redimi. Quamvis itaque Christus non pro eis mortuus fuerit, *ut eos liberaret sub conditione fidei*, quippè qui jam in

cœlum transcripti supponuntur; *voluit tamen id præstare, ob quod salutem reapse sunt consecuti*, quod est id ipsum, quod posui in Thesi. *Quod enim illi salvati ante redemptionem actualem, hoc imputandum redemptioni à Christo præstandæ.* Confirmat itaque Animadversor à me posita, non evertit.

IX. Addit, se fateri, *longè diversam esse rationem salvatorum & damnatorum*, sed per cavillum. Explicaveram verò in quo hîc ista disparitatis ratio constituta esset, simili ducto ab obæratis. Subjicit Animadversor multas petitiones τοῦ ἐν ἀρχῇ pro responsionibus, quo respondendi genere nihil indignius. *OEconomiæ prioris partem pendere ex communi φιλανθρωπίᾳ & spem salutis universalem facere*, supponit, quæ nec prior est, nec posterior, quia nec est, nec fuit unquam. Ejusdem commatis est quod addit, *Christi mortem fuisse rem in mente divina deliberatam, & certissimè obeundam pro omnibus iis qui credunt, antequam actu oppeteretur: Deum etiam ejus intuitu incitatum, omnibus spem veniæ obtulisse, aliis in verbo, aliis ἐν τῷ γνωστῷ, certum salutem dandi, si spem illam amplecterentur. Omnibus igitur fuisse eatenus conditionem parem, qua omnium pariter respectu requisiverit ut mors à Christo oppeteretur. Sic factam esse gratiam universalem.* An verò hoc respondere est, suam sententiam nobis ingerere, quæ tot argumentis confutata fuit & profligata? Sic nemo non disputatorum est, qui hoc modo vincere non possit, modò rationibus objectis opponere liceat sententiæ suæ repetitionem, quamvis responsionibus ipsis eversam. Quas non exclamationes in me concitarem, si ita projectè disputarem! Ista verò omnia à nobis satis superque jugulata. Id tantùm observandum, mortis Christi *æqualiter* hactenus pro omnibus obitæ, & in Synodo Nationali Alençonensi damnatæ, & resorptæ cramben reponi ab Animadversore. Et quia, ut addit, Deus *actu gratiam respuentes actu damnare decrevit*, & prævidit omnes non electos hanc gratiam respuituros, nec aliter facere posse, eos actu damnare, non servare decrevit. Et quia actu tales non tantùm damnare decrevit, sed & actu plurimi ex illis jam damnati erant, antequam Christus mortem oppeteret, non nisi absurdissimè Christus pro talibus se in mortem dedisse vel *absolutè* vel *conditionatè* dici potest, etsi pro actu salvatis se in mortem dare potuerit, ut demonstratum in Thesi: Quid verò intersit inter *damnare* & *actu damnare* non video. *Et quia Christus*, ut addit, *venit, qui ut promiserat satisfecit pro omnibus credentibus, quocunque seculo vel vixissent, vel victuri essent, & vadimonium, quod Deo constituerat, bona fide obivit*, universaliter pro omnibus non satisfecit, quia plurimi jam expiraverant in incredulitate, adeóque non pertinere poterant ad objectum credentium. Nec magis vadimonium pro non credentibus obiri debuit quàm solutio præstari debet pro hominibus, qui in pertinacia sua in carcere

com-

computruêre, nec vadem vel vadimonium admittere voluêre. Absurda verò sibi impacta non expedit Animadversor, sed cavillo denuò disputationem claudit, & rhetoricatione. Quis verò ex *nobis aurum*, quis *orichalcum* obtrudat Lectori, judicabit quicunque sine præjudicio ad collationem Scriptorum nostrorum accedet, & videbit nullâ ratione argumentum à damnatis ductum expediri ab Animadversore, nec responderi nisi per digressiones inutiles, & per meram repetitionem sententiæ confutatæ, quod putridum disputandi genus est. Et sic, cum bono Deo, absoluta *Pars Prima*, & demonstratum, omnes argumentationes Animadversoris contra argumenta in Thesibus nostris proposita, stramentitias esse, & nullius commatis, præterquam quod plurima à nobis & in Thesibus & in Exercitationibus producta planè dissimulata ab eo fuerint, nedum confutata. Post heroicam tamen istam disputandi rationem, si Panegyristæ in futurum desint Animadversori, ipse sibi pæanas canet, & actor, plausor erit ac Theatrum.

Finis Partis Primæ VINDICIARUM.

FRIDERICI SPANHEMII VINDICIARVM EXERCITATIONVM DE GRATIA VNIVERSALI.

PARS SECVNDA.

Exhibens Defensionem *Responsionum* oppositarum L. Erotematibus ab Animadversore propositis.

CAPVT I.

Examen Præfationis *Animadversoris.*

BREVIARIVM Capitis primi.

OCcasio Partis secundæ. Scopus Animadversoris in proponendis Erotematibus suis. Æstus Animadversoris & rhetoricatio. Falsa ejus assertio. Vox ominosa. Illatio inanis à particulari ad universale. Cavillum abstersum. An eadem responsiones perpetuò à me adhibita. An id improbandum sit. Πρόφασις vana Animadversoris. Contradictio ejusdem notata. Convitium ab eo impactum Gallis. Causa vera responsionis accurata prætermissa. Injusta accusatio retusa. Compendiosa Animadversoris victoria. Inanis rhetoricatio notata. Forma respondendi epistolica jam cepta ab Animadversore mutata. Causa mutationis instituti & Animadversionum extrusarum. Apologia ipsius pro me contra seipsum. Existimatio Animadversoris causa scriptionis, ut & Amicorum apud ipsum solicitationes. Vana assertio notata. Causa consilii Amicorum non admittendi. Examen locorum Scriptura ab Animadversore declinatum. Digressiones ejus inutiles ad commentationes Calvini. Ignoratio elenchi meritò notata in Animadversore. Vniversalis gratia ab ipsomet eversa. Fuga Animadversoris, & declinatio statûs controversia. Cavillum ejusdem. An dispensatio salutis pertineat primariò & per se tantùm ad adultos. Oppositum demonstratum. Argumentum de liberis infantibus vindicatum. Τὸ κελνένδρον repetitum. χίσεις se invicem evertentes Deo tributa. Mediorum ad salutem sufficientium propositio universalis eversa. Contradictio Animadversoris notata. Dispensatio Dei ab ipso Animadversore constituta tollit gratiam universalem. An media ad salutem absolutè destinata sint infantibus gentilium, an sub conditione. Animadversor revocatus ad quæstionem. An media infantibus illis offerantur in parentibus. Absurda varia. Ignoratio alia elenchi notata, & assertio Animadversoris retorta.

retorta. Animadversor denuò revocatus ad lineam. Universalitas gratiæ eversa. An obtendi possit abusus gratiæ, si infantes adolescerent. Reciprocatio quæstionis, unde ille sit. An aliquid damnosi sine ullo fructu alicui infligi possit. Cavillum Animadversoris retusum. Comparatio à nobis instituta, vindicata ex ipso Animadversore. Declinatio objectorum pro libitu illi exprobrata. Lenitatis Animadversoris emblema. Querela de repetitis responsionibus abstersa. Digressiones & aliena à re cui nostrûm imputari debeant. Schemata solemnia Animadversori. An ingenui disputatoris & accurati sit pro arbitrio sibi confutanda eligere. An petitio delectûs argumentorum justa sit. Convitia abstersa. Iudicia Theologorum Celeberrimorum faventia Exercitationibus, opposita.

I. NOtum, Animadversorem non tantùm Thesibus nostris opposuisse Dissertationem rhetoricam potius quàm Disputationem, toris instructam & nervis, verùm etiam sententiam de Gratia Vniversali L. Argumentis, quæ *Erotematum* formâ ipsi proponere placuit, adstruere conatum esse, quæ quia præ aliis seligenda censuit, dubio procul præcipuum robur novæ istius Theologiæ credidit, & velut ἱερὸν λόχον, aut τείχη quædam ἀπόλεμα, quibus perrumpendis nulla sufficeret industria, vis nulla. Illa verò argumenta omnia à nobis cum cura excussa fuêre in Exercitationum nostrarum Appendice, vel Parte Tertia, & κατὰ πόδας confutata.

II. Quid verò à nobis oppositis reponit Animadversor in Novo Opere? 1. Aliquot paginis rhetoricatur, ostendendo æstum animi sui, multùm diuque se dubitâsse, num quid responsionibus ad ista Erotemata esset repositurus. An verò ille qui se ad confutationem integrarum Exercitationum mearum jam accinxerat, dubitare de eo in progressu Operis debuit? An hoc respondere est, & integrè quidem, bonam partem eorum dissimulare quæ opponuntur? 2. Rationes aliquot partim falsas, partim futiles adfert, cur sibi respondendum primò non censuerit. Conscientiæ verò suæ obloquitur, dum inquit, *pleraque omnia quæ in eis adversus doctrinam de gratiâ universali disputantur, in Animadversionibus specialibus vel fusè à se tractata, vel obiter perstricta fuisse ut vix quid desideretur in eorum refutatione.* At præterquam quod de quam plurimis quæ ibi proponuntur, alibi sermo non est, vel sola locorum Scripturæ consideratio Animadversorem convincit assertionis apertè falsæ. Multa enim ibi Scripturæ loca in Erotematibus proposita excutiuntur & vindicantur, quæ ne tanguntur quidem ab Animadversore in specialibus Animadversionibus. Nec quicquam aliud desidero, nisi ut Lector collatis Responsionibus nostris ad Erotemata, & Specialibus istis Animadversionibus pronuntiet de candore istius Disputatoris. Ominosè cæteroquin & verè dicit multa *obiter* à se esse perstricta, & valdè *obiter* quidem. At solidè & accuratè

confutanda ea erant, non obiter. 3. Addit, ſe *tria Erotemata accuratiſſimè defendendo*, ſatis oſtendiſſe quid præſtiterim in reliquis, & me *iiſdem eluſionibus, apagogis & cavillationibus perpetuò uti.* Id verò perquàm egregium, ad tria capita reſpondere è quinquaginta propoſitis, eſſe ad omnia reſpondere, & Adverſarium triumphatum obtorto collo ducere! Pone etiam, in tribus illis capitibus alicubi minus feliciter à me diſputatum, quod tamen haudquaquam probat Animadverſor, ut ex ſingulorum Examine conſtabit; an ob id ſequitur, nihil à me alibi opportunè vel ad rem dictum, quod mereretur hujus Herois conſiderationem vel curas? *At ſæpe eſt olitor verba opportuna loquutus.* Nec qui alicubi ceſpitat, ubique ceſpitat. Si tria illa etiam ad deciſionem Controverſiæ iſtius maximè pertineant, ut vult, reliqua Erotemata prætermittenda erant Animadverſori, & nequicquam ab eo propoſita fuêre. At quia ſemel ea extrudere voluit, vel vadimonium deſerendum erat, vel Pergama iſta tuenda. *Iiſdem me uti perpetuò reſponſionibus*, quod pro ſuo more, ut molliſſimè dicam, per merum convitium affirmat, falſum, & ex collatione à me dictorum revinci poteſt. Vel etiam Erotemata ipſius diverſa ſunt, vel non. Si diverſa non ſunt, cur ea multiplicata voluit, & lentem dividere in vaſta conchâ: ſin diverſa ſunt, qui, cum ad ea reſpondeam κτ̀ πόδα, fieri poteſt, ut eaſdem reſponſiones ad diverſa argumenta perpetuò ſubjiciam? Niſi quando illa inter ſe quandoque coincidunt, & Animadverſor nobis eadem aliis verbis reponit. Aliàs certo ſenſu, iiſdem reſponſionibus aliquem uti, improbandum non eſt, ſed probandum potius. Hoc enim ſignum eſt, eum ſibi conſtare, nec à ſeipſo abire, modò ſimul certum ſit, reſponſiones iſtas eſſe probas & ſolidas. 4. Teſtatur, ſe noluiſſe meo more Lectores *defatigare ad languorem uſque.* Et hæc reſponſionis non inſtituendæ πρόφασις egregia! Imò ſi ſine digreſſionibus laciniofis & convitiis ad mea reſpondere inſtituiſſet, minori volumine quàm quod evulgavit, rem tentare poterat, ſi non conficere. 5. Addit, *tantam molem rerum* ſurrecturam fuiſſe, ut nemo inter Gallos ſit adeò χαλκέντερος, quem non deterrere potuerit. Hoc ipſo verò ſe ipſum caſtigat, non eadem ſemper repetita fuiſſe, ſed *molem rerum*, diverſarum utique, aliàs enim molem non facerent, occupandam ſibi fuiſſe. Non verò tam defugit laborem, quàm deſperavit, ſe à me dicta ullâ probabilitatis etiam ſpecie ſæpe carpere poſſe, pauciſſimis reſponſionibus exceptis, ubi videbatur majorem habere facilitatem copias ſuas explicandi, & meditationes diu paratas extrudendi. Gallis etiam ſuis convitium facit, quaſi impatientes eſſent operæ, & impares accuratiori rei alicujus inquiſitioni, quod facere non debuit. Sunt enim, ut de aliis viris Illuſtribus & Eximiis in iſta gente nihil dicam, inter

ter

ter Theologos Gallos Magni & Gravissimi Viri, qui ut accuratè, sic prolixè simul scribunt, & totum argumentum suum exhauriunt, quales fuêre retrò inter alios *Calvinus, Beza, Sadeel, Chamierus* & sunt hodieque è Theologis Clarissimis Gallis *Molinaus, Rivetus* uterque, *Falcarius, Maresius, Blondellus, Albertinus, Bochartus*, alii, qui dum nihil inexcussum relinquunt, quod non confutent, sive ab Adversariis occupatum sit, sive id occupent ipsi, prolixitatem evitare haudquaquam potuêre. Quin tales & innumeri alii Galli Viri Illustres complures verè sint χαλκέντεροι hoc sensu, negari haudquaquam potest. Subjicit, *delectum à se institui non potuisse, quin gloriarer de reliquarum responsionum incolumitate, quanquam pleraque extra rectæ disputationis orbitam evagentur.* Meritò verò non glorior quidem, sed doleo, ita jejunè hoc pensum exequutum esse sublimem istum Disputatorem, ut pleraque à me proposita ne attigerit quidem, nedum confutârit, adeóque eo ipso ostenderit, quo se redactum sæpe senserit. Nec ullius judicii homo censebit paginas digressionibus fartas alienis à re, sufficere ad ovationem vel triumphum. *Responsiones meas plerunque extra orbitam rectæ disputationis evagari* probandum erat, non asserendum tantùm. Imò eò minus operosa futura fuisset earum confutatio Animadversori, si res ita se haberet. 6. *Satius se putasse*, addit, *illam propè infinitam rerum inutilium copiam omittere, quæ ipsa per se difflueret, quàm delectu aliquo instituto præbere suspicionis materiam, firmiora à se præterita esse, infirmiora selecta ad triumphum.* Quid compendiosius ad gloriam hoc vincendi genere, quàm solo contemptu difflare copias sibi oppositas! Quis non cerdo, vel diobolaris Doctor Φιλωνίδης etiam ἀπαιδευτότερος sic splendidè triumphare novit? Scilicet κώνωπος ἐλέφας οὐκ ἀλεγίζει! Bonum verò factum, quod cordatis omnibus non tantùm iniquâ istâ agendi ratione quam sæpe sequutus est suspicionem passim injecit deserti vadimonii, sed apertissimè ostendit, se desperâsse accuratam ad singula responsionem. Plaudat itaque sibi quantum volet Roscius noster, & φοιτητὰς aliquot sibi obnoxios habeat, qui complodant manum, & Magistri sui victorias canant, theatro erudito istâ agendi ratione nec causam suam, nec suum candorem unquam probabit. An verò à me opposita vel *inutilia* sint, vel *per se diffluant*, Lectoris, non Animadversoris judicio decidendum erit.

III. *Rationes oppositas* ostendit, quibus se inductum profitetur, ut responderet ad ea quæ Erotematibus ipsius opposita à me fuêre. At quia consilium posterius se amplexum profitetur post diuturnum animi æstum, frustranea est tota illa de instituto priori rhetoricatio. Dissimulat verò apud Lectorem, se Epistolâ primò dicteriolis totâ fartâ constituisse respon-

respondere, & jam à Typographo Salmuriensi aliquot folia typis exscripta fuisse, quæ cum ne amicis quidem ipsius satisfacerent, nec vel exspectationi, vel causæ ullo modo satisfactura viderentur, tandem *ἀέκοντι γε θυμῷ* se ad prolixiorem confutationem Exercitationum mearum accinxit. Hoc itaque consilium, & masculum istum partum non debemus instituto Animadversoris, sed convitio amicorum, & importunis eorum flagitationibus, quibus tandem cessit, ut patebit ex sequentibus. Fatetur verò, se animadvertisse, nisi ad illa responderet, id conjunctum *futurum fuisse cum aliqua labe existimationis suæ, & cum causæ ipsius detrimento*. At si hoc verum, à me opposita talia non erant, *quæ per se diffluerent*: sin talia erant, sine labe existimationis suæ pati poterat, illa præterfluere. Satis verò ipsa mole Operis nobis oppositi ostendit, necessariò sibi occupandum fuisse hoc pensum, nec id omitti potuisse, nec ita levia esse argumenta mea, quæ confutatione operosâ etiam essent indigna. Nec sanè illa pro talibus habita à Summis etiam Viris, & in Gallia ipsa, & extra eam, quod & ipse agnoscere cogitur, & quod jecur hominis etiam Theologi non parum ussit. Tangit verò hîc Helenam suam, pro qua pugnat revera, *existimationem* nimirum *suam*. Cujus, in publicis etiam congressibus, haudquaquam vel immemor fuit vel incuriosus. Absque hoc fuisset, pro nova ista Theologia nunquam laborem tertium & decimum subiisset hic Hercules. 2. Ad hoc etiam se adductum ait *virorum prudentissimorum vocibus*. Et sanè absque iis fuisset, Animadversor copias omnes suas domi continuisset. Vt ut enim ad scribendum se propensum fateatur, excitandus tamen fuit, & cogendus fermè, ut aliquid moliretur, ea una causa fuit Epistolæ bombis & flatu tantùm refertæ revocandæ. Iisdem Amicis tribuit, quod non ad singula Erotematibus ipsius opposita responderit, quasi, qui Epistolam aliquot philyrarum duntaxat opponere privato arbitrio constituerat Operi meo, fartum ex eo facturus fuisset, nisi intercessissent Amici, quibus tamen unis debemus Animadversionum molem! At vel hoc consilium ipsi dandum non erat, vel ab ipso non adoptandum, quod non poterat non ostendere causæ ipsius apertam imbecillitatem. An enim verbi gratiâ loca Scripturæ sacræ ab eo mihi objecta, & à me vindicata, non tuenda ipsi erant, & ad argumenta mea respondendum, quibus ostendi, haudquaquam illa quicquam pro gratia universali facere? Quod ipsum tamen obiter admodum facit & perfunctoriè, etsi in iis disputationis totius fundus sit. Intereà digreditur passim ad *Calvini* commentationes nobis opponendas, quasi magnorum etiam virorum dicta omnia forent *αὐτόπιστα* (quamvis Calvinus revera in ea in qua est sententia, quod nunquam demonstrabit, fuisset) prætermisso locorum Scri-

pturæ examine accurato. Quod an Theologi ſit ſolidè veritatem quærentis, judicabunt omnes, quippe cujus baſis una Scriptura eſt, & eſſe debet. 4. Fugam ſuam tandem tegit brevitatis obtentu, & Lectoris, cui utrique ſtuduerit ne faſtidium pareret. Sic omnia declinari potuiſſent, nec quicquam putidius iſto ſchemate, ubi de divina authoritate (non humana, in qua talia declinare licet) agitur.

IV. Magnam ſuorum Erotematum partem ex iis teſtimoniis Scripturæ ſumptam fatetur, quæ gratiam in Euangelio oblatam iis omnibus faciunt communem, quibus annuntiatur. Reponi verò à me frequenter, inquit, ex iis probari non poſſe gratiam Vniverſalem. Et meritò quidem, quia ipſe fatetur, inſanum eſſe qui dicat, Euangelium omnibus prædicari. Et innumeri ante tempora illa, ut addit ipſe, periêre, & illâ ipsâ hujus œconomiæ periodo è vita rapiuntur, quibus non innoteſcit. Ad hoc verò in Secunda parte Animadverſionum Specialium ſe reſpondiſſe dicit. Cur itaque hîc id occupat incaſſum? *In eo uno ſe niti*, addit, *ut gratiam quæ in Euangelio proponitur non ad electos ſolummodò, ſed etiam ad non electos quibus annuntiatur, pertinere demonſtret. Id verò ad hypotheſin meam labefactandam ſatis eſſe.* Imò id ſatis non eſt, quia de Gratia Vniverſali diſputamus, & hoc Thema tum in Theſibus à me impugnatum, tum ab Animadverſore defenſum, tum titulo operis ipſius præſcriptum in quo defendere voluit contra Theſes meas, gratiam & miſerationis Patris, & redemptionis Filii, & vocationis eſſe univerſalem. Nec conceſſo etiam, quod non concedimus, gratiam Euangelii ad non Electos quoque pertinere, concludi poſſet Animadverſoris inſtitutum, ſed tantùm, illam eſſe latiorem, quàm à me propoſita fuit, univerſalem haudquaquam. Solenne verò Animadverſori, in toto hoc opere vela obliquare, & loco defenſionis Gratiæ Vniverſalis, quam tuendam ſuſcepit, & quæ eſt κρινόμενον noſtrum, manifeſto imbecillitatis cauſæ ſuæ indicio, deflectere ad Thema aliud, quod majori ſpecie urgeri poſſe cenſet, ſuper iis quæ non electis aliquibus, vocatis tamen externè per verbum, communia videntur. 3. Argumentum de liberis gentilium (quibus nec verbum, nec τὸ γνωστὸν proponi potuit ſimpliciter) cavillo eludit, ſe non *detenturum Lectorem diutius in umbrarum iſtarum depulſione.* Omnem enim Dei diſpenſationem circa ſalutem hominum pertinere *ad adultos per ſe & primariò*, *ad infantes ſecundariò tantùm & conſequenter,* quod ſint tantùm *partes* & *appendices parentum*. Elumbem iſtam reſponſionem accuratè excuſſimus & confutavimus cap. XIV. Partis Primæ. Falſum etiam, diſpenſationem Dei circa ſalutem pertinere *per ſe* & *primariò* ad adultos tantùm. At Scriptura de Jacobi ſalute, Eſavi exitio, pronuntiat, quum eſſent adhuc in utero materno:

no: Eosque ut παραδείγματα electionis & reprobationis constituit. Sic promissiones Dei æquè ad liberos fidelium parentum, ac ad parentes ipsos pertinent. An etiam dispensatio Dei circa salutem non pertinet per se & primariò ad illos quos Deus sibi sanctificat ab utero? Imò dispensatio ista primò & per se pertinet ex æquo ad omnes illos qui sunt & fœderati & salvandi. Et quum æqualem ponat tum prædestinationem tum redemptionem conditionatam, vel voluntatem saltem Dei talem, ejus objectum ex æquo sunt omnes omninò, qui ut individua ad genus humanum pertinent, vel ista voluntas, & beneficia illam consequentia æqualia non erunt. 4. *Vmbras* illas se non tam facilè, ut videri vult, *à se abigere*, satis docet, dum hoc argumentum resumit, & ostendit se ne sibi quidem ipsi in superiori confutatione satisfecisse proponendo diversam Dei σχέσιν, *unam, quâ pro sua φιλανθρωπίᾳ res pertinentes ad salutem hominum procurat, alteram quâ orbis terrarum rector atque moderator est in eis quæ spectant ad generis humani societatem conservandam & gubernandam. Priori respectu, Deum ea salutis media hominibus suppeditare quæ liberis eorum juxta cum illis offerrentur si adolescerent, quia destinata sunt universaliter omnibus. Posteriori, multos infantes è numero virorum eximi, antequam adolescant, quia sic è re esse judicat societatis humanæ. Quâ in re*, addit Animadversor, *& bonum se se ostendit erga homines, quorum commoditatibus istorum morte consulit, & erga infantulos illos ita se gerit, ut si ex eorum conspectu sublatum est objectum, quo certum erat, fore ut abuterentur ad majorem suam perniciem, non habeant cur de eo conquerantur.* At 1. σχέσις ista φιλανθρωπίας, nimirum communis & universalis, qualem intelligit Animadversor, Deo ab eo affingitur, non probatur, & est ipsum χελνόμενον. 2. Vtut istæ σχέσεις distinguerentur sano sensu, una tamen ex illis tribui non debet Deo, eo modo quò evertit alteram. Pone verò, φιλανθρωπίαν Dei ex una parte erga singulos peccatores tendere ad eorum salutem; ex altera verò Deum infantes gentilium naturaliter & necessariò corruptos, ex decreto ἀμετακινήτῳ, adolescere non sinere; annon semper sequitur talibus omnia prorsus media ad salutem interverti? Adeóque posterior σχέσις, per quam statuitur Deus ut rector universi infantes illos tollere antequam adolescant, evertit priorem de talibus salvandis, & de universali propositione mediorum sufficientium ad salutem in ordine ad omnes & singulos homines. 3. Quàm parùm sano judicio hic usus fuit Animadversor, dum dicit, Deum ex gentilibus de quibus agitur media suppeditare, *quæ liberis eorum juxta cum illis offerrentur, si adolescerent*. Eo ipso enim incurrit in se ipsum, & fatetur, talia media illis nec offerri nec oblata esse, quia non adolescunt, & quia Deus vult eos non adolescere. Adeóque Deus qui non vult illos adolescere, non vult illos

illos esse in eo statu in quo ulla illis media salutis possint offerri. Ista itaque dispensatio tollit omnino φιλανθρωπίαν illam universalem & ejus exercitium. Si quis diceret, Pharaonem voluisse sub una σχέσει liberos Israëlitarum ad splendida munia in aula sua evehi, sub conditione si hoc vel illud præstarent adulti, & tamen simul eum voluisse sub alia σχέσει illos in profluentem projiciendos curare in prima infantia, nec permittere ut adolescerent, ille vix se, vel Principem ejusmodi tueri posset à meritissimis dicteriis & justissima insectatione. Et tamen, si Animadversori credimus, Deus voluit id genus infantes ad beatitudinem evehi, sub conditione, si adulti hoc vel illud præstarent, noluit tamen eos adolescere, imò eos in herbâ oppressos voluit. 4. Destinata esse etiam illa media omnibus universaliter, falsum est, & implicat contradictionem: *Absolutè* sanè ea iis destinata non esse, ex eo patet quia non adolescunt; *sub conditione* ea iis destinata esse, si adolescant, ridiculum pariter est, quia Deus decrevit eos è vivorum numero eximere, antequam adolescant. 5. Non est quæstio, an id sit *è re societatis humanæ*, sed an hoc sit *è re* infantium illorum? Et an Deus id *è re* eorum esse velit? Et an Deus talibus, quibus propter humanæ societatis bonum vitam adimere vult antequam adolescant, salutem velit, & media salutis ulla suppeditet? 6. Nec satis, media ista offerri parentibus, quia infantes illi in se peccatores & rei censentur, objecta in se damnationis, quibus tamen media salutis nulla, sed tantùm parentibus eorum obtingere supponuntur. An verò illi obstare possunt, vel ne nascantur ex parentibus id genus, vel ne parentes illorum negligant ista media, vel ne eximantur è numero vivorum, antequam adolescant? 7. Peccatur denuò *ignoratione elenchi*. Nec enim quæstio, an sic Deus bonum se se ostendat erga homines, quorum commoditatibus istorum morte consulit, sed an infantibus illis quos in prima ætate exstingui vult, salutem velit, & iis media ulla ad eam perveniendi suppeditet? Imò eo ipso quia istorum morte in tenerrimâ ætate consulit reliquorum commoditatibus, fatetur, eos abripi in statu, in quo nullorum prorsus mediorum sunt capaces. 8. Εξαγώνιον etiam, infantes istos non habere cur de Deo conquerantur; nec hoc quæritur. Id verò quæritur, annon omnia media illis denegata sint ad salutem. Istam verò difficultatem nulla subtilitate eludere unquam poterit Animadversor. Et ipse fateri cogitur, ex eorum conspectu sublatum esse objectum, & omne quidem. 9. Nec juvat dicere, certum fuisse, futurum ut eo abuterentur ad majorem suam perniciem, sufficit nobis, nullum planè objectum illis fuisse manifestatum, adeóque gratiam objectivam non fuisse nec esse universalem, quod est κεκινόμενον nostrum. Qui etiam factum, quod in hoc

ſtatu naſcerentur, in quo futurum erat, & infallibiliter quidem, ut abuterentur objecto ſibi propoſito, ſi adoleſcerent? An illi poterant vel impedire iſtam corruptionem, vel eam emendare ulla ratione? Et, an talibus malitia affectata, qualis Animadverſori impotentia moralis eſt, adſcribenda eſt? Et annon omnia quæ ad eorum nativitatem ita corruptam pertinent evenêre ex diſpenſatione Dei, & quî ullo modo potuêre ſalvari, qui tales? 10. Si etiam certum, fore, ut abutantur objecto gratiæ ad majorem ſui perniciem omnes qui non ſunt electi, ut fatetur, adeóque id non tantùm utile illis eſſe non poteſt, ſed etiam damnoſum eſt, & non poteſt non eſſe, vel caſtiget ſe Animadverſor vel ſua verba ſibi applicet: *Quis ferat quemquam ex ulla re magnum damnum accipere debere, ex qua nullum omnino emolumentum capere poteſt?* Ne ferat ergo hoc Animadverſor, vel emendet iſtam Dei diſpenſationem, & doceat homines eam non ferre! Præter hos ſanè de quibus agimus, plurimi adulti ex non regenitis, neceſſariò ex vocatione per verbum majus damnum accipere ab ipſomet cenſentur, ſine ulla perceptione emolumenti, ne poſſibili quidem, ob corruptionem ſuam moralem.

V. Addit Animadverſor; *ſe præterire pardos, Æthiopas, leproſos & mortuos, quòd jam ſint eliminati:* At non pro imperio, ſed ratione ſunt eliminandi; nec prætorio edicto hæc cauſa agitur vel ſupercilio, ſed argumentis, qualia nobis nunquam exhibebit, quæ examen accuratum ſuſtinere poſſint. Ipſe ſanè, ut demonſtravimus, fateri cogitur, dari comparationem reſpectu talium in eo in quo à nobis inſtituitur duntaxat, *quatenus eventus utrobique æquè certus eſt, & reſpectu futuritionis æquè neceſſarius.* Eliminata verò ſimilia iſta cupit Animadverſor, ædilitatem ſibi ſumens ſine ſuffragio, quia abſurditatem cauſæ ipſius renudant, & docent eum πρὸς τὸν ἥλιον τετραμμένον λαλεῖν. *Conditiones non præſtabiles* etiam *ſe ne reſpecturum quidem* dicit, ſingulari ſanè prudentiâ. Scilicet σχοινίον φεύγει τὸ μεμιλτωμένον! Et ſanè obſtructâ rimâ unâ impotentiæ moralis, οὐδ᾽ ἔγκαφος λέλειπται Animadverſori: An hoc etiam Diſputatoris ingenui, & qui Adverſarium ſuum catenatum triumphatumque ſe ducere gloriatur, pro arbitrio ea eligere quæ *reſpiciat* in confutatione, prætermiſſis pro arbitrio iis, quibus δοκοὺς πέπυκται. Importuna ſanè talia ſæpe viſa Animadverſori, ſed qui ſe iſtâ indagine cinctum videbat undiquaque & vix rimam proſpiciebat ad fugam: Quod inquit: *Feram ſe inſectari*, dum me inſectatur, non inſectabor. *Lenitatis* iſta Chriſti ſunt emblemata. Si cæteroquin vel ſemel ſolidè refutet à me dicta, repetitionem reſponſionum non urgebo. Demonſtratum verò denuò à nobis, peſſimæ notæ eſſe reſponſiones allatas in prima Animadverſionum parte, adeoque vel ipſe ingenuâ confeſſione

ſione erroris ſe triumphatorem oſtendet, quod vix ſperare nobis licet ab ipſius ingenio, & quæſitâ tam anxiè retrò exiſtimatione; vel alia ipſi excogitanda erunt, quæ cauſam labentem fulcire poſſint. Nequicquam enim quiritatur, me eadem ſæpiùs inculcare. Si enim bona ſint, non peribit illorum robur, quamvis repetantur: ſin mala, cauſam noſtram proſtitutum ibunt, & Animadverſoris negotium commendatum. Sed id prius ipſi demonſtrandum erit. *Permiſcere* verò *me multa ad rem minimè pertinentia*, docere debuit inductione exemplorum. Judicàbit verò Lector cordatus, quis noſtrûm ad rem pertinentia dicat, quis aliena à re, & meras digreſſiones, quavis occaſione captet. Et ſi à talibus Animadverſionum opus expurgandum foret, tumida iſta moles tota concideret. Certum interea, & æquè clarum, ac Solis radii eſſe ſolent, quum ſudum eſt, eum patientiam Lectorum non fatigare, ſed enecare propemodùm, non digreſſionibus duntaxat creberrimis, ſed etiam repetitionibus continuis ſuarum opinionum, & diſtinctionum, & ſeſquipedalibus ampullis, quibus ſe triumphatorem paſſim infert magnâ cum pompa. Reſponſiones ſe *delectu facto* aggreſſurum pollicetur, *quæ plus roboris habent*. Eſtne verò Diſputatoris candidi delectum facere pro arbitrio confutandorum, ſi & integra ab eo exigatur confutatio, & ille ipſe eam μετ' πολλῆς φαντασίας polliceatur (quod ſæpe jactabundus facit) imò ſi glorietur, nihil à ſe prætermiſſum. Adoptionem verò quod ſpectat, quam mihi defert, ut eligam quamlibet reſponſionum mearum partem, injuſta illa eſt & iniqua, quippe qui omnes reſponſiones meas ſolidas eſſe cenſeo & optimæ notæ. Totam ergo molem tantus heros vel expugnare debuit, vel aggredi ſaltem. An verò *tergiverſationibus* rem geſſerim, an verò argumentis, an nihil ſit *vanius meis argumentis*, vel an illa *indigna* ſint *vero genio Theologorum*, judicabunt alii. Judicârunt per Dei gratiam de iis aliter præcipuæ Orbis Reformati Academiæ, & Celeberrimi totius Europæ Theologi, quorum judicia non obnoxia quæ penes me habeo, pluris facienda quàm hominis æſtuantis & extra ſe rapti impetigo, vel *lauros ſuas marceſcere dolentis* indignatio.

CAPVT II.

Vindiciæ Reſponſionum ad I. Erotema.

An ex iis quæ de temporariis dicuntur Hebr. VI, 4. *probetur Gratia univerſalis?*

BREVIARIVM Capitis ſecundi.

R*Egeſta ab Animadverſore ad reſponſiones noſtras. Conſideratio triplicis eventûs prædicationis Euangelicæ. Elenchus* παρὰ τὸ ἑπόμενον *impactus Animadverſori. An rejicientes omninò prædicationem Euangelii, vel ad tempus eam admittentes ſalvificâ fide eam excipere poſſint. Inconſequentia Animadverſoris notata. Ignoratio elenchi oſtenſa. Qui dicantur homines* ἀνασταυροῦν ἑαυτοῖς *Filium Dei. An verborum Apoſtolicorum conſideratio ſit jejuna grammaticatio. Temeraria Animadverſoris aſſertio. Quid* τὸ φωτίζεσθαι *multis à Veteribus. Quid* φωτισμὸς *&* αἱ ἡμέραι τῶν φώτων. *Inconſequentia alia notata. Exceptio de aliquibus non electis confutata. An credant temporarii, Chriſtum pro ſe mortuum, & an hoc ſit à Spiritu Dei. Qui veritas Euangelii quadantenus admittatur à multis. An ad quamvis admiſſionem veritatis ſit neceſſaria vis Spiritus. Calvini verba retorta in Animadverſorem. Diſtinctiones luminis* convincentis, coërcentis & convertentis. *An* donum cœleſte *hic ſit Apoſtolo juſtificatio in morte Chriſti. Argumentatio* à non diſtributo ad diſtributum *impacta Animadverſori. Dogma* ἀπόλογον *Animadverſoris de juſtificatione. An ſermo Apoſtolo de* potentiali & conditionatâ *juſtificatione. Inconſequentia alia notata. An* ἡ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ *ſemper deſignet juſtificationem. An Spiritus ad Hebr. 12. ſit Spiritus conſolator & ſanctificator. Oppoſitum demonſtratum. Calvinus adverſus Animadverſori. An Spiritus ſanctificator obtingat deficientibus à Chriſto. Qui tales participes dicantur Spiritus S. An Spiritus conſolator præcedat Spiritum ſanctificatorem. Quid denotet* bonum Dei verbum. *Quid pariat ejus guſtus. An omnes qui guſtant Euangelium, habeant ſuave divini erga ſe amoris teſtimonium. An* virtutes futuri ſeculi *non poſſint eſſe virtutes miraculorum. Qui Œconomia Meſſiæ deſignetur à Iudæis: Quid ſit* οἰκουμένη ἡ μέλλουσα. *Qui hoc ſeculum dicatur futurum. Quis deſignetur guſtus ab Apoſtolo. Quorum donorum fuerint vel non fuerint participes illi de quibus ſermo Apoſtolo. Annon Electi eadem dona dicantur imbibiſſe cum electis. An externa doctrina ſalutaris eſſe poſſit non electis. An dicendum temporarios tantùm* non æquè *imbibiſſe eadem dona cum electis. Oppoſitum in appoſito ab Animadverſore ſtatutum. Graduale, non ſpecificum diſcrimen poſitum inter electos & temporarios ab eodem. Ignoratio elenchi notata. Qui idem verbum proponatur & non proponatur electis. Quo ordine proponatur verbum Euangelicum. An non electi poſſint recipere ſemen in bona terra. An ſub intentione ſalutis illis proponatur. An dicendum, non electos poſſe bene recipere ſemen,* ſi velint. *Exceptio iſta confutata. Aſſertio falſa Animadverſoris. Verba ejus contradictoriè oppoſita verbis Chriſti. Falſa ſuppoſitio, initia vera conſolationis ac ſanctificationis in temporariis dari. An guſtus non electorum oriatur ex perſuaſione de Chriſti morte. Contradictio Animadverſoris in adjecto de perſuaſione non perſuaſione. Chriſtum non mortuum eſſe pro non electis probatur. Candor in Animadverſore deſideratus. Truncata ab eo & diſſimulata multa. An vera*

poſſit

possit esse consolatio vel sanctificatio quæ solida non sit. An initia utriusque sint sine complemento. An temporarii gustent divini erga se amoris testimonium. Gustus duplex distinctus. An nemo possit esse particeps Spiritus S. sine aliquo sanctificationis tentamento. Distinctus sensus univocus & æquivocus. Consolationis vel gaudii temporariorum initia. Varia Exempla. An ea sint ex paterna Dei indulgentiæ sensu. An persuasio de Deo in Christo placato fuerit, vel potuerit esse universalis. An omnis persuasio de re vero semper nitatur fundamento. An Deus temporariis Christi satisfactione verè placatus fuerit, vel non. An ejus rei persuasio in illis possit esse à Spiritu Dei. Convitium de contradicendi studio, abstersum. Contradictio Animadversoris notata. Qui temporarii dicantur peccare in Spiritum S. An ex nostra sententia desinat hic commemorari peccatum maximè horribile. A quo Spiritu desciscant temporarii. An desciscant à persuasione, mortem Christi pro se obitam esse. An deponatur à fideli persuasio Spiritus S. de morte Christi pro se obita. An temporarii verè talem habere potuerint, secundùm ipsum Animadversorem. Falsa opinatio distinguenda à persuasione fidei. Qui temporarii spernant remissionem peccatorum. An verum ejus habeant sensum. Quale officium eorum qui verbum audiunt. An remissio peccatorum ad temporarios pertineat sub conditione. Connexionis alia ratio, alia partium connexi. Illi etiam peccare possunt in doctrinam de remissione peccatorum ad quos non pertinet. An absurdius sit, omnibus incumbere pœnitentiam quàm fidem. Nodus ab Animadversore nexus ipsimet solvendus. An Apostolus supponat, Christum semel crucifixum fuisse pro temporariis. Παρερμηνεία aperta verborum Apostoli in Animadversore notata. Quo sensu dicat, tales Filium Dei ἀνασταυροῦν. Vera phraseos istius expositio defensa. Temeraria Animadversoris assertio castigata. Contraria, opposita. Sensus causalis verborum Pauli. Locus ad Hebr. x. nequicquam allegatus ab Animadversore. Calvini commendatio. Cui nostrûm faveat. Absurda varia interpretationi Animadversoris impacta. Interpretatio alia evertens totam Animadversoris argumentationem. OEconomia Dei circa electos.

I. EROTEMA *primum* à Dissertatore propositum à nobis accuratè expensum fuit Parte III. Exercitationum à pag. 1720. ad p. 1731. & responsionibus variis partim *ostensivis*, partim *apagogicis* confutatum. Quæ ut consulat Lector, & causæ interest, & id ejus seriò & sanctè actæ fiducia me ab eo flagitare jubet.

II. Quid ad singula Animadversor? 1. Ostendit prolixè, ex quo pendeat vis argumentationis primo Erotemate comprehensæ, nimirum ex eo quod Scriptura doceat, *prædicationem Euangelii triplicem eventum sortiri:* Vel enim recipi per veram fidem, quod in electis contingit, vel omnino rejici, quod fit à multò maxima parte non electorum, vel aliquatenus admitti à nonnullis, quorum quia fides fluxa est, nec perseverat usque ad mortem, *temporarii* nuncupantur. In postremo hoc hominum genere quosdam repertos, de quibus Apostolus loquatur Hebr. VI, 4, 5. quibus tamen acciderit, ut ab Euangelio desciverint. At 1. Quæ consequentiæ ratio; si dentur quidam qui aliquatenus admittunt prædicationem Euangelii, & qui fidem fluxam habent: Ergo datur Gratia universalis?

salis? Istud enim thema est quod probare debent Erotemata, si respondeant scopo Auctoris sui, & titulo operis. An verò fides illa omnium non electorum est, vel esse potest ex dispensatione Dei? At ne ipse quidem hoc affirmare ausit. 2. Ille qui vel rejicit omnino prædicationem Euangelii, vel qui ad tempus illam aliquatenus admittit, vel verâ ac salvificâ fide prædicationem illam excipere potest, potentiâ morali, secundùm Animadversorem, vel non: si prius, possunt non electi fieri electi, & reprobi salvari, & aliqui possunt venire ad Christum, quos tamen Pater non trahit, & credere quamvis non sint ordinati ad vitam æternam, & mala arbor potest bonos fructus ferre. Si posterius, haudquaquam Deus illis Euangelii prædicationem proponit ad salutem, vel eos per eam vult salvari. 3. Quæ sequela: si temporarii sunt illuminati: Ergo sibi persuadent vel Deum se velle salvari, vel Christum pro se mortuum?

III. 2. Addit: *Quando tales ab Euangelio desciscunt, ἀδύνατον εἶναι αὐτοὺς ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ejusque rei rationem hanc reddi, quòd Filium Dei ἀνασταυροῦσιν ἑαυτοῖς, & exponunt ignominiæ.* At 1. *Quid* hoc ad Gratiam Universalem facit, quod tales non possint revocari ad pœnitentiam? 2. Quî tales dicantur Filium Dei ἀνασταυροῦν ἑαυτοῖς, ex phraseos ab Apostolo adhibitæ, & locorum parallellorum collatione à nobis demonstratum p. 1728. 1729. Quibus nihil aliud opponit Animadversor, nisi esse *jejunam grammaticationem:* Nomenclationem istam revera merentur pædagogicæ illæ crepundiæ & scruta, quibus duas Partes speciminis sui oppleta voluit, quæ multùm sanè faciunt pro gratia universali probanda. Loci verò Apostolici, & verborum Apostoli seria consideratio ad argumentum nostrum directè faciens Animadversori est *jejuna grammaticatio. Contra sensum verò omnium Interpretum & Theologorum quotquot sunt vel fuêre inter veteres atq; recentiores, me dicere* temerè affirmat, cùm ne decimam quidem eorum partem vel viderit vel noverit. Auctoritates humanas congerere hîc proclive foret, nisi constitutũ nobis in hoc Opere esset ex humana authoritate non disputare.

IV. 3. Subjicit: *Illuminari, esse vi aliquâ Spiritus Dei veritatem Euangelii quadantenus admittere.* At 1. An & hoc Veterum omnium & Recentiorum interpretum glossema est? Atqui multi τὸ φωτίζεσθαι sumpsêre hîc pro βαπτίζεσθαι, prout φωτισμὸς & φώτισμα sumitur apud Veteres pro βαπτισμῷ & αἱ ἡμέραι τῶν φώτων, dies baptismales, baptismo olim administrando destinati dicebantur, ut Paschale & Pentecostale festum. Sic ἐμφώτειον ἐσθῆτα vocat *Gregorius* vestem, quâ indui solebat ὁ φωτισθείς. 2. Demus, *illuminationem* intelligi. Quæ consequentia? Si aliqui non electi vi aliquâ Spiritus Dei veritatem Euangelicam quadantenus admittunt. Ergo datur gratia universalis. An verò omnibus vel proponitur veritas Euange-

Euangelica, vel an illuminantur omnes? Si excipiat, satis esse aliquos non electos eam admittere: prætterquam quòd non concludat institutum suum de gratia universali probanda, absque quo omnia alia nequicquam probantur, proclive nobis regereret, ex eo non sequi vel Deum voluisse tales salvari, vel tales sibi persuasisse, vi Spiritus Dei, Deum voluisse se salvari. Vt ut enim Spiritus S. operatione communi in illis aliquod produxerit lumen, non sequitur tamen evanidam illam opinionem, *se salvandos*, fuisse à Spiritu Dei; quum ipso eventu pateat, illam falsam esse. Quamvis ne hoc quidem constet, temporarios eam habere. 3. An etiam veritatem Euangelii *quadantenus* admittere est statim credere Christum esse pro se mortuum? Atqui illi possunt veritatem Euangelii *quadantenus* admittere, qui credunt, salutem non esse in lege, in Synagoga, in Gentilitate, sed in Messia, & illum Messiam esse Jesum Nazarenum, & omnes in eum credentes servandos. Imò istius doctrinæ veritas admitti sæpè potest *theoricè*, sine ulla vi Spiritus Dei, prout Diabolus eam admittit, & agnoscere cogitur, eam verissimam esse. An verò istam fidem quam Jacobus tribuit dæmonibus, dicemus productam à Spiritu Dei?

V. 4. *Calvini* verba adducit Animadversor, quæ nos non feriunt, imò pro nobis sunt, quia enim *cæci sunt homines, donec Christus illis affulgeat*; cæci fuêre, & mansêre, omnes exstincti in gentilitate, quibus Christus non affulsit, nec aliter se habere potuêre, idque ex decreto Dei, quos utique salvari noluit. Adde, supponi, non probari, omne lumen quo Christus affulget mentibus virtute Spiritus ad salutem sufficere. At datur sæpe lumen aliquod *convincens* aliud *coërcens*, non electis, electis verò solis lumen *convertens*. Nullum verò potest esse salutare nisi ultimum. Et nulli salutem Christus vult, cui non vult affulgere lumen ultimum.

VI. 5. *Donum cæleste*, inquit, esse *justificationem in morte Christi*, quæ Rom. v. ἡ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ nuncupetur. Quo nihil absurdius. Nam 1. Argumentum ducitur *à genere ad speciem* affirmativè, vel *à non distributo ad distributum*. Tales dicuntur particeps redditi doni cælestis: Ergo justificationis in morte Christi. Vel, justificatio in morte Christi est donum cœleste: Ergo ubi de dono cœlesti sermo, ibi intelligitur justificatio. At plura alia æquè sunt dôna cœlestia ac justificatio. 2. Quid magis his ἀθεόλογον? Si enim temporarii illi participes sunt facti doni cœlestis, & donum illud cœleste sit justificatio in morte Christi. Ergò tales fuerunt justificati in morte Christi: At defecerunt postmodùm, & fuêre damnati: Ergo justificati in morte Christi possunt damnari, & justificatio non connectitur nexu inseparabili cum glorificatione? Nec sermo de *potentiali vel conditionatâ* justificatione; verba enim Apostoli absoluta sunt, & docent actua-

lem receptionem doni istius cœlestis. 2. Quæ consequentia etiam? Paulus Rom. v. per *δωρεὰν τοῦ θεοῦ* intelligit justificationem in morte Christi. Ergo & hîc? At & alibi *ἡ δωρεὰ τοῦ θεοῦ* alio sensu sumitur, verbi gratiâ Act. VIII, 20. Quasi verò notitia & gustus aliquis doctrinæ Euangelicæ non sit etiam donum cœleste!

VII. 6. Addit; Notum esse ex Euangelio, quid sit Spiritus ille cujus participes esse dicuntur; nempe *Spiritus consolator*, & *Spiritus sanctificator*, iis omnibus indultus qui Euangelium recipiunt. Mira verò Animadversoris fiducia de stupore Lectoris! At id haudquaquam ex Euangelio notum, vel Spiritum semper designare spiritum *consolatorem*, & *sanctificatorem*, ut Ciceronianè loqui placet Animadversori; vel iis omnibus qui spiritus participes dicuntur, obtingere Spiritum *consolatorem* & *sanctificatorem*, quasi non alia dentur dona Spiritus magis communia, vel quasi quævis Euangelii receptio hoc Spiritu fiat! Iste verò Spiritus quem *consolatorem sanctificatorem* vocat, Filiorum Dei peculium est. Si consuluisset etiam Animadversor Calvinum in hunc locum, vidisset id quod vult omnibus notum esse, tanto Interpreti hîc ignotum fuisse. An hoc etiam Orthodoxæ Theologiæ axioma est, Spiritum *sanctificatorem* obtingere illis qui postmodum deficiunt totaliter & finaliter, à Christo, nec instaurantur? At sanctificationis donum perpetuum est, & conjunctum cum glorificatione, & ubi Deus semel incipit bonum istud opus gratiæ, ibi etiam id perficit ad diem usque Domini. Cur non potius dicamus, tales participes fuisse factos Spiritus sancti, secundùm dona communia etiam non electis, verbi gratiâ quod linguis loquerentur, prophetarent, &c. de quibus Spiritus donis sermo Apostolo 1 Cor. XII, & XIV. Equidem si Calvinum inspexisset in locum illum Animadversor, observasset, Deum dare Spiritum regenerationis, adeóque spiritum *sanctificatorem*, nec enim alius est, *electis*, & eos hoc ipso differre à reprobis. Cur etiam Animadversor præponit spiritum *consolatorem* spiritui *sanctificatori*? At hic præcedere debet & actu præcedit. Nec enim solida consolatio, nisi post sanctificationis sensum.

VIII. 7. Addit, Calvinum rectissimè explicare, quid denotet *bonum Dei verbum*; notari enim discrimen Legis & Euangelii. Quamvis hîc æquè recedere possemus à Calvino, ut Animadversor ab eo recedit in verborum antecedentium expositione, hoc nos non ferit, & dabimus libenter, Euangelium designari, & tales dici gustâsse Euangelii doctrinam vel ob novitatem, vel ob suavitatem summam, vel ob liberationem à jugo legalium ceremoniarum, vel ob alia id genus. Quid inde? An verò, quia Calvinus inquit, Euangelium esse *suave divini erga nos amoris & indulgen-*

tiæ

tia testimonium, sequitur, omnesque illos qui gustant Euangelium quovismodo, sentire suave divini erga se amoris testimonium? Illud verò liberaliter admodùm de suo supponit Animadversor. Nec enim omnes illi, qui aliquomodo percipiunt rem aliquam, percipiunt id omne quod est in re. Imò quia tales *gustum* tantùm aliquem habent, hoc est, primordia quædam cognitionis Euangelicæ, id non habent, quòd nonnisi veram applicationem istius Euangelii per fidem sequitur. Annon Herodes etiam habuit gustum aliquem boni Dei verbi, quando cum gaudio audivit Johannem? Annon Judæi etiam multi Joh. v, 35? An & illi habuêre in se, & sensêre suave divini erga se amoris testimonium?

IX. 10. Subjicit, *secundùm Calvinum significari, gustu virtutum futuri seculi nos admitti in regnum cœleste, ut beatam immortalitatem, quæ sensus nostros latet, spiritu cernamus.* At 1. An de eo dubium, *in nobis* gustum virtutum futuri seculi hoc efficere, vel in eo gustum illum respectu *nostri* consistere; quæstio est; an idem reperiatur in omnibus qui gustum aliquem habent virtututum futuri seculi? 2. Quid? si per *virtutes futuri seculi* cum Chrysostomo & Interpretibus aliis eximiis intelligamus τὸ θαύματα ἐπιτελεῖν, *virtutes miraculorum* quæ obtingebant multis etiam hypocritis & quæ vocantur *virtutes futuri seculi*, hoc est, œconomiæ N. Testamenti, vel Messiæ, quæ à Judæorum Magistris interdum appellabatur עולם הבא vel עולם עתיד לבא hoc est, *mundi venturi*, renovandi, cui mundo & promissæ & reservatæ veluti erant istæ virtutes. Sic cap. 11, 5. οἰκουμένη ἡ μέλλουσα, sumitur pro Ecclesiâ Novi Testamenti. *Futurum* verò dicitur hoc *seculum*, non respectu illorum, qui tum vivebant, sed respectu Patrum, qui id & futurum credebant & sperabant, & istâ fiduciâ se erigebant, & hoc nomen obtinet per ἀντίθεσιν ad statum Testamenti Veteris, cujus œconomiâ durante ferebant jugum ἀβάστακτον. 3. Demus etiam, intelligi gustum quendam immortalitatis & gaudiorum cœlestium, quæ proponebant præcones Euangelii doctrinam istam salutarem amplexantibus, an ob id sequitur, quicunque capiebantur interdum, desultoriâ quâdam ratione, desiderio istius felicitatis, illos fide in regnum cœleste admissos fuisse, & beatam immortalitatem spiritu, ut oportet, intuitos esse. Et sanè τὸ γεύσασθαι bis hîc adhibitum à Spiritu sancto, ostendit superficiariam duntaxat perceptionem talium subjecto isti tribui, prout & τὸ *gustare* opponitur sufficienti applicationi vel perceptioni Matth. xxvii, 34. & ii Reg. iv, vers. 40.

X. Quid verò ex his infert Animadversor? *Fuerunt ergo*, inquit, *isti tempo arii, de quibus eo loco agitur omnium istarum rerum participes aliquatenus.* Fuerunt sanè, sed quarum & quatenus & quî ostensum. Et supponitur,

non probatur, ullorum donorum adoptionis, & propriorum electis temporarios, si tales hîc intelligantur, unquam fuisse participes. Describuntur verò hoc modo ab Apostolo, quia γεῦμα aliquod illorum habuêre, quæ revera Apostolus proponit, non quæ illi affinguntur, ut notet, tales & Christo nomen dedisse, & Euangelium professos esse, & de eo multa novisse, & super eo gavisos esse, sed gaudio evanido, ut Christus docet in parabola, Matth. XIII, 20. Radicem tamen tales non habuêre, adeóque nunquam veræ fidei facti fuêre participes. Addit Animadversor, *istos ea omnia non æquè cum electis imbibisse, & electorum illuminationem singulare quid habuisse, quo fit ut à temporariis non gradu tantùm, sed etiam specie vocationis discernantur*. At 1. Ista dona vel sunt dona adoptionis, vel non; Si sunt, nulli sunt communia qui non vel adoptatus sit, vel adoptandus, adeóque qui non sit electus. Sin talia non sunt, non sunt eadem dona cum donis quæ imbibuntur ab electis. Idem quidem semen est, hoc est, eadem doctrina externa quæ proponitur multis non electis, etsi suo ordine & gradu; quia verò recipi non potest salutariter nisi in bona terra, nec terra bona esse potest nisi à Spiritu S. talis reddita per vocationem efficacem, & tractionem ad Christum, externa sementis salutaris esse non potest ulli qui non redditur terra bona à Spiritu S. Et quem talem reddere non vult, illum non vult salvari. 2. *Illuminatio* de qua Apostolus hîc loquitur, *gustus doni cœlestis, participatio Spiritus S. gustus boni Dei verbi & virtutum futuri seculi*, vel sunt dona ejusdem speciei & naturæ cum donis electorum, vel non. Si sunt dona ejusdem speciei & naturæ, debent habere radicem & non deficere, & ii qui ea habent non possunt esse temporarii. Sin talia non sunt, non possunt esse salutaria, nec Deus illos salvari vult, quibus illa tantùm vult obtingere. Non ergo tantùm temporarii non *æquè* imbibêre cum electis eadem dona, sed planè non imbibêre eadem dona, minus persuasionem de morte Christi veluti pro se obitâ. Nec illuminatione tantùm electi distinguuntur à non electis, sed & tractione & sanctificatione. 3. *Oppositum* statuit Animadversor *in opposito*. Si enim in eo tantùm sit discrimen inter temporarios & electos, quod non *æquè* talia imbiberint, & quòd electorum illuminatio, singulare quid habeat, quo discernatur ab illuminatione temporariorum, non *specie vocationis*, sed *gradu* tantùm different. Et sanè, quum in utrisque, secundùm Animadversorem, detur φωτισμὸς, γεῦμα, participatio Spiritus *consolatoris & sanctificatoris*, testimonium suave divini erga se amoris, admissio per fidem in regnum cœleste, non potest *specificum* sed *graduale* tantùm discrimen inter electos & temporarios constitui, quòd dona illa deficiant in temporariis, perseverent verò in electis. Negat itaque hoc tantùm verbis

Animad-

Animadverſor, amoliendæ invidiæ, ne hac etiam in parte videatur idem cum Remonſtrantibus ſentire & dicere, quamvis reipsâ gemina eorum dogmatibus tradat.

XI. Addit: *Ipſum Chriſtum in ea parabola in qua deſcribit temporarios hoc diſcrimen inter eos & verè fideles conſtituere, quòd hi verbum, Euangelicum ſcilicet, & quo gratia continetur, recipiunt in bonam, in illis ſemen iſtud vivificum ſuperficiem tantùm occupat, ex qua mox erumpit cum aliquo gaudio, at quia non ſatis altas radices habet, confeſtim exareſcit.* Atqui 1. Quæſtio non eſt, an idem verbum utriſque proponatur, electis & temporariis, ſed an eâdem intentione & eodem fine à Deo, ut utrique ſalventur, quod in quæſtione eſt? 2. Quæſtio etiam eſt, an utriſque proponatur, ut credant Chriſtum pro ſe eſſe mortuum? quod ſupponitur, non probatur. Hactenus verò verbum idem illis proponitur, nimirum, ſalutem non eſſe quærendam in ceremoniis, vel operibus legalibus, ſed in Meſſia, illum eſſe Jeſum Nazarenum, omnes in eum credentes ſervandos. Hoc verbum Euangelicum primò proponitur, haudquaquam verò promiſſio ſingularis, ut credat Petrus vel Paulus, verbi gratiâ Chriſtum pro ſe eſſe mortuum, nec illa locum habet, niſi ubi prius verâ fide exceptum fuerit. Illa itaque communiter proponuntur electis & temporariis, non verò ultimum iſtud. 3. Quia Deus novit electos tantùm poſſe eſſe bonam terram, & ſe velle illos duntaxat talem reddere; ſalutariter verò hoc ſemen excipi non poteſt niſi ab illis qui ſunt bona terra, ſequitur, Deum iſtud ſemen non ſerere cum intentione ſalutis, niſi reſpectû talium. Et vel non electi poſſunt recipere ſemen iſtud in bona terra, vel non: Si prius, non ſunt temporarii; ſi poſterius, non cum intentione ſalutis id iis proponi poteſt. Si *excipias*: illos id poſſe facere *ſi velint*, nihil niſi mera verborum ſpumâ circumagetur Lector. Quæſtio enim recurrit, an id velle poſſit non electus; Si poteſt, electus erit; ſi non poteſt, fruſtrà hoc dicitur. Hoc enim velle poſſe, præſupponit bonam voluntatem, bona voluntas vocationem efficacem, vocatio efficax electionem. Nec ſermo hîc de potentia volendi *phyſicâ*, quæ etiam in diabolis eſt, ſed de conſtitutione ejus *morali*, hoc eſt, de ejus rectitudine. 4. Et quia ſemen iſtud in talibus non tantùm meram ſuperficiem occupat, ſed etiam non poteſt non ibi hærere, iis ad ſalutem proponi non poteſt, non magis quàm ſemen poteſt ſeri cum intentione ut germinet ſuper petram, quum fieri non poſſit ut ſaxum penetret. Etſi enim impotentia diverſa conſtituatur, ſemper tamen eventus idem in utriſque conſequetur, & incorrigibiliter quidem per naturam, ut iſta ſeminatio nunquam bonum fructum proferat. 5. Nec tantùm ſemen in talibus exareſcit, quia *non ſatis altas radices* habet, ſed quia nullas

habet, Christo disertè negante, tales *radicem habere.* Contradicit itaque Animadversor Christo, id affirmando, quod Christus expresse negat. Si Christo credimus, tales *radicem non habent*; si Animadversori, radicem quidem habent, imò radices, sed *non satis altas.* An hîc hærendum homini, qui nondum pudorem omnem decoxit, cui credendum sit?

XII. Ex his, inquit Animadversor, se hoc Erotema confecisse; *Quum initia consolationis ac sanctificationis quæ sunt in temporariis, non possint aliunde esse quàm ex eo quòd illis aliquatenus persuasum fuit, Christum pro ipsis esse mortuum; & persuasio ista non potuerit aliunde esse quàm à Spiritu Dei, quæritur quomodo id illis Dei Spiritus persuaserit, si verum non est?* At 1. Ex antedictis istud Erotema confici non potuit, putrido quippe tibicine fultum, quum nulla initia *vera* vel *consolationis* vel *sanctificationis* in temporariis dentur. 2. Nec quod in iis est γεῦμα ex eo oritur, quod illis *persuasum aliquatenus* fuit, Christum pro se esse mortuum. De hoc enim ne verbum quidem Apostolus habet: Adeóque falsum est, Spiritum Dei id illis persuasisse. 3. Contradictio ponitur *in adjecto*, id istis *aliquatenus persuasum* fuisse; At vel id illis planè persuasum fuit; vel omninò persuasum non fuit, quum persuasio de re aliqua non detur, quæ non plena sit. 4. Si etiam Christus pro talibus mortuus est, vel verè pro illis mortuus est, vel non: Si verè, semper pro iis mortuus erit in quocunque statu sint, etiam quando deficiunt, ac sic damnari nequeunt. Imò ne deficere quidem poterunt, quia oves Christi, Christo non eripiuntur, diligit enim ille ac custodit suos ad finem: Sin non verè pro illis mortuus est, non debet dici pro iis mortuus esse. Conditionatæ mortis rima retrò obstructa fuit Animadversori, nec mors Christi à conditione, sed ista ab illâ pendet.

XIII. Quid hîc Animadversor? An candidè mecum agit, & à me opposita sincerè vel proponit, vel examinat? Nihil minùs. Delibat quæ vult, truncat & dissimulat quæ non vult. Consulat Lector à me responsa à p.1720, & videbit fidem ac candorem Animadversoris. 1. Inquit, me negare in temporariis ulla esse *solida* initia consolationis, & sanctificationis, quia si solida haberent, perseverarent. Et meritò quidem ita à me exceptum. Quid opponit? *De soliditate, quæ perspicitur in perseverantia, hîc non agi, sed tantùm de reipsa, num aliqua vera consolationis & sanctificationis initia experiantur.* At 1. Agitur de *vera* consolatione & sanctificatione, illa verò non potest non esse solida, adeóque & perseverans ubi est; vel ergo de ea non agitur, vel de dono solido agitur, adeóque & perseverante, quod cùm non cadat in temporarios, nec vera consolatio vel sanctificatio in illos cadit. 2. Vbicunque sunt initia veræ consolationis & sanctificationis, ibi sequitur complementum. Quia ubi incipit Deus istud

istud bonum opus gratiæ, ibi id perficit, & quibus Christus est ἁγιασμὸς, illis etiam est ἀπολύτρωσις, quibus est ἀρχηγὸς, illis etiam est τελειωτὴς τῆς πίστεως. Nec vera datur sanctificatio, quæ non sit perseverans, adeóque quæ non sit *solida.* illa enim demum talis est, quæ *radicem habet*, quæ verò talis, illa est in terra bona, fructum constantem profert, & non deficit.

XIV. Addit. *Quisquamne potest; vel gustare divini erga se amoris & paternæ indulgentiæ testimonium, atque adeò severitati Legis oppositum, sine aliquibus consolationis primordiis, vel esse particeps Spiritus Sancti sine aliquo sanctificationis tentamento?* Atqui 1. Humana nobis glossemata opponit, non verbum divinum, quod solum αὐτόπιστον, reliqua omnia ἀλλόπιστα. 2. Supponit, temporarios gustare divini erga se amoris & paternæ indulgentiæ testimonium, & quod de *nobis* Calvinus dicit, trahit Animadversor ad *omnes.* 3. *Gustus* est vel ἐπιπόλαιος, hærens velut in superficie, mera opinatio, eaque fallax de amore Dei erga se, vel *radicalis* fundatus in fiducia vera. Alius *apparens, verus* alius. Prior in temporarios cadere potest; posterior non item. Vt itaque duplex gustus, sic consolatio duplex, una vera, alia apparens. Quoties verò peccatores cum Micha se solantur quasi Deus sibi sit propitius, quando minimè propitius est! Qui interea verè gustat gustu posteriori divini erga se amoris, & paternæ indulgentiæ testimonium, veram consolationem sentit. Qui non verè gustat, nec veram consolationem sentit, nec sentire potest. 4. Nihil falsius, quàm neminem posse esse participem Spiritus Sancti, sine aliquo sanctificationis tentamento. At Spiritus Sancti etiam fuerunt participes *Saul, Iudas* & hypocritæ varii, donis linguarum, prophetiæ, & aliis id genus instructi, qui tamen nullum sanctificationis in se habuêre tentamentum. Id enim vel in *sensu æquivoco* dicitur, & nihil facit ad rem, vel in *sensu univoco*, ut intelligatur vera sanctificatio, qualis est electorum, & nullum ejus tentamentum datur, quod non perficiatur. Vbi enim Spiritus adoptionis semel ingreditur, ibi stationem figit, & manet in æternum, secundùm dona nimirum salutaria. Vbi incipit bonum opus, ibi id perficit.

XV. Addit: *Me negare & irridere, quicquid illud est, ex eo profectum esse, quod talibus aliquatenus persuasum fuit, Christum pro ipsis esse mortuum. Qui pote igitur*, inquit, *ut quisquam vel gustet consolationis initia, ex paterna indulgentia sensu orta, atque adeò aliquo modo regni cœlestis possessionem mente atque animo antecapiat, quin aliquatenus persuasum ei sit, Deum sibi esse Christi satisfactione placatum?* At 1. Non hoc à nobis vel cavillis exceptum, vel conviciis, quod solenne Animadversori, sed rationibus. 2. Demonstratum, unde initia sive consolationis, sive gaudii alicujus (non sanctificationis) in temporariis oriantur, exemplo allato p.1722. 1723. & rationibus ejus

rei

rei variis adductis. Quæ omnia mirum quantum dissimulat Animadversor, quamvis clarè ostendant, potuisse gaudium istiusmodi in temporariis excitari, haudquaquam verò istam persuasionem. 3. Annon Gentiles multi consolationis & gaudii de futura etiam felicitate sua materiam uberrimam concepêre ex virtutum suarum moralium, integritatis vitæ, & heroicarum actionum suarum recordatione? Quot Judæi talem sibi finxêre ex mera legis ceremonialis & externorum aliquot actuum observatione! Quot Muhametani & superstitiosi alii ex fictitiis suis cultibus! Quot Sociniani omne placamentum per Christi mortem rejicientes! Falsum ergo, quamvis consolationem, quodvis gaudium id genus habere fundamentum solidum. 4. Supponit splendidè Animadversor, temporarios suæ consolationis initia gustare ex *paternæ Dei indulgentiæ sensu, & ex regni cœlestis possessione mente & animo antecaptâ*, cùm nôrit alia ejus rei fundamenta à me proposita, & illa evertere debuerit, contrà probare id quod ponit ipse fundamentum, antequam ex eo argumentetur. Certum equidem, multorum pectora & gaudio ac solatio aliquo præsenti perfundi, & idem sibi in futurum polliceri, sed vanâ pollicitatione, quamvis de fundamento Animadversoris ne semel quidem cogitârint. 5. Temporarii illi vel verè sentiunt *paternam Dei indulgentiam erga se*, & fide *admittuntur in regnum cœleste, ut beatam immortalitatem spiritu cernant*, ut ante ex Calvino docuit Animadversor, vel non. Si prius, revera sunt Dei Filii, adeóque electi. Si posterius, de illis hoc efferri non debet, nec id de iis intellectum voluit Calvinus. 6. Quî quæso illi persuasum habere possunt, Deum sibi esse Christi satisfactione placatum, quibus nunquam illa revelata, imò quibus revelari non potuit, ne per ætatem quidem! Illo itaque etiam dato, quod haudquaquam damus, & cujus contrarium ostendimus, non sequeretur universalitas redemptionis Christi. 7. Adde, non persuasionem omnem de re vero semper fundamento niti, vel aliquem *aliquatenus persuasum* sine ἀκυρολογίᾳ, imò sine aperta contradictione dici posse, quod ipsi antehac impactum generosè dissimulavit Animadversor. qui enim de re aliqua persuasus est, vel planè de ea persuasus est, vel nullo prorsus modo persuasus dici debet. 8. Imò vel verè Christi satisfactione Deus temporariis placatus fuit, vel non. Si non fuit, malè id sibi persuadent, nec ista persuasio Spiritum S. authorem habet. Si fuit, semper illis placatus manebit, adeóque illi nec deficient, nec damnabuntur. Cùm verò tales non manere in gratia supponantur, persuasio illa falsa fuit, & quia falsa fuit, Spiritum veritatis authorem habere non potuit. Si excipiat, Deum illis sub conditione placatum fuisse, eo ipso docet, Deum illis reverà placatum non fuisse, quia illos conditionem nec

habere,

habere, nec habituros, nec habere posse novit, futurum verò demum placatum, ubi conditionem habuerint, quam tamen nunquam habebunt.

XVI. *Denique,* inquit, *me falsum arbitrari, persuasionem istam non aliunde esse quàm à Spiritu Dei.* Addit: *Me præ contradicendi studio non satis advertere, quid dicam: Quasi quisquam qui Euangelium audit, in animum ex eo suùm inducere queat, Deum sibi per Christum esse placatum, nisi aliqua efficacitate Spiritus, & quasi illi non dicantur peccare in Spiritum S. quia Spiritus S. eorum mentibus illuxit.* Atqui 1. Non tantùm hoc à me dictum, sed etiam probatum, illam persuasionem à Spiritu S. nec esse, nec esse posse. 2. Contradicendi studium in me nullum, sed dolor serius, quòd contradicendum sit, & quòd tot paradoxa infarciantur in Theologiam nostram ab homine Orthodoxiam profitente. An verò non *advertam quid dicam*, Lectoris judicium esto. Convitia & contumelias, vel dicteria rependere, nostrum non est. 3. Falsum, concepisse plurimos temporarios gaudium, quod Euangelium illis tribuit ex ulla fiducia, Deum sibi per Christum esse placatum. contradictionem enim implicat, talem fiduciam habere, & temporarium esse, quum fiducia ista vel sit ipsa fides radicata, vel actus ejus. Quæ Apostolorum ipsorum aliquandiu hìc fuerit vacillatio, de hoc ipso satis constat ex Historia Euangelica. 4. Vel talibus verè Deus per Christum placatus statuitur, vel non. Si verè, semper illis placatus mansit, & illi non fuêre temporarii. Sin minus, talium falsa persuasio non debet Spiritus S. operationi, minus efficacitati adscribi. 5. Dicuntur sanè tales peccare in Spiritum S. sed non quia sibi *persuasêre aliquatenus*, Deum sibi esse placatum per Christum. Quod gratis supponitur. Ideò verò in eum peccasse dicuntur, quia veritatem Euangelicam *theoricè* agnitam, imò in qua se gaudere erant professi, negabant, odio habebant & persequebantur. Spiritus S. illorum mentibus sanè illuxit ad aliquam illuminationem, non verò ad persuasionem, Deum per Christum iis fuisse placatum.

XVII. Addit: *In primis verò istud memorabile est, quod defectionem istam Apostolus eo loco describit tanquam peccatum præ cæteris omnibus peccatis maximè horribile, cum tamen, si viro docto credimus, neque à Spiritu consolante atque sanctificante desciscant, neque persuasionem de morte Christi pro ipsis obita deponant, nisi falsam & temerè susceptam; quâ in re laudem potius merentur quàm vituperationem: neque vel remissionem peccatorum spernant, vel spem beatæ immortalitatis abjiciant, quæ nihil ad ipsos attinebat. Tum & de eo quid fiet, quod cùm Apostolus tantam esse peccati istius atrocitatem prædicet, ut impossibile sit eos ad pœnitentiam revocari, quia contempto ac veluti proculcato Christi sacrificio, non*

aliter servari possent, quàm si denuò pro illis crucifigeretur & exponeretur opprobrio? At vir doctus admirabilem illam rerum in Apostoli instituto connexionem dissolvit scilicet, fretus nescio qua jejunâ grammaticatione in particulam ἀνα, in qua it contra consensum omnium Interpretum & Theologorum, quotquot usquam sunt vel fuerunt inter veteres atque recentiores. Conferat, quaso, Lector, hunc locum cum altero qui habetur, Hebr. x, 26, 27, 28. *& in utrumque legat Calvini Commentarium. Videbit quid inter duos illos Theologos intersit.* At 1. Exceptio ista hausta à Remonstrantibus, quorum vitulâ hîc arat Animadversor, quicquid obtendat. 2. Si intelligantur verba Apostoli *absolutè*, & *subjectum* propositionis istius constituantur temporarii, non desinit peccatum de quo hîc sermo, esse *maximè horribile* præ cæteris, quamvis tales à Spiritu *consolante*, vel *sanctificante* non desciscant, à quo nemo desciscit. Satis, desciscant à Spiritu *illuminante*, mentem illorum convincente de veritate Euangelica, cor etiam tangente gaudio aliquo, sed evanido, prout serium, verbi gratiâ, sobrietatis præconium & commodorum ejus, ac incommodorum intemperantiæ repræsentatio interdum ebriosos etiam afficit amore aliquo sobrietatis, quamvis relabantur facile, occasione datâ ad ἀσωτίαν suam, ut aqua calefacta ad suum frigus, quia calor illi adventitius, frigus naturale. 3. Quasi verò peccatum talium desinat esse *maximè horribile*, quamvis persuasionem de morte Christi veluti pro ipsis obita non deponant, ob *lumen convictivum* quod habent, & ob *gustum* aliquem, quo affecti fuêre. De persuasione sanè ista, quod mors Christi pro ipsis obita sit, ne verbum quidem apud Apostolum, quod tamen prætermittendum non erat, si illud beneficium ipsis fuisset indultum. Non opus itaque, ut tales id deponant, quod nunquam habuêre; satis, eos deponere id quod habuêre, extinguendo *lumen convictivum*, & suffocando gustum & gaudium conceptum ex Euangelii doctrina. Supponitur etiam, persuasionem de morte Christi pro se obita verè conceptam & à Spiritu S. productam deponi posse. At ista persuasio fides est, & quidem justificans, considerata in potissimo actu suo. Non magis itaque ista persuasio deponi potest, quàm vera fides, quæ est semen incorruptibile, donum ἀμεταμέλητον, & perseverans, quia Christus est τελειωτὴς æquè ac ἀρχηγὸς fidei. 4. Imò, ne ex *hypothesi* quidem Animadversoris, tales persuasionem habere poterant de Christi morte pro se obita. nec enim *absolutè* pro ipsis obita erat, ut notum, quippe qui supponuntur esse non electi, nec *sub conditione* fidei, quia veram fidem nunquam habuêre. Nec magis si quæ de eo fuit opinatio in eorum animis, appellari debet vera *persuasio* aut fides, & cum *contradictione in adjecto*, *persuasio aliquatenus* talis, quàm opinatio illius qui naves omnes in Piræum appellentes suas censebat; vel

pistoris

piſtoris Pharaonis, ſibi ex favente ſomnii ſocii interpretatione fingentis dignitatis ſuæ inſtaurationem; vel ſtolida cogitatio, quam Micha fovebat animo, Deum ſibi fore propitium ex inſtitutione ſuæ ἐθελοπερισσοθρησκείας. Vituperationem ſemper merentur tales, ob luminis *convictivi* exſtinctionem, & graves pœnas. Servus enim qui novit voluntatem Domini ſui, nec facit, pluribus plagis cædetur. 5. Remiſſionem peccatorum omninò tales ſpernunt, quatenus ſpernunt doctrinam; in qua ſola traditur, & in qua eam tradi vident, amplexando & præferendo cum Demâ præſens ſeculum, præſentia magis ſpectando quàm futura, & pluris faciendo externam nimirum quietis, opum, honorum, & aliorum id genus ſine Euangelio poſſeſſionem, quàm poſſeſſionem Euangelii ſine illis. Prout hodieque doctrina de remiſſione peccatorum à multis ſpernitur, qui in Eccleſia ſunt, quando illi cum temporariis iſtis peccata ſua ſæpe non ſentiunt, ſed ſtupore & lethargo quodam corripiuntur, vel abripiuntur ab illecebris carnis & mundo. Nec tales ſpernunt remiſſionem peccatorum, quaſi nôrint eam ſibi deſtinatam, ſed ſpernunt & rejiciunt per ſuam apoſtaſiam doctrinam in qua traditur ratio ejus conſequendæ. Et cùm in doctrina iſta non offeratur iſta remiſſio niſi verè reſipiſcentibus & credentibus, iſti verò nec tales ſint, nec tales ſe eſſe ſentiant, haudquaquam poſſunt verum ejus ſenſum habere. An verò ob id non peccant? Imò maximè peccant. debent enim omni ſtudio anniti, media adhibere, ut reſipiſcant, & ut ſic donum iſtud remiſſionis peccatorum ſuum faciant. Nec enim illis cogitandum de *decreto* Dei, ſed de *officio* ſuo, nec de iis quibus id vel deſtinatum, vel non, ſed de promiſſione quæ omnibus reſipiſcentibus & credentibus hoc beneficium exponit; prout qui in navi cum plurimis naufragis cum fluctibus colluctatur, & funem projectum videt, non debet anxiè quærere, an funis ſibi projectus ſit & deſtinatus, ſed eum apprehendere. Si excipiat Animadverſor, eo ipſo remiſſionem peccatorum ad tales pertinere, ſub conditione, adeóque gratiam univerſalem conditionatam admittendam. Obſervandum, id tantùm inde ſequi, eam pertinere ad omnes eam apprehendentes. At quia & apprehenſio illa exigitur, & Deus ejus gratiam non omnibus facit, illis ſolis eam deſtinat & vult, quibus gratiam eam apprehendendi largitur. Conſequentia cæteroquin datur, ſi tales apprehenderent quod proponitur, futurum, ut ſalvarentur, ob connexionem antecedentis & conſequentis, quæ nunquam à nobis negata, ſed potius retorta; prout dici poteſt, ſi ſaxum ex ſe adſcenderet, id fore leve; ſi formica impleret Theatrum, eam fore majorem mole elephanto. Cùm verò in argumento noſtro conſequens locum habere non poſſit, niſi poſito antecedente, & antecedens poni non poſſit, niſi ab iis

Hh 2 qui

qui trahuntur à Patre; & qui sunt ordinati ad vitam æternam, sequitur, Deum salutem talibus duntaxat velle. In eo itaque temporarii isti semper peccant, quòd non faciant officium, quod est resipiscere, & per resipiscentiam quærere remissionem peccatorum. An Diaboli etiam non peccant, qui doctrinam de remissione peccatorum per doctrinam Euangelii omni modo oppugnant, quamvis illa ad eos nihil planè attineat? An qui conspuunt & conscindunt literas & diplomata regia, gratiam subditis offerentia, pœnam non merentur, quamvis beneficium literis illis contentum ad eos non pertineat? Quod verò de remissione peccatorum dictum, applicandum etiam ad *spem beatæ immortalitatis*. Abjicere sanè doctrinam & deficere ab ea, de qua convictus es, eam esse viam ad immortalitatem, propter externa vel illicia vel terriculamenta, maximè horribile crimen est. Tales etiam nec nôrant, nec debent nôsse, eam nihil ad se pertinere. Scire verò debent, eam pertinere ad omnes resipiscentes, & suum officium esse resipiscere, Deo verò relinquere arcana suæ Electionis. Et idem nodus expediendus Animadversori, qui vult omnibus incumbere τὸ credere, Christum pro se esse mortuum. At quum Deus fidem velit esse tantùm *electorum* suorum, nec illa aliunde haberi possit, quî omnes scire possunt, an Deus velit donum istud in se operari, & an sint ex numero electorum? Annon ibi Animadversor vult homines debere hærere in præstatione officii, eventum verò Deo committere? Idem etiam & hîc occupandum ab istis temporariis. 6. Falsum, omnino Apostolum supponere, Christum semel pro hominibus istis crucifixum fuisse, dum inquit, Tales ἀνασταυροῦν ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, & innuere, eos servari non posse, nisi denuò pro illis crucifigatur, quod nec verba Apostoli docent, nec verborum vel rerum connexio (quam fingit Animadversor, non probat) nec ratio patitur. Nec enim sermo de remedio necessario talibus ad sui instaurationem, sed sermo de solo eorum crimine, quod tales sibi crucifigant Filium Dei; hoc est, id iterum faciant, quantum in se est, quod semel fecêre Judæi, contumeliis & probris Christum afficiendo per apostasiam suam, recedendo à doctrina Euangelii, & eam insectando, idque in suam perniciem. Et sanè ἐπεξηγητικῶς subjicitur, quid sit ἀνασταυροῦν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, nimirum eum παραδειγματίζειν, publicè traducere, & velut piaculum aliquod aut victimam odii publici proponere. Et sanè verbum posterius hîc est ἐξηγητικὸν prioris. Tales ad pœnitentiam revocari, impossibile esse, ab Apostolo dici, ἐξαγώνιον, tales etiam contemnere ac proculcare Christi beneficium, patet, haudquaquam verò, ut sibi destinatum. Remedii itaque istius inculcatio, & *admirabilis* illa quam fingit Animadversor, *rerum connexio*, merum figmentum est, alienum planè & à verbis

&

& à ſcopo Apoſtoli, qui ſimpliciter negat, tales poſſe revocari ad pœnitentiam, gravitate criminis illorum deſignatâ, quod ſibi denuo crucifigant Chriſtum, & eum ludibrio exponant. 7. An verò expoſitio noſtra apposita ſit, quæ à nobis propoſita fuit p.1728. 1722. ſuper verbo ἀνασταυροῦν & ſuper ſenſu, quo tales dicuntur Chriſtum ἀνασταυροῦν ἑαυτοῖς, an verò jejuna duntaxat ſit *grammaticatio*, tametſi ex Scriptura ipſa firmata, Lectoris æqui judicium erit, hîc enim Animadverſor judex ſedere non poteſt. Compendioſa ſcilicet confutandi ratio, contemptus eſt & ſupercilium. 8. Me hîc ire contra conſenſum *omnium interpretum & Theologorum, quotquot unquam ſunt vel fuerunt inter veteres atque recentiores* (ſi reverâ id facerem, quod tamen nunquam probatum dabit) haudquaquam mirum videri deberet Animadverſori, cui ſolenne, ab omnibus paſſim recedere, & ea fingere quæ nemini Orthodoxorum unquam cogitata vel ſcripta. Imò gratulari ſibi deberet, ſegregi ſegregem accedere, niſi ſibi ſoli indultum putat τὸ νοσφίζεσθαι, & nolit etiam hîc ſibi aliquid mecum commune eſſe. Mirâ verò ſui & Lectoris fiducia hoc ſplendidè aſſeverat, quum tamen plurimorum hujus loci Interpretum ne corticem quidem viderit unquam, nedum ſenſum nôrit, ut qui laborum aliorum contemptum potius profitetur, quàm lectionem, paucis exceptis, quos ſibi faventes credi vult. Intereà, ſi humana auctoritate, quam in toto hoc Opere unius compendii causâ defugimus, pugnare vellemus, nube Interpretum hîc obruere poſſemus Animadverſorem, qui hîc pro nobis faciunt, & hunc locum juxta nobiſcum interpretantur de temporariis, qui dona duntaxat communia habent, haudquaquam verò ſalutaria, & deficiendo ab illis graviter peccant, donec creſcente Dei judicio plenum in Spiritum S. peccatum admittant. Horum verò inſtaurationem impoſſibilem eſſe, ut qui eò impietatis progrediuntur, ut cum Judæis Filium Dei velut probro & contumeliæ exponant & traducant, ſed in ſuam perniciem; Talibus itaque Apoſtolum horrendum judicium denuntiare, & eo ipſo Hebræos ab hoc crimine deterrere velle. Et ſanè Interpretes multi verba illa Apoſtoli ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ in *ſenſu cauſali* accipienda cenſent, ut cauſa reddatur impoſſibilitatis reſtitutionis ὅτι ἀνασταυροῦσι καὶ παραδειγματίζουσι τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καθ' ἑαυτῶν, adeóque eo deſignari ſcelus iſtorum hominum, non verò remedium quod illis inſtaurandis neceſſarium foret. Conſulat Lector Interpretes Orthodoxos pleroſque, & judicet de eorum vel conſenſu vel diſſenſu. Nos enim allegationibus humanis eum non morabimur, feſſum ſatis & enecatum propemodum iis quas in Animadverſoris Opere frequentius penè divinis, luculentius ſanè & magis anxiè pertractatas, paſſim reperit. 9. Loci ad Hebræos x. ſenſum eundem

esse, fatemur, adeóque nec illum magis quàm istum qui exstat, Hebr. VI. favere Animadversori, quod proclive nobis foret demonstrare, si compendio non studendum nobis censeremus. Cùm vel inprimis satis habeat Animadversor id affirmare, adeoque affirmationi simplici simplicem hic opponere negationem sufficiat. Vbi verò vires suas in loco isto periclitari volet, habebit me sibi obsequentem & Αὐδον εἰς πεδίον. Calvini commentariorum prolixam discussionem ob causam datam prætermittimus, quamvis eum in summa rei pro nobis facere haudquaquam nobis operosum esset demonstrare. Sed præstat in divina auctoritate, & quæstione *juris* subsistere. Illa una rem decidit. Quid cæteroquin intersit inter Maximum istum virum, & me, sine monitore toto animo agnosco, nimirum illum fuisse summum Theologum, & eximium Dei servum, me inter minimos, & ex minimis esse. Consensum cæteroquin doctrinæ nostræ cum doctrina Calvini longè majorem in hoc argumento esse, quàm Animadversoris præter apertissima & plurima Calvini dicta, & totam doctrinæ ejus ἁρμονίαν & texturam, vel solæ Adversariorum criminationes docent, qui ob istam quam tradimus de Prædestinatione doctrinam, potissimùm nos *Calvinianos* appellant, & eo nomine Calvinum acerbè flagellant. Peculiaris verò, quam publico exhibendam confidimus, operæ erit, id ex ipsis sanctissimæ memoriæ Viri commentationibus & scriptis demonstratum dare.

XVIII. His observatis constabit Lectori candido de primi Erotematis vel firmitate vel futilitate quod 1. Fingit initia veræ sanctificationis & consolationis in temporariis, non probat. 2. Fingit falsum fundamentum illis substratum, *persuasionem*, & quidem cum contradictione in adjecto, *aliquatenus* tantùm talem, Christum pro ipsis esse mortuum, de quo ne verbum quidem habet Apostolus. 3. Fingit, persuasionem vel opinionem potius quam habent tales, à Spiritu Dei profectam esse, quam tamen eventus docet esse falsam, nec Christum pro talibus verè esse mortuum, adeóque tale quid Spiritum S. authorem habere non posse. 4. Vniversalitatem gratiæ non probat, & *ignoratione* apertâ *Elenchi* peccat, cum agatur hîc disertè de vocatis per verbum, innumeri verò ita vocati non sint. Nec excipi potest, satis esse, id de aliquibus non electis probare. Aberratur enim semper à scopo quæstionis & ab ejus statu, qui est agere de Vniversali gratia, quæ sententia vel probanda erat vel deserenda. 5. Imò tota ista disputatio & ducta ex hoc loco & ducta ex loco ad Hebr. x. ab Animadversore à nobis verbo confutari posset, si cum multis Interpretibus dicamus, agi hic ab Apostolo de Filiis Dei, & Electis, non quòd sit futurum unquam, ut tales deficiant, sed id proponi ne defi-

deficiant. Et sanè nihil obstat, quominus cum Interpretibus aliquot participium παραπεσόντας interpretemur *conditionaliter*, subintellectâ conditione, quod Græcis in isto loquendi genere solenne, & id resolvamus in phrasin istam ἐὰν παραπέπτωσι, vel ἐὰν παραπεσῶσι, si *prolabantur*, vel si ita prolabi eos contingat. Qualia loca in Scriptura non infrequentia sunt, Filios Dei sub gravissimis comminationibus dehortantia à peccatis etiam illis, in quæ tamen, ne incidant, divina intercedit gratia, adeò ut illæ ipsæ minæ sint medium potens, cujus interventu, Deus eos continet in officio, & impedit illorum lapsum. Quæ interpretatio etiam ex eo confirmari potest, quod Apostolus de Hebræis, quibus talia proponit, addat immediatè v. 9. *Sed persuasimus nobis de vobis meliora istis, & cum salute conjuncta, etiamsi ita loquamur.* Sive itaque *subjectum* Aphorismi Apostolici cum Animadversore hîc constituamus *temporarios*, sive cum aliis *electos*, sive συγχωρητικῶς respondeamus, sive ἀρνητικῶς, nihil plane pro causa Animadversoris ex verbis istis Apostoli exsculpi potest.

CAPUT III.

Vindiciæ Responsionum ad II. Erotema.

An ex verbis Iohannis 1 Joh. v. 9, 10, 11, 12. *probari possit doctrina de Gratia Vniversali?*

BREVIARIUM Capitis tertii.

INnutilis repetitio notata, & oscitantia in describendis verbis Ioannis. Ignoratio elenchi observata. Verba Animadversoris retorta. Particularitas gratiæ ex iis ostensa. Ἐξαγώνια *multa proposita. Qui non credentes Deum accusent mendacii. Retorsio verborum Animadversoris contra gratiam universalem. An omnes dici possint rejicere Filium & vitam. Aliud, vitam rejicere, aliud, non habere. Sensus verborum Iohannis ostensus. Quæ ex iis haberi possint, expensa. Elenchus divisionis notatus. Falsæ Animadversoris suppositiones. Qui increduli Deum faciant mendacem. Exceptio de morte conditionali confutata. An Diabolus etiam Deum non faciat mendacem. Contradictio Animadversoris notata. Iohannem loqui de credentibus ostensum. An Deus testetur omnibus vocatis per verbum, Christum ipsis esse destinatum Mediatorem. Ordo observandus in actibus qui exiguntur à vocatis.* Testimonii *distinctiones observandæ. Aliud* commune, *aliud* singulare, *aliud* propositum, *aliud* receptum. *Neminem nisi electum vitam habere posse probatur. An Deus omnibus dederit vitam in Filio, vel absolutè vel sub conditione. An* τὸ ἡμῖν *non sit expendendum apud Iohannem. An Iohannes se ibi consideret ut electum, an ut hominem. Iohannem de electis loqui demonstratum. Peccatum incredulorum in quo consistat. Falsa suppositio de peccato incredulorum. An sub conditione vita data incredulis. Ordo observandus incredulis. Absurdæ assertiones Animadversoris. An aliquis statuere debeat se non esse electum. Christum esse Redemptorem omnium*

&

& solorum electorum. Euangelium esse bonum nuntium παντὶ τῷ πιστεύοντι, excludit non electos. Qui offeratur salus non electis. An illis quâ talibus possit offerri. Calvini locus eximius de fine propositi Euangelii reprobis. An oblatio salutis fiat hominibus quâ talibus. Ordo decretorum à Remonstrantibus & Animadversore constitutus idem. Pronominis observatio defensa.

I. SEcundum *Erotema* à Dissertatore propositum, à me acuratè excussum & confutatum habet Lector Exercitat. Part. III. à pag. 1732. ad pag. 1738. Quid ad mea reponit Animadversor? 1. Verba Johannis repetit ex 1 Johan. v, 9, 10, 11, 12. Quâ repetitione tamen haudquaquam opus erat, nec enim ea à nobis vel ignorata, vel negata. Nec ita oscitanter exscribenda erant verba Spiritus S. ut illi affingeretur repetitio inanis: *Porrò hoc est testimonium Dei quod testificatus est de Filio suo*, quum prius jam id expresserit: *Quoniam hoc est testimonium Dei quod testificatus est de Filio suo.* Quâ ille aget religione in humanis dictis describendis, qui in divinis ita negligenter versatur! II. Addit, se eum locum ita intellexisse, ut existimaret, *testimonium quod de Filio Deus ipse perhibuit, in eo consistere, ut testaretur, eum esse ipsius Filium Messiam promissum à Prophetis, vitæ æternæ auctorem omnibus credentibus, adeò ut nihil ab hominibus requiratur, ut Filii, & unà cum eo vitæ æternæ sint compotes, nisi ut eum pro tali agnoscant, & in eo tribuant ipsi Patri gloriam veracitatis: Eos qui credunt, isti Dei testimonio locum dedisse, atque intra se in animum induxisse, & in ea re non ore tantùm, sed etiam mente atque animo Deo laudem illam tribuisse quam merebatur. Eos qui non credunt, Deum accusare mendacii, quia habent pro falsò id quod de Filio testificatus est. Eos qui credunt, quia sic Filium recipiunt pro Filio Dei, & Messiâ, & auctore vitæ æternæ, recipere unà vitam æternam, quia in Christo inclusa est tanquam in causa & unica & minimè dubitabili. Eos qui non credunt, ideò quia Filium rejiciunt, rejicere pariter vitam,* &c. *Cui bono* verò ista omnia! Nec enim regnum quod hîc exercet Animadversor, me absterret, quominus ut antehac, sic & in posterum optimo sensu ista phrasi utar. An 1. A me negatum, testimonium quod de Filio Deus ipse perhibuit, in eo consistere, *ut testaretur eum esse ipsius Filium, Messiam promissum à Prophetis?* At hoc disertè à me positum. An etiam à me negatum, eum esse *vitæ æternæ auctorem omnibus credentibus*? Id verò passim non minus à me affirmatum. 2. *Nihil ab hominibus requiri, ut Filii, & unà cum eo vitæ æternæ sint compotes, nisi ut eum pro tali agnoscant, & in eo tribuant ipsi Patri gloriam veracitatis*, sano sensu sumptum difficultatem etiam non habet, nec inter nos controversum est. Quia tamen hoc requiritur, quod nonnisi illorum est, & esse potest, qui sunt ordinati ad vitam æternam, & quos Pater trahit, nec Filii nec una cum eo vitæ æternæ compotes

potes esse possunt ulli alii, nisi electi. An etiam de iis quibus Deus Pater Christum nec revelavit unquam, nec revelare per ætatem potuit, dici potest, nihil ab illis requiri nisi ut Filium agnoscant, & in eo tribuant Patri gloriam veracitatis? An hoc docet τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ? Hoc ipsum itaque semper particulare manet, unde de hominibus hîc *indefinitè* loqui cogitur ipse Animadversor, nisi verò *universaliter* ita Filium omnibus propositum dicat, non concludit institutum suum de Gratia universali, nec hoc Erotema etiam quicquam ad ejus probationem facit. Nec quamvis ad vocatos omnes per verbum hoc testimonium pertinere diceremus, sequeretur, id universaliter ad omnes & singulos homines pertinere, adeóque gratiam istam esse universalem. 3. Eos qui credunt, ut oportet, isti testimonio Dei locum dedisse, & in ea re, non ore tantùm, sed & mente & animo Deo laudem tribuisse, quam merebatur, ἐξαγώνιον est, nec quicquam facit ad rem nostram. Talibus enim testimonium istud cum invitatione eos salvandi proponi, constanter professi sumus. 4. *Eos qui non credunt, Deum accusare mendacii, quia habent pro falsô id quod de Filio testificatus est*, nos haudquaquam ferit. Id enim faciebant ii ex vocatis, qui credebant jam olim, Christum non esse Filium Dei, nec ab eo missum in carnem, ut Messiæ munus fungeretur, quamvis Deus disertè id testatus fuisset è cœlo Matth. III, & XVII. Credebant verò, Christum esse Pseudoprophetam, hostem Dei, Mosis, Legis & Sabbathi, emissarium Beelzebub, quas blasphemias quandoque eructabant. 5. Nec sequitur, si credentes plus credidêre, Christum nimirum suum esse Mediatorem, non credentes, quibus Deus hanc gratiam facere noluit, in eo Deum accusâsse mendacii, vel Deum illis esse testificatum, Christum esse ipsorum Mediatorem & eum pro ipsis mortuum esse, de quo quippe ne cogitabant quidem. Illi equidem qui credunt, & priorem actum edunt & posteriorem, electi quippe, aliàs non crederent, qui non credunt, non ideo rei peraguntur quod posteriorem actum non edant, quippe cui locus non est ante primum actum, sed quod primum actum non præstant. Quandiu verò in hoc statu aliquis est, posterior actus ab eo non exigitur, quemadmodum à non pœnitente, hoc est, à non agnoscente vel non deflente peccata sua fides non exigitur. Eos etiam qui credunt, recipere unà vitam æternam, nemo in dubium vocat, & ista omnia ἀπροσδιόνυσα. 6. Si verò vita æterna in Christo inclusa est, tanquam *in causa unica*, vita æterna illorum esse non potest, quibus non placuit Deo ullo modo revelare Christum, in quo inclusa est, nec Deus illos salvari voluit. 7. Eos qui non credunt, ideò quia Filium rejiciunt, rejicere pariter vitam, utique de omnibus dici non potest, quia illi non possunt dici rejicere Filium,

quibus ille nec oblatus eſt, nec offerri per ætatem potuit, adeóque hoc ipſum univerſalem gratiam non probat. Nec Johannes dicit, tales vitam rejicere, ſed *vitam non habere*. Iſta verò diverſiſſima ſunt, illi enim etiam *non habent* Filium, quibus Filius nunquam revelatus eſt, haudquaquam tamen dici poteſt illos rejeciſſe Filium. Nec magis dici poteſt, eos rejeciſſe vitam, ideo quia rejiciunt Filium. Et ſanè tales non judicabuntur ex Euangelio, ſed ex Lege. Adde, eos qui non credunt ſimpliciter, Chriſtum eſſe Filium Dei vel Meſſiam, dici poſſe aliquo modo rejicere vitam æternam, non quod Filius illis ſit deſtinatus ad ſalutem, ſed quia id averſantur, ſine quo vita haberi non poteſt. Sic verbi gratiâ, ſi Medicus eximius urbem aliquam ingrederetur, quamvis nollet ægris omnibus curandis manum admovere, & ſperneretur ab aliquibus ex illis, nec ab iis haberetur pro Medico, ſed pro impoſtore, tales poſſent dici rejicere reſtitutionem ſui, eo quod ſpernerent illum, ſine quo nemo curari poſſet. Quamvis de phraſi Animadverſoris laborandum nobis non ſit, ſed de phraſi tantùm Johannis qui id non dicit quod hîc illi affingit Animadverſor.

II. Addit Animadverſor: Se ex iſtis Erotema hoc confeciſſe: *Quum Iohannes dicat, eos qui non credunt Dei teſtimonio, ipſum facere mendacem, hoc eſt accuſare mendacii, teſtimonium autem illud in eo poſitum ſit, quod illis Deus vitam æternam dedit in Filio, quæritur, quomodo Deum faciant mendacem, ſi id illis non teſtatur; ſi teſtatur, quomodo verum non eſt*? Obſervet Lector. 1. Hunc verborum Iohannis duntaxat ſenſum eſſe, teſtimonium quod teſtes & cœleſtes & terreſtres de quibus ſermo v. 7, 8. perhibuêre de Chriſto, omni acceptione digniſſimum eſſe, divinum quippe non humanum. Quale verò illud eſt? Ieſum Nazarenum eſſe Dei Filium & Servatorem unum omnium in ſe credentium vel credituorum, nec ſalutem vel vitam poſſe haberi in alio, vel alio medio, eſſe enim eum *qui venit per aquam & ſanguinem*, hoc eſt, vel qui aquam & ſanguinem ex latere ſuo fudit, vel qui res ſignatas per *ablutiones* & *ſacrificia* legalia in ſe exhibuit, hoc eſt, & expiationem peccatorum pro nobis, & eorum ablutionem in nobis, vel quia duo Sacramenta, aquæ unum, ſanguinis alterum inſtituit. Credentes etiam huic teſtimonio, & Chriſtum verâ fide amplectentes non tantùm habere promiſſionem vitæ, ſed iam arrham, guſtum, & principium quoddam ejus in ſe ipſis. Eum verò qui Chriſtum pro Salvatore non habet, nec cenſet vitam per eum, & nonniſi per eum haberi poſſe, quantum in ſe eſt, Deum facere mendacem, vel in dubium vocando, vel negando illud Dei teſtimonium quòd perhibuit de Filio ſuo. Quo teſtimonio conſtat. 1. *Vnde* nobis in morte conſtitutis ſit vita æterna? Nimirum à

Deo.

Deo. 2. *Qui* ea nobis obtingat? Quod *detur*. 3. *Per quem?* Per Filium, imò *in quo* sit ut in fonte, & extra quem haberi non possit. 4. *Quibus?* Nimirum nobis actu in eum credentibus, quos vocat *dilectos* & *filiolos suos*. Omnes ergo qui credunt in Filium, & eum habent pro suo Servatore, habent vitam hîc in fiducia & spe, habituri aliquando reipsâ. Qui verò non credunt in Filium, nec eum pro Authore vitæ vel salutis habent, eos vitam nec habere, nec habituros. Cur verò hæc à Johanne scripta ita sollicitè? Versus 13. causam ejus rei subjicit, qui versus ad præcedentes pertinet, & cum iis connectendus erat ab Animadversore. Sed quia vidit, sic argumentationis suæ imbecillitatem clarè nimis constituram esse, *per fallaciam divisionis* comma illud prætermisit, & à reliquis sejunxit. *Hæc scripsi vobis*, inquit Iohannes, *qui creditis in nomen Filii Dei*, *ut sciatis vos vitam æternam habere*, *& credatis*, hoc est, credere pergatis, *in nomen Filii Dei*. Ex quo constat, quibus sit destinatum & testimonium istud, & res testimonio confirmata, & salutaris ejus fructus, quod evertit planè universalem Christi destinationem, & missionem. 2. Hinc etiam patet, quo jure locum istum ad dogma istud suum detorqueat Animadversor. I. Supponendo, Deum testimonium istud de Filio universale reddidisse, quod falsum, nec enim de eo quicquam ἐν τοῖ γνωσῷ. Quum verò vita tantum in ipso sit, & nonnisi per fidem in ipsum haberi possit, utique quibus testimonium illud nunquam revelatum fuit, illi nunquam potuêre salvari. II. Supponendo, etiam testimonio illo revelato omnibus, quod tamen falsissimum, ullum mortalem potuisse id excipere, ut oportet, vel per id salvari, cui Deus gratiam fidei largiri noluit. III. Supponendo, testimonium illud esse, Christum esse Salvatorem omnium omninò hominum sub conditione fidei, quum illud potius sit, Salvatorem illum esse omnium & solorum & actu in se credentium vel certò crediturorum ex Dei singulari dono, sine quo quippe nemo eo unquam ad salutem potiri potest. IV. Supponendo, eos Deum non facere mendacem, qui non credunt simpliciter, vel Jesum Nazarenum esse Filium Dei, vel eum *venisse per aquam & sanguinem*, hoc est, exhibere res signatas per *aquam*, vel lustrationes legales, & per *sanguinem*, vel victimas & sacrificia vetera ἱλαστικὰ; uno verbo, eum esse Salvatorem, & vitam in ipso esse, & in eo tantùm. Non itaque impii & increduli Deum mendacem facere dicuntur à Johanne quod non credant, Christum pro se esse mortuum, sed quod non credant superiora de Christo. Imò illi mendacem Deum facerent, si crederent Christum pro se esse mortuum, quùm nec *absolutè* pro iis mortuus sit, ut patet, nec *sub conditione*, quippe quam nec habent, nec habituri sunt, nec habere possunt unquam & quam Christus moriens novit eos

nec habere, nec habituros esse. Et frustra supponitur, Christum pro ipsis moriturum fuisse, si eam haberent, eo ipso enim, quo Deus noluit illis gratiam dare, ut eam habeant, & illi eam ex se habere non possunt, & tamen voluit vitam ab isto dono suspendere, tales servari noluit, adeóque & Christus pro iis mori inutiliter noluit. Annon etiam Diabolus, quantum in se est, Deum mendacem facit, persuadendo innumeris, nec Jesum Nazarenum esse Filium Dei, nec Salvatorem, nec vitam in ipso esse, etsi illi nec Filius, nec vita sint destinata ullo modo? v. Supponendo, Deum illis dedisse vitam in Filio, qui non credunt Dei testimonio, quod implicat *contradictionem in adjecto*, si enim dedisset eis vitam in Filio, dedisset etiam iis fidem in Filium: Iohannes verò non de non credentibus in Filium, sed de credentibus disertè loquitur, quod *nobis* dedit vitam, hoc est credentibus, quos vocat supra τεκνία, ἀγαπητοὺς, & quos dicit vers. 13. πιστεύοντας εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Testatur itaque Deus multis externè tantùm vocatis per verbum, Iesum Nazarenum esse Filium suum, & Mediatorem credentium, & omnes actu credentes in eum salvandos, sed non testatur illis, eum omnibus & singulis externè quoquomodo vocatis esse destinatum in Mediatorem, ob vocationem antecedentem ad resipiscentiam, sine cujus præstatione non datur vocatio ad fidem, & ob ordinem necessariò observandum inter actus varios fidei. Nemo sanè ad hunc actum vocatur, ut credat Iesum Nazarenum esse suum Mediatorem, antequam verè credat, eum esse Mediatorem omnium credentium. Nemo utique vel confidere vel credere poterit, aliquem sibi Medicum esse, vel fore, nisi credat prius, eum Medicum esse, & artis medendi peritum. Imò quia ut credentium tantùm Mediator proponitur, non proponitur ut Mediator illorum, qui nec ex se credere possunt, & quibus Deus credendi gratiam largiri nullo modo vult.

III. Quæ verò responsionibus meis opponit hîc Animadversor? I. *Multa inutilia* à me responsa dicit. Hoc verò arbitro mihi haudquaquam standum. II. Me dicere, inquit, non credere Dei testimonio de Filio, nihil aliud esse, quàm non credere, Christum esse missum in carnem, nec eum esse Mediatorem, non verò, Christum pro se esse mortuum. Id verò eo impugnat, quod Apostolus *disertè* dixerit, *testimonium illud in eo positum esse, quod vitam æternam nobis dedit, quodque hæc vita est in Filio, adeo ut quicunque testimonium illud recipit, quod Deus perhibet de Filio, vitam æternam habeat, & quasi vitam quisquam habere posset, nisi pro ipso Christus mortuus esset.* Atqui I. Testimonium illud Iohannis distingui debet in *commune* & *singulare*. *Commune*, quod Deus testatur omnibus per verbum vocatis, Iesum esse Filium suum, & *venisse per aquam & sanguinem,*

&

& illum esse audiendum, & omnes in eum credentes servandos. Et hoc est testimonium Dei quod testificatus est de Filio suo in baptismo & transfiguratione Matth. III. & XVII. *Singulare* est, quod Deus testatur tantùm singulis credentibus, id non proponendo duntaxat foris, sed etiam in illis producendo intus, quo testatur eorum cordibus, se illis dedisse vitam in Filio. Vel distingui potest testimonium *propositum* à testimonio *recepto*. Testimonium testificatione Dei externa *propositum*, est, Iesum Nazarenum esse Filium suum, & servatorem omnium credentium. Testimonium *receptum*, est, testificatio Dei interna quam sentiunt Filii Dei in cordibus suis, de vita æterna, sibi data per Filium. Et hoc est testimonium quod, qui credit, habet in se ipso, de quo sermo versu. II. Et sanè solus qui credit actu, hoc testimonium in se habet. Quod testimonium cum priore non est confundendum. Vnde τὸ ἡμῖν disertè habet Iohannes, & restringit id testimonium ad credentes. 2. Extra controversiam est, eos qui testimonium illud recipiunt, vitam æternam habere, quum verò nemo id recipere possit, nisi Electus, cui Deus gratiam id recipiendi dat, certum, neminem, nisi electum, vitam æternam habere posse. 3. Nec quæstio hîc est, an aliquis vitam æternam habere possit, pro quo Christus mortuus non est, sed an vel omnibus Deus vitam æternam proposuerit, vel media sufficientia dederit eam consequendi, vel an Christus pro omnibus mori voluerit. 4. Adde illud, *quod Deus nobis dedit vitam in Filio*, vel *universale est*, & ad omnes ac singulos mortales pertinet, vel *particulare* est, & pertinet tantùm ad Electos. Si prius, omnibus saltem proponi debuisset, quod haudquaquam factum, cum sine ejus propositione non possit non esse inutile istud beneficium in æternum. Si posterius, nihil id facit pro gratiâ universali. Si omnibus etiam Deus *dedit* vitam in Filio, vel *absolutè* eam dedit, vel *sub conditione fidei*. Non prius, ut fatebitur Animadversor, sic enim omnes actu vitam haberent; Si posterius, illis non dedit vitam, qui non credunt, nec possunt credere ob impotentiam credendi invincibilem per naturam. Nec dare voluit, nisi volitione evanidâ & inani, quam volens novit nunquam illis profuturam, quibus eam voluisse dicitur sub ista conditione. Quibus verò dedit vitam in Filio, illi revera ejus spem imò fiduciam hîc habent, & eam actu reipsâ aliquando sunt habituri, & in iis vita gratiæ exibit in vitam gloriæ.

IV. Addit: Me dicere, *Iohannem loqui diserte de se, & Electis aliis Dei Filiis, quia ait Iohannes* ἔδωκεν ἡμῖν? Quid opponit? *Quasi*, inquit, *illa observatio* τῦ ἡμῖν *non esset omninò futilis, quasi in eo Apostolus se consideraret ut electum, non verò ut hominem*. At I. Nihil verius ista observatione, illos enim intelligit Iohannes, qui in eodem secum erant ordine, adeóque qui electi

Dei Filii erant, quos v.19. dicit, nosse se *ex Deo esse*, & *esse in Christo* v.20. An verò prædicata ista communia sunt & omnium ac singulorum hominum, imò hominum quà talium? Annon etiam disertè illos designat, quos opponit *mundo?* 1 Ioh. III,1. An verò mundus non constat ex hominibus? Imò illos intelligit, quibus Deus actu *dedit vitam æternam*, quoad certam de ea fiduciam, & vividum ejus sensum, quod sanè non nisi credentibus actu, adeóque nonnisi Electis convenit. An ergo hoc futile? 2. Certum, Apostolum se considerare ut credentem, testimonium quippe habentem in se suæ Electionis & persuasionem de vita æterna, ut sibi per mortem Christi acquisitâ. Nec quicquam reverâ futilius, quàm Iohannem se consideràsse ut hominem. An enim in eo potest esse argumentum consolationis? Et an *vitam æternam dedit* Deus omnibus & singulis hominibus? Si etiam Iohannes se consideravit ut hominem, Deus dedit vitam æternam hominibus, ut hominibus, quod est contra ipsum Animadversorem, qui vult Deum dedisse vitam non hominibus *reduplicativè* quà talibus, sed *specificativè* (ut liceat βαρβαρίζειν cum scholis) quà credentibus. Consideravit se ergò Johannes non ut hominem simpliciter, sed ut hominem credentem. Homo verò credens necessariò electus est, quùm ex una Electione fiat ut sit credens. Act. XIII, 48.

V. Addit; *Quasi incredulorum peccatum in eo consistat, quod non credant Redemptorem, & vitam datam esse electis, non verò sibi, quod est longè absurdissimum*, inquit, *nec enim id ab illis unquam exigitur. Hoccine postulat Euangelium à non electis, ut credant, Christum esse Filium Dei, Messiam Redemptorem electorum solorum, in quo nihil quicquam habeant, an verò ut eum, pro suo Redemptore, proque Authore vitæ suæ agnoscant & amplectantur.* At 1. Supponitur, in eo tantùm peccatum incredulorum à nobis constitui, constituitur verò etiam in eo, quod vel Christum absolutè non habent pro Dei Filio, vel pro Messia, vel quod axioma, omnes credentes in ipsum servandos, censent esse fabulam, & Euangelium, delirium. Vt verò increduli diversi ordinis sunt, sic & peccatum, quod illis imputatur, diversum est. Sufficit verò, eos non credere, quod postulat ab illis Euangelium, nimirum, Christum esse redemptorem omnium & singulorum credentium. 2. Supponitur, non probatur, peccatum incredulorum in eo esse, quod non credant Redemptorem & vitam sibi datam esse: At falsum crederent, ex sententia Animadversoris ipsius, si crederent vel vitam vel Redemptorem incredulis data esse, quippe quæ non data nisi credentibus. Si excipiat, ea illis etiam data esse, si crederent. Certum, connexionem dari, si enim crederent, jam essent Electi. connectuntur enim fides & vita, ut electio & vita. At quia nonnisi sub hâc conditione vita data & Redemptor, illis ista non data,

data, quibus conditionis gratia non data. 3. Ordo observandus, incredulis, agenda pœnitentia, pœnitentibus credendum, Jesum Nazarenum esse Dei Filium & Messiam, vel Mediatorem, & omnes in eum credentes servandos. Hæc omninò credenda, antequam jubeatur ullus credere, Christum esse suum Mediatorem. Quia verò increduli priora illa non credunt, necessariò incredulitas ista illis imputatur in peccatum, quum illa verissima sint, quamvis ea nunquam credant. Verum verò non est, Christum illis esse datum, vel vitam, cùm non sint in ordine eorum quibus datus est. 4. An in eo etiam nulla ratio peccati, non credere, Redemptorem & vitam esse data electis, & doctrinam de Electione proscindere? Annon absurdissimum, istud etiam ab illis non exigi, & inter credenda non esse? Annon proponitur in Euangelio, & ab ipso Animadversore, vitam esse omnium & solorum credentium, adeóque omnium & solorum Electorum Dei? An enim alii vel credunt, vel sunt credituri, vel credere possunt eâ potentiâ quæ hic exigitur, præterquam ordinati ad vitam æternam? An verò hoc inter credenda non est? Sin inter ea est, peccant utique qui id non credunt. 5. Supponitur, non electos statuere debere, se esse non electos. At nemo hoc debet statuere dum vivit, nisi qui sensit se peccare in Spiritum S. quia Deus diversas horas habet homines ad se vocandi & trahendi, & sæpè sextâ horâ trahuntur, qui non tertiâ, sæpè nonâ qui non sextâ, sæpè undecimâ qui non nonâ. Omnes itaque debent electionis & reprobationis arcana Deo relinquere, & officium facere, pœnitentiam agere, credere, Christum esse Filium Dei, & Redemptorem, & omnes in eum credentes servandos esse, & conari hoc ordine progredi ad actum ultimum. 6. In genere certum, omnes qui audiunt verbum, debere statuere, Christum esse Redemptorem omnium & solorum credentium, adeóque, quum nemo credat nisi electus, omnium & solorum electorum, suarum *ovium*, non canum, non hircorum, populi sui, non extranei, civitatis Dei, non diaboli, in quo beneficio partem nullam habent reprobi quoad beneficia salutaria, quippe quod scriptura tradit Ioh. x, 15, 16. & XVII, 9, 18. Rom. VIII, 33, 34. & passim alibi. Quibus enim Christus datus Redemptor, illis omnia cum eo traduntur, & contra tales nulla est accusatio, quod non est nisi electorum. Et falsum, ac τὸ ἐν ἀρχῇ, Euangelium postulare à non electis, ut Christum *pro suo Redemptore, & pro Authore vitæ suæ agnoscant*. Quum enim tales sint increduli, & necessariò quidem, & Christus tantùm sit Redemptor credentium, & tantùm Author vitæ talibus, secundùm ipsum Animadversorem non electi, id sibi tribuere non deberent, si scirent se non electos esse. A nemine itaque hoc postulatur, præterquam à pœnitente actu.

VI. Addit,

VI. Addit, 1. Se à me ad Calvinum remitti, qui hoc in genere de Euangelio interpretetur, istud verò nihil aliud esse, quàm bonum nuntium vitæ per Christum mortuum partæ παντὶ πιστεύοντι. 2. Alia Calvini verba citat, ex quibus in fine colligit, eum salutis oblationem in Euangelio communem facere electis & non electis, non quà tales sunt, sed quà sunt homines, quibus sese sub ea σχέσει annumeret. 3. Convitium mihi dicit, quod susque déque habeam, dummodò ad silentium redactus esse non videar, & τὸ *nos* urgeam. At 1. Ad Calvinum sanè à me ablegatus Animadversor, sed *argumento* duntaxat *ad hominem*, quia illius authoritate ipsi pugnare solenne potius, quàm Scripturæ, & eò perpetuò fermè Lectorem suum ablegat ipse. Alioquin quo ad rem ipsam, humanâ auctoritate hîc non pugnabimus, pro instituti nostri ratione. 2. An à nobis unquam negatum, Euangelium esse bonum nuntium παντὶ τῷ πιστεύοντι? Annon κατὰ τὸ βίαιον, quia tale nuntium est, excludit omnes illos quibus Deus gratiam credendi non facit, & qui ex se credere nequeunt? 3. Salutis oblationem à Calvino non electis communem fieri, vel fieri debere ab ullo, (si agnosci possent) falsum, eo ipso quia electis solis præparata est ante jacta mundi fundamenta. Quia verò à servis agnosci non possunt, illorum est benè de omnibus sperare, quibus Deus Euangelii audiendi gratiam facit, adeóque officium promiscuè exigere, & id præstantibus offerre beneficium. Quando verò de non electis disputatur *sub hâc ratione formali*, quâ considerantur ut non Electi, certum, salutem illis seriò quà talibus offerri non posse, quoniam, secundùm ipsum Animadversorem, inevitabiliter & increduli sunt & damnandi. Audiat quæso Animadversor hîc illum quem semper audiri vult Calvinum sic commentantem ad comma 25. cap. XXIV. Actorum: *Iam hîc mirabile Dei consilium notare operæ pretium est, qui vult interdum reprobis Euangelium proponi, non ut inde quicquam proficiant, sed magis ut reddantur inexcusabiles.* An verò Deus salutem vult iis quibus ita Euangelium proponi vult, *ut nihil quicquam inde proficiant?* Si tale quid à me scriptum fuisset, dubio procul in me concitâsset totam Animadversoris facundiam, & splendida dicteria, vix multâ spongiâ abluenda. Si dicamus, oblationem illis fieri debere, *quà* sunt *homines*, & hoc falsum, quia fieri tantum debet credentibus, vel hominibus *quà* sunt *credentes*. ὕπτιον verò dogma suum insinuat denuò Animadversor, quo statuit cum Remonstrantibus, & missionem Mediatoris & oblationem ejus anteriorem esse decreto electionis, quæ tamen & Scriptura, & post eam Synodus Dordracena, & omnes Ecclesiæ nostræ constanter ex electione, ut primâ benedictione spirituali, ducunt. 4. Convitium regerere nec nostri Ordinis est, nec instituti. Quis verò nostrûm solidè & accuratè dispu-

disputet, & *ad rem* loquantur, judicium aliorum & non obnoxiorum quidem esse debet non hominis pro tota sua fama hîc stantis? *Pronomen* cæteroquin meritò à me urgeri, quod & Apostolus habet, & Calvinus ipse observatus, judicabunt omnes, qui suæ sunt spontis, & videbunt, non nisi absurdissimè id ad omnes trahi posse, quod disertè Johannes restringit ad paucos.

CAPUT IV.

Vindiciæ Responsionum ad III. Erotema.

An ex loco ad Col. 1, 28. *collato cum loco* Actor. xx, 31. *possit probari Gratia Vniversalis?*

BREVIARIUM Capitis quarti.

REposita nostris ab Animadversore. Eorum examen. Syncategorematis quis sensus Col. 1,28. Inconsequentia ostensa Animadversori. Calvini auctoritas frustra objecta. An omnis hortatio ad officium nitatur propositione spei. An Paulus censuerit spem ad omnes pertinere. Quid per πάντα ἄνθρωπον designet Apostolus. Cavillum Animadversoris abstersum. Dissimulatio objectorum in Animadversore notata. Quo sensu syncategoremate isto usus sit Paulus, & cur. An hortationes ad vitam inferant destinationem vitæ. An πάσῃ σοφίᾳ collectivè *ibi apud Apostolum sumi possit. Illatio inconsequens & inanis Animadversoris. An ex actu hominis argumentum duci debeat ad decretum Dei. Canon charitatis adhibitus à Paulo. Locum Pauli ad Gratiam universalem inutilem esse, demonstratum. Elenchus oppositorum notatus. Calvinus vindicatus. An absurdum sit*, intentionem charitativam *Pauli latius patere φιλανθρωπίᾳ salutari Dei. Qui hujus dignitas speranda. Vnde illa nata fuerit. Oscitantia notata. Elenchus à dicto secundùm quid commissus. Varietas œconomiæ in annuntiatione verbi adhibita. Inconsequens illatio notata. Calvini verba retorta. Assertio in Erotemate proposita, revicta. Argumentum ab actu Pauli ad actum Dei, & à mandato Dei ad decretum ejus, inane. Objectio Animadmversoris retorta. An admonitiones sub spe salutis inferant, Deum velle omnes salvari. An omnis admonitio præ se ferat spem salutis. Inconsequentia ad Gratiam universalem probandam notata. παρρησία verbi ὠφελεῖν. Falsa mihi affica ab Animadversore. Ordo à Paulo observatus, & meritò. Inconsequentia alia notata. An non resipiscentes debeant sibi persuadere, Christum esse pro se mortuum. Intentio Dei de salute hominum unde colligenda. Quibus cum negotium fuerit Paulo Ephesi. Candor desideratus in Animadversore in iis quæ mihi affingit. An ex mandato dato Paulo sequatur Deum velle omnes salvari. Idem retortum contra Animadversorem. Quorum causa ministerium verbi per se institutum. Vsus ejus circa non electos.*

I. EROtema tertium petitum ex Col. 1, 28. refutatum à nobis exactè habet Lector Exerc. Part. III. à p. 1739. ad p. 1748. Quæ verò nobis regerit Animadversor? 1. *Syncategorema* urget, Apostolum loqui de *omni* homine, & videri, neminem non electum excludi.

2. Calvini authoritatem denuò adducit. 3. Adjicit, ſe addidiſſe locum Actor. xx, 31. ut ἐξηγητικὸν prioris, ne *ſyncategorema* intelligeretur *diſtributivè*. Col. 1,28. Nec enim conſentaneum eſſe, hortari ad fidem unumquemque ſub ſpe ſalutis obtinendæ, neque tamen eſſe certum, ſpem illam ad unumquemque pertinere. At 1. *Syncategorema* à nobis diligenter expenſum, & demonſtratum, neceſſario id hîc *diſtributivè* ſumi debere, cùm de toto *integrali* ſit ſermo, non de *generico*, & aliis de cauſis. Oſtendimus quoque *ſyncategoremate* etiam *collectivè* ſumpto nihil ex hoc loco pro gratia univerſali exſculpi poſſe. 2. Dato etiam, Apoſtolum *neminem non electum excludere*, quem non admoneret, quũm illius non fuerit diſtinguere inter electos, & non electos, an ex eo ſequitur, ſalutem omnibus ſub conditione deſtinatam? 3. De Calvini auctoritate pro inſtituto noſtro hîc non litigabimus, cujus verba & ex illo ipſo loco & ex parallelis aliis nobis cæteroquin vindicare proclive foret. 4. Oſtendimus, ſine ullo fundamento locum Actor. xx, 31. ἐξηγητικὸν ſtatui loci Col. 1, 28. 5. Falſum, quamvis Apoſtolus ſciret ſpem illam ad unumquemque non pertinere, quicquam intercedere, quominus poſſet hortari unumquemque ad officium, quia id etiam ſine objecta ulla ſpe debetur ab omnibus. Imò, quamvis Apoſtolus ſciret, ſpem illam ad unumquemque non pertinere, falſum tamen, illum non potuiſſe hortari unumquemque ad fidem ſub ſpe ſalutis obtinendæ, quia ipſius non erat diſtinguere illos ad quos revera ſpes illa pertineret, ab iis ad quos non pertineat, electos à non electis. Ipſius itaque erat fungi officio, & promiſcuè proponere officium, & cum officio beneficium, utpote omnibus reſipiſcentibus & credentibus deſtinatum, eventum Deo relinquere. An verò dubium eſſe poterat Paulo, ſpem iſtam ad omnes non pertinere? An etiam ignorabat multos à Deo præteritos eſſe, conſtitutos ad iram, præſcriptos ad judicium? Annon de reprobationis myſterio prolixè ſatis diſſeruerat Rom. VIII. & IX. & XI. & oſtenderat, Deum non omnium miſereri velle?

II. Quid addit Animadverſor? 1. Primùm me negare dicit, πάντα ἄνθρωπον aliter accipi debere quàm *diſtributivè*, ut apud Matthæum πᾶσαν νόσον & apud Lucam πᾶν λάχανον. Hoc verò dicterio diſſolvit; *Scilicet, inquit, id vehementis Emphaſeos ergo dixerit*, νουθετοῦντες πάντα ἄνθρωπον καὶ διδάσκοντες πάντα ἄνθρωπον, *ut paucos homines à reliquis ſecretos deſignaret*! At 1. Prætermiſſa ſunt ab Animadverſore alia à me notata, quæ oſtendunt evidenter, illum peccare *ignoratione Elenchi* nec, dato etiam, quod vult, eum concludere inſtitutum, hîc probari gratiam objectivam univerſalem. 2. Meritò ſenſus *diſtributivus* à me ut oſtenſum, hîc expreſſus & defenſus. Quæ omnia ſolidis rationibus probata dedimus, quæ aut confutanda

tanda erant Animadversori, vel admittenda. Ea verò à Lectore suo loco plenè videri malumus, quàm hîc exscribere, contrahendæ operæ. 3. An verò emphasis perit, & ad paucos *absolutè* refertur hortatio, quæ promiscuè proponitur *quibusvis*, tum Judæis, tum gentilibus, tum magnis, tum parvis, tum divitibus, tum pauperibus, tum sapientibus, tum insipientibus? Annon etiam in eò ab Apostolo constituta ἀντίθεσις inter œconomiam Veteris & Novi Testamenti, in illo enim νουθεσία id genus non directa fuit ad πάντα ἄνθρωπον, sed tantùm ad Iudæos, paucissimis proselytis exceptis. Satis ergo ostensum, cur ita locutus fuerit Apostolus. Adde, muneris Apostolici latitudinem non affixam ulli Ecclesiæ sic indicatam, & παῤῥησίαν ejus ostensam, quosvis etiam ex falsis Doctoribus Colossensium percellendi. 4. Annon etiam *donum fidei* ipse Animadversor refert ad paucos homines, à reliquis secretos? Et tamen vult, Apostolum omnes promiscuè hortari ad fidem. Et an minor absurditas, hortari omnes ad fidem, quamvis scias, eam ad omnes non pertinere, quàm hortari ad vitam consequendam omnes, quamvis vita paucis illis tantùm sit destinata?

III. Addit, secundùm me, *Apostolum dicere, se διδάσκειν πάντα ἄνθρωπον ἐν πάσῃ σοφίᾳ, & id distributivè intelligendum esse, quia non docuerit Metaphysicam, nec Physicam, nec Politicam. Et id me operam dare dicit, ne quid unquam in Apostoli scriptis intelligamus. Opponere verò Apostolum veram & solam salutarem sapientiam, quæ in Euangelio revelata est humanæ sapientiæ, quam nonnulli inter Colossenses jactabant, & in ea oppositione tacita, tacitè pariter indicare, omnem aliam, quæcunque sit, sapientiam, præ divinâ illâ, quam annunciabat, pro nulla haberi debere. Restabat ergo illi*, inquit, *sapientia Euangelica, quam*, secundùm me, *annunciavit omnem distributivè, non autem collectivè, vel universè.* Et quærit, quam partem divinæ illius sapientiæ Paulus Colossenses celârit. At 1. Negare nequit, πᾶσαν σοφίαν haudquaquam sumi posse *collectivè* de quavis sapientia, sed debere intelligi restrictè de sapientia cœlesti, ut ostendi in Exercitationibus, nec cavillum moror, à bile vel tumore profectum. 2. An sequitur, si Paulus solam Euangelicam sapientiam pro sapientia habeat, & nullam aliam, ob id *syncategorema* universale additum τῇ σοφίᾳ non necessariò sumendum *distributivè*? Nec enim quia sapientia humana, politica, alia, nulla est *comparatè* in ordine ad sapientiam Euangelicam, ob id sapientia non est? Et quia Paulus illam solam intellectam voluit, non potuit syncategorema illud *collectivè* sumere ad id omne complectendum quod sapientiæ nomine censeri solebat tempore Pauli. Ludit itaque in ambiguo Animadversor, & sibi & Lectori ludos facit, ita concludendo: Syncategorema universale sapientiæ additum *distribu-*

 tribu-

tributivè ſumendum eſt, quia Paulus non omne id docuit, quod ſapientiæ nomine cenſebatur illo tempore: Ergo doctrinam Euangelii, vel ſapientiam cœleſtem *diſtributivè* tantùm annunciavit, non *collectivè*, vel *universè*. An hoc ullis fidiculis extorquebit unquam ex verbis meis? Satis, Paulum omnem quidem ſapientiam Euangelicam annuntiaſſe, quamvis non omnem ſapientiam annuntiârit *collectivè*. Imò quia ſolam ſapientiam Euangelicam annuntiavit, ſapientia *diſtributivè* hîc intelligenda, non *collectivè*. Sic ſi dicam, verbi gratiâ, per *omnem* hominem fœderis ſignum gerentem in carne ſua in Veteri Teſtamento Iudæum intelligendum, neceſſariò *ſyncategorema* ſumo *diſtributivè*. quamvis enim neminem Iudæorum excludam, ſatis, me homines multos excludere. Mera itaque iſta cavillatio eſt, & funis nexus ex arena.

IV. Addit: Me negare, *ex actu Miniſtri & intentione charitativa Pauli, etſi* omnes *collectivè alloquutus eſſet, colligi poſſe, Deum* omnes *pariter ſalvari voluiſſe. Quaſi verò Paulus ex intentione* charitativa *tantùm, non ex inſtituto muneris, & ex Dei ipſius præſcripto id ſe feciſſe doceret! Conſtituit me Deus, inquit, (ſic eum Calvinus loquentem introducit) in excelſo loco publicum arcani ſui præconem, ut ſine exceptione totus mundus ex me diſcat. Aut quaſi intentio charitativa Apoſtoli latius patere vel potuerit vel debuerit quàm Dei φιλανθρωπία, ex qua nata erat, & ad quam ſeſe conformare ſtudebat!* At 1. An abſurdum, negare, ex actu hominis argumentum ad decretum Dei duci debere, quum ille fruſtraneus eſſe poſſit, iſtud non item? Et cur non confutavit Animadverſor exempla à me adducta Samuelis pro Saule orantis, preces pro multis peccantibus in Spiritum S. conceptas, verba Pauli, multos *Electos* vocantis in Epiſtolis qui tamen tales non erant? An itaque abſurdum, Paulum etiam ex *canone charitatis* multos pro ſalvandis habuiſſe, quos tamen Deus ſalvari noluit? 2. An etiam Paulus omnes & ſingulos mortalium vel admonuit, vel admonere potuit? Et quamvis omnes admonuiſſet, quod tamen fieri non potuit, quid id ad gratiam univerſalem & tempora Pauli prædicationem antegreſſa? 3. Peccatur *elencho oppoſitorum*; An enim intentione charitativâ Pauli propoſitâ, negatum à me, illum feciſſe ſimul quod fecit vel ex inſtituto muneris, vel ex præſcripto Dei? Qualeverò erat iſtud munus, quale præſcriptum Dei? Quibuſvis & Iudæis & Gentilibus annuntiare officium, proponere Chriſtum, quum illius non fuerit diſtinguere electos à non electis, quamvis nôſſet ex divina revelatione multos eſſe non electos, adeóque nunquam ſalvandos? Annon Animadverſor novit & fatetur, multis Deum fidem nolle dare, & tamen hortatur quoſvis ad fidem ſine diſcrimine? Nec etiam munus Apoſtoli tantùm inſtitutum propter electos, ut illi ſalventur

per

per verbum, sed etiam ut alii per id vel *convincantur*, vel *coërceantur*, vel ad tempus gustent Euangelium & gaudeant, & ad alios fines id genus. Nec *Calvinus* nisi de œconomia Novi Testamenti exporrecta ad quosvis, loquitur, opposità œconomia T. Veteris, in qua dabatur exceptio multa & multorum. 4. Nec absurdum, *intentionem charitativam* Pauli latius patere Dei φιλανθρωπίᾳ salutari, quia illa potest esse *inefficax*, & sine successu vel eventu, Dei φιλανθρωπία non item, cujus dignitas *intensivè* spectanda, non *extensivè*, ex *efficacia* interna sui *actûs*, non ex *latitudine* externa sui *objecti*. Apostolum latuit qui essent reprobi, Deum non latuit. Nec intentio charitativa Pauli nata fuit ex consideratione φιλανθρωπίας universalis Dei, quâ omnibus salutem velit, illa enim merum commentum est, sed ex officio charitatis præscripto in Lege, & ex munere ipsi imposito.

V. Addit: Me *tertiò negare, locum ex* Col. 1, 28. *ad interpretationem* Actor. xx, 31. *adhiberi debere.* Opponit verò: *se non existimâsse, aliter Apostolum Euangelium usquam annuntiâsse, quàm quomodo id apud Ephesios prædicavit. Quum igitur apud Ephesios profiteatur, se omnes admonuisse καθ' ἕκαστα, vel ἕνα ἕκαστον, id se arbitrari ab eo pariter alibi fuisse factitatum. Idcircò* Calvinus, inquit, *id tam ad plebem quàm ad presbyteros referri vult. Nam quia sermonem Paulus statuerat habere toti Ecclesiæ communem, perinde loquitur ac si adesset totum corpus. Verùm, esto: non sit alter alterius loci ἐξηγητικός, quid tum erit postea? Non satis est, Apostolum apud Ephesios monuisse ἕνα ἕκαστον, ex instituto muneris & ex mandato divino, ut ex eo colligamus salutem, cujus spem admonitio præ se ferebat, ex Dei mandato atque instituto, item ad ἕνα ἕκαστον pertinuisse?* At 1. Vertiginem passus hîc denuò est Animadversor. nec enim à me increpitus fuit, quod locum ex Col. 1, 28. ad interpretationem loci Actor. xx, 31. adhiberet, sed contra *quod istum* ex illo exponendum censeret. Id enim à me negatum, jure ab ipso factum, quod factum, non verò, quod non factum. 2. Peccat elencho *à dicto secundùm quid:* Falsum enim simpliciter, non *aliter* Euangelium Apostolum usquam annunciâsse, quàm quomodo id apud Ephesios annunciavit. Id enim verum duntaxat & de *doctrina annuntiata* & de *sinceritate* annuntiationis; falsum verò, *œconomiam annuntiationis* eandem planè ubique fuisse. Nam apud Ephesios, ut à me observatum, id annuntiatum & δημοσίᾳ & κατ' οἴκους, quo alludit, quando docet, se ἕνα ἕκαστον monuisse tum ob diuturniorem moram, quam ibi traxit Apostolus, tum ob majorem quam in ista Ecclesia habuit opportunitatem singulos privatim monendi. At multis in locis tantùm δημοσίᾳ illud annuntiavit, & non κατ' οἴκους, nec locum habuit, vel tempus aliter agendi. Quamvis itaque concedamus, Apostolum

lum apud ἕνα ἕκαστον prædicâsse Euangelium Ephesi, an sequitur idem ab eo factum apud Colossenses? Quàm diversa etiam œconomiæ prædicati Euangelii ratio fuit apud varias Ecclesias alias semel, alias crebrius, alibi publicè, alibi privatim Apostoli docuêre, alibi hæsêre diutius, alibi parum substitêre pro motu Spiritus, & occasione ex ejus directione oblatâ! 3. Demus etiam, à Paulo ἕνα ἕκαστον ubique fuisse monitum, non sequeretur tamen, ut prius demonstratum, ex actu Pauli intentio Dei de omnibus salvandis. 4. Se ipsum jugulat Animadversor, dum id à Calvino referri dicit tam ad *plebem*, quàm ad *Presbyteros*, adeóque id *distributivè*, non *collectivè* ab eo intellectum juxtà nobiscum docet. 5. Concedere cogitur, locum Act. xx, 31. sine ullo fundamento dici loci Col. 1, 28. ἐξηγητικόν. Nec oppositum probare potest. 6. Quæ illatio quæso? Si Apostolus apud Ephesios monuit ἕνα ἕκαστον ex instituto muneris, & ex mandato divino. Ergo salus, cujus spem admonitio præ se ferebat ex Dei mandato & instituto etiam ad ἕνα ἕκαστον pertinuit? Annon denuò illatio ab actu Pauli ad actum Dei? Nec semper ex *mandato* divino inferendum Dei *decretum*. Annon & ipse vult, Deum omnibus præcipere ut credant, quamvis nolit omnibus dare fidem? Sic potest præcipere, ut admonitiones instituantur respectu omnium, sub spe salutis, nec tamen velle omnes salvari, quum istis admonitionibus annectatur officium suspensum à gratia solis Electis destinata, & ab illius officii præstatione demum suspenditur salus. Adde non omnem admonitionem præ se tulisse spem salutis, sed potuisse sæpe esse simpliciter *imperativam* & *exactivam officii*. Eo ipso verò quo Deus salutis spem non voluit proponere nisi sub conditione præstationis officii, istius verò gratiam non largiri nisi electis, salutem non vult obtingere nisi electis. Et quæ illatio à spe salutis propositâ à Paulo unicuique ex Ephesiis ad gratiam universalem? Peccat itaque semper *ignoratione elenchi*, quicquid obtendat, nec concludit quæsitum.

VI. Subjicit tandem: *Me negare, probari posse τὸ νουθετεῖν ibi Paulo esse promissionem salutis proponere, & mandatum credendi Christum pro aliquo esse mortuum. Dicat ergo nobis*, inquit, *quando τὸ νουθετεῖν in utroque loco est, quid sibi velit Apostolus cùm ita Colossenses alloquitur. Dispensatio Dei mihi data est erga vos ad implendum sermonem Dei, Mysterium reconditum à seculis & generationibus, quod nunc revelatum est sanctis ejus: Quibus voluit Deus patefacere quæ sint divitiæ gloriæ mysterii hujus in Gentibus, qui est Christus in vobis spes gloriæ. Quem nos prædicamus admonentes omnem hominem, & docentes omnem hominem, in omni sapientia, ut sistamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu. Hactenus enim ista ad sapientiam salutarem, quæ sine persuasione de morte Christi pro se obita nulla est, pertinere putaveramus.* Item, *dicat, quid sibi voluerit Apostolus,* cùm

cùm apud Ephesios per triennium nocte & die non cessavit cum lachrymis monere ἕνα ἕκαστον, si eos ad Christum pro Redemptore quemque suo amplectendum non hortabatur? Quænam erant illæ res ad salutem minimè spectantes, dignæ in quibus tantus Apostolus per triennium integrum noctes & dies cum lachrymis contereret? Denique, quam rem sibi Paulus putabat esse datam in mandatis à Deo, nisi ut homines ad salutarem ipsius cognitionem converteret, & participes faceret justitiæ quæ est in Christo? Qui sic disputant, habentne in animo ut veritas innotescat? At 1. Quid clarius, quàm τὸ νουθετεῖν non esse promissionem salutis proponere, & mandatum credendi Christum pro aliquo esse mortuum? An Commentatore hîc opus erit Animadversori, vel Etymologico ad id probandum? 2. Pervertit Animadversor mentem meam, & falsum mihi affingit: An enim à me vel dubitatum, vel negatum, Paulum promissionem salutis proposuisse etiam Colossensibus? Annon tantùm dictum, Paulum incipere ἀπὸ τοῦ νουθετεῖν, *ut quosvis ad resipiscentiam eò pelliceret?* Annon disertè additum, *ut eâ præmissâ doceret & institueret in Scriptura Euangelica?* Ita verò mecum agit Animadversor, quasi negarem, Apostolum quicquam fecisse præter τὸ νουθετεῖν, quod abit à candore omni. nec enim rem negat, qui de ordine duntaxat rei agit. Per τὸ νουθετεῖν verò primò à Paulo exacta fuit resipiscentia, quâ non præstitâ non erat nec esse poterat locus propositioni promissionis, quippe quæ non pertinet ad impœnitentes. Quum verò solis electis Deus det gratiam resipiscentiæ, illis solis intenditur à Deo promissio salutis. 3. *Sapientiam salutarem sine persuasione de morte Christi pro se obita, nullam esse,* fatemur libenter. An verò sequitur inde initium ductum prædicationis Apostolicæ, & sine obsequio præstito τῇ νουθεσίᾳ Pauli, talem persuasionem ulli Colossensium imperatam? Vel itaque intelliguntur soli Colossenses resipiscentes, vel non. Si illi, nulla nobis lis, tales verò omnes erant electi. Si non, sequitur, non resipiscentes debuisse sibi persuadere, Christum pro se esse mortuum. At non resipiscentes sunt non credentes, ad quos, ne secundùm Animadversoris quidem Theologiam, mors Christi pertinet. Si dicatur, id ipsis propositum fuisse sub conditione resipiscentiæ & fidei, eo ipso ostenditur, Deum illis, quibus salutem vel mortem Christi sub ista demum conditione destinâsse dicitur, ea illis reverâ non destinasse, quibus fidei donum largiri noluit, sed solis electis, quibus fidem largiri decrevit. 4. Satis patet, Apostolum tot lachrymis adhibitis monentem negotium habuisse cum hominibus refractariis & contemptoribus & resipiscentiæ, & Euangelii. Aliàs tot hortationibus & interdiu & noctu repetitis, & cum lachrymis quidem conjunctis opus non fuisset. Hortabatur itaque singulos ad pœnitentiam &, ut excussâ superstitione vel Paganâ, vel Judaicâ fidem

fidem adhiberent Euangelio, & crederent, eam esse unam doctrinam ducentem ad vitam, Christum unum Mediatorem, omnes & solos in eum credentes, servandos. His demum præmissis, & talia se credere profitentibus proposuit & proponere potuit Apostolus hortationem ad amplectendum Christum pro suo Redemptore. Et hic ordo necessariò observandus. 5. Quo quæso candore mihi affingit Animadversor, me statuere, Apostolum contrivisse triennium integrum in rebus ad salutem minimè spectantibus inter Ephesios noctes & dies cum lachrymis? Vbi tale quid à me vel verbo indicatum? An nulli etiam electi erant inter Ephesios & per νυθεσίαν, & per Euangelii prædicationem ad salutem adducendi? An alii non erant convincendi & coërcendi? 6. Sanè Paulo in mandatis datum, ut homines ad salutarem Dei cognitionem converteret, & participes faceret justitiæ, quæ est in Christo. At annon per gradus illud erat præstandum, qui pro scripturæ ordine, & rerum ipsarum naturâ à Deo constitutâ à me enumerati? An Deus etiam voluit omnes illos salvari, circa quos Pauli cura se occupabat? Annon Animadversor apud omnes Auditores suos idem molitur? Annon omnes ad fidem hortatur, & tamen fatetur, illam esse solorum Electorum donum, illis solis à Deo & destinatum, & datum, & neminem posse venire ad Christum, nisi Pater eum trahat, etsi nolit omnes ex iis ad Christum trahere? Et quæ sequela, si Paulo in mandatis datum, ut homines ad salutarem Dei cognitionem converteret: Ergo Deus voluit non electos salvari. Ministerium sanè institutum propriè & directè & primò propter Electos, ut illi salventur, ut ipse fateri cogitur, usus tamen ejusdem varii alii dantur circa non electos, secundùm beneplacitum Dei. Consulat etiam locum ex Calvino ante à me notatum ad cap. XXIV. Actorum, & expendat cum animo suo, an dicteria sua in me jacere possit, quæ non multò magis feriant Summum illum virum, sub cujus clypeo ubique latere vult, ut qui longè minus ex Euangelii prædicatione ad reprobos redire vult, idque ex destinatione Dei, quàm quod à me statuitur. Judicabit jam Lector, an ita disputem, ut *nolim veritatem innotescere*, & cui nostrûm hoc schema aptari debeat.

CA-

CAPVT V.

Vindiciæ Responsionum ad quartum Erotema.

An ex annuntiatione universali Euangelii sequatur Gratia universalis?

BREVIARIVM Capitis quinti.

IGnoratio elenchi notata. Vniversalis annuntiatio revicta ex verbis ipsius Animadversoris. An diffusum fuerit Euangelium ab Apostolis, etiam quantum fieri poterat. Alloquutionis Apostolicæ ordo. Inanis jam occupatorum iteratio notata. Promiscuæ prædicationis Apostolicæ fundamentum, & ratio. Hortationis ad resipiscentiam distinctio observanda. An hortatio ad pœnitentiam semper præsupponat spem veniæ. An Deus vel spem remissionis vel salutem voluerit esse universalem. An spes ista ubique proposita fuerit ab Apostolis. Quid designatum fuerit promissione beneficii sub conditione. Adversativa Animadversoris conversa in copulativam. An sperarint, vel sperare potuerint Apostoli, omnes convertendos & salvandos. An hoc impedierit promiscuam πρεσβείαν. Falsa assertio alia notata. An Christus voluerit Apostolos ministerio defungi apud omnes. Locus 2 Cor. v, 18, 19, 20. *vindicatus. Falsum Apostolo affictum. Ministerium Apostolorum evertit gratiam universalem. An Deus id universale esse voluerit. An invitatio ad reconciliationis participationem sit primus gradus prædicationis. Inutilitas istius Erotematis ad probandam Gratiam Vniversalem. Fuga aperta Animadversoris & declinatio à statu controversiæ. Contradictio evidens ejusdem, per omnes & singulos homines non esse intelligendos omnes & singulos homines. Candor Animadversoris desideratus. Exceptio ejus retorta. Ignoratio elenchi notata. Invitationis ad reconciliationem ambiguitas exposita. Locutio Animadversoris aliena à stylo Scripturæ. Ad quem reconciliatio referatur in Scriptura* per appropriationem. *Ad solos resipiscentes pertinere promissionem reconciliationis. Quid ex œconomia non vocatorum per verbum inferatur. Qui Deus tales non deseruerit. Cura Animadversoris periculosa de non vocatis per verbum. Ignoratio elenchi apertè falsa mihi impacta, absterſa. Fuga Animadversoris. Erotematis & argumenti ex eo ducti inutilitas. An Deus omni ope plurimos non electos vocet. Oppositum demonstratum. An promissio remissionis ad eos pertineat. Dissimulatio à me objectorum. Hortationis ad pœnitentiam prioritas necessaria. Quæ nulla vera pœnitentia dicatur, nisi quæ nascatur ex spe remissionis. Fundamenta hortationis ad pœnitentiam quæ sint. Absurda suspensa pœnitentiæ à spe veniæ. Spes veniæ multis præclusa. An promissio salutis & spes ejus objici potuerint non electis cum intentione eos salvandi. Qui beneficium promiscuè proponatur. Exactio pœnitentiæ justa est, etiam sine destinatione beneficii. An Pater & Filius non gesserint animum ab omni reconciliatione alienum respectu multorum. Concessio mihi afficta, revicta. Quid inferri possit ex propositione, Omnis credens in Christum, servabitur. Actus diversi fidei notandi. Quæ propositio primò credenda sit. Ad quid & qui aliquis insito felicitatis amore instigari dicatur. Vnde oriatur delectus medii cum salute connexi. An Deus omnes & singulos roget, ut illum fidei actum edant, quem necessariò sequitur salus. An Deus* aliquomodo *inclinetur vel in omnium, vel in aliquorum salutem. Primus actus prædicationis falsò suppositus. Hortationes sunt media rerum ipsarum perficiendarum. Phrasis incon-*

grua de Deo adhibita. Cogitationes Deo indigna ei tributa. Falsa suppositio mihi affticta, absterſa. Externè vocatorum multorum pœna gravior. Absurditas nobis impacta retorta in Animadverſorem. Diſſimulatio objectorum iterum illi impacta. Apoſtolorum legationem apud omnes obitam non fuiſſe, nec omnibus & ſingulis deſtinatam. Illatio Animadverſoris inconſequens. Abſurdum Animadverſori impactum. An poſt reprobationem æternam dari poſſit præteritorum ad ſalutem invitatio ſeria cum intentione eos ſalvandi. Diverſi vocationis fines reſpectu electorum & non electorum. Voluntas conditionalis Dei de omnium ſalute, exploſa. Salus non magis redditur communis quàm damnatio ex aphoriſmis Euangelicis. Deum ſalutem omnibus communem facere noluiſſe, demonſtratum. Iniqua Animadverſoris quæſtio, & triumphi ejus inanes.

I. QVartum Erotema ductum ab univerſali Euangelii annuntiatione ab Apoſtolis inſtituta ſeriò etiam & cum cura à nobis excuſſum fuit Parte III. à p. 1748. ad p. 1764. & oſtenſi paralogiſmi varii Diſſertatoris, ignoratio elenchi & inconſequentiæ. Oſtenſus etiam ordo & ratio πρεσβείας de qua ſermo 2 Cor. v, 20. & abſurda varia impacta Diſſertatori.

II. Quæ verò regerit? 1. *Euangelii prædicationem ita ab Apoſtolis inſtitutam eſſe, ut omnes homines, quoad id quidem ab illis fieri poterat, nullo diſcrimine alloquerentur:* At 1. De *promiſcua* vocatione nobis lis nulla, ſed de *univerſali*. Abit itaque Animadverſor ab eo quod eſt in quæſtione. 2. Eo ipſo, quia ab illis fieri non potuit, ut omnes & ſingulos alloquerentur, annuntiatio Euangelii ab illis inſtituta, univerſalis non fuit, nec eſſe potuit, nec Deus eam talem eſſe voluit, quod locis invictis ex ipſo Animadverſore allatis demonſtratum dedimus, quæ ſibi diſſimulanda, tanquam indicta, cenſuit. 3. Ne quidem apud multos annuntiatum Euangelium, *quantum fieri poterat* ab Apoſtolis, quia interdum prohibiti fuêre docere certis locis. Et quia ſæpe diu illis hærendum fuit in locis aliis, quo tempore fieri poterat, ſi id Deo libuiſſet, ut Euangelium annuntiarent etiam plurimis aliis. 4. Alloquutio etiam Apoſtolorum prima fuit, æquè ac Johannis & Chriſti, hortatio ad pœnitentiam, & eâ demum exactâ & ſub conditione demum ejus præſtitæ progrediebantur ad hortationem ad fidem.

III. Addit, *Apoſtolos non diſtinxiſſe inter electos & non electos, nec ex prædeſtinationis normâ delectum eorum feciſſe, ad quos Euangelium dirigerent, ſecretis aliis.* Id verò diſertè à me ipſo occupatum, *Apoſtolorum non fuiſſe in id inquirere*, qui illi eſſent vel non, & pro quibus Chriſtus eſſet mortuus, vel non. Nec de beneplacito Dei ipſis fuiſſe laborandum, vel in id inquirendum, ſed in mandatum ſibi propoſitum, non in *voluntatem decernentem*, ſed in *voluntatem præcipientem*. Cui bono ergo iſta regerit! Addit: Eos *nullam aliam in eo rationem ſequutos, niſi quæ eſſet ex communi Dei φιλανθρωπίᾳ*

petita,

petita, & ex mandato Christi, Ite, prædicate omni creaturæ. φιλανθρωπίας sanè *communis* rationem sequuti fuêre, quatenus novêre in Novo Testamento, Deum eam extendere, non tantùm ad Judæos, sed etiam id Græcos, hoc est, ad quasvis gentes, pariete intergerino dividente subverso, φιλανθρωπίας verò *universalis* Dei quoad salutem omnium & singulorum hominum rationem eos sequutos, falsum, quippe qui noverant nec Deum omnium velle misereri, & multos à Deo præteritos esse. Quia verò librum illum septem sigillis clausum sibi Deus reservat, illi πρεσβείαν suam promiscuè & obire debuêre, & actu obiêre. Et sic habuêre rationem mandati de prædicando Euangelio *cuivis creaturæ*, oppositè ad œconomiam Testamenti Veteris.

IV. Fatetur Animadversor, *illos hortatos esse ad resipiscentiam. At quia resipiscentia nulla fit sine spe remissionis & reconciliationis cum Deo, spem illam passim & ubique & nullo discrimine itidem omnibus ostentasse, neque quemquam alloquutos esse, seu privatim, seu publicè, in Euangelii præconio, cui spem illam non offerrent & inculcarent. Id autem eos fecisse non instinctu animi sui, non solâ charitate (quæ tamen nasci non potuerit nisi ex imitatione divinæ* φιλανθρωπίας) *non ex munere vel ab ipsis temerè arrepto, vel à Christo oscitanter & perfunctoriè concesso, sed ex officio accuratè demandato, ita ut ejus legati haberentur. Christum enim iis imposuisse quod ipse cœlo receptus per se obire non potuit.* II Cor. v, 18, 19, 20. *Porrò omnia ex Deo, &c. Sic quia Deus Pater ipse per se mundum sibi reconciliare non poterat, sese in Christo exhibuisse, ut reconciliationem illam perficeret; Christum quia ipse per se sermonem reconciliationis in mundo annuntiare nequivit, eum in Apostolis deposuisse, ut mundum ad istius reconciliationis participationem Ipsius veluti & Patris nomine ac loco obnixè atque adeò precando invitarent.* At 1. Hortatio ad *resipiscentiam* duplex fuit, una merè *imperativa* obsequii, altera *imperativa & operativa* simul, illâ Deus à multis merè exegit officium, prout id pro suo jure exigere potuit. An verò Iudex, verbi gratiâ, homicidam ad pœnitentiam sui criminis hortari non potest, quamvis nullam illi spem veniæ proponat? Falsum ergo, nullam hortationem ad resipiscentiam dari sine spe remissionis. 2. Imò quia spes remissionis suspensa est à resipiscentia, & istius gratiam Deus tantùm electis facit, nec alii præterquàm electi verè resipiscere possunt, spei illius propositio sine ista gratia salutaris esse nequit ob corruptionem hominis, nec propositionem istam Deus salutarem esse vult talibus, quibus istam gratiam pro liberrimo beneplacito suo conferre non vult. Spei itaque illius propositio vel ablatio potius quàm *ostentatio*, quæ; ut plurimùm saltem, in vitio est, nonnisi solis electis salutaris esse poterat. 3. Spem istam passim & nullo discrimine ab Apostolis propositam, certum, ubi-

que, falsum. Et semper ab illis præmissum officium; Et quia sub hac conditione demum promissum beneficium, ostensus quidem nexus à Deo inter ista constitutus istâ prædicatione, haudquaquam verò voluntas Dei de omnibus & singulis salvandis, ad quos perveniebat istud verbum. 4. Ex *adversativis* Animadversoris *copulativa* instituenda, nam & ex instinctu animi sui sanctificati, & ex charitate, & ex munere sibi demandato Apostoli ita *promiscuè* proposuerùnt & officium & beneficium, ob causas sæpe dictas, sed nunquam vel *universaliter*, vel hac spe, aut omnes actu per verbum istud convertendos & salvandos, aut salvari posse, quippe qui compertum habuêre Mysterium electionis & reprobationis, & id ipsum disertè tradidêre. Quia tamen illorum non erat distinguere subjecta utriusque, illorum erat communi & promiscuâ defungi πειϑεία, & Deo arcana sua relinquere, & bene de quibusvis sperare. Charitatem Apostolorum erga singulos ex divinæ φιλανθρωπίας velut universalis & omnium salutem volentis imitatione natam esse, denuò asseritur sine fundamento. Alia enim illorum fuisset charitas, quàm Patriarcharum & Prophetarum sub Veteri Testamento, qui Dei φιλανθρωπίαν salutarem, non nisi particularem vidêre erga unam familiam & gentem, vel φιλανθρωπία Dei fuisset mutata, quippe qui præconium istud verbi in Veteri Testamento in una tantùm gente exerceri voluit, in Novo in quibusvis. 5. Christum Apostolis prædicandi munus imposuisse, extra controversiam est, & apud quasvis gentes. Vt verò nec ipse præsens apud omnes ista prædicatione defungi voluit pro beneplacito suo, apud quos eâ defungi potuisset, sic, ut ex ipso Animadversore demonstratum dedimus in Exercitationibus, noluit Apostolos, apud omnes eodem ministerio defungi. 6. De verbis Apostoli II Cor. v, 18, 19, 20. nulla nobis lis, nec illa nos feriunt, sed Animadversorem. Dicitur enim Deus *nos* sibi reconciliâsse, vel *mundum*, cui *non imputavit peccata* sua. An hoc pro universali gratia? Tuam fidem Lector! Annon sermo ibi de actuali reconciliatione, & de actuali non imputatione peccatorum? An malè pronomen *nos*, ut sæpissime alibi, restringitur ob prædicata adjecta? Quod cavillo eludere sæpe conatur Animadversor, sed nequicquam. An *mundus* ille aliud quid designat, quàm corpus salvandorum ex toto Mundo ex quavis gente collectorum, oppositum uni genti intra quam fœdus & gratia coërcita fuerunt in Testamento Veteri paucissimis quibusdam proselytis exceptis. 7. Nec Apostolus hîc dicit, quod ipsum dicentem facit Animadversor, *Patrem per se Mundum sibi reconciliare non potuisse*. Quod non dicimus, quasi negaremus satisfactionis Filii necessitatem, sed tantùm quia hîc affingitur Apostolo id cujus mentionem non facit, 8. τὸ

τὸ βίαιον, ut ipso Animadversore fatente, Deus noluit Apostolos legatione fungi apud omnes & singulos mortales, sic nec per ministros alios, reconciliationis illud præconium voluit esse universale. Sin voluisset, non defuissent ei rationes optimæ, id omnibus promulgandi. 9. Falsum, primum gradum prædicationis Euangelicæ debuisse esse invitationem ad istius reconciliationis participationem, Christi & Patris nomine: Nec quod Apostolus ingessit ibi Corinthiis jam pœnitentiam ex parte saltem professis, id statim ingerendum illis, qui pœnitentiam nondum professi erant. Qualis verò mundus & quî invitatus fuerit, patet ex prædicato adjecto.

V. Ex his liquet causæ nihil fuisse, cur gratiam universalem, quam probare sategit istis Erotematibus, quarto isto Erotemate se demonstraturum confideret. Quî verò opposita à me isti Erotemati confutat? 1. A me negari, inquit, Euangelium omnibus & singulis annuntiari, & me ex eo κατὰ τὸ βίαιον argumentari. Quod quidem meritò à me factum. Ostendat contrarium Animadversor. 2. Inquit, illud *omnibus & singulis* à se dictum fuisse, non *absolutè universè, ut omnes omnino homines complecteretur, sed ut tolleretur tantum discrimen inter electos & non electos eatenus.* At hic perpetuus Animadversoris paralogismus est, & merum effugium. Quum enim disputatio inter nos instituta esset de gratia universali, ego illam Thesibus confutâssem, Animadversor eam Dissertatione suâ vindicare sategisset, tandem Erotematum nomine quinquaginta argumenta Erotematum titulo pro Gratia Vniversali producere conatus est, quod & ex instituto, & scopo, & Librorum lemmatis, & ipsorum Erotematum multorum verbis patet. Quum verò in Exercitationibus nostris passim demonstratum fuerit, *ignoratione Elenchi* plerumque peccari, nec probari gratiam universalem, mutata velificatione strenuus Disputator id probandum se suscepisse videri vult, vocationem non tantùm pertinere ad electos. An verò id Thema nostrum erat, & disputationis argumentum? Quid apertius, quàm Animadversorem Sophisticâ apagoge hîc uti & Thesin suam ac κυρίαν δόξαν deserere, quam videt nullo tibicine fulciri posse. Demus jam, quod haudquaquam damus, & vocationem & spem salutis etiam pertinere ad aliquos non electos vocatos per verbum, an inde concluderetur *gratia universalis objectiva conditionalis* quam ponit? Meritò itaque *ignorationem elenchi* illi passim impingimus, quum apertè recedat à quæstione. Ex quo patet, gratiam universalem plerisque istis Erotematibus, ne aliquâ quidem veri specie, probari posse, quam tamen probandam susceperat. 3. Quis mortalium etiam unquam audivit, per *omnes & singulos homines* non esse intelligendos *omnes & singulos homines*?

Hominum enim nomen disertè adjectum est in Erotemate. Quî etiam *universalitas absoluta* aliter, & magis emphaticè efferri potest? Quis quæso dicat, aliquid *omnibus & singulis hominibus* esse commune, quia non solis electis commune est? An ergo quia olim non electis tantùm communis fuit transitus per mare rubrum, sed & plurimis non electis, ille potest dici communis omnibus & singulis hominibus? Quid quæso ab omni rectè loquendi ratione alienius? Et annon manifesta hîc fuga & verborum detorsio. Quàm præstitisset, Animadversorem hîc candorem suum probâsse Lectori, ingenuâ inconsideratæ scriptionis confessione, quàm obstinare animum & calamum contra apertissima verba, quæ nullam patiuntur restrictionem? Si *omnes & singuli homines* etiam non denotant *universalitatem absolutam*, an longe minus universalia vocabula, quæ ex Scriptura & Calvino nobis objicit Animadversor, eam necessariò designant? 4. *At*, inquit, *sufficere sibi, si in prædicatione Euangelii Deus & Christus in Apostolis nonnullos non electos unà cum electis hortentur, & precentur, ut cum ipsis reconciliari velint. Sic enim saltem ad eos reconciliationis promissio*, addit, *pertinebit. De reliquis quibus verbum nondum annuntiatur, nos solicitos esse non debere, neque Deum eos omnino deseruisse.* Imò hoc non sufficit, quia non concludit institutum, gratiam esse universalem. Adde, *invitationem ad reconciliationem*, esse vel *hortationem ad resipiscentiam*, vel *hortationem ad amplexationem reconciliationis in Christo partæ.* Si prius, hortatio illa omnibus quibus verbum prædicatur proponitur, quia est exactio officii debiti. Si posterius, hortatio illa omnibus nec proponitur, nec proponenda est, sed iis tantùm qui pœnitentiam egerunt. Contra stylum etiam Scripturæ dicit, Deum & Christum hortari, ut *cum ipsis* homines reconciliari velint: At reconciliatio illa *appropriativè*, ut barbarè sed significanter Scholæ, in Scriptura refertur ad Patrem, instituenda quippe per Christum. Quam distinctionem Paulus ibidem tradit, dum inquit, *Rogamus per Christum, reconciliamini Deo.* Sic Pater ibidem in Christo dicitur sibi reconciliâsse Mundum. Et disertè ibi distinguitur Filius à Patre, ut ille *per quem*, ab illo *apud quem* reconciliatio instituta. Quæ distinctio ab Apostolo etiam alibi observata, Christum considerante, ut *Advocatum apud Patrem*, hîc etiam erat observanda. Quæ non ideò à nobis dicuntur, quasi negemus *Opera*, quæ dicuntur in Scholis *ad extra*, esse communia, vel ea quæ referuntur ad Patrem quà Deus est, non quà Pater est, & contradistinguitur Filio, etiam referri ad Filium, sed quia de œconomia redemptionis præstat loqui cum Scriptura. Et quamvis Patri reconciliata sit tota Trinitas, οἰκονομικῶς tamen ut *appropriatio* ista à Scriptura ἀκριβῶς expressa, nobis etiam de hoc mysterio loquentibus retinenda est. Ad omnes

itaque

itaque & singulos reconciliationis promissionem pertinuisse, falsum, sed ad omnes tantùm resipiscentes, quales nulli verè dantur, nisi qui electi. De reliquis, quibus verbum nec annuntiatum fuit, nec annuntiatur, qui maximam mundi partem faciunt, non soliciti sumus, nisi ut ex œconomia ista demonstremus, promissionem ad illos non pertinere, quibus nunquam fuit annuntiata, adeóque eam non esse universalem. Quî Deus reliquas gentes non deseruerit, nemo melius novit Apostolo, qui testatur, Deum illis dedisse pluvias & præstituta tempora fructibus perferendis Actor. XIV, 17. Vtinam verò solicitus non fuisset Animadversor de non vocatis per verbum, & curas suas ad illos non extendisset, sed se continuisset intra spacia vocatorum, præcidisset ille hac ratione multam materiam litium, nec se in inextricabiles conjecisset difficultates vocationis Euangelicæ quærendæ in natura fidei constituenda sine cognitione Christi, & quæ sunt alia id genus portenta novæ Thelogiæ!

VI. Addit: Me dixisse (omissis plurimis ex ipsiusmet Animadversoris propriis verbis à me citata, & ipsi impacta) *etiamsi id concederetur de omnibus qui vivunt temporibus Novi Testamenti, non propterea Gratiam Vniversalem esse futuram, quia sub Veteri Testamento longè pluribus non innotuit. Verum id nihil facit,* inquit, *ut supra monuimus, ad rem. Deus temporibus illis convenienter prospexit, & id à nobis fusè explicabitur alibi, in* II *Parte Specialiorum Animadversionum. Nunc nobis satis est Deum & Christum plurimos non electos ad participationem salutis omni ope vocare. Id enim non facerent, nisi remissionis promissionem ad eos pertinere voluissent.* At 1. Illatio mea invicta est, & causæ jugulum petit, gratiam objectivam universalem probari non posse isto Erotemate. Et tamen *hoc non facere ad rem,* inquit disputator subtilis, si attulisset, *suam,* verè dixisset. An quid magis ad rem facere potest, quàm quod disertè evertit Thesin positam, & ei contradictoriè opponitur? 2. Merum effugium est, Deum temporibus illis *convenienter prospexisse*, & id à se fusè explicatum Parte II. At quæstio hîc est, an verbum reconciliationis istius omnibus annuntiatum fuerit, vel non, de quo Erotema agit, & quod negatum à me universaliter factum. Si id concedit, meritò à me negatum, hoc argumento universalem gratiam adstrui. Si affirmat, falsum apertè affirmat. Non dubium, quin Deus *convenienter* temporibus illis prospexerit, an verò ita illis prospexit, ut *verbum reconciliationis* omnibus & singulis annuntiari jusserit, quod solum est ministerium Spiritus, vel ipsomet fatente? Nequicquam verò nos remittet ad secundam Partem. Consueta hæc ipsi fuga est, quando se premi sentit. Nec ibi id ipsum probat, quod probandum, ut suo loco ostendetur. 3. Imò id satis non esset, quamvis daretur, quod non datur, Deum plurimos non electos ad participa-

ticipationem salutis vocare. Nec enim concluderetur τὸ κρινόμενον præcipuum, ob quod inter nos instituta disputatio. Adde, supponi, non probari, Deum plurimos non electos ad participationem salutis vocare. omnis enim Dei vocatio ordinaria primùm est ad pœnitentiam, postmodum & secundariò demum ad participationem salutis per eam. Quid falsius etiam, quàm Deum *omni ope* plurimos non electos vocare? At quem non trahit Pater, illum ad Christum nec omni ope vocat, nec, non tractus, sine ista tractione ad Christum venire potest, vel velle venire. Hinc patet, Deum promissionem remissionis haudquaquam ad eos pertinere voluisse, quippe qui sunt impœnitentes, & necessariò quidem ac incorrigibiliter. Et sanè, promissionem remissionis ad aliquem extendere sub conditione, quam scias illum nec habere, nec habere posse, quæ à te solo pendet, & quam dare ei nolis, est eam non extendere ad salutem illius. Plurima verò à me hîc notata, ut plerumque alibi, intacta prætermittit pro arbitrio accuratus Disputator.

VII. *Tertiò*, inquit, *Distingui à me diversa momenta prædicationis, & dici, non prædicari quidem Euangelium sine promissione remissionis; at hortationem ad pœnitentiam præcedere debere. Tum contendere me, quemque hortandum esse ut credat Iesum Nazarenum esse Messiam, & omnes in eum credentes servandos, non verò ut credat in individuo quisque promissionem ad se pertinere, nisi perspectâ prius ejus resipiscentiâ. Verùm prius illud inutile est. Quum enim nulla sit vera pœnitentia nisi quæ potissimùm nascitur ex spe remissionis, spes autem nulla remissionis sit nisi ex promissione vel demonstratione misericordiæ Dei. si Deus & Christus Apostolorum interventu omnes & singulos homines ad pœnitentiam appellârunt, consequens est ut promissione eos in spem remissionis erexerint itidem. Potueruntne ergo id Deus & Christus facere, si omninò remissionis promissio nihil ad istos attinebat? Rogâruntne eos ut reconciliari vellent, si ipsi mentem gerebant ab omni reconciliatione prorsus alienatam? Posterius id ipsum concedit quod Erotema postulat. Nimirum quicunque credidit, uti credere id oportet, Iesum Nazarenum esse Messiam, & omnes in eum credentes servatum iri, ille eum actum fidei præstitit ex quo reliqui necessariò consequuntur. Sic enim ratiocinatur apud se:* Quicunque ex hominibus credet in Iesum Nazarenum, ille vitam æternam obtinebit. *Quod nihil aliud est quàm adhibere fidem testimonio quod Pater de Filio perhibuit, ut suprà ex Iohanne vidimus. Subsumit autem sic:* Atqui sum ego unus ex hominibus. *Fieri enim certè nequit quin sic continuò mentem in semetipsum reflectat: Ex quo conclusio sequitur:* Ergo si credam in Iesum Nazarenum, salvus ero. *Si igitur actus ille fidei qui majore propositione continetur, nondum est tota fides, potestne quisquam habere certissimè persuasum, si in Iesum credat, fore ut servetur, quin insitus felicitatis amor eum illò necessariò rapiat, ut felicitatis indubitatum auctorem*

rem

ctorem complectatur? Rogant ergo Deus & Christus omnes & singulos, ut cum fidei actum edant quem salus necessariò sequitur; quod quî facere possint equidem non video, si nullo modo in omnium & singulorum salutem inclinantur. Tum si Deus & Christus per Apostolos ita loquuntur: Vos omnes & singuli quotquot auditis Euangelium, credite firmiter Iesum Nazarenum esse Messiam, æternæ salutis auctorem iis omnibus qui eum per fidem amplectuntur, id non certè faciunt, præsertim adeò enixè, adeóque cum affectu ut precari videantur, nisi certâ quadam de causa. Ea autem quænam esse potest, si nullam omninò salutis non electorum cogitationem susceperunt? Decet ne Deum & Christum tanto studio homines ad eum fidei gradum invitare, eo solum consilio ut si homines non electi veniant, salutis spes eos frustret, si non veniant, gravius & atrocius puniantur? At 1. Hortationem ad pœnitentiam præcedere debere, meritò à me dictum, secundùm praxin Christi & Johannis, & Apostolorum. Nec Christus Redemptor est ullius non pœnitentis, sed ira Dei super ipso manet. Et cùm nullius increduli, secundùm Animadversorem, sit Redemptor, nullius impœnitentis etiam est Redemptor. Necessarium etiam, ut credat vocatus Jesum Nazarenum esse Messiam, & Mediatorem omnium credentium in eum, antequam credere possit eum esse Messiam sibi destinatum, vel suum Mediatorem. Neminem quoque hortandum dixi, ut credat in individuo promissionem ad se pertinere, nisi perspectâ prius ejus resipiscentiâ. Et meritò quidem. 2. *Prius inutile* esse, dicitur sine probatione. *Nullam veram pœnitentiam esse nisi quæ nascitur ex spe remissionis*, ambiguè dictum, nullam actu *dari* in peccatore, datur; nullam *dari debere*, & Deum eam exigere ab homine non posse, vel non exigere etiam sine remissionis oblatione, adeóque sine ejus spe, falsum. Si Animadversori credimus, non potuisset Deus ab homine exigere pœnitentiam, nisi illi Mediatorem dedisset, nec homo eam debuisset Deo. Nec quæstio jam est, quæ sit dispositio subjecti, in quo pœnitentia vera datur, sed quæstio est, an hortatio omnis ad pœnitentiam præsupponat spem veniæ, vel ejus oblationem, quod à nobis negatum, & verè quidem: Sola fœditatis peccati, ingratitudinis creaturæ, & offensæ Majestatis Creatoris consideratio, *motiva* sunt sufficientia, quæ hortationem ad pœnitentiam, justitiam, & officii istius æquitatem commendant. Et statim ac peccatum admissum est, pœnitentia debita est, quamvis nulla dum proponatur spes remissionis. Et ante ejus propositionem, primis parentibus non desinebat incumbere τὸ μετανοεῖν. Et sanè, si res aliter se haberet, reus qui in furcam agitur sine spe, non deberet in foro civili pœnitentiâ duci criminis à se admissi. Diabolus etiam, si hoc admittimus, non peccat, dum eum peccatorum suorum non pœnitet, quia Deus illi spem nullam facit gratiæ. 3. Si etiam

ſpes nulla remiſſionis ſit niſi ex promiſſione vel demonſtratione miſericordiæ Dei, illiuſque in Chriſto propoſitæ, nulla potuit eſſe ſpes innumeris gentibus, quippe quibus nec promiſſa nec declarata fuit iſta miſericordia Dei, quæ declarari non poteſt extra verbum. 4. Falſum, & Deum & Chriſtum Apoſtolorum interventu *omnes* & *ſingulos homines* ad Pœnitentiam appellâſſe, & eos ad eam appellari non potuiſſe: Falſum etiam, hoc officium à multis exigi non potuiſſe, quamvis promiſſione in ſpem remiſſionis Deus eos non erexerit: An etiam promiſſionis & ſpei iſtius propoſitiones cum intentione ſalutis apud illos inſtitui poſſunt ſub conditione pœnitentiæ, quas illas inſtituens novit non magis illos præſtare poſſe, quàm corruptionem ſuam, & invictam quidem, exuere? Propoſitio ipſa itaque promiſſionis de remiſſione ſub iſta conditione inſtituta apud homines corruptos omninò & mortuos in peccatis ſuis, ſine adjecta Spiritus gratia efficaci, vel ſine voluntate eam adjiciendi, ad ſalutem talium haudquaquam ordinari poterat, ſed tantùm vel ad *convictionem* eorum, vel ad eorum *coërcitionem*. Prout verò *officium*, quod debebant omnes, promiſcuè fuit propoſitum, ſic & *beneficium* promiſcuè proponi nihil obſtabat. ſatis enim erat id ſuſpendi à præſtatione conditionis, & eo tantùm oſtendebatur nexus inter utrumque, non verò voluntas Dei de illis per iſta ſalvandis, niſi quibus gratiam conditionis præſtandæ largiri ſimul voluit. 5. Rogatio iſta ratione pœnitentiæ, eſt merè *impetrativa officii* quoad non electos, & fieri poteſt ab iis qui hoc jus habent, quamvis nullum beneficium deſtinent illis à quibus exigunt officium. Imò ſi Pater & Filius mentem non gerebant ab omni reconciliatione cum talibus prorſus abalienatam, cur illis non dedêre gratiam pœnitentiæ ſine quâ noverunt eos pœnitentiam agere non poſſe? Et an ſeriò rogat aliquis alium, ut præſtet quod novit eum præſtare non poſſe, quæcunque impotentia intercedat, modò invicta ſit? An etiam Pater & Filius non gerebant mentem ab omni reconciliatione alienam erga illos, quos Pater odit ab æterno, & quos Filius nunquam novit? Habere ſanè mentem non alienatam à reconciliatione cum aliquo ſub conditione quam præſtare eum non poſſe ſcias, & eam prorſus alienatam ab eo habere, in idem recidunt. 6. Concedi à me, quod Erotema poſtulat, falſum. Quî id probat Animadverſor! *Nam quicunque credidit, uti credere id oportet, Ieſum Nazarenum eſſe Meſſiam, & omnes in eum credentes ſervatum iri, ille eum actum fidei præſtitit, ex quo reliqui neceſſariò conſequuntur.* An verò ullus mortalium priorem iſtum actum præſtat, ut oportet, qui non ſit electus, & quem Pater non trahat? An inde ſequitur, vel gratiam, vel promiſſionem pertinere ad alios, quàm ad tales? Fatebimur verò ultro, talem ſic apud ſe ratio-

ratiocinari: *Quicunque ex hominibus credet in Iesum Nazarenum, ille vitam æternam obtinebit*, ob nexum indissolubilem institutum inter fidem & vitam, sed nemo hoc ipsum credet, ut oportet, vel tali se syllogismo eriget, qui non sit actu pœnitens, & qui non actu adhibeat fidem, testimonio quod Pater de Filio perhibuit, adeóque qui non sit electus. Subsumet verò, non, ut vult Animadversor: *Atqui sum ego unus ex hominibus*, sed, *sum ex hominibus hoc verè credentibus*. Aliàs nemo esset impœnitentium & hypocritarum, qui non prius posset subsumere, quamvis non possit subsumere posterius. Inde verò non sequetur *Conclusio*, quam texuit Animadversor: *Ergo si credam in Iesum Nazarenum, salvus ero*, sed: *Ergo ego salvabor*. Quis enim unquam ex Majore & Minore propositione non hypotheticâ educit conclusionem hypotheticam. At forma hîc & majoris & minoris est categorica, conclusio verò hypothetica. Major enim: Quicunque ex hominibus credit in Jesum Nazarenum, vitam æternam obtinebit, sic debet formari, vel saltem huic propositioni æquipollet: Omnis credens in Jesum Nazarenum habebit vitam æternam. Subjiciendum jam: Atqui ego credo in Jesum Nazarenum. Ergo vitam æternam habebo. Animadversor verò, parum structuræ verborum suorum memor, & conclusionem hypotheticam educit ex præmissis istis categoricis, & mutat terminos. Servandi verò sunt termini iidem in conclusione, nec enim concludi potest, quod non est probatum. Nec *hic syllogismus* aliud quid infert, nisi I. Nexum inter fidem & vitam. II. Applicationem vitæ ad subjectum in quo actu reperitur fides. 7. Actum verò illum qui Majori propositione continetur, nondum esse totam fidem, patet, quia opus actu ulteriore, ut cum Scholis loqui liceat, *applicativo* & *reflexivo*, quem fidelis instituit in Minori propositione & conclusione. Fatemur itaque libenter, post propositionem majorem creditam, ut oportet, sequi minorem & applicationem: Sed semper opus illam propositionem primò actu credi, ut oportet, quod constanter urgemus. Adde, ex *insito felicitatis amore* sanè aliquem ad hoc instigari aliquo modo posse, sed ut *eò rapiatur*, & hoc medium præferat omnibus aliis, quæ humana excogitavit ratio, quamvis ex se ratiocinationi nostræ parum opportunum, opus tractione Spiritus S. nec hic actus noster actus est, *originaliter*, vel sequitur veluti ex se insitum felicitatis amorem, sed solam tractionem Patris, quæ electorum duntaxat est, adeóque & actus qui eam sequitur, & ab ea unicè pendet. Instat Animadversor: *Rogant ergo Deus & Christus omnes & singulos, ut eum actum fidei edant, quem salus necessariò sequitur, quod quî facere possunt, si nullo modo in omnium & singulorum salutem inclinantur.* At quos rogant? Annon pœnitentes? At qui pœnitentes,

 nisi

nisi electi. Nec prædicationis actus, ut homo hoc credat, primus est, sed actus invitans ad pœnitentiam. An etiam omnes & singulos mortales hoc rogant Pater & Filius? Hoc sanè nihil apertè falsius. Sine eo tamen non probatur Gratia Universalis. Nec si Pater & Filius inclinarentur in omnium & singulorum salutem, *aliquo modo* in eam inclinarentur, sed *omni modo*, & vel conditionem ejusmodi non exigerent, vel ejus gratiam illis facerent, à quibus eam exigunt, cum nonnisi suo dono eam præstari posse nôrint. 8. Supponitur semper, hunc esse primum actum prædicationis, Vos omnes & singuli quotquot auditis Euangelio, credite Iesum Nazarenum esse Messiam vestrum, pro vobis mortuum. At primus actus est τὸ μετανοεῖν. Nec actus alter, nisi actu pœnitentiæ præstito auditoribus Euangelii competere potest, quales nonnisi electi. Et sanè illorum causâ ministerium à Deo institutum. Adde, nec hoc præconium universale statui posse sine evidentissima falsitate. Hortationes verò istæ & aliæ id genus sunt *instrumenta & media* per quæ Deus pœnitentiam & fidem in electis suis vult operari. Hâc de causa instituuntur. An etiam conveniens est phrasis ista Majestati Dei, *si nullam omninò salutis non electorum cogitationem susceperunt:* Hominum est, aliquam duntaxat cogitationem de his vel illis objectis, personis, eventibus suscipere. Quorum verò salutem Deus voluit, pro ea omnem cogitationem necessariam, quamvis ἀκυρόλογος sit ista locutio, suscepit de mediis & constituendis & conferendis, per quæ ad salutem actu ducerentur. Quamvis una & simplicissima Dei volitio ad id sufficiat. Aliàs cogitationem suscipere de aliquo salvando sub conditione ut resipiscat & credat, quem scias nec resipiscere posse, nec credere, est illi illudere, non illum salvari velle. Supponitur etiam falsò, Deum omnes & singulos ad istum fidei gradum invitare, minus, sine pœnitentia antecedente. 9. Annon etiam immanis est ista ærugo, quâ mihi affingit Animadversor, quasi statuerem, Deum eo consilio tantùm invitare non electos, *ut, si veniant, salvandi spes eos frustret?* Imò si illi venirent, jam non essent non electi, sed electi, cùm nemo nisi electus venire possit. Aliàs certum, multos externè vocatos gravius & atrocius puniendos, Christo id disertè testante & apud Matthæum, & apud Johannem, multos peccatum tam grave non habituros, si illis non fuisset locutus. Imò & Animadversor fateri cogitur, vel fidem non esse solius Dei donum in solidum, & solorum electorum, vel fateri cogitur, hortationes ad fidem talibus necessariò cedere in majorem condemnationem, & Deum eas illis admoventem nôsse eas in hunc finem certò & inevitabiliter cessuras.

VIII. Addit: *Quartò concedit quidem Vir Doctus Apostolos ὑπὲρ Χριστοῦ*

πρεσ-

πρεσβεύειν, at negat eos eâ legatione functos esse apud omnes in universum. Frustra: sufficit enim eos esse functos eâ legatione apud nonnullos è non electis ad quos suam prædicationem direxerunt. Tum ait, Apostolorum non fuisse inquirere quinam essent electi vel non: sed verbum ita promiscuè proponere, Quicunque pœnitentiam egerit & crediderit, servabitur. *Quando igitur non aliter prædicaverunt, auctore Apostolo, nisi, ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' αὐτῶν, neque Deus in ea παρακλήσει rationem habuerit discriminis à se per electionem inter homines constituti, & verbum promiscuè ita proposuerit*, Quicunque crediderit servabitur. *Si igitur Deus facit salutem communem & promiscuam omnibus, modò credant, cur adversus gratiam illam communem homines tam pertinaciter luctantur?* 1. Multa à me ipsi opposita cautus disputator planè prætermittit. 2. Verè à me dictum, Apostolos eadem legatione haudquaquam functos esse apud omnes in universum, adeóque eam illis non impositam, quoad omnes, aliàs vel frustrà eam iis impositam, vel ab illis non factum officium. Haudquaquam verò sufficit, *eos eâ legatione functos esse apud multos è non electis*. Hoc enim non concludit τὸ ἀμφισβητούμενον de gratia universali. Et omnibus præscriptus ordo legationis partim obitæ, partim obeundæ. 3. Ipse fateri cogitur; à me dictum, Apostolorum non fuisse inquirere, qui essent electi, vel non, sed verbum promiscuè proponere, officium alienum exigere, suum fungi, & Deo eventum committere. Frustrà verò ex eo infert, cùm non nisi Deo per illos hortante hortati fuerint, Deum in eâ hortatione non habuisse rationem discriminis à se per electionem inter homines constituti. Egregia verò illatio! Si ministri ignorant qui sint electi, vel non. Ergo & Deus. Si Apostolorum non fuit hîc distinguere. Ergo nec Dei. Satis, eos id proposuisse, quod Deus proponi volebat, & eo modo ac ordine quo id proposuisse volebat, & ex auctoritate divina, ut Dei legatos. An verò prædicationem in tempore demum exercitam, & munus prædicationis Apostolis impositum non antecessit æterna electorum & reproborum apud Deum discriminatio? Et talis quidem, ut reprobi nec salvarentur actu, nec possent salvari, *præteriti* quippe, quorum exitium ineluctabile, ut fatetur Animadversor, & tamen si eum audimus alibi, Deus tales in tempore post istam præteritionem æternam salvari voluit per ministerium Apostolis commissum. Habet sanè Deus rationem electorum, & non electorum in ista prædicatione, quia aliquos electos nimirum, ex illis vocatis per eam traxit, alios, nimirum præteritos eodem modo vel coërcuit, vel convicit saltem & utrumque quidem ex decreto æterno. 4. Verbum *promiscuè* propositum esse, *Quicunque crediderit, servabitur*, fatemur, universaliter, negamus. Id ipsum enim proponendum esse post pœnitentiæ præconium, damus, ante, negamus.

Et de nexu fidei ac ſalutis nobis lis nulla. Inde verò ſequi, Deum facere ſalutem communem omnibus & ſingulis mortalium, modò credant, falſum, tum quia Deus nullam ejuſmodi voluntatem indefinitam habere poteſt de re incerta, imò minus de re certò non futura, & quæ fieri non poteſt ex ſuo decreto, quale quid ne in mediocrem quidem ſapientiam humanam cadit, vel cadere poteſt. Adde, facere ſalutem communem iis qui credere non poſſunt ſine ſuo dono, quod dare iis noluit, eſſe illis ſalutem non facere communem. Imò ex aphoriſmo, *Omnis credens ſervabitur*, non magis ſalus fit communis, quàm communis fit damnatio ex aphoriſmo oppoſito, *Omnis non credens damnabitur.* Nec ſi Deus ſalutem communem facere voluiſſet omnibus, vel ſuſpendiſſet eam à conditione iſta, vel eam omnibus dediſſet, vel non paſſus fuiſſet omnes incidere in *ἀδυναμίαν* illam communem non præſtandi fidem, quodcunque ei nomen detur. Adde, ſemper hoc extendi non poſſe ad plurimos, qui ne per ætatem quidem hujus invitationis potuêre eſſe ullo modo capaces. Ex his patebit Lectori, quàm meritò quærat Animadverſor ſub finem, *cur adverſus gratiam illam communem homines tam pertinaciter luctentur?* Cauſæ iſtius oppoſitionis abundè à nobis demonſtratæ. Adde, *gratiam communem* non eſſe *κεκινόμενον* inter nos, ſed *univerſalem*, quæ vel probanda erat, vel deſerenda. Ingenuè fatendum ſaltem, malè eam hoc Erotemate defenſam. Multa verò è reſponſione noſtra ne attigiſſe quidem Animadverſorem animadvertet Lector ex collatione ſcriptorum noſtrorum. Et tamen hoc eſt accuratè omnia confutare, & cauſam habere addendi *τὸ ἰὸ pean!*

CAPUT VI.

Vindiciæ Reſponſionum ad V. Erotema, Sectio I.

De Præfatione Animadverſoris.

BREVIARIUM Capitis ſexti.

Defenſionis Erotematum ordo confuſus, notatus. Inſtitutum Auctoris circa hoc opus ter mutatum. Specialis pars primò occupata, Generalis ultimo loco. Ejus rei probatio. Ordo à nobis reſtitutus. Prolixitas Animadverſoris. Cauſa diviſi Examinis Defenſionis Erotematis quinti. Provocatio Animadverſoris injuſta ad Tractatum Calvini de Prædeſtinatione. Demonſtratio ex eo dogmatum oppoſitorum doctrinæ de Gratiâ Univerſali. Conſenſus Animadverſoris cum Alberto Pighio *in multis. Inductio variorum à Calvino propoſitorum, quæ incompatibilia cum ſententia Animadverſoris. Promiſcua gratiæ extentio gratiam extenuat. Omnium in Adamo perditorum invitatio ad ſalutem* puerile figmentum *Calvino. Varia ejuſdem aſſertiones nobis faventes.*

Prima

Prima misericordia universalis Animadversoris jugulata. Prædestinatio universalis ejusdem eversa. Universalis veritatis Dei manifestatio destructa. Loca à nobis opposita Animadversori, opposita etiam Pighio à Calvino. Deum omnes velle salvos fieri, ab eodem negatum. Locus 1 Tim. 11. *de generibus singulorum à Calvino expositus. Argumentum de infantibus gentilium à Calvino etiam adhibitus. Omnia ad Dei beneplacitum à Calvino reducta. Quid de* moderatoribus *in hoc negotio statuat Calvinus. Pighii & Animadversoris objecta multa eadem. Prædestinatio qui à Calvino explicata. Disputata à Calvino contra* Georgium Siculum *gemina nostris. Finis externæ prædicationis respectu non electorum, secundùm Calvinum. An ovis perdita Calvino designet reprobum. An incredulitas illi sit causa reprobationis. Voluntas universalis salvandi omnes à Calvino eversa. Provocatio Animadversoris ad Calvinum, retusa. Liber Calvini de occulta Dei providentia oppositus Animadversori. Nexus inter officium & beneficium universalibus propositionibus demonstratur secundùm Calvinum. Qui Deus velit omnes salvos fieri. Calvino afficta. An promissiones absolutæ & hortationes conjungi non possint. Αὐτοψία ab Animadversore asserta. An fœdus gratiæ habeat promissiones simpliciter universales. Afficta nobis. Methodus à Christo adhibita, malè perstricta. Ordo in Prædestinatione tradenda, ut & in promissionibus proponendis observandus. Qui universalitas promissionum dari possit. An ex electione sit argumentum ducendum ad fidem, an contra. Qui promissiones credendæ sint & applicandæ. Digressio Animadversoris de Fide. An fides oriatur ex appulsu facultatis ad objectum. Αφιλόσοφον Animadversoris pronuntiatum. Qui fiat intellectio. Ordo actuum fidei ab Animadversore constitutus, retortus. An probandum fuerit Animadversori, fidem esse in intellectu, & non potius, eam esse in solo intellectu. χίασμα fidei confusio. Actuum fidei expositio retorta in Animadversorem. Promissionis universalitas respectu omnium credentium non ponit gratiam universalem. Inutilis digressio Animadversoris. Qui Propositio, Omnis credens salvabitur, restricta sit & determinata. Quale discrimen innuat. Qui universalis sit & non sit. An & qui credentes eam pro tali habeant.*

I. HUjus Erotematis defensionem, quæ suo loco Lectori exhibenda erat cum aliis ejusdem ordinis, ad manipulum alium retulit Animadversor, & eam cum Erotematibus XIII & XLI. in *Parte Specialiori* Speciminis Animadversionum suarum exstare voluit. Quo jure id fecerit, vix explicare poterit, nisi defensiones suas circa reliqua Erotemata *generales* tantùm fateatur, adeóque parum accuratas ad objecta omnia dissolvenda, quorum tamen confutationem seriò occupâsse videri vult. Si enim reliquæ etiam sint *speciales*, causæ nihil erat, cur has segreges exire pateretur. Quî verò hoc factum fuerit, ex collatione Partis utriusque facilè deprehendi potest, Animadversori nimirum (postquam Epistolam à se Exercitationibus meis oppositam jam aliquâ sui parte exclusam, ex Amicorum consilio revocâsset, & immitis Pater partum ipse suum, vix quippe vel causæ vel famæ suæ responsurum, Saturni instar devorâsset) constitutum fuisse duas suas Diatribas de potentia naturali & morali, & de τῷ γνωστῷ τοῦ Θεοῦ, quæ duo argumenta inde à concertationibus istis bonam Meditationum ejus partem faciunt, & quorum

rum materiam jam dudum congestam habebat & comportatam, extrudere, & pro omni responsione tria Erotemata seligere, quæ ab Annotationibus meis vindicaret. Quum interea ne hoc quidem satisfacere videretur vel suorum expectationi, vel τ͂ ἐξ ἐναντίας flagitationi, ad *Generaliorum* Animadversionum structuram se invitus convertit, & in iis reliquorum etiam Erotematum unà cum aliis quibusdam defensionem suscepit, sed verè *generalem* & perfunctoriam. Et hunc hujus Operis ordinem fuisse demonstrari potest ἀναντιῤῥήτως, præter rationes alias ex eo, quod in parte *Generaliori* paginas etiam ad marginem citat Animadversor foliorum exscriptorum à Typothetis in Parte Specialiori, quod fieri haudquaquam potuisset, nisi iste fœtus prodiisset primus, sed qui infelici fato ex primogenito factus fuit postgenitus, & appendicem tantùm constituit post se natæ fœturæ. Quin res ita se habeat, ne Animadversor quidem negare potest. Hinc totum specimen non ad δεύτερον sed ad τρίτην φροντίδα referri debet, & ad Amicorum aliquot, qui nobis fortè non sunt ignoti, solicitudinem, quorum curæ exasciatum hoc opus debemus. Quicquid verò sit ejus rei, & quamvis defensiones omnes debuissent esse *speciales*, homini me adhuc post omnia à se confusa, confusionis passim liberaliter arguenti, hoc præstabimus officium, ut ab eo verè confusa à confusione liberemus, & confutationem trium istorum Erotematum, ne hient numeri, suis locis reponamus, & eo quidem ordine quo collocari debent. Eâ verò etiam ingenuitate utemur, ut quamvis immani prolixitate hominem etiam χαλκέντερον absterrere à vestigiis suis legendis possit, haudquaquam committamus, ut nos vel truncatæ vel luxatæ scriptionis suæ jure postulare possit. Obfirmandus interea Lectori & nobis animus ad Examen centum & aliquot paginarum majorum, quas nobis obtrudit. Si hîc ego quoque prolixus sim, & discam ὑποσκάζειν παροικῶν χωλῷ, primus non peccavero, Animadversorem saltem, suæ culpæ conscium, qui mihi præit, habebo faventiorem. Quandoquidem verò in nimiam molem excresceret Caput istud, si sine distinctione omnia exequerer, quæ in eo pertractat Animadversor, liceat nobis illud in distincta Tmemata τμηματίζειν, fastidio abstergendo.

II. Præfatur primò prolixè Animadversor aliquot paginis, & quædam è Calvini libro de Prædestinatione super duobus capitibus federis Euangelici Lectori proponit. Ad quod quidem scriptum ab eo provocari, mirum foret, si vulgaris illi esset sui fiducia. Notum equidem eruditis, ea Tractatu illo passim poni à Calvino, quibus non magis Gratia Vniversalis superstrui vel conciliari possit, quàm *Pighii* vel *Siculi* commenta. Imò eam apertè ibi destrui. Quod quidem demonstratum hîc

accu-

accuratè & prolixè daremus, nisi constitutum nobis in hoc Opere esset, vel planè non, vel parcè admodum ea tangere quæ ex humanis scriptoribus vel petuntur, vel peti possunt, contrahendæ ejus moli, & unicè quidem. Præterquàm quod argumenta ἄτεχνα ab authoritate humana in re Theologica ducta nec causam decidunt, nec quæstionem juris. Quæ etiam ratio est, cur anxium citationum variarum id genus apparatum in Pontificiorum scriptis vel negligant sæpe Theologi nostri, vel excutiant compendio & paucis. Quia tamen ita θρασυπετῶς ad hoc Calvini scriptum provocare audet Animadversor, quo tamen Theologiæ ejus fundamenta evertuntur, & nervi succiduntur, operæ pretium erit quædam ex eo delibare. Notet itaque Lector, Animadversorem in multis cum Pighio sentire, quæ Calvinus disertè confutat, verbi gratiâ *Deum creâsse omnes indistinctè ad salutem: Deum pravisâ defectione remedium adhibuisse, quod omnibus perindè commune esset: Deum pravidentem pertinaciam hominum in malitia & gratiæ contemptu tales reprobâsse, nisi resipiscant. Indignè de Deo sentire, qui quosdam præcisè & absolutè electos tradunt, alios destinatos exitio. Deum prius creandi ad vitam hominis suscepisse consilium, quàm ejus lapsum præsciret, ideò salutis humanæ cogitationem mortis præscientiam ordine in ipso Deo præcessisse.* An non verò Animadversor illa ipsa dogmata defendit, quæ Calvinus in Pighio gravissimè & meritissimè damnat? Et disertè notat Calvinus, *Dei beneficentiam promiscuè ad omnes extendentem, quantum in se est, eam extenuare. Puerile* etiam *figmentum esse,* inquit Calvinus, *quod gratiam Pighius interpretatur, Dominum omnes in Adam perditos ad salutem nihilominus invitâsse, clarè enim Paulum Dei præcognitos à reliquis discrevisse, quos adspectu suo dignatus non est.* Plenis etiam velis Pighium in Deum invehi addit, si quos ab ipsa creatione exitio destinet. Non electos etiam ad interitum aptatos docet, quia naturæ suæ relicti certo exitio devoti sunt. Altius verò Dei consilium præcessisse notat antecedens considerationem peccati. Pighio quoque impingit disertè, eum audacter colligere, *Deum indiscretè & indiscriminatim disposuisse universos ita creandos, ut suæ bonitatis ac beatitudinis essent participes.* Diceres revera ista omnia & totum hunc Tractatum Calvini oppositum esse directè Animadversoris Theologiæ, paucissimis exceptis, quæ ad determinationem voluntatis per gratiam efficacem spectant. Perstringit ibidem Calvinus Pighium, quòd Augustinum rideat, hoc est pios omnes, qui Deum imaginantur, post prævisionem ruinæ universalis omnium in Adamo, alios ad vitam, alios ad interitum destinâsse, & quod Pighius statuat illud de omnibus in salutem creandis Dei consilium Adæ lapsu fuisse superius, adeóque & electione & reprobatione jam peccatorum. Quo ipso jugulatur à Calvino *prima* illa *miser-*

ricordia universalis Animadversoris antecedens decretum Electionis & Reprobationis. Negat etiam Calvinus, Deum æterno suo consilio communem omnibus salutem destinâsse, & evertit Animadversoris *Prædestinationem universalem*. Quàm consona etiam sunt Animadversoris Theologiæ quæ addit Calvinus? Dum negat, Deum voluisse omnibus notam esse suam veritatem. *Si omnibus notam voluit*, inquit, *cur legem suam non publicavit & gentibus? Cur inclusam in angustiis tenuit vitæ lucem?* Eadem loca Calvinus ibidem opponit Pighio, quæ nos Animadversori ex Psalmo 147, 20. & Act. XVI, 6. & docet, *Deum post lucem vitæ solis Iudæis accensam, passum fuisse gentes per multa secula errare in tenebris ignorantiæ. Nunc jactet Pighius*, inquit, *Deum omnes velle salvos fieri, quum ne externa quidem doctrinæ prædicatio, quæ tamen spiritus illuminatione longè inferior est, omnibus sit communis.* Ibidem locum 1 Tim. II. de *generibus singulorum* nobiscum interpretatur, quam hujus loci interpretationem ridet alibi Animadversor. Addit Calvinus argumentum, quod in nobis idem explodit de infantibus, & inquit: *Cùm eadem nascendi & moriendi conditio fuerit parvulis qui Sodomæ & Hierosolymæ mortui sint, nec quicquam in eorum operibus dispar, cur aliis ad dextram suam stantibus, alios ad sinistram Christus externo die segregabit? Quis hîc*, inquit Calvinus, *admirabile Dei judicium non adoret, quo factum est, ut alii Hierosolymæ nascerentur, unde ad meliorem vitam non transirent, alios Sodoma, inferni atrium exciperet nascentes?* Vrget ibidem sanctissimè Calvinus, Dei voluntatem ita debere evehi, ut sit omni ratione superior, & cum jure suo tantùm habere potestatis, ut solo ejus nutu contentos nos esse oporteat: In sola ejus voluntate quiescendum esse, ut quod illi placere intelligimus, cujus causa nos fugit, instar mille rationum sufficiat. Calvinus etiam in Pighio *calumniam* notat *ex crassa inscitia* natam, dicere, frustra justitiæ & sanctitati studere reprobos, quos tandem perire necesse est. Quod ipsum sententiæ nostræ aliquoties impingit Animadversor. Respondet verò eodem modo Calvinus, quo nos, & ostendit, tales justitiæ & sanctitati nec studere, nec studere posse. Et Calvinus illos *insipidos* vocat *moderatores, qui in sobrietate nimis aquosa multùm placent*, qui ab Augustini doctrinâ ex Scriptura ductâ hîc abeunt. Ibidem *Deo insultare*, inquit, qui istis cavillationibus utuntur *si quos in exitium Deus condidit, indignus est qui ametur. Qui antequàm mali essent, vitâ æternâ privati sunt, misericordiâ quàm supplicio digniores.* Annon verò ista verbis geminis nobis ingeruntur ab Animadversore? Vltra metas etiam docet vagari *Pighium*, quum dicit, *misericordiam Dei nemini deesse, quando omnes vult salvos fieri, quando stat & pulsat ad cordis nostri ostium, cupiens ingredi.* An abit ab istis Animadversor, & non eadem nobis opponit cum Pighio? Confundit verò eum Calvi-

Calvinus disertissimis Scripturæ locis allegatis, & ostendit mero Dei beneplacito ex gemellis alterum eligi, alterum rejici. Contra *Georgium* etiam *Siculum* defendit Calvinus dogma suum, *aterno Dei consilio prædestinatos esse homines vel ad salutem vel ad exitium.* Ostendit etiam, non tantùm Pharaonem obduratum esse, quum jam dignus esset, quem Deus Sathanæ manciparet, sed eum à Deo in hoc ipsum excitatum esse. Nec Paulum causam ejus rei adducere aliam, nisi quod esset unus è reprobis. *Georgio* etiam *Siculo* objicienti, Deum velle omnes salvos fieri, respondet Calvinus: *Ergo aut Deum non esse votorum suorum compotem, aut omnes sine exceptione salvos fore.* Si respondeat, *velle Deum quantum in se est, cur non ergo,* inquit Calvinus, *omnibus indifferenter prædicari Euangelium passus est? Sequitur enim in contextu,* addit Calvinus, *quod velit omnes ad veritatis notitiam venire.* Eundemque Pauli locum ibidem eodem modo exponit, quo nos eum in Exercitationibus exposuimus, & notat *hunc sensum candido & sani judicii Lectori minimè ambiguum esse.* Quem tamen cum dicterio explodit Animadversor. Notat ibidem, secundùm Calvinum, discrimen Apostolus inter pii hominis & increduli sobolem, ut hæc immunda sit, illa sancta. Idem ex opposita ratione filiorum Abrahæ & gentilium docet. Componat etiam Animadversor, quæ habet Calvinus. *Nec est quod quempiam moveat vulgaris illa calumnia, illudere Deum hominibus, quos pedibus captos ad ambulandum hortatur. Nam si nihil exigit, quod illi non debeant, non facit injuriam. Nisi verò quod solvendo non est decoctor, cum ludibrio creditoru solutum se jactabit.* Qualia passim à nobis regesta Animadversori. Addit Calvinus: *Populi sui aures Prophetæ voce verberari jubet Deus. An ut tangantur corda? Imò ut obdurentur. An ut resipiscant qui audiunt? Imò ut jam perditi bis pereant.* Eat jam Animadversor, & in Calvinum sua dicteria acuat, quæ in nos passim jacit ob dicta longè mitiora! Iudicet etiam Lector, quam causam habeat, super consensu suo cum Calvino gloriandi. *Ovem perditam* disertè etiam Calvinus electum designare notat, & inquit, non aliâ ratione vocari *ovem* quæ ad tempus perdita videtur, nisi quia gratuitæ electionis respectu sub Dei custodia manet. Quod ipsum pluribus sarcasmis in me ulciscendum fuit, ut patet ex prima Parte. Et quum Animadversor nobis ingerat non de *electis* Scripturam loqui, sed de *credentibus* quando de salutis negotio agitur, idem cavillum impingit Calvinus *Siculo*, & id ipsum variis Scripturæ locis confutat, ubi *electorum* diserta mentio. Negat ibidem Calvinus, *primam reprobationis originem in eo statuendam, quod homines Euangelio increduli fuerint*, sed causam hanc exprimi à Paulo notat, *postquàm prius illud membrum de abditis Dei judiciis absolvit.* Sub finem etiam hujus Tractatus inquit Calvinus: *Quomodo velle Deum omnes salvos fieri doceat Paulus, ex ipso contextu*

discant Lectores. Modus salutis est, ut ad cognitionem veritatis veniant. Atque, addit, *Calvinus, nec externo verbo dignatur omnes, & arcanæ illuminationis paucos facit participes.* Ista præter institutum nostrum hîc congessi è Calvino, ut observet Lector, quâ fiduciâ ausit Animadversor ad hoc Calvini scriptum provocare. Nisi verè illi esset θυμὸς ἐπ᾽ ἐνθέοις (?), abstinuisset ab ista citatione. Et si quid in toto hoc Tractatu hinc inde excerptum aliquomodo vel in speciem favere videtur Animadversori, id ex plurimis aliis Calvini verbis sine labore vindicari & explicari potest, & demonstrari, Calvinum ab ista, quam nobis proponit Animadversor, Theologiâ alienissimum fuisse. Eodem candore, fide eadem procedere Animadversorem in aliis Calvini scriptis seorsum, faciente Deo, demonstratum dabimus, si Calvini clypeo & auctoritate se tueri pergat. Sic in libello de occulta Dei providentia *calumnias* cujusdam *Nebulonis* anonymi proponit contra doctrinam suam, quæ illi opponit, *Deum omnes homines creâsse ad vitam beatam. Nolo mortem peccatoris, Deus neminem vult perire, sed omnes ad veritatis cognitionem pervenire,* & alia id genus, quæ ipsa magno fastu etiam nobis opponit passim Animadversor. Vbi inter alia *certo certius* esse dicit, quod Animadversor cavillo traducit, Paulum 1 Tim. 11. *non de singulis hominibus agere, sed intelligere ordines & genera vocationum.* Ibidem Calvinus tradit, quod sæpe in Exercitationibus adstruximus, propositionibus istis universalibus Deum ostendere nexum inter officium & beneficium. *Quomodo,* inquit, *velit Deus salvos omnes fieri, non anxiè disputandum est, quia hæc duo inter se cohærent, salus & cognitio veritatis. Nunc responde,* addit, *si voluit Deus suam veritatem omnibus innotescere, cur ad tot gentes, ex quo promulgari cœpit Euangelium, nunquam pervenerit pura ejus veritas? Deinde cur non omnium oculos peræquè aperuerit, quando interior Spiritus illuminatio, quâ nonnisi paucos dignatur, ad fidem necessaria est? Quum nemo nisi arcano Spiritus instinctu tractus ad Deum accedat. Cur non promiscuè trahit omnes, si vult eos salvos fieri, quia ex discrimine certò colligitur, esse arcanum aliquem modum, quo multos à salute excludat.* Si post ista Calvinum suum facere pergat, desperandum erit, ἀπεγνωμένως (?) istam & contradicendi obstinationem unquam frangi posse. Iudicabunt saltem æqui omnes, parum prudenter Animadversorem nos ad Tractatum istum Calvini provocâsse.

III. Calvinum *duo* etiam in Tractatu illo *capita* veluti facere *fœderis Euangelici*, & ad unum referre *promissiones* cum intentione salutis propositas, eo quo eas intelligit Animadversor, sensu *conditionales* & *universales*, ad alterum revocare eas *promissiones* quæ sunt *absolutæ*, nunquam exsculpet ex isto libro, ex quo talia educit, utut Calvinus duorum capitum fœderis meminerit. Nec enim unquam Deus alios salvos voluit, vel velle

sine

sine sui mutatione potuit, quàm qui reverâ ad salutem perveniunt, ut ex Calvino suprà exstruximus. Nec universalitatem vocationis Calvinus aliam ponit, quàm quæ fit per verbum, oppositè ad œconomiam Testamenti Veteris, quam quidem vocationem ipse Animadversor particularem statuere cogitur. Nec de vocationis externæ latitudine quæstio, sed de intentione vocantis, & ordine officiorum in vocatione exacto. Nec quicquam aliud è Calvini verbis educi potest, præter universalitatem nexûs inter officia & beneficia, quam liberaliter semper dedimus Animadversori. Falsum etiam simpliciter, eam *promissionum absolutarum* naturam esse, ut non possint adhiberi adhortationes, & invitationes ad credendum. Annon enim Paulus ista duo inter se conjungit, tum *hortationem*, ut *cum timore & tremore operemur salutem* nostram, adeóque etiam, ut credamus, quia τὸ κατεργάζεσθαι salutem in hujus doni exercitio & efficaciâ potissimùm consistit, tum *promissionem absolutam*, *Deum* esse *qui in nobis operetur & velle & perficere, pro beneplacito suo*? Phil. 11, 12, 13. An verò Apostolus non intellexit, quî hortationes id genus sint instituendæ? Annon etiam idem scriptor θεόπνευστος in divina ad Romanos Epistolâ post partem δογματικὴν super Prædestinationis argumento, & promissiones absolutas ex ea ductas, subjicit in parte ἠθικῇ vel παραινετικῇ hortationes varias ad quævis officia pietatis inde à capite XII.? Parum etiam sibi constat Animadversor, dum fatetur ex una parte, ex eo quod Deus homines nativæ suæ corruptioni permittit, seque necessariò eorum incredulitatem, adeóque & perditionem, & tamen ex altera parte statuit, Deum illos velle salvari, quos isti corruptioni permisit, quamvis inevitabilem istam incredulitatem in talibus sequi debeat damnatio inevitabilis, nec res ob ordinem à Deo ipso constitutum aliter se habere possit. 3. Quæ citat è Calvini verbis, multa habent causæ nostræ planè faventia, & ipsi Animadversori adversa, quæ exscriptori impingeremus prolixe, si auctoritati humanæ hîc locum esse vellemus, & necessarium foret scriptorum humanorum verbis anxiè hærere. 4. Fœdus gratiæ promissiones *simpliciter* universales habere, nec à Calvino dictum, nec dici potest respectu plurimorum, qui ne quidem ullum tale esse unquam comperêre, nedum ut clausulas ejus & naturam nôrint, quorum etiam multi ne per ætatem quidem talia nôsse possunt. Intelligendum itaque necessariò hoc ipsum tantùm *comparatè*, respectu œconomiæ Testamenti Veteris. 5. Tribui jure nobis nequit, quod plebem ex ambone ita crudè & promiscuè compellemus: *Si non creditis, ideò fit, quia jam divinitùs exitio destinati estis.* Si quis tamen occasione gravi datâ quandoque talem increpationem proferret, culpari non posset, ut qui Christum hîc haberet

præeuntem: *Vos non creditis, nam non estis ex ovibus meis* Ioh. x, 16. & xII, 37, 39. *Non credebant in eum, ut sermo Esaiæ Prophetæ impleretur & propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias, Excæcavit oculos eorum*, &c. 6. Super ordine doctrinæ de Prædestinatione docendæ, controversiis realibus compositis, haudquaquam litigabimus, nec negabimus, illam prudenter esse tractandam, & *methodum* sæpe *analyticam* hîc præferendam *synthetica*. 7. Ἐξαγώνιον etiam, promissiones generales prius ad prædicationem adhiberi, quàm speciales, adeóque prius credendum esse, Christum esse Mediatorem, credentium in se, & omnes in eum credentes servandos, quàm eum esse nostrum Mediatorem, & nos per eum servandos. Hoc enim ipsum sæpe ursimus in Exercitationibus nostris. 8. Quî universalitas promissionum dari possit, patet, nimirum partim *comparatè*, ratione œconomiæ Novi Testamenti, præ Veteri, partim *limitatè* ratione corporis totius electorum, quod universalitatem suam habet, ut alibi ex vetoribus à nobis ostensum. Absolutè verò nunquam vel fuerunt, vel sunt universales, imò nec esse possunt in dispensatione à Deo adhibitâ circa genus humanum. 9. Haudquaquam monendi eramus ab Animadversore, non esse inferendum: Nos esse electos: Ergo nos credituros. Sed potius; Nos credere: Ergo nos esse electos, & ideò nos credere, quia sumus ordinati ad vitam æternam, & quia hoc nobis datum ex gratia electionis. Nec sanè illicitum est, inferre: Sum ex numero Electorum, quia credo, & sentio me credere, imò hoc ipsum ad solatium fidelium pertinet, qui ita assurgunt, & assurgere debent à gradibus inferioribus, & inde eruti ad superiores, prout ex respiratione vita, & ex ratiocinatione animæ rationalis præsentia eodem argumentationis genere concludi potest. 10. Credendæ sanè primò promissiones generales, nimirum, Omnem credentem servandum, deinde applicandæ, & ex earum applicatarum sensu per actum quendam reflexum, judicandum, eas ad nos quoque & pertinuisse & pertinere.

IV. Digressionem laciniosam subnectit Animadversor de Fide, quæ nec Gratiam Universalem probat, nec causam nostram ferit, quàm anxiè hîc excutere esset *tibiam sequi*, sed extra viam, & Lectorem abducere à causa; præsertim cum hoc pensum alibi à nobis fuerit occupatum. Observemus interea in transcursu, parum accuratè Animadversorem dicere, *fidem oriri ex convenienti appulsu facultatis per quam credimus ad objectum credibile*. Philosophum sanè nullum eruditum sibi adstipulantem hîc habebit, quippe quales nôrunt ex Aristotele, intelligere esse quoddam *pati*, & fieri primò per *receptionem* speciei ab objecto, secundò per ejus *dijudicationem*, & sic quidem ut intellectus idem intellectionem & producat

& re-

& recipiat simul. Quùm itaque intellectio sit actus immanens, & secundùm Animadversorem, fides tantùm sit actus mentis, & intellectio quædam, fides non orietur magis quàm intellectio alia ex appulsu facultatis ad objectum credibile, sed ex appulsu objecti ad facultatem, & ejus à facultate & in facultate dijudicatione. Et sanè Philosophi distinguunt intellectum & voluntatem realiter per diversos modos operandi, quia modus operandi intellectus est attrahere objectum ad se, & *id sibi conjungere*, modus verò operandi voluntatis est, tendere in objectum, & *se ei conjungere*, qui modi sunt oppositi, & ut barbarè Scholæ loqui solent, *incompossibiles*. Disputat verò etiam prolixè Animadversor, sed inutiliter omnino ad argumentum nostrum, de fide quæ feratur & in promissionem & in conditionem simul, satis nobis est, ipsummet cogi fateri, primum fidei justificantis actum consistere in ea animi operatione, per quam comprehendimus, propositionem istam esse veram, omnes eos qui in Christum credunt & eum amplectuntur pro Redemptore, servandos esse, adeóque ille actus anterior est isto, quo propositionem generalem nobis applicamus, & credimus, Christum esse nostrum Redemptorem, quod constanter retrò tuiti sumus.

V. Pergit Animadversor inutiliter admodùm probare, fidem esse in Intellectu. At quem ferit? Quis enim id negat? Hoc probandum erat, fidem esse tantùm in intellectu. Quis ignorat cæteroquin, fidem secundùm aliquid sui esse persuasionem, & quà persuasio est, pertinere ad intellectum? An verò sequitur, eam ob id non etiam esse actum voluntatis, alio respectu? An quæso τὸ acquiescere, confidere, fiduciam collocare in objecto, actus intellectus est, quod ipsum tamen ad rationem formalem fidei pertinet? Cur etiam in enumeratione σχέσεων variarum, quas in objecto isto reperiri dicit, quisquis credet, servabitur, σχέσιν ultimam ponit, quam primam esse fateri cogitur alibi? Imò illa sola est, sub qua intellectus propriè quà talis respicit objectum suum, prout facultas appetitiva in id fertur, quà id apprehendit sub ratione boni. In sequentibus denuò concedit, primum actum in fide, quo spes salutis nititur, esse assensum, per quem amplectimur promissionem istam, pro vera: *Quicunque credit in Christum, salvus erit.* Istum actum demum excipi ab alio, nimirum ab amplexatione ipsius Christi, & à fiducia ex ea de salute. Hos itaque duos actus fatetur sequi primum, quod à me in Exercitationibus aliquoties ostensum, & frustrà hic repetitur sine necessitate, & iisdem propemodùm verbis quibus habetur in Parte prima. Promissionis cæteroquin universalitatem respectu omnium credentium nunquam negavimus, sed tantum respectu omnium & singulorum hominum sub conditione.

tione. Nec istæ propositiones æquipollent, quia prima ostendit duntaxat nexum inter fidem & salutem à Deo constitutum, & designat quibus salus sit obventura, nimirum fidelibus ex Dei decreto vel jam actu credentibus, vel certò credituris; secunda verò voluntatem Deo affingit inanem de omnibus hominibus sub ista conditione salvandis, quippe quam scit illos nec habere, nec habere posse, imò quam illos habere non vult, qualis voluntas non nisi illi tribui potest, qui vel stolidus est, vel malus.

VI. Causam verò παρεκβάσεως suæ per septem propemodùm paginas productæ tandem innuit Animadversor: *Hæc cum ita se habeant*, inquit, *se à me quæsivisse, an in dispensatione Euangelica, in qua proponitur objectum ad credendum, sit aliquid quod istud objectum determinet potius ad hunc quàm ad illum, adeò ut discrimen constituat inter homines, an verò offeratur indiscriminatim omnibus, & sine ullo tali respectu διακριτικῶς.* At quid opus erat tam amplo vestibulo, & tam fastidioso tot paginarum præambulo? Annon poterat & operæ & periturae parcere chartæ, & verbo dicere, in Euangelio haberi propositionem universalem, *omnem credentem, servandum, in qua nihil sit, quod objectum istud determinet potius ad hunc quàm ad illum*? Responsum verò paucis sibi habeat ad tam operosum molimen: Illam ipsam propositionem satis determinationis & restrictionis secum ferre, quum enim in ea suspendatur salus à fide, & notum sit utrinque, fidem non esse nisi electorum Dei, annon inde patet, nonnisi electos salvari posse? Determinatum est ergo hoc objectum, non quidem ad hunc vel illum in individuo secundùm nos, quia Deus arcana electionis sibi soli patere hac in vitâ voluit, sed ad subjecta omnia & sola in quibus certo datur, vel dabitur fides, adeóque ad fideles actu, & sic ad electos solos, qui per eam salutis certò erunt participes. Sic ubicunque beneficium aliquod suspenditur à conditione certa, & conditio illa non potest reperiri nisi in certo hominum ordine, determinata est istius beneficii destinatio ad istum ordinem. Discrimen itaque constituitur evidens inter homines illâ ipsâ connexione, quæ in propositione ista habetur, per suspensionem illam salutis à fide, ut conditione necessariâ, & fidei ab electione, sine qua dari nequit in subjecto, adeóque eo ipso satis ostenditur, istius propositionis fructum solis electis destinari, & hunc rorem cœlestem esse pro solo hoc vellere. Quamvis ergo offerri videatur omnibus *indiscriminatim*, tamen quia offertur cum exactione conditionis à solo Deo pendentis, & solis electis destinatæ, respectum διακριτικὸν satis connotat, & in se includit, non quidem inter hunc vel illum in individuo, sed inter electos & non electos. Non itaque opus erat anxiè quærere Animadversorem, an esset propo-

propoſitio iſta & connexio in eo declarata determinata ad hunc vel illum, quæſtio eſt, annon ſit determinata ad ordinem electorum, ſecluſo ordine non electorum, quippe quorum illi certò credunt, vel ſunt credituri, iſti certò non credunt, vel certò non ſunt credituri. Ex his verò videbit Lector, hac ipsâ propoſitione omninò contineri fundamentum ſecretionis aliorum ab aliis. Haberi itaque poteſt & pro univerſali, & pro non univerſali, καὶ ἄλλο ἢ ἄλλο, vel πρὸς ἄλλο ἢ ἄλλο. Pro univerſali haberi debet reſpectu *rerum* connexarum, ſive reſpectu nexus propoſiti inter conditionem & ſalutem, pro non univerſali, reſpectu *perſonarum* vel *ſubjectorum*, ob defectum & neceſſarium quidem conditionis iſtius in omnibus præteritis, quem excipit privatio ſalutis, idque ex Dei decreto & ſecundùm illud. Nec ſanè illa præſtari poteſt niſi ab electis. Sic verbi gratiâ, ſi Princeps edictum promulgaret, omnem hanc teſſeram habentem ad dignitatem aliquam in aula ſua evehendum, propoſitio illa univerſalis videretur, & talis reverâ foret ratione nexus conditionis & beneficii ſub ea promiſſi. Si tamen Princeps nôſſet, paucos tantùm iſtam teſſeram à ſe vel habere vel habituros eſſe, nec aliunde eam haberi poſſe, & illam vellet iſtis paucis duntaxat concedere, revera iſta propoſitio & quoad præſtationem conditionis, & quoad applicationem beneficii particularis foret, non univerſalis, idque ex deſtinatione Principis. Non itaque inde inferre debuit Animadverſor, gratiam univerſalem eſſe omnibus oblatam, vel omnes qui credunt eam inſtinctu Spiritus S. pro tali agnoſcere. Imò illa haudquaquam univerſalis eſt, vel ſtatui poteſt, niſi modo ſupra dicto à nobis, ut demonſtratum. Et ſanè, quum oblatio indiſcriminatim facta alicujus beneficii ſub conditione tali reſtrictionem iſtam neceſſariò ponat, aliter agnoſci non poteſt ab illis, qui inſtinctu Spiritus Dei credunt, quàm qualis revera eſt, quippe qui conſtanter ſtatuunt, fidem eſſe donum Dei ſolius, & ſolis electis deſtinatum, neminem itaque vel credere poſſe, vel ſalutem aſſequi, niſi illos qui ſunt in hoc ſenſu. Hinc liquefit Lectori, nihil in operoſa iſta Præfatione majoribus characteribus ſcriptum eſſe, quàm immanem Animadverſoris de ſe & de Lectoris ſtupore fiduciam.

CAPVT VII.

Vindiciarum Reſponſionum ad VI. Erotema, Sectio II.

De prima *mea* reſponſione *ſuper* vi ſpiritus *ingenerante fidem, &* modo *operationis iſtius, &* dependentiâ voluntatis *ab intellectu, & ἀσυςάτοις quibuſdam novæ Methodi, ubi etiam quædam de* Joanne Camerone.

BREVIARIVM Capitis ſeptimi.

Prolixitas Animadverſoris notata. Cauſa annotationum mearum tandem repræſentatarum. Loci Communes Animadverſoris. An methodus Animadverſoris perperam nova *vocata fuerit. Patrocinium veterum Theologorum fruſtra advocatum.* Genevenſium *&* Helvetiorum *Theologorum juſta querela. Accuſatio iniqua Animadverſoris retuſa. Inadæquata operationis Spiritus in fide danda deſcriptio. Verba Animadverſoris authori ſuo oppoſita contra intentionem univerſalem Dei omnes ſalvandi. Aſſertio Animadverſoris precaria. An Spiritus mentem tantùm idoneam reddat ad objectum adſpiciendum. Scrupuli materia ab Animadverſore injecta. An fides mentis tantùm ſit habitus. Sententia Pontificiorum damnata ab Orthodoxis. Ignoratio elenchi notata. Locutio Animadverſoris de Eccleſiis noſtris parum honorifica. Cavillum Animadverſoris retortum.* Eccleſiarum *noſtrarum,* Confeſſionis *&* Catecheſeos *ſententia vindicata, & oppoſita Animadverſori. Duplex actus ad productionem fidei requiſitus.* Calvini, Synodi Dordracenæ, Confeſſionum *variarum publicarum &* Catecheſeos *ſententia oppoſita ſententiæ Animadverſoris. Fidei productionem non conſiſtere in ſola illuminatione intellectus. An ſententia noſtra tantùm ſit recentium admodum Theologorum. Qui regnum affectent in Theologia. An abſurdum ſit, eundem habitum duabus facultatibus differentibus ineſſe. Judicium ſuper Animadverſoris Theſibus de Fide. Ingenium Animadverſoris quale. Qui Scriptura loquatur de ingeneratione fidei. An productio fidei ſit appellanda* regeneratio fidei. *Inutilis Animadverſoris diſſertatio de primo enuntiato amplectendo. An Gratia Vniverſalis ſequatur ex eo quod ſalus pertineat ad omnem credentem. Oppoſitum oſtenſum. Vnde propoſitionis illius natura æſtimanda. Quid in ea primò concipiatur. Quid ex ea ſequatur. An voluntas univerſalis omnes ſalvandi eâ inſinuetur. Ignoratio elenchi impacta Animadverſori. Fuga ejuſdem. Digreſſio inutilis Animadverſoris. Aſſertio iſta retorta κτ τὸ βίαιον. Abſurda voluntas Deo affictæ. Locus communis quæſitus ab Animadverſore. An Scriptura Spiritui S. mediatam operationem tantùm adſcribat in voluntatem & affectus. Abſurda varia notata. An pendeat voluntas ſemper à ductu intellectus. Sententia Ariſtotelis. Phraſis Scripturæ ſuper iſto argumento expenſa. Rationes variæ oppoſitæ. Abſurda etiam notata.* Cordis *ſignificatio qua in Scriptura. An Ariſtoteles animæ intelligentis ſedem præcipuam collocet in corde. Corruptio Scripturæ notata in Animadverſore. Calvinus Animadverſori oppoſitus. Animadverſor commiſſus cum Synodo Dordracena. Phraſis Scripturæ oppoſita Animadverſori. Qui motus voluntatis ſint à Deo. Tota ſanctificatio reducitur ad illuminationem ab Animadverſore. Cavillum retuſum. An diſtinctiſſimis loquutionibus eadem repræſentetur operatio. Interpretes noſtri, & Synodus Dordracena ſtuporis argui*

qui

qui debent, sententiâ Animadversoris retentâ. An circumcisio cordis, datio cordis carnei & alia id genus tantùm designent illuminationem intellectus. Quæ phrases pro æquipollentibus accipi possint, quæ non. Locus Eph. 1, 19, 20. expensus. Qui Scriptura sæpe loquatur de Deo. An Spiritus sapientiæ, revelationis & γνώσεως sit idem Apostolo. Scripturam non restringere immediatam Dei operationem in conversione hominis ad solam illuminationem. An Deus semper agat secundùm ordinem facultatum. Synecdochica Scripturæ phrases ex æquo de utraque Dei operatione adhibitæ. Loca Scripturæ opposita Animadversori. Inconsequentia argumentationis Animadversoris ex Ephes. 1, 18. ostensa. An cor *sumptum tantùm pro intelligentia sit immediatam subjectum operationis Dei. An affectus necessariò pendeant ab intellectu. Oppositum ostensum ex Aristotele. An perversi affectus amputari non possint sine illuminatione mentis. Expositio capitis* VII. *ad Romanos corrupta ab Animadversore. Ejus confutatio à* Gulielmo Riveto *occupata: Verba Animadversoris retorta. An Scriptura unam duntaxat facultatem in nobis constituat, & unam operationem Dei. Scripturam ista sæpe distinguere. Qui Scriptura Scholis permittat distinctionem mediatæ & immediatæ Dei operationis. Immediatus Dei in omnes actus influxus probatus. Verba Animadversoris retorta, & dogma ab eo nobis obtrusum, eversum. Illatio precaria Animadversoris. An ex Philosophia sola sit judicandum, aliquid esse à Sapientia Dei alienum, & abhorrens. Philosophia Animadversoris de motu orbium cœlestium expensa. Intelligentiarum motricium figmentum explosum. Simile de motu sphærarum retortum in Animadversorem. Argumentatio ejusdem de Sapientia Dei retorta. Alia ejusdem verba retorta. An sententia Animadversoris nitatur auctoritate Aristotelis, Platonis, Epicteti. An sententia opposita fuerit tantùm Iesuitarum, & Arminianorum. Contrarium demonstratum.* Antonii VValæi & Facultatis Theologicæ Leidensis *judicium. Ejusdem sententia de immediato Dei influxu in voluntate immutanda. Querela Animadversoris abstersa. Vertigo notata in Animadversore. Verba ejus ἀναχόλυθα. Fastidium ejusdem super lectione Exercitationum meorum expensum. Iudicia alia opposita. Synodi Dordracenæ verba luxata. Verba alia ἀναχόλυθα Animadversoris. An Canones Dordraceni faveant mediatæ an immediatæ operationis in voluntate defensoribus. Posterius probatum. An Canones illi non distinguant illuminationem intellectus, & circumcisionem cordis. Vindiciæ verborum Synodi. Alia Synodi verba opposita Animadversori. An Cameronis sententiæ faverint Patres Synodici. An ii etiam qui Canones Synodicos concepêre.* Bogermanni, Polyandri, VValæi, Triglandii *judicia. Exceptio Animadversoris super iis quibus Synodi Canones oppositi, discussa. Convitium Animadversoris abstersum. Falsa ejusdem suppositio. Iudicium ingenuum de Defensione à Camerone scripta. An Patres Synodi omnia in Thesibus & Prælectionibus Cameronis probârint.* Festi Hommii *verba diversa, imò opposita. An omnia in Collatione Camerenis cum Tilene probata fuerint. Iudicia contraria* Polyandri, Riveti, VValæi, Thysii. *An invicta sint Cameronis argumenta.* Synodus Aleziana *vindicata. Verba ejus de* pio *quorundam zelo expensa.* Petrus Molinæus *laudatus. Editionis Operum Cameronis à me procuratæ explicatio. De titulo iis præscripto. Falsæ accusationes depulsæ. Falso mihi afficta, excussa. An Animadversor dicere debuerit*, se omnium invidiâ undiquaque flagrare. *An Camero* immisericorditer *à me* flagellatus *fuerit. Qui me ejus discipulum profitear. Iactatio super Camerone, retusa. Fuga Animadversoris. Contradictio ejus notata. An Spiritui S. vis tribuenda in conversione. Causa notati vocabuli. Cui nostrûm Grammaticæ tricæ imputari debeant. Ratiocinatio mea defensa, & cavillum abstersum. Communis Ecclesiarum nostrarum sententia ab Animadversore perstricta. An æquipolleat operatio Spiritus*

ingenerantis fidem, & tota hominis conversio. Absurda istius sententia. An phrasis idoneam reddere mentem *sufficiat. Qualis convertendorum sit status, & quid ad eorum curationem exigatur. Grammaticatio Animadversoris excussa.* Ἀζλεψία *ejusdem notata præter iniquitatem. Digressio iterata de impotentia naturali & morali. An in cæco sit facultatis inopia. Inanes Animadversoris assertiones eorum quæ non controversa. Comparatio Animadversoris castigata.* Τὸ ἐν ἀρχῇ *repetitum. An Spiritus tantùm homines idoneos reddat ad credendum. Duplex malum ex ista locutione notatum. Scripturæ phrasis alia de conversione. Inutile monitum Animadversoris. Corruptionis nobis inhærentis magnitudo. An permittat semper, ut intelligatur* τὶ τὸ λεγόμενον. *Comparatio cæcitatis hominis animalis cum* ὀφθαλμίᾳ *notata. An oculis carens facultate videndi careat.* Ἀφιλόσοφα *notata. An curatio corruptionis nostræ non sit operatio potentior curatione* ὀφθαλμίας. *Falsò mihi affricta, abstersa. Sententiarum nostrarum & locutionum comparatio. An ab utroque nostrûm idem designetur, an plus vel minus, & à quo. Dicteriolum abstersum. Phrases à nobis adhibitæ defensa. Quid sit* dare mentem ad intelligendum. *Phrases Animadversoris notatæ, ut inadæquatæ. An in phrasibus Scripturæ tantùm ponatur* antecedens *pro* consequente. *Verba mea truncata. Grammaticatio inepta. Barbaries retorta, & accusatio injusta. Dicteria & bilis Animadversoris abstersa. An idoneus tantùm dicatur à vi & qualitate interna. Qui dicatur idoneitas. Opposita Animadversori expositio probata. Idonei origo secundum Animadversorem. Quis dicendus sit idoneus. Simile à me adhibitum, vindicatum. Falsò affricta, remota. Dicterium ab Animadversore, & simile ab eodem adhibitum, castigata. Exempla varia illi opposita. Digressio & ignoratio elenchi notata. Latitudo phraseos adhibitæ à me defensa. Quis ex nobis habeat observationes leviculas. Accusatio Animadversoris retorta.* Ἀσύστατα *ei objecta. Injusta querela Animadversoris. Vera ei impacta argumenti mei truncati. Alia de repetitionibus abstersa, & retorta. Impotentiæ physicæ & ethicæ distinctio denuo recocta. Absurda Animadversori impacta. Injusta ejus petitio.* Ἄτοπα *varia. Impotentia moralis major est impotentiâ cæci. Pertinacia professio notata. Comparatio à nobis adhibita, defensa. Verba mea corrupta & truncata ab Animadversore. Exceptio Animadversoris confutata. Ratiocinatio mira Animadversoris. Exceptio* ἀπρόλογος *ejusdem. An fides non apprehendat salutem in promissione. An dilatio salutis obstet. Simile à nobis adhibitum, applicatum. Ingenuitas desiderata in Animadversore. Absurda mihi impacta, abstersa. Alia regesta in Animadversorem. An lux vel lumen debeant dici objectum visûs. Ignoratio Elenchi notata. Comparatio nostra vindicata. Cujus sit actus* τὸ *credere. Conditio confusa cum conditionato ab Animadversore. Quæstio eidem proposita. Verba ejusdem in eum retorta. Absurda varia inde educta. Animadversoris pro me contra seipsum vindicia. Verba ejusdem regesta in suum Auctorem. Comparatio* ἀφιλόσοφος *ejusdem. An facultates hominis animalis congruant cum objecto spirituali. Exceptio gemina Animadversoris confutata. An* τὸ νοητὸν *spirituale habeat analogiam cum facultate νοητικῇ hominis corrupti. Absurda varia notata. Quæ analogia exigatur inter facultatem & objectum. Quid seria bonitati conveniat, quæ bonum aliquod vult alicui. Quale objectum ei propositum concipiatur. Exceptiones Animadversoris confutata. Absurda inde educta. An per unum hominem stet, quominus bono proposito potiatur. Exceptio Animadversoris de gradibus bonitatis confutata. Absurda ejus demonstrata. Exceptio alia Animadversoris discussa. Revocatus Animadversor ad quæstionem. Verba ejus retorta. Qui finis prædicati Euangelii constitui debeat. Quibus Euangelium salutare esse possit.* Calvini & Musculi *judicium de vocatione externa. An non propter electorum solorum salutem interdum prædicatum Euangelium.*

Obla-

Oblatio conditionalis & universalis rejecta. Ἔννοια ejus. Qui φιλανθρωπία Dei ad genus humanum referri possit. Oblatio conditionalis absurda respectu hominum corruptorum. Ἀκυρολογία in loquutionibus Animadversoris de Deo notata. An Deus obsequatur affectibus suis. An aliquousque perseveret in re aliqua. An Deus omnibus φιλανθρωπίαν suam ad salutem aliquâ ratione ostenderit. An impervestigabilia velimus in Deo scrutari. An hoc obtentu quævis obtrudi possint. Periculum hujus illationis. Sententia nostra cavillis obnoxia, quia τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ urget. Animadversoris gloriatio opposita, sed vana & ab Autore suo eversa. Contradictio impacta Animadversori. Ἀσυστασία alia notata. Gloriatio alia retusa. Quo vitio suspecta sit methodus nova. An pro methodo tantùm stet Animadversor. Breviloquentia ejus notata, & repetitio jam occupatorum Anterotemate LVI.

I. ANtepagmento isto viso ducimur ad ipsum Erotema, quod Animadversor & proponit, & responsiones meas cum suis Animadversionibus componit. Quâ in re prolixitatis in aliis Censor ita verborum parcus est, ut tribus paginis meis non integris opponat viginti tres integras, & tanto profluvio inutilium rerum Lectorem obruat, ut vix patientia ulli durare possit ad mediam istarum meditationum partem evolvendam. Hoc interea emolumenti hinc consequor, quod tandem aliquando Animadversor integras annotationes meas Lectori repræsentet. Quod eâ duntaxat de causâ ab ipso occupatum, quia illæ magis opportunæ ipsi visæ sunt ad Locos aliquot *Communes*, quos familiares habet, præ cæteris explicandos, & ad arguta quædam dicteria, quæ perire sibi noluit, in me vibranda. Mercem sanè diu in pergula sua latitantem, sic illi extrudere opportunè visum. Operæ pretium tamen erit, vestigia ejus propius legere, & experiri cominùs quis nostrum solidè causam istam agat. Prolixitatem Lector mihi hîc non imputabit, sed illi qui nos ad integram Iliada & ad *Sardos venales*, vocat. Quod haudquaquam notarem, nisi adeò morosè de prolixitate nostra quereretur, & id sibi ad digressiones inutiles licere vellet, quod nobis rem ipsam pressè sequentibus licere non vult. Exsequitur verò Animadversor in Animadversionibus suis tres Locos Communes sibi perquàm familiares, & ubique recurrentes. 1. Locum de *subjecto Fidei*, id esse solum intellectum, non verò voluntatem. 2. Locum de *determinatione voluntatis* per intellectum. 3. Locum de *laudibus Cameronis* Magistri sui. Nec mirum in his fœcundum esse Animadversorem, quippe qui has bracteas jam ultrà duodecennium dilatavit, & in hoc opere tot annos totus fuit. Si & ego in locos duos priores hîc digredi vellem, & Diatribas, quas paratas habeo, hîc opponere Animadversori, in quot volumina exirent concertationes istæ? Seorsum itaque de utroque argumento, faciente Deo, agam. Nec tamen hîc ea prætermittam, quæ Animadversoris gloriationi retundendæ necessaria erunt. Multam ille in suis Animadver-

adverſionibus bilem, fermentum multum ubique miſcet. Neutrum mihi imitandum cenſeo, memori decoris utriuſque & cauſæ & Ordinis noſtri. Nec melius maledicentiam omnem me ulciſci poſſe cenſebo, quàm Chriſtianâ & Theologo dignâ animi & ſtyli moderatione.

II. 1. Ægrè fert Animadverſor, Methodum ſuam, quam ita vocat, *novam* à me vocari, & eam ſic vocari vult, ut *terras novas*. Veritati etiam ſemper fatale fuiſſe, ut novitatis invidia, quamvis immeritiſſimè, flagraret. Mirum verò, Animadverſorem adeò ſtomachari ſuper iſtâ nomenclatione, quum Clariſſimus quidam verbi divini Miniſter, qui in multis ſententiæ Animadverſoris favet & perſonæ, in libello *de tribus Methodis* ſatis innuat, iſtam Methodum ultimam nec primorum Reformatorum noſtrorum fuiſſe, nec Synodi Dordracenæ. Nec ſanè ejus incunabula altius quàm ad *Ioh. Cameronis* ætatem referri poſſunt. Ipſe Animadverſor id ſatis teſtatur, in præfatione ſuæ Diſſertationis, dum mirari ſe dicit, quod adortus fuerim ſententiam quæ jam *per viginti quinque annos* in Cathedra Salmurienſi obtinuèrit, ſcilicet ex quo Camero in ea docuit. Hæc verò Epocha nondum referenda videtur inter veteres. Prior ergo alia præceſſit ſub *Gomaro* & *Bodio à Trochoregia*, Theologis Celeberrimis. Meritò itaque *nova* à me vocata fuit, idque ſine convitio vel obtrectatione. Et modò de iſta Methodo id conſtaret, quod de *terris novis* conſtat, eas multùm auri, & optimæ mercis in ſe habere, haudquaquam ob novitatem illi dicam ſcribendam cenſeremus. Sed quia præter novitatem prodigiorum quorundam ferax eſt, & mali ſucci plena, meritò novitatis etiam nomine ſuſpecta eſſe debet. Nec hactenus auditum, *Ioh. Cameronem*, utut Virum præſtantem, cujus decoribus nihil detractum volo, Theologis veteranis vel illis etiam è Reformatoribus noſtris qui tales audiunt, retrò accenſeri, de quo ut Gamaliele & Magiſtro ſuo Animadverſor unicè gloriatur. Quamvis verò ex quo Methodus iſta flagellari cepit, *Calvini*, *Muſculi*, *Bullingeri* & aliorum id genus ſanctiſſimæ memoriæ Heroum foruli anxiè excuſſi fuerint, ut tantorum nominum patrocinio gratior eſſe poſſet, notum ſatis, quàm ſeriò Theologi Genevenſes in ſuis ad Synodum Alençonenſem litteris conqueſti fuerint de vi illatâ verbis & ſcriptis Calvini. Idem Graviſſimi Viri Theologi Helvetii cum juſta indignatione regeſsêre pro eximiis Eccleſiarum & Academiarum ſuarum Antiſtitibus, quod Animadverſori non ignotum. Nec Apologetico ſuo quicquam aliud impetravit, quàm ut qui de doctrina ipſius malè judicaverant antea, de ingenio ipſius & in ſuis tuendis pertinacia peſſimè ominarentur, præſertim quum ex ſcripto ἀπολογητικῷ κατηγορικὸν fieri animadverterent, & ſe quoque notari ab Animadverſore, quamvis injuſtiſ-

injustissimè, vel ἀβλεψίας, vel levitatis. Quod itaque viginti & aliquot annorum periodum non supergreditur, sine crimine *novum* appellari potest. 2. Censet Animadversor, perperam à me disputationem motam, quid sentiat de natura fidei, an sit in intellectu solo, an etiam occupet voluntatem, quæ sit vis Spiritus quæ eam generat, & quomodo eam operetur. At ista in transcursu duntaxat à me notata & occasione mihi datâ ab Animadversore, quæ ipsa etiam sine digressione poterant expediri. Nec malè à me consideratum id quod pro fundamento Erotematis, sed præter rationem, ab Animadversore substratum fuit. 3. Satis sibi esse censet, actum fidei à se descriptum omnium primum esse, & absolutè necessarium, & ab intellectu profectum. At quod *inadæquatè* repræsentat operationem Spiritus ingenerantis fidem, & præcipuum actum prætermittit, haudquaquam sufficit. 4. Addit, intellectum non aliter actum istum edere, nisi quia illuminatur à Spiritu Dei, ut idoneus reddatur qui id perspiciat, quod in objecto revelatum est, nimirum salutem datum iri omni qui credet. At homo non tantùm potentiam accipit à Spiritu Dei id perspiciendi, vel *idoneitatem* aliquam; sed actum ipsum fidei & *τὸ credere* Phil. 1, 29. Exiliter itaque nimis refert Animadversor illuminationem spiritus ad id, *ut mens reddatur idonea ad perspiciendum.* Adde, si facultas non aliter actum istum edit, vel homo potius per illam facultatem, quum actus sint suppositorum, non partium, nisi quia illuminatur à Spiritu Dei, ut idoneus reddatur ad credendum, & ista operatio à Deo solis electis destinatur, & in iis solis perficitur, nulli non electi habent facultatem idoneam (morali nimirum, non naturali tantùm idoneitate secundùm Animadversorem ipsum intellectâ) ad perspiciendum objectum fidei, adeóque haudquaquam illis à Deo proponi potest ea fine & intentione, ut per id salventur, quippe quos non idoneos ad hoc novit, nec tamen reddere vult idoneos. 5. Egregia etiam propositio! *Quibuscunque nitatur fundamentis Erotema à se propositum, manere argumentationi eo comprehensæ suam vim.* An verò quodvis fundamentum sufficit assertioni ei superstructæ? Et an subverso fundamento id subsistere potest, quod ei superstructum? An etiam *non directâ responsione id ipsum infregerim, sed per ἀπαγωγὴν tantùm invidiosam*, judicabit ex collatione Exercitationum nostrarum Lector æquus. Mirum verò Animadversorem id in me carpere, quod ipsi solenne, quippe qui ἀπαγωγαῖς perpetuis & digressionibus inutilibus Lectorem passim circumducere solet. An hoc sibi privilegium indultum censet, nec ferre potest, ut & sibi quid hîc licere putet alius?

III. Meritò verò à me negatum, vel Scripturæ, vel Ecclesiarum nostrarum secundùm eam dogma esse, vim spiritus quæ operetur in electis fidem,

fidem, nihil aliud præſtare, *niſi quod mentem idoneam reddit, quæ objectum in Euangelio extrinſecus oblatum adſpiciat*, adeóque fidem tantùm eſſe habitum mentis. Id ipſum enim 1. Commune eſt temporariis, quorum mentes etiam idoneas reddit ſpiritus, ut objectum illud adſpiciant, adeóque non ſufficit. 2. Exiliter nimis repræſentat iſtam operationem,& ſuſpicionem injicere poſſet multis inde inferendi, etiam contrà mentem ſuam, hominem iſtâ idoneitate ſibi collatâ à Spiritu uti vel non pro arbitrio, ad objectum iſtud adſpiciendum, adeóque vel ſcrupuli juſti materiam movet Lectori, vel non amolitur ſaltem, de aliquo concurſu hominis activo ad hoc opus in prima ſui converſione. 3. Statuere fidem mentis tantùm habitum eſſe, & Scripturæ adverſum eſt, & *Calvino* fidei naturam ex ea explicanti, & à Theologis noſtris in Bellarmino & Pontificiis aliis id ipſum propugnantibus graviter meritò caſtigatum fuit. Et ſanè ideo Pontificii urgent, fidem tantùm eſſe in intellectu, ut negent fidem eſſe fiduciam, quod vel illis concedendum, vel negandum, fidem eſſe tantùm in intellectu. 4. Scripturam nuſquam de fide loqui, quin totam Spiritus Dei in ea procreanda rationem atque vim ad mentem referat,& apertè falſum eſt, & à nobis peculiari Diatriba de iſto argumento in Examine Theſium Animadverſoris ſuper iſto argumento tale eſſe demonſtrabitur. Ex qua, ut confido, apparebit, mirum ipſi videri non debere, me poſt Scripturam cum *Calvino* & præcipuis Doctoribus noſtris aliter hîc ſentire. Fruſtra verò prolixè probare ſatagit, fidem in Scriptura ad intellectum referri. De eo enim lis non eſt, ſed de eo tantùm, an *excluſivè* ad intellectum referatur, vel *unicè*. Vnde probationes omnes quas ſubjicit peccant *ignoratione elenchi*, vel *paralogiſmo à dicto ſecundùm quid*. 5. Oſtendit verò, quæ illi ſit Eccleſiarum noſtrarum reverentia, dum inquit rotundè: *Eccleſiarum noſtrarum, quæ ſit ſententia, magnopere nobis laborandum non eſſe, ut inquiramus, poſtquàm quæ ſit Scripturæ doctrina ſatis intellexunus. Nam ſi Eccleſiæ noſtræ hac in re à Scriptura diſceſſiſſent, errorem ſuum qui minimè certè exitialis eſſe poteſt, ex Scriptura emendare deberent.* Vtut enim hæc emollire & negare videatur in ſequentibus, eas hac in parte errare, parum tamen reverenter ab ipſo dicuntur, ut qui novit vel nôſſe debuit, Eccleſias noſtras nec hîc, nec in dogmatibus aliis à Scriptura, per Dei gratiam, diſceſſiſſe. 6. Admodùm mihi alibi inſultat, quod aliquos ejus errores *non exitiales* pronuntiem, & id ſarcaſticis exclamationibus ulciſcitur. Annon par pari hîc referre liceret,& grandibus verbis ei regerere, gratulandum eſſe Eccleſiis noſtris, & habere eas, unde ſibi non parùm gratulentur, quod, Animadverſoris judicio, *exitialem errorem* hîc non errent? Sed ſpuma iſta reliquenda Animadverſori. 7. Id falſiſſimum, *nullam aliam*

aliam eâ in re Spiritus efficacitatem Ecclesias nostras agnoscere, quàm quæ sita est in illuminatione, eò quod Articulo XXI. Confessionis illuminationis fiat mentio. Annon verò *Bezæ* auctoris Confessionis istius; præcipui saltem, sententia cuivis nota? Annon & Catecheseωs Ecclesiarum Gallicarum à Magno Calvino scriptæ, quæ sect. XVIII. Spiritus S. duplicem actum ad fidei productionem & constitutionem disertè notat, & distinctè quidem, *illuminationem mentis*, & *obsignationem cordis*, vel *promissionum salutis in corde* distinctam ab operatione Spiritus in intellectu. Annon *Calvinus* etiam, quem ubique sequi videri vult lib. III. Instit. cap. II. fidem & *mentibus revelari* docet, & *cordibus obsignari?* Annon, ne de privatis Doctoribus loquar, sententiæ ipsius Confessiones publicæ plerarumque Ecclesiarum nostrarum repugnant & Synodi Dordracenæ Canones? Annon disertè Canon XI. capitis III & IV. habet, Deum non tantùm in conversione *mentem per Spiritum S. potenter illuminare, ut rectè intelligant & dijudicent quæ sunt Spiritus Dei, sed ejusdem etiam Spiritus regenerantis (* non luminis intellectus tantùm*) efficacia ad intima hominis penetrare, cor clausum aperire, durum emollire, præputiatum circumcidere, voluntati novas qualitates infundere, eamque facere ex mortua vivam*, &c. An itaque per solam circa intellectum operationem nobis ista Spiritus S. actio in Canonibus istis repræsentatur? Annon etiam in Rejectione VI. errorum circa istam doctrinam disertè rejicitur error illorum, *qui docent, in vera hominis conversione non posse novas qualitates, habitus, seu dona in voluntatem ejus à Deo infundi, atque adeò fidem, quâ primùm convertimur.* Et additur: *Contradicunt enim hæc sacris litteris quæ testantur, Deum novas qualitates fidei, obedientiæ ac sensus amoris sui cordibus nostris infundere.* Esa. XLIV, 3. Jer. XXXI, 23. Rom. V, 5. An hîc nulla nisi mentis facta mentiô? An per *cor* intelligenda mens, quæ duo tamen disertè distinguit Synodus in Canonibus suis, imò annon etiam *voluntatis* ipsius expressam facit mentionem? Sic & Catechesis Ecclesiarum Gallicarum sect. XLVI. cordis pulsationem præmittit illuminationi intellectus. An *obedientia* etiam & *sensus amoris Dei* sunt tantùm actûs mentis ut & purificatio cordis quæ fit per fidem? An Canones hos non adoptavêre Synodi Nationales Gallicæ? Et annon inde judicium faciendum de Ecclesiarum nostrarum fide? Consulat Confessiones etiam aliarum Ecclesiarum nostrarum de Fide, Helveticarum, Scoticarum, Belgicarum, alias, & discet, aliam Ecclesiis nostris mentem esse, & aliam illas Spiritus in fidei productione efficacitatem agnoscere, quàm quæ sita est in sola illuminatione. Definat itaque hoc *admodum recentibus* Theologis adscribere, & illis convitium dicere, quod *regnum affectent in Theologia*, ne *Calvinum, Musculum, Zanchium, Bullingerum, Martyrum, Bezam*, alios Viros

 gravissi-

gravissimos tales quoque dicat, & hoc illis etiam impingat. Qui sint illi, qui in Theologia *regnum affectent*, tristi aliquot annorum experientiâ constat, & quæ Academia vocetur à quibusdam *regio Theologiæ*, extra quam alii betæ sint & cucurbitæ, qui Theologiam docent alibi. Hæc humilitas hodie instillatur juventuti, ut & illos contemnere discat, quorum venerandam canitiem, & sanctissimos labores vel hostes etiam Ecclesiæ suspiciunt. 8. Quod à me dictum, sugillat ut ἀθεόλογον & ἀφιλόσοφον *unum eundemque habitum duabus facultatibus adeò differentibus intellectus scilicet & voluntatis insidere*, & me ejus probationes pollicentem ridet, suas etiam de Fide Theses invictas censet, nec eas à me solidis rationibus refelli posse, gloriatur. Id verò non dicteriis vel sarcasmis regestis retundendum, sed opere ipso præstandum. Quâ in re fidem obstringo Animadversori & Lectori simul. Nec id hîc occupandum digressioni cavendæ, quia paucis negotium istud ob multa heteroclita ab Animadversore in Thesibus suis congesta absolvi nequit. Nec verò id mihi operosum esse potest, qui præcipuos Theologos nostros id contrà Pontificios passim demonstrantes, præeuntes habeo. Nec, quamvis Animadversoris ingenio nihil detractum velim, quicquam hoc in argumento ab ipso præstitum vidi, quod multam subtilitatem exigat, vel formidinem injicere debeat mediocribus etiam ingeniis, quippe cujus placita, quoties à veritate recedit, maximam partem meris speculationibus inanibus & ratiocinationibus μετεωρολογοῦσι inædificata sunt. Non mirum verò, Animadversorem adeò magnificè de iis quæ à se producta, sentire, adeò abjectè de alienis laboribus: Ingenio suo quemque uti, haudquaquam novum. Sic aliorum ruinis superstruenda erat moles famæ ipsius dicanda! Hic viri character est, cui ut Deus det & veritatis ac pacis reverentiorem animum, ipsius donum erit, nec hîc lumine tantùm intellectui affuso opus, sed serio humilitatis sensu producto in ejus corde, qui eum doceat, suo pede se metiri, nec regnum sibi vel in dogmata vel in personas sibi non obnoxias, sed sine suffragio, vindicare.

IV. Meritò verò etiam à me notatum, Scripturam non ita exiliter & jejunè loqui de ingeneratione fidei per Spiritus operationem, ut quæ eam etiam vocat *circumcisionem cordis*, *cordis lapidei ablationem*, *vivificationem & resuscitationem à mortuis*, oppositam corruptioni totali humanæ. Quid istis opponit Animadversor. 1. Me fateri, *Scripturam & cæcitatem mentibus naturalem attribuere, & fidei generationem, saltem aliquatenus, ex illuminatione pendere, & istam saltem esse primam operationem omnium, tametsi partialis tantùm esset in regeneratione fidei.* At quid hoc vel pro Animadversore, vel contra me? *Regenerationis* interea *fidei* phraseologia nova nobis est, qui

qui de regeneratione hominis multa legimus, sed non de *regeneratione fidei*, verùm de *generatione* ejus, cùm præsertim hîc de prima ejus productione sit sermo. 2. Infert: *Illuminationem ergo illam mentis in eo versari, ut eam reddat idoneam, quæ perspiciat verum quod est in objecto Euangelico.* At ostensum, illuminationem Spiritus non tantùm mentem idoneam reddere, sed longè plus præstare. 3. Addit, *Verum, quod primum amplectendum, ut fides salvifica generata dicatur, esse enuntiatum illud universale, salutem datum iri omni credenti. Necesse ergo omnino esse, ut priusquam quicquam aliud Spiritus in nobis operetur quod ad fidem salvificam generandam pertinet efficacitate suâ, ut verum illud amplectamur, ita propositum universaliter: Quapropter necesse esse, ut hoc ita propositum sit universaliter verum.* At quis de eo ambigit, & quid id facit ad litem nostram? An à me unquam negatum, universalem esse istam propositionem, *omnem credentem salvandum*, & hoc esse verissimum, nexum esse universalem inter fidem & salutem? An verò ob id sequitur voluntas Dei universalis & conditionalis de omnibus & singulis sub conditione istâ salvandis? Imò hac ipsa propositione potius evertitur, quia eâ salus affigitur isti conditioni quæ nec universalis est, nec esse potest, & cujus gratia solis electis fit. Frustra itaque infert, *verum esse, salutem ad omnem credentem pertinere, nemine excepto. Id verò nihil aliud esse quàm gratiam universalem docere, affectam eâ conditione si credas.* Imò, Animadversor, eo ipso non est universalis quia est affecta ista conditione quæ conditio nonnisi paucorum est *comparatè*. Prout verbi gratiâ, edictum Principis universale in specie, omnis tesserâ istâ instructus, gratiosus erit in aula mea, revera particulare est, si tesseræ & notitia & possessio paucorum tantùm sit ex speciali gratia Principis, nulli alii verò eam vel habeant vel habere possint, præter illos. Sic propositio, *omnis qui fecerit hoc, vivet in eis*, universalis sanè est ratione nexus obedientiæ & vitæ, revera tamen minus quàm particularis est, ratione vel destinationis, vel applicationis, nulli quippe mortalium vel applicata vel applicanda.

V. Immitis verò est Animadversor, qui ne fugæ quidem locum mihi hîc relinquere vult, dum addit, *me eò confugere non posse, salutem quidem ad omnem credentem pertinere, quia omnis credens electus est. In primo enim illo actu fidei nostræ considerari objectum sine ullo respectu ad electionem, & seposito omni electionis intuitu. Hoc unum in objecto perspici, Christum esse omnibus salutis auctorem, modò credant.* At quæso 1. An natura istius propositionis pendet à judicio vel consideratione nostra! Annon potius ab ipsa connexione terminorum, & Dei ordinatione, quoad doni fidei vel collationem vel negationem? Annon metienda etiam est ex constitutione illorum, quibus proponitur? Annon quamvis homo credat, auditâ istâ propositione,

ne, esse nexum infallibilem inter fidem & salutem, adeóque salvandos omnes credentes, statuere potius debet, Deum nolle salvari omnes homines sub ista conditione, eo ipso quia & conditionem illam proponere & exigere voluit, tametsi nosset eam nulli esse præstabilem nisi electo, interea tamen ab ejus præstatione suspendere voluit salutem? Omnem verò credentem esse electum, extra controversiam est. 2. Pone etiam, hominem primò hoc unum in objecto perspicere, Christum esse omnibus salutis auctorem, modò credant, an ob id sequetur, admittendam ab eo gratiam universalem conditionatam, si nôvit, quod nosse debet, hoc verbum innumeris non esse propositum, quod sibi propositum est, adeóque nec salutem talibus propositam sub ista conditione. Et vel ignorabit suam corruptionem naturalem, quod absurdum, & nesciet, Spiritum S. in se fidem operari, quod æque absurdum, vel videbit facile, nec se ex se credere posse, & opus esse Dei virtute hanc fidem in se efficiente, & eâdem esse opus aliis omnibus ut & credere possint & servari. Pone itaque, illum etiam credere, omnes alios esse salvandos, si Deus fidem in illis producat, nihil aliud credet, nisi nexum universalem inter fidem & salutem. Sepositâ itaque consideratione electionis, ex ista propositione nihil aliud sequitur, nisi Deum constituisse nexum inter fidem & salutem & omnes conditionem istam adimplentes salvandos, quod verissimum. Demus itaque, tales animo concipere, *omnes salvandos modò credant*, quid aliud inde erui potest, nisi idem ille nexus? At nos de eo non litigamus, sed de voluntate Dei universali & conditionali, omnes per fidem salvandi, quam talis nunquam concipiet, si à Spiritu S. inspiretur, nec concipere poterit, quia scit, non alios magis quàm se, credere posse sine Spiritus S. efficaci operatione, deinde sine summa temeritate, imò & falsitate statuere nequit, Spiritum S. istam operationem in omnibus exercere velle. 3. Frustrà itaque infert, *conceptum illum quem tum de propositione ista animo efformamus, salutem esse omni credendi paratam, & assensionem per quam conceptum verum esse statuimus, quâ in re sita sit fides repræsentare objectum ab omni consideratione electionis sejunctum, & merè universale, & ad omnes indiscriminatim pertinens. Aut igitur non modò conceptum, sed etiam assensum, quem Spiritus S. producit, falsum esse, aut objectum universaliter verum esse citrà ullum ad electionem respectum.* Demus ista omnia. An ob id propositio ista eatenus universaliter intelligi debet, (quamvis à nobis ut universalis verè quidem concipiatur, sed ratione nexus universalis fidei & salutis, & hoc sensu tantùm) ut ex ea inferamus, Deum voluisse omnes sub hâc conditione salvari? Imò oppositum potius inde sequitur ex connexione ista universali inter fidem & salutem à Deo constituta, ut retrò notatum. Quid verò inter

inter nos controvertitur, annon hoc, an gratia sit universalis ex Dei intentione, hoc est, an Deus habeat voluntatem omnes salvandi sub conditione Fidei? Hoc verò nec propositione ista, *omnis credens servabitur*, exprimitur, nec fingi debet ab illo, qui eam amplectitur, & si hoc fingat, error erit, non veritas, nec actus Spiritus S. hominem illuminantis, sed hominis cæcutientis & hallucinantis circa istam propositionem. Et conceptus itaque istius propositionis, qualis esse debet, & assensus illi secundùm istum conceptum præbitus, haudquaquam falsi sunt, nec tamen objectum universale verum est aliter, quàm ratione nexus universalis à Deo constituti, non verò ratione volitionis Dei universalis & conditionalis, ut omnes sub hâc conditione, vel salvarentur, vel salvari possent, qualis conceptus chimæra est, non veritas. Peccat itaque merâ *ignoratione elenchi* Animadversor, id probando, quod probatione non eget, id verò non probando quod est in quæstione. Et ipse sibi apertè diffidit, & istam dissertationem parùm accuratam censet, dum addit, *verùm de hoc infrà accuratiùs.* Sed per meram fugam & ἔκκλισιν, hîc enim quâ fieri poterat, accuratione de hoc argumento agendum erat.

VI. Loco verborum meorum, quæ se *breviter excussurum* pollicetur Animadversor, digressionem denuò instituit de facultatibus animæ. *Tres* inquit, *sunt omninò in nobis facultates in peccato mortuæ, mens, voluntas & appetitus sensitivus. Itaque vivificatio & suscitatio nostra à mortuis consistit in trium illarum facultatum immutatione.* Istud ἐξαγώνιον, sed κατὰ τὸ βίαιον retorquendum. Si tres illæ facultates in peccato sint mortuæ, & vivificatione singularum opus est, an sapienter dici potest, Deum hominem mortuum in peccatis velle salvari, sub conditione ut credat, hoc est, ut habeat unam saltèm ex istis facultatibus (secundùm Animadversorem fidem tantùm in intellectu constituentem) vivam? Vivam enim non habere non potest, ex parte saltem, qui credit. Quis verò ejusmodi voluntatem homini vel non mente moto, vel non illusori & impostori adscribat? Et tamen hoc est inter mysteria novæ istius Theologiæ, Deo talia tribuere. Addit, quæri, *an spiritus operetur immutationem illam in unaquâque facultatum illarum immediatè, an verò mediatè per intellectum, voluntatem & appetitum emendet, vivificet atque resuscitet.* Me priorem opinionem tueri, se posteriorem. Loco communi denuò hîc viam parat Animadversor, nec enim ista quæstio hîc palmaria est inter nos, vel id faceret ad gratiam universalem propugnandam, quamvis sententiam suam obtineret. Non opus ergo erat id ita prolixè hîc pertractari, quod in transcursû tantùm à me notatum, & quidem occasione mihi datâ ipsius Animadversoris verbis, & quod causam non decidit.

VII. Dictum à me, Scripturam appellare operationem Spiritus Dei *circumcisionem cordis, cordis lapidei ablationem, carnei dationem* & *vivificationem* atque *resuscitationem*, quod verissimum. Eludit hoc Animadversor, & quærit, *si operatio Spiritus, qua nos totos immutat, se immediatè exerat in intellectu duntaxat, in utroque verò appetitu mediatè per intellectum, an propterea minus innovationis opus Spiritui Dei tribuatur?* Præterquam verò quod id, quod *immediatè* tribuitur Spiritui S. *magis* certo sensu ipsi tribuitur, quàm quod ei tribuitur tantùm *mediatè*; quippe quod ei tribuitur *unicè*: quæstio est, qui Scriptura istam Spiritus operationem describat? Et annon præstet nos eam verbis Scripturæ efferre quàm Animadversoris? Doceat ille, ubi Scriptura immediatam Spiritus operationem restringat ad intellectum, & mediatam tantùm referat ad reliquas facultates! Quùm verò Scriptura æquè istam operationem in circumcisione cordis consistere dicat, ac in illuminatione intellectus, cur istam magis immediatam statuamus, quàm illam? An *Lege non distinguente* nobis distinguendum? Imò cum *illuminatio intellectus* etiam iis tribui possit, qui non convertuntur reverâ, quamvis alia conversorum esse statuatur, absurdum tamen erit, Spiritus Sancti operationem in conversione immediatam, adeóque præcipuam, à qua reliquæ pendent, illo nomine designare, quod tribuitur etiam non conversis, & non potius illo, quod solorum conversorum est. Absurdum etiam, Deo *mediatam* tantum operationem in voluntatem in conversione adscribere, quamvis ei æquè præsens sit ac intellectui, & in quâvis actione consideretur, cum *concursu immediationis* & *virtutis* & *suppositi*, ut non malè loquuntur Scholæ. Adde, cùm ista Spiritus operatio sæpè describatur per solam circumcisionem cordis, vel alia id genus, quæ ad cor & voluntatem spectant, cur Spiritus operationis mediatæ toties mentionem facit non immediatæ, imò an mediatæ mentio facienda foret sine præfixa operatione immediata, à qua unicè pendet? Et quum Animadversor *cor* sæpe velit esse intellectum, & operationem Spiritus circa cor operationem ejus circa intellectum, eâdem phrasi exprimetur operatio Spiritus mediata & immediata, prima & secunda, dependens & independens. Adde, si nexui facultatum & subordinationi earum naturali inter se debeatur voluntatis & appetitus renovatio, ob dependentiam istarum facultatum necessariam à mente, utique minus longè apparebit potens Spiritus Sancti in conversione hominis operatio, & restringetur ad unam operationem, illuminationem nimirum mentis. 2. *Facultates* etiam *istas ita consertas esse, ut uterque appetitus nunquam moveatur ad bonum, nisi mens ad id primum moveatur ipsa. Item: ut semper ac necessariò ad bonum moveantur & incitentur, cum mens ipsa eodem impellitur, denique ut vel vehementer vel remissè*

remiſsè moveantur, prout mens vehementer vel remiſsè ipſa impulſa atque incitata eſt, ex parte verum eſt, ex parte falſum. Verum eſt, appetitum non moveri ad bonum, niſi mens moveatur aliquo modo primùm. Non enim fertur appetitus in planè incognitum. Falſum verò, ſemper & neceſſariò eum ad bonum moveri, cum mens eo impellitur. Contrarium patet in multis contra conſcientiam admiſſis peccatis, ubi *lumen convictivum* abundantiſſimum, *nec ſuaſivum* tantùm ſed & *perſuaſivum*, hoc eſſe malum & noxium, & nobis quidem tale eſſe, præſtò eſt, & *cogitationes accuſantes*, & tamen voluntas aliò ſe inclinat, abrepta ab affectibus, quod nec *Ariſtoteli* ignotum fuit, qui etſi verè dicat, voluntatem eſſe ὄρεξιν μετὰ λόγου, prout revera ordinariè ſequitur voluntas ductum intellectus extra tentationum & perturbationum æſtum, tamen lib. III. de Anima docet, ὄρεξιν κινεῖν παρὰ τὸν λογισμόν, & docet eam νικᾶν ἐνίοτε, καὶ κινεῖν τὴν βούλησιν. Sic ſæpè etiam plenè illuminatâ mente & motâ in unam partem, movetur tamen in aliam voluntas & appetitus ſenſitivus æſtu iſto perturbationum variarum. Quot etiam dantur motus inordinati qui antevertunt actum judicii. Neceſſariam itaque & ineluctabilem connexionem & ſubordinationem omnium operationum voluntatis & appetitus ab intellectu ſupponit, non probat Animadverſor. Sic etiam tota Spiritus Sancti in converſione hominis operatio reducitur ad unum tantùm actum, ad illuminationem nimirum intellectus, quod à Scriptura & Synodo Dordracena abire hîc demonſtratum damus. Ideò verò etiam negamus, Dei operationem tantùm dari mediatam in utrumque appetitum, quia Scriptura non magis immediatam Dei in intellectu quàm in voluntate vel affectibus operationem tradit, ut ex phraſibus ejus oſtenſum, præſertim quum ſæpè ſine ulla mentione operationis Dei in intellectu, objectum in quod Deus agit, cor ſtatuatur ſumptum pro ſede affectuum & operatio Dei in eo notetur. Et nemo ita pertinax eſſe debet, qui circumciſionem cordis interpretetur illuminationem intellectus, vel qui exiſtimet intellectum dici lapideum, vel incircumciſum, & carneum intellectum dari in converſione. Præterquam quod ſæpè iſtæ operationes apertè diſtinguantur, & ab ipſo Animadverſore conſtituantur ſubordinatæ. Adde, cauſam rebellionis immediatam ibi notari. At intellectus cæcus non eſt cauſa immediata rebellionis, ſed voluntas prava. Et ſæpè lumen intellectus exprobratur, unà cum corruptione cordis. Sed iſtorum tractationem ſeorſum, faciente Deo, plenè exequemur. Nec hîc occupabimus ea quæ ibi exequuti ſumus, præſertim quum id neceſſarium hîc non ſit pro cauſa noſtra.

VIII. Cor in Scriptura S. ſæpenumero intellectum deſignare, dari poteſt, ſemper vel plerumque deſignare, falſum, & eo ipſo quia ſæpè hoc

fit,

ſit, ſemper non ſit, nec *à particulari* argumentum firmum, duci poteſt. An verò non ſæpè etiam *cordis* nomen alio ſenſu adhibet Scriptura? Scilicet, quando jubemur diligere Deum ex toto corde, actus intellectus tantùm intelligendus erit? Et *mundi corde*, hoc eſt, intellectu tantùm à Chriſto intelligantur ii qui viſuri ſunt Deum. Philoſophiam antiquam abſurdam non perſtringo, quæ animæ intelligentis & ratiocinantis ſedem præcipuam in corde collocat, quod nec ipſum placitis Animadverſoris aptari poteſt. Ariſtotelis hanc ſententiam fuiſſe alicubi verum, ſed ex falſo fundamento, quod cenſeret, nervos, in quibus eſt potentia motiva, originem ducere à corde, quos tamen Galenus, & Anatomici è cerebro & ſpinâ medullari originem habere demonſtrant, & ipſa ἀυτοψία docet. Subjectum tamen & ſedem & inſtrumentum ſimul animæ quâ ratiocinatur, Ariſtoteles facit cerebrum, non cor. Alio etiam ſenſu meritò animum ἐντελέχειαν vel actum totius corporis organici conſtituit, & ſic illam totam eſſe in toto, & totum in qualibet parte totius Scholæ Philoſophicæ docent. Addit: *Dici poſſe, circumciſionem cordis magis propriè ſignificare mentis liberationem ab habitibus, qui ipſi naturaliter inſident, & cordis lapidei ablationem, cordis carnei dationem magis itidem propriè eodem pertinere, quum mentis immutatio affectuum & appetituum regenerationem neceſſariò poſt ſe trahat.* Quid verò licentioſius iſtâ non interpretatione, ſed perverſione phraſium Scripturæ! Conſulat Interpretes, quos volet, & oſtendat, quis eo uſque temeritatis progreſſus fuerit, ut talia referri debere cenſeat ad intellectum! Conſulat Calvinum in Deut. xxx, 6. & videbit quem ſuum eſſe vult, eum haudquaquam pro ſe ſtare: Imò videbit, ſibi apertè contradicere ſummum illum virum, ubi excuſſerit, quæ notat in Cap. XVIII. Ezech. ubi *cor* interpretatur ex ſenſu noſtro. Per *cor*, inquit, *non dubito quin ſedem omnium affectuum deſignet, ſicuti per Spiritum partem intellectivam animæ.* Obſervare etiam Animadverſor poterit, Calvinum haudquaquam cenſuiſſe, Spiritum S. per intellectum demum renovare voluntatem, & non aliter, quum præponat renovationem cordis renovationi mentis cum Propheta. Abſurdum itaque, ſic non interpretari, ſed corrumpere Scripturam; *Circumcidam cor veſtrum, dabo vobis cor carneum*, id eſt, illuminabo intellectum veſtrum, *auferam cor lapideum* à vobis, hoc eſt, intellectum cæcum. Sin iſta interpretatio diluta locum habere debeat, nemo hactenus quicquam intellexit in phraſi Scripturæ, & Synodus Dordracena graviter hallucinata fuit, quæ dixit, *Deum non tantùm mentem illuminare potenter, ſed & Spiritus regenerantis efficaciâ cor clauſum aperire, durum emollire, præputiatum circumcidere*: hoc eſt, Deum non tantùm mentem illuminare potenter, ſed & illuminare, ſi Animadverſorem audimus,

mus, quo quid magis absurdum? Annon ibi etiam disertè istæ phrases explicantur *per infusionem qualitatum novarum in voluntatem?* Sed obfirmandus est animus, & semel emissa quovis pretio tuenda, adducto supercilio. Mentis etiam immutationem affectuum & appetituum regenerationem necessariò post se trahere, ipsum κεκινόμενον est. Hominis renovationem sanè μετάνοιαν dici secundum partem, & *inadæquatè*, fatemur, totam & *adæquatè* & *simpliciter*, non item, nisi μετάνοια latissimè sumptâ. Et hîc etiam synecdoche locus est.

IX. Meritò verò à me impactum Animadversori; Si illuminatio mentis sufficeret ad reliquarum facultatum sanctificationem, Spiritum S. non tantâ cum emphasi, & tot patheticis, & distinctis phrasibus ac operationibus nobis repræsentaturum fuisse ista beneficia sua. Quid regerit? 1. Si aliter dari non posset regeneratio affectuum quàm per immediatam Spiritus operationem, se eam admissurum potius, quàm negaturum eorum regenerationem. Satis verò nobis, Scripturam æquè immediatè de operatione Dei in voluntate & affectibus loqui, ac de operatione ejus in intellectu. Nec quicquam obstare, quominus actus voluntatis boni, æquè immediatè referantur ad Deum, ac actus intellectus. Imò ad majorem ejus gloriam pertinet, si dicamus, Deum eos immediatè producere in corde hominis. Nec tantùm motus illi à Deo esse immediatè censendi sunt qua *entia*, sed etiam quà *talia entia*, hoc est, quâ actus voluntatis. Imò, si illuminatio intellectus est tota operatio immediata Spiritus S. in regeneratione, & illa illuminatio est productiva fidei, utique sequitur totam hominis sanctificationem in ista operatione consistere, nec productionem fidei & sanctificationem adeò solicitè distingui debere ab Animadversore, quod tamen facit in præcedentibus. 2. Cavillatur, non magis hîc sibi sequendam methodum meam, quàm mihi suam, quasi mihi aliquid juris in ipsum asserere velim, & non potius illud urgeam, ut Scripturam sequatur, & ut illi jus suum constet. Oggessi tantùm, & Scripturam alias tradere Dei in convertendo homine operationes, quàm illuminationem solius intellectus, & Synodum Dordracenam ex ea & cum ea. Non meam itaque Methodum ipsi obtrusi, sed communem Ecclesiarum nostrarum ante Cameronem sententiam. 3. Addit, *distinctissimis istis locutionibus unam eandemque operationem significari, non distinctissimas operationes.* Id verò probandum Animadversori, non dicendum tantùm. Nec vel Scripturam non tantùm à ταυτολογίᾳ, sed etiam ab affectata obscuritate liberabit unquam, vel Interpretes omnes Calvinum præsertim, & Synodum Dordracenam à summa ἀβλεψίᾳ & stupore, quod ante cœlo demissum hunc Interpretem cæcutierint omnes, & distinctissimas istas

phrases unam mentis illuminationem designare non intellexerint? Qui verò id probare aggreditur? *Cordis lapidei ablationem*, inquit, *& carnei dationem esse unam tantùm operationem, duobus modis enuntiatam. Mortificationem etiam veteris & vivificationem novi hominis. Circumcisionem cordis etiam & regenerationem rem eandem denotare, non diversas operationes Spiritus.* At quid id ad rem? Quæstio est, an istæ phrases idem designent cum illuminatione intellectus, an diversum, non an inter se idem designent? τῆς θύρας itaque ἁμαρτάνει Animadversor. At & circumcisio cordis, & ablatio cordis lapidei, & datio carnei pro objecto idem cor habent. Meritò ergo eadem operatio per singula ista intelligi potest. Sic reliquas phrases facilè idem designare patet. Probet idem Animadversor de illarum conformitate cum illuminatione, quod in quæstione est. 5. Addit, *emphaticas quidem esse locutiones istas, at locutionum emphasin tam pertinere posse ad unius rei magnitudinem & dignitatem prædicandam, quàm ad res varias significandas.* An verò id negamus de phrasibus designantibus operationem circa cor, eandem operationem per emphasin pluribus efferri? Negamus tantùm, si omnis Dei operatio immediata in illuminatione intellectus consisteret in regeneratione, necessariam fore congeriem reliquarum phrasium quæ de cordis renovatione tanto numero & tam frequenter inculcantur, ut quæ naturali sequela sequeretur illuminationem intellectus, nec opus foret tantâ phrasium & admirandam illam Dei operationem circa cor, & potentiam ejus in illa designantium congerie. 6. Apostolum sanè Eph. 1, 19. plura vocabula adhibere emphatica admodùm ad describendam potentiam istam Dei se exerentem in regeneratione hominis, certum, sed illa *ἰσοδυνάμα* esse, & *rem unam eandemque planè significare*, falsum. Annon ipse Calvinus distinguit ἰσχὺν ut radicem, κράτος ut arborem cum ramis, ἐνέργειαν, ut fructum? Et quid obstat, quo minus hîc distinguamus operis boni vel ἀποτελέσματος *principium* veluti *formale*, quo Deus agit, nimirum ἐνέργειαν, à principio veluti *habituali*, à quo ista ἐνέργεια, quod designatur per κράτος, & hoc veluti à fundamento & habitus & actus, hoc est, à δυνάμει φυσικῇ, quæ designatur per ἰσχὺν, non quod in Deo debeamus ista omnia quærere ut diversa, vel quod in Deo aliud sit δύναμις φυσικὴ, aliud ἕξις, aliud & ἐνέργεια, in quo ut notum, omnia summè *identificantur*, ut & hoc ex scholarum barbarie nobis mutuari liceat, bonâ cum venia & gratia nostri Animadversoris: Sed per meram *allusionem* ad ea quæ distincta sunt inter homines in operatione, ubi datur & ἐνέργεια & ἕξις & δύναμις φυσικὴ distinctè. Prout Scriptura S. Deum sæpè nobis describit ad faciliorem cognitionem, non *qualis est*, sed *quales sumus*, quæ omnia tamen θεοπρεπῶς intelligenda. Spem verò unam

eandem-

eandemque istâ Dei potentiâ productam designari, & nihil aliud, nisi *habere mentis oculos illuminatos*, asseritur denuò sine probatione. *Spiritum sapientiæ ac revelationis & γνώσεως*, pro una re eademque hîc poni, itidem affirmatur sine demonstratione. Nam & illa distingui commodè possunt, imò debent, & obvium satis, quid intercedat inter σοφίαν, ἀποκάλυψιν & γνῶσιν, quamvis oscitanter admodùm legerit locum istum Animadversor, quum non optet ibi Apostolus γνῶσιν præter duo priora, sed duo priora illis, ad quos scribit, optet ἐν ἐπιγνώσει, id est, εἰς ἐπίγνωσιν, prout istæ præpositiones respondentes in Novo Testamento Hebræo ב sæpe solent converti inter se. Et sanè de donis illis sermo est ante roboris illius divini exserti in Christo & in nobis propositionem, quæ utique designat alius post illuminationem illam & præter illam, & potentissimæ quidem operationis productionem.

X. Meritò etiam à me dictum, si tota ista Dei circa ingenerationem fidei & hominis conversionem operatio in eo tantùm consisteret, indicaturum fuisse Spiritum S. *mentem tantùm nostram reddi à se idoneam quæ objectum in Euangelio extrinsecus oblatum respiceret.* Quid verò regerit? Quærit, *an putem præstantissimum Cameronem, & eos qui eum sequuntur non existimâsse id à Spiritu S. satis esse indicatum? Immò & disertè traditum, non solùm, quia consentaneum est existimare, Deum in hominibus agere pro natura facultatum, quibus eos ornavit ipse, proque vi connexionis, per quam eas inter se se conseruit, sed etiam quia Scriptura S. ita loquitur, ut vel utramque operationem tam mediatam, quàm immediatam synecdochicè denotet per eas locutiones quæ immediatæ operationi competunt, ut est docere, persuadere, illuminare, vel si locutiones ad utramque operationem citra synecdochen referri possint, notationem immediatæ operationis disertè contineant, atque adeò disertius quàm mediatæ: Nusquam* addit, *ita loquitur, ut vel locutio quam adhibet, sub operatione mediata immediatam contineat synecdochicè, vel utramque ita complectatur, ut potius ad mediatam quàm ad immediatam sit referenda. Neque vir Doctus ullum testimonium afferre potest, quod contrarium evincat. Quamobrem sileat*, inquit, *ista interrogatio.* At 1. Ostendat Animadversor vel unum locum Scripturæ, ubi ea sic loquatur, & ubi operationem immediatam Spiritus in conversione hominis ad hunc actum restringat? Id verò ipsi ostendendum incumbit, affirmantis enim est probare, non negantis. 2. Immò si *disertè id traditum in Scriptura S.* quî fit, quod Animadversor per gyros inutiles circumducat Lectorem suum, nec *disertè* tradita *disertè* exponat? Et si tale quid disertè in Scriptura continetur, cur paulò post notat, Scripturam istam distinctionem scholis philosophantium permittere. 3. An quicquid *consentaneum* esse videtur conceptibus nostris, id Scriptura expressit, &

disertè quidem? 4. An Deus etiam non sæpe agit præter & supra ordinem facultatum? An verò operationes suas semper adstringit, adeóque seipsum ad istum ordinem? 5. Vt Scriptura *synecdochicè* per illuminationem interdum designat omnes operationes Dei in conversione hominis, sic interdum etiam id facit eadem synecdoche per solam *circumcisionem cordis*, vel *per cordis novi dationem*. An ex illa phrasi ubi de illuminatione agitur, magis immediata Dei operatio in intellectu, & mediata in voluntate inferri potest, quin pari jure ex ista phrasi, ubi de circumcisione cordis solâ agitur, immediatam Dei in corde operationem & mediatam in intellectu inferamus? Eandem enim non designari diversis istis phrasibus, suprà demonstratum. Quamvis ista sententia nostra non sit, sed censeamus Deum immediatè illabi & in intellectum, & in voluntatem & in affectus hominis, & in iis omnibus immediatè operari in ejus conversione ob emphaticas istas & distinctas Scripturæ phrases. Quid itaque temerarium magis illo quod adjicit, *nusquam Scripturam ita loqui*, ut vel loquutio quam adhibet sub operatione *mediata*, hoc est, operatione in voluntatem & affectus (ex sensu ipsius) *immediatam* contineat *synecdochicè!* At quoties de sola cordis circumcisione & mutatione ejus velut lapidei in cor carneum sermo, & non de illuminatione, quæ tantùm subintelligitur & connotatur! Vnam itaque tantùm esse immediatam operationem, reliquas mediatas, glossema est Animadversoris, non dogma Scripturæ. Satis nobis est, ista operatione solâ, quæ circa cor, hoc est, voluntatem occupatur, æquè diserte conversionem describi, ac operatione se exerente circa intellectum. Adde, istam operationem, quæ se exerit in corde hominis, præcipuam in conversione esse. 6. Nequicquam imò mirâ suâ & Lectoris fiducia negat, me ullum locum afferre posse, qui contrarium evincat. At ad pleraque loca provoco, quæ de hoc argumento agunt, qualia sunt Deut. XXX, 6. Ier. XXXII, 39. Ezech. XXXVI, 26. Actor. XV, 9. XVI, 14. Rom. 11, 29. Gal. IV, 6. II Thess. III, 5. Hebr. VIII, 10. Ostendat nobis Animadversor, loca ista non *synecdochicè* totam conversionem, adeóque & illuminationem mentis salutarem simul complecti, quamvis illuminationis non faciant mentionem.

XI. In sequentibus Animadversor invitatus, ut doceat, *cur circumcisio cordis minus designet immediatam Spiritus operationem, quàm illuminatio mentis, & ubi Scriptura doceat, Deum per illuminationem mentis duntaxat circumcidere cor, & auferre cor lapideum, ac dare carneum?* Dicit, *superius id à se manifestum factum:* Vbi verò id manifestum fecerit, nec video, nec videbit ullus magis quàm id quod in Vtopia est. Addit tamen, *Lectorem inter alia videre posse* locum illustrem ex Eph. 1, 18. *Non desino gratias agere pro vobis*, &c.

Huic

Huic citationi hoc glossema addit ; *Nunquam sanè ita vota sua pro fidelibus concepisset & nuncupâsset tantus Apostolus, ut illuminationis oculorum mentis tantummodò mentionem faceret, si illis opus fuisset aliquâ aliâ immediatâ operatione Spiritus quæ sita non esset in illuminatione.* At quæ sequela quæso ? Si Apostolus aliquo loco non meminit alius operationis Spiritus S. quàm illuminationis : Ergo illa sola est immediata, vel præter illam alia fidelibus opus non est ? Atqui Scriptura S. vocationis efficacis sæpe meminit, & tamen sanctificatio æquè immediatè Spiritus S. operatio est & præter vocationem efficacem necessaria. Atqui eadem meminit circumcisionis cordis solius sæpe, vel dationis cordis novi, & tamen operationem istam Animadversor non vult esse immediatam, quum tamen sola designetur, & æquè synecdochicè connotet illuminationem mentis, ac illuminatio mentis connotat synecdochicè circumcisionem cordis. Et cùm ipse supra dixerit eâdem paginâ, synecdochicè unâ operatione plures designari : Quidni hoc etiam applicemus hîc ad verba Pauli, cum synecdochicè per illuminationem alias etiam operationes, quæ voluntatem & affectus spectant, intellexisse ? Annon novit interdum describi omnia beneficia quæ habemus in Christo synecdochicè per *ablutionem in sanguine* Christi, quamvis præter eam opus sit, vel ipso fatente, *ablutione per Spiritum* Christi, & quidem immediatâ secundùm ipsiusmet sententiam ? Quid itaque infirmius ista illatione ? Quod addit, *cordis circumcisionem & mediatam ac immediatam Dei operationem designare*, ea in re, eo quo ista intelligit, sensu petit τὸ ἐν ἀρχῇ, id ipsum enim novit à me negatum, controversum saltem inter nos esse, adeóque probandum id erat, non supponendum duntaxat. Designat sanè duplicem operationem quandoque, sed unam æquè immediatam ac alteram. *Cor* non modò sedem affectuum, sed & intelligentiam interdum in Scriptura designare, controversiâ vacat, id non item, an quando pro intelligentia sumitur, immediatum tantum operationis Dei subjectum designet, non verò quando sumitur pro sede affectuum. *Affectus* etiam *ex intellectu necessariò pendere*, falsum. Vident multi cum Medea meliora probantque, deteriora sequuntur, lumine etiam non tantùm *suasivo*, sed & *persuasivo* convicti hoc esse minus bonum, aliud verò & *in se* esse melius, & *sibi*. Docet id Aristoteles de Anima lib. III. ὁ μὲν γὰρ νοῦς, inquit, διὰ τὸ μέλλον ἀνθέλκειν κελεύει, ἡ δὲ ἐπιθυμία διὰ τὸ ἤδη : Ita ut in objectum cupitum feratur cupiditas, præsentibus potius illecta quàm futuris, ut in ἁπλῶς ἡδὺ, & ἀγαθὸν ἁπλῶς, quicquid dictet intellectus. Sic multi convicti sunt, & persuasi, præstare sibi abstinere ab adulterio, & tamen id admittunt, bona deserenda potius, quàm negandum Christum, & tamen id non faciunt, favorem Dei præstare favori hominum, æternam

 felici-

felicitatem momentaneæ, abripiuntur tamen & illecebris carnis & affectibus suis, vel præsentibus absterrentur malis, futuris non ita afficiuntur. Nec luminis cujusdam persuasivi defectu id fieri, vel hoc ipsum causæ nostræ intercedere, in Diatriba nostra ostendemus. Falsum etiam καθόλε, *perversos affectus amputari non posse sine illuminatione mentis*: sic verbi gratiâ perversos affectus circa varia objecta sæpe ætas, morbus, calamitates, alia id genus corrigunt, sine illuminatione mentis, quamvis id salutariter non fieri nisi per illuminationem mentis, & per sanctificationem voluntatis, libenter fateamur. *Mentem* verò *illuminari non posse, quin pravi affectus eadem operâ rescindantur*, falsum est. Nec illuminatio & persuasiva quidem, quam habuit Paulus, pravos affectus in ipso rescidit, nec in sanctissimis aliis Dei servis. Nec moror, à Paulo regenito partem præcipuam capitis septimi ad Romanos removeri ab Animadversore, post Pelagium, Socinum, & utriusque sequaces. Notum enim, Clarissimum Virum *Gul. Rivetum* oppositum demonstrâsse, & Considerationes ejus super ea re, quamvis ipsi cum multis póppysmis dicatas, solidè confutâsse. *Vnam itaque eandemque actionem quà immediata est, & quà mediata est cordis circumcisionem nominari*, falsum est, nec aliud præter imaginationem Animadversoris fundamentum habet.

XII. *Si* etiam *Scriptura loqui non consuevit de facultatibus animorum nostrorum*, ut addit, *κατὰ τὸ ἀκριβὲς Philosophorum*, non potest ille, nec debet nobis obtrudere Philosophicam istam potentiarum animæ inter se subordinationem, & à se invicem dependentiam, ut & speculationem ejusdem ordinis, de affectuum & voluntatis motione per intellectum. *Scripturam* etiam, *cùm agitur de actionibus moralibus, unam tantummodò facultatem in nobis constituere videri*, interdum verum est, sæpè falsum, quum & diversas facultates, & diversas Dei operationes circa illas diversis in locis distinguat. Immò, quando etiam illa facultas consideratur ut una, ejus correctionem non semper per unam operationem fieri dici, vel per operationem uno eodemque modo enuntiatam, ipse fateri cogitur, dum *ut plurimùm* id fieri dicit. Et Scriptura satis alibi mentem suam explicat, ostendendo & diversas in homine esse facultates, & diversas etiam Dei, ad earum emendationem operationes adhiberi. *Scripturam accuratiorem mediatæ & immediatæ operationis distinctionem tanquam minus ad pietatem pertinentem Scholis Theologorum paulò subtilius philosophantium permittendam* esse *putâsse*, quoad *notiones* istas *technologicas*; verum, quoad *rem*, falsum: Satis enim docet immediatam Dei in omnia entia & omnes eorum actus operationem, & influxum, dum docet, *nos in ipso esse, vivere, & moveri*. Nec ullus motus cordis vel voluntatis est, qui non sit actus quidam, adeóque

ad

ad quem Deus non immediatè concurrat non tantùm quà ens est, sed & quà tale ens est, & qui non ut ens, secundùm & ortum immediatè pendeat à primo ente. Si etiam hoc Scholarum dogma est, nullibi in Scriptura expressum, non magis nos urgere poterit dogmate suo, de immediata tantùm Dei in intellectum operatione, quàm urgeri volet nostro de immediata Dei in voluntatem æquè ac intellectum operatione. Et si quæstionis istius decisio magnâ ex parte ex Philosophia pendet, sententiam Cameronis & suam nobis obtrudere non debet de connexione & dependentia necessariâ istarum facultatum, qualem proponit, quippe quam nec αὐτολεξεὶ in Scripturâ reperit, vel κατὰ γράμμα, nec κατὰ πρᾶγμα. Patiatur verò nos cum Scriptura loqui, & tum illuminationem mentis, tum circumcisionem cordis, & utramque quidem absolutè & simpliciter ex æquo Deo in nobis conversionem operanti tribuere; & cùm Scriptura non magis testetur illuminationem intellectus fieri immediatè quàm circumcisionem cordis, & quæstionis istius decisio magna ex parte ex Philosophia pendeat, cur nobis hoc dogma obtrudit pro Theologico? Si illa aliter statuat super hac re (quamvis de hoc ipso specialem Exercitationem non defugimus) patiatur nos, spretis istis philosophematis, cum Scriptura θεολογεῖν, & ubi illa distinguit, distinguere; ubi non distinguit, non distinguere pariter. An verò ex mero philosophemate inferre debet, *operationem immediatam in voluntate non modò necessariam non esse, sed esse aliquomodo importunam, & à Sapientia Dei alienam & abhorrentem, si voluntas ab intellectu necessariò definiatur, nec aliò unquam se se inflectat, quàm quò ab intellectûs judicio trahitur?* At hæc ipsa poni non debent velut jam certa & probata, quippe quæ ἀμφισβητούμενα sunt inter nos, an ita definiatur voluntas ab intellectu. Et conclusio itaque & fundamentum illi substratum ὑπηνέμια sunt & vana. An etiam ex philosophia sola judicandum, aliquid esse à Sapientia Dei alienum & abhorrens iis qui enutriti sunt in Dei schola? Exemplum itaque de motione sphærarum inferiorum per primum Mobile peccat *elencho parium*. Istam enim orbium cœlestium cohæsionem & subordinationem, Astronomorum abacus, sensus & experientia docent; voluntatis & affectuum perpetuam ab intellectu dependentiam & motionem non item. Imò, ut simile hoc regeramus Animadversori, hîc Philosophiæ paulò æquiori, & ad illius scholas se demittenti, quemadmodum orbes inferiores, tametsi motu νυχθημερινῷ obsequantur primo Mobili rapienti ab Oriente in Occidentem, super polos mundi, & per circulum Æquinoctialem, tamen renituntur etiam, & peculiares motus habent ab Occidente per Meridiem in Orientem super polos Zodiaci, & per zodiacum, ut docent Astronomorum filii. Sic etiam

quamvis

quamvis voluntas ſequatur ordinariè ductum intellectus, id tamen non obſtat, quo minus etiam ſæpe habeat motus obnitentes iſti motui intellectus. Intelligentiâ verò motrice, ut *formâ aſſiſtente* opus non eſſe vel primo mobili, vel ſphæris aliis nôſſe debebat Animadverſor ex Scriptura, ratione & philoſophiâ ſanâ, audire ſaltem interdum in Muſéo ſuo ex ore Clariſſimi Philoſophi ſui, quem dum has ipſas Animadverſiones parturiebat, audiviſſe ſe docentem meminit. Εὕρημα hoc fuit Ariſtotelis, & una ex maculis Philoſophiæ Ariſtotelicæ eſt. Nec iſti commento pretium accedit, quod partui iſti obſtetricati ſint Scholaſtici, & quòd alii quidam eos incautè hîc ſequantur. Indulgeri poterat aliquid Paganis, parùm gnaris quibus miniſteriis deſtinati eſſent Angeli, non edoctis in Dei ſchola. Vt verò immediatum principium ſui motus cuivis Sphæræ cœleſti Deus inſeruit, quod in Exercitationibus Phyſicis demonſtratum dedimus ante viginti & ultrà annos; ſic & cuivis facultati hominis motus ſuos peculiares tribuit. Voluntatem ſanè ita ſuarum operationum moderationem in poteſtate habere cenſemus, ut & judicio mentis reluctari valeat, & revera aliquando reluctetur. Si etiam, ut addit Animadverſor, non magis ad σκέψιν philoſophicam pertinet deciſio quæſtionis, de immediata vel mediata ſphærarum motione, quàm deciſio quæſtionis de mediata & immediata facultatum animæ motione, cur Animadverſor, tantâ cum fiducia (qui quid in talibus poſſit, noſſe tandem aliquando debebat) decidit iſtam quæſtionem, & ſententiam oppoſitam noſtram, velut abſurdiſſimam, traducit, & à Sapientia Dei alienam & abhorrentem? An & hic ex illo nobis quærere non licebit, an numeros omnes ſapientiæ divinæ tenere ſe arbitretur? Si id affirmet, temerarius erit: ſi neget, cur ſibi licere vult quod in me tam acerbè inſectatur, quaſi dicere, aliquid repugnare ſapientiæ divinæ, eſſet cœlum cum Titanibus perrumpere, & Deo oculos configere. Cur idem tanto molimine exequitur, & ex Scriptura decidere ſatagit quod philoſophicæ pulpæ eſſe fatetur? Imò ſi *Scriptura non loqui conſuevit*, ut inquit, *de facultatibus animorum noſtrorum κατὰ τὸ ἀκριβὲς, & hoc ipſum pertinet ad ἀκρίβειαν philoſophicam*, & Scriptura id non decidit, liberrimè à nobis negari poteſt, nec ita mirum Animadverſori videri debet, ſi negetur. An enim ipſe iſtis Philoſophorum pedicis conſtringi volet, & in hac cataſta ſedere mancipium? At inquit, ſuam opinionem *authores habere Platonem, Ariſtotelem, Epictetum, & quicquid unquam fuit in eo genere illuſtrius, noſtram verò tueri Ieſuitas, Arminianos, & Sophiſtarum colluviem, quorum auctoritas hominibus Theologis ſit planè pro nihilo putanda.* Iſtam opinionem verò de univerſali & perpetuâ voluntatis & affectuum per intellectum motione *Platonis, Ariſtotelis & omnium Philoſophorum illuſtriorum*

eſſe

esse tum dabimus Animadversori, ubi hoc probatum solidè dederit ex veterum scriptis. Ea enim quæ hactenus à Camerone, ut ut diffusæ eruditionis viro, producta ex istis Auctoribus fuêre, in confutatione Epistolæ ad virum Doctum nondum talia deprehendi quæ apodictica essent. Præterquam quod humana auctoritas suadere possit in argumento theologico, persuadere verò haudquaquam debeat. *Iesuitas, Arminianos, & Sophistarum colluviem* tantùm posteriorem sententiam tueri & falsissimum est, & à gravissimis Theologis nostris multis idem sæpè traditum. Sententiam sanè quam tradit Animadversor impugnatam fuisse inter alios à Celeberrimo quondam hujus Academiæ Theologo *Antonio VValæo* ignorare non debuit. Notum etiam, displicuisse idem toti Facultati Theologicæ Leidensi, & in causa, præter alia quædam, fuisse, cur non approbatione Facultatis muniretur Collatio Cameronis cum Tileno, in hac ipsa urbe typis retrò excusa. An hos etiam Viros & plurimos alios ex nostris Iesuitarum, Remonstrantium, & Sophistarum colluviei accensere velit, indicabit quando volet? Sibi sanè tale quid impingi non audit sine stomacho, quamvis meliori jure id fieri possit. Vtinam verò tam verè Animadversor à se amoliri posset suam cum talibus in multis ὁμόνοιαν & societatem, quam id passim præ se fert! Aliâ etiam ratione, & alio fine à Jesuitis & Remonstrantibus hoc affirmari novit, ut nimirum voluntati ἀδιαφορίαν quandam adscribant vocationem Dei vel admittendi vel excutiendi, à quo dogmate nos alienissimos esse novit. Non ignorare etiam debuit Facultatem Leidensem in suis ad Cameronem litteris prid. Kal. Febr. 1622. hoc ipsum dogma disertè notâsse, etsi *de controversia illa physica nemini litem intentent; nempe, num voluntatis determinatio necessariò sequatur ad ultimum judicium rationis ac intellectus practici?* Se tamen probare non posse, *quòd videatur* Camero *nullam aliam mutationem in voluntate aut concedere aut requirere præter moralem illam quæ fit ab objecto monstrato, & rationis judicio de eo eligendo aut rejiciendo, aut præferendo, sine ullo influxu Dei immediato in ipsam voluntatem, præsertim in rebus supernaturalibus.* Addunt, Scripturam *immediatum influxum Dei in voluntate immutanda testari.*

XIII. Scripsi cæteroquin etiam, *conferri debere cum hac descriptione operationis Spiritus, quam proposuit Dissertator, quòd nimirum nihil aliud præstet, nisi quod mentem idoneam reddat, quæ objectum in Euangelio extrinsecus oblatum adspiciat* Articulum XI. & XII. Cap. III. Synodi Dordracenæ. Nec pœnitet; Videbit enim Lector, nisi oculorum & judicii usum omnem sibi interdicere velit, toto cœlo distare operationem Spiritus in conversione hominis descriptam in Canonibus Synodalibus, & illam quam exhibuit Animadversor in sua Dissertatione. Quid hîc reponit? Querelam primò,

quòd remittam Lectorem ad Synodi Canones, impatienter verò tulerim me remitti ad Calvinum. Præterquam verò quòd non eadem Doctoris privati, quicunque ille ſit, quæ Synodi Nationalis Eccleſiarum Reformatarum auctoritas eſſe debet, ablegationem ad Calvinum non ſimpliciter improbavi, ſed crebra iſta & Ædilia imperia, quibus me non ad Scripturam remittit ſed ad ſcripta humana, ad *Calvini, Bullingeri, Muſculi, Pellicani* & aliorum id genus Commentarios evolvendos: Ad iſta aliquoties iterata repoſui, conſilium iſtud ab Animadverſore diſcipulis ſuis dandum eſſe, ab ipſo petentibus, quid ſibi legendum eſſet? Nec quia illorum ſcripta à me lecta, & verè quidem, dixi, me omnia Theologorum ſcripta in numerato habere dixi: Quis cæteroquin inter nos *ſublatos & ſublimes gerat Spiritus*, novit arcanorum ſcrutator Deus; quis ingenium ita comparatum exprimat ſcriptis & factis, & *regnum in Theologia affectet*, novit quisquis utrumque noſtrûm novit. Notet interea Lector, quî cohæreant, & ſibi conſtent verba Animadverſoris, cui cavilli iſtius lepos non cerebrum excuſſit, ſed memoriæ uſum intervertit. Remiſeram Lectorem ad Canonum aliquot Synodi Dordracenæ lectionem; *Ego*, inquit, *quem non decet gerere ſpiritus uſque adeò ſublatos atque ſublimes iſti viri Docti imperio libens obſequar, & me inter Lectores Exercitationum iſtarum connumerabo.* An verò de lectione mearum Exercitationum hîc jota ullum à me propoſitum, vel ullus ad hoc incitatus? Dubio procul dum iſta ſcripſit, aliis audientiam dedit, & totus ſuus non fuit, vel in re iſta. Quis etiam noſtrûm ſcriptis iſtis mutuis noſtris impreſſerit characteres *ſpiritus ſublati & ſublimis*, Lectoris eſto judicium. Appoſitum etiam admodum erat ad Canonum Synodicorum commemorationem addere, *bis à ſe perlectas Exercitationes meas*; Vtinam verò vel ſemel duntaxat illas legiſſet, & reliquas horas ſecundæ lectioni impenſas, deſtinâſſet integro à me propoſitorum examini, nec Pentheum nobis exhibuiſſet truncum & lacerum! Eo minùs etiam excuſari debet, quòd cùm bis Exercitationes noſtras ſe legiſſe teſtetur, plurima tamen & præcipua, ſæpe adeò ſtrenuè diſſimulet, ac ſi ea nunquam legiſſet. Si cenſeat, *neminem mortalium à ſe impetrâſſe geminatam earum lectionem*; præter alios quos adducere poſſem, docebit eum aliter hîc judicare, Vir Ampliſſimus & in Eximia dignitate conſtitutus, ſed virtute & eruditione major, qui *Gregorii Vellei* nomine, judicium ſuum eruditiſſimo ſcripto inter nos interpoſuit. Celeberrimus etiam *Croyus* oſtendit, & plurimi alii viri Eximii non adeo faſtidioſas Exercitationes meas ſibi viſas, ſed in eo parùm ſitum, an ſemel vel bis illæ lectæ fuerint, ſatis & lectas eas eſſe, & probatas ſingulari Dei favore præcipuis Orbis Reformati Theologis. Neſcio verò an à multis impetraverit Vir Doctus ſuarum

Anim-

Animadverſionum lectionem integram, nedum geminatam. Ego id ſemel à me impetravi, ut bis facerem impetrare ab animo meo non potui.

XIV. Dicteriis iſtis præmiſſis Canonem XI. deſcribit, & XII, ſed ſine cauſa. Interea Canone XI. pro verbis quæ habet Canon, *in electis*, ſubſtituit *in illis* adhibito pronomine ἀναφορικῷ, quod fieri non debuit, cùm non referat antecedentia, ex quibus conſtet, Synodum de electis loqui, præterquam quòd verba retinenda fuiſſent integra. Quî verò cohæreant Animadverſoris verba, & an apud ſe denuò fuerit dum iſta ſcripſit, judicabunt omnes? Loquitur de Exercitationum mearum lectione, & addit; *Sic igitur articuli illi* (ſcilicet Synodi Dordracenæ) *ſe habent*. Quæ ſit hîc ἀλληλουχία (vocabulum jam ſingulari beneficio Pelaſgâ civitate, uſu Animadverſoris donatum) docebit nos aliquando. Negat verò in iis articulis quicquam Synodum Dordracenam dicere de diſtinctione operationis *mediatæ & immediatæ*. Nihil etiam eſſe in illius Canonibus quod æquè dici non poſſit, & ab iis qui mediatam, & ab iis qui immediatum operationem defendunt. At quum actioni Spiritus non tantùm ex æquo tribuant operationem, æquè in *cor* & voluntatem, ac in intellectum, ſed & dicant *Spiritus regenerantis efficaciam ad intima penetrare, cor clauſum aperire, durum emollire, præputiatum circumcidere, voluntati novas qualitates infundere, & facere eam ex mortua vivam*, nonne Lector ingenuus videbit, Patres iſtos cenſuiſſe æquè immediatè Spiritum Sanctum illabi in voluntatem ac in intellectum? Si enim in ſolum intellectum immediatè illabatur, dicendum ſimpliciter erat *Spiritum S. mentem potenter illuminare*, quam illuminationem naturali ſequelâ ob dependentiam reliquarum facultatum à mente, reliqua conſequantur. Saltem dicendum non erat, Deum non tantùm Euangelium illis externè prædicari curare, & mentem eorum per Spiritum S. potenter illuminare, &c. Sed *ejuſdem* etiam *Spiritus* (imò mentis potius *renovatæ*) *efficaciâ ad interiora hominis penetrare*. Sed potiùs & per iſtam illuminationem cor clauſum aperire, &c. Aliud enim eſt hunc effectum tribuere *Spiritui* ipſi *renovanti*, quod faciunt Patres Synodici, aliud, id tribuere *menti* per eam *renovatæ*, quod facit Animadverſor. In tranſcurſu etiam notet Lector, an Synodus Dordracena ſtatuerit *circumciſionem cordis* idem eſſe quòd *illuminationem intellectus*, ut vult Animadverſor. ſi enim hoc ſtatuamus, Canones habebimus βαττολογοῦντας, & eorum Authores ſtatuemus ridiculos, quippe qui vel operationes iſtas diſertiſſimè diſtinguunt, imò ſibi invicem opponunt per adverſativam particulam, vel idem à ſeipſo diſtinguunt, & idem ſibi ipſi opponunt. Sin Animadverſorem audiamus, dum Canones illi dicunt, Deum in

converſione, non tantùm mentem per Spiritum S. potenter illuminare, ſed & *cor* clauſum aperire, durum emollire, dicunt Deum non tantùm mentem potenter illuminare, ſed & mentem potenter illuminare. An tantis viris, & tam venerando toto orbe Chriſtiano Conſeſſui tribuemus mentem externatam, & verbis illorum ſonum ſine ſenſu? Et quum Synodus ſtatuat Canone XII. iſtam operationem *planè ſupernaturalem eſſe, arcanam & ineffabilem:* Certè, etſi *ratione principii* ſit *ſupernaturalis*, ratione tamen *formæ* & *modi*, ſecundùm Animadverſorem, *ſupernaturalis planè* non erit, ut quæ ſequitur dependentiam & ordinem naturalem facultatum, nec hîc eſt *ineffabilis*. Notet etiam Lector obiter, hîc à Synodo regenerationem præmitti, & actualem fidem ex ea duci, quod tamen tantoperè diſplicet Animadverſori, qui ferre non poteſt, me ſanctificationem aliquam anteriorem ſtatuere fide, per quam producatur. At quid eſt regeneratio niſi ſanctificatio? Annon ex eo patet, Synodicos Patres immediatam Spiritus Sancti operationem in voluntate æquè ac intellectu ibi intellexiſſe, quum ipſi alieni fuerint à ſententia Cameronis, aliam ſaltem prætulerint, ut fatetur ingenuè eruditi de tribus Methodis ſcripti Auctor. Adde è Theologis, à quibus concepti fuêre Canones Synodales nomine Synodi, *Bogermannum* Synodi Præſidem Eximium, *Polyandrum*, *VValæum*, *Triglandium* Viros Magnos Salmurienſia novæ Methodi placita diſertè publicis tabulis improbâſſe, qui utique noverant optimè ſententiam & ſuam, & eorum qui Canones iſtos ſuâ auctoritate probavêre. Indubium cæteroquin, Canones illos directè oppoſitos fuiſſe ſententiæ Remonſtrantium, de voluntatis ἀδιαφορίᾳ poſt operationem Dei in converſione. Hinc tamen non ſequitur, Synodum non diſtinxiſſe apertè illuminationem intellectus & circumciſionem cordis, & Spiritus efficaciam ad intima cordis & voluntatis penetrantem non expreſſiſſe. Et nemo, niſi ſponte errare velit, dubitabit, Patres Synodi ſententiam Cameronis quæ poſt Synodum iſtam demum ab aliquibus recepta fuit, & ut ex Leidenſium Theologorum & Feſti Hommii ipſius teſtimonio patet, multis Synodi Patribus dura viſa & periculoſa, quibus viſa. Multis enim planè ignota fuit. Si tamen Animadverſorem audimus, Synodi Canonibus conformis eſt, nec verba Synodi magis Patrum ſententiam exprimunt, quàm illam, quam diſertè multi ex illis improbârunt.

XV. Poſt iſta, denuò convitium mihi dicit Animadverſor, memoriæ laude ſed διασυρτικῶς mihi tributâ, judicii verò ademptâ, & Cyclopis inſtar Homerici me exoculatum Lectori ſiſtit. Sed bene ſe res habet, quod judicio Animadverſoris non ſtet judicii alieni firmitas vel imbecillitas. Mallem ſanè & memoriæ firmitate, & judicii ἀκριβείᾳ carere, quàm donum

num utrumque habere eo gradu, quo id Animadversor se habere censet, & eo ad turbandam Ecclesiam abuti. Infelix acumen est quo latera Ecclesiæ fodicantur. In eo verò admodum fallitur, quod putat, me ista scribentem in Exercitationibus meis, haudquaquam meminisse, vel hoc objectum fuisse Cameroni, sententiam ipsius Canonibus Synodi fuisse damnatam, vel id ab eodem fuisse rejectum *in Responsione ad Epistolam Viri docti*: Eò magis enim illius rei meminisse poteram, quod librum istum ab ipso Camerone donatum, & honorificè admodum inscriptum adhuc habeam, cui etiam Epistolam ad Clarissimum & disertissimum *Durantium* τὸν μακαρίτην præmisit, in qua mei tum adhuc adolescentis, elogio etiam luculento adjecto, in ista ætate publicè meminisse voluit, quo nomine me ipsi obnoxium profiteor. Quia verò mihi isto scripto, erudito cæteroquin, seriò lecto relectoque in aliquibus satisfactum non fuit, quamvis rationes & responsiones Cameronis diligenter expenderim, id quod à me peculiari Dissertatione in publicis prælectionibus occasione oblata sine ulla vel ærugine vel contumelia in Cameronem, immò sine nominis etiam illius commemoratione demonstratum, jure idem à me reponi potuit Animadversori, nec mea defensio Defensione Cameronis mihi excuti debuit. Nescio verò an imbecillitati memoriæ, an alii cuidam causæ adscribi debeat, quod Animadversor Clariss. Virum *Festum Hommium* bis vocet *Hummium* quem tamen Leidæ & vidit, & novit, & cujus nomen sæpe in ista Defensione exstat? An integritati etiam ejus tribui debet, quod splendidè Lectori insinuat, quasi Patres Dordraceni omnes Thesibus & Lectionibus Cameronis perlectis omnia in iis probâssent? At id nec Eximius ille Theologus *Festus Hommius* in litteris suis dicit, nec verum est. Discertè enim testatur: *Theologorum Exterorum judicia de iis non licuisse intelligere, quia jam in procinctu erant cùm libri iis distribuerentur, nèc perlegendi otium fuisse.* De Theologis Belgis tantùm addit, eos qui perlegerant *exosculatos fuisse insignia, quibus Deus Cameronem ornaverat dona eruditionis & acuminis singularis, & gavisos quod D. Gomaro ut dignissimus illâ functione suffectus fuerit.* Immò expressè notat Hommius in suis ad Cameronem litteris, *nonnullos offendere videtur, quod conversionem hominis per solam moralem suasionem fieri statuas, cum hoc à Remonstrantium sententia non videatur multùm abludere.* Quamvis verò ab eo purget Cameronem Festus ibidem, & testetur se nihil observâsse quod ab Orthodoxia in Synodo declarata abire videretur, unius tamen judicium plurium aliorum judicia non evertit, præsertim quibusdam aliis, ubi Camero abit à sententia communi. Ingenii & eruditionis laudes cum *Festo* easdem semper tribui candidè & adhuc tribuo Cameroni, quamvis haudquaquam omnibus ejus placitis acce-
 dere

dere possim. Non debuit verò Animadversor Lectori indefinitè & promiscuè ingerere, quasi Patres Dordraceni quivis perlectis scriptis Cameronis iis assensum præbuerint, sed distinguere eos de quibus Festus loquutus fuit, ab iis de quibus loquutus non fuit. Disputationem Cameronis & Tileni, scriptum eruditum & acutum, in summa rei probatam fuisse ex Epistola Festi patet; omnia & singula probata fuisse, haudquaquam. Nec qui scriptum aliquod in genere commendat, omnia commendat & probat quæ in eo reperiuntur, nisi id disertè exprimatur. Et quamvis Clarissimo isti Viro Festo Hommio omnia in ista collatione probata fuissent, certum est, quædam non probata fuisse Celeberrimis Theologis *Polyandro, Riveto, VValæo, Thysio* non inferioribus *Festo*, ut patet ex eorum Epistola ad Cameronem, in qua judicium suum candidè exponunt de immediata Dei in voluntatem operatione, & de expositione Capitis IX ad Romanos. *Invictis*, quibus dicit hanc sententiam communitam fuisse, *argumentis* hoc, quod putat, pondus non inesse ostendimus in Diatriba nostra, & candidè ac modestè omnia expendimus in Domino sine ullo Cameronis, eruditi & eximii cæteroquin Disputatoris, contemptu. Experti revera fuimus accurata meditatione adhibitâ illa invicta non esse, sed speciei quidem multum habere, roboris non item. Auctoritatem etiam Synodi Alezianæ frustra adducit, quippe quæ Disputationem istam Cameronis cum Tileno non vidit, typis demum exscriptam Anno CIↃ IↃC XXII. sed Theses tantùm & prælectiones, in quibus multa non exstant quæ displicuêre aliis in Cameronis sententia. Adde, Synodum istam, etiamsi deprehendisset quædam à communibus placitis alieniora, qualis erat sententia de *morali suasione*, vel *motu ethico*, condonâsse tamen multa præstantis viris dotibus aliis, & aliquid indulsisse Illustri Heroi *Mornæo* Plessiaci Domino, de Ecclesiis omnibus præclarissimè merito, qui Cameronis vocationem promotam cupiebat. Præterquam quod moderationem & pacis Ecclesiasticæ conservandæ studium Patres sibi à Camerone pollicerentur, cujus ingenium mite erat, & abhorrens à litibus. Vehementiam verò & æstum nimium illorum qui Cameronis vocationi intercedere videbantur, *pii zeli* phrasi perstringere voluisse Synodum, falsum est, & reverentius de ea sentire debebat Animadversor, quàm ut Lectori ingereret, venerandum istum Consessum, cujus Præsidem egit summus, &, si ullus mortalium, nostro ævo de Dei Ecclesia eximiè meritus Theologus *Petrus Molinæus*, hoc velo partim odia privata, partim technas vel strophas tegere voluisse, quod fuisset hominum à candore & conscientia destitutorum. Nec verborum istorum vis talis, nisi apud eos qui omnia pervertere & in sequiorem partem trahere volunt. Collationem

nem sanè etiam Canonum Dordracenorum & sententiæ Cameronis legeram, sed ex eo non sequitur ista lectione mihi satisfactum fuisse, vel ob unius hominis eximii etiam judicium mihi, haudquaquam argumentis ipsius convicto à sententia opposita discedendum fuisse. Editionem operum Cameronis Genevæ me procurâsse ex parte verum, ex parte falsum. De ea sanè ne cogitatum quidem à me, cùm à Bibliopola ejus editio destinata & adornata fuit. Ejus tamen rogatu me à Clarissim. Viro *Lud. Cappello* petiisse si quæ haberet παραλειπόμενα Cameronis ad pleniorem editionem instruendam, ut ea submitteret, non diffiteor. Nec inficias eo, me etiam censuisse editionem illam à Bibliopola jam destinatam & affectam utilem fore, cùm præter novitia quædam dogmata multa in Operibus istis reperirentur, quæ erudita sunt & utilia. Immò cùm intercessum esset ab aliquibus isti Editioni jam ceptæ, quibus de causis, nôrunt ipsi, & grave damnum ob id metuendum foret Bibliopolæ, ingenuè fateor, me & illius causà, & quia non ob zelum pro orthodoxia id fieri animadverteram, institisse, ut absolveretur, & operam meam ad rem illam conficiendam interposuisse, quamvis multa ne lecta quidem fuerint à me, quæ istis Operibus inserta fuêre, ea tamen semper protestatione publicè privatimque ingenuè editâ, me in quibusdam Cameronis sententiæ non subscribere, præsertim in argumento de *Universali Gratia*. Tituli illius *Ioh. Cameronis Eximii Theologi τὰ σωζόμενα*, me auctorem esse, verum est. Ejus verò rei ista fuit occasio. Quum chartis Salmurio missis ad Operum Cameronis editionem præscriptum fuisset, tituli totius Operis vicem, nomen *Summi* vel *Incomparabilis*, vel *Maximi* Theologi, nec enim exactè memini quod ex tribus illis præscriptum fuerit, & illud nimium multis videretur, modestius substitui, nomen nimirum Theologi *Eximii*. An verò mihi tribui elogium, quod in Camerone nimium censui, quo nomine alibi me compunctum voluit Animadversor? Scilicet meum peccatum est, si scriptor vel sculptor vel Bibliopola modum excedat judicio suo, vel affectu Peccata sua Animadversor dixit alicubi sibi sufficere, quamvis peccati Adami reatum illis non addit, eludendo dogmati verissimo. An itaque talium in judicando excessus mihi imputari debebit? An enim Animadversor Celeberrimorum Theologorum *Molinei, Riveti*, aliorum omnia probat, quia eos pro Eximiis Theologis se habere passim profitetur? Cur ergo ob id vult omnia Cameronis mihi probari debere? Nec in eo sententiam mutavi, ut qui Cameronem semper habuerim pro Theologo *Eximio*, præsertim cum, præter eruditionem, ejus in pace Ecclesiastica retinenda studium perspectum habuerim, & animum mitem ac placidum, quamvis ob id Cameronis placita omnia haudquaquam adoptan-

adoptanda censuerim, quod homines vel insani vel qui servili sunt ingenio faciunt, qui illorum quos colunt etiam cespitationes & balbutiem & motus incompositos imitantur. Haudquaquam verò hîc à me quicquam dissimulatum, quod non dissimulatum oporteret. Nam & in Epimetrorum vindiciis super Canonibus Synodi Dordracenæ candidè ostendi, mihi non satisfactum distinctionibus & responsionibus Cameronis, opponendo semper istos Canones sententiæ illius de mediata tantùm Spiritus S. in voluntate operatione, & hoc loco idem adhuc testor. Non sine ratione verò id à me occupatum, publica, favente Deo, evulgatione Diatribæ meæ super hoc argumento demonstratum dabo. Opinionem cæteroquin Cameronis *maledictis* à me *incessi*, falsissimum. Conferat Lector verba mea, iis sanè nihil reperiet modestius. Nec è finibus Ecclesiæ publicâ auctoritate sententiam istam eliminatam sum professus, sed tantùm, aliam fuisse sententiam Patrum Synodi Dordracenæ in Canonibus suis, & satis exstare in illis argumentorum, quibus ostendamus hanc Animadversoris post Cameronem opinionem haudquaquam Synodo placuisse. Vtinam verò de eo tantùm nobis disputatio foret, an determinetur voluntas ab intellectu semper & perpetuò, vel non, & an Spiritus S. immediatè illabatur in omnes facultates, an verò immediatè tantùm in intellectum, mediatè verò in voluntatem & affectus, modò res ipsa teneretur seriò, nec communis Ecclesiarum nostrarum sententia traduceretur velut fatua, & ab omni ratione abhorrens, longè sanè compendiosior nobis ad concordiam via foret! Quasi etiam in Theologo Eximio nullus posset esse nævus, vel error. Vel ergo Theologos quos pro Eximiis se adhuc habere profitetur, tales reverà non esse censet, vel ab illationibus putidis id genus sibi in futurum temperabit. An etiam *Cameronem dixi pro Arminiano damnatum à Synodo Dordracena*? Vbi quæso? Et cur hoc mihi affingit Animadversor? Hoc verò tantùm dixi, ipsius sententiam circa hoc argumentum haudquaquam consentire cum Canonibus Synodi. An etiam quævis doctrina in Synodo ista damnata Arminiana est? At verò Pelagiana etiam hæresis non semi-Pelagiana tantùm, & multi Socinianorum, Pontificiorum, & aliorum hæreticorum errores ibidem perstricti fuêre. Damnata directè doctrina illorum à Synodo aliqua dicitur, quorum causa illa coacta est, & quorum sententiæ ac dogmata disertè recensentur simul & rejiciuntur. Nec hunc nævum mihi majorem in Animadversore quàm in Camerone visum, uspiam ostendi. Nec de se dicere debuit Animadversor, *se omnium invidiâ undiquaque flagrare*. id enim vix hominem mediocriter & modestè de se sentientem decet, qui reverâ sentit dona sua mediocria esse, adeóque publicâ invidiâ haudquaquam digna.

Judi-

Judicium tale non cadit nisi in hominem magnificè admodum de se & donis suis sentientem. *Cameronem* à me *immisericorditer flagellari* ad Epimetrum VI. vel ullibi alibi, falsum, qui nusquam non de eo modestè & honorificè sum locutus. Vtinam verò eâ modestiâ etiam causam suam ageret Discipulus, quâ Magister eam egit! Nec sanè ille eo usque unquam progressus fuit vel fastûs vel contumeliarum in fratres. Nec me pudebit me *discipulum* Cameronis in multis profiteri. Audivi enim eum non quidem in Academia ulla docentem, sed Lutetiæ Anno 1624 privatim dubia multa egregiè in colloquiis privatis mihi expedientem. Interfui etiam ejus Colloquio solenni coràm *Theminiâ* fœminâ Illustrissimâ cum *Chabanio* Nobili Regio habito in ædibus Amplissimi & Integerrimi Viri *Ludovici Arnaldi*, Consiliarii Regii quod & Gallicè tunc quoad ejus fieri poterat, currente calamo excepi, & ex eo ad Cameronem paulò post ad ipsius petitionem misso versio in Operibus ejus exstans adornata fuit. Ex scriptis etiam ipsius profeci, nec id diffiteor. Vtinam verò mihi cum Camerone aliquo res potius esset in hoc negotio, quàm cum homine contumeliis, dicteriis, & convitiis passim in me grassante! Cameronem experirer graviter & modestè disputantem, & si ille mei triumphator esset, essem ego triumphator erroris. Nec sanè vel dedecoris ullius vel diminutionis famæ habenda in talibus ratio, sed conscientiæ. Nihil verò esse, quod hîc mihi reformidandum admodum foret, quæcunque fuerit eruditio Cameronis, & qualiscunque mea sit tenuitas, ex eo patet, quod nulli dubium esse debeat, Cameronem potissima argumenta sua, quibus sententiam istam propugnavit, in Collatione cum Tileno adhibuisse, quæ sanè, etsi speciosa & subtilia, tanti non sunt, ut me à sententia mea unquam dimoverint. Egregia cæteroquin Epimetrorum meorum, & disputatorum de isto argumento confutatio subjicitur ab Animadversore! *Istud sanè omittamus*, inquit, *donec ea quæ dicta sunt ad Epimetrum sextum refutare vacet.* At id occupandum erat homini hanc aream ingresso, & sæpe jactanti omnia à se refutata. Si quicquam verò, ostendendum erat Animadversori, malè à me ex Canonibus Synodi Dordracenæ dogmata ipsius heterodoxa multa jugulata fuisse, & suæ Methodi placita eversa. Istud verò pensum differt, donec vacet. Vtinam verò ei nunquam vacasset novâ ista methodo suâ tranquillitati publicæ Ecclesiarum nostrarum intercedere! Interea quamvis fateatur multa à se prætermissa, si tamen alibi ipsum audimus, nihil prætermissum, omnia confutata, adeóque si quis ei credere velit, non debet ei credere, ita varius est.

XVI. Addit Animadversor: Malè à me notatam *vim spiritus*. At non notata, nisi quod phrasis ista *vis Spiritus* videatur in sequiorem sensum

trahi posse ab Adversariis quibusdam qui ex eo quod potentem & determinantem Spiritus S. in conversione nostra operationem *vim* appellamus, inferre possunt & solent, nos violentum quendam & coactivum motum hîc statuere, quod falsum. Ne ergo cavillo locus sit, vel *virtutis* vel *efficaciæ* nomenclatione hîc utendum potius censeo. An vox illa cæteroquin mihi Latina videretur, ne dubitandi quidem vel conjiciendi causam ullam dedi Animadversori. Quod si etiam censendum est, Latinitatem alicujus carpi, quoties dicitur, aliquem ita loqui, cur Animadversor me latinissimè etiam loquentem eodem modo sæpe introducit? Annon licet verborum alicujus sic meminisse, quin pædagogica ferula sit ad manum & quin castigetur ejus latinitas? Tantùm verò retrò mihi non fuit otii, voluntatis adhuc minus, ut in isto simpulo fluctus excitare satagerem, & disputationem ex Theologica Grammaticam reddere per congeriem quisquiliarum & tricarum id genus. Quale quid Animadversor heroico suo ingenio, & spiritu sublimi dignum judicavit dum πρόσωπον τηλαυγὲς Operi suo Vocabulariorum & Lexicographorum observationibus totum distinctum & vermiculatum præfigere voluit.

XVII. His subjicit cavillum aliud, me eo quod disertè dicat, uti pro argumento ad id ipsum, quod dicitur impugnandum. Judicet verò Lector, quo jure. Docet Animadversor, *vim spiritus nihil aliud præstare, nisi quod mentem idoneam reddit, qua objectum in Euangelio extrinsecus oblatum aspiciat.* Ex eo infero, *hac ratione totam hominis conversionem in ista operatione nobis ex parte Dei constituendam esse.* An ista ratiocinatio absurda? Quum enim conversionem aliam longè in Scriptura proponi docuerim, & primùm illam non tantùm idoneam reddere ostenderim, quæ objectum in Euangelio oblatum aspiciat, sed & quæ actualem objecti contemplationem in ea producat. Deinde demonstrârim, præter operationem Spiritus S. circa mentem, secundùm Scripturam, & communem Theologorum nostrorum ex ea sententiam, dari etiam operationem Spiritus S. peculiarem & immediatam in circumcisione cordis & purificatione ac reformatione affectuum: Annon eo ipso meritò absurditatis ream perago sententiam, ex qua sequitur, totam conversionis hominis rationem in ista operatione inadæquata nobis ex parte Dei constituendam esse. Si dicat Animadversor, hanc meam sententiam esse τὸ κρινόμενον inter nos, satis mihi hîc erit, me evicisse, eam esse communem nostrarum Ecclesiarum, & ab Ecclesiis Gallicanis ipsis in Synodis Nationalibus approbatam, quæ dum Canones Dordracenos probârunt, probârunt etiam sententiam, quæ non tantùm illuminationem intellectus in conversione ponit, sed & circumcisionem cordis distinctam ab ista illuminatione, ut

patet

patet ex Canone XI, & quidem per *adversativam*. Nec sine βαττολογίᾳ aperta ista ibi confundi possunt: Antequàm itaque illationem istam meam absurdi arguere possit, probare debet, sententiam nostram plures operationes in conversione hominis & immediatas quidem constituentem falsam esse. Nec dubito, quin Orthodoxis omnibus gravissimè sit displicitura sententia, quæ Spiritui S. nihil aliud adscribit in conversione, *nisi quod mentem idoneam reddit, quæ objectum in Euangelio extrinsecus oblatum adspiciat*. Nec me Animadversor urgere potest sententiâ suâ. Satis & mihi & iis omnibus qui ab ea sunt alieni, istam conversionis descriptionem ut inadæquatam & insufficientem, haudquaquam convenire Synodo Dordracenæ & Nationalibus Gallicis hunc actum è Scriptura decidentibus, ut à nobis demonstratum. Quicquid itaque illis hactenus repugnat, erroneum nobis est, & obelo dignum. An etiam Animadversori æquipollent operatio Spiritus ingenerantis fidem, & tota hominis conversio? Si æquipollent, prout ea hîc pro talibus sumit, ergo vis spiritus ingenerantis fidem erit sanctificatio, quod alibi tamen sæpe negat, & pro absurdo habet. Immò si vis Spiritus operantis in electis ut fidem in eorum animis ingeneret, & tota conversionis hominis ratio æquipolleant, quî fides potest exigi pro conditione salutis magis quàm conversio, immò quî fides pro conditione conversionis sumi potest? Sic enim recurret conditio & conditionatum. Dicere, Deum conversurum hominem, modò credat, est dicere, Deum eum conversurum, modò convertatur, quem tamen novit non magis convertere se posse, quàm se ipsum exuere. Immò si conversio tota hominis nihil aliud sit, quàm vis spiritus ingenerantis fidem, confunduntur planè vocatio efficax, & sanctificatio, & absurdè vocatio efficax distinguetur à sanctificatione etiam strictè sumpta in scholis Theologicis, quamvis alioquin non detur vocatio efficax, nec dari possit sine aliqua sanctificatione latè sumpta. Quis magis hîc attentus fuerit inter nos ad rem, judicabit Lector. Non sine joco tamen iterum dimittendus eram, sed frigido & diluto.

XVIII. Verissimum verò, quod à me adjectum, *illud etiam idoneum reddi ad adspiciendum objectum aliquod quod ex parte tantùm corruptum, adeóque ex parte tantùm curandum est*, exemplo laborantis ὀφθαλμίᾳ, cujus oculi à Medico idonei redduntur collyrio aliquo adhibito, ut videat, impedimentis quibusdam tantùm remotis, at facultate præsupposita. Scriptura verò nos *cæcos* vocat, & in meris tenebris constitutos docet, quibus etsi intellectu & voluntate præditis, ob summam tamen & ineluctabilem facultatum istarum corruptionem, & potentia facultatibus istis bene utendi restituenda est, & applicationis ejus ad actum ipsum gratia, adeó-

que & viſus ipſe reſtituendus, & tenebræ mentis omni modo removendæ. Quid reponit Animadverſor? A 1. Grammaticationem mihi objicit, quod *capacis* vocabulum junxerim cum *tertio caſu*. Id ſcilicet multùm facit ad Gratiam Univerſalem! Et hoc & hîc tragicè exaggerandum erat, ut in quo fortunæ Græciæ ſitæ ſunt, & in ſecunda Animadverſionum Generalium parte de novo exagitandum. *Magnum crimen Cai Cæſar!* Actum ſcilicet de oppugnatore Gratiæ Univerſalis! An hoc certamen hîc cernitur? Hæ verè *febriculoſæ obſervationes* ſunt & putidæ. Sed conquirendum aliquid erat quod carperet, & cùm Theologiam meam heterodoxias accuſare non poſſet, accuſare ſaltem conatur Grammaticam meam. An & in ea hæreſi locus? At ſim licet imperitiſſimus elegantiarum, Latinitatis causâ tamen ob id hîc non cadam, quâ de agitur. Quàm hîc me carpat æque ac alibi ex mera ærugine, conſtabit Lectori ex Syllabo elegantiarum Animadverſoris, & ex mearum hac in parte incongruitatum defenſione, quam occupare ipſe non debui, ne uterque ludibrium deberemus grave Lectori, ſi Theologorum par commiſſum in hoc circo videat circa argumenta id genus, & alterum ἀμέλγειν τὸν τράγον, alterum verò ὑποτιθέναι τὸ κόσκινον. Occupatum etiam ultrò hoc penſum ab Eruditiſſimo Juvene, *Ioanne Beaumontio* & adjecta *mantiſſa* (quod pace Animadverſoris dixerim) à Filio. In his ſpatiis confligere Theologorum non eſt. Nemeſin tamen hîc in tergo fert Animadverſor, dum poſt iſtam quam notat ſtribiliginem Circenſis inſtar pompæ magno cum apparatu productam Grammaticus vindex bis primis poſt iſta lineis in artis ſuæ leges peccat, & partim orationem habet ἀνακόλουθον partim τὸ σόλοικον in ea. Schemate iſto in anteceſſum præmiſſo, prolixam inſtituit diſſertationem de *impotentia naturali* & *morali*, & dè defectu vel facultatis vel rectitudinis in facultate. Hanc vel Philoſophiam vel Theologiam exequitur Animadverſor aliquot paginis. Et ſanè hoc argumentum bonam & Theologiæ & Operis Animadverſoris partem facit, & adeò frequenter repetitur, ut non ſit metuendum, quin hæreat altè Lectori. 3. Apud ſe interea non fuit, vel turbatus admodum Animadverſor in diſtinctionis iſtius, quamvis ipſi multo uſu perquàm familiaris explicatione, dum dicit, pag. 297, 298. *impotentiam credendi vel conſiſtere in defectu aliquo facultatum, quod impedit, tametſi adſint, quominus vim ſuam naturalem exerant*, dicere voluit, vel eam conſiſtere in inopia facultatum, vel in aliquo earum defectu, qui impedit quominus vim ſuam naturalem exerant. Si quid tale mihi excidiſſet, Tyria maria concitaſſet Animadverſor & in me armâſſet totam Priſciani ſcholam. 4. Addit, *etſi conſiſteret impotentia in facultatis inopiâ, non malè tamen eum loquuturum eſſe, qui dixerit, cæcum non eſſe idoneum*

ad

ad videndum. At hoc dici non poteſt de iſta impotentiæ ſpecie, quia in ipſo cæco eſt facultas videndi, & tantum vitium in organo. Nulla ergo in eo facultatis inopia, & exemplum malè applicatur. 5. Fruſtra addit, *tametſi vis illa ſpiritus facultatem amiſſam reſtitueret, poſſet dici, eam nos idoneos reddere ad objectum Euangelicum adſpiciendum*. Neque enim de eo nulla nobis quæſtio, ut fatetur paginâ ſequente, an facultas nobis reſtituatur, hoc eſt, intellectus. Adde, me cauſam non præbuiſſe, cur id diceret, nec enim dixi *illud ſolum*, ſed *illud etiam* idoneum reddi ad adſpiciendum objectum aliquod, quod ex parte tantùm corruptum eſt. 6. Sic fruſtrà addit, *id quod nos facit impotentes ad credendum, conſiſtere in facultatum illarum vitio atque corruptione, potentiæ ergo reſtitutionem conſiſtere in vitii remotione*. Et hoc extrà controverſiam eſt. In applicatione quoque ſimilitudinis prolixâ de ὀφθαλμίᾳ, quam texit Animadverſor, nec me ferit, nec cauſam noſtram. Id tantùm ἐν παρόδῳ notetur, parùm appoſitè homines ad credendum minimè idoneos, quales ſunt omnes non regeniti, dici ab Animadverſore, propè eſſe inſtar juvenum, quos Ariſtoteles non eſſe Auditores convenientes Politices, inquit, quaſi non alia planè ſit impotentia hominis corrupti ad fidem, quàm juvenis alicujus ad audiendum & diſcendum Politicen. Atqui dantur ſæpè juvenes qui judicio ætatem antevertunt, & qui paſſionibus haudquaquam magis ſunt obnoxii, quàm adulti multi ex ſingulari quâdam εὐφυΐᾳ, vel ex educatione bene inſtituta. In eo etiam aberrat, quod id ipſum repetit nudè, quod ſibi impactum noverat, & quod abſtergendum erat, *quæcunque ſit potentiæ reſtitutio nihil aliud eam præſtare, niſi quod nos idoneos reddit ad objectum aſpiciendum*. At hoc ipſum ἀμφισβητούμενον hîc eſt. Haudquaquam ſanè à me negatum, homines per operationem Spiritus fidem ipſis ingenerantis reddi idoneos ad credendum, id tantùm negatum, non plus homini dari, quum illis detur ipſe actus fidei, nimirum τὸ credere. Phraſin itaque illam & inſufficientem eſſe, & ambiguitati obnoxiam, quia de illo etiam efferri poteſt, quod ex parte tantùm curandum eſt, ut verbi gratiâ, quamvis homo videre poſſit & currere, ſi tamen leve aliquod vitium in oculis ipſius hæreat & pedibus, ille etiam poteſt dici eum idoneum reddere ad viſum & curſum, qui vel externâ operatione lutum ab oculis illius extergit, vel velum ab iis amovet, vel faſciam expedit, quâ pedes ejus conſtricti prius erant. Melius itaque & pleniùs & convenientiùs iſta Spiritus operatio efferri debuit, ne hac ratione rima aperiretur hominibus heterodoxis, vel corruptionem hominis non regeniti extenuandi, vel extenuandi operationem Dei, in eo curando, quod duplex malum eſt, & graviſſimum quidem. Id verò iſtâ obſervatione mihi propoſitum fuit, ut ei rei intercederem. Et

cùm iſta phraſis, ſpiritum nos idoneos reddere ad credendum, & infrà efficaciam illius operationis ſit, & Scriptura magis emphaticis phraſibus eam deſcribat, aliter ea Animadverſori deſcribenda erat.

XIX. Pergit Animadverſor, & quoad ſummam rei addit: *Cum Scriptura nos cæcos vocat, eam non intelligere nos carere facultatibus naturalibus, ſed ſupponere nobis ineſſe facultates, quas aliqua corruptio præpedit.* De iſtis nulla lis, nec opus erat nos monere, Scripturam non intelligere homines carere intellectu, & voluntate, ſed facultates iſtas in homine ſupponere. An enim dubium erat, Scripturam non cenſere homines eſſe cercopithecos, vel verè ſaxa ſuper ſaxis in theatro, ſed homines, adeóque neceſſariò intellectu & voluntate præditos. Addit: *Corruptionem illam, quâ facultates noſtræ præpeditæ ſunt, & quæ earum uſum convenientem nobis eripit, non impedire vim ratiocinatricem, ut ne quidem τὸ λεγόμενον comprehendere poſſit, ſed etſi vim illam nobis relinquat, impedire tantùm, quominus objecto Euangelico aſſentiamur. Eo modo enim ineſſe illis intellectum & voluntatem, non ut inſunt furioſis, ſed quo inſunt in hominibus nequam, in quibus vis eſt rationis & conſilii ſed quam ad malum pertinaciter applicant. Et in eo nos conſentire.* At ut ut in rei ſumma bene intellecta hîc conſentiamus, haudquaquam tamen conſentimus in omnibus quæ hîc proponit. Nam reverâ corruptio iſta, quâ facultates iſtæ ſunt præpeditæ, & quæ earum uſum convenientem multis eripit, ſæpè vim ratiocinationis ita impedit, ut ne quidem τὸ λεγόμενον in Euangelio comprehenſum videant. Sic dantur verbi gratiâ, homines ſtupidi, quibus centies liceat ingeras clariſſimè dicta in Euangelio, illa tamen non magis capiunt, quàm ſi illis legerentur elementa Euclidis, vel doctrina de Euporia aut de Modalibus. Imò ipſi Chriſti diſcipuli, quamvis in ſchola ejus ſeriò enutriti non ſemper intellexêre τὸ λεγόμενον, & abſurdum ſenſum affinxêre interdum etiam claris Chriſti verbis. An Nicodemus etiam intellexit τὸ λεγόμενον, quandò Chriſtus cum eo de regenerationis neceſſitate egit? An Capernaitæ, quando manducationem carnis ſuæ illis propoſuit? In eo etiam hallucinatur Animadverſor, & graviter quidem, quod cæcitatem quæ in nobis eſt, confert tantùm cum ὀφθαλμίᾳ, quæ levis ſæpe oculorum ſuffuſio eſt vel affectus τῶν ὀφθαλμιζομένων, & ſpecies τῆς ταράξεως, ſecundùm Medicorum filios, curabilis arte. Atqui ille etiam, qui ὀφθαλμίᾳ laborat, poteſt adhuc videre pulchritudinem rei, & eam videt actu, quamvis debiliter, cæcus verò mente pulchritudinem Euangelii & τὸ καλὸν in eo haudquaquam videre poteſt. In eo quoque peccat, dum oculis omnino carentem facultate videndi carere cenſet, quod eſt ἀφιλόσοφον planè, nam nec ille cui effoſſi oculi, facultate videndi caret, quippe quæ inſeparabilis eſt ab animâ. Oculi ſanè homini

mini effodi possunt, facultas verò videndi adimi nisi cum vita non potest. Non itaque planè cum eo consentio, ut videri vult. Et sanè ut cæcitatem spiritualem magis extenuat quàm oportet, conferendo eam cum simplici ὀφθαλμίᾳ: sic corporalem nimis exaggerat, quasi inducat privationem facultatis videndi. Sed vicinia Auditorii Philosophici proderit aliquando Animadversori. Vt verò cæcitas spiritualis plus est quàm ὀφθαλμία, sic etiam curatio corruptionis & restitutio potentiæ credendi plus est, quàm curatio ὀφθαλμίας, quæ curari potest ab homine, & per externa remedia, cæcitas spiritualis haudquaquam. Non itaque *idem planè dico* cum Animadversore, ut videri vult, & *nihil præterea*, immò si idem dico, quid opus prolixâ istâ digressione, & cur me ita sentientem & loquentem perstringit? Cum cæcitate verò externâ conferre debuit internam, non cum ὀφθαλμίᾳ tantùm. Hanc ipsam sanè comparationem retrò removi, dum ostendi, Scripturam nos cæcos vocare, & dicere, nos in meris tenebris constitutos esse.

XX. Quum verò ostensum à me fuerit, descriptionem operationis spiritus in productione fidei non esse sufficientem, nec emphaticam satis, quando dicit, *vim Spiritus nihil aliud præstare, nisi quod mentem idoneam reddit, quæ objectum in Euangelio extrinsecus oblatum adspiciat.* Regerit Animadversor, me idem dicere *vim* nimirum *spiritus quæ tenebras removet, quæ visum restituit, & potentiam bene utendi facultatibus intellectus & voluntatis, facere tantùm ut capaces simus objecto spirituali dignoscendo.* At hoc tantùm mihi pro sua liberalitate affingit Animadversor, & phrases à me adhibitas truncat. Sic enim à me dictum: *At Scriptura S. nos & cæcos vocat, & in meris tenebris constitutos dicit, quibus etsi intellectu & voluntate præditis, ob summam tamen suam & ineluctabilem corruptionem usus conveniens istarum facultatum & potentia iis bene utendi restitui debet, adeóque quibus visus ipse restituendus est & tenebræ omnimodæ mentis removendæ, ut capaces esse possimus objecto spirituali dignoscendo.* Annon itaque præter enuntiata ab Animadversore posui 1. Cæcitatem & constitutionem in meris tenebris in homine ratione nimirum objectorum spiritualium, & agnitionis illorum convenientis, adeóque corruptionem *moralem*, quam vocat Animadversor, totalem, non defectum tantùm aliquem similem τῇ ὀφθαλμίᾳ. At mens potest idonea reddi ad objectum adspiciendum, quæ ex parte tantùm moraliter corrupta est. Quantùm interest itaque inter expressionem corruptionis totalis & partialis, tantùm interest inter dicta nostra. Nec sufficiet Animadversori excipere, se etiam ponere totalem corruptionem moralem in irregenito, semper patebit, eam non sufficienter ista phrasi ab ipso expressam fuisse. 2. Haudquaquam designo, tantùm mentem idoneam

neam reddi ad credendum, quod fieri quandóque poteſt, potentiâ jam præſuppoſita in ſubjecto, cui additur duntaxat impulſus quidam, ut illud ad actum hunc vel illum ſe proripiat, & in eo ſe exerat, ſed etiam inculco, & potentiam ipſam moralem bene utendi intellectu & voluntate concedi; & gratiam eam applicandi ad actum. Ergo idem non dico cum Animadverſore, ſed plus. Annon enim verbi gratiâ, Præceptor poteſt dici mentem diſcipuli idoneam reddere ad intelligendum objectum aliquod, id diligenter & perſpicuè explicando, & anatomen ac deſcriptionem ejus accuratam inſtituendo, qui tamen potentiam bene utendi intellectu ſuo haudquaquam largitur diſcipulo? Fruſtraneum itaque cavillum Animadverſoris ſuper collatione phraſium *capacem* eſſe, & *idoneum* eſſe ad aliquid, quaſi id unum velim à Deo in nobis effici, ut homini concilietur aliquo modo capacitas aliqua ad objectum dignoſcendum. At novit, me præter collationem capacitatis intelligere collationem actualem actus fidei, & Deum non dare tantùm idoneitatem ad credendum, ſed & fidem ipſam, & viſum ipſum reſtituere, non potentiam tantùm videndi. Adde, à me poni, operationem immediatam Dei in voluntate ipſa, quod Animadverſor etiam negat. Adde, *dignoſcere objectum ſpirituale*, plus longè eſſe, quàm *adſpicere objectum in Euangelio extrinſecus oblatum*. Poſterius enim commune eſt temporariis, prius non item. Τὸ *dignoſcere* enim illud à me hîc *practicum* intelligitur. Τὸ *adſpicere* verò *theoricum* actum tantùm inſinuat. Diabolus & angeli ejus adſpiciunt etiam objectum in Euangelio extrinſecus oblatum, id tamen haudquaquam *dignoſcunt*, hoc enim reſpondet τῷ διαγνῶναι, quod eſt δοκιμάζειν τὰ διαφέροντα *practicè*, qualem δοκιμασίαν precatur Paulus Philippenſibus cap. 1. 9. ſic διαγινώσκειν eſt ἀκριβέστερον aliquid cognoſcere. Verba itaque mea longè diſertiora & magis emphatica, quippe quæ oſtendunt, per operationem ſpiritus & actum & potentiam videndi conferri. Adde *capacitatem* hanc à me ſumi apertè pro capacitate non tantùm interna, ſed & efficaci, ut patet ex iis quæ de *tenebrarum omnimodarum* mentis remotione præmiſi. Ille verò *idoneus* etiam reddi poteſt ad aliquid videndum, cui externum tantùm adhibetur remedium. Vtut itaque verba quædam noſtra videantur affinia, res tamen illis utriſque deſignata ab utroque noſtrûm ſemper diverſiſſima eſt, ut patet ex oppoſitione ſententiarum noſtrarum in hoc etiam argumento. Idem verò etiam dicere poſſunt, qui tamen non dicunt idem. Nec enim verba metienda ex ſono, ſed ex ſenſu. Sin dicat, ſe idem voluiſſe exprimere, clarius & ſine ambiguitate loquendum erat. Plus phraſi à me adhibita deſignari patet ex ſententiæ meæ conſideratione, minus verò deſignari ab Animadverſore patet ex collatione ſententiæ ipſius cum noſtrâ.

XXI. Et

XXI. Et quia à me adjectum, vim istam Spiritus non ita exiliter fuisse describendam, sed dicendum, eâ *dari oculos ad videndum, mentem ad intelligendum*, 1. Animadversor, ne à more suo abeat, dicteriolum novum addit, me voculam istam (*vis*) ferre non posse, & eam stigmate semper à me notari, quasi non licuerit mihi vocabulum & ἄχαφον, & obnoxium cavillis variis, ut minus proprium notare. 2. Addit dicterium dicterio, ne sterilis videatur in hoc argumento, me potuisse addere illam vim Spiritus *dare* etiam *aures ad audiendum, nares ad olfaciendum, linguam & palatum ad gustandum, omne genus denique sensuum ad persentiscendum*. Interdum enim Scripturam similitudines & loquutiones ex omnibus illis rebus desumere, ad virtutis illius spiritus operationem significandam. An verò malè à me actum, quod cum Scriptura loquutus fuerim, & istam operationem verbis ipsis Spiritus S. expresserim? An peccatum etiam dicterio dignum foret, si & phrases alias, ad quas reverà præit Scriptura, adhibuissem? Annon præstant λέξεις à Scriptura adhibitæ phrasi Animadversoris? An Scriptura copiosa nimis & luxurians, dum uno sæpe loco plures loquutiones congerit ad operationem illam Spiritus designandam? An verò malè loquitur, qui cum ea loquitur? De naribus & lingua Scriptura eo loco, quem allusi, similitudines non habet, & nonnisi oculos dari dicit ad videndum, & mentem ad intelligendum; non opus itaque erat ista adjici de naribus & linguâ per cavillum merum Scripturam æquè feriens ac nos. Demus etiam, idem designari *oculis ad videndum & mente ad intelligendum*, satis, nos Spiritus S. efficaciam verbis Spiritus S. exprimi potius debere censuisse, quàm verbis Animadversoris, & repetitione istâ magnitudinem divini beneficii designari. Et vel Scriptura malè loquuta (quod blasphemum) istam operationem geminatis & diversis quidem ac diversa significantibus phrasibus exprimendo, vel ego cum ea absolvendus sum ejus stylum imitando. Quærit etiam Animadversor, quando Spiritus S. dicitur nobis dare mentem ad intelligendum, annon id significet, *facultatem intellectus* quam habemus, *ita comparari ut intelligere valeat*. Non sanè significat intellectum, hoc est, facultatem physicam nobis dari, significat tamen plus quàm hîc exprimit Animadversor, nimirum non tantùm facultatem comparari ut intelligere valeat, hoc est, non dispositionem tantùm aliquam novam dari ut possit intelligere quod propositum, sed & habitum novum, & gratiam actu eo bene utendi, & lumen à Scriptura acceptum actu applicandi ad objectum spirituale. Id verò phrasibus Animadversoris nec sufficienter nec adæquatè exprimitur, *mentem idoneam reddi ad adspiciendum, vel mentem ita comparari ut intelligere valeat*, quæ potentiæ collationem tantùm adscribunt

Tt hominì,

homini, nihil præterea. Et ſemper hominum phraſis inferior eſt phraſi divinâ de re aliqua. Nam & is alium idoneum reddit ad adſpiciendum, hoc eſt, intelligendum aliquid, & mentem ejus comparat ut intelligere valeat, qui ſimpliciter ei aliquid exponit, & declarat, quamvis nullam facultatem vel habitum vel lumen internum ipſi det, minus actualem ejus applicationem. Enervat verò nobis Animadverſor loquutiones Scripturæ S. dum merum ibi *antecedens* poni fingit pro *conſequente*, iis dici mentem dari ad intelligendum, quibus id datur ut intelligant aliquid. Et falſum, eos *qui aliquid non intelligunt, putari mentem non habere.* Id enim & particulare & malè putatum. An quia Euclidis vel Algebræ demonſtrationes non intelliguntur ab Animadverſore, vel ſubtilitates feudales, vel Arabica aut Turcica lingua, ob id putandus eſt mentem non habere? Etſi det tantùm ſpiritus, ut intelligat homo corruptus, præſupponitur illum habere potentiam moralem nimirum ad objectum ſpirituale intelligendum, ſed à Spiritu S. tantùm fieri, ut applicetur ad actum. At debet dari & potentia, vel facultas, vel habitus moralis homini corrupto à Spiritu, & ſimul à Spiritu debet ad actum excitari & permoveri. Plus ergo eſt dari mentem ad agnoſcendum, complectitur enim collationem & potentiæ (moralis nimirum, ne cavilletur Animadverſor) ad credendum, & gratiam ejus ad actum deducendæ, dare verò ut intelligat aliquis, oſtendit tantùm potentiam jam præſuppoſitam inclinari ad actum. Immò fieri poteſt, ut qui idoneus redditur ad aliquid intelligendum, tamen illud non intelligat; cui verò mens datur ad intelligendum, & tum potentia moralis rectè intelligendi, tum actualis ejus applicatio, prout hîc à nobis explicatur, in eo efficitur ut actu intelligat, & infallibiliter quidem. Falſum ergo, impropriam eſſe locutionem, quando dicitur dari homini mentem ad intelligendum: *Mens* enim ibi ſumitur, non pro *potentia phyſica*, ſed & pro *potentia morali*, & pro dono eam actu applicandi ad objectum ſpirituale. Et ſinet nos ſemper Animadverſor cum Scriptura loqui, & ejus phraſin & ſapientiæ ſuæ & eloquentiæ anteferre. Propriis etiam phraſibus non improbamus vel illum, vel ullum alium uti, ubi illæ ſunt *adæquatæ*, & ſufficienter exprimunt mentem Spiritus Sancti.

XXII. Additum inter alia à me, ut oſtenderem phraſin ab ipſo adhibitam inſufficientem eſſe; illum etiam hominem idoneum reddere ad videndum, qui velum aliquod vel faſciam oculis ejus admotam admovet, & qui feneſtram aperit, vel facem externam præfert. Sic hominem idoneum reddere ad curſum qui vincula ſolvit, vel portam aperit, & agit extra hominem, quamvis non agat in homine, nec quicquam virium illi conferat, vel ullam in eo mutationem producat. Hîc verò Animadverſor,

ſor, 1. Verba mea corrupta exhibet, qui non de *illa in eum mutatione*, ſed *de ulla in eo mutatione*, locutus fui. 2. Grammaticatur circa verbum *cauſandi* pædagogicè, quòd *apud bonos authores non occurrat eo ſignificatu*: fatetur interea id ſanè in uſu eſſe apud Scholaſticos: Quaſi verò in diſputatione ſcholaſtica uti non liceat terminis Scholaſticis! Et quaſi minus mihi hîc cum illis & poſt illos uti liceat, verbo *cauſandi*, quàm Animadverſori vocabulis *ſanctificator*, *contractio cum χᾶρισ ad fœdus*, *horribiliſſimus*, *impetratorius*, *inexcuſabilitas*, *mediatorius*, *identitas*, *aptitudo*, *ſimultaneitas*, *futuritio*. Quærerem ab Animadverſore, ubi iſta magis apud bonos Auctores occurrant, ſi grammaticari in Theologia vellem. Quod indignum Ordine noſtro. Addit meritò *verùm ad rem*: Nota enim iſta verè extra rem. Talibus enim vitilitigationibus totum Animadverſoris opus, ut ut Longolio magis Ciceronianus audire velit, totum eſt refertum, quæ tamen in diſputatione non moramur, moroſitatem & iniquitatem tantum hominis miramur, qui licentiam Scholarum barbarie inficetias qualvis mutuandi ſibi concedi vult, ad quas horruiſſent aures Ciceronis, meum verò μέγα λίαν ἔγκλημα eſſe cenſet, ſi & ego, qui ita Ciceronianus eſſe nec affecto, nec jacto, ex hiſpidiore Scholarum vepreto ſpinas aliquas in iis frequentes quandoque legam. 3. Excipit, *idoneum habere ſuam ἱκανότητα*, vel οἰκειότητα vel ἐπιτηδειότητα, vel δεινότητα, vel *idoneitatem* atque *aptitudinem* denique (nam tot vocabulis opus erat) *in aliqua vi & qualitate inhærente*; *non in rebus externis*, *& ad naturam ipſius nihil pertinentibus conſtitutam*: Me verò docere debere, *eum cui porta aperitur idoneum reddi ad currendum.* Inde ad locum ſuum communem dicteriorum digreditur, & quærit, an talis ad currendum reddatur idoneus, *etiamſi captus ſit pedibus*. Quærit etiam; *ſi includatur homo cavea, & deinde caveæ janua recludatur an reddatur ſic homo idoneus ad volandum.* Splene vehementer nimis commoto, & concuſſo jocularibus iſtis quæſtionibus, bilis ipſi tandem erumpit, & multa quidem; Addit enim: *Malè ſit illi, quæ tam multos inceſſit, alienos labores carpendi libidini!* Pergit verò adhuc integrâ periodo paratragœdiare, & tempeſtatem excitare in concha! *Idoneum verò illum*, inquit, *eſſe ad aliquid, cum facultate inſita aptus eſt ad id faciendum, vel admittendum, ad quod prædicatur idoneus. Mitionem* hîc mallemus quàm *Severum* eſſe Animadverſorem, & minùs in re nihili vel vernilitatis vel irarum habere, & bilem ſuam in dogmata potius heterodoxa, quàm in vocabula minùs ad guſtum & genium ipſius expreſſa effundere; Miteſcet fortè, cum tempore, & nos ipſe ulciſcetur, ubi ad ſe redierit, & animadvertet nihil cauſæ fuiſſe, cùr hîc ita exaſperaretur. Idoneum ſæpe dici aliquem ad aliquid *à vi & qualitate inhærente*, haudquaquam negatum à me unquam fuit; tantùm verò ali-

quem idoneum, à vi & qualitate interna dici, falsum. Idoneitas enim ad rem aliquam perficiendam opponitur impedimentis, quæ intercedunt quominus hæc vel illa res fiat. Qui ergo impedimenta aufert, quæ intercedunt quominus res fiat, agentem idoneum reddit ad agendum. Nec negamus, id primò vel præcipuè illum facere, qui interna tollit; secundariò verò demum, eum qui tollit externa. Sin idoneitas ad aliquid consistit tantùm in vi aliqua & qualitate inhærente, non in rebus externis quandoque, & ad naturam alicujus non pertinentibus; malè omnino Cicero Lib. II. Offic. *divites* vocat *idoneos homines, qui indigentibus de re familiari impertiantur*: & *tempus* dicit idoneum, & *locum*, quæ utique externa sunt ratione rerum agendarum. Scilicet divitiæ vis interna sunt & qualitas inhærens! Annon verò divitiæ reddunt hominem idoneum, quia tollunt externum impedimentum exercendæ virtutis & referendæ gratiæ, nimirum paupertatem. Tantus Ciceronis helluo ignorare istud non debebat, ut nec, nihil frequentius apud Ciceronem & bonos authores alios esse istâ phrasi hoc sensu usurpatâ. Sic exordium testatur ista Suadæ Romanæ medulla animum auditoris *idoneè comparare.* Scilicet exordium vim & qualitatem aliquam internam efficit in Auditore, ut possit audire & excipere orationem! An ille etiam ἐπιτήδειος ad cursum dici potest, qui habet pedes constrictos loris insolubilibus? An ille qui oculos squamis vel velo obductos habet, dici debet ἐπιτήδειος ad visum? Originationem idonei ἀπὸ τοῦ δεῖν discent dubio procul Philologi, & Vocabulariis suis inserent in futurum, qui tamen non parum propiores & veriores origines docent istius vocabuli: Sed ista λεπτολογήματα fori nostri non sunt. Ille verò demum ἐπιτήδειος vel ἱκανὸς debet dici ad aliquid agendum, qui omnia impedimenta removere potest, quæ possunt intercedere suæ actioni; Vel qui iis aut caret, aut superior est, & in quo activitas major est resistentiâ vel *resistibilitate* patientis, ut & hoc è Scholarum barbarie, cum præfatione veniæ apud Aristarchum meum mutuari mihi liceat. An etiam dixi, cum vel solum vel etiam tantùm idoneum reddere alium, qui portam ei aperit. Annon præmisi illum hoc *etiam* facere qui vincula solvit? An etiam à me dictum, eum cui porta aperitur reddi idoneum ad currendum, *etiamsi captus sit pedibus?* An hoc est candidè agere, talia affingere Adversario? Quæstio est, an sufficiat dicere, spiritum mentem idoneam reddere, ad aspiciendum objectum in Euangelio propositum. Negavi illud, quia phrasis ista etiam de eo dici possit, à quo externa tantùm impedimenta removentur, verbi gratiâ, cui vincula solvuntur, cui porta aperitur. An verò qui hoc dicit, id intelligit de homine pedibus capto, & non de homine facultatem currendi habente?

Egregia

Egregia etiam ex illo quæstio! Si homini caveæ incluſo recludatur janua, an ille reddatur idoneus ad volandum? An enim ad hoc homo liber, & caveæ non incluſus, ulla ratione idoneus? An etiam ſola animalia, quæ volandi facultatem & uſum habent, caveæ includuntur, & omnia illa quæ caveæ incluſa videntur, cenſeri debent habere facultatem volandi? Tædet vitilitigationum id genus, ne quid dicam gravius. Hoc ſcilicet eſt oſtendere, hominem non poſſe dici idoneum reddi ad curſum, quia non poteſt reddi idoneus ad volandum, ſi caveæ porta ei recludatur? Revera malè ſit huic tam jejunæ & miſeræ diſputandi rationi. Idoneus ſanè ille primò eſt ad aliquid, qui facultate inſitâ aptus eſt ad id faciendum, ad quod prædicatur idoneus. Id quidem nunquam à me negatum! Annon verò etiam is qui opes dat homini virtute prædito, eum idoneum facit ad exercitium liberalitatis & beneficentiæ, quamvis nullam ei facultatem internam inſerat? Annon ille qui pus removet è vulnere, & comprimit labra ejus, ut ſanies & ſanguis putridus exprimatur, dici poteſt idoneum reddere vulnus ad coalitionem & ſanationem, ſine ulla collatione facultatis alicujus internæ? Annon qui Euclidis elementa & Matheſeos principia & fundamenta alicui exponit, illum idoneum reddit ad diſcendam caſtrametandi artem, & ad exſtruenda ac dimetienda munimenta? An ob id & ille qualitatem aliquam illi infundit? An qui Principis ingenium & inclinationem animi alicui repræſentat, & eum docet quâ ratione occupandus ſit & quæ ſint *mollia* apud ipſum *tempora fandi*, non poteſt dici illum idoneum reddere ad id, quod petit à Principe, conſequendum? An qui animum Principis præparat & mitigat, ut benignè hoc vel illud audiat, non poteſt dici idoneum reddere Principem ad faventiorem audientiam? Fruſtrà verò regerit Animadverſor diſtinctionem ſuam ſolemnem *facultatis phyſicæ* & *ethicæ* ad credendum (quam *tam ſæpe* à ſe jam productam ipſe adeò ſeverus & immitis repetitionum oſor fatetur & *idoneum reddere hominem ad credendum*, inquit, qui alterutram ei largitur: nec enim de eo quæſtio; ſed, an virtus quam Deus exerit, quando in homine fidem operatur, adæquatè & ſufficienter deſcribatur iſtâ phraſi, *quod idonea reddatur* ejus mens ad credendum, cùm iſta phraſis efferatur etiam de re quæ eſt extra hominem, & non in homine, nec ullam in eo mutationem internam producit. Nec etiam Deus *tantum conſtitutionem laudabilem inſpirat*, per quam homo aptus ſit, ad Euangelii veritatem admittendam, ſed & per quam actu illam admittat: poteſt enim homo aptus reddi ad aliquid vel dicendum, vel diſcendum, vel faciendum, qui tamen id non ſemper præſtat. Sic aptus reddi poteſt adoleſcens, ad congruè & ornatè dicendum, præceptis neceſſariis inſtructus,

qui tamen haudquaquam congruè vel ornatè dicit, eò quòd nec ingenium intendat, nec industriam ad hoc ipsum præstandum. Ut ut itaque Spiritus intellectum in homine non efficit, efficit tamen plus in eo quàm *idoneitatem* aliquam in mente illius, ad aspiciendum id quod proponitur in Euangelio. Si Animadversori videatur meliùs me facturum fuisse, si *observationes* illas, quas appellat, *leviculas* omisissem; at mihi id non videtur, nec videbitur, ut confido aliis, & veritatis rerum, & phraseωs Spiritûs S. & proprietatis vocabulorum, quibus res quæque exprimenda, studiosis, præsertim ibi, ubi agitur de describenda efficacia gratiæ in conversione hominis, quam interest adæquatè & sufficienter describi, quia hîc periculosè erratur; & quia illa extolli debet, non deprimi, & divinis potiùs phrasibus efferri quàm humanis. Si tales etiam *observationes leviculæ* sint, quæ tamen spectant dogma maximi momenti, scilicet ad decisionem quæstionis de gratiâ universali multum faciunt, sublimes illæ observationes in quibus duas partes fermè sui operis generalis contrivit! Addit tamen, observationes illas non esse *idoneas*, in quibus disputator gravis diutiùs immoretur. Et sic revera vel falsum dicit, eas tales, hoc est, leviculas esse, vel ostendit se *disputatorem gravem* non esse, qui paucissimis verbis vel lineis integras super hoc argumento opposuit paginas.

XXIII. Oppositum etiam à me Dissertatori, *quum vis illa Spiritus quæ fidem ingenerat in solis electis operetur, & sine ista vi, mens idonea esse non possit, quæ objectum in Euangelio oblatum aspiciat, an Deus istud objectum illis salutare esse velit, in quibus istam vim haudquaquam exerere voluit, sine qua æquè impossibile est illos salvare ac si illis objectum nullo modo propositum fuisset?* adeóque ἀσύστατον doceri, voluntatem Dei universalem omnes & singulos salvandi, & redemptionem universalem omnium & singulorum sub conditione fidei, ex una parte, ex altera universalem cæcitatem, corruptionem, & impotentiam insuperabilem ad objectum spirituale cognoscendum & amandum: particulare etiam decretum de malis id genus in solis electis curandis. Adeóque vel priora esse neganda, vel posteriora. Quid ad ista Animadversor? 1. Stomachatur, quòd κατὰ τὸ βίαιον argumenter, quasi id non licitum foret disputatori, secundùm leges disputandi, quasi etiam directè à me non fuisset responsum. 2. Argumentum meum truncum repræsentat, & contrahit pro arbitrio, & queritur id sesqui-paginam implere, cavillo adjecto; quasi verò vel illicitum foret vel vitiosum dogmatis alicujus absurditatem ostendere, conferendo id paullò accuratius cum aliis ejusdem Auctoris dogmatis, & dicere illa in se arietare, & ἀλλάλλακτον esse. An intereà ego laciniosè scribam vel disputem, an Animadversor, judicium erit Lectoris. 3. Repetitionem etiam ejusdem argumenti

menti mihi impingit, vitiosam sanè, si argumentum nullius sit commatis, haudquaquam verò talem, si solidum sit & stringat nodum. Et dum de repetitionibus meis quiritatur, ipse, pro responsione, repetit distinctionem, & sæpius ab ipso allatam, & sæpius à me refutatam, de idoneitate (quam reddit ἱκανότητα vel respectu *facultatis*, vel respectu *habitus* qui est in facultate: Et si homo non esset idoneus ad cognoscendum respectu facultatis; hoc est, si non haberet intellectum, Deum non posse illi objectum salutare esse velle: Posteriorem verò impotentiam non obstare quominus Deus id possit velle. Et id quidem *centies à se negatum, & negandum in æternum*. Egregia verò responsio & digna tanto aliorum censore! Huc enim tota redit, impotentiam facultatis solam obstare, *physicam* nimirum, non *ethicam* videlicet impotentiam rectitudinis in facultate, quominus Deus possit velle salutare esse homini objectum Euangelicum. At, annon ista ex æquo impotentia est & æquè incorrigibilis ac physica? Hoc sanè ipse cogitur fateri. An verò sapientis est, scire talem esse impotentiam in subjecto, nec posse non esse, & tamen eâ conditione aliquid ipsi proponere, ut salvetur, modò non in eo sit. Qualibus enim Deus salutem per Euangelium velle dicitur? Illis qui tali impotentiâ & quidem incorrigibili à salute consequenda arcentur in perpetuum. Quomodo verò illis potest utilis esse ista propositio? Si non arcerentur istâ impotentiâ; Et quamvis nullâ aliâ ratione iis utilis esse possit, tamen iis destinari & offerri, eâ intentione judicatur, ut salventur, qui conceptus miri sunt & portentosi. Si quis placita id genus digerere possit, verè χαλκέντερον illum esse oportebit: à nemine verò sano impetrabit, quin habeatur pro cerrito vel pro lymphatico. Queritur etiam, *me nihil novi adferre*, quo demonstrem id non bene negari, quod nego. At novis non opus est, ubi vetera & jam allata ad confutationem sufficiunt, quæ prius evertenda erant rationibus quàm petenda nova, quod unum tamen bonus disputator facit. Scilicet id Deum decebit, quod hominem vel insanum ostenderet, vel histrionem, & merum alienæ miseriæ irrisorem! Homini morali impotentiâ toto occupato & invincibili quidem per naturam, offerre salutem sub conditione ne eâ sit occupatus! Satis enim esse facultatem naturalem non abesse. Quid ergo obstabit, quominus cæco *rectè* dici possit lumen proponi eâ intentione ut videat, quia cæcus habet facultatem naturalem videndi, & est corruptio tantùm vel vitium in organo, eâ utendi? Quod absurdum eo majus est, quum longè minor sit impotentia ista, quæ est in oculis cæci quàm est impotentia illa moralis Animadversoris, in intellectu & voluntate hominis corrupti, ut quæ aversionem includit ab omni remedio. Et quia *in æternum* se in sententia

ista

ista perstiturum nobis edicit, veritatis confessio ingenua ab hoc *Pelide* obstinationem professo exspectari non debet. Negare aliquid cæteroquin centies, si sufficeret ad confutationem, næ cerdo quivis & olearius in Velabro eximius foret disputator! Nullo verò vel ingenio, vel industriâ Animadversorem se ex hoc nodo expediturum, iterum, & confidenter quidem, dico. Id verò haudquaquam ab eo fieri ex examine sequentiûm, quæ subjungit, constabit.

XXIV. Excipit interea: 1. *Lucem offerre cæco sub ea conditione dummodò videat, non congruit cum eo quod salus dicitur hominibus offerri in Euangelio sub conditione credendi. Nam in Euangelio res quæ offertur ita differt ab ea quæ sub ratione conditionis exigitur, ut nec sit idem cum ea, nec sit propriè objectum circa quod versatur operatio mentis, quæ fides appellatur. Aliud enim est promissio, quam fides apprehendit sub ratione veri, aliud salus ipsa, quæ promissionis apprehensionem sequitur longo fortè intervallo. At si visus offeratur cæco sub conditione videndi, res promissa & conditio coincidunt: si lux offeratur sub eadem conditione, id quod offertur est objectum ipsum actionis videndi. Lux enim certè videtur eodem ipso momento, quo videndi potestas exerit sese & erumpit in actum.* At nec hic conatus felicior aliis. Nam 1. Comparatio à nobis adhibita, apposita est, si ulla, comparatur enim lumen externum in Euangelio oblatum cum lumine externo, oblato, homo corruptus cum cæco, illi intendi dicitur bonum in Euangelio oblatum, nimirum salus, sub conditione, ut oculos mentis aperiat, quos tamen propter impotentiam invincibilem, cujuscunque illa generis esse dicatur, aperire non potest, non magis quàm cæcus. Eventus enim utrobique est ἐκ τῶν μὴ ἐνδεχομένων, ut loquitur Animadversor, in quo uno comparatur, isti, nimirum cæco, dicitur intendi hæreditas aliqua sub conditione ut aperiat oculos, & illam videat. Illi, nimirum moraliter corrupto, intendi dicitur salus, sub conditione ut credat! Annon verò appositè partes omnes comparationis sibi respondent? 2. Pervertit apertè Animadversor verba mea, dum mihi affingit, quasi dicam, *lucem offerri cæco sub ea conditione dummodò videat.* At disertè hic scripsi, idem esse ac si diceretur, *lumen cæcis proponi & omnia maxima illis promitti sub conditione ut aperiant oculos & objecta proposita videant.* Annon itaque hoc congruit cum eo quod salus dicatur offerri in Euangelio sub conditione credendi? Annon maxima bona cæco proposita respondent saluti, apertio oculorum ad adspiciendum, conversioni mentis ad objectum in Euangelio adspiciendum? Quàm parùm ingenuè itaque hîc detorquet Animadversor dicta mea, ut declinet vim argumenti cæteroquin invicti! Frustra ergo est, dum addit, *in Euangelio rem quæ offertur ita differre ab ea quæ sub ratione conditionis exigitur, ut nec sit idem cum ea, nec sit propriè obje-*

objectum, circa quod versatur operatio mentis, quæ fides appellatur. Annon distinxi apertissimè *maxima bona* collata cum re quæ offertur in Euangelio, ab eo quod sub ratione conditionis exigitur, nimirum ab apertione oculorum? Egregia etiam ista ratiocinatio, & sublimi Animadversoris genio digna! *Rem ita differre ab alia, ut non sit idem cum ea,* hoc est, Hominem ita differre à cucurbitâ ut non sit idem cum ea. Annon verò satis eo ipso patet, quod differre dicitur aliquid ab aliquo, id non esse idem cum illo? An etiam à me negatum, rem in Euangelio oblatam differre ab ea quæ sub ratione conditionis exigitur? Annon in tota disputatione quam opposui Dissertatori, distinxi salutem à fide, & ostendi salutem proponere alicui sub conditione fidei, quem scias fidem nec habere, nec haberē posse, & cui illam dare nolis, si possis, esse illi salutem non proponere eâ intentione, ut salvetur. An debuit etiam excipere Animadversor *rem in Euangelio oblatam non esse propriè objectum circa quod versatur operatio mentis, quæ fides appellatur*? An res in Euangelio oblata non est salus? An fides nostra non amplectitur salutem oblatam in Euangelio? At, inquit, aliud est promissio quàm fideles apprehendunt sub ratione veri, aliud salus ipsa. At cujus rei promissio illa est quam fideles apprehendunt, Animadversor? Annon salutis? Dum ergo mens promissionem apprehendit, an non apprehendit salutem in promissione? Annon promissio est ἐκ τῶν πρός τι & alicujus promissio? Et annon illa salus est in Euangelio sub conditione fidei proposita, *crede & servaberis, omnis credens, salvandus*? Estne hoc etiam disputare seriò, dicere, aliud esse promissionem, aliud, salutem ipsam, & *istam nim. salutem promissionis apprehensionem sequi longo fortè intervallo.* An verò verba & syllabæ promissionis apprehenduntur per fidem, annon potius *salus* in promissione proposita & oblata, hoc est, bonum felicitatis? Annon dum fides apprehendit promissionem sub ratione veri, apprehendit simul salutem, ut verè oblatam in promissione? An seriò etiam addit, *salutem sequi longo fortè intervallo promissionis apprehensionem!* Quid id ad rem? An sequitur ob id, aliam salutem in promissione apprehendi, quàm quæ sequitur, quocunque intervallo sequatur. An verbi gratiâ, si Princeps promittat gratioso dignitatem, pater filio adoptivo hæreditatem, modò fidem sibi habeat uterque, annon illa ipsa dignitas vel hæreditas in ista promissione apprehenduntur, quam tales postea consequuntur, etsi longo fortè intervallo interjecto. Et quid hoc facit ad probandum rem in Euangelio oblatam non esse propriè objectum, circa quod versatur fides? Vt verò conditio differt à salute, nimirum fides, sic & apertio oculorum differt à *maximis bonis* cæco oblatis. An verò ex his sequitur, posse cæco *maxima bona* promitti sub conditione ut

aperiat oculos? Vel corrupto moraliter salutem sub conditione, ut credat. Videt Lector, quas tricas inanes nectat Animadversor, tantùm ne nihil dicere videatur. Talia sunt quæ sequuntur, quæ ostendunt, omnem ingenuitatem Animadversorem nostrum abdicâsse, in hac disputatione. *At si visus offeratur cæco,* inquit, *sub conditione videndi, res promissa & conditio coincidunt?* An verò id à me dictum? Annon *maxima bona* promissa sub conditione apertionis oculorum à me distincta fuêre à visu, vel apertione oculorum? Immò annon tria à me apertè distincta 1. Lumen oblatum. 2. Maxima bona promissa. 3. Conditio videndi vel aperiendi oculos exacta? An ergo dixi visum offerri cæco sub conditione videndi? Febriculosas id genus argumentationes Animadversori relinquimus, in quibus res promissa & conditio coincidunt; nimirum Deum hominem impotentiâ morali laborantem curatum velle, modò eâ non laboret, & morbum ab eo ablatum, modò bonâ ejus parte careat, & actum hominis jam ex parte sani edat, eumque salvari velle qui credere non potest ob istam impotentiam, modò credat. An lucem etiam dixi offerri sub eadem conditione? Annon dixi, frustra lumen cæcis proponi & omnia maxima illis promitti, sub conditione ut aperiant oculos, & objecta proposita videant? An idem etiam sunt, lumen propositum, hoc est, *objectum* videndi, & apertio oculorum, hoc est, *actus subjecti* circa illud objectum. Quid etiam ad disputationem nostram facit, *lucem esse objectum ipsum actionis videndi*? Annon semper comparatio salva manet? Vt maxima bona proposita frustra offeruntur cæco sub conditione ut aperiat oculos, sic salus frustra in promissione offertur homini moraliter corrupto, adeóque qui eam adspicere ut oportet, nec potest, nec vult, nec id velle potest, sub conditione ut eam adspiciat. Nescio etiam, num probare possit Philosophis accuratioribus phrasin suam, *lucem* esse objectum videndi. At lucidum objectum est visionis, non lux. Illud propriè objectum est, *quod* videtur, ista, id tantùm *quo* videtur aliquid. Et sanè lux vel lumen non videtur ut *quod*, sed ut *quo*, ut Scholæ loqui solent, & luce tantùm videtur objectum & per lucem.

XXV. Addit Animadversor: *Etsi alia quæpiam à luce diversa promitterentur cæcis sub conditione videndi, ne sic quidem comparationem propterea minus claudicaturam. Nam cæcum, etiamsi maximopere nitatur, non posse videre tamen, ideóque excusabilem esse, si minus videat. At fides quæ exigitur ab hominibus,* inquit, *postquàm semel objectum revelatum est, res est quam homines præstare possent, si animo ac voluntate conniterentur. Itaque inexcusabiles esse si eam conditionem non præstant.* At 1. Posito, alia quæpiam à luce diversa promitti, ut id revera posui, comparatio planissimè sibi constat. 2. Frustra

aliam

aliam innuit esse rationem *cæcitatis naturalis* & *moralis*, *nec enim utraque à me exæquata, sed comparata tantùm in eo, in quo utriusque non est alia ratio.* Quæ digressio denuò habet *ignorationem elenchi.* Vbi enim quæso supponit vel argumentatio vel comparatio nostra, utramque impotentiam esse ejusdem generis, vel omnia habere similia, vel utramque esse excusabilem ex æquo. Ista omnia extra rhombum sunt, & à nobis sæpius non tantùm indicata, sed etiam ingeminata. Quæstio tantùm in eo versatur, annon æquè absurdè salus dicatur proponi in Euangelio homini impotentiâ istâ morali correpto sub conditione ut credat, ac legatum proponi cæco, naturali istâ organorum impotentiâ laboranti sub conditione ut id videat? Credere enim, ut notum, est actus hominis impotentiâ morali non laborantis ex parte saltem, & illius tantùm in quo illa jam secundùm quid curata est. Hîc pes figendus, & non comparationes aliæ quærendæ, de quibus quæstio non est. Mera itaque ista fuga est, & declinatio illorum quæ controversa sunt. 3. Posset in transcursu etiam notari, tam accuratum Disputatorem non decere, dicere, cæcum niti ut videat, si enim ille verè cæcus sit, & se talem sentiat, non nitetur ut videat. Novit enim vitium suum non esse sanabile ullo collyrio, arte ullâ humana, nisi stolidus simul sit & insanus. Patienter itaque ferat vel ἀτύχημα suum, ut pœnam ἀδικήματος, si sapiat. Sanè ubi miraculis locus fuit, cæci ad Dominum & Apostolos confluxêre, ut curarentur. Extra casum illum, cæcus, qui insanus non est, non prodiget operam suam vel peculium suum inutili inquisitione remedii morbo desperato curando. Nec semper cæcus excusabilis est, si minus videat. Potuit enim se suâ vel ἀσωτίᾳ in hoc malum præcipitâsse, vel suo scelere effecisse, ut oculi ipsi effoderentur. 4. Quid etiam hoc? *Fidem quæ exigitur ab hominibus rem esse, quam homines præstare possent, si animo ac voluntate conniterentur.* Annon ipse hic apertè peccat diluta ratiocinatione, qualem mihi falsò impegit, *conditionem* nimirum confundendo cum *conditionato?* Quid enim est *animo ac voluntate conniti ad credendum*, quàm credere? Annon nisus mentis & voluntatis ad credendum jam fides est, inchoata saltem, homines ergo præstarent fidem, si eam præstarent. Tanto acumini licet ita contemptim habere alios! 5. Si etiam fides res est, quam homines præstare possent, si animo ac voluntate conniterentur, quærimus ex Animadversore, an irregeniti ita conniti possint sine tractione Dei vel non: si id possint, ista tractio non necessaria est, ut quis veniat ad Christum. Si id non possint, idem hoc est ac dicere, si paralyticus conniteretur se è grabbato suo exigere, Æneas claudus surgere & in gyrum saltare, futurum, ut hæc facerent. 6. Si etiam fides res est, quam homines præstare possint, postquàm semel

 obje-

objectum revelatum est, quid fiet illis quibus id nec revelatum, nec per ætatem etiam revelari potuit, quales sunt innumeri? 7. Quid est illa impotentia moralis, quæ impedit quominus homo semper bene agat, quàm stultitia & malitia affectata, secundùm ipsum Animadversorem? Revera igitur vel ipse non connititur animo ac voluntate, ut illam exuat, quod hominem pium & sani judicii non decet, vel ab omni *impotentiâ morali* adeóque ab omni peccato planè liber est, & *ἀναμάρτητος*, quod an sibi tribuat Animadversor, nos docebit.

XXVI. Addit: *Promissionem, quàm maximorum bonorum* (sepositâ *excusabilitatis vel inexcusabilitatis* ratione, quæ revera hîc seponenda, ut de quâ non quæritur,) *cæcis factam dummodò videant, non congruere cum promissione salutis quâ de agitur.* Observet hîc Lector, me ab ipso Animadversore sui parùm memore absolvi, nec à me confusam fuisse *conditionem* & *conditionatum*, sed *maxima bona*, ut *conditionatum*, vel *eorum promissionem* distinctà à *conditione*, quæ est *apertio oculorum.* Quæ verò causa cur hæc non congruunt? *Quia*, inquit, *non convenit sapientiæ naturæ intelligentis admovere atque applicare objecta ad ea subjecta, quorum facultates nullam omnino habent cum objectis analogiam, ut si applicaretur objectum sensibile rebus sensibus destitutis, & objectum intelligibile rebus intellectu carentibus. Talis autem est lux cùm cæco offertur ad videndum. Nullam enim cæcus facultatem habet quæ cum luce analogiâ consentiat. At, non disconvenire naturæ sapienti, offerre objecta subjectis præditis facultatibus cum eorum natura & ingenio congruentibus, ut quum offertur lux oculis, sonus auribus, demonstratio intellectu præditis. Etsi enim facultas illa intellectus præpedita est impedimento aliquo affectato atque voluntario, non tamen propterea periit analogia quæ intercedit naturaliter inter facultatem quæ νοητικὴ est, & objectum quà est νοητόν.* Sed & ista exiguo molimine retundi possunt. Nam 1. Si non convenit sapientiæ naturæ intelligentis applicare objectùm ad ea subjecta, quorum facultates nullam omnino habent cum objectis analogiam, sapientiæ divinæ non convenit, homini naturaliter corrupto, & in peccatis mortuo proponere objectum, quod videri non potest nisi ab illis qui non sunt ita corrupti, nec mortui in peccatis. Nec enim facultas *moralis* quæ in corrupto est, ullam habet analogiam cum objectis id genus. Nec sufficit tales habere intellectum, satis intellectum illorum cæcum esse moraliter secundùm Animadversorem, nec posse objectum illud videri nisi ab eo qui non cæcus est moraliter. Et idem est applicare objectum sensibile rebus sensibus destitutis, & applicare objectum intelligibile rebus intellectu carentibus, & objectum spirituale applicare subjecto facultate spirituali; hoc est, omni rectitudine intellectus & voluntatis destituto. 2. Ἀφιλόσοφον etiam, idem esse

lucem

lucem offerre cæco ad videndum, & objectum sensibile rebus sensu destitutis. Cæcus enim is dicitur, in quo *privatio* visus, non *negatio* qualis est in re sensu destitutâ. In nullo verò subjecto sensu destituto *privatio* datur sensus, sed *negatio* pura. Nec quis lapidem cæcum dixerit nisi ineptiat, cum privatio connotet subjectum δεκτικὸν illius vel habitus, vel qualitatis, in quo privatio datur. Vnde in cæco semper datur actus primus, vel δύναμις φυσικὴ, defectus verò tantùm est in organo. An tale quid etiam in subjectis sensu destitutis respectu objectorum sensibilium? An itaque dici absolutè potest, quod facit Animadversor, sed incautè admodum, *cæcum nullam facultatem habere qua cum luce analogiâ consentiat?* At facultas videndi inseparabilis est à cæco, æquè ac intellectus ab homine.
3. Si non disconvenit naturæ sapienti offerre objecta, subjectis præditis facultatibus cum earum natura & ingenio congruentibus, disconvenit illi utique, offerre objecta subjectis non præditis facultatibus cum earum natura & ingenio congruentibus. At facultates hominis corrupti non congruunt cum objectis spiritualibus in Euangelio oblatis, quia homo animalis non potest intelligere nec dijudicare ea quæ sunt Spiritus Dei. Vtut itaque intellectum habeat, eo ipso quo ille in spiritualibus cæcus est & corruptus, & invictè quidem, intellectus ita cæcus & corruptus, adeóque planè carnalis nullam habet analogiam cum objecto spirituali. Nec quicquam juvat dicere, *facultatem intellectus præpeditam esse impedimento affectato & voluntario*, satis est, illud æquè invictum esse & incorrigibile, ac impedimentum planè naturale in cæco, quod ipse fateri cogitur, & naturam sapientem nôsse, illud tale esse. Nec melioris commatis est quod addit, *non propterea perire analogiam quæ intercedit naturaliter inter facultatem quà νοητική est, & objectum quà est νοητόν.* An ergo analogia est inter hominem cæcum spiritualiter, & objectum spirituale? Et quæ illæ? Et an major analogia hîc quàm inter cæcum corporaliter & objectum lucidum corporale? An unum ex his objectis magis in sphæra unius est quàm alterius? An si τὸ νοητὸν habeat analogiam cum facultate νοητικῇ, sequitur τὸ νοητὸν spirituale habere analogiam cum facultate νοητικῇ hominis corrupti? Falsum itaque, erit, quod Paulus tradit, ψυχικὸν ἄνθρωπον, *non capere ea quæ sunt Spiritus Dei, & non posse ea nôsse, quia spiritualiter dijudicantur,* 1 Cor. 11, 14. Et sanè ea, inter quæ intercedit ejusmodi analogia, talia sunt, ut facultas νοητικὴ possit reduci ad actum ex se, vel per causas secundas alias, saltem sine miraculo, & istud objectum νοητὸν amplecti. Ergo idem facere poterit homo spiritualiter corruptus, & poterit dijudicare objectum spirituale ut oportet, & mortuus in peccato poterit edere actum vitalem. Immò, ut cæcus, quamvis habeat adhuc facultem αἰσθητικήν,

τικὴν, quæ analogiam ſemper habet cum τῷ αἰσθητῷ,. non obſtante iſtâ analogiâ, nunquam poteſt videre objectum αἰσθητὸν per naturam; ſic non magis homo ſpiritualiter cæcus objectum ſpirituale, etſi habeat adhuc facultatem νοητικὴν, & objectum ex ſe ſit νοητικόν. Quæ enim eſt analogia intellectûs, ad intelligibile, ſimpliciter conſideratum, ea tantùm eſt analogia intellectus luce ſpirituali colluſtrati ad objectum ſpirituale. Nec ſufficit, dari facultatem intelligendi in ſubjecto, quippe quæ ſi corrupta ſit, prout hîc corrupta eſt, non magis cum objecto ſpirituali analogiam habet, quàm oculi talpæ cum luce ſolari, vel facultas apprehendendi in infante cum pondere centilibri ad id tollendum. Immò cum Apoſtolus diſertè profiteatur, ſpiritualia tantùm ſpiritualiter diſcerni, analogiam iſtam tollit, nec illa vel datur vel dari poteſt in homine ψυχικῷ, & deſtituto iſto judicio ſpirituali ad ſpiritualia objecta diſcernenda.

XXVII. Addit Animadverſor: Non congruere comparationem, *ſi à conſideratione ſapientiæ ad conſiderationem bonitatis ſeu miſericordiæ procedamus. Non enim convenit*, inquit, *ſapientiæ naturæ intelligentis admovere atque applicare objecta ad ea ſubjecta, quorum facultates nullam omninò habent cum objectis analogiam; ut ſi applicaretur objectum ſenſibile rebus ſenſibus deſtitutis, & objectum intelligibile rebus intellectu carentibus. Talis autem eſt lux cum cæco offertur ad videndum. Nullam enim cæcus facultatem habet, quæ cum luce analogia conſentiat. At non diſconvenit naturæ ſapienti offerre objecta ſubjectis præditis facultatibus cum earum natura & ingenio congruentibus; ut quum offertur lux oculis, ſonus auribus, demonſtratio intellectu præditis. Etſi enim facultas illa intellectus prædita eſt impedimento aliquo affectato atque voluntario, non tamen propterea periit analogia quæ intercedit naturaliter inter facultatem quà νοητικὴ eſt, & objectum quà eſt νοητόν.* At 1. Sive aliquis cupiat frui bono aliquo, ſive non, non poteſt convenire ulli bonitati ſeriæ, velle benefacere cuipiam, & tamen non removere impedimenta quæ prohibent quo minus is frui poſſit eo bono quod offertur, ſi ſcias eum non poſſe cupere bonum illud, & habere hoc vitium incorrigibile ex ſe, & hanc potiſſimam eſſe partem morbi ipſius. Et ſanè ejus conditio eo deplorabilior eſt, quod non tantùm id non cupiat, ſed etiam non poſſit cupere. Prout verbi gratiâ, phrenetici conditio longè miſerior eſt, quàm ægri alius, quia non cupit ſanari, nec poteſt illud cupere quamdiu phreneticus eſt. Talem itaque velle ſanare, modò id cupiat, eſt illum nolle ſanare. Seriæ ſanè bonitatis eſt, omnia impedimenta removere, ut ille cui bonum aliquod vis, eo frui poſſit, & inter alia impedimentum potiſſimum quod eſt corruptio iſta voluntatis & appetitus. *Quale* etiam objectum eſt quod Deo offertur, cui dicitur bene velle? Annon homo ita miſer, qui non poteſt cupere

frui bono quod ipsi offertur? Sub qua tamen conditione id ei offerri censet Animadversor? Nimirum si eo cupiat frui. An tale quid Dei bonitati adscribi potest, nisi ab illis qui pudorem omnem decoxêre, & sunt ἄτερ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος? Hæc intereà digna est tantis triumphis & tot pæanibus Theologia, hæc subtilitas *Doctoris irrefragabilis*! 2. Dicere, *per eum unum stare, quominus homo irregenitus bono illo potiatur, per ipsius vel supinam socordiam, vel superbiam intolerabilem*, est idem aliis verbis repetere. Quum enim ista socordia & superbia sit incorrigibilis in homine, & Deus nôrit, eam talem in eo esse, an seriò illi dicitur velle bonum, non correcto isto vitio in eo sub conditione ne in eo sit? Et quale objectum Deo proponitur? Annon homo istâ socordiâ & superbiâ totus occupatus? Et annon hæc pars mali est, & potissima quidem? Et Deus volet hominem istum salvari, modò isto gemino malo non sit totus occupatus; quo tamen non occupatus esse non potest. Id verò miserrimum, quod non possit non stare per hominem istum, quo minus bono isto potiatur. An etiam per unum hominem stat, quominus bono isto potiatur, annon Deus posset facilè mutare ipsius mentem & voluntatem? An per unos etiam liberos infantes Gentilium inter crepundia sua exstinctos id stat? An per alios, quibus Christus nunquam propositus, quominus illi Christum amplectantur? 3. Nequicquam excipit, *etsi bonitas eo usque non perveniat, ut vel socordiam excutiat, vel superbiam, non desinere esse bonitatem, negationem enim ulterioris gradus in bonitate, non continuò tollere gradum citeriorem.* An hoc est seriò agere cum Lectore? Quæritur de boniate nòn *absolutè*, sed σχετικῶς, & cum relatione ad hoc objectum ita corruptum & ita miserum. An hoc seriam bonitatem arguit, objecto ita constituto, quod non potest morbum suum ex se agnoscere, & remedium cupere, beneficium illi velle sub conditione ne ita comparatum sit, & ut morbum suum agnoscat, ac remedium? Si quis Lectissimæ illi quam cum luctu merito extulit Filiæ in morbo desperato restitutionem valetudinis pollicitus fuisset, sub conditione, vel ne parte morbi laboraret, quâ tamen laborabat, vel ut actus aliquos ederet, qui nonnisi à muliere sana præstari potuissent, vel ut sine peccato esse, aut vitio morali, & intereà istam suam bonitatem & promptitudinem in ea juventa summoperè extulisset, potuisset verò etiam eam sine conditionis unius exactione restituere, noluisset tamen, an Animadversor quæso à se impetrare potuisset, ut hominem istum vel seriò restitutionem filiæ velle censeret, vel bonitatem ejus commendatione ullâ dignam existimaret, & non merum potius ludibrium, vel jactationem inanem? Exemplum hoc domesticum propono eo tantùm fine, ut Animadversor in se descendat, & videat philosophema

ma istud de gradibus bonitatis hîc locum non habere, quando gradus bonitatis inferior nec sufficit, nec sufficere potest ad curationem mali, & idem esse, gradum istum inferiorem adhibere,& non adhibere, & nec se, nec ullum alium, in casu particulari, qui nos tangeret propius, bonitatis istum gradum inferiorem, ubi superior exeri posset, habituros pro seria bonitate,sed actum vel dignum potius mimo & histrione, quàm homine probo vel viro bono. Bonitatis gradus, si seria illa sit, debet proportionem habere cum malo ut indigentia, quæ per eam curanda vel tollenda.

XXVIII. Subjicit Animadversor: (ita enim concisus est in hoc argumento) Non congruere illam cæci comparationem cum eo quod fit in Euangelio? Quid ita? Et quid obstat quominus congruat in eo cujus gratia adhibita est? *Homo*, inquit, *qui cæco maximum bonum polliceretur sub ea conditione si videret, vel id faceret sine ullo affectu benevolentiæ erga cæcum, vel ad eam rem benevolentiæ sensum aliquem afferret. Prius illud*, inquit, *si faceret, non ageret seriò, saltem quoad cæcum ipsum attinet. Fortean enim uti Christus ficui maledixit, ut discipulos edoceret, sic aliquis lucem ingereret cæci oculis, vel hortationes surdi auribus inculcaret, ut eos commonefaceret qui valent oculis, vel sunt auribus à natura donati. Deus autem certè id non facit. Neque enim ludificatur miseros mortales inani ostentatione benevolentiæ quam nullam habeat, neque verò proponit Euangelium iis, in quibus vim illam sui spiritus non exerit, ut iis prosit tantùm in quibus eam virtutem explicare decrevit. Nollet enim*, addit, *in ἀποδόσει, sanè non electos ad salutem invitare eo animo, ut electorum saluti inservirent, suam ipsi condemnationem redderent multò cumulatiorem. Posterius homo si faceret, benevolentia conjuncta esset cum aliquâ animi perturbatione, qualem vehementes affectus nonnunquam creare solent: ut cùm Barbari defunctis amicis cibum & potum ingerunt, incitati desiderio incondito atque inconsiderato: quæ affectus perturbatio nonnunquam in eos incidit, qui nihil minus sunt quàm Barbari, ut mortuos alloquantur, & in aliis rebus desiderio & ægritudine elati sapientiam cum benevolentia haud satis accommodant, donec æstus ille animi consederit. Postquàm acquieverit, re diligentius considerata id facere desistant. At Deus cùm salutem offert hominibus sub conditione fidei, id facit vacuus ab omni perturbatione, & inductus solâ illâ φιλανθρωπίᾳ quâ ab initio hominem prosequutus est.* At 1. Qui cæco polliceretur quàm maxima bona sub ea conditione si videret, non posset seriò dici ullum benevolentiæ affectum ad hoc adferre respectu cæci, quemcunque simularet verbis. De quo quæstio, non de utilitate quam alii inde capere possent, sed de ea quam inde capere posset cæcus, an tale quid offerens cæco, bonum illud seriò illi velit, ut comparatio nostra id ponit in ἀποδόσει: 2. Quia Deus non inani ostentatione benevo-

nevolentiæ ludificatur miseros mortales, quàm nullam habeat erga eos, non potest dici illis velle salutem, de quo uno quæstiò est, quos novit inemendabili istâ corruptione & impotentiâ ad eam perveniendi, cujuscunque illa sit ordinis, totos occupatos esse. 3. Falsum, Christum non proposuisse interdum Euangelium, ut iis tantùm prodesset, in quibus virtutem suam explicare decrevit, quamvis alii in quibus eam explicare non decrevit, illud etiam audiverint. Præterquàm quod substituitur falsus finis prædicati Euangelii, nec enim ab ullo nostrorum dicitur, Deum proponere Euangelium iis in quibus vim sui Spiritus non exerit, eo tantùm fine, ut iis prosit, in quibus eam virtutem explicare decrevit, quia priores non sunt per se objectum Euangelii, & finis prædicati Euangelii primarius & per se est conversio electorum, propter quos prædicatur. Ideò enim Paulus mittitur Corinthum, quia populus Deo multus erat in urbe ista. Actor. XVIII, 10. Eorum tamen occasione alii etiam sæpe Auditores redduntur Euangelii, idque varios ob fines, qui ipsosmet spectant, quos retrò examinavimus, prout agricola intendit semen projicere in agrum, ut fructum ferat, per accidens verò fit ut cadat etiam pars quædam seminis in viam, vel super solum petrosum. Quamvis respectu Dei nihil *per accidens* fiat, & istius prædicationis certi dentur fines respectu præteritorum, Euangelium tamen salutare duntaxat esse potest credentibus & quia præteriti inevitabiliter sunt futuri increduli, utique Deus id illis salutare esse non vult. Si fas nobis sit, remittere hunc Animadversorem ad Doctores illos, ad quos Theologiam suam potissimùm refert & eos audire placeat, differentes super fine Dei in annuntiatione Euangelii ratione reproborum, audiet Calvinum dicentem in caput Actorum XX. *Hic mirabile Dei consilium notare operæ pretium esse, qui vult interdum reprobis Euangelium proponi, non ut inde quidquam proficiant, sed magis, ut reddantur inexcusabiles.* Audiet *Musculum*, dicentem in caput VIII. ad Rom. *Euangelium vocationem esse prædestinatorum, & non reproborum.* Et *vocatione Dei includi tantùm præfinitos ad salutem. Iam quis dubitet*, addit, *Euangelii Ministrum ac præconem, dum ad vitam vocat, nullos posse alios spectare, quàm quos Deus ad vitam vocat.* Quem locum integrum totam doctrinam Animadversoris evertentem exscribemus alibi, ut videat, an ad Heroas istos ut suæ doctrinæ defensores provocare in futurum ita liberaliter debeat. 4. Falsum etiam, Deum non electos nunquam invitare eo animo, ut electorum saluti inserviant, & suam ipsi condemnationem reddant multò cumulatiorem. Annon id factum, quando Christus hostibus suis obstinatis sæpe proposuit verbum suum, quia in turba erant in qua electi quidam reperiebantur, per quod verbum isti salvati, & illorum condem-

natio tantùm reddita cumulatior. Quod vel præter aut contra intentionem Christi contigit, quo nihil absurdius, vel ex ea & secundùm eam. 4. Nulla benevolentia seria posset vel fingi in homine, qui vel non insaniret, vel non malus esset, si Adonibezeco cuidam mutilo promitteret sceptrum, sub conditione ut pollices integros haberet & in circo curreret vel instrumentum musicum pulsaret apposité! An de Deo minus honestè nobis sentiendum loquendumve? Comparationem in talibus procedere secundùm ea, secundùm quæ comparantur, & unicè quidem, retrò demonstratum dedimus. 5. Barbarorum & perturbatorum exempla ἀπεσφλόνυσα, nec enim in Deo heteroclitum quid vel indecorum concipi debet, quale quid in illis locum habet. Nec docendi eramus, Deum facere quod facit vacuum ab omni perturbatione. 6. Deum salutem offerre hominibus (omnibus scilicet & singulis, nam hoc ad statum quæstionis, ex sententia Animadversoris necessariò subintelligendum) sub conditione fidei, falsum & τὸ ἐν ἀρχῇ, nec explicabile respectu innumerorum, qui nec beneficii, nec conditionis notitiam ullam habere potuêre. Et Deum id fecisse inductum solâ φιλανθρωπίᾳ, universali nimirum, est etiam ipsum ἀμφισβητούμενον, immò si id fecisset inductus istâ φιλανθρωπίᾳ, vel bonitate sub conditione fidei, tale quid actu obtulisset vel offerri curâsset omnibus, & iis conditionis ipsius gratiam fecisset.

XXIX. Novâ verò adhuc digressione opus erat ante hujus sectionis finem. Illam nobis sufficit Animadversor. *Quum enim, inquit, duo genera creaturarum intelligentiâ præditarum condidisset, Angelos atque homines, eas ita benevolentiâ suâ complexus est, ut hominum genus in ea priores partes procul dubio teneret. Quæ res eum induxit, ut hominibus mundum subjiceret, Angelis minimè. Postquam igitur utrumque illud genus creaturarum lapsum est ab origine suâ, Angelis omnem instaurationis spem præcidit, erga homines φιλανθρωπίαν illam eatenus conservavit, quoad illis redemptorem offerret, per quem instaurari iis liceret, dummodò eum non aspernarentur. Affectui igitur illi sapientissimo, & ab omni perturbatione vacuo initio obsecutus, nunc in eo perseverat, & eo usque perseverabit, dum nemo supersit ex toto genere hominum cui suam illam φιλανθρωπίαν, quamvis diversâ, aliquâ tamen ratione, non ostenderit.* His etiam stricturæ quædam debentur, Deum Angelis lapsis relictis in sua corruptione, *φιλανθρωπίαν erga homines eatenus conservâsse, quod illis Redemptorem offerret, per quem instaurari iis liceret, dummodò eum non aspernarentur: comparatè* verum, *simpliciter*, ex sententia Animadversoris, *falsum*, & τὸ ἐν ἀρχῇ, sive Dei φιλανθρωπίαν universalem esse ad salutem erga omnes & singulos homines statuat, sive istum ejus actum, oblationem nimirum Redemptoris censeat esse universalem. 2. Offerre Redemptorem hominibus

corru-

corruptis, quem non possunt non aspernari ob corruptionem suam inemendabilem per naturam, ut per eum instaurari iis liceret, dummodò eum non aspernentur, est eum illis non offerre. 3. Adde voluntatem non aspernandi Redemptorem esse ex beneficiis ipsius instaurationis, per Redemptorem iis promissis quibus Redemptor datus. Illi aliàs offerri Redemptorem qui non potest non eum aspernari, nisi per illum ipsum Redemptorem ab ista mala voluntate curetur, est Chirurgum offerre homini plagis variis lethalibus toti confecto qui se eum curaturum polliceatur, sub conditione, ne unâ ex illis, quæ inter præcipuas est, affectus sit, quod à scena nihil abest. 4. *Deum affectui suo obsequi*, ἀκυρόλογον, castigatius nobis & religiosius de Deo loquendum æquè ac sentiendum, nec melior vel phrasis vel assertio, Deum in eo perseverare *eousque*, hoc est, ad certum tempus. Nec enim qui à nobis concipiuntur affectus Dei, ut nostri sua habent intervalla, periodos suas, nec tale quid sine aliqua Dei mutatione concipi potest. 5. *Neminem ex toto genere humano esse, cui suam illam* φιλανθρωπίαν (ad salutem nimirum de qua quæstio) *quamvis diversâ, aliquâ tamen ratione, non ostenderit*, centies repetita assertio Animadversoris est, nec in eo quicquam præter meram asserendi præfidentiam. Excutiat ille totam subtilitatis suæ pergulam, & sinus ejus omnes, & *categoricè* nobis ostendat, quâ ratione Deus φιλανθρωπίαν illam suam ad salutem ostenderit iis inter Tapuias & Toupinamburtios & alias id genus gentes, quos è parentibus à gratia fœderali prorsus alienis nasci & extingui ante usum omnem rationis & sensuum etiam voluit? Quî hactenus nodum hunc nobis expedire conatus sit, videbit & judicabit Lector ex collatione disputatorum à nobis Cap. XIV. Partis primæ.

XXX. Addit tandem: Nec enim adhuc finis, & super cæcis adhuc colluctandum. Non congruere exemplum cæci cum eo quod fit in Euangelio. *Si quis enim*, inquit, *cæco quàm maxima bona offerat, sub ea conditione, modò viderit, homo ille esset, cujus ingenium, & motus animi & agendi rationes aliis hominibus notæ & perspectæ esse possent: quamobrem de iis fidenter pronuntiare, non esset admodum vel difficile vel periculosum. At in negotio illo Euangelico agitur de Deo, qui cùm tam clarè testatur nostras à suis vias & cogitationes tanto intervallo dissidére, quippe cum sit & naturâ immensâ, & sapientiâ impervestigabili, & bonitate inexhaustâ, & consilio inexplicabili, etsi esset in ejus agendi ratione aliquid quod accuratè comprehendere non possemus, non ita tamen magnificè de ingenio nostro sentire deberemus, ut id nos offenderet.* Sed & hîc Andabaticam pugnam pugnat Animadversor. Nam 1. Ingenium & motus animorum hominum perspectos posse esse aliis, καθόλου, falsum, & tum demùm locum habet, quando pectus suum renudant vel verbis,

vel factis. Sapientes enim ac rerum gnari, callidi etiam ac versuti multa sæpè agunt, quæ aliis perspecta non sunt, & qui alia omnia illis curæ & cordi esse censent. 2. Absit, ut ea quæ impervestigabilia in Deo, vel scrutari velimus vel definire: De iis tantùm agimus, quæ Deus de se in verbo suo enuntiavit, ubi amorem suum proponit non universalem, sed particularem, æquè ac effectus ejus. Et sanè, tota & creationis omnium in & ex uno, & quidem corrupto, & lapsus & instaurationis œconomia particularem istum affectum docent, ut demonstratum dedimus. De talibus itaque & ex talibus disputamus quæ Deus nobis aperta esse voluit, non operta, vel tecta supparo suæ majestatis & gloriæ. Isto itaque obtentu, quod viæ Dei nobis sint impervestigabiles, sua commenta nobis obtrudere, & in locum communem de Dei immensitate grandibus verbis excurrere, est, Lectores omnes suos Abderitas fingere & Bœotos. Nihil sanè offendere nos debet in ea agendi ratione, quam Scriptura à Deo adhibitam docet, sed ea admittere hoc prætextu, quæ non docet, & quorum opposita docet, id verò non est Dei Majestatem venerari sed conspuere. Ex hoc principio Pontificiis & Hæreticis quibusvis proclive foret dogmata sua tueri, transsubstantiationis absurda, accidentium sine subjecto existentiam & conservationem, corporis Christi πλυτοπίαν in Missa, & distantiam à se ipso, & innumera id genus defendere & persuadere, istis nos offendi non debere, ob vias Dei impervestigabiles! Nihil sanè in Religione ita crudum vel dilutum proponi potest, quod non hâc προφάσει admittendum foret. 3. Absit verò, ut ita magnificè de ingenio nostró sentire velimus, ut omnes Dei vias & agendi rationes explicatas dare nos posse arbitremur. Confitemur libenter & suspicimus τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, & ἀνεξερεύνητα quidem in multis. Immò hoc nomine proscindimur à plerisque in negotio de Prædestinatione, quia abyssum istam consiliorum Dei hîc adorandam censemus non scrutandam, & jus Dei αὐτοκρατορικόν, ejusque exercitium, quod ratiociniis nostris perquàm durum esse videtur, in hoc mysterio intercedere docemus. Contra Animadversor sanè perquàm magnificè de ingenio suo sentit, ut qui in Libello suo de Prædestinatione eo fine Tractatum istum à se institutum indicat, ut omnia in hoc argumento plana essent, & aperta, nec haberet humana ratio quod opponeret. Et absque eo fuisset, Theologia nostra hispida semper mansisset & hirta ac horrida. Præterquàm verò quod id minimè omnium assecutus fuit, sed novos duntaxat nodos nexuit, & Theologiam nostram reddidit ridiculam, & in se ipsam incurrentem, ipse parùm sui memor, pro luce illa quam adeò liberaliter promittebat in hoc negotio, quando se premi videt & urgeri dubiis variis, vel ad vias impervestiga-

vestigabiles Dei confugit, vel ad diem judicii solutionem istarum difficultatum, quas sine causa nexuit, nos exspectare jubet. Si etiam viæ Dei revera impervestigabiles sunt in hoc argumento, non magis ipse eas pervestigare poterit, quàm nos, nec suam nobis Theologiam unquam obtrudet, quin regerere nobis æquè liceat ista βάθη τοῦ Θεοῦ & vias illas impervestigabiles.

XXXI. Concludit tandem Animadversor post mæandros & spiras istas omnes, opus supererogatorium à se præstitum, *quod se ex absurditate expediverit quæ nulla est.* Id verò æquè mirum ac *Yvonis*, unius è Pontificiorum cœlitibus, illis litibus componendis destinati virtus, quæ vel nullæ sunt, vel jam compositæ. Si enim nulla est absurditas, quî se ex ea expedivit? Sin ex ea se expedivit, illa non nulla est. An etiam, qui confutationem scripti alicujus & integram quidem molitur ac pollicetur, *non tenetur* diluere absurda suæ sententiæ impacta & omnia quidem? *At*, inquit, *me nullo argumento demonstrâsse id esse absurdum*, quod statuit. Ipsa verò res & ejus tum elucidatio tum comparatio à me instituta satis demonstrarent τὸ ἄτοπον, absque aliis etiam demonstrationibus nostris foret. Et quis unquam audivit ad demonstrationem unam, aliam accedere debere demonstrationem, ut demonstratio illa demonstretur. Quis finis hoc ratione litigiorum sperari posset? Bene verò Vlpianus, *quiquid demonstratæ rei additur satis demonstratæ, frustra esse.* Si etiam à me objecta difficultatem non habent, nec absurdum est id quod ei tanquam absurdum impegi, cur paucis lineis plures opponit paginas, & ita operosè hoc argumentum exsequitur? Satis erat negare, hoc absurdum esse, ullo à me argumento demonstratum. *Odi*, inquit ille, *nimiùm diligentes.* Si id fecit, *ne putarem, me posse nectere nodos quos alii non dissolverent*, revera nihil unquam magis me confirmavit in hac opinione hos nodos à me nexos insolubiles esse Animadversori, quum magnum istum, & nihil nisi grandia omnia spirantem cum *Grandione* Senecæ Athletam inutilibus ictibus auras lacessere demonstrârim. Nodus interea semper idem manet, immò magis adstrictus, & verè [illegible] nunquam solvendus Animadversori, utut omnes ingenii vires intendat. An verò aliquid vel *industria* vel *ingenii* hîc *superfluat* Animadversori, judicabit Lector candidus. Suspecta verò meritò, immò rejectitia planè nobis nova ista Methodus, quæ tot absurda secum verrit. Nec *hominum plus quàm par erat suspiciosorum vitio* suspecta est, sed suo & Defensoris malam causam malè agentis, & ἄτοπα plurima cumulantis in ejus defensione. *Importunas cogitationes* meritò appellat, quæ ipsi tales, & quæ novæ potius μεθοδείας quàm μεθόδους τὰ κρυπτὰ & τὰ ἄτοπα detegunt. Si etiam ista quam defendit Theologia, me-

thodus tantùm est, cur pro Euangelio & veritate se velut Martyrem proponit alibi, & *hostes gratiæ Christi* illos appellat, & capitales quidem, qui placita ipsius admittere nolunt. *Putat* verò à se *illas cogitationes importunas abstersas funditus & deletas*, sed *putat* revera, & nihil præterea. Congessit enim lutum, non abstersit, & maculas maculis cumulavit. Sic ex fulloniâ sæpe in carbonariam itur. Nec aliter fieri potest. ἑνὸς ἀτόπου δοθέντος τἆλλα ἕπεται. Brevitatem interea Animadversoris miretur Lector, & conferat hîc disputata cum Anterotemate nostro LVI, & videbit ibi à me pleraque jam occupata, quæ hîc denuo nobis reponit Animadversor, ibidemque demonstratum, in quo consistat comparationis à nobis institutæ ratio inter corporaliter & spiritualiter cæcos. Interea responsionis loco & hactenus disputata dissimulat, & meras nobis rhetoricationes ac digressiones opponit. Si Medici lectionis & confutationis Anterotematum nostrorum laborem ipsi interdixêre, memoriæ tamen & verecundiæ in talibus regerendis usum ei interdicere non debuêre.

CAPUT VIII.

Vindiciarum Responsionum ad VII. Erotema, Sectio III.

De *objecto Euangelico*, an sit, *indeterminatum* & *universale*, vel non.

BREVIARIUM Capitis octavi.

QVerela Animadversoris. Iniquitas illius ostensa. Parenthesis à me inserta, vindicata. Exceptiones Animadversoris confutata. Ratio à fastidiis Lectorum abstersa & retorta. Repetionum & prolixitatis nota excussa & retorta. Iudicium Animadversoris iniquum de gente sua. Convitium impactum & illi & aliis. Fastidii nota ab Exercitationibus ab ipso Animadversore abstersa. Retricitatis mea objectio retorta. Inanis responsionis κατὰ πόδας *institutio excusatio. Impotentia credendi universalis & intentionis salutis universalis dogmata* ἀδιάλλακτα. *Corruptionis humana gravitas ab Animadversore enervata. Capitis* VII *ad Romanos depravatio notata. Objectio de parenthesi ad rem non accommodatâ, discussa. Animadversor revocatus ad lineam. Impotentia ab* objecti defectu *convellit Gratiam Vniversalem objectivam, aquè ac impotentia* à defectu subjecti. *Objectum Euangelicum non esse indeterminatum probatur. An objecti Euangelici propositio possit statui universalis. An natura sit ejus praco. Impotentia à me notata causa & finis. An à me proposita verisimilia tantùm sint, non vera. Distinctio à me allata, vindicata. Quî dispensatio objecti Euangelici humana à me dicta. Determinatio objecti Euangelici probata. Vnde objecti Euangelici destinatio metienda sit. Loca Ezechielis & Iohannis inutiliter repetita. An diverso sensu idem non possit vocari dispensatio divina & humana. Quî determinatum vel indeterminatum statuerim objectum Euangelicum Voluntatis arcana & revelata distinctio inutiliter adhibita. Limitatio à me adhibita, probata. An decretum divinum arcanum dici debeat alterum caput*

Euan-

Euangelii. Quid primò concipiendum in propositione objecti Euangelici. Vniversalitas Gratiæ ex dictu ab Animadversore confutata. Qui appareat primò creditum objectum Euangelium determinatum & indeterminatum. Qua doctrina conjungenda sit cum propositione objecti Euangelici. Vnde metienda sit rès aliqua. Quid electis antequam credant, sentiendum sit, quid non. Exempla allata. Exemplum fidei Animadversoris excussum. Qui objectum censere potuerit universale, qui non. Propositiones universales non inferunt intentionem universalem, sed nexum universalem. An credens amplectatur objectum ut universale & indeterminatum. Indefinitum malè confusum cum universali. Determinata Dei voluntas super salute hominum probata. Scrupulus Animadversoris super dispensatione humanâ excussus. Scrupulus alius affectatus, explosus. Quid à Spiritu Dei actus concipiat, quid non. Scrupulus idem retortus in sententiam Animadversoris. Dilemmatis ab eo propositi examen. Quale judicium concipiendum sit de objecto Euangelico. Ejus universalitas eversa. Oblatio Christi sub conditione fidei particularem ejus distinctionem infert. Vniversalitatem gratiæ à credente statui non posse, probatur, nec absolutè nec sub conditione. Varia ejus rei demonstrationes. Vniversale secundùm quid confusum cum simpliciter tali. Quid ex propositione, Omnis credens, servabitur, *exsculpi possit, quid non. Dilemma geminum oppositum Animadversori. An propositio objecti Euangelici nullo discrimine pertineat ad omnes. Dogma de æqualitate mortis Christi repositum. Suppositio Animadversoris falsa. An consideratio latitudinis extensivæ objecti Euangelici necessaria sit ad ejus amplexationem. Syllogismus ex Animadversoris sententia constructus. Ejus examen. Elenchi varii notati. Gratia Vniversalis confutata. Illatio absurda, notata. Censura injusta Animadversoris retorta. Iniqua ejus querela de distinctione barbara. Allata à me distinctio, vindicata. Vniversalitas destinationis objecti Euangelici confutata. Absurda sententia Animadversoris.* Ἀκυρολογία *notata. An pravisio fidei ingrediatur rationem decreti. Elenchus oppositorum notatus, & inanis decretorum multiplicatio. Suppositio Animadversoris falsa de decreto redemptionis, ut primo. Sententia opposita Ecclesiarum nostrarum. Electio* ex fide prævisâ *ab Animadversore perperam posita. Verba ejusdem retorta contra Gratiam Vniversalem. Decretum absurdum Deo affictum. Processus ridiculus notatus. An decretum arcanum determinet objectum Euangelicum ut universale ex se. Decreti Dei particularitas quoad objectum Euangelicum, probata. Falsum fundamentum substratum ab Animadversore. Sententia nostra exposita & vindicata. Suppositio Animadversoris falsa. Quæ credituri debeant esse cogitationes. Ordo in annuntiatione Euangelii observandus. Quid à primò credente apprehendendum. Secundùm Animadversorem novit credens, etiam ante primum actum fidei objectum Euangelicum sibi destinari. Dilemma oppositum Animadversori. Quid ad primam objecti Euangelici propositionem, credendum sit, quid non. Dilemma aliud oppositum Animadversori. An prædestinatio credenti non sit nota, quum primùm credit, imò antequam credat, ex sententia Animadversoris. Quì fides gignatur in primo actu. Conceptus universalis gratiæ ante fidem, confutatus. Repetitio jam confutatorum, notata. Ordo decretorum ab Animadversore constitutus, ab eodem eversus. Æqualitas mortis Christi ab eodem eversa. Exceptio Animadversoris discussa & confutata. An argumentum à negatione precum Christi procedat ad negationem satisfactionis. Calvinus oppositus Animadversori. Orthodoxorum causa ab eo prostituta. Distinctio ab eo proposita, excussa. Falsa suppositio notata.* Τὸ ἐν ἀρχῇ *propositum. An Christus satisfecerit pro hominibus quà talibus. Revelationem objecti credendi & exactionem fidei particularem esse, probatum. Animadversor sibi ipsi oppositus. An Christus satisfecerit pro mundo invitando ad fidem.*

fidem. Falsæ notiones affictæ Christo. χίσεις ab Animadversore statuta, inter se commissa. Qui plurimi Christo morituro objecti fuerint. Absurda Euangelio affictæ, & ejus prostitutio. Inepta χίσεις affictæ Christo fundenti preces, & fundenti sanguinem. Licentia portentosa, notata. Ἄτοπα varia impacta Animadversori. Qui Christus considerare potuerit mundum in satisfactione sua, qui non. Universalitas satisfactionis ab ipso Animadversore eversa. Distinctio à Christo notata. Actus sacerdotales Christi distracti perperam. Falsa suppositio notata. Verba Animadversoris retorta. Ignoratio elenchi notata. Causa eadem cur mundus in satisfactione Christi locum habere non potuerit, & cur locum habere non potuerit in ejus precibus. Absurditas sententia Animadversoris ostensa ex collatione actus utriusque Christi. Argumentatio Animadversoris retorta. An Christus tantùm precetur pro conservatione fides jam data. Qui sint illi quorum causâ Christus missus. Absurda impacta Animadversori. Eadem excludunt multos à satisfactione, quæ eos excludunt à precibus. Epiphonema Animadversoris excussum. Consensus ejus cum Heterodoxis, meus cum Orthodoxis. An à me dicta vendita fuerint ut nova. An Christi verba novis munimentis opus habeant. Doctrina Animadversoris in tabella proposita. Absurda varia ostensa ex objecti precum & sanguinis Christi distinctione. Objecti Euangelici determinatio probata. Ἀσύστατα ab Animadversore tradita super universalitate Gratia. Suppositio precaria notata. An integra dispensatio Euangelii pertineat ad omnes & singulos. Objectum Euangelicum non proponi omnibus cum intentione salutis probatur ex ipso Animadversore. Ignoratio Elenchi notata. Suppositio falsa denuò iterata. Deum voluisse objectum Euangelicum esse particulare. Absurda educta ex sententia Animadversoris. Simile ab eo allatum, retortum. Absurda Deo affictæ. Qui agnoscatur, solem destinatum videntibus, non cæcis. An Deus velit objectum Euangelicum omnibus applicatum. Determinatio istius objecti probata.

I. HAnc Sectionem orditur Animadversor à querela, quod *parenthesin* argumentationi ejus inserendam censuerim, & contendit, *eam neque necessariam fuisse, neque ad rem accommodari potuisse.* Querelam istam oppidò iniquam esse, Lectori demonstratum dabo. Agebatur inter nos de *Objecto Euangelico* (hoc est, de propositione Redemptoris) an illud sit determinatum, vel indeterminatum. Posterius placuit Animadversori, qui docet id nullo respectu ad hunc vel illum esse determinatum, adeóque ex se universale esse, & omnibus ex æquo propositum. Addit simul, alios illud non agnoscere, non expressâ eorum ad id agnoscendum impotentiâ, quasi in potestate eorum fuisset id ut oportet agnoscere. Ne itaque geminâ istâ suppositione Lector induceretur in errorem, innui, nec objectum istud Euangelicum universale esse, quod supponebat Animadversor, quum innumeris nunquam propositum fuerit, nec ab *aliis* illis, hoc est, reprobis, *agnosci posse*, adeóque non eo fine vel intentione illis à Deo Sapientissimo & omnium conscio proponi potuisse, ut per id salventur æquè ac Electi, quum Deus nôrit illos & cæcos esse, & sine omni lumine spirituali adeóque incorrigibiliter ex se corruptos,

tos, & incapaces objectum illud salutariter apprehendendi. Quia itaque parenthesi istâ jugulatur apertè Gratiæ universalis commentum, & ostenditur, Dei proponi curantis quandoque talibus Objectum Euangelicum, finem esse non posse eorum salutem, illa Animadversori haudquaquam placet. Ex his verò patebit, & *necessariam* fuisse illam Parenthesin, ne Lectoris animus occuparetur in principio falsa suppositione gemina super propositione objecti Euangelici, & eam *accommodatissimam* esse non quidem *ad rem* Animadversoris, *ad causam* tamen, quâ de agitur inter nos.

II. Regerit verò 1. *Parenthesin* illam *non necessariam* fuisse, *satis enim constare ex variis Scripturæ locis, & ex sua Dissertatione, quid sentiat de hominum corruptione & impotentia credendi quæ sit in omnibus. Inutile itaque futurum fuisse, & fastidii plenum tam sæpe repetere, quæ ad argumenti vim neque infirmandam, neque corroborandam ullo modo pertinebant.* Addit dicteriolum, pro more: *si nec ipsius paullò fortè fastidiosioris, nec reliquorum Gallorum rationem habendam duxerim, qui paullò soleant esse intempestivarum illarum unius ejusdemque rei inculcationum impatientiores, se parcendum ei* (quem hîc intelligat, indicabit Animadversor, neque enim quicquam præcedit ad quod referri possit) esse *existimâsse, & omnibus aliis.* Subjicit etiam: *Sibi non posse non dolere, quod se ex instituto suo deduxerim, ut me τῷ πόδα in hisce Animadversionibus sequeretur. Magnopere enim se vereri, ne cum eundem lapidem mecum tàm diu versat, Lectoris animum fatiget, quacunque ex natione originem duxerit, & quamlibet sit ad omnem Lectionis ærumnam devorandam obstinato animo atque infracto. Id tamen non sibi, qui id faciat invitus atque coactus, sed mihi, qui ex eo gloriam aucuper, à Lectore imputatum iri.* Judicet verò quicunque æquus est, & candidus: 1. An unius vel alterius voculæ additio ad statum controversiæ clarius formandum pertinens, & ad suppositiones falsas præcidendas necessaria, Lectorem duxisset ad fastidium quod fingit? 2. An non hîc semipaginam propemodùm rhetoricatione occupat inutili, & cavillis ac morsibus plenâ quæ Lectori Christi Spiritu prædito non poterit non gravissimè displicere? 3. An de fastidio Lectorum cavendo ita solicitus fuit, qui totum Opus suum ex digressionibus inutilibus, repetitionibus creberrimis suarum & opinionum & distinctionum, dicteriis, contumeliis, jactationibus, & triumphis de victoria sua ædificavit, quæ potissimam molis istius partem faciunt, & an lineola adjecta elucidando argumento opportuna Lectores adegisset ad *poscendam pelvim?* 4. An etiam fastidii eorundem hîc rationem habuit bonus disputator, qui duabus paginis meis denuo reponit viginti quinque paginas, & tamen de mea prolixitate passim queritur. 5. Si *reliqui Galli* solent esse intempestivarum

illarum unius ejusdemque rei inculcationum impatientiores: Næ eorum qui ex ista gente Specimen istud in manus sument, & ad ejus Lectionem animum obfirmabunt vicem doleo, quippe qui non fastidii duntaxat, sed crucis & carnificinæ materiam creberrimam in eo sibi objectam videbunt, & vix paginas aliquot sunt excussuri, quin reperiant vel τὸ γνωςὸν, vel distinctionem potentiæ naturalis & moralis, vel sententiæ Animadversoris repetitionem, vel alia id genus singulis interdum paginis pluries repetita. Imò ut Parte Primâ demonstratum dedimus, reperient tribus paginis novies idem inculcatum, & eousque repetitionum osorem deprehendent hunc Animadversorem, ut etiam pædagogicas observationes aliquoties uncialibus & grandibus vocibus inculcatas voluerit. 6. Parum etiam honorificè judicat de Gente sua, qui eam ut adeò impatientem traducit, ut ad repetitionem earundem rerum, quæ Illustribus etiam & eximiis inter Gallos scriptoribus non infrequens est, nulli verò frequentior, quàm nostro Animadversori, stomachum sibi subverti sentiat. Clementior saltem me extero hîc esse debuisset in Gentem suam. Quot etiam Galli Maximi Viri omnes Bibliothecarum variarum forulos excussêre, & innumera scripta, in quibus & repetitionum & inutilium rerum maxima sæpe congeries! 7. Convitium dicit Genti, ex qua me non pudet originem ducere, si vel Scytha etiam cum Anacharsi forem, imò & de nationibus aliis inclementer judicat, quasi nulli ex aliis nasum haberent & crambe reposita illis magis placeret quàm Genti suæ, ut ut præclarissimæ. 8. Non habet quod Gallorum suorum fastidia à me excitata queratur. Facile mihi probare, Gravissimos quosque & Eruditissimos inter Gallos Theologos, immò & Politicos multos sine ullo fastidio Exercitationes meas legisse, nec ita contemptim de illis judicâsse. Nescio utrum Animadversor vel tot vel tanta ejus rei documenta pro suo Specimine exhibere possit. Et si repetitiones meæ tantùm Gallis suis creavêre fastidii, quî fit, quod fateatur in Præfatione sua multos variis in locis professos esse, Exercitationibus istis causam suam esse triumphatam? Cur & in Pictaviensi tractu, & inter Santones, & Montalbani, & in Occitania, & Lugduni, imò undique tales voces auditas ipse profitetur? An partem Provinciæ partem urbes istæ designatæ à Gallis non incoluntur? 9. Impingit Animadversor mihi aliquoties acerbè, quod de *tetricitate* meâ alicubi loquutus fuerim, quamvis id disertè restrinxerim ad argumentum de quo agebam, nimirum duritiem meam Theses meas amicis negandi, (tantùm abest, ut eas hinc inde missitarem) interdum talem visam. An etiam ex eo cavilli argumentum mihi petendum, quod ipse se hîc *paulò fastidiosiorem* fatetur? Quid ex his majori pipulo dignum! 10. Non est

quod

quod deprecetur apud Lectorem, quod me sequutus fuerit κατὰ πόδα. Non dubito quia Lector candidus id non in duobus vel tribus capitibus, sed in omnibus factum optaret, nec se hiantem passim alibi destitui, & in Vtopiam relegari, vel digressionibus inutilibus distineri. Non magis verò hîc ad id à me deductus fuit, quàm alibi per reliqua à me passim notata. II. Quamvis alibi explicârit, quid de corruptione hominum, vel impotentia credendi sentiat, id haudquaquam supervacaneæ operæ fuisset, hîc paucis notare. Hoc certum, si eam verè totalem nobiscum statuat, concidere bonam Theologiæ novitiæ partem, nec unquam conciliari posse universalem miserationem Patris, universalem Redemptionem Filii, & vocationem Vniversalem à Deo cum intentione omnes & singulos salvandi sub conditione ut credant, cum corruptione ista & impotentia credendi Vniversali. Vtinam verò etiam corruptionem istam & impotentiam credendi, quam sæpe fatetur, non everteret multis in locis aliis, phrasibus ambiguis & periculosis, dum irregenitos credere & resipiscere posse docet, si velint, & per eos unos stare, quominus velint, credant, salventur! Vtinam Caput VII ad Romanos non cum apertis Ecclesiæ hostibus à Paulo regenito removeret, & sic partim corruptionem in regenitis reliquam extenuaret, partim ea statueret in irregenitis (medius enim status non datur, quicquid fingat) quæ corruptionem eorum reverâ extenuatum eunt & depressum.

III. Quî verò probat, non potuisse parenthesin à me insertam ad rem accommodari? *Quum hîc agatur*, inquit, *de iis quibus Euangelium annuntiatur, non verò de iis, qui nihil unquam de Christo audiverunt, absurdum fuisset, & omnino extra rem, hîc facere mentionem impotentiæ, quæ est ab objecti defectu. Eâ enim certè impotentiâ non laborant, quibus Euangelium prædicatione propositum est.* Annon verò, Animadversor, agitur inter nos de gratia Vniversali objectiva? Annon hoc centrum est controversiæ nostræ? Vel itaque eò omnes ducendæ lineæ, vel feruntur extrà scopum. Nisi itaque probetur his quæ disputat hoc loco Animadversor, objectum Euangelicum, quod indeterminatum esse vult, esse universale, nihil probatur. 2. *Si multi nihil unquam de Christo audivêre*, & *impotentia* quædam est ab *objecti defectu*, quod ipse innuit, falsum, salutem omnibus fuisse oblatam, ut quæ citra objectum Euangelicum nec dari potest, nec offerri. Et quum in multis impotentia sit ab *objecti etiam defectu*, gratia objectiva necessaria ad salutem haudquaquam est Vniversalis. Impotentiæ itaque istius quæ est ab *objecti defectu* mentio à me facienda erat, ut & alterius, quæ est à *defectu subjecti*, & incorrigibilis quidem per naturam, opportuna quippe ad evertendum Idolum illud Gratiæ Vniversalis. Quia verò haud-

quaquam opportuna erat ad causam Animadversoris, mirum non est, illam ab eo splendidè dissimulatam. Et sanè, si nulla esset impotentia *ab objecti defectu*, non tantùm dicendum fuisset Animadversori, hîc ejus mentionem faciendam non fuisse, sed etiam illam ut non ens falsò supponi. Quamvis verò istâ impotentiâ non laborent quibus Euangelium propositum, satis est alios eâ laborare, quibus id non propositum, ne gratia objectiva universalis statui possit. 3. An si multi nihil unquam de Christo audivêre, dici absolutè debet, objectum Euangelicum nullo respectu esse determinatum ratione individuorum? Annon enim Deo sic dispensante factum, ut innumeris individuis planè non innotesceret? Annon itaque determinatum fuit, ne his vel illis offerretur, offerretur verò aliis? 4. Vel etiam statuit solâ prædicatione verbi objectum Euangelicum, aut Euangelium proponi, vel non. Si id statuit, evertitur gratia objectiva Universalis necessaria ad salutem, vel Euangelium talis gratia non est: Si id non statuit, cœlum, terra, pluviæ, tempestates & alia id genus erunt præcones Euangelii. Egregium hoc Euangelii præconium peperit nobis fidei speciem parenti suæ geminam, quæ sine cognitione Christi ab Animadversore conficta fuit. Quod ipsum meritò & à Synodis Nationalibus castigatum, & ab Amicis etiam suis explosum novit. Adde, Animadversorem parùm ingenuè hîc mecum agere, quia non tantùm de iis à me actum, quibus Objectum Euangelicum propositum non fuit, verùm etiam de iis, quibus id quidem propositum fuit, sed qui, ut lumine spirituali omni destituti, id agnoscere non potuêre. Quod splendidè dissimulat. Et quia non eadem latitudo phrasium, *aliquid non agnoscere*, & *aliquid agnoscere non posse*, meritò hoc posterius à me adjectum elucidando argumento de quo agitur. Qui enim talem impotentiam concipit in subjecto aliquo, ille si sapiat, nunquam ei destinabit beneficium, quod non nisi illi utile esse potest, à quo & impotentia illa abest, & cui opposita potentia inest, cujuscunque generis esse dicatur.

IV. Responsiones meas, præfatione istâ præmissâ, aggreditur Animadversor, & fatetur, ea quæ à me excipiuntur, *excipi aliquomodo potuisse, & si in hâc notâ & sequente minus vera dicam, saltem ea quæ dico, esse accommodatiora ad leges rectè disputandi, quàm infinita propemodum alia.* An verò alia à me dicta sint contra leges rectè disputandi, & quis ex nobis eas accuratiùs servet, Adversarii judicio decidi non debet, sed Lectoris non obnoxii. An intereà ea quæ hîc à me dicta, non vera quidem sint, sed verisimilia tantùm, nobis dispiciendum erit. Propositum fuit ab Animadversore, objectum quo statuitur, Christum esse Redemptorem, nullo ad hunc vel illum respectu esse determinatum. Respondi, id falsum esse ratio-

ratione *decreti divini*, verum tantùm, ratione *dispensationis humanæ*, sed inutile Animadversori. Quod ἐξήγησιν adjectâ à me partim elucidatum, partim confirmatum. Quid hîc Animadversor? Prius ita dici posse fatetur, non posterius. Id enim *quod dispensationem humanam nominem, admodum malè nominatum esse. Dispensationem enim illam quâ factum est, ut in Euangelio tale objectum offerretur,* omnis credens servabitur, *quod nullo respectu est ad hunc vel illum determinatum, non esse profectam ab homine sed à Deo. Sub V. enim Testamento Deum jurâsse, se nullius peccatoris mortem velle, sed velle omnium conversionem & vitam. Sub Novo illum Filii voce clamâsse, redemptorem esse datum, ut omnis credens in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Apostolis etiam eum in mandatis dedisse, ut prædicarent omnem credentem servandum. Longè meliùs itaque me locuturum fuisse, si quum utraque illa res divina sit, dixissem, ratione decreti divini, quod arcanum est, objectum determinatum esse ad hunc & illum. At ratione dispensationis itidem divinæ, quæ revelata est, esse indeterminatum. Sic solere Theologos distinguere inter voluntatem arcanam, & revelatam, quam utramque tamen divinam esse confiteantur.* Nodum verò hîc in scirpo quærit Animadversor. Nam 1. *Dispensatio* ista, de qua mentionem feci, meritò à me *humana* appellata fuit, non eo quem mihi affingit sensu, quasi profecta esset ab hominibus *originaliter* vel *causaliter*, quis enim Christianus esse potest, & dubitare non magis hactenus Euangelium quàm Prophetiam allatam fuisse olim voluntate hominum, sed à Spiritu S. actos loquutos fuisse Sanctos Dei homines in N. Testamento æquè ac in Veteri, II Petri. 1, 21. *Humana* verò *dispensatio* tantùm à me vocata fuit, partim *subjectivè* quia per homines, partim *formaliter*, quia modo humano administratur, & sic etiam promiscuè proponitur integris cœtibus, quum hominum non sit discernere in iis electos à non electis. Vocabula *technologica* hîc non refugio, nec fastidium Animadversoris moror, qui dictaturam hîc sibi sumit: sed sine Patrum vel populi suffragio. Hoc sensu itaque optimè à me distinctum, & negatum ratione *decreti divini* objectum in Euangelio propositum non esse *determinatum* ad hunc vel illum, ullo respectu, quod quin verissimè à me dictum fuerit, ne ipse quidem negare potest. Quod ad causæ meæ probationem sufficit. Si enim objectum in Euangelio propositum determinatum sit, ratione decreti divini, salutare iis esse non potest, ad quos decreto illo non est determinatum. Quamvis verò illud ipsum objectum dici possit non determinatum, ratione *dispensationis humanæ*, quatenus Petrus, Paulus, alii, annuntiantes Euangelium discernere non possunt electos à non electis, salvandos à non salvandis, adeóque illos ad quos revera pertinet objectum Euangelicum ab iis, ad quos non pertinet, in eo parùm admodum

 situm.

ſitum. Nec enim objecti Euangelici deſtinatio vel efficacia nobis metienda ex actu hominis, ſed ex actu Dei. Firma itaque ſemper manet & appoſita diſtinctio à me allata. Nec ex ea ſequitur, à me negari diſpenſationem quâ factum, ut tale Objectum in Euangelio offerretur, & hoc modo, *omnis credens* in *Chriſtum ſervabitur*, divinam eſſe quoad originem & præceptum. Nec ſanè quod per hominem diſpenſari vel adminiſtrari dicitur, divinæ originis eſſe negatur. Etſi verò diſtinguatur à nobis diſpenſatio humana à decreto divino, non ob id opponitur res diſpenſata, vel modus diſpenſationis decreto de eo, ſed tantùm notatur, poſſe quoad diſpenſationem humanam id indeterminatum videri, quod tamen determinatum eſt, quoad decretum Dei. 2. Ad locum Ezechielis quod attinet, de eo à nobis actum prolixè in Exercitationibus, & demonſtratum invictè, locum illum nihil planè facere pro theſi, quam tuetur Animadverſor. Repetendus hîc itaque non erat, niſi poſt confutationem eorum quæ à me repoſita fuêre. De loco etiam Johannis cap. III, 16. à me diſputatum, & ut confido demonſtratum tum in Exercitationibus, tum in Vindiciis noſtris, nihil ex eo cauſæ Animadverſoris accedere. De propoſitionis etiam, *omnem credentem ſervandum*, ſenſu abundè actum: idem itaque hîc non occupandum. Cauſæ etiam à nobis oſtenſæ propoſitionis iſtius veluti promiſcuè inſtitutæ & annuntiatæ, quæ omnia hîc repetere nihil attinet. Quia verò ita ſuggillat phraſim meam Animadverſor, quòd miniſterium verbi, *diſpenſationem humanam* appellârim; an hoc vel crudius vel durius phraſi Petri Magiſtratum vocantis ἀνθρωπίνην κτίσιν, hoc eſt, τάξιν. 1 Petr. II, 13. partim *ſubjectivè*, partim *formaliter*, partim *objectivè*, quamvis & ipſe originem habeat divinam, ut patet ex capite XIII. ad Romanos. Quo ſenſu & ipſe Magiſtratus, & ejus officium vocari poteſt *diſpenſatio divina*. Vt abſolvam compendiò, hoc deſignatum volui, determinatum eſſe objectum Euangelicum ad hoc vel illud individuum, quoad Deum decernentem, ut cui notum ab æterno quos elegerit, & quos per iſtam diſpenſationem objecti Euangelici ſervatos velit, & quibus fidem in Redemptorem dare velit; Quamvis indeterminatum videri poſſit quoad externam hominum diſpenſationem, & Miniſtros adminiſtrantes verbum, quibus arcana electionis operta ſunt, adeóque qui ex officio promiſcuè veluti hoc verbum proponunt, omnes ad pœnitentiam, & ſic ad fidem hortantur, bene de omnibus ex canone charitatis ſperant, eventum verò Deo committunt. 3. Sine cauſa Animadverſor me revocat ad diſtinctionem voluntatis *arcanæ* & *revelatæ*, Theologis uſitatam, & monet, utramque divinam eſſe, quaſi verò id dubium ulli ſano ſit, vel id pro dubio à me haberi oſtenderim, modò diſtinctio

iſta

ista bene intelligatur, de qua infra etiam nobis peculiari Dissertatione agendum erit.

V. Pergit verò Animadversor, & ostendere conatúr, istam meam limitationem non facere ad rem: Quî id ostendit! *Decretum illud divinum arcanum,* inquit, *quod objectum ad electos determinâsse dicam, esse alterum caput Euangelii, quod non innotescat cuiquam, ac ne electis quidem, nisi per eventum; eventum autem situm esse in ipsâ fide, ex quâ homines à posteriori cognoscunt, se esse ex numero electorum. Itaque antequam quisquam, hocce decretum arcanum ad se pertinere putet, necesse est, ut credat, antequam credat, necesse est ut ei objectum offeratur ad credendum. Objectum autem illud est; Omnis credens servabitur. Quæritur ego,* addit, *an objectum illud, dum id electi, antequam se se sentiant esse electos, intuentur, ut id agnoscant, iis appareat, & ab iis perspiciatur determinatum an verò indeterminatum.* At 1. Limitatio ista maximè ad rem facit, quemcunque pulverem spargat hîc Animadversor. Affirmaverat ille, objectum in Euangelio propositum nullo respectu ad hunc vel illum determinatum esse. Distinxi ego inter determinationem consideratam ratione *decreti divini,* & ratione *dispensationis humanæ*: priori modo omnino id determinatum esse affirmavi, quod ne ipse quidem negare audet, quod præcipuum est, & nobis in hac causa sufficit, quum ex illo solo, & destinatio Mediatoris, & ejus missio æquè ac efficacia pendeat: Sic enim planè determinatum est, qui sint *oves Christi* in individuo, pro quibus animam suam dare voluit, & quos Pater trahere voluit ad Christum, & Christus efficaciter ad se vocare. Et ut hæc sola individua objectum Euangelicum amplecti videmus, & per id servari, alia non, sic utrumque non præter vel contra Dei intentionem, vel determinationem, sed secundùm eam fieri statuimus. Dispensationis verò Ministrorum consideratio hîc urgeri non debet: nec enim vel ex eorum opinatione, vel ex eorum ministerio suspensa est determinatio gratiæ. 2. Ἀκυρολόγως dicitur, *decretum divinum arcanum esse alterum caput Euangelii,* nec enim confundenda ista duo. Decretum enim causa est Euangelii, Euangelium ejus effectum, adeóque decretum non potest esse caput Euangelii contradistinctum capiti alii. Nec decretum rationem habet capitis, hoc est, partis rei decretæ, qualis res decreta est Euangelium, sive sumatur pro oblatione Mediatoris, sive pro collatione fidei in eum. Decreta etiam latent, capita Euangelii patent. 3. Decreta etiam non innotescere, nisi quandoque per eventum, à posteriori, verum est, sed nihil facit ad rem. Sic ἐξαγώνιον, eventum situm esse in fide, & homines ex ea à posteriori cognoscere se esse ex numero electorum. Indubium etiam, antequam quisquam hoc decretum arcanum ad se pertinere putet, necesse esse ut credat,

dat, & antequam credat, necesse esse, ut ei objectum offeratur ad credendum, & objectum illud esse, *omnis credens servabitur.* Observet tantùm Animadversor, ex his ipsis sequi duo. Primum, neminem antequam actu credat, debere statuere, Deum sibi velle dare fidem ut credat. Et quum Christus tantum proponatur in salutem credentibus, nemo verò potentiam moralem ad credendum ex se habeat, neminem etiam statuere posse Christum sibi in individuo destinatum esse Redemptorem, sed tantùm determinatum esse hoc objectum ad ordinem credentium. Alterum est; Si antequam quis credat, necesse sit ut ei offeratur objectum ad credendum. Ergo credere non potuêre myriades multæ gentium, quibus objectum Euangelicum nunquam oblatum fuit. Quum verò per solius objecti istius, credendi amplexationem detur via ad salutem, liquet, innumeris viam ad salutem apertam non fuisse, ne quidem quoad gratiam objectivam. 4. Quæstio quam Animadversor infert è dictis suis, parum ad modum causam ipsius juvat. Quæri, inquit, *an objectum illud,* (omnis credens servabitur) *dum id electi, antequam se se sentiant esse electos, intuentur ut id agnoscant, iis appareat, & ab iis perspiciatur determinatum, an verò indeterminatum?* Non operosum nobis est regerere, utrumque diverso sensu sine absurditate dici posse. Apparet illis *determinatum*, ratione nexus duarum rerum insolubiliter conjunctarum, nimirum fidei & salutis, quatenus salutem vident astringi ad fidem, & solos æquè ac omnes credentes servandos. *Indeterminatum* verò illis apparet *ratione personarum* (quamvis, ut suprà ostensum, tale non sit respectu Dei) quatenus nec ipsi nôrunt in individuo, nec Minister qui hoc verbum proponit, an hîc vel ille sit ex numero illo, cui Deus fidei gratiam largiri velit. Adde, cum ipsa propositione; *omnis credens servabitur*; & cum hortatione ad fidem, conjungendam esse institutionem; fidem esse donum Dei, & solius quidem, adeóque precibus flagitandum à Deo, ne homo fidei vel habitum vel actum adscribat sive viribus suis, sive arbitrio suo. Et hoc caput cum priori egregiè conjungit Apostolus Phil. 11, 12, 13. Nec obliviscendum caput alterum, fidem non esse omnium, sed electorum Dei, & solorum quidem. An etiam res vel propositio aliqua metienda ex eo quod apparet hominibus, annon verò potius ex eo quod est revera? 5. Supponit Animadversor, à nobis statui, objectum illud ab electis, antequam ullo modo credere incipiant, agnosci ad se pertinere, vi determinationis arcani decreti Dei, quo electi sunt, quod ne per somnium quidem à nobis cogitatum. Sufficit enim electos, antequam credant, agnoscere hanc gratiam sibi fieri præ innumeris aliis, quod Deus Euangelium sibi annuntiari curet; fidem à se exigi, & quidem post pœnitentiam, & fidem esse condi-

tionem

tionem unicam consequendi salutem : Sufficit etiam, illos cum trahi à Patre adeóque credere incipiunt, sentire, objectum illud ad se pertinere ex determinatione Dei. Prout verbi gratiâ, si Pharao vel Nebucadnezar edicto publico promulgassent, omnibus somnia sua sibi interpretaturis munera splendida donanda, non opus fuisset vel Josephum vel Danielem credere id ad se in individuo pertinere, antequam sentirent Spiritum revelationis sibi à Deo ad actus illos concessum : Satis iis fuisset credere, omnes divinaturos certò muneribus istis donandos. Ex quo verò sensêre, se donum illud à Deo habere, sentire etiam ex hypothesi cœpêre, Deum velle se muneribus istis potiri. Quando itaque quærit Animadversor, *quænam sit illa nota discriminans, per quam, tanquam per ansam aliquam, electi id arripiant, quasi sibi proprium & peculiare ?* Ad quæstionem istam decidendam sufficit, electos videre *antecedenter*, Deum sibi præ multis aliis objectum illud revelare, & hac nota se discriminari ab omnibus planè non vocatis per verbum. Satis etiam, quum sentiant se potenter affici à Spiritu Dei, & trahi à Patre, se habere notam discriminantem certissimam, hoc objectum suæ saluti à Deo destinatum esse præ plurimis aliis vocatis, quibus eadem gratia non fit, & qui verbum illud vel spernunt apertè, vel parum curant. Sic quando Saul edixit, se *ditaturum divitiis magnis, & filiam suam daturum ei, & domum paternam ejus effecturum immunem in Israële, si quis percutiat Philistæum*; sufficiebat Davidi *antecedenter* credere, reverà Saulem promissa ista adimpleturum erga Victorem, quando verò Spiritu roboris à Deo se indui sensit, ad opus istud perficiendum, reverà sensit à Deo sibi bona & honores illos destinari. Idem dici potest de quovis Principe pollicente honores sub conditione hac vel illa, & conditionis præstandæ gratiam, si penes ipsum solum esset, largiente his vel illis. Nequicquam itaque exemplo suo nos urget, quid primùm vel viderit vel crediderit, vel quid meminerit se primùm credidisse, satis est; omnem illum cui objectum illud proponitur credere, propositionem istam esse veram & certam, de nexu fidei & salutis, & suum officium esse, actum à se exactum præstare, Deum verò ardentissimè rogandum, ut quum se ob corruptionem suam sentiat ad id præstandum impotentem, suo spiritu & suâ gratiâ in se operari velit actum imperatum. Quod addit, *se in primis fidei momentis objectum illud amplexum esse, ut est universale atque indeterminatum*; Si illud hoc sensu universale censuit, ut ad omnes & singulos mortales ex destinatione Dei pertinens, malè censuit, nec illius error officere debet veritati : Sin censuit tantùm nexum illum universalem esse inter fidem & salutem, & omnem præstantem actum illum servandum, bene censuit, sed nihil id facit pro ipsius

causa. Sic si quis Israëlita censuisset olim, Deum velle omnes & singulos Israëlitas introducere in terram Canaan sub conditione obsequii, malè censuisset; neque enim Deus hoc voluit, ut patet à posteriori: Si tamen censuisset, obsequium certò conjungendum cum introductione, & omnem obsequentem actu introducendum à Deo in terram Canaan, bene censuisset: Sic si quis censuisset Deum velle omnes Israëlitas *vivere*, sub conditione ut *hoc facerent*, & omnibus velle maledictionem, sub conditione inobsequii, malè censuisset; nec enim Deus voluit ullum Israëlitam sic vivere, & noluit plurimos etiam non permanentes in omnibus quæ scripta sunt in libro Legis, maledictioni exponi. Si tamen nexum universalem statuisset certum inter *τὸ facere* & *τὸ vivere*, ex una parte, inter τὸ non facere & maledici (non accedente gratiâ aliâ) bene statuisset. Nec istæ propositiones universales Dei voluntatem vel destinationem, vel intentionem universalem nobis proponunt quoad omnes & singulos homines; sed tantùm nexum universalem à se constitutum inter conditionem & conditionatum, inter officium & beneficium. Si ergo Animadversor in primis suæ fidei momentis objectum illud amplexus est ut universale priori sensu, non credidit id quod verum, sed credidit id quod falsum est; Sin posteriori sensu id fecit, bene fecit, sed id nos non ferit. Nec Animadversor considerate loquitur, dum inquit, *se objectum illud amplexatum esse, ut est universale & indeterminatum*, imò qui objectum illud verâ fide amplectitur, id amplectitur ut particulare sibi, & sibi destinatum eo ipso quo id sibi applicat quod amplectitur. Primus itaque actus fidei, ex quo omnes alii subsequentes pendent, nihil aliud judicat, nisi universalem esse nexum fidei & salutis, & Deum per hoc unum medium velle largiri salutem. Hactenus itaque duntaxat universalitas potest concipi in objecto. Aliter si concipiatur, malè concipitur; Nec confundi ab Animadversore debuêre *indefinitum* vel *indeterminatum* & *universale*: nec enim ista æquipollent, & multa ad priorem ordinem pertinent, quæ non pertinent ad posteriorem. Sic verbi gratiâ, Indefinita sæpè est & indeterminata gratiæ, eleemosynæ distributio, non universalis. Et quia ista propositio universalis sensu à nobis ostenso determinat salutem ad fidem, ut conditionem necessariam, & nemini non constat, nec omnes credere, nec omnes credere posse, quum non omnibus detur ut credant, eo ipso satis ostenditur determinata Dei voluntas de solis illis servandis, quibus conditionis gratiam facere vult. Modò itaque credens concipiat universalem istum nexum fidei & salutis, & à se fidem exigi & officium, hoc ipsi sufficit; An verò Deus velit omnes & singulos sub ista conditione servare, hoc nec concipere debet, nec si id concipiat Dei voluntatem

conci-

concipit qualis est, sed qualis non est, quum Deus hanc suam voluntatem nec notam fecerit innumeris omni ævo, nec notam faciat hodieque. Nec dubium, & *ex institutione divina* ista inter se connecti, & ex institutione divina ibi proponi ubi proponuntur, sed non ob id eâ vel intentione vel fine respectu Dei, ut sic omnes & singuli mortalium salventur. Indubium etiam, credentem tunc ferri in objectum istud, ut *in rem divinitus revelatam,* ex qua patet, medium ad salutem perveniendi tale à Deo constitutum esse, non aliud. Scrupulus quem fingit Animadversor super dispensatione humanâ in credituro, inanis est. Ignorare certè non potest quicunque credit, pluribus dispensatione humanâ hortationem ad fidem proponi quàm reverà credant, & quàm à Deo donum credendi ex decreto ipsius consequantur. Nec id tamen vel ingenerationem fidei in eo omnino impedit, quia hoc est opus Spiritus superantis & hunc scrupulum, si quis talis foret, & omnes alios, vel eam turbat admodum, quia Spiritus afficiendo cor ipsius hunc sensum illi ingenerat, Deum aliter secum agere quàm cum multis aliis. Sic verbi gratiâ, ut ut præconem audiat aliquis denuntiantem aulam & gratiam Principis patere omnibus hanc vel illam symbolam adferentibus, & multos quidem videat destitutos eo quod adferendum est, se verò à Principe ipso donari videat isto munere: Dispensatio circa alios adhibita, quibus idem donum non datur, non impedit quominus ille pacato & hilari animo ad Principem accedat, & ab eo ulterius donum sibi polliceatur. Nec quicquam infirmius affectatis illis scrupulis quos fingit Animadversor. electus enim, quia à Spiritu Dei comitante verbum inspiratur, non patietur se vanis istis cogitationibus circumduci, non dicet, *video quidem homines, id ita mihi annuntiare, tanquam universale & indeterminatum. Verùm quid futurum est si falluntur, & si indeterminatum est, unde cognoscam id ad me pertinere?* Nec enim, si à Spiritu Dei agi incipit, concipiet, quod falsum est, nimirum, Deum habere voluntatem conditionatam omnes sub hac conditione salvandi, quale quid nec à Deo proponitur, nec à Ministro verbi annuntiari debet. Concipiet verò, quod verum est, & quod à Deo per Ministrum proponitur, neminem nimirum salvandum nisi per fidem in Christum, & omnem illum, in quo Deo placuerit fidem in eum operari per Spiritum suum, servandum. Et hactenus universalitatem in isto objecto verè concipere potest, & quidem talem ex instituto divino. Si verò non tantùm nexum antecedentis & consequentis universalem, sed etiam intentionem Dei conciperet universalem, omnes & singulos sub ista conditione salvandi, falsum conciperet. Nec magis ex conceptu isto, quod Deus nolit omnes & singulos sub ista conditione salvari, scrupuli materia & impedimen-

 tum,

tum, quo minus crediturus credat, quàm ex conceptu Animadversoris, Deum nolle omnibus & singulis dare fidem. An si quis dubitare potest, utrum objectum illud ad se pertineat, vel non, non potest etiam dubitare an electio pertineat ad se vel non, adeóque an Deus sibi fidem illam dare velit, à qua suspendit salutem, vel non. Frustra itaque sibi proponi universalem istam φιλανθρωπίαν sub conditione, quâ careat, & necessariò quidem, & quæ à sola Electione pendeat, de qua haudquaquam sibi constare possit, utrum ad se pertineat vel non.

VI. Hinc patet Dilemmatis ab Animadversore formati imbecillitas: *Aut*, inquit, *mens in primo illo actu fidei de objecto bene judicavit, aut male: Si malè, primus actus fidei à Spiritu Dei, & objecto Euangelico profectus, & genitus mentibus Electorum, & ex quo cæteri omnes pendent, falsus fuit. Si bene, objectum Euangelicum, quod proponitur ad credendum, quod Christum Servatorem offert sub conditione fidei, quod erigit in spem beatæ immortalitatis, universale est & indeterminatum, & ad omnes quibus annuntiatur, nullo discrimine pertinens ex instituto divino,* ὅπερ, *ut loquitur vir doctus,* ἔδει δεῖξαι. *Id enim quid est, si non est gratia Vniversalis.* Nam 1. Mens si à Spiritu Dei agatur, non aliter de objecto judicabit, quàm quale id reverà est, hoc est, eo omnibus & singulis credentibus promitti salutem, haudquaquàm verò de eo judicabit, quale non est, nimirum id nullo discrimine pertinere ad omnes quibus annuntiatur, ex instituto divino. id enim falsissimum esse, docet & Scriptura, & omnium seculorum experientia. Non pertinebit saltem ad eos, quibus non annuntiatur, adeóque non erit universale. 2. Eo ipso quo Christus offertur sub conditione fidei, credens non potest concipere, eum ad omnes nullo discrimine ex instituto divino, pertinere, quibus annuntiatur, quia videt aliquibus fidem dari, aliis non, idque ex instituto divino, sentit eam sibi dari, à posteriori, videt aliis idem donum non dari. Videt itaque discrimen evidens ex instituto divino. Videt etiam, sine hoc dono prius donum non posse offerri à Deo cum intentione salutis, non magis quàm à principe brabéum sub conditione tesseræ certæ exhibendæ, si illius tesseræ donatio & à solo Principe pendeat, & aliquibus tantùm ab eo destinata sit, non aliis. Qui sanus est, hîc judicabit, proclamatione quidem promiscuâ exigi à Principe officium, quod omnes debent, beneficium verò illis duntaxat destinari quibus officii præstandi, vel tesseræ istius exhibendæ gratia facta est. 3. Vel credens censet, hominem ex se credere posse, vel non, & fidem esse merum Dei donum: Si prius censet, malè censet, nec ille vel corruptionem humanam novit vel cui fidei gratia transcribi debeat. Si posterius, vel censet Deum id omnibus & singulis dare velle, vel electis tantùm & ordinatis ad vitam æternam: si prius

si prius censet, falsum denuò censet, & apertè contrarium Scripturæ: Si posterius, videt facile, etsi universalis proponatur nexus in Euangelio fidei & salutis, qui certissimus, Deum tamen hanc propositionem nolle omnium & singulorum saluti cedere, non tantùm, quia illam innumeris revelatam noluit, sed etiam, quia fidei gratiam inter vocatos pluribus negat, paucioribus concedit. Nec vel *absolutè* dici potest, Deum hoc donum velle dare omnibus quibus verbum annuntiatur, nec sub *conditione*. Non *absolutè*, aliàs enim id omnibus daretur. Non *sub conditione*, quia de istius conditionis conditione quæstio redit, & vel ibitur in infinitum, vel conditio recurret cum conditionato. Sanè conditio illa dari non potest, quin processus iste statuatur ridiculus, & idem promittatur sub conditione sui ipsius. 4. Adde, quum ne omnibus quidem Euangelicum objectum proponatur ad credendum, quod Christum Servatorem offert sub conditione fidei, utique universalis ista voluntas, adeóque gratia universalis statui nequit, quod tamen est κρινόμενον nostrum. Nec id ipsum probaretur, quamvis concederemus Animadversori, objectum illud ad omnes, quibus annuntiatur sine discrimine pertinere, quod tamen falsum esse ostendimus. Semper enim excludendæ forent myriades multæ hominum, quibus tale quid non annuntiatur, & quidem ex instituto divino. 5. Supponit Animadversor, credentem admodùm solicitum esse in primo fidei actu, an salus pertineat ad omnes & singulos homines, satis est, eum concipere, eam ex instituto Dei pertinere ad omnes & singulos credentes. Et quia ad hos tantùm pertinet, concludere necessario debet, salutem ex institutione divina ad innumeras gentes pertinere non posse, quibus nec Christus annuntiatur, nec verbum Euangelicum propositum, imò id non pertinere ad multos vocatos, quippe quibus Deus istius doni gratiam denegat, sine quo haberi aliunde non potest. Ex his liquet, qui vel benè vel malè judicare possit mens de Objecto Euangelico. Vbi verò à Spiritu Dei illuminabitur, benè judicabit, sed modo supra à nobis exposito, secundùm Scripturam & experientiam. Et sanè quum inter hortationes ad fidem à Dei servis proponi solitas, sit etiam hæc ratio, gratiam istam Euangelii eò majori ardore amplexandam, quod Deus nobis gratiam audiendi Euangelii faciat, quam non facit innumeris aliis qui gratia universalis supponi potest? Et sanè tale quid inculcant sæpe & Veteris & Novi Testamenti Scriptores. Adde, illum qui ad credendum invitatur, invitari prius ad pœnitentiam, ut & agnoscat & defleat peccata sua. Nôsse itaque suam corruptionem præsupponitur, & ex ea impotentiam credendi, adeóque merum esse donum Dei, si quis credat, nec suum id esse posse, nisi sit ordinatus ad vitam æternam. 6. In eo halluci-

lucinatur Animadversor, quod velut *simpliciter* universale & indeterminatum sumit, quod est tantùm universale vel indeterminatum *secundùm quid*, & certo respectu, & quia universale *quoad rem*, vel connexionem confundit cum universali *quoad personas*, ut ut ob defectum conditionis antecedentis incapaces beneficii consequentis. Nihil ergo ex ista propositione, *omnis credens, servabitur*, exsculpi potest aliud, quàm universalitas conjunctionis officii & beneficii, non verò universalitas hominum quorum saluti illa propositio destinata sit. Quod si Deo constitutum fuisset, nihil obstitisset, quominus Deus propositionem istam omnibus & singulis mortalium revelaret, & omnibus quibus eam revelat, fidei gratiam largiretur. 7. Vel credens credit destinationem Dei ad salutem ita universalem esse respectu omnium & singulorum hominum (quod necessariò ad gratiæ universalitatem supponendum, sub N. saltem Testamento, ex sententia ipsius Animadversoris, sub qua fatetur exigi distinctam Christi cognitionem) sub conditione fidei, vel non; si id credit, falsum credit. Deus enim id non vult, cùm innumeris istam propositionem ne patefaciat quidem, ne sub Novo quidem Testamento: Si id non credit, non debet id supponere disputator noster. 8. Vel credens etiam censet, illam propositionem ad omnes, quibus annuntiatur, *nullo discrimine* pertinere, vel nòn: Si prius censet, error est, non cogitatio suggesta à Spiritu Dei. discrimen enim æquè evidens est, inter illos quibus Deus vult dare gratiam credendi, & illos quibus eam dare non vult, ac si dicam, solem à Deo nullo discrimine proponi cæcis, quorum tamen aliquibus oculos aperire velit, aliis non. Qui itaque ad illuminationem illorum quos Deo placet in cæcitate sua relinquere æquè solem propositum statuet, ac illorum quibus Deo placet oculos aperire, ille ludibrium debebit hominibus sani judicii. Et si id statuit Animadversor, repetit nobis dogma suum à Synodis explosum, Christum *æqualiter* mortuum pro omnibus, quod tamen ipse evertit, quando electis plus morte Christi impetratum censet, quàm non electis, & Christum *absolutè* pro illis mortuum statuit, pro istis tantum *conditionatè*. Sin credens censet posterius, Animadversoris dilemma inane est. 9. Supponit etiam, primum actum fidei vel potius credentem in primo isto actu sine infirmitate esse, & quamvis verè feratur in objectum suum, non posse opinationes alias falsas in eo reperiri. At fidelis ne confirmatior quidem ab iis sæpe immunis est in actibus sequentibus suæ fidei, ut qui fallitur sæpe in multis. Nec opus ad Euangelici objecti amplexationem consideratione *latitudinis* ejus *extensivæ* ad omnes omninò & singulos homines. sufficit enim consideratio veritatis istius propositionis, omnem credentem servandum, & universalis

ac

ac necessarii nexus inter duo ista, officium & beneficium. Quemadmodum quando Deus olim edixit populo suo: *Quicunque fecerit hæc, vivet in eis*, non concipiendum erat, Deum habere voluntatem conditionatam omnes & singulos sub hâc conditione servandi, quum non placuerit Deo ullum mortalium hoc modo servare. Nihil aliud verò concipiendum erat, nisi nexum esse universalem inter Obedientiam & vitam. In summa circumducta ista & perplexa Animadversoris oratio ad hunc Syllogismum revocari potest: Quod proponitur indeterminatè & universaliter, & judicatur à credentibus in primo fidei actu pertinere ad omnes indiscriminatim, id reverà tale est. Objectum Euangelicum proponitur indeterminatè & universaliter, &c. Ergò. Resp. 1. Ad *Majorem:* Peccari *elencho à dicto secundum quid*. Quod proponitur *indeterminatè* ratione decreti & intentionis divinæ, veluti medium à Deo ordinatum ad salutem omnium & singulorum hominum, id reverà tale est. At sic minor falsa. Imò determinatè proponitur, quia & *explicita* ibi est determinatio beneficii suspensi à conditione, & *implicita* ad subjecta, quibus conditionis gratia destinatur, & in quibus solis reperiri potest. 2. Eodem *Elencho* peccatur; Quod proponitur universaliter omnibus & singulis mortalibus, id reverà universale est. At sic Minor denuò falsa est. Innumeris enim id nec propositum fuit, nec hodieque proponitur. Quid itaque hoc ad gratiam universalem? Si omnibus & singulis per verbum vocatis proponi dicatur, ne tum quidem concluditur id quod est in quæstione inter nos, qui de omnibus & singulis hominibus disputamus, non verò de omnibus & singulis vocatis per verbum. 3. Quod proponitur universaliter vocatis per verbum tum pœnitentibus, tum impœnitentibus, id universale est: At sic Minor etiam falsa est. Nisi enim hominem pœniteat peccati, gratia Euangelica ad illum pertinere non potest. Relinquitur ille sub Lege & maledictione. 4. Quod judicatur à credentibus pertinere ad omnes sine discrimine judicio recto, & non erroneo, judicio inspirato à Dei Spiritu, & non judicio dictato à prava opinatione, illud ad omnes pertinet. At sic etiam Minor falsa est. 5. Supponitur falsum, ab omnibus credentibus in primo fidei actu judicari, objectum Euangelicum pertinere ad omnes indiscriminatim. Et mira ista disputandi ratio est, ex gratia innumeris non annuntiata adeóque necessariò particulari universalem facere, & suspensione salutis à fide, fidei ab Electione juxta nobiscum positâ, adeóque salutis suspensione à fundamento particulari concessa, universalem inferre salutis destinationem! Si quis proponeret Principis gratiam suspensam à certa conditione, & tum gratiæ istius revelationem, tum conditionis ipsius donum à particulari ejus inclinatione ad innumeros se non exten-

extendente suspenderet, universalem tamen Principis gratiam magnificè commendaret, vix effugeret, quin pro circulatore haberetur, vel pro insano. Et hæc est egregia demonstratio Gratiæ Vniversalis, quam tam anxiè & operosè nobis ingerit Animadversor! Qui in conclusione etiam sua quâ eam à se demonstratam innuit, vel me absolvit, vel iniquitatem suam ostendit. Quoties enim verbis ejus repetendis adjeci, *ut loquitur,* toties Latinitatem suam à me vellicatam queritur, vel itaque Græca verba à me adhibita, ὅπερ ἔδει δεῖξαι, ut minus græca traducit, verbis adjectis, *ut loquitur,* quod esset hominis ἀμύντι in talibus, vel si id non facit, majori candore & æquitate erga me uti debebat, ubi similis loquendi forma à me adhibitâ.

VI. Quia etiam à me dictum, ab æterno determinatum fuisse à Deo & apud Deum, quorum Christus debeat esse Redemptor, non credituorum duntaxat *indefinitè* & *eventualiter,* sed crediturorum *definitè* ex gratia sua, illorum nimirum, qui Christo dati erant à Patre, & oves Christi, pro quibus posuit animam suam, qui distinguuntur à reliquo mundo, pro quo ut non rogavit, sic nec satisfecit: Regerit Animadversor, 1. *Se nihil ista morari, Argumentationes esse & penè barbaras distinctiones, in quibus acumen ingenii ostendere, & pulvere scholastico disputationem conspergere voluerim, vim superioris ratiocinationis nullo modo dissolvere.* Atqui 1. quam barbariem in distinctionibus istis meritò notet, non video, nisi quòd voce unâ (*eventualiter*) in Scholis usitatissimâ, & ad rem repræsentandam convenientissimâ in Disputatione Scholastica usus fuerim. An hoc mihi minùs licet, quàm ipsi *futuritionem, mediatorium, idoneitatem, sanctificatorem,* & plura alia id genus, ex eadem barbarie haurire? Et cur sibi tam indulgens scriptor adeò acer censor est aliorum? 2. An etiam extra rem, distinguere hîc credituros *definitè* & *indefinitè,* hoc est, illos qui ex Dei gratia sunt credituri, & illos quorum arbitrio relinquitur τὸ credere vel non credere, proposito illis objecto? An hîc major barbaries, quàm in distinctione objecti *determinati* & *indeterminati* quam toties urget? 3. Scilicet magni acuminis gloria mihi captanda erat è distinctione obviâ tyronibus nostris, & inde exspectanda spolia ampla. 4. Annon etiam ipsis Scripturæ verbis à me & explicata & confirmata fuit ista distinctio? An & ista barbara sunt Animadversori? Ostendat me vel malè distinxisse, & membra distinctionis aut non esse ἀντιδιῃρημένα aut perperam explicata, vel malè applicatam hoc loco distinctionem istam. An verò vim ratiocinationis ab ipso propositæ à me allatæ nullo modo dissolvant, judicium facere poterit Lector, ex collatione eorum quæ à nobis dicta utrinque. Videbit, ut spero, solidè à me ostensum, objectum Euangelicum

non

non esse indeterminatum ratione decreti divini, ut nec destinationem & missionem Redemptoris, sed determinatum omninò fuisse, quibus in Scriptura ille destinatus & missus dicatur. Quæcunque ergo verbi prædicatio in tempore ab hominibus instituatur, illa opponi non debet isti decreto anteriori, nec efficere potest quin illud sit verissimum. Falsum verò id foret, si Deus omnes & singulos per objectum Euangelicum salvatos vellet, ut qui jam ab æterno apud se distinxit in decreto suo oves ab hircis, datos Christo à non datis, eos pro quibus Christus positurus erat animam suam, ab iis pro quibus animam suam positurus non erat. Referre hæc ad secundarium quendam voluntatis divinæ actum subnixum prævisione fidei vel incredulitatis, est reipsa heterodoxas opiniones in Synodo Dordracenâ damnatas interpolare, & voluntatis antecedentis, & consequentis distinctionem, cum Ecclesiarum nostrarum hostibus nobis reponere, Deo primas & secundas cogitationes, priora & posteriora consilia adscribere, & fingere misericordiam partim indecoram Deo, partim inutilem, & necessariò quidem, miseris.

VII. Quî verò sua tuetur? *Primùm enim*, inquit, *arcanum illud Dei decretum, quod objectum in Euangelio propositum determinavit ad credituros definite & non eventualiter, vel pertinet ad salutem certis quibusdam hominibus dandam, quos Deus credituros prospexit, quia decreverat eis dare ut crederent, vel pertinet ad fidem ipsam in eorum animis ingenerandam. Prius autem illud ad rem nostram non attinet. Nam in primo actu fidei quo de agimus, electus qui crediturus fuit, nihil quicquam de tali decreto cogitavit vel cogitare potuit. Non enim illi certè dum innotuit, neque per revelationem specialem, neque argumentatione ductâ à fide sua quam nondum præstiterat, cum in eo esset ut primum illius actum ederet. Posterius haud magis: Quum enim primus fidei actus non aliter edatur quàm appulsu mentis ad objectum, & assensu per quem in eo acquiescit, operatio quidem divini Spiritus, per quam mens ad objectum appellitur, atque in eo acquiescit, naturâ antecedit primum illum actum fidei: est enim ejus causa. At non innotescit tamen ei qui credit, sese credidisse vi aliquâ Spiritus, nisi postquam actu credidit. Tum enim demum reflectit mentem suam in sese, & inquirens in causas, cur idem objectum indifferenter omnibus oblatum, ipse admiserit, reliqui respuerint, re perpensa intelligit propositionem externam objecti, communem quidem fuisse omnibus, & gratiam per quam recipitur & admittitur in animum sibi indultam fuisse, aliquam particularem. Quam piam cogitationem & illustrat, & confirmat in animo alterum illud caput Euangelii, quod promissiones absolutas de fide quibusdam donanda complectitur, & quæcunque ad doctrinam de Electione in Euangelio pertinent. Sequitur enim tum illarum rerum prædicatio. At primus actus de quo disputamus, omnia ista antecedit, qui objectum & considerat, & amplectitur tan-*

quam universale. Ista verò nihil nisi mera verborum spuma. Nam 1. Ἀκυρολόγως effert decretum absolutum, quod pertineat ad salutem certis quibusdam hominibus donandam, quos Deus credituros prospexerit, quia decreverit eis dare ut crederent. Nec enim prævisio fidei ingreditur rationem decreti, sed est extra illud, utpote quæ illi innititur & id ordine naturæ sequitur, & est prævisio rei jam decretæ. 2. Peccat *elencho oppositorum:* Opponit enim componenda. Nec enim decretum de salute dandâ certis, opponi debet decreto de fide ipsa in eorum animis ingenerandâ: est enim unum idemque decretum, de salute certis hominibus danda, per fidem illis ingenerandam; nec opus duobus decretis ad intentionem finis alieni procurandi per certa media. Sic verbi gratiâ eodem decreto voluit Pharao & pincernæ gratiam facere pristinæ dignitatis, & eum è carcere educere: Eodem decreto constituit Medicus hunc ægrum per hoc pharmacum sanare. 3. Supponit Animadversor πρῶτον ψεῦδος suum, decretum nimirum de mittendo Redemptore esse primum & indeterminatum, spectans ad omnes & singulos mortales, id verò determinari postmodum demum per decretum de salute certis danda, & de fide eis ingeneranda, quasi is ordo decretorum non esset ἀμφισβητούμενος inter nos, & contrarius Ecclesiarum nostrarum & Synodi Dordracenæ ex Scriptura doctrinæ, quæ statuit objectum Euangelicum semper esse determinatum ex decreto antecedente, de ejus fructu suspendendo à fide, fide verò ab electione, & decretum Dei unum esse & adæquatum, de certâ hominum multitudine per Christum servanda, adeóque de Christo eorum gratiâ mittendo & de fide illis in Christum danda. 4. Reponit nobis absurdè Animadversor, *electionem ex fide prævisâ:* Quamvis enim id emollire conetur, dum addit, *Deum aliquos credituros prospexisse, quia decrevit eis dare ut crederent;* absurdè semper infarcit prævisionem in decretum, quæ sequitur demum, secundùm ordinem naturæ, ipsum decretum. Adde, eo ipso quo Deus decrevit, aliquibus dare ut crederent, adeóque aliis non eo ipso ut prospexit, illos credituros certò, sic prospexit etiam istos certò non credituros, immò ne posse quidem credere ob impotentiam suam moralem, vel corruptionem suarum facultatum ethicam invictam; adeóque non potuit illis Christum mittere cum intentione eos salvandi sub conditione ut credant. Quid planius contrà, quàm dicere, Deum illos ex hominibus corruptos salvari voluisse, & unicè quidem, quibus pro suo beneplacito, & Christum revelatum voluit, & fidem in eum ingeneratam? Et sanè decretum illud absurdè effertur hoc modo, Deum velle dare salutem certis quibusdam hominibus, *quos Deus credituros prospexit, quia decrevit eis dare ut crederent;* Annon meliùs dicere, Deum voluisse, & salute donare,

donare, & fide in Christum ad eam assequendam necessariâ quos pro gratuito suo beneplacito elegit? Quis quæso non rideret processum hominis quo decretum conciperet, de certis hominibus constituendis hæredibus suis, quia eos hanc tesseram habituros & gestaturos prævidit; prævidisse verò id ipsum diceretur, eò quòd vellet illis hanc tesseram dare, non aliis? Annon dicendum potiùs foret, testatorem illum velle tales hæredes suos instituere ex mero amore, sed per medium à se ex liberrimo suo beneplacito constitutum nimirum per tesseræ istius collationem & gestationem. Nullum itaque est arcanum Dei decretum objectum in Euangelio propositum (veluti universale ex se) determinans, sed Dei decretum est de his & non aliis per objectum in Euangelio & propositum & conscientiis eorum per fidem applicatum servandi. Quod evidenter docet & particularis istius objecti Euangelici propositio, & suspensio salutis à fide ibi ubi propositum est, quæ declaratur propositionibus istis universalibus, *omnis credens in Christum, servabitur, omnis non credens in eum, damnabitur.* Nec magis ex priori propositione inferri potest universalis Dei voluntas omnes sub conditione servandi, quàm ex altera voluntas universalis omnes damnandi ob hujus conditionis absentiam. Tota itaque ista disputatio Animadversoris innixa falso fundamento de decreto determinante objectum ex se universale, funis est ex arena nexus, & nihil præterea si dicat, me ipsum disertè posuisse determinationem objecti Euangelici ex decreto divino; posui sanè, sed alio planè sensu. nec enim statui objectum istud ex se universale esse, & postmodum determinari; sed ab æterno fuisse determinatum ratione decreti divini, nec Deum vel Christum missum voluisse, vel fidem in eum prædicatam, nisi ut hoc medio illos ad se traheret in tempore, quos elegit ab æterno. Vt ut itaque dispensatio humana Ministrorum videatur salutem omnibus & singulis, qui verbum Euangelii audiunt, & pœnitentiam præ se ferre, ac credere videntur, offerre, quia illis, nec tabulæ decretorum Dei, nec arcana cordium patent: Certum tamen, Dei decreto ab æterno determinatum esse, & qui credituri sint; & qui per fidem sint salvandi, ii nimirum soli quibus Deus tum objectum Euangelicum propositum voluit, tum fidem in id collatam. 5. Posito, electum qui crediturus fuit, in primo actu fidei nihil quicquam cogitâsse de tali decreto, an ob id illud minus verum est, vel minus concipi debet? An pendet rei veritas à cogitatione tyronis adhuc in Christianismo? Si crediturus etiam de eo non cogitet actu, non sequitur ob id eum de eo cogitare non debuisse. Annon enim crediturus primò debet agnoscere corruptionem suam? Et sanè nisi seriò eam agnoscat, non poterit sibi persuadere, se opus habere Redemptore.

Sin eam seriò agnoscat, ut oportet, agnoscet simul impotentiam suam ad credendum, nec fidem à se exactam à se præstari posse, nisi solius Dei dono, quum satis in se sentiat contradictiones carnis, & ratiocinationis corruptæ adversus doctrinam Euangelii. Nec sanè unquam Euangelium annuntiatur, vel annuntiari potest ut oportet, nisi præcedat annuntiatio corruptionis humanæ, & impotentiæ istius moralis invictæ per naturam, quam contraxit peccator. Vnde & Johannes & Christus incepêre ab exactione τῆς μετανοίας, nec Dominus ad se vocat nisi τοὺς κοπιῶντας, καὶ πεφορτισμένους, adeóque nec Ministri verbi alios ad Christum vocare debent, quàm qui tales vel revera sunt, vel saltem esse videntur. 6. Nec si intercurrat quædam infirmitas in primò credente, nec ille habeat distinctam decretorum Dei cognitionem, vel illa omnia consideret ut oportet, in tyrocinio isto suæ fidei, sequitur objectum Euangelicum ex se esse universale, vel ut tale apprehendi à credente: sufficit enim, illum apprehendere connexionem universalem fidei & salutis, & hoc verbum sibi proponi, & suum officium esse, credere verbo proposito sibi præ multis aliis, ex singulari Dei munere. Nec opus speciali revelatione aliâ antecedente quàm repræsentatione objecti à Deo constituti, & officii sui. 7. Imò eo ipso quo in primo fidei actu sentit credens operatione divini spiritus, mentem suam ad objectum, ut loquitur Animadversor, appelli, & assensum illum in se formari ac fiduciam, per quam in eo acquiescat, & hæc operatio naturâ antecedit primum actum fidei, ut ejus causa, ut ipse fatetur, eo ipso ordine naturæ ante primum actum fidei novit credens illud objectum Euangelicum ex divina destinatione & peculiari quidem ad se pertinere. At, inquit Animadversor, non innotescit ei qui credit, se credidisse vi aliquâ Spiritus, nisi postquam actu credidit: Vel itaque credens dum sentit istam primam operationem Spiritus, in se, antecedentem primum fidei actum, eam tribuit viribus suis & libero arbitrio suo, vel Spiritui Dei. Si prius, in gravissimo versatur errore, & falsum statuit; credit enim se ex seipso ita moveri ad objectum Euangelicum, quum tamen id merum Spiritus S. opus sit. Si posterius, ergo ante primum fidei actum statuet cor suum à Dei Spiritu tangi & trahi. Certum quidem eum postquam credidit, melius longè & distinctius singula intelligere, falsum tamen, cum si seriò agnoscat, ut agnoscere debet, corruptionem suam, non statuere, antequam credat, neminem credere posse nisi Dei dono, & eo ipso momento quo incipit moveri à Spiritu Dei, sibi non persuadere, hunc motum Spiritui isti, & singulari Dei erga se gratiæ imputandum esse. Quicquid verò ejus rei sit, id causam nostram non ferit sive crediturus consideret, fidem esse tantùm electorum Dei, & Deum hos tantùm

per

per Christum velle salvari, sive id non consideret, id ipsum non desinit esse verissimum. Sic, si cogitet, ista propositione, *omnis credens servabitur*, indicari, Christum esse Redemptorem omnium & singulorum hominum, malè cogitat, nec hic motus potest esse à Spiritu Dei, nec is omnes errores & imperfectiones removet etiam in incremento fidei, minùs in principio ejus. Sin cogitet istâ propositione indicari, Christum esse Redemptorem omnium & solorum credentium, bene cogitat, & hic motus est à Spiritu Dei: Sed ob id credere non debet, Deum velle omnes & singulos mortalium ista propositione salvari, quum nôrit antecedenter ante actum primum fidei illam innumeris non esse revelatam, nec ab iis quibus revelata est excipi posse, ut oportet, sine operatione Spiritus S. efficaci. Primus itaque actus fidei ista omnia non antecedit, ut demonstratum, nec ille aliter considerat objectum quàm prout propositum est, universalem nimirum à Deo constitutum esse nexum inter fidem & salutem. Et sanè si credens, postquam credidit, agnoscit gratiam, per quam recipitur propositio *communis*, non *universalis*, particularem sibi indultam, quæ non indulta aliis; vel prius ita credidit, vel oppositum: Si illud, habemus quod volumus; Si istud, falsum credidit, nec illius error imputandus Spiritui Sancto, vel quicquam derogat veritati rei.

VIII. Addit Animadversor 1. *Electos dari à Patre Christo duobus modis, prædestinatione, & ejus executione*; Sed id nos non ferit. Falsum verò simpliciter & absolutè, quod addit, *prædestinationem electo, cùm primùm credit, ignotam esse, ideóque non posse ab eo considerari, ut notam quæ objectum discriminet*. At cùm primùm credit, reverà jam ipsi electio sua nota est, quia antequam primùm credat, opus est, secundùm ipsum Animadversorem, operatione divinâ Spiritus, per quam mens ejus ad objectum appellatur, & in eo acquiescat, cujus operationis peculiaris sensum nisi vel stupidus sit, vel ignarus suæ corruptionis, imputabit peculiari gratiæ, adeóque & ejus principio, nimirum Electioni suæ. Qui primùm credit, sentit se trahi à Patre, adeóque sentit se ordinatum esse ad vitam æternam. Antequam verò istam operationem sentiat, adeóque antequam credat, vel credere possit, satis, cum sentire, fidem in Christum esse conditionem ad salutem necessariam, & eam à se exigi, & à se deberi. 2. Frustra quærit: Quomodo fides illa consideretur, & dicit à se ostensum, eam ita gigni in primo actu; ut non aliter objectum suum consideret, quàm tanquam universale & indeterminatum, neque quenquam electum se Christo datum esse intelligere, nisi postquam credidit actu. Hîc verò in se ipsum arietat Animadversor, quum fassus fuerit, operationem divinam Spiritus per quam mens ad objectum appellitur, & in eo acquiescit, naturâ antece-

 dere

dere primum actum fidei; Itaque ex ista primâ operatione Spiritus, quam credens in sese sentit, prædestinationis suæ executionem in se sentit, & antequam actu credidit, sentit se Christo datum esse. Si etiam consideret suum objectum, ut ita universale & indeterminatum, quasi Deus omnes & singulos mortales per id salvatos velit, error subjecti objecti naturam non mutat. Et sanè nôsse talis debuit, nec hoc objectum omnibus propositum esse, nec illis quibus propositum est, utile esse posse, sine collatione doni fidei. Sin in eo consideret universalem nexum fidei & salutis, benè id considerat, & ex sensu nostro, semper enim judicabit salutem determinatam esse ad fidem, fidem ad donum Dei, hoc ad Electionem Dei. 3. Nequicquam subjicit: *Postquam electus credidit actu intelligere eum posse, Christum cum animam suam pro hominibus posuit, habuisse peculiarem quandam in eo rationem quorundam hominum quos pro ovibus habere destinabat, & redemptorem in oppetendâ morte ad electos singulari quâdam ratione respexisse. At antequam crederet actu, ignorâsse, se esse ex numero istarum ovium, & de singulari Christi respectu nihil pro se suspicatum. Quum ergo primus actus fidei ingenitus est, nihil aliud ex objecto illi in mentem venire potuisse, nisi Christum animam suam pro omnibus posuisse, modò credant, quia salutem omnibus offert & pollicetur, modò eam admittere non dedignentur.* Ista enim omnia 1. mera sunt repetitio jam dictorum & confutatorum. 2. Si Christus peculiarem quandam habuit rationem, quum animam suam poneret, eorum quos pro ovibus habere destinabat, & in oppetendâ morte ad electos singulari quâdam ratione respexit: utique decretum fuit & Patri & ipsi, ut in oppetenda morte ad electos singulari quâdam ratione respiceret, adeóque decretum de mittendo Christo in mundum non est anterius etiam ordine naturæ decreto Electionis, quum electis salvandis ex ipsa hypothesi Animadversoris peculiari ratione missus fuerit. Sin Christum missum esse universaliter omnibus & singulis sub conditione fidei salvandis, primum decretum est falsum, cum missum fuisse pro electis singulari quâdam ratione, vel in oppetenda morte non se conformavit Christus isti Patris decreto. Et quum, ex sententia Animadversoris, decretum secernendi electos à non electis sit posterius ordine decreto mittendi Christum, non potuit utique nondum secretis peculiari ratione Christus destinari. 3. Quî etiam consistet dogma Animadversoris, quod tradit alibi, Christum *æqualiter* mortuum esse pro omnibus, cum peculiari isto respectu ad oves suas? Si dicat, hactenus Christum *æqualiter* mortuum esse pro omnibus, quatenus omnibus salutem ex æquo peperit sub conditione fidei, ne hoc quidem admitti potest; quia in ipsa morte respectum habuit peculiarem ad oves suas, adeóque pro illis peculiari ratione

tione mortuus est. Vbi verò datur χάρις peculiaris, ibi non datur æqualitas. Nec si quis medicamentum pluribus ægris sanandis, vel gazam pluribus pauperibus ditandis destinare diceretur sub certa conditione quâ carerent omnes, & quam non nisi illius ipsius liberalitate habere possent, ullus qui saperet, diceret vel medicamentum vel gazam istam æqualiter omnibus destinari, si aliquibus conditionis gratia fieret, aliis non. 4. Quid primò credenti in mentem venire debeat, quid non, à nobis ostensum. Quî etiam, ex ipsius Animadversoris sententia, antequam actu credat, nôsse possit, se esse ex numero istarum ovium, retrò etiam demonstratum fuit. 5. Ostensum etiam falsissimum esse; Deum omnibus salutem offerre & polliceri, modò eam admittere non dedignentur, & ulli oblationem salutis salutarem esse posse sine collatione fidei.

IX. Addit: *Me vehementer errare, si ideò Christum pro mundo satisfecisse negem, quia pro mundo precatus non est.* At si in eo errem, errorem istum juxtà mecum errant gravissimi quique Theologi nostri, etiam in Synodo Dordracena, qui hoc argumentum opposuêre ante me gratiæ universalis patronis. Errat mecum Calvinus, disertè scribens: *Christum negare apertè, se pro mundo orare, quia solicitus non sit, nisi de proprio grege, quem ex manu Patris accepit.* An verò pro iis satisfacere, & sanguinem fundere voluit, de quibus solicitus non fuit, ad preces etiam fundendas, vel an mundus pertinet ad proprium gregem Christo à Patre datum? Et digna sunt notatu verba, quæ Calvinus ibidem addit: Preces nostras pro omnibus ideò à nobis fieri, *quia nondum distinguere licet electos à reprobis.* Per mundum ergo intellexit reprobos, adeóque haudquaquam pro iis à Christo satisfactum censuit. Nec enim pro ordine aliquo hominum sanguinem fundere suum potest is, qui de eo solicitus non est. Ostendit sic etiam Calvinus ex precum nostrarum universalitate non sequi universalitatem Redemptionis, quod alibi satagit Animadversor. Quid verò agit hîc, dum argumentum hoc commune Orthodoxis Theologis impugnat, quo inferunt ex negatione precum Christi pro mundo negationem satisfactionis pro eo, nisi quod latus nostrorum pandat Adversariis, & iis signum attollat in nos invehendi? Et hoc est adversarios nobis conciliare, & Ecclesiarum nostrarum causam tueri! Quî verò vehementem istum errorem nostrum demonstrat? *Mundus,* inquit, *duobus modis consideratur, nimirum in universitate hominum, qui nondum vel crediderunt vel credere dedignati sunt, neque sub ea χέσει spectantur, sed quà homines: & in multitudine incredulorum, qui vel actu Euangelium rejecerunt, vel considerantur quà certò id rejecturi sunt, & ut electorum ab iis jam secretio facta est, Christus noluit precari pro mundo, posteriore hoc modo considerato. Neque id mirum. Quum enim precaretur pro*

conser-

conſervatione fidei electorum qni vel jam crediderant, vel certò credituri erant, qui potuiſſent in ea oratione locum habere ii qui neque crediderunt, neque credituri erant, quique ſub ea σχέσει *conſiderabantur. Conſervaturne quidquam quod neque eſt, neque futurum eſt in æternum. An non inde ſequitur Chriſtum non ſatisfeciſſe pro mundo; quatenus ſignificat iſta vox univerſitatem omnium hominnm à quibus Deus fidem exigere vult, & quos nondum ita tractat, quaſi eam certò praſtituri ſint, vel præſtare detrectaturi. Putatne vir doctus nos nunquam de argumentu illis reſellendu cogitaviſſe, ut poſtquam à centum aliis ante ipſum in medium adducta ſunt, ea tanquam nova proferat, nullis armis, nullo novo robore commnnita!* Sed diſtinctio iſta partim frivola eſt, partim nodum nexum non ſolvit. Nam 1. Supponit ipſum ἀμφισβητούμενον, Chriſtum ſe ſtitiſſe Sacerdotem vel Mediatorem Deo Patri oblatione & ſatisfactione ſuâ pro mundo conſiderato in tota ſua latitudine, & ſumpto pro univerſalitate omnium hominum, ſub ea σχέσει *quà homines ſunt, à quibus Deus fidem exigere vult.* At hoc ipſum novit eſſe ex articulis maximè controverſis inter nos. Dum itaque id ſupponit, non ratiocinatur, ſed petit τὸ ἐν ἀρχῇ. Immò homines *quà homines* ſub iſta σχέσει *reduplicativè* ſatisfactione haudquaquam opus habent, non magis quàm Adamus integer, ſed tantùm homines quà peccatores & quà rei. Adde, fidem Deum ab innumeris exigere noluiſſe, immò iis ne objectum quidem credendum, quod eſt Chriſtus Mediator, unquam revelâſſe. Innumeris etiam tale quid ne per ætatem quidem revelari potuit, vel fides ab iis exigi. 2. Hoc ipſum contrarium eſt ſententiæ Animadverſoris. Nec enim Chriſtus ſatisfecit pro mundo hominum ſub ea σχέσει, *quà homines ſunt*, ſed *quà fideles* ſunt, quum eum pro infidelibus haudquaquam ſatisfeciſſe velit. Si dicat, illum ſatisfeciſſe pro *mundo invitando ad fidem*, primò innumeri qui exſpirârunt antequam Chriſtus ſatisfaceret, partim planè non invitati ad fidem fuêre, partim in incredulitate exſtincti fuêre, adeóque pro illis Chriſtus nec ſatisfecit, nec ſatisfacere debuit. Secundò, ſatisfacere pro mundo invitando ad fidem, non eſt ſatisfacere pro omnibus & ſolis credentibus. Aliud enim eſt, invitare ad fidem, aliud, iſtam invitationem fide excipere & credere, plurimi verò, ut notum, invitantur à verbi Miniſtris, qui tamen non veniunt nec credunt. 3. Quid magis dilutum, quàm Chriſtum pro mundo ſatisfacientem introducere, *quatenus ſignificat iſta vox univerſitatem omnium hominum, à quibus Deus fidem exigere vult, & quos nondum ita tractat, quaſi eam certò praſtaturi* (dicere voluit *præſtituri*) *ſint, vel præſtare detrectaturi!* An falſæ id genus notiones ſine ulla probatione nobis obtrudendæ, & Chriſto affingendæ ſunt? Huic verò Magiſtro nondum Lectores ita fidem ſuam addixêre, ut ſufficiat τὸ αὐτὸς ἔφα. Si etiam Deus homines conſiderat, quà

fidem

fidem ab illis exigere vult, non considerare potest universalitatem hominum tantùm sub ea σχέσει, *quà homines sunt*. sic enim considerantur non quà homines *reduplicativè*, sed *specificativè*, quà homines & rei & miseri, & per fidem in Servatorem erigendi. Quid absurdius etiam quàm Christo morituro homines omnes objicere sub tali σχέσει sub qua ei sine falsitate objici non poterant? Annon cogitatio Christi non tantùm cum errore conjuncta fuisset, sed etiam cum stupore, absit blasphemia, si illos ut tales consideràsset? Annon inter homines, qui ante Christi satisfactionem expiràrant, myriades multæ fuère planè non invitatæ ad fidem in Christum, quibus objectum istud credendum nunquam propositum, ut quod in solo verbo proponitur, adeóque quorum innumeri in *incredulitate* etjam *negativâ* exspirârunt? Annon plurimis ne τὸ γνῶσιν quidem Dei objici potuit, adeóque nullum planè objectum amplectendum, quippe qui eâ ætate abrepti fuère, quæ nullius objecti cognoscendi câpax erat? Annon plurimi actu ad Messiam invitati fuerunt, sed jam exspiraverant in *incredulitate privativa*. Quum itaque myriades plurimæ hominum jam actu exstinctæ essent in incredulitate, & actu jam æternis suppliciis addictæ, dicere, Christum voluisse satisfacere pro universalitate hominum à quibus Deus fidem exigere vult, & quos nondum ita tractat, quasi certò eam præstituri sint, vel præstare detrectaturi, est prostituere fidem Christianam, & Christum exponere probro, satisfactionem verò ejus ludibrio. Exceptiones Animadversoris à nobis discussæ Parte I. cap. XVII. An Principi vel non insano vel non stupido affingi deberet voluntas lytri exsolvendi pro plurimis velut invitandis ad officium præstandum, quos nôsset expiràsse non tantùm sine ejus præstatione, sed & in contemptu ejus pertinace? An beati etiam ante Christi mortem nondum ita tractantur ut ii qui præstitère conditionem! An Christus, qui noverat satisfactionem suam myriadibus multis, nec ante ejus præstationem, nec post eam revelandam, imò à nemine cui revelatur, fide excipi posse, nisi cui fidem dare velit, voluerit verò donum istud innumeris denegare, & solis electis suis largiri, tamen pro omnibus & singulis sub ista conditione satisfacere voluit, ut eam haberent? An Christus etiam *indefinitè* pro universitate hominum mori voluit, sine notitia definita eorum qui conditionem præstituri essent, vel non? Annon omnia ei nota ab æterno? Annon etiam satisfactio velut *æqualiter* pro omnibus obita nobis hîc denuò reponitur ab Animadversore? Scilicet etiam Christus pro iis qui Euangelium actu rejecerant, vel certo id erant rejecturi preces fundere noluit, sanguinem tamen pro iisdem fundere voluit, & quando preces fudit, consideravit eos ut qui jam actu Euangelium rejecissent, vel id

certò erant rejecturi, quando verò sanguinem fudit, in posteriori actu oblitus fuit, quales essent & quales essent futuri, vel eos saltem non considerare voluit, quales essent, sed quales non essent! Quid portentosius istâ licentiâ Scripturam ita torquendi, & Christi Servatoris majestatem prostituendi & deprimendi infrà humanam & mediocrem etiam sapientiam? Dicamus potius, Christum satisfacturum æquè ac precaturum non tantùm nôsse quales fuissent homines, & quales essent futuri, sed & eos consideràsse ut tales. Quum ergo nôsset innumeros expiràsse in incredulitate, alios certò in eâ exspiraturos, ab innumeris etiam fidem in se nunquam exactam esse, nec exigendam, nihil ab omni veritate alienius quàm fingere & considerationem & satisfactionem universalem sub conditione. An Electorum etiam non facta secretio, antequam Christus mortem oppeteret? An ergò eam spectare non debuit? An debuit pro inevitabiliter incredulis & inevitabiliter damnandis satisfacere sub conditione ut credant, quos novit eo ipso quia *præteriti* erant, tales necessariò esse & futuros, ex ipsius Animadversoris sententia? Et quum Christus, secundùm eundem debuerit singularem habere curam suarum ovium, annon secretionem illam spectavit & per eam secretos? 6. Adde, Christum futurum post se mundum aliquâ saltem probabilitate dici posse consideràsse prout nondùm crediderat, vel prout nondum credere erat dedignatus, antecedentem tamen mundum, qui vixit ante suam satisfactionem, sine absurditate evidentissima ita considerare non potuit. 7. Si Christus etiam preces pro mundo fundere noluit, & non potuit, prout & constiterat, & constabat, & constiturus erat ex inevitabiliter incredulis, sic & noluit & non potuit pro eo sub eadem σχέσει fundere sanguinem. 8. Cui bono etiam Christus sanguinem fudisset pro talibus sine fusione precum, quâ solâ poterat illis applicari & utilis reddi ista sanguinis fusio? 9. Adde, Christum oppositionem expressam facere inter *mundum* & *datos sibi à Patre*, & testari, se pro illo preces non fundere, sed pro datis sibi à Patre, hoc est, pro electis. Cur ergo dissociamus actus sacerdotales Christi & ἱλασμὸν illis deputamus, quibus Christus ἐμφανισμὸν suum apud Patrem deputatum noluit. Isti verò actus necessariò sunt conjungendi, & ut conjunctim præstiti fuère à typo, conjunctim etiam præstari debebant à persona typo designata. Ex his patet, falsissimum esse, quod supponit Animadversor mundum à Christo satisfaciente consideratum fuisse in universitate hominum, qui nondùm vel crediderunt, vel credere sunt dedignati, nec eos sub eâ σχέσει spectatos, sed quà homines. Imò, si Christus noluit *precari pro mundo*, ut inquit Animadversor, *posteriori modo*, pro ut consideratur ut multitudo incredulorum, qui vel actu Euangelium rejecerunt

cerunt, vel considerantur ut certò id rejecturi sunt, & ut electorum ab iis jam secretio facta est, noluit etiam pro eo sub ista consideratione mori. 10. Declinat Animadversor vim argumenti nostri, & causam suam prodit, dum rationem reddit; *cur* mundus locum habere non potuerit in Oratione Christi, nec enim de ratione ejus in precibus Christi prætermitti ambigimus, ut qui id ipsum impingimus Animadversori. Eadem verò ratio ob quam locum habere non potuit in oratione Christi, in causa est, cur locum habere non potuerit in satisfactione Christi. Vt enim excludi debebant à precatione Christi, qui nec crediderant nec credituri erant, & qui sub eâ χέσει considerabantur, sic eadem de causa excludi debebant à satisfactione Christi, quum ea nonnisi sub conditione fidei præstita ab ipso Animadversore statuatur, præsertim quum actus fusi sanguinis posterior fuerit, & exiguo intervallo sequutus priorem, hoc est, fusionem precum. Quod nemo apud se expendet, quin absurditatem χέσεων istarum ab Animadversore constitutarum deprehendat evidenter. 11. Nec evadet nobis Animadversor argutatione istâ, Christum cum precaretur, *pro conservatione fidei electorum, qui jam vel crediderant, vel credituri erant, precatum fuisse, in oratione itaque illa locum habere non potuisse eos qui nec crediderant nec credituri erant*, idem enim de satisfactione urgeri potest, nimirum Christum cum satisfaceret, pro iis duntaxat satisfacere voluisse qui jam vel crediderant vel credituri erant, quia tantùm sub conditione fidei, secundùm ipsum Animadversorem, satisfacere debuit. Adde, Christum non tantùm precari pro conservatione fidei jam credentium, sed & pro datione fidei respectu crediturorum. Et disertè Christus docet finem missionis suæ esse, *ut det vitam æternam.* Quibus verò? His nimirum solis quos Pater ei dedit. Quî verò illis hîc dat vitam æternam? Quatenus iis dat, ut cognoscant Patrem esse illum solum verum Deum, & quem misit Jesum Christum. Ideò illis se manifestum fecisse nomen Patris, inquit, quos Pater ei dedit è mundo, & se verba Patris eis tradidisse. Pro his, addit, se rogare, non pro mundo, & rationem precàtionis suæ pro aliis addit, non quia crediderant, sed quia Pater eos sibi dederit, & quia Patris sint. Rogat etiam Christus, ut Pater illos servet, ut sint unum, ut Deus eós sanctificet suâ veritate, hoc est, sermone suo. Sic rogat pro *credituris* per sermonem discipulorum, non ergo pro sola conservatione fidei jam datæ, sed & pro collatione fidei nondum datæ, respectu illorum quibus nomen Patris notum facturus erat. Pone ergo eum rogare Patrem pro Apostolis qui jam crediderant, ut conservarentur in fide, rogat tamen etiam pro iis qui nondum crediderant, sed credituri tantùm erant, ut Deus illis daret τὸ credere. Si ita-

que voluisset Christus satisfacere pro mundo considerato in ista universitate hominum, pro eodem voluisset sub eâdem σχέσει precari. Et si sub alia σχέσει incredulitatis pro Mundo orare noluit, pro eodem noluit satisfacere sub eadem σχέσει! An iis pro quibus majus præstitum voluit, fusionem nimirum sanguinis sui, pro iis præstitum noluit minus, nimirum fusionem precum? 12. Si absurdum sit, aliquid conservari quod nec est, nec futurum est in æternum; absurdum etiam est, aliquid impetrari vel acquiri sub conditione, quod nec est, nec futurum est in æternum, & quod acquirens novit, nec futurum, nec fieri posse. Præterquam quod semper supponitur pro sola conservatione fidei jam credentium Christo sermonem esse, & precum fusionem inutilem, absurdam esse, effusionem verò sanguinis inutilem, absurdam non esse; nec ullâ ratione probatur, magis in satisfactione quàm in precatione Christi locum esse non electis. Ex istis omnibus constabit Lectori, an putidæ istæ argutatiunculæ contradictionibus & absurdis fœtæ Epiphonemate isto splendido claudi debuerint: *An putem se se nunquam de refellendis argumentis illis cogitavisse, ut postquam à centum aliis ante me in medium adducta sunt, ea tanquam nova proferam, nullis armis nullo robore communita.* Non dubitavi sanè, quin de his etiam argumentis refellendis cogitâsset, quamvis præstitisset eum de iis potius confirmandis cogitâsse, sed simul pro certo scio, & ex responsionibus ipsius video, eum frustra de declinando isto loco cogitâsse, & crucem ipsi fixam, quam nunquam evellet, quum varia absurda ad eum aliquâ saltem specie expediendum congerere cogatur. Cogitârunt etiam de eodem argumento Remonstrantes, sed utut longè plausibiliora opponant, hærebit tamen lateri eorum æquè ac Animadversoris telum istud nullâ arte evellendum. In eo verò non pudoris sed gloriæ materiam quæro, quod Animadversor hîc à Theologorum Orthodoxorum partibus abeat, qui hunc locum juxta mecum in Synodo Dordracena opposuêre constanter universalitati satisfactionis; Stet verò à partibus eorum qui locum ab Orthodoxis ipsis oppositum variis strophis pervertere nituntur, ad quorum etiam cotem securim suam subegit Animadversor. De consensu itaque cum Theologis illis Orthodoxis non parum mihi gratulor, gratuletur sibi noster Animadversor, quod & eadem cum Remonstrantibus loca nobis objiciat pro Vniversalitate Gratiæ suæ, & eadem tela sibi opposita cum illis evellere conetur. Quo argumento verò docebit à me *tanquam nova talia* putata? Vetera mihi semper plus placuêre novis, & dicta indictis; Vtinam & eadem mens sederet Animadversori! Præstat sanè callem tritum sequi, ubi tuta vestigia, quàm semitam quærere novam ad præcipitium. Frustrà etiam queritur, talia à me proferri,

nullis

nullis armis, nullo novo robore communita. Nec enim verba Christi ita evidentia hominum robore vel humanis munimentis opus habent; Soli non opus est face, nec hîc radio solari. Satis etiam, à nobis excuti arma adversaria, & robur gigantéum verbis apertissimis Christi oppositum. Experiatur Animadversor, an absurdam illam distinctionem suam ab armis nostris ullo vindicare acumine possit. Experietur vicissim nos munimenta nobis objecta, favente Deo, cujus causam nos hîc tueri persuasissimi sumus, validis & fortibus arietibus dejecturos. Id sanè permirum videri possit hominibus, qui nondum vel rationis usum vel pudoris proscripsêre, sibi imaginari etiam posse, Christum pro illis sanguinem fundere voluisse, quibus voces aliquot denegatas voluit, imò quos testatur disertissimis verbis, *se nunquam novisse.* Spectet verò Lector in tabellâ sublimem istam Animadversoris Theologiam. Si quis diceret, Principem omnes suos subditos rebelles velle liberare è potestate hostis & promittere pretiosissimum λύτρον ad id conficiendum, Principem etiam considerare simpliciter subditos suos quà tales, ita tamen ut certam conditionem quam ipsis præcepturus esset, præstarent. Exspirârint verò innumeri in potestate hostis, ante ipsum λύτρον actu exsolutum, non tantùm sine præstatione conditionis imperatæ, sed & multi ex illis sine ulla istius tum beneficii sibi à Principe destinati, tum medii à Principe adhibiti, tum conditionis à se præstandæ notitia, & quidem ante revelationem istius suæ voluntatis ipsis factam à Principe, sine quâ tamen impossibile esset isto beneficio potiri. Alii ex subditis illis notam quidem haberent conditionem istam, sed destituerentur dexteritate vel animi vel corporis ad conditionem præstandam necessariâ, & in hoc etiam statu exspirarent, cum aversione etiam à conditione ipsa præstanda. Alii minori præ illis numero conditionem illam præstarent, & quidem ex singulari dono Principis, à quo solo penderet conditionis & revelatio & dexteritatis ejus præstandæ concessio. An quæso seriò dici posset, Principem illum post talium mortem non tantùm in ignorantione, sed & in contemptu & neglectu conditionis, velle actu λύτρον, quod sub conditione tantùm pro illis spoponderat, exsolvere, quum tamen conditionis istius defectus Principem planè liberet ab illa sponsione conditionali? An dici etiam posset, eundem Principem, ante lytri illius exsolutionem nolle præstare actum longè faciliorem pro istis hominibus, velle tamen Filium suum sanguinem pro iis fundere, quamvis sciret Princeps sanguinis à Filio suo effundendi efficaciam ab actu illo faciliore totam pendere. An Principem hîc vel à stupore, vel à ludibrio liberaret, qui diceret, eum quidem λύτρον pendere velle pro subditis suis quà talibus, sed nolle actum istum

 faci-

faciliorem præstáre, eò quod illos consideret ut rebelles, quum nisi rebelles fuissent, non casuri fuissent in manus hostium suorum, nec opus habituri λύτρω præsertim si illius ipsius conditionis à Principe exactæ vel ignoratio vel neglectus eam præstandi esset pars miseriæ illorum, quâ laborarent. Et quî dici posset subditos illos considerari à Principe quà rebelles in priore & faciliore actu, ob quam considerationem pro iis non præstetur, eos verò considerari tanquam subditos in actu posteriori & longè graviori, adeóque eum pro illis præstari. Et cur Princeps in priori actu potius cogitaret de rebellione quàm in posteriori, quum tamen solutio λύτρου potissimùm pro rebellione illâ exsolvi supponeretur? Non dubito, quin qui talia Principi affingere auderet, eum ludibrium omnibus debere vellet, & à Principe pro sapientissimo isto consilio sibi tributo tribus notaretur litteris. Quid magis etiam dilutum in ὑποθέσει, quàm simul semelque Christum voluisse pro omnibus sanguinem fundere, non preces! Vel enim in utroque actu consideravit eos quales erant, vel non: Si prius, rebellio non magis eos excludere poterat à precum fusione, quàm à fusione sanguinis, si posterius, consideratio Christi falsa fuit, & aliena ab objecti ratione. Probabilius etiam longè dici posset, Christum pro talibus voluisse primum actum edere, quando illos consideravit ut homines simpliciter, noluisse verò posteriorem, quando illos consideravit ut rebelles, vel incredulos, præsuppositâ etiam consideratione rebellionis & incredulitatis in oratione anteriore, istius χρίσεως planè oblivisci in actu posteriore, est Christo affingere oblivionem parùm decoram, vel considerationem objecti non quale est; sed quale non est. Vel enim desinent esse increduli inter actum orandi & actum fundendi sanguinem, vel non: Si desierint esse tales, sanguis pro iis erat fundendus, si non desierint, sanguis pro iis fundendus non erat. Et quum sanguis fusus fuerit tantùm sub conditione fidei, non potuit fundi pro iis quos Christus & conditione ista destitutos exspirâsse, & sine ejus præstatione exspiraturos certò prævidit. Et quomodo, qui non obstante istâ infidelitate potuêre esse objectum fusi sanguinis, non potuêre esse objectum fundendarum precum, quum tamen preces ad id præcipuè essent comparatæ, ut ex iis penderet successus fusi sanguinis, nec vel illi infideles manerent, pro quibus sanguis fundendus erat, vel ut in fide confirmarentur. Doceat nos etiam ullâ ratione probabili Animadversor, cur Christus moriens illos consideraverit, ut incredulos, non verò Christus orans, quum tamen iste actus prior fuerit illo? Vel ergò in priore actu à Christo non potuêre considerari ut tales, vel considerari etiam debuêre in posteriori. Si non aliter cogitet Animadversor de argumentis refellendis, vel usum

sensus

sensus communis, non rationis tantùm à Disputationibus eliminandum censebit, vel cogitationes id genus ad Anticyras relegandæ sunt, quæ Christo affingunt actus vix à stupore vel ludibrio absolvendos.

X. Et quia objeceram, ex ipsiusmet Animadversoris sententia sequi, illud objectum Euangelicum esse determinatum ad certa individua, electos scilicet, quibus solis Deus largitur ut credant, & per πρόληψιν occupaveram exceptionem quæ ab Animadversore opponi posset, determinationem illam consistere in *interiore applicatione*, non verò *in propositione & oblatione externâ*, subjeceram etiam, eò ipso salutarem ejus fructum determinari, ad certa quædam individua, quippe qui sine interiore istâ applicatione obtineri non potest, quam Deus certis hominibus duntaxat ab æterno destinavit: Hîc 1. *Perspicaciam* mihi tribuit, quod in lucro deputandum, nec enim ista emblemata frequentia sunt in ipsius opere. 2. Interpretem verborum meorum sine causa agit, & quæ paucis & clarè dixi, impeditè & per soriten quendam sibi efferenda duxit. Haudquaquam verò opus erat interprete in re planâ, & quidem obscuriore à me dictis. 3. *Compagem* meæ Interpretationis *luxandam uno verbulo* ait *confundi* minimum *duo dispensationis Euangelicæ capita de quibus Calvinus loquitur: Eorum prius habere promissiones universales & conditionatas, posterius peculiares & absolutas. Hoc ad Electionem pertinere, illud minimè.* Quàm opposita sit ista nota, judicet Lector! Scilicet duo ista capita sunt necessaria, ut homo possit salvari, quod ne ipse quidem diffitebitur, unum tamen duntaxat ex illis universale est, promissio nimirum conditionata, alterum conditionis videlicet ipsius largitio, non item, sine cujus tamen universalitate prius nonnisi in exitium illi cedere potest, cui offertur. Intereà Deus primum caput tantùm universale reddendo, alterum verò particulare duntaxat, omnes & singulos salvatos voluit, si Animadversorem audimus. Quamvis ne primum quidem plurimis myriadibus hominum revelatum voluerit. Ferrei & oris & stomachi illum esse oportet, qui ista cum universali voluntate omnes & singulos salvandi concoquere possit. Proponatur reis, lethaliter sauciis, vel furcæ vel triremium candidatis universalis promissio de eorum liberatione, sub conditione ne sint rei, vel saucii, nec detur illis liberatio à reatu vel vulneribus, an illi ex ista promissione gaudii materiam habebunt, an verò doloris, & desperationis potius? Adde, supponi ab Animadversore splendidè, promissiones universales eo quo illas intelligit sensu, esse caput unum dispensationis Euangelicæ, quod est supponere, circulum habere angulos, & saxum esse animal. Annon verò hoc est ipsum ἀμφισβητούμενον inter nos, an promissiones salutis sint universales, eo quem fingit sensu? Et si duo sint Euangelicæ

gelicæ dispensationis capita, vel integra dispensatio Euangelica non pertinet ad omnes & singulos, vel si pertinet, debet etiam omnibus conditionis gratia fieri æquè ac promissionis. Videat jam Lector, quî compagem meæ interpretationis luxârit Animadversor. Si applicatio interna objecti Euangelici determinata est ad certa individua, & sine illa salutaris ejus fructus obtineri nequit, sequitur illud ipsum non proponi omnibus & singulis hominibus cum intentione salutis. Verum prius: Ergo & posterius. Quid jam ad hoc argumentum solvendum facit, dicere, esse duo Euangelicæ capita, unum habere promissiones universales & absolutas, alterum particulares & conditionatas, quia quum de applicatione istâ internâ constet, eam particularem esse, per promissionem universalem sanè omnibus & singulis salus intendi non potest.

XI. Nec felicior est Animadversor in iis quæ subjicit: *Respondemus igitur*, inquit, *voluntatem divinam esse circa objectum Euangelicum duobus modis, primùm ut id constitueret universale & conditionale, Deinde ut decerneret, non ejus universalem naturam limitare in se, aut charactere aliquo insignire, quo prius ab hoc quàm ab illo dignosceretur, sed fecere ut quod in se universale est, & indistinctum, à certis quibusdam particularibus apprehendatur.* Annon verò eo ipso reponit nobis Animadversor. 1. πρῶτον ψεῦδος suum, Deum constituisse objectum Euangelicum universale & conditionale. 2. Quum objectum istud Euangelicum naturam universalem non habeat, sensu Animadversoris, utique in se limitari non debet. 3. Eo ipso quia Deus facit ut objectum istud à certis quibusdam particularibus duntaxat apprehendatur, & nisi Deus id faciat, à nemine apprehendi potest, eo ipso voluit id particulare esse, non universale, nec fructum ejus salutarem ad alios extendi quàm electos. Vniversalitas sola datur ratione nexus insolubilis inter fidem & salutem, non verò ratione intentionis Dei, vel de objecto Euangelico omnibus & singulis proponendo, vel de omnibus & singulis per id salvandis. Et quid absurdius, quàm statuere, Deum primò objectum Euangelicum constituere universale, quamvis sciat id hac ratione non posse non carere omni effectu salutari, deinde facere velle, ut quod est universale in se, id à certis particularibus apprehendatur, quibus solis salutare sit, & esse possit? An aliquid etiam indistinctum respectu Dei? Addit Animadversor simile: *Vt si Deus*, inquit, *primum condidisset Solem ut vivificam lucem omnibus suppeditaret, modò oculos aperire velint: deinde quia prævidisset fore ut omnes homines, si sibi permitterentur, nolint oculos aperire, decrevisset dare nonnullis voluntatem oculos aperiendi. Posterior hacce dispensatio naturam Solis non immutat in se, neque facit quominus maneat omnibus universè destinatus, modò*

oculos

oculos aperire non nolint: hoc tantùm facit, ut quod est universale in se, usurpetur aut videatur actu à nonnullis. At illi nonnulli cùm solem intuentur, nihil, opinor, in eo vident, non maculam, non characterem, quo eum ad se plus quàm ad alios pertinere judicent, si modò ejus usuram non aspernarentur. Et quum primùm oculos aperuerunt, haud aliter de eo admirabili objecto existimârunt, nisi esse illud omnibus universè, si modò oculos aperire velint, illuminandis & vivificandis summa Dei benignitate destinatum. Aliud est igitur objecti determinatio in se, aliud ejus actualis applicatio ad nonnullos. Determinatio objecti in se pendet ex aliquâ operatione per quam ita insigniatur, ut præ se ferat se esse destinatum non ad omnes, sed ad certos quosdam. Ejus actualis applicatio pendet ex alia operatione per quam nonnulli disponuntur ita ut objectum ad se rapiant, quod est omnibus communiter oblatum. Posterius fieri concedimus & juxta cum Viro docto docemus. Prius, de quo disputatur, ne Vir doctus ipse quidem affirmare auderet. At si quicquam adversum est & Theologiæ Animadversoris, & sanæ rationi, hoc ipsum est. Nam 1. An si Deus præsciret omnes esse cæcos, sapientem conderet Solem, ut vivificum lumen omnibus suppeditaret sub hac conditione, modò oculos aperirent, quos tamen nôsset eos aperire non posse? Idem itaque omnibus universè destinatum dicere, sub hac conditione, paulò minus est, quàm insanire, si illi supponantur omnes cæci esse, quod hîc supponitur. 2. An etiam Deo omnium conscio utpote omnium directori absurdi & præposteri id genus actus adscribendi sunt, ut primò condat solem, sub istâ conditione omnium illuminationi destinatum, deinde prævideret fortè, ut omnes nolint oculos aperire? Annon enim hoc ipsum jam prævidit in creatione & destinatione Solis ipsius, vel cœpit id discere ex post facto demum, aut tum demum de eo cogitare? 3. An etiam prævidit Deus tantùm, cæcos nolle oculos aperire, & non etiam, cæcos istos oculos non posse aperire, nec id velle posse? 4. Annon etiam, quia nonnullis duntaxat decrevit dare voluntatem oculos aperiendi, eo ipso solem illum nonnullorum tantùm illuminationi servire voluit? 5. Petitur τὸ ἐν ἀρχῇ, Solem omnibus universè destinatum esse, cæcis æquè ac videntibus. Si quis de cæcis id affirmet, ille & cæcis & videntibus ludibrium debebit. 6. Rhetoricatio ista inanis est, quid illi qui oculos aperiunt, in Sole videant, quod cum ad se plusquàm ad alios pertinere judicent. Nec enim hîc vel maculâ ad id opus, vel charactere; satis est, tales judicent, lumen istius Solis proportionem habere cum oculis sibi à Deo datis, non verò cum oculis cæcorum, sibi itaque & sui ordinis hominibus, hoc est, videntibus lumen illud destinatum, haudquaquam verò cum iis qui oculos aperire non possunt, præsertim cum oculos sibi post cæcitatem antecedentem donatos sentiant, multis

aliis non item. Nec quisquam adeò obbrutuit, qui si videat cæcorum turbam Parisiis in Honorii vico stabulantem, & solem simul contempletur, judicet solem istum cæcis illis à Deo destinatum esse, eo quod si oculos aperirent, futurum esset ut solem intuerentur. Satis enim judicari, istos homines inevitabiliter per naturam cæcos esse, & lumen Solis exigere dispositionem planè diversam oculorum, ut iis illabi possit, quæ nunquam in talibus detur vel dari possit, adeóque Deum lumen istud haudquaquam illorum illuminationi destinâsse, quos in cæcitate istâ inde à nativitate etiam incidere voluit, nec ab eâ curare. Frustrà addit Animadversor: *Aliud esse objecti determinationem in se, aliud, ejus actualem applicationem ad nonnullos.* At de quo objecto sermo, annon de objecto applicando? Vel ergo Deus id omnibus applicatum voluit, vel non. Si prius & quidem *absolutè*, omnibus applicabitur, *si sub conditione*, quæ erit ista conditio, quæ non sit pars ipsius applicationis? si posterius, objectum illud non est indeterminatum, sed determinatum. Adde determinationem objecti in se vel indeterminationem non aliter melius à nobis colligi posse, quàm ex actuali ejus applicatione. Quum itaque determinetur ad applicationem, & ista applicatio sit particularis, destinatio etiam ejus talis est. Et quum objectum illud χρέων dicat ad eos quibus proponitur, non considerandum est, quale in se sit, sed quale sit in ordine ad eos quibus proponitur, & à quibus applicari debet. Adde, determinationem objecti pendere ex operatione fidei, & eo ipso patet, id non esse destinatum omnibus hominibus, sed tantùm solis & omnibus credentibus, adeoque electis solis. Sic si Princeps gratiam suam restringeret ad certæ gazæ largitionem, Medicus curationem ad certi salarii præstationem, illa & ex se determinata essent, & ratione applicationis. Sic & destinatio salutis talis est; suspensa à conditione fidei. Et quum actualis applicatio pendeat ex operatione Dei, per quam nonnulli disponuntur, ut objectum ad se rapiant, & sine istâ dispositione, nemo objectum Euangelicum ad se rapere potest, id illis solis destinatum est, quos Deus ità vult disponere. Nec opus disputare de determinatione objecti in se, satis ostendatur, determinationem fructus salutaris istius objecti suspendi à fide, fidem à solâ Dei gratiâ ex electione fluente. Ad determinationem etiam istam objecti sufficit verbum, omnes & solos credentes salvandos. Vnde patet eam ad illos qui non sunt tales, haudquaquam pertinere. Nemo verò talis esse potest, qui non sit electus. Et quis unquam dicet, objectum aliquod esse universale & indeterminatum, quod suspensum est à certâ conditione, quam objectum proponens voluit esse particularem & determinatam. Nec quicquam causæ, cur Animadversor à nobis exigat operationem aliam determinantem objectum

Euangelicum ad certos quosdam, præter. suspensionem ejus à fide, & istius ab electione.

Finis Capitis Octavi.

Cum hucusque progressæ fuissent operæ, in iis quæ Clariss. Spanhemius *dum viveret, curaverat ex suo autographo, quod difficulter ab aliis legi poterat, describi; & quod ab amanuensibus descriptum fuerat ipse recensuisset usque ad Cap.* VIII. *Secundæ Partis inclusivè, non potuerunt reliqua parari ad prælum, atque ita totum opus ad umbilicum perduci. Superest enim Partis Secundæ reliquum; cum aliis quæ apud se meditata & affecta habebat. In literis enim ejus, ad D. Andream Rivetum datis, 22 Ianuarii hujus anni 1649. totius suscepti, & affecti operis, sed nondum perfecti, dispositionem sic instituerat: idque sequentibus verbis exposuerat.*

Mitto ad te aliquot quaterniones Vindiciarum mearum, quos ut legere digneris demisissimè precor, & me observationum tuarum & censurarum pro judicii tui soliditate, participem facias. Continent ferè dimidium Primæ Partis, vel plus dimidio. Reliqua studiosi describunt, quia autographum statui servare, dum operæ Amstelodami in descripto exemplari laborant, ut eo recurrere possim, cum ad me mittentur folia impressa, & eadem emendare. Typographiæ director, cui partem illam communicavi, existimat non excessuram Alphabetum primum. Secunda interim describitur. Non dubitò quin judices me diffusum nimis esse: sed cùm mihi res sit cum adversario tam maligno, & cui objicio fugas suas & omissiones, credidi ei auferendam esse occasionem pilam in me rejiciendi, & me eum debere persequi κατὰ πόδα in utraque parte; ut ostenderem me nihil obtegere vel dissimulare, & omnibus satisfacere: Et quamvis *Secunda Pars*, quæ eorum exhibebit refutationem quæ pro suis Erotematis reponit, longior sit; tamen non excedet totum opus tria Alphabeta cum dimidio, ita ut Volumen futurum sit mediocre in Quarto. In secundam illam partem conjicio examen duarum partium animadversionum specialium in quibus tractat de V & XIII Erotemate, cum utrumque debuisset suo loco examinare. Ad eum ea revoco, & inter alia Erotemata examino. Post hasce duas partes absolutas, addam Appendicem seu Mantissam, ubi, Deo volente, dabo observationes breves sed sufficientes in duas ejus prolixas Diatribas de τῷ γνωστῷ, & de *impotentia naturali & morali*. Libenter etiam eum sequutus fuissem κατὰ πόδα, nisi metuissem ne voluminis moles nimis excresceret. Credidi autem sufficere si ostenderem nunc in di-

gressiones inutiles excurrere, & aërem verberare, & vanè gloriari. Adjungam quicquid realè invenero in prima & secunda parte, *partis generalis* Animadversionum. Quod spectat *observationes Grammaticales*; alius id munus in se suscepit. Filius meus reliqua supplebit, ne quid intactum relinquatur.

Sic Vindiciarum suarum vir doctissimus summam descripserat, quas morte præventus non absolvit. Sufficient tamen quæ nunc dantur, si præsertim jungantur cum Epistola ad D. Matth. Cotterium; & examine Epist. Amyraldi expostulatoriæ, quod cum Synopsi doctrinæ Salmuriensis editum est. Ex iis facile docti & pii judicabunt, non fatigandos esse lectores, in re satis discussa, prolixioribus vindiciis, cum præsertim ipse D. Amyraldus vix tertiam partem Exercitationum attigerit, & centum Erotemata dissimulaverit, Specimine *contentus: cui saltem justè opponi potest Specimen hoc doctissimi Theologi, ut omnes agnoscant, quàm facilè difflare potuisset omnia objecta, si Deus ei lucis-longiorem usuram reliquisset; qui eum vocare voluit* ad sortem Sanctorum in Luce participandam.

Cum autem Hypothetici nostri in Gallia, ad ea quæ de novo protulerunt, circa doctrinam de Naturâ & Gratia, & Prædestinatione sanctorum, quibus Ecclesias nostras turbârunt, prætexant studium suum Pacis inter nos & Lutheranos conciliandæ, cujus causâ multa eis concedunt à nostris hactenus negata; ut videant quàm in vanum laborent, non erit abs re si hîc iis & aliis ab oculos ponamus, quid de Mosis Amyraldi doctrina nuper judicârint Theologi Rostochienses; quod nobis nuper communicatum fuit, in libello, cui titulum fecerunt.

Primum falsum Calvini & Sociorum,

Septem disput. publicis Adumbratum primò, deinde expressum, In Acad. Rostochiensi

PRÆSIDE CASPARO MAVRITIO SS. Theol. Licentiato & Logic. Profess. publico.

Consentiente veneranda facult. Theologica in celeber. Acad. Rostochiensi. Rostochii Typis *Nicol. Kilii anno* 1649.

Disput. 1. habita 31. Ianuar. *ubi diversas quas putat nostrorum sententias ex suo sensu profert.*

THesi 8. Quarta sententia est Mosis Amyraldi Professoris Salmuriensis statuentis, Deum sua φιλανθρωπίᾳ & generis humani misericor-

ricordiâ impulſum decreviſſe ab æterno filium ſuum in mundum mittere, qui præſtitâ pro peccatis ſatisfactione, remiſs. peccatorum & ſalutem æternam eâ lege omnibus acquireret, ſi ipſum per fidem amplecterentur, adeóque decretum de Electione non tantùm infra lapſum, ſed & infra univerſalem Dei miſericordiam, & filii miſſionem ponit. Hactenus rectiſſimè. Verùm dum addit prætereà, Deum non amplius ſua φιλανθρωπίᾳ univerſali, ſed ſingulari quodam àmoris genere impulſum, nonnullos ex univerſitate hominum ſelegiſſe, quibus fidem indulgeret eo animo, ut eos ad ſalutem certiſſimè perduceret, adeò ut non voluerit amplius eos ſervare, modò credant; ſed ſtatuerit eos ad fidem adducere ut ſerventur: quia autem illa fieri non potuit quin reliqui præterirentur, præteritionem autem certò incredulitas ſecutura fuit, incredulitatem damnatio, quàm certa fuit electorum ſalus, tam infallibile fuiſſe præteritorum exitium & damnationem: Hæc inquam cum addit, priora evertit. Si enim Deus abſolutè quibusdam tantùm indulgerè fidem voluit, patet quod noluerit omnium miſereri ad ſalutem. Quùm enim ſine fide nemo poſſit ſalvari, fides autem ab una Dei efficientia ſit, ut ipſe loquitur Amyraldus, iſtam porrò innumeris adhibere noluerit quos præteriit, ſequitur Deum eorum ad ſalutem miſereri noluiſſe.

Theſi 15. *De Crocio agens*;

Dum Crocius affectum Dei ab effectu avellit, id loquitur quod Eccleſiæ noſtræ deteſtantur. Neque eum juvat quod affectum in Deo ponat cum effectu quodam theſ. 113. meras enim tergiverſationes, ne dicam technas & fallacias loquitur, quas pariter Eccleſiæ noſtræ oderunt. Effectum enim de quo nunc ſermo eſt ſalutiferum non intelligit: hunc quippe deducit ex Electione theſ. 87 hoc eſt ſolis electis vendicat atque adſcribit. Pari modo *Salmurienſes* gratiam univerſalem fervidè defendunt, dicentes, Deum electis abſolutè benè velle, cæteris aliquouſque, illos efficaciter vocari, hos autem aliquo modo. *Si ſciam, Regem omnibus & ſingulis reis velle gratiam facere, ſciam verò teſſeram requiri, quam nec habeam ex me ipſo, nec habere poſſim, nec aliunde eam haberi poſſe, quàm à Rege, Regem tamen illam paucis largiri velle, non omnibus, annon eo ipſo fateri cogar, Regem vitæ gratiam omnibus facere nolle* &c. Quæ ſunt hypotheſi conſentanea *Spanhemii* verba Epiſt. citatæ pag. 90. vide & pag. 134.

Theſi 16. Si ex voluntate Patris loco omnium mortuus eſt Chriſtus ſufficienter, ſequitur etiam omnes redemptos eſſe. — Bremenſes & *Salmurienſes* hîc proximè ad nos videntur accedere. Verùm ut theſi præcedenti affectum gratiæ ab effectu divellebant; ita hic quoque merito Chri-

sti universali effectus quosdam communes assignant, adeò ut planè alterius generis meritum sit, de quo nos loquimur, & de quo illi, sicut suo loco demonstrabitur.

Thesi. 18. Ex lustratis hactenus hypothesibus fluit, gratiam Spiritu internam seu gratiam conversionis Christi merito partam seu Euangelium, tantùm electis à Deo destinari. Nos conjungimus, nec ullo modo patimur separari φιλανθρωπίαν & gratiam divinam ab effectu salutifero, quem seriò & sincerè in omnibus verbi auditoribus, etiam reprobis operari vult Deus, adeóque operaturus esset, nisi ipsi contumaciam novam opponerent. Sed & hîc exorbitant Bremenses atque *Salmurienses*. Crocius, ut plurimum nobis ὅμοια καὶ ἀνάλογα λαλῶν, ἀνόμοια δὲ καὶ ἀνώμαλα φρονῶν, quanquam hypothesim communem miris modis palliet dissert. XI I. thes. 22. & 72. levato tamen, quod ajunt velo rem gerere videtur dissert. IX. Thes. 12. & 72. Cum inquit, *voluntas efficaciter operandi fidem vel ea dicitur, quâ Deus efficaciter eam verbo ac Spiritu suo vult operari absolutè* (en tibi Calvini hypothesim) *ut quis actu credat*; *vel ea qua Deus verbo ac spiritu suo ita efficaciter vult operari, quemadmodum fert ratio fœderis oblati* &c. Priorem electis, posteriorem etiam reprobis adsignat. Prior, reverà efficax est, quia fluit ex absoluto decreto: posterior efficax est tantùm secundùm dici, ut amplius suo loco demonstrabitur. Ad eum modum Amyraldus valdè operosus est in astruenda universali gratiâ, quam ipse vocat *objectivam*, utpote quæ consistit in propositione objectorum naturæ & fidei, objectum statuens extrinsecus oblatum quod aptum natum sit mentem illustrare cognitioni veri boni, offerri in Euangelio, & ea quoque ratione media ad salutem necessaria atque sufficientia suppeditari. Sed recognoscat quod ait, Dissert. I V. *Illuminationem qua fit intrinsecus, quæque facultatem disponit ut in eam objectum admittatur, haud magis fieri per Euangelium, quàm si quis dicat, per radium Solis non offerri lucem tantùm, sed etiam vitium cæcitatis à naturâ ejusdem & oculis depelli.* Quibus verbis vim illuminantem quam Euangelio attribuebat, negat & destruit, adeóque quanquam exterius offerri omnibus & singulis gratiam nimioperè contendat, vim tamen illam Spiritus verticordiam seu quæ hominem convertit & intrinsecus illuminat ad salutem, solis electis destinatam esse, juxta cum aliis Calvinianis rigidissimis defendit.

Exercit. 2. Thesi 24.

Amyraldus qui integrum Tractatum pro defendendo Calvini absoluto Reprob. decreto scripsit, disp. ad Guil. VI. Land. Hass. *eos qui prætermittuntur in distributione illius gratiæ dicit duobus modis considerari posse, absolutè*

solutè scilicet in se, & comparatè cum electis. Et absolutè quidem si spectentur, quandoquidem, ut omnes fatentur, corruptissimi sunt à naturâ atque inquinatissimi, omnino digni sunt non modò ea præteritione, sed etiam alio malo. Quamobrem nemini vel injustum vel durum videri debet, ea si ratione tractantur. Sin autem comparentur cum electis, quandoquidem omnes æque corrupti sunt & inquinati adeóque dignissimi qui prætermittantur omnes, quid causæ esse potuit, cur in illius gratiæ dispensatione alii præponerentur, alii verò postponerentur, nisi quod Deo sic libuit? Absolutum igitur decretum est eatenus, non quod digni non fuissent ea præteritione, sed quod cum non magis ea digni essent quàm cæteri, præteriti tamen fuerunt electi.

Hæc Amyraldus. Quæ si vera sunt, nec absolutum est Dei decretum de prætereundis certis hominibus, quippe præsupponens reatus originalis noxam, & inanis est distinctio inter reprobationem negativam seu præteritionis, atque positivam, seu cruciatus, cum utriusque sit eadem causa meritoria, nempe originis peccatum, quod non correctum, non potest non producere fructus maximis cruciatibus dignos.

Et paulò post ex Hulsemanno:

Differunt hi Calviniani Bremenses, Salmurienses à reliquis in hoc saltem: quod reliqui præ se ferunt Deum præterire reprobos absque omni inescatione, factáque spe exeundi è perditione; id est absque omni oblatione mediorum eluctandi. Hi autem docent Deum decrevisse præterire reprobos, non sine aliqua inescatione & figuratione spei de eluctando: decrevisse tamen præterire eos collatione illius medii eluctandi, quod unicum & solum proportionatum est eluctationi, ut eo magis inexcusabiles fiant, tantoque acerbius crucientur. Hunc finem enim intendi à Deo per collationem solius sufficientis gratiæ docent cum Bremensibus, Leydenses Theol. in Censura Confess. Remonstr. cap. 13. Sect. 3. Et hoc decretum esse absolutum. Vtri nunc reverentius de sinceritate & bonitate Dei sentiant, disquirendum permittimus. His opponimus nostram Thesin: *Decretum reprobationis non est absolutum, sed conditionatum, factum secundum præscientiam finalis incredulitatis.*

Exercit. 3. *Sect.* 10.

Amyraldus in Erotematibus & alibi satis accuratè probat, Christum omnium redemptorem esse, electis simul & reprobis à Deo destinatum, imò Christum pro omnibus æqualiter esse mortuum dicere non dubitavit, quod tamen amplius se non dicturum promisit Synodo Alençonensi, ut testatur *Spanhemius* Epist. ad Cottierum pag. 60. Respondeo Amyraldum in explicanda sententiâ sua intricatum esse, iisque uti distinctionibus,

bus,

bus, ut nec suæ partis hominibus, multò minus nobis satisfaciat. Distinguit, citante *Spanhemio* tractatu de gratia universali pag. 723 *redemptionem à Christo factam, eamque duobus modis ait considerari debere, nimirum ut est absoluta, quatenus eam quidam revera amplectuntur: deinde ut est affecta conditione, quatenus affertur ea lege; ut si quis eam amplectatur, ejus compos fiat. Priori modo particularis est, posteriori, universalis. Pariter destinationis illius, qua destinatur hominibus redemptor Christus, duplicem ait esse rationem, particularem, quatenus decretum de fide donanda conjunctum habet, universalem, quatenus decretum illud est; separatum.* Hæc dum dicit, & alias distinctiones addit inter misericordiam primam & secundam, duplicem item prædicationem Christi, unam per ministerium Apostolorum, alteram per ministerium providentiæ Dei conservantis mundum; duplicem denique fidem, alteram sine cognitione Christi, alteram cum Christi cognitione, rectè asserta corrumpit, atque κενοφωνίαις ἢ καινοφωνίαις mirum in modum turbat.

Idem in Corollario de Arminianis.

Triginta collegit Capita Errorum Remonstrantium quos proprios appellat inter quos numeratur decimus error, quo .

Pag. 84. Apol. Fatentur peccatum Adami à Deo imputatum dici posse posteris ejus, quatenus Deus posteros Adami eidem malo cui Adamus per peccatum obnoxium se reddidit, obnoxius nasci voluit: At nihil cogit dicere peccatum Adami posteris fuisse sic à Deo imputatum, quasi Deus posteros Adami reverà censuisset ejusdem cum Adamo peccati; & culpæ quam Adamus commiserat, reos. Hoc esse contra scripturam, veritatem, sapientiam, bonitatem, justitiam atque æquitatem divinam: contra peccati naturam, ut id censeatur peccatum, aut ut propriè in peccatum imputetur quod propria voluntate commissum non est &c. Summa, peccatum originale non habent pro peccato propriè dicto, quod posteros Adami odio Dei reos faciat.

21. Pag. 121. Fidem in omnium potestate esse: impotentiam credendi à voluntate hominis sola provenire, eamque *non tam physicam, quàm moralem esse impotentiam dicunt.*

Negant in regenitis semper carnem concupiscere adversus spiritum, si de actuali reluctatione sit sermo pag. 128. Vnde pag. sequentibus contendunt cap. 7. ad Rom. rectè ab Arminio & Socino &c. de homine irregenito ejusque lucta explicari.

Hæc conferre poterit lector cum novis Salmuriensium *placitis, de imputatione primi peccati, & argumentis quibus eam improbant à Pelagio & Socino desumptis,* Item, *unde sumpta sit distinctio quam tertio quoque verbo usurpant Hypothetici,*

Physica & moralis impotentiæ. Unde etiam doctrina de Spiritu servitutis *prout eam explicant, ex Cap.* VII. *Epist. ad Romanos.*

Vacaturis in fine hujus octernionis aliquot pagellis, visum est ex literis ex Germania allatis, pauca quædam hic addere, quæ maximè ad rem faciunt, ut omnes videant, non sine causa his novitatum conatibus, à piis & orthodoxis viris reclamatum fuisse.

Ex Epist. Theod. Zuingeri Doctoris & Professoris in Acad. Basileensi, & Ecclesiæ Antistitis, scripta ad Frid. *Spanhemium* 8 Septemb. 1648.

Non absque fastidio, addo etiam stomacho, Animadversiones Amyraldi vel leviter perlustravi. Dolui D. Rivetum Virum Maximum, cujus nomen propter præclara in Eccles. Orthodoxam merita & incomparabiles in ætate licet occidua in ipso vernantes dotes, in Ecclesiis omnibus, in primis nostris, concelebratissimum, tam indignis modis ab ipso tractari. Vt taceam dicteria multa & sarcasmos quibus tanquam nebulis jubar & splendorem nominis tui conatur obtenebrare. Talibus machinamentis autor nunquam nostras Ecclesias in suam pertrahet opinionem. Moles tota novas istius quam venditat Methodi videtur mihi incumbere in arenâ. Voluntati Dei atque τῇ φιλανθρωπίᾳ quantum ad æternam omnium hominum salutem conditionali, quæ sit in Deo ad certum aliquod miserationis omnium & singulorum hominum, cui subordinetur, redemptio universalis per Christum; vocatio item universalis, & quidem non tantùm per verbum scripturæ, sed & Naturæ. Hanc voluntatem qui dicit esse in Deo is mihi facit Deum ipsum conditionatum, & per consequens mutabilem: quia fingit Deum decrevisse, & quidem ex voluntate & intentione salvandi; Homini salutem, redemptionem, & media alia salutis cum conditione aliqua in hominibus à Deo nunquam nec prævisa, nec decreta. An verò hæc sit in Deo voluntas, magis hominem servandi quàm noluntas, & annon hoc sit ludere cum Deo, & totam salutis nostræ Oeconomiam, juxta hanc methodum, veteribus & novis Pelagianis deridendam propinare, si ego in talibus obesior sim, omnibus emunctioribus dijudicandum relinquo.

Ex literis MARCI FREDERICI VENDELINI *S. Theol. D. & Gymnasii Anhaltini Rectoris acceptis post obitum Clariss. Spanh. qui accidit* 15 *Maij. ad eum scriptis.*

ADmodum Reverende, Excellentiss. &c.

Nominis tui memoriam sæpè hactenus mihi renovârunt literæ Illustriss. Principis mei Domini *Christiani* Principis Anhaltini &c. quas propriâ exaratas habeo. planè honorificam Rever. Dign. tuæ mentionem

 facien-

facientes. Absque his etiam esset, latere apud nos celeberrimum nomen tuum non posset tot Ecclesiæ suæ monumentis commendatum. In quibus novissimæ exercitationes de gratiâ universali sufficiente, contra Amyraldum Arminianum, qui Lutheranos quoque nostros applausores habet, & Epist. ad D. Cotterium in eadem controversia mediatorem. Hæc scripta Illustriss. Princepsad me misit, meamque de iis sententiam requisivit. Meditatè omnia perlegi & planè consona doctrinæ Palatinæ atque Belgicæ deprehendi, meóque Principi commendavi, quæ omnia in meis scriptis Theologicis ipse quoque hactenus asserui, & contra Lutheranos defendi. Atque etiamnum, per Dei gratiam defendo; non obstante quorumdam in Eccles. Berolinensi & Bremensi, qui orthodoxi haberi volunt, contradictione. Gallicas Ecclesias in Arminianorum Castra adeò apertè transiisse nunquam credidissem, nisi Amyraldi scriptum absque Gallicarum Ecclesiarum intercessione, in publicam lucem prodiisse vidissem. Constantissimum Orthodoxiæ assertorem meritò veneramur D. Molinæum. Vtinam Arminianum virus in Ecclesias Belgicas iterum non irrepat, & ab Ecclesiis Gallicis tandem quoque exulet. Audio, & ex Epist. ad Cotterium intelligo, te occupari in Exercitationibus contra Amyraldum vindicandis. Deus adsit tibi sua gratiâ, & faciat ut os contradicenti obturetur, ad nominis sui gloriam & Ecclesiarum nostrarum tranquillitatem. Servestæ Anhaltinorum 19 April. 1649.

FAllitur quidem vir doctus & pius, in eo quod *Gallicas Ecclesias in Arminianorum castra transiisse scribit*, quod etiam libros Amyraldi *absque intercessione Gallicarum Ecclesiarum in publicam lucem prodiisse* existimat. Sed inde colligi potest, quàm perniciosa sit Ecclesiis illis, eorum audacia, qui scripta sua procudunt, aut nulla approbatione munita, aut eorum tantùm qui in eadem culpa cum iis versantur, & Ecclesiarum Gallicarum nomine abutuntur, commendatione. *Salmurienses* Theologi & alii quidam pauci, Ecclesias Gallicas non constituunt, quæ hujusmodi scripta prohibuerant.

Ex literis IOHANNIS HENRICI BISTERFELDII *nunc Sereniss. Principis Transsylvaniæ Consiliarii intimi, & Ecclesiarum Transsyl. & Hungariæ inspectoris, ad Andream Rivetum scriptis, Claudiopoli 17 April. stylo novo, 1649.*

MIror Amyraldum tantùm strepitus facere, cùm nihil aliud habeat præter miseras Sophisticationes quibus gloriatur in responso suo; Nihilominus ei obsistendum est cunctis viribus. Nihil enim aliud est, quàm malè interpolatus Arminianismus, tandem in Socinianismum mutandus.

Sequun-

Sequuntur publica Academiarum aliquot Fœderati Belgii de *Exercitationibus* Iudicia, quæ visum quoque hic subjicere.

Facultatis Theologicæ Professores in Academia Provinciali Groningæ & Omlandiæ, L. S.

QVam optandum est omnes in rebus Theologicis fidei & salutis eadem sentire, tam parum illud est sperandum in hoc imperfectionis nostræ statu, in quo ex parte tantum cognoscimus & ex parte prophetamus: Attamen summoperè dolendum quando illi ipsi quorum intererat, saltem in gravioribus & fundamenta salutis propiùs spectantibus, unitatem Spiritus per vinculum pacis retinere, recedunt ullo modo aut à doctrina communi calculo Orthodoxorum receptâ, aut etiam à loquutionibus magis inter eos usurpatis & formulis consensus publicâ authoritate constabilitis, dum aliquid vel plausibilius vel accuratius se sperant allaturos: Sic enim pax Ecclesiæ turbatur, communibus adversariis os aperitur, & illis subministratur occasio compendia sua ex nostris dissensionibus faciendi. Ea de causa indoluimus ex animo contentioni nuper renatæ inter viros magnos nostræ communionis, super quæstionibus *de Gratia Vniversali*; eò magis quod illius Doctissimi aliàs propugnatores suis hypothesibus servituri ea proponere videantur, quæ Pelagii hodiè reliquiæ in rem suam convertant, & unde errores suos per anticam ejectos, per posticam recipi, non sine infirmiorum offensione, glorientur. Ac summoperè optâssemus Galliæ singulas Ecclesias & Scholas, quæ semper ab omni novandi studio fuerunt alienissimæ, pristinam constantiam & unitatem hîc etiam retinuisse, & Synodorum suarum Nationalium, ejus maximè quæ Alençonii celebrata fuit, decretis adhæsisse. Sed quandoquidem aliter visum fuit summo omnium Moderatori, cui placuit isto in carne nostra surculo, nos ad humilitatem invitare, nihil nobis magis restat in votis, quam ut Eximii illi Viri semel apud se seriò reputent quantum in discrimen adducant florentissimas aliàs Ecclesias & quæ omnibus exteris Concordiæ, Unitatis, Ordinis semper exemplar præbuêre, dum novas quasdam opiniones & hypotheses, præjudicatis suis sententiis inservituras, apud eas disseminant, ex quibus vel schisma periculosum inter ipsasmet, vel perniciosa earundem ab Ecclesiis & Academiis aliis, maximè Fœderati Belgii, divulsio oriatur, quam olim Adversarii communes in rem suam vertant. Eos enim hac in parte à receptiori in Ecclesiis Reformatis, præsertim Fœderati Belgii, vel sententiâ vel phraseologiâ & methodo discedere, est tam verum, quàm dolendum iis qui ex istis circumvolanti-

bus favillis majus incendium proditurum metuunt; cùm ejusmodi controversiæ non solcant ubi primum cœperunt consistere: Sed malis illius metuendis speramus saluberrimum fore prophylacticon ex Doctissimis & accuratissimis *de Gratiâ universali* Exercitationibus Reverendi & Clarissimi Viri D. FREDERICI SPANHEMII Theologiæ Doctoris & in inclyta Leydensi Academiâ ejusdem Facultatis Professoris Celeberrimi, nuper emissis: Has enim quæstiones, tam copiosè deduxit, tam doctè pertractavit, tam solidè enodavit, ut confidamus egregium hac in parte ipsius laborem omnibus Orthodoxiæ & Concordiæ studiosis plenissimè satisfacturum: Ac sicut nostrûm quisque sigillatim antea de perérudito hoc suo labore ei est gratulatus, ita nunc in communi testamur & profitemur illam ipsam quam propugnat sententiam, hactenus constanter in hac nostra Academia sonuisse, & ceu Orthodoxam ac Dei verbo & formulis nostris publicis, nominatim Canonibus Synodi Dordracenæ, conformem obtinuisse; rejectis tanquam periculosis, novis illis hypothesibus, quas fusè & nervosè ibi refutat. Ita censuerunt in causa Bremensi nostri prædecessores οἱ ἐν ἁγίοις CLL. Gomarus & Altingius: Ita & nos, qui ab ipsis lampada accepimus, illisque sumus succenturiati ad eandem veritatem constabiliendam, semper sensisse & docuisse, nostra exercitia Academica, quæ in omnium sunt manibus, satis evincunt. Quapropter cæteros omnes Reverendos & Clarissimos Viros, quibus videntur quadantenus novæ illæ phrases & hypotheses arrisisse, per Deum obtestamur, ut seriò observatis earum periculosis consequentiis, & omni ulteriori contentione missâ, potius illud quod consequuti sunt industriæ & eruditionis in communem hostem convertant, receptæ & magis tritæ viæ insistendo, quàm ad publicam Ecclesiarum & Academiarum nostrarum concordiam pulsandam adhibeant. Eò potissimum collimat hoc nostræ ὁμοψηφίας cum Reverendo & Celeberrimo D. Doctore SPANHEMIO testimonium publicum, quod ipsi illud à nobis petenti denegare, nec potuimus nec voluimus. Datum Groningæ Frisiorum XXVIII. Octobris stylo veteri, 1646.

SAMUEL MARESIUS S. Th. D. & Prof. Ord. ac p. t. Fac. Decanus.

ABDIAS WIDMARIUS, S. Theol. D. & Prof. Ord.

MATTHIAS PASOR, S. Theol. D. ac Prof. Ord.

Iudicium facultatis Theologicæ in Academia Vltrajectinâ.

EXercitationes de Gratia universali Rev. ac Clariss. Theologi D. Frederici Spanhemii perlegimus, iisque orthodoxam secundum sacras literas & consensum reformatarum Ecclesiarum sententiam dextrè ac fideliter propositam atque explicatam, eandemque contra impugnationes dissentientium solidè & plenè vindicatam deprehendimus, non dubitantes quin moderatis & veritatis pacisque Ecclesiasticæ amantibus huic abundè satisfactura sint. Gratulamur ergo & ipsi & nobis, & Ecclesiis nostris hunc utilissimum laborem & pulcherrimum consensum. Insuper fratres & symmystas hîc dissentientes cætera Orthodoxos seriò ac fraternè obtestamur, missos faciant omnes illos novos cothurnos qui infelicius aliquem veritatis cum Semi-pelagianismo syncretismum sapere videntur: ne per ἀμετρίαν τῆς ἀνθολκῆς in periculosas factiones & schismata tandem erumpant, & animis divisis arctissimam Ecclesiarum unionem in hâc doctrinæ parte post schisma Remonstrantium tam clementer à Deo stabilitam aliquo modo labefactent. Certum etiam καινοφωνίας illas & novæ methodi excogitata commenta, nec ad Ecclesiæ in receptâ veritate confirmandos, nec ad adversarios Pelagianos facilius convincendos, & in castra Ecclesiæ pertrahendos quidquam facere: cùm contrà observatum sit, ex Orthodoxis semper hâc occasione aliquos dimotos, aut etiam in castra Remonstrantium delapsos esse idque ex peculiari quodam hujus methodi genio. Fieri enim non potest quin terminis, hypothesibus & præmissis quibusdam Pelagiano-formibus semel admissis theses & conclusiones ipsis conformes & congruentes inde educantur & hæretica discipulorum ingenia inventis illis suâ novitate nimiùm arridentibus alia atque alia insuper addant, quæ præceptores, sed serò, addita nollent. Vltrajecti in conventu facultatis Theologicæ XXV. Aprilis Anno CIↃ IↃC XLVI.

GISBERTUS VOETIUS Theologiæ in Acad. Vltraj. Professor.

CAROLUS DE MAETS. Theol. Professor ibidem.

IOHANNES HORNBEEK. Theol. ibidem Professor.

Reverendo & Clarissimo Viro,

D. FRIDERICO SPANHEMIO

SS. Theol. Doct. & Prof.

S. P.

EXercitationes tuas de Gratia universali quod attinet, non illæ mihi gratæ modò, sed & gratissimæ fuêre. Debuisti eas, non tantùm importunitati novaturientis, & ad famam per ista grassantis, ingenii; sed & cum primis Orthodoxæ veritati, quæ nescio quibus technis passim, aut dissimulatur, aut involvitur, aut impugnatur. Tibi illa contrà, in hac controversia, lauream debet, ob navatam egregiè operam. Quòd si enim bene sentire, rectéque facere, ut ait ille, satis est ad bene beatéque vivendum, quidni tibi merita debeatur laus, qui bonam causam sic asseruisti, ut à rectè agendi ratione ne minimùm quidem recesseris, adversariumque tuum tam humaniter ac leniter tractaveris. Mirabuntur, quotquot legent, boni, hinc gravitatem styli, ἀκρίβειαν judicii, eloquentiæ decus, ac denique piam vehementiam in asserenda veritate; illinc patientiam atque æquanimitatem in tolerando adversario, invidiâ potiùs, uti videtur, quàm φιλαληθείᾳ, stimulato. Meretur iste tuus eruditissimus labor, pro gloria Dei, pro causa Ecclesiæ reformatæ susceptus, ab omnibus, quotquot Orthodoxum nomen cum Orthodoxia amant, summum favorem, ac maximas gratias. Me quod attinet, summas tibi, cùm meo, tùm illustris Gymnasii nostri Daventriensis nomine, ago gratias, pro veritate acerrimè & gravissimè defensa: ac profiteor me tibi in omnibus istis ὁμόψηφον, eandemque, quam tu tueris, sententiam esse, quæ in Gymnasio nostro, ut & in Ecclesiis nostris, docetur, quæque sonat in cathedra nostra Theologica. Nimirùm, elegisse Deum certos homines, pro his solis Christum esse mortuum, hos solos internè ac salutariter vocari, fideque salvificâ donari, hos solos justificari ac glorificari: vocationem externam, (illam scilicet supernaturalem, per verbum & Sacramenta,) communem quidem piis cum multis impiis, at non universalem omnium esse; quum nec in V. nec in N.T. omnes sic vocentur, sitque Euangelium quasi ambulatorium, modò huic modò illi genti, annunciatum.

Qui verò Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum, ac præterea vocationem externam, (illam naturæ cum supernaturali miscentes,) omnium omnino hominum esse docent, etiamsi particularem esse

credant.

credant electionem, particularem gratiam internam & efficacem; næ illi magno conatu magnas nugas agunt, datum Christum illis, quibus non omnia cum ipso dentur, atque sub prætextu pacis conciliandæ, & absurditatis effugiendæ, novam litis materiam cudunt, & in manifestissima absurda incidunt: sicut tu perspicuè, eleganter, & nervosè, in illis exercitationibus tuis demonstrâsti. Deus Opt. Max. qui Spiritu suo S. te in assertionem veritatis suæ excitavit, & omnibus modis instruxit, diu te nobis salvum & incolumem præstet, viresque continuet, ut in sancta hac veritate stantes magis magisque confirmes, adversarios confundas, nutantes stabilias, errantes reducas; ad nominis sui gloriam, & Ecclesiæ ædificationem, Amen!

Dabam Daventriæ, Anno Christi CIƆ IƆC XLVI. XI. Septemb.

V. R. C. *Observantissimus*,

HENRICUS à DIEST, SS. Th. D. & in Gymnasio Daventriensi, Professor, p. t. Rector.

ERRA-

E R R A T A

Quum posthumus hic fœtus absente Auctore sit excusus, mirari non debes, Amice Lector, si gravia nonnunquam menda in ipsum textum irrepserint, quæ ut benignè velis emendare, nec eo nomine in ipsum Auctorem malignè incurrere. Quæ obiter à nobis observata sunt, placuit hic subjicere.

Pag. 13. l. 19. addend. *τῶν ἐν ἀρχῇ.* p. 22. l. 21. *ex patre Diab.* pro *eos ex patre Diab.* pag. 23. l. 17. *quia revera ista* pro *ita.* Ibidem: l. 28. *Itidem* pro *Iridem.* p. 30. l. 15. *Deo attingere* pro *affingere.* p. 35. l. 23. *vi Spiritus* pro *vim.* p. 36. l. 16. *id supponendum* pro *an supponendum.* Ibidem: *non ad illos* pro *id ad illos.* Et l. 24. *alieni* pro *alicui.* Ibidem: *suavitudinis* pro *suaviludius.* p. 38. l. 34. *voce* pro *vocatione.* p. 40. l. 11. *conveniunt ista quoad* pro *conveniunt quoad.* p. 43. l. 2. *& habeant* pro *& ut habeant.* Ibidem: l. 8. *placabilitati, divinâ* pro *placabilitatis divina.* & l. 11. *beneficia pro beneficio.* & l. 12. *proditus* pro *praditus.* p. 45. l. 32. *natione* pro *ratione.* p. 46. l. 13. *incitantur* pro *invitantur.* & l. 35. *necessaria* pro *necessariò.* & l. 36. *ea rere* pro *carere.* pag. 47. l. antepenult. *Qui generale,* pro *Qui.* p. 49. l. 22. *admodum parvus* pro *admodum parcus.* Ibidem: p. ult. *veritati* pro *vexati.* p. 52. l. 4. *& ipse* pro *ut ipse.* p. 62. l. 22. *aqnuleo* pro *equuleo.* p. 63. l. 29. *argumentatiunculis* pro *argutatiunculis.* p. 65. l. 1. *an demonstratum* pro *at demonstratum.* & l. 19. *vel & pradicatum* pro *vel pradicatum.* & l. 23. *ἠχκαμῦνας* pro *ἠχκασμῦνας.* l. 34. *ἀντιπαράκλησις* pro *ἀντιπαράκλασις.* p. 67. l. 6. 7. *inter omnes ex priscos* pro *inter omnes priscos.* p. 68. l. 11. *mediam* pro *medium.* Ibidem: l. 32. *illi tribuitur* pro *illis tribuitur.* & l. penult. *nationibus.* pro *notionibus.* p. 70. l. 26. *à priori* pro *à pejori.* p. 71. l. 22. *rationem* pro *rationum.* p. 72 l. 9. *commendationem* pro *commentationem.* p. 91. l. 22. *eadem* pro *eandem.* Ibidem: l. 31. *aterna nimirum* pro *aterna calestis nimirum.* p. 101. *alteratio* pro *alterutra.* Ibidem: l. 31. & 32. *nullum salutis discrimen* pro *nullum discrimen.* p. 109. l. 15. *τευτῶ* pro *τευτῷ.* p. 114. l. pen. *per omnibus* pro *pro omnibus.* p. 127. l. 26. *παρατομῆς* pro *ἀεὶ τομῆς.* p. 131. l. 23. *ac exceptionibus* pro *ex exceptionibus.* p. 132. l. 20. *observaretur* pro *obversaretur.* p. 136. l. 24. dele: *apertè falsum.* p. 145. l. 1. *genere* pro *genera.* p. 159. l. 28. *Anteromatibus* pro *Anterotematibus.* p. 161. l. 8. *citra* pro *circa.* p. 172. l. 14. *illius.* pro *illis* p. 186. l. 14. addend. *nec habere.* p. 188. l. 3. *affingit* pro *affingunt.* p. 190. l. 27. *Dicet* pro *Discet.* p. 191. l. 13. *divisio* pro *diviso.* p. 206. l. 5. *ipsius vel* pro *ipsiusmet.* p. 211. l. 13. *pertinet* pro *pertinent.* p. 213. l. 31. *partim* pro *parum.* p. 233. l. 4. *regereret* pro *regerere.* & l. 30. *particeps* pro *participes.* p. 236. l. 30. *opposito* pro *apposito.* p. 237. l. 6. *in bonam* adde *terram.* p. 240. l. 17. addendum: *& eos idem sibi.* p. 257. l. 1. *loquantur* pro *loquatur.* Ibid. l. 2. ? pro . & l. 4. *observatus* pro *observat.* In Breviario l. 11. *speranda* pro *spectanda.* p. 258. l. 22 *pertineas* pro *pertinet.* p. 261. l. 4. *œconomia* pro *œconomia.* Ibidem: l. 27. *istum ex illo* pro *illum ex isto.* p. 263. l. 22. *suspenditur* pro *suspendatur.* p. 267. l. antepenult. *ablutio* pro *oblatio.* p. 269. l. 22. delend. *Erotematum nomine.* p. 271. l. 13. *constituenda* pro *constituenda.* p. 273. l. 32. *hortationem* pro *hortationum.* p. 274. l. 10. *quas* pro *quàm.* p. 277. l. 26. *proposuisse* pro *propositum.* Ibidem: l. 33. *habet* pro *habuit.* p. 282. l. 20. delend. *non.* p. 286. l. 24. *eruti* pro *eniti.*

ERRATA IN SPECIMINE

Pag. 3. l. 7. *ut* l. 17 *Σπερχόμενος.* l. ult. *quas.* p. 4. l. 1. *coacervatas.* l. 6. *ῥητορείους.* p. 6. l. 16. *poterat.* p. 9. l. 36. *τεχνικοῖς.* p. 13. l. 1. *Dissertationis.* p. 14. l. 30. addend. *ac.* p. 15. l. 25. scribend. *vindicat.* l. 30. *illorum.* p. 16. l. 24. *mira.* p. 17. l. 32. *suas.* p. 19. l. 20. *Pici.* p. 24. l. 22. *libello.* p. 29. l. 17. *quas.* p. 33. l. 19. *totus.* p. 34. l. 34. *fœtores.* p. 35. l. 8. *eum.* p. 40. l. 18. *ruo.* p. 45. l. 17. *eum.* p. 56. l. 11. *Quin.* l. 31. *accuratissimis.* p. 57. l. 1. *est.* l. 13. addend. *in omne.* p. 60. l. 7. *Vero.*

EZECHIELIS SPANHEMII.
FRID. FIL.

SPECIMEN

CRITICES ANIMADVERSIONVM
SCRIPTORIS,

In quo Parenti meo objecta hac in parte vindicantur,
& Animadversionum *Conditoris stylus*
paucis expenditur.

EXCELLENTI VIRTVTE,
AC RARA ERVDITIONE,

IOANNI BAILHACHÆO BEAVMONTIO.

D. C. Q.

EZECHIEL SPANHEMIVS.

QVam justa mihi qualemcunque opellam indignatio expressit, pietas injunxit, exemplum denique tuum absolvit, oculis etiam tuis hauriendam mitto, eruditissime BEAVMONTI. Nec enim sine piaculo aliud nomen illi præscribendum fuit, quàm ejus, cui utut immaturi partus publicæ fœturæ gratiam debet. Nam etiamsi non diffitear caussas varias animum sponte jam pronum, & magnorum (quod præfiscine dixerim) virorum hortatibus ulterius accensum, ad tumultuariam hanc scriptionem impulisse, tuo nihilominus exemplo eò me non tam impulsum quàm adactum sensi. Excitavit illud quidquid in me ingenui sanguinis supererat, nec mihi tam audendi fiduciam quàm necessitatem injecit. Enimverò indignum videbatur non abjecti planè aut degeneris animi filio, ejus pietatem tot nominibus longè desideratissimo Capiti obæratam ab exteris nullo vel necessitudinis, vel privati alicujus beneficii vinculo conjunctis, non ferendâ æmulatione superari. Non ab ipsâ, quæ me apud alios fortè absolvere poterat, quartum ætatis lustrum nondum ingressi infantiâ, vel silentio obtentum, vel desidiæ patrocinium petendum censui.

Occurſabat animo gratiſſima illa, ac in omnem poſteritatem diffuſa Regii Principis memoria, in quo victrix omnium pietas de illis ipſis naturæ obſtaculis, quæ nullâ hominum induſtriâ amoveri poſſunt, pulcherrimum ſed ad exemplum egit triumphum. Oblatum quoque videbatur comparatum utcunque ad captum adoleſcentis primum ingenii argumentum, dum *Animadverſionum* ſcriptori placuit, ſe è Theologico illo, ad quod tot jam annos nequidquam tamen adſpirat, faſtigio ad Criticorum ſepta demittere, & Heroicum illum animum ſeculi genium longè ſupergreſſum Grammaticorum filiis mancipare. Verùm accidit, ut ex quo vel potiſſima ſcribendi occaſio profluxerat, ex eo diſſimili fato mihi tempeſtivi ſilentii leges præſcriptas viderem. Tranſmiſſæ enim ad nos *Obſervationes* tuæ omnem inſtituti mei rationem diſturbârunt, & me à ſuperfluâ non ſolùm, ſed temerariâ etiam propemodum ſcriptione revocârunt. Videbam iis debellatas, quas aggredi erat animus, imbelles copias, & totam Criticæ ſupellectilis gazam feliciter excuſſam, nihilque reliquum mihi præter effuſa in victoris laudes gratulationum vota. Ita ut confecto prælio novum athletam in aciem procedere, & cum proſtrato jam hoſte de novo congredi, tam parum à ludibrio, quam à neceſſitate plurimum abeſſe judicarem. Quia tamen nonnulla etiamnum ſupererant, quæ, ut nimis levia & indigna, quæ manu tuâ confoderes, prius datâ opera neglexeras, in ea qualiacunque tandem ſint, quum aliò non liceret, calamum ſtrinxi & experiri placuit quàm *durum ſit*, cum hoc viro ut disertè alicubi de ſe loquitur, *congredi*. Et quandoquidem ex conſenſu Optimi, ſed dura fatorum lege, & acerbo bonis omnibus caſu noviſſimè nobis erepti, Parentis in hanc arenam deſcenderam,

ita

ita ut exiguæ hujus opellæ in editis jam *Vindiciarum* paternarum foliis mentionem obiter injectam viderem, veritus sum, ne in deserti officii suspicionem specioso obtentu apud omnes incurrerem, si meam hîc quoque Symbolam non conferrem. Adde serius, & exeunte demum superiori mense delatam ad nos eam *Observationum* tuarum partem, in qua pleraque illa, quorum examini sequentes paginas indulseram, magna ingenii & eruditionis ubertate vindicata animadverti. Præterea vel unum hoc me ab omni livoris morsu securum facit; quod summorum Virorum imperia præcocem hunc fœtum in publicam lucem protaxerint, quorum judicio, cui omnes cordati jampridem assurgunt, mihi quoque acquiescendum censui. Ita ut levem cujuscunque existimationis meæ jacturam duxerim, ubi unam pietatis & obsequii gloriam mihi puram illibatamque relictam intellexi. Indigna illa quidem erant fateor, in quæ styli mucronem verterem, securius contemtu quàm rationum conflictu vindicanda, ni aliquam admirandi nominis Theologi in iis seriò triumphantis rationem habuissem. Hanc ergo longè imparem pulcherrimis *Observationibus* tuis doctrina & elegantia uberrimis Appendicem subjicere ausus sum, ut quam suo precio gratiam sibi conciliare non poterat; eam ab exemplo tuo mutuaretur. Non verò hîc à me exspectas, Præstantissime BEAUMONTI, ut quæsitis laudibus modestiam tuam magnæ & excelsæ mentis nuntiam oneratum eam, & me in prolixam virtutum tuarum, quæ omnes eximiæ sunt nec passim obviæ, commemorationem insidiosa oratione diffundam. Nec ibo hic per singula tua decora, quum ad laudationem tui nihil ab infantiæ nostræ conatibus possit accedere, quod non infra meritorum in me tuorum magnitudinem, sed

& votum meum positum sit. Erectus animus, & seculo propemodum major, probitate incoctum pectus, subactum rara ac multiplici eruditione ingenium, candidissimæ denique virtutis & niveæ indolis exemplar captum hujus ætatis excedunt. Fidem Orbi facient præclara cœlestis ingenii monumenta, queis brevi te magnorum hominum æternitati insertum, & victuræ famæ superstitem, singulari eruditorum omnium plausu intueberis. Faxit ille inprimis, qui in te tot pulcherrimas dotes effudit, ut compositis aliquando, queis per internas discordiarum faces scinditur hodie illa Regina & florentissima quondam Insularum Britannia, dissidiis, te honorificæ illi stationi impositum intueamur, cui te pridem suis, sed irritis hactenus, votis destinavit. Vale Iuventutis decus, cum Venerando & bonis omnibus commendatissimo Parente tuo, qui infracto in asserenda veritate Zelo Ecclesiam Christi raro exemplo demereri indies pergit. Iterum vale χαριέστατον κάρα, ac me ama. Dabam *Lugduni in Batavis* Nonis Augustis Anno æræ Dionysianæ cIↃ IↃ CXLIX.

LECTORI.

ET hîc quidem, quod futurum præviderat nemo, factum dolebunt omnes veritatis, quam hîc solidè assertam legis, amantes, in ipso quasi limine pedem figere cogimur, mi Lector, & te jam in sequentium expectationem erectum hiantem dimittere. Sed altius assurgendum tibi; & in supremi rerum Arbitri voluntate sine murmure acquiescendum, cujus decreta profundâ veneratione, non scrupulosâ indagine excipienda sunt ac adoranda. Ita enim placuit illi, eum, qui tanto omnium plausu & expectatione utilissimæ huic scriptioni calamum admoverat, maturè rebus humanis exemtum cælo transscribere, & Gratiæ illius, quam in terris ab omnibus adversariorum cavillis masculo & intrepido animo vindicârat, fructus impertire. Præmaturus hic & inopinus casus spes tuas & nostras ivit interversum, quum ante obitum eam, quam exorsus fuerat, telam propter occupationes innumeras & adversam, cum quâ per annum integrum licet per intervalla conflictatus est, valetudinem, pertexere non potuerit, & extremam illi manum imponere. Vindicias *suas ad finem propè produxerat, & Erotemata propemodùm omnia cum Duabus illis, quæ agmen* speciminis *claudunt, Dissertationibus accuratè excusserat, quæ tamen omnia proh dolor! æterno premenda erunt silentio. Adeo exili enim & fugiente calamo hanc Responsionis suæ partem exaravit, ut ex eâ nullus Oedipus se extricare queat, aut ullâ industriâ integram illius lectionem assequi, quod nequidquam etiam ab iis tentatum, qui defuncti manum præ cæteris callere sese existimabant, & in eâ aliquo modo exercitati sibi videbantur. Vt vel hinc cuivis constare poterit, quàm facili brachio omnia adversarii tela retunderet, & sophismata omnia sibi magno apparatu opposita dilueret. Sic reconditus erit & inutilis, qui in publicos usus exponi debuit, thesaurus, & omnium vota accendet, qui nullius desiderium explere poterit. Dolebis sat scio, qui veritati sacramentum dixisti, jacturam, ut ita dicam, irreparabilem, quum nihil in toto utut vasto* Animadversionum *opere reperiatur, quod non cum curâ examinandum, & accuratè refellendum sibi proposuerat* Vindiciarum *Auctor. Habebis hîc tamen, quò sitim tuam aliquâ ratione*

com-

comprimas, nec sine voluptate & fructu utut lacerum & mutilum hoc Opus manibus attrectabis tuis. Constitutum etiam à principio τῷ μακαρίτῃ *fuerat, exhibere hìc tibi in* Vindiciarum *calce eruditissimi* Beaumontii *Observationes, in quibus non totam solùm Animadversoris* Criticam *eruditè excussam, sed quas insuper è Doctorum nostrorum primipilis quavis occasione spargit allegationes habes solidè vindicatas. Quia tamen non videbatur consultum ulterius differri illorum expectationem, qui impensè, & quotidianis propemodum convitiis, hoc quidquid est* Vindiciarum *efflagitabant, & praterea Typographus molem operis caussaretur, ac elegantissimarum illarum Observationum prolixitatem obtenderet, earum editionem in aliud tempus premendam duximus, ne ulterius tuis desideriis & votis intercedere necesse haberemus. Ne tamen Animadversor* Criticam *suam, in quâ mirè sibi ludos facit, & Heroicum aliquid sese prastitisse existimat, absque ullo examine relictam queri posset, vel id potius in compendium suum vertere, hoc etiam* Specimen *ex magnorum Virorum consilio subjicere visum est, donec ipsas doctissimi* Beaumontii *Observationes nactus fueris. Interim vel ex eo abundè colligere poteris, melius procul dubio fama & existimationi sua consulturum fuisse Animadversorem, si se intra Theologia sua spatia continuisset, nec pra nimio cavillandi studio se in ignotos calles abripi passus esset. Vale quisquis es bene & feliciter; & memineris semper veritati strenuè patrocinari.*

EZECHIELIS SPANHEMII

SPECIMEN

CRITICES ANIMADVERSIONUM SCRIPTORIS.

CAPUT I.

In quo agitur in genere de Grammaticis tricis Animadversionum *Conditoris, & ex instituti ipsius ac Parentis mei collatione illius iniquitas ostenditur.*

Nnicerem quendam Cyrenensem, ob singularem equum in gyrum flectendi peritiam, paullò ferocius sese efferentem à Platone sapienter coërcitum, autor est in secundo Historiarum libro Ælianus. Quum enim præsente Philosopho, & magnâ spectatorum coronâ, Academiam eâ dexteritate circumequitaret, ut currum ab orbitis semel impressis ne vel latum unquem discedentem anxiè dirigeret, cæteris quidem ingentem admirationem sui, magno verò illi sapientiæ Magistro contemtum ac indignationem expressit, quod fieri non posse judicaret, ut quam in levia hæc & inutilia conferebat accurationem, eandem in gravioribus studiis pari felicitate exhiberet. Quod verissimum Sapientis effatum ab Animadversionum in Parentis mei Exercitationes scriptore non usquequaque videtur expensum, qui postquàm sponte illum publico adegit scripto, ut stylum in hornotina ejus dogmata stringeret, rationes non solùm illius magno ubique Orthodoxorum applausu exceptas continuis dicteriis & cavillis eludendas, verùm etiam è Grammaticis potissimum festucis ac tigillis splendidum sibi tropæum erigendum censuit. Nec enim fermè ita anxius est in adstruendo Gratiæ universalis dogmate, & à Parentis mei objectionibus vindicando, ac de styli puritate sibi asserendâ, quam laudem, utpote inter sua decora non ultimam, ab eo solicitatam sibi aliisque, sed sine causâ, persuasum voluit. Comparatæ in hunc finem priores duæ laciniosi Operis partes, & ipsum SPECIMINIS vestibulum præclaris id genus observationibus tanquam auro & gemmis decoratum, quas se ex

 Lexi-

Lexicorum suorum penu, & Dictionariorum triobolarium conditoribus agnoscit compilâsse. Et dum Grammatici personam induit, depositis ad tempus Theologicis infulis, laudem, quam unam toto opere affectat passim, omni studio videtur ambivisse, quam Aristophani asscribunt veteres Critici, τὸ ἐξεταστικὸν nimirum. Qua in re ut à charitate plurimum & sanctissimi Ordinis gravitate, sic à Christi humilitate & patientiâ, quam se unam æmulari solenni precatione professus fuerat, quæ an seria vel histrionica dici possit, Theologis dijudicandum relinquimus, immane quantum discedit. Eo certè supercilio, vel ut Madaurensis Philosophus loquitur, adeo striatâ fronte pædagogicas illas Observationes exequitur, quasi in eo verterentur fortunæ Græciæ, vel salus publica, Heroicum scilicet facinus, & *dignum*, ut alicubi loquitur, *quod omnium in se oculos convertat.* Quia verò non solùm sub initium præclari operis, sed plurimis aliis in locis in Parentem meum acerbè admodum invehitur Animadversionum scriptor, ac eum satyrico sale defricat, quasi ille ex professo & datâ operâ ejus stylum sibi seriò susceperit castigandum, aut *aliorum in eloquio atque Latinitate Censoris munus usurpare voluerit*, breviter nobis est utriusque hac in parte institutum expendendum, quo ex illius collatione quivis judicium ferat, quis hic ludibrium non Grammaticis tantùm, sed eruditis etiam omnibus debeat. Nemo cæteroquin qui in hoc SPECIMEN sine præviâ Exercitationum Parentis mei lectione incidet, pro certo non existimaturus esset, Grammaticas id genus tricas, & anxiam de singulis propemodum verbis, pugnam, utramque in iis paginam facere, & potissimam scripti illius molem occupare.

Quum ab aliquot retrò annis Animadversionum scriptor ad accuratum Dissertationis suæ examen Parentem meum publicè & quidem acriter provocâsset, ille verò ut Adversarii sui votis & exspectationi responderet, in scripti illius confutatione κατὰ πόδα versaretur, ubi in aliquid fortè ἀκυρολόγως, aut incommodè, vel contumeliosè dictum incidisset, & verbi gratiâ, ipsum Deum *præfractum*, *præfractam* Ecclesiarum nostrarum Confessionem, ac celeberrimos Theologos orthodoxos *præfractos* ab Animadversionum Parente vocari vidisset, modestè id notavit in transcursu, quò hominem, ut mollissimè dicam, sui plenum ad saniorem & accuratiorem scribendi rationem revocaret. Non eo tamen nomine ipsi insultavit, non grandem ei dicam impegit, non eum magno fastu traduxit, vel invidiosè perstrinxit, quasi in apinis istis cardo controversiæ versaretur, quidquid hîc obtendat Animadversionum scriptor. Nec iis observationibus frontem operis insignivit, vel eas in unum magno conatu collectas ambitiosè proposuit, vel laureolam ex hoc mustaceo quæsi-

vit,

vit, quum paucæ iſtius generis notæ per totum Exercitationum opus eſſent diſperſæ, & quidem ſtrictim, ac planè velut ὁδοῦ πάρεργον indicatæ, ut à maximâ Lectorum parte vix obſervari poſſent. Noverat enim quid eum, quo tot jam annos conſtitutus fuerat, locum, quid argumentum deceret, de quo inſtituta inter eos erat controverſia. Immo quod conſideratione digniſſimum eſt, ne de maximâ quidem illarum loquutionum parte & minus Latinâ vellicandâ vel per ſomnium cogitavit Parens meus, quarum tamen patrocinium totis viribus ſuſcepit Animadverſionum ſcriptor. Quod ne temerè à nobis dictum, vel falsò confictum quiſquam cenſeat, adeat Parentis mei Exercitationes, & judicet an hoc ipſi tantâ cum inſultatione affingere debuerit hic Ariſtarchus. Quum enim verba ex Diſſertatione ſibi oppoſitâ allegaret, uſus eſt non ſemel hac phraſi, ut *loquitur vir doctus*, quo Autoris voces agnoſceret Lector, ut frequenter ab iis fieri aſſolet, qui aliorum verba referunt, non eo tamen animo ut illa tanquam minus Latina vexaret. Quod graviſſimam tamen injuriam duxit Animadverſionum conditor,

Στεργόμενος μέγα δή τι καὶ οὐ φατόν,

Et ex quo ſplendidam ſibi triumphandi materiam ἀσπαστῶς oblatam credidit, quò dolorem ſuum liberius & amoto omni repagulo exoneraret. Quum enim ſolidis undique rationibus velut denſo agmine ſe premi, ac rimas omneis ad fugam obſtructas videret, noluit niſi prius edito inſigni aliquo facinore glorioſè ſaltem cadere. Hanc in rem conquiſita ab eo undique magno ſtudio, quæcunque ad lacerandam Parentis mei exiſtimationem ulla ratione profutura videbantur. Hinc & vocum illarum & phraſium Nomenclator, quas ab illo obelo confixas credi voluit Animadverſionum ſcriptor, Scapula, Calepinus, & quicquid eſt triobolarium Dictionariorum, conſulti, & ex eorum pro ſe militantium, ut gloriatur, authoritate imaginaria ovatio quæſita, idque genus obſervatiunculis, velut teſſellato aut vermiculato opere exornatum eſt σεμπύλαιον. Nec contentus rebus his præclariſſimè geſtis, nondum probè ſibi viſus eſt τὸν ξύοντα ἀντιξύειν, ni Parentis etiam mei ſtylum confoderet, ratus quocunque tandem pacto, quam illatam ſibi cenſuit injuriam ſtrenuè vindicandam, & cum ſcenico Philiſopho, ut Euripidem vocat eruditiſſimus Deipnoſophiſtarum ſcriptor debere

Δεινὰ πάσχειν δεινὰ τοὺς εἰργασμένους:

Vnde totum Exercitationum opus ſedulo ac diligenter evolvit, in priora etiam Parentis mei ſcripta ante complures annos edita anquirit, voces omnes & phraſes quas à puræ Latinitatis genio abhorrere credidit, vel quæ ſuâ repetitione moleſtiam ſibi & faſtidium creâſſe fingit, ſcrupuloſè

excerpit, atque in unum coarcervatis, & secundæ Animadversionum Parti præfixas virulenter exagitat, præmissis scilicet illis velitationibus, quibus tanquam rorarius miles Parentem meum exerceret. Nec enim satis illi fuit eas aliquotiens sparsim in ipso Opere annotâsse, quâ in re minus irarum fortè ostendisset, si singulis locis ubi exstabant obiter indicâsset, nî in ipso limine magno spiritu congestæ, & miris ῥητορείαις Lectori objectæ fuissent. Videat jam & judicet cordatus quisque, quis ex Grammaticorum quisquiliis laudem captaverit, ac de utriusque candore & modestiâ pronuntiet,

Εἰς μέζον ἀμφοτέροισι δικάζων μὴ δ' ἐπ' ἀρωγῇ.

Nemo saltem non fatebitur nobiscum magnum intercedere discrimen inter utriusque institutum hac in parte, & nemo cum Cyrenæo vate non dicet,

Τὰ δὲ πόσον ὅσσον διὰ πλεῖστον ἔχουσι.

Quin mirari vel potissimum subit Animadversionum scriptorem crepundiis illis immoratum, qui totiens & tam disertis verbis in hoc ipso Opere profiteri voluit, se non solum *pridem desiisse Grammaticari*, sed à minutiis etiam illis alienissimum esse, & ejusmodi vitilitigationes tantùm non fastidire, immò nolle se hac in parte Parentis mei vestigia premere. At ego ausim ad singulorum judicia provocare, in quorum manus incidit postremus hic Censoris nostri fœtus, an ullus unquam Theologus putidius *Grammaticatus* sit, aut tantùm *febriculosis*, id genus, ut ipse vero nomine illas vocat, *Observationibus* indulsit. Annon hoc est splendidè in se ipsum arietare, & candorem omnem in ipso limine proscribere? Mirum quoque illum in hac palæstrâ Criticâ infra mediocritatem exercitatum, majora etiam omnia spirantem, ut ipse agnoscit, hîc tamem σαλακωνεύειν, & opulentiam suam in mediâ paupertate jactare. Satisfecisset potius caussæ & multorum exspectationi, & qui à Parente meo accuratam satis pro imperio responsionem flagitaverat, talem ipse præstitisset, ac plurima in Exercitationibus intacta præter Quæsita sibi objecta solvisset potius quàm ut infelix acumen in verborum apices, & ad quæstionem ne hilum quidem facientes exereret, atque ita exprimeret verbum vetus,

Ἀφεὶς τὴν ὑπέραν τὸν πόδα διώκει

ἐπὶ τῶν nempe τὰ ἀναγκαῖα παραλιμπανόντων, τὰ περιττὰ δὲ περιλιμωμένων. Immo qui scitum hoc Agathonis dictum verè sibi potest vindicare,

Τὸ μὲν πάρεργον ἔργον ὡς ποιούμεθα,
Τὸ δὲ ἔργον ὡς πάρεργον ἐκπονούμεθα.

CAPVT II.

In quo nonnulla ſecundæ Animadverſionum Generalium *Parti præfixa expenduntur.*

HIs in anteceſſum delibatis, videndum nobis, quo ſucceſſu ſuſceptam tanto ambitu Grammatici perſonam ſuſtineat Animadverſionum ſcriptor. Ac primò illi arti non poſſum non ex animo gratulari, cujus magnus aliàs eſt apud multos contemtus, quæ opportunè adeò præclarum vindicem nacta eſt, à cujus nominis celebritate non exiguum decus in poſterum fœnerabitur. Quum verò tres Grammaticæ partes in veterum monumentis potiſſimùm reperiantur, τεχνικὴ alio nomine μεθοδικὴ dicta, ἱστορικὴ, aliis ἐξηγητικὴ (quamvis hujus pomœria latius extendantur ex nonnullorum ſententiâ) & κριτικὴ, ſeu ἰδιαίτερον μέρος τῆς γραμματικῆς, ut Sextus Philoſophus loquitur, videat Animadverſionum conditor quam ex iis profiteatur, & in quâ ulterius excolenda vir κριτικώτατος operam ac induſtriam ſuam deinceps collocatam velit. Quod verò ad priorem Animadverſionum Generalium partem ſpectat, in quâ Latinitatis ſuæ immeritò, ut exiſtimavit, à Parente meo caſtigatæ defenſionem aggreditur, ut ab illius examine ſuperſederemus, in cauſſâ fuêre exquiſiti judicii & raræ ac diffuſæ eruditionis *Ioannis Beaumontii Obſervationes*, in queis Parentem meum ab iniquis Animadverſionum ſcriptoris cavillis, & jejunis obſervatiunculis ſolidè ac eruditè vindicavit, & oſtendit illum à Parente meo in multis jure optimo reprehenſum, in aliis Cenſorem nodum reverà in ſcirpo quærere, & cùm umbris luctari, dum in iis tutandis adeò æſtuat, quorum nomine nemo ipſi litem intentavit. Quia verò nonnulla adhuc reſtant, & vel imprimis in ſecundâ Animadverſionum Generalium parte, quæ ut levia nimis & indigna refutatu prætermiſit eruditiſſimus & candidiſſimi pectoris Amicus noſter, ego non tam quod operoſam mererentur curam, quàm ut aliquid Scriptoris Animadverſionum genio indulgerem, qui in iis non leve cauſſæ ſuæ momentum videtur poſuiſſe, eorum examen non illibenter ſuſcepi, unâ temporis jacturâ exceptâ, quod in pædagogicis his tricis collocandum fuit. Non diffiteor etiam me eò alacrius huic ſcriptioni calamum admoviſſe, partim ut quale quale illud exſtaret in Parentem de me optimè meritum pietatis monumentum, partim etiam ut illum melioribus & aliquantò gravioribus negotiis quotidie diſtractum qualicunque hoc onere ſublevarem, ut qui & indignam Theologis pugnam iſtam cenſeret, & magnorum virorum votis vellet

ſatisfactum, qui ne in Grammaticis illis nugis ruſpandis hæreret, ſummo ab eo ſtudio flagitârunt. Et certè adeò jejuna illa ſunt, immò adeò iniqua, quæ in Parentis mei ſtylum Cenſoriâ tamen gravitate animadvertere voluit Animadverſionum ſcriptor, ut ſine minimo vel cauſſæ vel famæ etiam ejus diſpendio ſecurè admodum præteriri potuiſſent.

Quia verò antequàm illum nobis reconditarum obſervationum theſaurum reſeraret, præfari nonnulla Cenſori placuit, quo totam illarum invidiam in Parentem meum rejiceret, operæ pretium erit audire ipſum more ſolito declamantem. Et primò inquit, ideo quia Parens meus, *ſi quid ab adverſario in ſtylo peccatum eſt, id obſervatione atque adeò caſtigatione ſuâ dignum judicavit, ſe proinde ſperâſſe eum æqui bonique conſulturum ſi pauca hic illum in eo genere moneret.* Quo verò jure id Parenti meo ita vel crudè vel liberaliter impingat Animadverſionum conditor, & quâ coloris ſpecie putidas ſuas Grammaticationes ejus exemplo tueri poſſit, abundè eſt ſuperiori capite oſtenſum, & nequicquam ab eo ærugini ſuæ inde obtentum quæri. Poterit verò facilè eo labore ſuperſedere ut admodum ſupervacaneo, tum quod levia illa nimis eſſent, & indigna in quibus gravis adeò Theologus bonas horas collocaret, qui ingens præſertim erga talia faſtidium præ ſe ferre videbatur, tum quod plurima alia ſupereſſent altioris indaginis, in quibus enucleandis majori cum fructu, & nominis etiam ſui exiſtimatione verſari poterat. Vel ergo alia erant conquirenda quæ tantum decerent *Monitorem*, & in quibus latè poterat ingenii ſui vires explicare, vel illi ab his conchis legendis erat abſtinendum. Obſervet etiam Lector Animadverſoris candorem, qui pro ætatis fortè privilegio Parentem meum ſuorum παροραμάτων admonendum amico ſcilicet conſilio exiſtimavit: Egregium utique & cordatum *Monitorem*, qui ipſum καὶ δίκαια κἄδικα acerbè ſuggillandum ſibi ubique propoſuit. Id nempe hominis benevoli, & de aliorum exiſtimatione magnoperè ſoliciti officium! Si modeſtè enim talia ab eo ἐν παρόδῳ fuiſſent obſervata, nec ex hoc vocabulorum ſpicilegio quæſita triumphi materia, meliori aliquanto titulo *Monitoris* nomen ſuſtinuiſſet, verùm

Ἄμαχον κρύψαι τὸ συγγενὲς ἦθος.

Quid opus erat denique illorum hîc iterum Parentem meum admonere, quo officio variis jam in locis abundè fuerat defunctus Animadverſionum conditor. Pleraque enim occupata ab eo fuerant vel in primâ *Speciminis* parte, vel in *Animadverſionibus ſpecialibus*, antequàm ad ſecundam *Animadverſionum Generalium* partem ſe accingeret. Neceſſe erat nimirum ut raræ illæ nec vulgo Grammaticorum obviæ obſervationes in unum faſcem congeſtæ in Lectoris oculos primâ fronte incurrerent, quò reconditam

conditam istam Animadversionum Patris Criticen, quæ in singulis penè verbis eluceret, cum admiratione observaret, & illi ἐπινίκια etiam cantaret.

Dignum verò est observatione quod subjungit, *Etenim si quis sermonis elegantiam, dummodo id quod res est, apertè dicat, haud magni facere se profitetur, & inutile est illum eâ de causâ vel monere vel increpare qui correctionem & emendationem respuit, & fortasse iniquum id in eo reprehendere, in quo datâ operâ neglexit diligenter elaborare.* Observare in his verbis poterit Lector solita Animadversionum scriptoris κρησφύγετα. Quum enim vidit nonnullas loquutiones suas incommodas à Parente meo obiter perstrictas, & justam Nemesin metueret, ut qui ita virulenter agere instituisset, quò paratam nævis hac in parte admissis excusationem haberet in posterum, ultrò & ex industriâ neglectum styli profitetur. Quod ipsum pluribus etiam Lectori in primâ Animadversionum Generalium Parte persuadere conatur. En callidum hominis ingenium! Acumen tamen suum vehementer illum fefellit, si eo pacto se à scuticâ Orbiliorum immunem credidit. Cui enim mortalium quæso fidem faciet, se *sermonis elegantiam non magni facere*, vel delectum styli, aut in eo elaborando *negligenter versari?* Si hoc ita revera est, ut id ipsum totiens profitetur, cur ob unam vel alteram phrasin strictim admodum à Parente meo castigatam tantas turbas excitat velut in Ægæo? Cur atrocem id injuriam interpretatur? & cur maluit in quasvis potius contumelias erumpere, quàm suam in scribendo elegantiam vel minimum periclitari? An hoc est hominis *stylum negligentis* pro Palladio isto, tanquam pro aris & focis dimicare, & copias undique emendicare, quibus aciem istam & impetum sustineret? An persuadebit cuiquam se datâ operâ in eo negligenter laborare, in quo tantum sibi plaudit, & unde gloriam captat ac triumphum?

Ἡ γλῶσσα ὀμώμοχ' ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος.

Annon contrarium potius disertè significare nobis voluit in satyricâ illâ Præfatione, quum gloriatur, se stylum in hujus Operis scriptione adhibuisse non quidem elaboratum, *purum illum tamen atque Latinum.* Nonne passim se infert multo fastu tanquam unius Ciceronis æmulatorem, & quem in succum & sanguinem vult videri convertisse, & ex eo singula verba & phrases mutuari, immò ad cujus seriam in scribendo imitationem serus nimis pædagogus Parentem meum non semel hortari voluit? si adeo etiam negligentem se in stylo formando præbuit Animadversionum conditor, an debuit id ipsum aliis vitio vertere & aliorum Latinitatis severum adcò & verè censorium examen instituere? vel an existimat fortè id juris sibi uni concessum, & se unum eâ pollere in scribendo facilitate

litate, ob quam plurimùm illum non in hoc tantùm opere, ſed alibi etiam ſibi gratulatum novimus, quaſi quamvis ἐξ ὑπογύου & ἀμελῶς admodum ſua fundat potius quàm ſcribat, accuratiſſimas tamen aliorum lucubrationes ſtyli puritate longo poſt ſe relinquat intervallo. An poſtquàm etiam acrem adeò cenſuram in Parentis mei phraſeologiam exercuit, ſecurum ſe ab eâ parte exiſtimavit, ſi profiteretur aliquotiens datâ operâ ſeſe ſtylum neglexiſſe? Annon ſignum eſt potius hominis ſuæ imbecillitatis conſcii, & propriis viribus diffiſi, qui ſibi à talione metuebat, quam juſta Parenti meo indignatio exprimere poterat, ſi tanti viſum illi fuiſſet Animadverſionum Patris inſtitutum æmulari. Non debuit itaque ſuperciliosi adeò in aliorum ſcripta Cenſoris munus captare, ne quod ſibi jus in illos vindicârat, experiretur ipſe.

Declamare pergit Animadverſionum ſcriptor. *At quum vir doctus hominis eloquentis laudem affectare, & aliorum in eloquio atque Latinitate cenſoris munus uſurpâſſe voluiſſe videatur, laudem illam puriorem obtinebit, & munus iſtud ſuum rectius exercebit, poſtquàm ipſe peccata ſua cognoverit.* Præclarum ſanè inſtitutum, & ex amico pectore profectum, quod minerval mereatur luculentum! Barbarè hactenus & incongruè ſcripſerat ac loquutus fuerat Parens meus, ac ita etiam in poſterum continuâſſet fortè, ni ſingulari quodam fato opportunè in hunc Ariſtarchum incidiſſet, qui rectam illum & genuinam ſcribendi ac loquendi normam edoceret, & ad cujus caſtigationes ſuas deinceps formaret lucubrationes. Infelices verò illi partus, quos ante natum Animadverſionum opus enixus eſt, ad quorum perfectionem ultima deerat tanti Critici manus! *Eloquentis hominis laudem affectat* ſcilicet Parens meus, & *aliorum in eloquio atque Latinitate Cenſoris munus uſurpat.* Vnde quæſo id colligis Animadverſionum conditor? an ex eo quod ἀκυρόλογα nonnulla in Diſſertatione tuâ notavit & obiter quidem, & modeſtè, ut ſæpius dictum. Bona verba nimirum, quaſi in eo magna requireretur eloquentiæ affectatio, aut eo nomine traduci invidioſè deberet, utque *aliorum in eloquio atque Latinitate Cenſoris munus uſurparet.* At quos *alios* præter Patrem Animadverſionum eo nomine umquam perſtrinxit? Et quâ etiam ratione id ab eo factum? An illuſtrem illum Cenſoris titulum majori jure ſibi vendicare non debet, qui ſeſe ad Parentis mei Latinitatem vellicandam tanto apparatu accinxit? Quod tamen quàm feliciter illi ſuccedat, judicium feret ex ſequentibus Lector. Quî verò probare vult ex ipſis Exercitationibus Parentem meum eloquentiæ laudem affectare? In Præfatione diſertè inquit, *ipſum in iis multum ſtudii & curæ poſuiſſe*, & alibi etiam, *illas quantùm potuit ad pompam & oſtentationem ornâſſe.* ſcilicet quum ad unum illum

ſco-

scopum videatur in toto opere collimâsse Animadversionum scriptor, ut Parentem meum ejusque lucubrationes in extremum adduceret contemtum, & eâ ratione ostenderet fungos esse in re Theologicâ & tyrones, nec *in his disputationibus*, ut ipse loquitur, *subactos*, non præcipuos tantùm orbis Reformati Theologos, sed Academias etiam celeberrimas, immò Synodos integras quæ Parentis mei *Exercitationes* legerant, & suum illis calculum magno consensu adjecerant: demonstrare ipse voluit continuâ dicteriorum & cavillorum serie, nihil illis Parentis scriptis putidius aut commiseratione dignius, esse. Immò non solùm persuadere voluit, illum in rei ipsius, de quâ agebatur, examine perpetuò hallucinatum fuisse, & turpiter cæspitâsse, nî Parentis etiam mei infelicitatem doleret Lector, qui etiamsi eloquutionis & elegantiæ potissimam videatur rationem habuisse, immò scrinia omnia Rhetorum in exornandis exercitationibus suis compilâsse, ejus tamen conatui non responderit successus, adeò ut Censoris nostri *diligentiam hac in parte extimulare non potuerit.* Ita parùm egisse Parentem meum, quod maximè agere videbatur, & stylum suum quamvis ex omnibus myrotheciis ornatum fœdis passim nævis commaculâsse. Iudicio hîc suo fruatur Lector, & cogitet Parentem meum disertè non uno in loco in ipsis *Exercitationibus* professum esse, se eloquentiæ laudem quam illi in suâ Dissertatione pro suâ tunc humanitate Dissertator liberaliter asserebat, ipsi libenter integram relinquere, neque se eam ambivisse, *idque facilè animadvertere potuisse virum doctum ex barbaris etiam quibusdam scholasticorum vocabulis quibus usus fuit, passurum facilè se illum* ὑπερδραμεῖν πολλοῖς παρασάγγαις *in hoc circo, modò veritatis sibi constet ratio*, ut ab eruditissimo Beaumontio etiam observatum est, si tamen Animadversionum Parenti credimus, non eâ animi contentione in evertendo Gratiæ universalis dogmate, ac refellendis illius in eam rem argutationibus laboravit, ac in orationis & verborum delectu, cui curæ vult illum unicè & diligenter quidem incubuisse. Quo nihil tamen falsius, nihil iniquius, vel à Parentis mei instituto magis alienum proferre potuit. Annon enim præter ingenuam ejus confessionem res ipsa accusationem Censoris hic convellit? Nonne Parens meus, quod in illo tantopere culpat, vocibus ex mediâ scholarum barbarie petitis frequenter uti se professus est, quibus illi in totum abstinere proclive fuisset, si eloquentiæ laudem in hoc Opere affectâsset? Nec enim elegantiarum proci τεχνικοῖς illis scholarum vocibus eloquutionem suam inquinari patiuntur, aut è Peripato schemata orationis mutuantur. Quum verò Parens meus loquutiones id genus in scholis usitatas datâ occasione liberè & frequenter insperserit, vel ex eo

manifestum cuivis esse potest, illum in scribendis *Exercitationibus* nihil minus cogitâsse, quàm de eloquentiæ laureâ sibi comparandâ. Adde ipsum, quum ad illarum scriptionem animum appulit, non potuisse iis exornandis tantùm temporis insumere, qui per occupationes varias, & ipsam etiam temporis angustiam vix scribendis iis sufficere potuit, quum vel inprimis Animadversionum conditor eum non semel nimiæ arguat in scribendo celeritatis. Quod utique impingi jure illis non potest, qui scripto alicui ornando & perpoliendo demorsos impendunt ungues & pexendæ Orationi, quod de mulieribus ait Comicus annum integrum indulgent. Conciliet ergo ista hic censor & tunc illi herbam porrigemus. Certè in Operis illius scriptione usus est Parens meus stylo planè extemporaneo, ut hoc de suo mihi largiatur Animadversionum scriptor, & qualis in polemicis id genus operibus adhiberi solet ἄνευ πολλοῦ καλλωπίσματος. Conferat etiam Lector inter se, si tantum illi otii supersit, *Exercitationes* & alia Parentis scripta publici juris facta, ac pro suo candore judicet,

Quid solidum crepet, & picta tectoria linguæ,

& an illas Critico pumice lævigare voluerit. Quidquid hîc obtendat SPECIMINIS Auctor numquam probare poterit, eum eloquentiæ laudem in hoc Opere *affectâsse*. Numquam sanè lenocinia verborum, vel phrases sesamo & papavere sparsas, ut elegantissimus Arbiter loquitur, captavit, quibus Auditorum vel Lectorum etiam animos suaviter demulceret quam tamen mercem hodie magno apparatu obtrudunt nonnulli, & ipse Animadversionum Pater de verborum delectu, Ciceroniano scilicet, admodum solicitus. Hoc tamen est priscam Patrum nostrorum simplicitatem æmulari, & per illorum grassari vestigia, immò *Calvinum*, Virum præter incomparabiles alias dotes, ab omni fuco & cerussâ mirum quàm alienum, luxuriantis ingenii & styli commentationibus exprimere. His dotibus ad meram pompam & ostentationem comparatis fastidienti ad solidiores seculo commendant sese plurimi, qui majoribus inclarescere non possunt. Alia verò fuit semper Parenti meo de sacris disserendi ratio, ut bene etiam doctissimus BEAUMONTIUS judicavit, & ab omni illo fermento aliena indoles. Existimavit in primis nihil minus decere Theologum, quàm hinc inde quæsitis orationis pigmentis & inani verborum farragine ut indigesta mole, delectari. Mirum autem Animadversionum scriptorem eloquentiæ studium in Parente meo non obscurè traducere qui illam in purpuræ suæ limbo primam ostentat, quod neminem latet, cui vel ex fama vel ex visu etiam innotuit. Certè parum prudentis hominis videtur, id in alio quocunque

modo

modo ſuggillare, quo ſe ipſum efferre alias ſolet. Verùm cum Lyrico vate concludamus,

Αἱ δὲ φρενῶν ταραχαὶ
Παρέπλαξαν καὶ σοφόν.

CAPUT III.

De primâ obſervatione Grammaticâ Animadverſionum *ſcriptoris,* Hic eſt Rhodus noſter, *& illius iniquitate.*

PEriclem refert auctor graviſſimus in publicâ Athenienſium concione verba facturum, id unicè in votis habuiſſe, ne in tales umquam voces erumperet, ex quibus populus vel minimam juſtæ offenſionis anſam poſſet prætexere. Quod laudabile & imitandum omnibus exemplum, atque vel iis maximè quibus animarum ſalus credita eſt, tantùm abeſt ut exprimere voluerit Animadverſionum Parens, ut oppoſitam planè agendi rationem, tanquam genio & moribus ſuis magis conſonam, amplexus fuerit. Id enim ſedulò operam dedit in vaſto hoc Animadverſionum Opere, non ſolùm ut aculeata eſſent ſingula propemodùm verba, ſed mordaci etiam, ut ille loquitur, aceto & atrâ bile diluta. Quod eſt hominum duntaxat nigræ loliginis ſucco tinctorum, & graſſantium ferarum inſtar, haudquaquam verò illorum qui humanitatis, minùs qui pietatis praxin profitentur. Cujus rei documenta, quæ paſſim obvia ſunt, & ſingulis occurrunt paginis, ne longius arceſſam, illuſtre habemus inprimis, & quod erit inſtar omnium in primâ obſervatione Grammatica Animadverſionum Parentis. Poſtquàm enim in genere acerbè nonnulla præfatus fuiſſet, quæ in ſuperioribus ſunt à nobis excuſſa, ita rem ipſam aggreditur, pulcherrimum Critices ſuæ ſpecimen daturus. *Ac primùm quidem,* inquit, *effluxit ex ejus memoriâ, quod puer didicit olim quo genere ſint nomina urbium & inſularum.* Deus bonè! *πῶς τὰς φρένας ἐκπεπίεσαι, ὦ θαυμάσιε;* Patieris enim nos hîc te compellare, quamvis non ignoremus illud Tragici

Οἱ γὰρ πνέοντες μεγάλα τοὺς κρείσσους λόγους
Πικρῶς φέρουσι τῶν ἐλασσόνων ὕπο.

An illius, quam ſuſtinès tot jam annos, perſonæ, non ſanctiſſimi ordinis, non famæ denique tuæ conſideratio intercedere potuit, quominus ab immani iſta Parentem meum inſectandi, & contumelioſè lacerandi impetigine te cohiberes? Non *tacita hominum judicia,* ut alicubi exclamas, non propriæ conſcientiæ teſtimonium reformidâſti, modò, ut cum

Pindaro tuo iterum loquar, ἐν δίκᾳ τε καὶ παρὰ δίκαν, illatam tuo nomini & tuæ, ut etiam judicas, existimationi injuriam strenuè ulciscereris? An tantùm apud te potuit ἕλκος ἀπτοκάρδιον, quod infixum scilicet geris sub pectore, ob spes tuas tam infeliciter & inauspicatò in herbâ præcisas? An illustriori exemplo demonstrare poteras, quo actus spiritu calamum huic scriptioni admoveris, quam putidis id genus cavillis in ipso limine decorare voluisti? *Effluxit scilicet ex Parentis mei memoriâ quo sint genere nomina urbium & insularum.* Infelicis utique & obtusæ virum memoriæ, cui res pueris nota *qui nondum ære lavantur*, & qui alienæ adhuc ferulæ sunt obnoxii ex eâ effluxit si Animadversionum scriptori credimus. Stupendam verò memoriæ felicitatem Censori nostro gratularemur, cui rara adeò regula in primâ ætate hausta ad hoc usque tempus pertinaciter hæsisset; nisi constaret nobis unde tam acuta observatio ei suggesta fuisset, cujus aliàs fortè absque monitore haudquaquam meminisset. Mirum verò inauditam hîc memoriæ imbecillitatem Parenti meo liberaliter adeò affingere Animadversionum conditorem, cujus incredibilem facultatem in ipso non semel, quamvis ne id quidem sine morsu, in hoc opere extollit. Disertè enim scribit alicubi *memoriæ vitio illum peccare non potuisse, quam audiat in eo valere excellenter.* Et alibi inquit p. 295 Animadvers. special. quod observatione inprimis dignissimum est, *memoriæ imbecillitatem quis accuset in homine, in quo tantam ejus facultatis vim esse manifestum est, ut nonnunquam copia rerum judicii limen obruat.* Quod convitium tanquam luculentum animi saucii documentum securè prætermittimus.

Πόλλ' ἂν σὺ λέξας, οὐδὲν ἂν πλέον λάβοις.

Conciliet verò illa inter se lector cum superioribus Animadversionum scriptoris verbis, & videat in quæ absurda illum calumniandi libido præcipitem agat. Certè an memoriâ ipse Censor *valeat excellenter*, vehementer dubitare me fateor, quippe cui propria verba excidêre, quum ad Grammaticas istas Observationes se accingeret. An ob id judicio plus valeat affirmare non ausim, & ex Parentis mei *vindiciis* constare cuivis poterit? Mirabitur etiam Lector eum, qui *memoria* Parentem meum *vult valere excellenter*, immò qui *memoriæ imbecillitatem jure accusari in illo non* posse disertè profitetur, rem tamen ex eâ effluxisse velle non pueris tantùm, sed nemini primis linguæ Latinæ elementis semel imbuto utut infelicis memoriæ, incompertam. Mallet tamen Parens meus Grammaticæ regulas potius quàm veræ & puræ Theologiæ canones ex memoria sua effluxisse. Mirùm verò hominem ne primorum quidem artis istius rudimentorum amplius memorem ab Animadversionum scriptore perpe-

tuo *viri docti* elogio cohonestari, immò illi in Dissertationes Præfatione *perreconditam eruditionem* adscribi. Non sufficienter hactenus editis lucubrationibus ostendit Parens meus, sibi primas Grammaticæ regulas *è memoriâ non effluxisse*, nec nominibus urbium aut insularum alibi passim & in his etiam *Exercitationibus* debitum genus assignavit? Benè actum verò cum ipso, quod contra Animadversionum conditorem calamum strinxerit, quo ille regulam adeò necessariam & minus etiam obviam ipsi tempestivè adeò in memoriam revocaret.

Quî verò probare vult *effluxisse ex Parentis mei memoriâ, nomina urbium ac insularum esse fœminini generis.* digna enim res est, quam intelligas Lector, scilicet *quum ad vulgare illud Græcorum Proverbium non alludere*, sed id exprimere *vellet* ἰδοὺ Ῥόδος ἰδοὺ πήδημα, hîc Rhodus noster *dixit*, *quasi Rhodus diceretur genere Masculino. Rhodi nimirum terminationem illi Grammaticæ jam paulò obsoletiori imposuisse. Omnino verò certum esse vocem illam esse fœminini generis, nec aliter ab auctoribus usurpari, idque patere ex loco Pindari* quem adfert in hunc finem Animadversionum scriptor. Certè θάμβος μ' ἔχει εἰσορῶντα, immò potius

αἰδώς μ' ἔχει
Εἰς ὄμματ' ἐλθεῖν τοῖσιν ἐξειργασμένοις.

Præclara utique & digna Theologi gravitate observatio! Voluit nimirum eo pacto testatum facere Auctor *speciminis* non parùm aberrâsse Parentem meum, qui aliquid in ipsius stylo castigare ausus est, cui tamen primæ etiam Grammaticorum regulæ è memoriâ effluxêre. scripsit scilicet *Rhodus noster* in Præfatione *Exercitationibus* præmissâ Parens meus, & terminatio illi Grammaticæ jam paulò obsoletiori imposuit. At *certum est omnino illam esse fœminini generis*, inquit. Ne scilicet de eo dubitaremus in posterum, & ut rei etiam incredibili aliàs futuræ fidem faceret, exemplis studiosè conquisitis confirmari debuit. Næ labore admodum supervacaneo defunctus est, qui Lexica sua eo nomine consulere voluit! Eximium equidem & reconditæ eruditionis monumentum! Annon hîc acclamabimus Thaumaturgo nostro φθάς σοι λελάληκε quod in more positum erat apud Ægyptios, autore Suida, accinere omnibus iis, qui occulta & vulgo non obvia eruebant, aut incerta etiam quandoque illustrabant? Quibus laureis universa Grammaticorum natio ejus frontem decorabit, quam præclara hac observatione sibi in æternum obstrinxit? si quis id genus artibus egregiis demereatur in futurum posteritatem, illum Pædagogorum choro magnis acclamationibus admixtum in sublimi constituet gradu. Mira utique conversio, quâ factum ut ex tanto & περιβοήτῳ Theologo, immò novæ etiam Theologiæ

architecto, evaserit Grammaticæ tribus præstes. Quàm laxaret hic splenem Animadversionum scriptor in exagitandâ ridiculâ hac annotatione, si tale quid à Parente meo tot tragicis verbis fuisset designatum. Et illa tamen sub initium operis Lectoris oculis objici debuit, ut ex eâ de exquisitâ ejus Criticâ judicium ferret. sanè si ex eo specimine de reliquis observationibus judicium fieri voluit, næ putidæ illæ sunt omnes ac ineptæ. *Terminatio* scilicet adeò insolens, & parùm obvia Parenti meo *Grammaticæ jam paulò obsoletiori imposuit*. At quæso cur idem non fecit in plurimis aliis vocibus ejusdem cum *Rhodus* terminationis, ut *Synodus, Methodus*, & id genus aliis, quibus in Exercitationibus suis sæpe obviis fœmininum genus constanter apposuit. Cur in iis non æquè lapsus est, & cur *terminatio* hìc illi non æquè *imposuit?* Et cur illum Animadversionum Parens tanquam Grammaticæ paulò obsoletiorem traducit, quem tanquam Grammatici laudem magnâ prensatione ambientem non uno in loco acerbè perstringit? Egregium verò Grammaticum, qui illi arti non solùm paulò obsoletior est, sed, si credimus Censori, in prima ejus rudimenta turpiter adeò impingit. Felicem autem ipsum Animadversionum scriptorem, qui re ipsâ ostendere voluit, quidquid alibi in contrarium dicat, se Grammaticam adhuc, quam puer edoctus est, non exactè tantùm callere, sed se armatum ferulâ aliis etiam ad hanc artem viam præire posse. Quia verò non puduit Virum fastidiosi ad nugas istas stomachi bonam hujus paginæ partem in futili hac & ineptâ observatione, sed integram etiam in ipsâ Præfatione paginam impendere, operæ pretium est ut ejus iniquitatem agnoscas Lector, ni illa jam tibi ex operis ipsius lectione satis superque explorata est & comperta. Quum Parens meus exprimere vellet tritum illud Græcorum Proverbium, *ἰδοὺ Ῥόδος ἰδοὺ πήδημα* & scripsisset *hìc Rhodus hìc saltus noster* accidit Typothetæ incuriâ, ut ultima verba *hìc saltus*, quæ tamen sola vim proverbii denotant, omissa fuerint, & vox *noster* cum *Rhodo* conjuncta. Quia verò Parenti meo properè typographica folia legenti accidit, aliis quippe multis distracto occupationibus, ut observatum ab eo non fuerit, nec in erratorum syllabum relatum, id statim in compendium suum vertendum sibi censuit Animadversionem conditor, nec prætermittendam oblatam illam tantùm non *ἀπὸ μηχανῆς* occasionem Parentem meum tanquam primarum Grammaticæ regularum oblitum falsè traducendi. En Theologicam animi moderationem, ac hominis patientiam & lenitatem Christi æmulantis exemplum? An si tale quid omnino, quod falsissimum tamen est, à Parente meo, *quadam animi*, ut ipse alibi loquitur, *incogitantiâ* factum esset, debuit eo nomine ita protervè ipsi insultare,

tare, & ex memoriæ imbecillitate, ac merâ ignorantiâ id ab eo profectum pertinaciter adeò contendere? Næ de Lectorum suorum credulitate securus fuit admodum Animadversionum scriptor, quibus se hoc persuasurum credidit? Desiderârunt hîc certè in eo candorem & modestiam amicissima ipsi aliàs capita, quæ plurimum ejus existimationi iniqua id genus censura detrahi non parum doluêre. Quasi scilicet ii, quibus vel leve cum Typothetarum gente commercium intercedit, ignorent, quàm sæpe quorundam illorum negligentia & incuriâ non multa solùm verba, sed lineæ etiam integræ quandoque prætermittantur. Nihil verò Auctoribus familiarius est, quàm plurimos id genus nævos in scriptis suis non observare, dum illa relegunt, qui vel aliis nonnunquam cogitationibus distrahuntur, vel etiam qui id, quod animo concepêre, typis expressum censent. Quid iniquius verò quàm eo nomine in Auctores ipsos incurrere, immò tanta procacitate culpam in illos derivare? Et ut mireris Lector Critici nostri ingenium, & qua fronte hoc potuerit Parenti meo affingere, audi illum se ipsum strenuè jugulantem in prima Animadversionum Generalium parte. Quùm enim ἀσύνδετα nonnulla in ejus Dissertatione notâsset Parens meus, ita se purgat ab hac accusatione p.32. *Nam non nego sanè posse reperiri locum aliquem in Dissertatione meâ in quâ sit aliquid ἀσύνδετον. At nihil est tamen ejusmodi, quod rejicere non possim ad errores Typographorum & operarum, haud minus quàm accentus in dictionibus Græcis perperam collocatos, quos Vir doctus mihi exprobravit.* Fidem tuam Lector! Licebit animadversionum scriptori voces aliquot præteritas in operarum culpam rejicere, & id Parenti meo non licebit! Quo jure, aut quo privilegio id sibi confidenter dicat, quod aliis tamen non vult indultum? An sedet pro tribunali superciliosus Censor, & leges imponit, ipse interim iis solutus, & exlex, ut Venusinus vates loquitur; Non poterit Parens meus particulas *hîc Saltus* omissas ad typothetarum errores referre, Animadversionum tamen Parenti fas erit varia id genus σφάλματα illarum incuriæ in solidum asscribere? Habebit ἐκτὸς πημάτων πόδα hac in parte, & erit ab omni reprehensione securus, Parens meus autem censuræ obnoxius in gravem & tantum non capitalem culpam incurret. Quid iniquius aut injustius, quàm id in Adversario virulenter perstringere, quum nôsti idem tibi jure impingi posse?

Τεύχων ὡς ἑτέρῳ τις ἑῷ κακὸν ἥπατι τεύχει.

Sed pergit Animadversionum Auctor splendidè Parentis mei causam contra se ipsum agere. *Dici enim*, inquit, *certè non potest quantum incuria & imperitia & nonnunquam etiam temeritas istorum hominum nobis negotij in eo genere facessant, & quàm multa* σφάλματα *oculos nostros subterfugiant, cum alii*

aliis occupationibus distinemur. An melius Parentem meum aut luculentius ab omnibus suis cavillis absolvere poterat, si magno etiam ære conductus ab eo fuisset, ut ipsi patrocinaretur? Cur ille quum disertè adeò fateatur dici non posse, *quantùm incuria & imperitia, immò etiam temeritas illorum hominum negotii nobis facessat, & quàm multa σφάλματα oculos nostros subterfugiant,* cur ille, inquam grandem litem eo nomine Parenti meo intentavit? vel an solos Typothetas Salmurienses huic negligentiæ & αὐθαδείᾳ quandoque obnoxios existimavit? At loquitur in genere de Typographorum & operarum gente. Et quæ hîc subdit, præcipuè expendi merentur. *Vt enim ista me in aliorum operibus nunquam offenderunt, sic spero alios in lectione mearum lucubrationum ferè pariter animatos. Exigui enim semper animi esse existimavi in leviculis illis observationibus hærere.* His gemina sunt, quæ in illâ ad Lectorem προσφωνήσει Erratorum syllabo in calce Operis præfixa totidem verbis leguntur. *Tu reliqua benigne Lector ex æquo & bono facilè condonabis. Nihil enim est severitate in eo genere iniquius, nihil indignius viris gravibus, quàm ut alii aliorum labores in istis operarum peccatis carpant.* Hæccine scribere ausum Animadversionum scriptorem! vel qui hæc scripta leget, quî persuadere sibi poterit, eum non dubitâsse alibi seipsum atro carbone notare, nec mirum tamen

οὐ γὰρ ἴσον νοέει καὶ φθέγγεται.

Quid verò in illo mirabimur, primò ne defectum judicii, an memoriæ, quem utrumque Parenti meo objecit indignationis & doloris plenus, ob imminutam, ut non falsò opinatur, nominis sui latè ante hac radios suos diffundentis existimationem. Opus equidem mirum de Lectoris stupore confidentiâ. An nebulam se posse illius oculis offundere credidit, ut non videret illum manifestè adeo sibi ipsi dicam scribere? An verò Periclis exemplum hîc imitari voluit, qui, ut in ejus vitâ Auctor gravissimus docet, luctâ à Themistocle devictus, contrarium tamen præsenti Atheniensium populo inusitatâ eloquentiæ suæ fiduciâ persuadere modis omnibus voluit? Ne ægrè itaque ferat Animadversionum conditor, si postquàm talia repetitis vicibus scripto publico mandare ausus est, candorem in eo & æquitatem desideremus. Videat tamen ipse & judicet, an *Viri gravis* personam propriâ confessione non decoxerit, qui tantâ non dicam *severitate*, sed iniquitate potius, immò tanto fastu Typographicum mendum Parenti meo unicè imputatum voluit. Pronunciet etiam, an illa verba sibi soli non debeat vindicare, & meliori quidem jure quàm dum ea Parenti meo imputare voluit, quæ in aureâ ejus Præfatione leguntur, *non perspicit vir doctus dum accurati Grammatici gloriam affectat, se & gravis Theologi & hominis prudentis existimationem neglexisse.* Quis

enim

enim hac in parte ſeverum ſe ex iis, ne quid pejus dicam, præbuerit demonſtrare velle, eſſet revera, *λύχνον ἐν μεσημβρίᾳ ἀνάπτειν*. Atque vel ex iſtis patet, concidere illa omnia, quæ magno apparatu ſub Præfationis finem adjecit Animadverſionum conditor, quo Parentem meũm ulterius traduceret. Quum enim aliquanto poſt evulgatum *Exercitationum* opus Parens meus fortè in præliminarium lectione verſaretur, animadvertit ſtatim voces *hic ſaltus* & operarum injuriâ prætermiſſas, & ſuo, ut ita dicam, *παροράματι* in Erratorum ſyllabum relatas non eſſe. Quamvis verò numquam exiſtimaret fore, ut eò uſque hominum protervia erumperet, ut *σφάλμα* in re adeò tritâ ſibi tantâ iniquitate imputaretur, & ipſe Typothetæ negligentiam prolixè adeò lueret, atque eò magis ſecurum ſe ab eâ parte crederet, quod in vocibus illis *hîc Rhodus noſter* & particula *hîc* diſertè virgulâ ſupernè notata eſſet, ut à pronomine diſtingueretur, & quod in verbis illis nullus planè ſubeſſet ſenſus, illa verò eſſent omiſſa, quæ ſola ejus intentum deſignare poterant, & Proverbii vim exprimere, nihilominus tamen ut calumniandi pruritum maturè retunderet, mendum illud in plurimis Exemplaribus, quæ adhuc erant penes Typographum, ad calamum emendari curavit. Elapſo verò multo tempore, quum ejus exſpectationem Animadverſionum Auctor ſuâ Reſponſione in longius protraheret, miratus non parùm fuit, quod ipſi tunc primùm conſtitit ex litteris candidiſſimi & integerrimi Viri, & cum quo ipſi arta à plurimis annis amicitia intercedit, graviſſimum illud mendum non operis ſed ſibi in ſolidum impingi. Quum verò vel ex eo ſolo ſpecimine abundè colligeret, quid ſibi in cæteris ab hominis iſtius candore polliceri deberet, continuò ad amiciſſimum illum virum fide ac eruditione eximium, ob labores verò pro Eccleſiâ Dei exhauſtos bonis omnibus merito ſuo chariſſimum, reſcripſit, & rem fideliter illi expoſuit, voces nimirum *hic ſaltus* inter *Rhodus* & *noſter* interjectas operarum incuriâ prætermiſſas, mirari verò ſe quâ fronte aut conſcientiâ id ſibi affingeretur, quaſi prima Grammaticæ elementa oblivioni mandâſſet. Quod ubi Animadverſionum conditori quorundam delationibus innotuit, non parùm ægre tulit, ſpes ſuos de Parente meo eo nomine acriter defricando interverſas, & præclaram illam obſervationem, in quâ ſeriò ipſi triumphare conſtitutum erat, & cujus gratiâ criſtas erexerat, irritam cadere. Hinc omnes ingenii ſui vires explicare aggreditur in ipſâ Præfatione, ut quo jure, quâve injuria *σόλοικον* illum à Parente meo profectum pertinaciſſimè, ne dicam malitiosè aſſerat. Nolebat ſcilicet hunc bolum ſibi è faucibus eripi, unde mirum quàm in eo æſtuet, & quibus ratiocinationibus evincere ſe poſſe ſperavit, typothetarum vitio mendum illud admitti

non potuisse, de Lectorum cæteroquin judicio *οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ*. Ac primò quidem observandum, dicere ibi Animadversionum scriptorem *incogitantiâ quadam animi* ita fortè à Parente meo scriptum. Si verò id verum censuit, an ergo debuit eâ de causâ virulenter adeò ipsum perstringere, & tanquam Grammaticarum regularum oblitum adunco naso suspendere? Et si id Parenti meo accidisset, dicteriolum illud tantùm Censori meliori jure potuisset regerere, quod in secundâ Animadversionum specialium parte legitur, *Vir doctus de istâ ἀκυρολογίᾳ triumphet. Magnificum illud erit procul dubio, & dignum quod hominum in se oculos convertat!* secundò inquit, *nullam esse similitudinem inter voces* Rhodus *&* saltus *quæ occasionem errori Typothetæ præbere potuerit.* Quasi scilicet illorum hominum incuria non longius evaderet, & integræ sæpe lineæ non omitterentur, duæ verò voculæ facilè præteriri non potuerint. An ignorat id Animadversionum scriptor, vel non meminit amplius illorum verborum, quæ in primâ Animadversionum Generalium parte scripserat in superioribus à nobis adducta? *dici enim certè non potest quantùm incuria, & imperitia, & nonnunquam etiam temeritas istorum hominum nobis negotii in eo genere facessant.* Ita ipse Parenti meo fert suppetias, & pulchrè se ipsum refutat, unde alio illorum verborum examine opus in præsens non habemus. Pergit verò in acerba illâ Præfatione, & rogat, *quî mendum illud à Typographo admissum non Correctoris solùm, sed Parentis mei oculos præterfugere potuerit, qui præliminaria illa quantâ potuit accuratione scripsit, & ab omnibus mendis diligenter emaculavit.* En inauditam hominis pertinaciam! Quasi verò, ut superius etiam diximus, accuratissimis quoque scriptoribus sæpe non usuveniat, rebus præsertim aliis intentis ac distractis, ut multa id genus *σφάλματα* aciem oculorum subterfugiant, ac vel inprimis dum ea typis exscripta existimant, quemadmodum illa animo concepêre. An ipse etiam Animadversionum Auctor Parentem meum, ut vidimus antea, non absolvit hac in parte & disertè causam illius agit, dum inquit *dici non posse quàm multa σφάλματα oculos nostros subterfugiant, præsertim cum aliis occupationibus distinemur.* Sic festivè in se ipsum incurrit. Quod verò audacter adeò contendit, Parentem meum *præliminaria illa quantâ potuit accuratione scripsisse,* eo ipso suo se jugulat gladio. Si enim verum illud sit, quod verissimum credit Animadversionum scriptor, quî ille in re adeò obviâ & ipsis infantibus notâ turpiter potuit labi. Quod si nimiæ in scribendo celeritatis hîc illum accusaret, aliquâ saltem coloris specie mendum illud ipsi objicere poterat, quasi *incogitanti* & nimium festinanti excidisset. Sed quum prætendat Parentem meum omnes ingenii nervos intendisse, & ab omnibus aliis cogitationibus liberum quantâ potuit *ἀκριβείᾳ* in Præfationibus illis

illis scribendis versatum esse, quî potuit credere Animadversionum Pater illum aliis rebus intentum hæc ita scripto consignâsse? An illud præclarum est magnæ *accurationis* indicium? At *Grammaticæ regulæ ex memoria ejus effluxêre, & id rotundo ore fateri debuit* Parens meus, *ni mallet gravis Theologi & hominis prudentis existimationem negligere*. Hæc verò in superioribus abundè sunt excussa, & nemini non constat, quis amborum majorem gravitatis Theologicæ rationem habuerit, & quis eam in scribendo neglexerit. Certè nec dicteriis vel cavillis, minus contumeliis aut conviciis gravitas Theologica commendatur. Et quamvis Parentem meum non solùm in ordinem redigere conetur Animadversionum Auctor, sed ipsum etiam ut novitium aliquem, & tyronem in re Theologicâ explodat, nemini tamen ne suis quidem φοιτηταῖς & intimæ admissionis discipulis persuadebit opinor, Grammaticæ regulas ex ejus memoriâ effluxisse. Ne quidem ipsum Censorem id credere existimo, quod aliis tamen & repetitis vicibus, & magno conatu, ut candorem ejus agnoscas Lector, nequicquam inculcare nititur. Addit tandem, ut nihil contumeliæ reliqui faceret, *optare se ut viri docti autographum sibi fideliter à Typographo repræsentaretur*. Festivum utique æquè ac iniquum votum! Festivum quidem, quasi Parens meus, cui schedas suas, postquàm typis fuerunt expressæ, Typographus, ut mos est, commisit, tanquam Diti aurum studiosè in arcâ nulli unquam usui futuras & dispersas planè asservaret. Si Animadversionum conditori tanti sua constent, ut postquàm scriptum aliquod prælo commisit, & publicè prodiit, elapsis aliquod annis illius autographum possit exhibere, hac in parte Parenti meo *accurationis* laudem præripit, qui aliis abundè onustus inutilem ejusmodi sarcinam non solet anxiè custodire. Si tamen iniquam illam hujus Critici reprehensionem animo prævidisset, fortè præter morem Præfationis suæ autographum penes se retinuisset, quo fideli ejus repræsentatione ruborem acri huic Censori extorqueret. Iniquum verò etiam illud votum diximus, qui Parentis mei verbis parùm credens, illius fidem in dubium probrosè adeò revocat. Næ ille cæteros ex ingenio suo metitur, qui tot lubricæ fidei vestigia in hac ipsâ virulentâ Præfatione passim reliquit! Quod præter Parentis mei Vindicias edita magnorum virorum *Molinæi*, *Riveti* utriusque, *Vincentii*, ac *Iuræi* scripta luculentis & ἀναντιῤῥήτοις exemplis demonstrant. Parens meus, Dei beneficio, vixit hactenus integerrimâ fide, & nemo illam in eo desideravit, qui non improbus esset aut malignus. Hanc laudem incorruptam illibatamque ad extremum usque constanter tuebitur, nec de eâ quidquam vel malevolentia vel iniquitas hominum detrahere poterunt. Nôrunt omnes, queis propius innotuit,

 quàm

quàm apertum & dolis omnibus impervium pectus gerat, quâ dote se commendavit iis omnibus, qui suum ei pretium ponunt, illa ingenia semper exosus, queis per artes quasvis & fraudes suæ ambitioni velificari leve est ac joculare. Sed pudet me non mediocriter ridiculæ adeò & putidæ observationi diutius immorari, & in eâ exagitandâ tempus & otium terere. Eò tamen vel invitum adegit Animadversionum conditoris importunitas, & obtrectandi libido. Deprecarer hîc multis Lectoris veniam, nî gravis adeò Theologi premens vestigia, erubescerem culpam profiteri.

CAPUT IV.

De scholasticorum verbis à Parente meo usurpatis.

NOn insolens hujus ævi morbus est audacter ea contemnere, quæ ignores.

Ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει.

Vnde cum aliquo periculo conjunctum est, in iis ingenium subigere, quæ captum & admirationem vulgi excedunt. Hujus rei exemplum, nec enim aliunde vacat nunc arcessere, luculentum suppeditat nobis Animadversionum scriptor. Qui quum in scholasticorum scriptis hospitem se profiteatur, cæteros etiam mortales hanc eruditionis partem ut inutilem planè & perniciosam nollet attingere. Hinc nunquam sibi melius placet quàm ubi in illorum hominum gregem acerbè invehitur. Conjuratus eorum hostis ἄσπονδον cum iis bellum gerit. Bonum verò factum, si ea tantùm in scholasticis damnaret quæ damnanda sunt, qualium sanè prolixam segetem esse non diffitemur. At quod eos omnino tanquam præsentissimam studiorum perniciem, & puritatis Ciceronianæ corruptores proscribit, in eo extra justæ reprehensionis limites abripi videtur. Sic in virulentâ illâ Præfatione suâ *sordium* illarum meminit, *quibus scholastici Latini sermonis elegantiam contaminârunt*, additque, *se velle ex animo Theologiam nostram ab illâ cum eloquii barbarie, tum importunitate cogitationum esse purgatam ac liberatam, quibus eam scholastici dehonestârunt.* Hinc Parenti etiam meo dicam capitalem scribit, quod phrasibus nonnunquam & vocibus ex mediâ Philosophorum schola petitis in *Exercitationibus* suis usus sit. Concoquere id non potuit supra modum fastidiosus ad talia Auctor *speciminis*, unde hîc etiam dolorem suum multis exonerat. *Ad illam sermonis*, inquit, *striblìginem proximè accedunt barbarismi frequentes, partim ex inquinatissimo scholasticorum idiomate desumpti,*

partim

partim &c. ac paulò poſt: *A ſcholaſticis mutuatus eſt verbum* cauſari *pro* generare *vel* creare, *vel* eſſe cauſam, *quo ſenſu nunquam ſumitur ab iis qui Latinè loquuntur, & fortaſſe* approximationem objecti & obnoxietatem ad aliquid, *quæ vocabula, ut puto, lingua Latina non agnoſcit. Nam ad* illuſorium *quod ſpectat, vix ſcio unde illud ipſum hauſerit, niſi ex iiſdem fontibus qui penè ſemper fluunt admodum lutulenti.* ſpero Animadverſionum ſcriptorem ſcholaſticis aliquantò æquiorem fore in poſterum poſtquàm bilem ſuam in ipſos tantâ vehementiâ evomuit. Non ignorabat ſanè Parens meus ſcholaſticos malos caſtigatæ Latinitatis Magiſtros eſſe, & ſi elegantias ambitioſè captâſſet, quod ipſi non ſemel aſſcribit Animadverſionum Parens, haudquaquàm commiſiſſet, ut quicquam ex iſtâ ſcholarum barbarie *Exercitationibus* ſuis miſceret. Noverat etiam antequàm ſe ad illas ſcribendas accingeret, ita hodie cum pleriſque ingeniis comparatum eſſe, ut ad omnium palatum ſcribere velle, ſit reverà ὕδατι νίζειν θολερῷ ἰλυώδει πλίνθον. Haudquaquam itaque crucem ſibi fixit, ut ſtylum ſuum ad genium Ciceronianum in diſputatione ſcholaſticâ componeret, ſed ut rem exequeretur, quam exequendam ſuſceperat, conſuetis ſcholarum, ut vulgò loquuntur, *terminis*, ſatis ipſi fuit ita ſcribere, ut intelligi ab omnibus poſſet, elegantiarum æquè ac laureolæ ex iis contemtor. De Oratorum itaque legibus unicè ſecurus recepto ſcholarum more cum Animadverſionum ſcriptore, quem in hac palæſtrâ exercitatum magis ſperaverat, congredi voluit, & illam diſputandi methodum adoptare, quæ ipſi convenientiſſima ſemper viſa eſt & veritati in apertâ luce conſtituendæ, & detegendis refellendiſque omnibus Adverſarii ſophiſmatibus. Nec enim ad Diſſertationes rhetoricas, ut mos eſt Animadverſionum conditori,& ſolenne illis qui ex ejus diſciplinâ prodierunt, ſcribendas animum appulerat Parens meus, ſed ad diſputationem ex arte cum ipſo inſtituendam. Hinc illi, quos ita appellat, *barbariſmi frequentes ex inquinatiſſimo ſcholaſticorum idiomate deſumpti* ultrò ab ipſo adhibiti, quibus magno cum fructu, & felici ſucceſſu, maximorum Theologorum & Academiarum integrarum judicio, omnia Animadverſionum ſcriptoris tela retudit, & argutationes omnes ſolidè confutavit. Confitentem ergò hîc habet reum, & *barbariſmos* ſuos agnoſcentem. Quod ſi illos in Hiſtoriæ aut Panegyrici alicujus ſcriptione uſurpâſſet Parens meus, aliquo ſaltem colore id in ipſo ſugillare potuiſſet Animadverſionum ſcriptor, illos verò in Polemicâ diſputatione ab eo ex arte adhibitos nemo jure culpare poteſt, qui non vel iniquitatem, vel ignorantiam ſuam hac in parte profiteatur. Non mirum verò illos Cenſori diſplicuiſſe, magis quia nodos necterent, quibus ſolvendis imparem ſe agnoſcebat, quàm quod

ſoni duritie, ac, ut ipſe loquitur, peregrinitate delicatas ejus aures Ciceronianis tantùm pigmentis aſſuetas offenderent. Fatemur tamen eò magis ſecurum ſe hac in parte exiſtimâſſe Parentem meum, quod ſcholaſticis id genus vocibus in ipſa de Gratiâ univerſali Diſputatione, quam oppugnare infelici eventu voluit Diſſertationis Auctor, uſus non ſemel fuerat, neque tamen illos nigro thetâ notâſſet adverſarius. Immò id ulterius audendi fiduciam ſuo exemplo injecerat, qui in ſuâ Diſſertatione, ut de aliis ejus ſcriptis nihil dicam, voces etiam aliquas ex mediâ ſcholarum barbarie Latinitate donatas nonnunquàm uſurpâſſet. Et quod miraberis inprimis Lector, Animadverſionum Auctorem non puduit in hoc ipſo opere, in quo tantum & plus quàm Vatinianum erga ſcholaſticos odium profitetur, verba ex lutulentis illorum fontibus ab aliis hauſta non ſemel adhibere. Noluit nos id ipſum latere, quando de ſtylo ſuo ita ipſe gloriabundus in Præfatione loquitur: *Puto tamen eum eſſe purum atque Latinum, niſi ſi fortè ei aliquid adhæſit ex illis ſordibus quibus ſcholæ elegantiam Latini ſermonis commaculârunt.* Tales ſunt voces *identitas*, *ſimultaneitas*, *Mediatorius*, *futuritio*, *ſanctificator eventualiter* & plurimæ id genus aliæ, quas etiam lingua Latina, ut puto, non agnoſcit, quibus dolendum virum terſum adeò in ſcribendo, & Longolio magis Ciceronianum ſtyli ſui puritatem inquinâſſe. Egregium verò Cenſorem qui in aliis adeò acerbè perſtringit, quod ipſe tamen admittit. Vel ergò iis vocibus, quas horret tantopere, ſe abſtinere in totum debuit, vel à Parente meo eo nomine traducendo ſuperſedere. Verùm quærenda undique fuit materia inſectationis, & ubi ſpecioſum defiit argumentum, optima quæque magnâ ſui æquè ac Lectoris confidentiâ ſolicitanda fuêre. Non refugit ergo voces illas Parens meus, quas notat Animadverſionum conditor, non quaſi ex Ciceronis aut veterum id genus ſcriptorum libris eſſent depromptæ, ſed quod ſcholarùm more cum ipſo diſputaret, non verò rhetoricaretur. Ita *cauſari* dixit cum ſcholaſticis, & ſi quæ ſunt alia id genus ſine ullo Criticæ cenſuræ metu. Nec poteſt Animadverſionum ſcriptor eam hîc in Parentem meum exercere, quin ipſe in eandem pariter incurrat.

CAPUT V.

De vocibus illuſorius *&* concernit.

QVum imperante Tiberio quidam ob verbum peregrinum & Romanis illius temporis auribus inſolens à nonnemine caſtigaretur, ille verò Tiberii auctoritatem opponeret, ſcitè alter reſpondit, Cæſarem Gallos Romanâ civitate donare poſſe, Gallorum

lorum verba non posse, scilicet novis & peregrinis vocibus temerè uti non debet accuratus scriptor, ne in κακοζηλίαν incidat, quo morbo ii quoque dicuntur laborare, qui flagrantissimi novitatis proci novæ subinde vocabula audacter fingunt. Hoc vitium Parenti meo impactum voluit Animadversionum scriptor, quum tanquam *barbarismos, à se*, ut loquitur, *genitos*, & crebrò usurpantem castigare non dubitavit. Quarum integrum loquutionum Syllabum quum ab ipso præstolaremur, unam producit vocem *illusorius*, quo atroci illi accusationi fidem faceret. Quin ignorare se adhuc profitetur, an vocabulum illud ex lutulentis scholasticorum fontibus hauserit necne Parens meus. Quod si verum est, præclara hæc observatio concidit, & in fumos it ac favillas. Quæ enim in sequentibus carpit vocabula, agnoscit ipse & fatetur illa primùm à Parente meo procusa non esse, sed frequenter hodiè in eruditorum scriptis occurrere. Dici autem non potest, quantum bilis ad nasum Censori nostro conciverit illa vox *illusorius*, quam in Parentem meum eo nomine non semel effundit. Nunquam alacrior fermè est, quàm ubi illam & nullâ auctoritate suffultam, & crebrâ etiam repetitione fastidium parientem multis admodum perstringit. Hinc quamvis occasionem ambabus arripit manibus illam expungendi, & ut Romuli Nepotibus ignotam ὀβελίζειν. Vnde in primâ Animadversionum Generalium parte, ita jam in eam invehitur, *Quid*, inquit, *quod puto in illis ipsis Exercitationibus quas vir doctus quantùm potuit ad pompam & ostentationem ornavit, sexcentis in locis occurrit adjectivum* illusorius; *quod nullum tale verbum est apud idoneos scriptores*. Sic alibi passim in hoc opere peculiari illam inurit stigmate, & hoc ipso loco multis lineis illam exagitat. *Nam ad* illusorium, inquit, *quod attinet, vix scio unde illud hauserit, nisi ex iisdem fontibus, qui pene semper fluunt admodum lutulenti. Attamen si frequens usus vocabulis auctoritatem conciliat (scilicet penes eum loquendi jus & normam esse cecinit Horatius) utique nunc istud censeri debet Romanâ civitate donatum. Ita enim passim in hisce Exercitationibus occurrit, ut nihil sit in eis frequentius repetitum. Neque de nihilo est quod tantopere placuit Censori hodiernæ Latinitatis.* Eat nunc, & Parentem meum tanquam sedulum Grammaticationum sectatorem traducat Animadversionum conditor, quem non pudet observationem nihili tanto molimine & tot locis inculcare, quasi illâ Gratiæ universalis negotium confectum foret! Neque verò de nihilo planè est, ut non malè opinatur, quod vox ista Parenti meo placuerit. Non parùm enim idonea illi visa est, immò ἐνεργητικὴ inprimis Adversarii sui dogmatum absurditati significandæ. Nec à vero abluserim, si dixerim etiam *de nihilo non* esse quod adeò *Censori hodiernæ Latinitatis displicuerit*, ut illam totiens voluerit

velli-

vellicare. Quàm vereor ne in posterum adhuc à Parente meo adhibita fastidium illi ac molestiam creare ulterius pergat. Adde eam non primùm à Parente meo confictam, & ut scholasticos omittam, quibus adeò infensus est Animadversionum Auctor, à gravissimis scriptoribus non semel usurpatam. Et quamvis etiam ab eo primùm introducta fuisset, quum constet Analogiæ ratio, & ad aliarum vocum normam formata sit, annon præsenti nota signata esset. *Vt* enim à verbo *ludere* fit *lusorius*, quod apud probatissimos scriptores frequens est, sic an ab *illudere illusorius* deduci non potuit? Annon licitum semper fuit, & omnium seculorum experientia comprobatum, voces id genus procudere, quæ cum Analogiâ & exemplis non pugnant, ut præter Venusinum illi qui familiam in his litteris ducunt disertè affirmant? Inveniet Animadversor ab omni seculo, ut poëtas omittam, concessum fuisse perpetuò eruditis *ὀνοματοποιεῖν*, & nova nonnunquàm verba fingere. Ita ne in exemplis longè petitis multùm laboremus, annon frequens hodiè apud castigatissimos alios Scriptores occurrit *derisionis* vocabulum quale verbum tamen vix apud veteres invenias. Attamen quum *irrisio* Tullii auctoritatem merito suo Animadversori nostro sacram præ se ferat, an alteram etiam vellet expungere severus hîc Censor. At intercedet illi hac in parte vir in his litteris aliquantò magis subactus, immò qui totam propemodum ætatem in hoc studio consumsit *Gaspar Scioppius* magni nominis & famæ Criticus, qui in exiguo *Animadversionum* bello non ita pridem edito inquit; Derisio *pro* illusione *nullo auctore dicitur, ait Vossius. Cicero tamen* irrisionem *dixit. Cum ergò* deridere *non minus quàm* irridere, *& æque* irrisor *atque* derisor *Latinè dicantur, nimiæ superstitionis videtur* derisionem *parùm Latinè dictam arbitrari.* Hoc sibi responsum habeat Aristarchus, qui illam vocem *illusorius* nullo suo merito tam acriter flagellat. Quidni eadem ratione hîc dicam, quod quemadmodum *ludere*, ita etiam *illudere* dicatur, & sicut à *ludere* fit *lusorius*, sic ab *illudere* etiam deduci possit *illusorius*. Ita Patrum memoriâ doctissimus scriptor, & qui ab eruditis *acerrimi judicii & cultissimæ dictionis* nomine cohonestatur, *Matthias Corradus* postquàm lib. 2. de copiâ Latini sermonis p. 54, 55, & 57. prolixâ veterum auctorum citatione, & allatis exemplis variis docuisset ab omni ævo licitum fuisse voces ejusmodi cum analogiâ & exemplis consonas formare, subdit: *Quæ (malum) superstitio ignavos invasit, qui metuant, ut* amatricem cum *Plauto, sic* Expiatricem, Esuritricem *& hujusmodi innumerabilia, dicere? quando lex nulla est quæ id vetet, & nos auctoritate, præceptis, exemploque suo auctores omnes ad serviendum necessitati, & commodis adhortantur.* Et paulò pòst: *Hoc eò pertinet ut stultos doceam, in voluntate hominum, aut potius necessitate esse*

esse positum, etiam si sit opus quotidie novis de verbis constituere. Non verba omnia suos habent auctores? Non docti ad omnes unum novârunt infinita. Non vulgus, rustici multitudoque infima principium dedit quamplurimis? & postquàm exempla nonnulla attulisset, quæ prolixum nimis foret hîc recensere, addit, *quod si à multis nomen ductum non est, sciamus tamen si commodum sit, fieri licere: immò etiam insanire eos qui repugnant.* Denique postquàm salsè illos irrisisset, qui cum Censore nostro faciunt, concludit, *ea ne tu non probes, nec Latina esse disputes, quia in Grammaticorum non sint Commentariis, sive Lexicis, aut vocabulorum Indicibus.* En Animadversor, annon in his nomen profiteris tuum, qui continuò eo quod vocem illam *illusorius* in triobolariis tuis Dictionariis non deprehendisti, statim eam atroci stylo confodiendam censuisti? At debuisti prius illius vocis vim expendere, & an analogiâ & exemplis propemodùm infinitis satis se à severâ tuâ reprehensione vindicare non posset, dispicere, quo infelicem Criticam tuam ab eruditorum vel risu vel contemtu saltem immunem præstares. Succedat his auctoribus majoris adhuc in hac litteraturâ & judicii & auctoritatis *Gerhardus Vossius*, qui in elaboratissimo de *Vitiis sermonis* Opere, argumentum illud ab exemplis & analogiâ desumtum frequenter inculcat. Sic quò de reliquis fidem faciamus, quum *fideliter* & *hospitaliter* apud Ciceronem occurrant, voces *infideliter* & *inhospitaliter* non veretur admittere, Animadversore aliquanto minus scrupulosus Vir in omni litterarum genere summus. Sic de voce *inverecundiâ* inquit, *quamvis auctorem non habeat, eadem tamen Analogiâ dicitur, quâ à* verecundus verecundia. Quin *Schoppius* eo nomine *Vossium* tanquam parum legis sibi præscriptæ memorem traducit quod *puritatem* in dubium revocet, quum *impuritas* tamen apud Ciceronem legatur, & plurima hanc in rem adducit, quæ proclive foret nobis hîc deducere, ni Animadversoris pudori vellemus consultum. Audiat hîc unum adhuc illustrem *Salmasium*, qui multis etiam contra auctorem nostrum militat in Commentario de linguâ Hellenistica, & inter cætera inquit; *Nova vocabula quæ eloquutionem non vitiare diximus, nec in aliam dialectum convertere, ea sunt quæ ab idoneo & magnæ auctoritatis scriptore reperta, usu postea convalescunt, aut ab ipso qui opus aliquod composuit ficta, & in illo opere primùm posita sunt, quamvis in usum populi non transeânt. Hoc semper licuisse optimus auctor Horatius scribit, nempe voces procudere novas, dummodo præsenti nota signatæ sint, id est formatæ ad exemplum & normam verborum quæ in usu habentur.* Quod ipsum etiam in sequentibus pluribus confirmat, & exemplis variis it illustratum, quæ in eruditissimo illo scripto videre poterit Animadversionum Parens. Quod si tantorum virorum auctoritati refragari etiamnum velit, nec temerè

lib. 5. ep. 16.

merè & paullò præcipitantius prolata revocare, commiseratione potius dignus erit, quàm ullo accurato examine. Quia tamen nihil ad ejus gustum facit, nisi quod à canâ antiquitate venerationem meretur, quò omnem illi in posterum querelæ ansam præcidamus, audiat ipsissima primi inter veteres Criticos nominis Fabii verba; *Non*, inquit, *accedo Celso, qui ab Oratore verba fingi vetat. Nam cum alia eorum (ut dicit Cicero) sint Nativa id est quæ significata sunt primo sensu; alia Reperta quæ ex his facta sunt, etsi jam nobis ponere alia, quàm quæ illi rudes homines primi fecerunt, fas non sit, at derivare, flectere, conjungere, quod natis postea concessum est, quando desiit licere?* Sive jam ergo Veteres, sive Recentiores consulat Animadversionum conditor, videbit nihil præclarâ suâ observatione falsius, nec caussam ullam fuisse, cur ob vocem illam *illusorius* tantos fluctus excitaret. Sed quid longius exempla congerimus, an quæso luculentiora illis ullibi se offerent nobis, quæ in hoc ipso opere plenâ manu concedit Animadversionum scriptor. Postquam enim sponte se excusaturus accessit in verbosâ illâ Præfatione, à nemine tamen adhuc eo nomine postulatus, quod vocem *efformare* in Animadversionibus alicubi adhibuisset, atque se illam non ex Tullio suo quidem, aut Terentio, sed Theologorum lectione hausisse professus esset, addit; *ab eo enim* (nempe *efformare*) *certè non refugi, partim quia usitatum est à Martyre, & aliis non ineptis Scriptoribus, partim quia à quocunque procusum fuerit, & ex analogiâ formatum, idem enim quod effingere, & idcirco non indignum quod Latinâ civitate donetur.* En Censoris nostri supercilium? An privilegium illud ipsi soli indultum, & quo jure, quâ tandem auctoritate id sibi vindicat, quod in aliis protervè adeò perstringit. An *illusorium* Analogiæ magis repugnat, quàm suum illud *efformare*, aut minus dignum, quod Romanâ civitate donaretur, videri possit, nisi eo jam dudum gauderet privilegio. Quis hîc mecum in tanto Critico insignem vel judicii, vel memoriæ imbecillitatem non agnoscet, & eum adeò splendidè in leges à se præscriptas impingere, non mirabitur! Sic vocem *impetratorius* non semel in hoc *Specimine* usurpavit Animadversion. [illegible]n Parens, qualis nusquam tamen apud Veteres aut *idoneos linguæ Latinæ auctores* occurrit. Cur verò licitum illi fuerit à verbo *impetrare* confidenter admodum formare vocem *impetratorius*, & Parenti meo non liceret ab *illudere* derivare *illusorius*? Vllumne quæso discrimen interest, & an hoc verbum ab eo tot locis & eâ styli acrimonia exagitandum fuit, qui tantum sibi indulserat? Quod illustrius inauditæ cujusdem securitatis argumentum! Scilicet non satis est Animadversionum Parenti regnum in Theologia affectare, & horna ac cruda sua placita pro vero & solo Euangelio prurientibus ad novitates ingeniis obtrudere,

Lib. 8. cap. 3. Instit. Orat.

trudere, ni etiam, si Deo placet, se tanquam Criticorum Principem ingenti τύφῳ inferat, penes quem unum sit arbitrium vocibus Romanæ jus civitatis transscribendi. Sed quàm vereor, ne ut alterum infelici hactenus successu, ac infaustis planè avibus aggressus est, ita hac etiam in parte, spe suâ excidat, & præclaras destinationes suas videat interversas.

Pergit verò Auctor *Speciminis* & alteram illam vocem *concernit*, non obiter, sed multis etiam περιγράφει, ita enim verbum hoc tanquam Criticorum proprium obelo aliquid configentium ad Athenæum exponit magnus Casaubonus. Ac primò quidem observat Censor, *undecunque vocem illam* concernit *pro* spectat *habuerit Parens meus, scire se illam ei non esse peculiarem. Eam enim si bene meminit à viro illo præstanti, cui lucubrationes suas cum Parente meo inscripserat, aliisque ante ipsum usurpatam, vitare tamen illam debuisse Parentem meum singularem Elegantiarum amatorem, ut pote non Latinam. Quod enim semel in Cicerone occurrat in Petitione Consulatus, in melioribus codicibus esse confido, & eam alibi nusquam legi.* Hæc sunt Heroica Animadversionum Parentis ἀνδραγαθήματα, in quibus magnificè triumphat. Illæ reconditæ scilicet gravis adeò Theologi, & à Pædagogicis quisqui iis abhorentis observationes, quibus, ut prosternendo Adverversario admodum opportunis, exornandum fuit τηλαυγὲς περιπύλαιον. Observes verò, mi Lector, primò disertè fateri Animadversionum Scriptorem, vocem illam multis ex Recentioribus tritam, & inter alios quidem Celeberrimo *Riveto* (quem non obscurè etiam suggillare hic obiter voluit, dissimulato scilicet nomine, quod protervè aliàs lacerandum sed suo damno suscepit) illam proinde Parenti meo *peculiarem non esse*, nec proinde ab *eo genitam*. Atque ita illum maximorum hominum auctoritate sese tueri hîc posse, qui ipsi hac in parte præluxêre, nec ideò turpe illum ducere aut inglorium calcantem eorum vestigia cæspitare. Mirum quoque ipsum à Censore eo nomine castigari, qui, plurimas voces veteribus ignotas, & nuperis primùm scriptoribus traditas in hoc ipso *specimine* non refugit, immò illorum auctoritatem obtendit. Sic enim in Præfatione loquitur; *Præterea forsan inter legendum occurret verbum aliquod veteribus auctoribus incognitum, at usu tritum à nuperis scriptoribus, & ex lectione nostrorum Theologorum haustum, ut est* efformare, *& si quod est aliud simile. Ab eo enim certè non refugi, partim quia usitatum est à Martyre, &c.* Quæ in superioribus jam exscripsimus. An hæc non apertè pro Parente meo faciunt, quum agnoscat ipse Animadversionum scriptor, & res doceat, nihil hac voce *concernit* frequentius hodie apud gravissimos etiam Scriptores occurrere, ut doctissimus Martinius in Etymologico etiam suo agnoscit. Ita ut vocem tam magnis Auctoribus tritam, & usu jam passim receptam,

lib. IV. *cap.* 27.

ptam, ut cum Animadverſore loquar, *non refugerit* Parens meus, nec eo nomine dicam ſibi adeò ſolennem ab eo ſcribendam autumare potuerit, qui plurimùm ſibi hac in parte permiſerat. An verò in Grammatico hoc foro, ut de Tullio jam non dicam, unius Martyris auctoritas majoris erit ponderis, quàm aliorum magno numero qui non inter Theologos duntaxat, ſed litteratores etiam magnum nomen habent. Vt verò Animadverſionum ſcriptor ſingulari quodam fato in argumentum Andriæ à Mureto præfixum incidit, in quo phraſin, quam à Parente meo caſtigatam credi voluit, auſpicatò admodum invenit, ita elapſis etiam diebus (ut hoc quoque Cenſoris exemplo notemus) duo hujus vocis exempla ſponte ſe mihi nihil tunc minus cogitanti ingeſſerunt. Primum largietur nobis immortale hujus Academiæ lumen *Petrus Cunæus* magni non ſolùm inter Iuriſconſultos ſed Philologos etiam nominis & famæ, & quod pluris hic faciendum, omnium judicio cultiſſimæ & puriſſimæ dictionis ſcriptor. Atqui quum fortè ad manus eſſent elegantiſſimæ ejus Orationes ante annos aliquot publici juris factæ, in quibus verè Latinam & terſiſſimam dictionem, ut jam dixi nemo non exoſculatur, vocem *concernit* non ſemel adhibitam obſervavimus. Ita inter cætera inquit p. 179 *Semper aliquid moliebatur; quod privata negotia concerneret. Petrum Cunæum* excipiat Iuriſconſultus itidem & Philologus *Iacobus Gothofredus*, in cujus Diſſertatione de *velandis mulieribus* illuſtri *Salmaſio* oppoſitâ vocem *concernit* pro ſpectat reperiet quoque Animadverſionum ſcriptor. Si verò illos Latinè non ſcribere contendat, nec tanti illorum ac Mureti ſui auctoritatem ducat, *noſtra*, ut cum ipſo loqui nobis liceat, *non multùm refert*. Videbit ſaltem vocem illam non ſummo tantùm *Riveto*, aut Parenti meo, ſed alterius etiam fori ſcriptoribus, & iis quidem qui nollent inter principes litteratorum non cenſeri, uſurpatam. Sed non opus eſt ut à Recentioribus tantùm hîc pendeamus, quum habeat etiam vox iſta inter veteres magni nominis Auctores. Ita Latinam hanc eſſe, & in Columellâ probatiſſimo ſcriptore reperiri mihi coràm ſignificavit incomparabilis *Salmaſius*, atque ita etiam in eo, quem ex Calepino ſuo exſcripſit Animadverſor, Ciceronis loco reſtituendam. Et quamvis non diffiteamur aliquem eſſe in codicibus diſſenſum, Roberti tamen Stephani editio conſtanter quoque retinet *concerno*, ut inter cæteros etiam legit magnus aliâs Ciceronianæ Latinitatis vindex Nizolius. Videat jam Animadverſionum conditor, an ſibi melius non conſuluiſſet, ſi vocem & veterum codicum auctoritate ſuffultam, & tot ac tantis ſcriptoribus probatam, & jam ubique receptam in Parente meo non ſuggillaſſet, quum & ipſe illi hac in parte exemplo ſuo in multis id genus vocibus præiverit?

rit? Quin si vel maximè *concerno* Latinum non esse evicisset, quod ab eo tamen præstitum non est, annon liceret nobis illi verba sua regerere, quæ in aureâ ejus Præfatione leguntur, *utut est Latinum sit nec ne, ad Quæstionem de Gratiâ universali nihil attinet?* καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα.

CAPUT VI.

De Phrasibus sibi imaginari, nobis repræsentare, & capacem esse objecto dignoscendo.

Nihil iniquius homine, quem flagrans vindictæ cupido semel incessit. Instar navis immanibus procellis agitatæ huc illuc fluctuabundus impellitur, & id unum intendit, ut effervescenti morbo longè lateque sese diffundendi campum indulgeat. Hujus rei veritatem confirmare suo exemplo voluit Animadversionum scriptor, qui quum indignâ Theologo μικροφιλολογίᾳ, & scrupulosâ ac plusquàm pædagogicâ ἀκριβείᾳ singula Parentis mei verba Calepino in consilium adscito examinaret, neque satis inveniret, quò suam carpendi libidinem expleret, maluit quidvis potius vellicare, quàm inultus cadere. In hunc censum veniunt loquutiones nonnullæ, quibus usum Parentem meum scribit, dissimulatis tamen ubi reperiuntur locis, quos non ut barbaras, sed ut minus elegantes visum perstringere *singulari Elegantiarum amatori*. Ascribamus hîc ipsissima ejus verba, ne luxatum quicquam quiritetur. *Latinumne sit*, inquit, *an verò Gallicum, quod aliquoties usurpavit* sibi imaginari, *pro eo quod elegantius dicitur fingere aliquid in animo, nolim affirmatè pronuntiare. Video enim viros doctos inter recentiores ita loquutos. Quia tamen phrasim illam nusquam legere memini in ullo eorum scriptorum, ex quibus norma loquendi petenda est, crebrum autem est in idiomate nostro* s'imaginer, *suspicor id inde profluxisse, ut alterum illud* repræsentemus nobis. &c. Iudicet vel ex hoc specimine Lector suæ spontis, in quas angustias redactum oportuit Animadversionum conditorem, qui illa ipsa quæ Latina disertè negare non sustinuit, nihilominus tanquam minus elegantia explodere voluit. An per fidem tuam hic de majori minorive verborum elegantiâ institutum erat inter utrumque certamen, & de oratorio apparatu dimicaturi in arenam descenderant? Adversâ scilicet fronte concurrebant, ut non de Gratiâ Vniversali, sed de solâ eloquentiæ laureâ digladiaturi in publicum Orbis theatrum protraherentur. Si elegantiæ laudem interceptum Parenti meo eat Animadversionum scriptor, quod ab eo tamen hactenus non factum ausim dicere, non ille

proinde animo concidet, aut *latè*, ut alicubi Censor loquitur, *strages dabit*. Abundè erit ipsi argumentum sanctum sanctè & gravitati Theologicæ convenienter tractâsse, & decenter magis aliquantò quàm Animadversionum conditor. Conferat hîc Lector scripta utriusque, & videat an Parens meus singula, quæ in Adversarii Dissertatione minus elegantia offendit, castigare voluerit. Aliud enim, phrases nonnullas ambiguas, incommodas vel contumeliosas etiam notare, aliud illas tanquam minus elegantes censoriâ virgulâ expungere. Et quamvis eloquentium Auctorum, ac vel inprimis Tullii disertissimi Oratorum scripta nocturnâ diurnâque manu Censoris nostri terantur, quot sunt Deus bone! in hoc ipso *Specimine* loquutiones, quæ & melius, & elegantius multò potuissent exprimi, quarum nomine si Parens meus in ipsum incurreret, in quot ille querelas, quasi iniquissimè secum ageretur, non statim erumperet, & nihil gravitate Theologica indignius admitti potuisse, tragicis verbis vociferaretur. Vel ergo phrases id genus Latinas non esse *affirmatè pronuntiare* debuit, vel ab iis vexandis in totum se cohibere, ni præsentissimum exulcerati animi argumentum vellet propalare. An verò quia aliquam cum Gallica dictione affinitatem habent, ex ea *profluxisse suspicari* statim debuit? Quot loquutiones quæso & voces, si id ubique locum obtineret, suspectæ esse mererentur! Quum enim in confesso sit linguam Gallicam veteris Romanæ traducem esse, an mirum plurima adhuc hujus vestigia superesse in ordinario Gallorum idiomate? An etiam Censori effluxerant verba illa, quæ occurrunt in prima Animadversionum Generalium parte, *quod ad idioma Gallicum accedere videtur, non est continuò Gallicismus existimandum*? Quin annon ipse agnoscit phrasin illam multis ex Recentioribus & eruditis quidem tritam, quorum auctoritatem Parens meus eodem jure hîc possit prætexere, quo licitum est Animadversionum scriptori vocem *efformare* Martyris exemplo tueri? Et vel Baudium inprimis amores ejus ac delitias possemus illi obtrudere, apud quem vox illa eodem sensu, quo à Parente meo adhibita fuit, sæpius occurrit. Nec illum minus eleganter loqui dicet *Censor hodiernæ Latinitatis*, quem *eloquentissimi* scriptoris elogio cohonestare voluit, & ex quo orationis suæ flosculos non veretur nonnunquam decerpere, cujus denique auctoritatem tanquam ἀσπίδα ἀδιάβατον Parenti meo primus opposuit. Denique sciendum etiam vocem illam *imaginari* eadem significatione veteribus familiarem esse. *Imaginari* enim iis dicitur rem quamvis per imaginem animo factam concipere. Ita Plinius Iunior castigatissimæ Latinitatis auctor vocem hanc in tersissimis Epistolis suis non semel usurpavit. Et nihil obstat quin commodè cum Dativo *sibi hoc vel*

illud

illud imaginari dici possit, pro rei alicujus similitudinem animo infigere, vel quidvis etiam mente apud se fingere. Glossarium exponit *imagino εἰκάζω, imaginor φαντάζομαι.* Notum autem Græcis φαντάζεσθαι inter alia dici de re cujus imaginem mente concipimus. Ab *imaginor* verò fit vox *imaginabundus*, quæ apud Madaurensem Philosophum legitur, & quam exponit ad eum locum vir magnus *similis imaginanti, & qui sibi imaginatur.* Non ergo ea phrasis ex Gallico profluxit, sed Gallica ex Latino potius hanc ut innumeras alias derivavit. *Apul. lib. 2. Metamorph.*

Ejusdem commatis est alterum illud *repræsentemus nobis*, quod tanquam minus eleganter dictum pluribus etiam persequitur. *Repræsentare enim fatetur quidem verbum Latinum esse, & significare vel rem præsentem sistere, ut in repræsentatâ pecuniâ, quæ est propria atque primigenia hujus verbi vis, vel similitudine aliquâ effingere ac referre aliquid oculis vel animo, in quo sit alicujus rei imago, quo sensu esse apud bonos auctores aliquantò rarius. At nunquam poni nisi junctum cum illâ re, cujus in se habet vel refert imaginem, ut apud Columellam* faciem maris repræsentare, & repræsentare saporem olivarum. *Elegantius itaque Parentem meum dicturum fuisse; & minus Gallicè loquutum, si dixisset cum Curtio* repræsentemus animo nostro, *quanquam id Curtius dixerit paulò diverso significatu.* En subtilem Animadversionum scriptoris χαρφολογίαν an λεπτολογίαν. Tanto scilicet conatu probandum ipsi fuit Parentem meum minus eleganter fuisse nonnunquam loquutum, quasi in eo controversiæ cardo versaretur, & hoc admodum faceret ad Gratiam Vniversalem. Voluit nimirum infelicitatem illius Lectorum oculis objicere, qui quamvis *Elegantiarum sit singularis amator*, & in ornandis hac in parte *Exercitationibus* totus fuerit; integram tamen & illibatam eloquentiæ laudem reportare non potuerit. Neque id mirum, *quum illi per alias occupationes Ciceronem usu terere non licuerit*, si credimus Censori nostro. Sed de his jam actum in superioribus, rem ipsam verò breviter excutiamus. *Repræsentare* præter significationes nonnullas aliquantò magis remotas tria potissimum denotat, *rursus præsentem sistere*, ita Tranquillus, in vitâ deterrimi Principis Caligulæ, *ac nisi Princeps gregis algere se diceret, redire ac repræsentare spectaculum voluit*, hoc est rursus exhibere. 2 loco *præsentem sistere*, quam propriam & primigeniam hujus verbi significationem contendit Animadversionum scriptor. 3 notat rem quamvis *similitudine vel commemoratione præsentem sistere* seu rem oculis aut animo offerre, quâ nomenclatione non *rarò* sed frequenter *apud bonos auctores legitur. Repræsentare* ergo, ut rem paucis complectar, est rem quamlibet sibi præsentem sistere repræsentatione verâ vel imaginariâ. Ita vir harum litterarum callentissimus, Budæus tritavus noster, *est* inquit, *re-*

præſentatio quædam, vera, quædam imaginaria. Sic Cicero, Curtius, Columella, Plinius, Quintilianus, aliique *boni* (ni vehementer fallor) *auctores* repræſentare dixerunt pro rem aliquam oculis vel animo præſentem ſiſte-
lib. v. re. Videat hîc Cenſor, annon huc faciat Tullii locus qui alicubi inquit;
Epiſt. *Certò nos quod eſt dies allatura, id conſilio anteferre debemus; exſpectare tem-*
16. *poris medicinam, quam repræſentare nobis ratione poſſimus* Nequicquam verò obſervat Cenſor rem, cujus præ ſe fert imaginem, ſemper addendam eſſe. Quidni enim commodè ſubaudiri nonnunquam poteſt, & quid ejuſmodi ἔλλειψις in hoc genere frequentius? Immò annon ſequentibus lineis egregiè ſibi contradicit acutiſſimus Criticus, quum ſcribit Parentem meum *elegantius & minus Gallicè loquutum, ſi cum Curtio dixiſſet* repræſentemus animo noſtro? Nonne rei mentio, cujus imago intellectui repræſentatur, hîc pariter etiam omittitur, & æque Latinè dicere potuit Parens meus *repræſentemus nobis*, cujus eadem planè eſt cum alterâ illa phraſi ἔμφασις? Annon hîc propria cædit vineta Animadverſionum conditor, & manifeſtè ſibi ipſe vim infert? En feſtivum Grammatici acumen Parenti meo ſuccenſentis, quod dixerit *repræſentemus nobis* cum Tullio, potius quàm cum Curtio *repræſentemus animo noſtro!* Præſtaret certè meo judicio Criticam numquam profiteri, quàm illam ita imperitè attrectare? Nec quærimus hîc, quo ſenſu Curtius dixerit *repræſentemus animo noſtro*, quum nobis abundè ſufficiat diſertè affirmare Cenſorem, Parentem meum eleganter hoc loco fuiſſe loquutum, ſi quam uſurpavit Curtius phraſin adhibuiſſet, videat jam Lector, annon à loquutionibus id genus vellicandis ſe abſtinere debuerit, quas Vir frontis adeò verecundæ tanquam barbaras è Latio proſcribere auſus non eſt. Immò ut de veteribus nihil dicam, quas plurimis iiſque non infimæ inter Recentiores caveæ ſcriptoribus familiares novit, quum ipſe, ut ſuperius oſtenſum, voces à nuperis demum Theologis procuſas, illorum tanquam ſacrâ in his quoque litteris auctoritate ab omni cenſurâ intactas velit.

Supereſt nunc phraſis illa *capacem eſſe objecto dignoſcendo*, quam titubanter iterum, & Lexicis ſuis diffiſus perſtringit Animadverſionum conditor, cujus loco *capacem ad objectum dignoſcendum* dici debuiſſe contendit, *quamvis*, ſubdit, *ita diverſimodè loquuti ſint Romani, ut nihil certi pronuntiare*
p.297. *auſit. Idem verò alibi etiam à ſe obſervatum dicit*, in ſecundâ nimirum Animadverſionum ſpecialium Parte, ubi plurimis etiam lineis hanc phraſin exagitat. Digna equidem tanti Critici genio obſervatio, in quâ licet trepidè admodum proponendâ tantum temporis & chartæ inſumeret! Decebat hoc inprimis Virum repetitionum adeò faſtidioſum, & quas in Parente meo tam procaciter carpit, rem nihili & quavis algâ viliorem

liorem multis hîc iterum in veſtibulo repetere. ſcilicet hoc talo ſtat caditve Gratia Univerſalis! Quivis vel ex eo judicare poterit, quis amborum in pædagogico pulvere libentius volutetur, & quis adoream ex hoc circo reportare geſtiat! Et ſi propius rem inſpiciamus, quàm jejuna quæſo grammaticatio! Annon eo ipſo quod *nihil certi pronuntiare auſus ſit*, ab eâ phraſi æquè ac ſuperioribus ſollicitandis ſuperſedere in totum debuit? Notum enim multa id genus Adjectiva promiſcuè cum Dativo, aut Accuſativo additâ præpoſitione *ad* uſurpari. Ita *aptum* vel *idoneum* eſſe *alicui rei*, phraſis eſt apud Ciceronem, Plinium, alioſque frequentiſſima, & modò cum Dativo, modò cum Accuſativo conjunctæ illæ voces ejuſdem cum *capacis* ſignificationis reperiuntur.

Cur non eâdem ratione, ſi vel nulla exempla ſupereſſent, *capacem objecto dignoſcendo* pro *ad objectum dignoſcendum*, vel *objecti dignoſcendi* dicere potuit Parens meus? Nequidquam verò petit exempla ſibi ex Livio, Cicerone, aut Terentio afferri, quaſi multæ loquutiones uſu hodie receptæ non ſint, quarum exempla vix in Veteribus illis invenias. Quàm ſæpe indulget ſibi hac in parte ſeverus hîc Cenſor, & quot ipſe phraſibus hoc in Opere, ut de aliis ejus ſcriptis nihil dicam, uſus eſt, quas toties licet Ciceronianus diſertis veterum id genus ſcriptorum teſtimoniis nunquam confirmabit in æternum? Cur verò id ab aliis ſæpius exigit, quod ipſe tamen non præſtat? Ingens ſcilicet crimen Cai Cæſar, & quâvis verborum atrocitate vindicandum, quod dixerit alicubi Parens meus *capacem objecto dignoſcendo* pro *capacem ad objectum dignoſcendum*, aut *objecti dignoſcendi*, ut contendit Animadverſionum Parens. Oſtendat hîc nobis tantus Grammaticus, contra quam ſyntaxeos regulam hîc ab eo peccatum ſit, & quem σόλοικον vel βαρβαρισμὸν in illâ phraſi agnoſcat, & licebit tunc illi magnificè ob inſignem hanc ἀκυρολογίαν triumphare. Quin ſi ſtatuam eo nomine ſibi à Criticorum gente ampliſſimis decoratam elogiis erigendam exiſtimet, per nos non ſtabit, quin eam vel Cypſeli palmâ ſolidiorem conſequatur.

CAPUT VII.

De vocibus nonnullis quas ut raras & antiquas in Parentis mei ſcriptis perſtringit Animadverſionum *Scriptor.*

DUo ſunt Orationis vitia ab omni accurato ſcriptore tanquam ſyrtes & ſcopuli omni ſtudio declinanda, ἀρχαϊσμὸς & κακοζηλία, quorum illud in antiquarum & exoletarum vocum congerie, iſtud alteri oppoſitum præter ſignificationes alias in pra-

 vâ no-

va novorum vocabulorum & loquutionum affectatione locum habet. Vtrique illum non minus orbis triumphati quàm litterarum gloriâ Augustum vehementer infensum fuisse, auctor est in ejus vita Suetonius, quem *cacozelos & antiquarios ut diverso genere vitiosos pari fastidio sprevisse* memorat. Hinc scilicet ab una parte Tiberium animi sensa obscuris & reconditis vocibus explicare callidum, hinc ab altera Mecœnatis sui, amœnissimi aliàs ingenii, & quem ut tutelarem litterarum Deum erudita olim Roma venerabatur, *cincinnos* & *μυροβρεχεῖς* (cujus etiam *Oratio* cordato illi stoicæ Philosophiæ assertori *diffluere* visa est) liberalibus jocis exagitare solitus fuit. *Verbis* enim *uti*, inquit Agellius, *aut nimis obsoletis exculcatisque, aut insolentibus novitatisque duræ, & illepidæ par esse delictum videtur.* Huic verò utrique, licet diversissimi generis, vitio pro suâ liberalitate obnoxium (si Deo placet) Parentem meum contendit Animadversionum scriptor. De ultimo quidem actum jam in superioribus, & quo jure illud ipsi impegerit, paucis expensum: Restat nunc ut quâ fronte etiam Censor ipsum tanquam obsoletas voces & casca verba anxiè aucupantem traducere ausus sit, breviter intelligamus. *Video*, inquit, *Virum doctum voces raras & antiquas studiosè conquirere, quibus tanquam luminibus orationem suam illustret*, & paulò post: *Vellem tamen ut potius Ciceronem imitaretur, cujus tanta cura fuit in delectu verborum, ut antiquas illas & desuetudine jam emortuas, aut rarò usitatas voces existimaret esse instar quorundam scopulorum, quos omnis accuratus scriptor studiosissimè devitat. Vel enim id eruditionis ineptam atque febriculosam ostentationem arguit, quo nihil indignius est viro gravi ac præsertim Theologo, vel Lectorum atque audientium intelligentiam præterfugit, quod haud ferè minus cavendum atque providendum est.* At quæso quæ calumniæ propior observatio? Quis non crederet, qui tragicas has voces & provocatis salibus sub querelarum specie vibrantes apud hunc scriptorem leget, Parentem meum cum Carmentâ Evandri matre loquutum esse, aut si aliquantò recentiora magis placent, stylum saltem suum formâsse ex Annalibus Pontificum, vel XII Tabularum legibus, aut libris fœderum, aut columnâ Druilli, vel inscriptione etiam Scipionis Asiatici. Quo tamen nihil unquam fuit à Parentis mei instituto, nihil ab ejus calamo magis alienum. Nunquam arriserunt illi, quos scitè vocabat Augustus, *reconditorum verborum fartores*, nec M. Antonii exemplum æmulari voluit, qui orationem suam datâ operâ obscuris & exoletis vocibus fertur involvisse, ne intelligi ab omnibus posset.

Immò inter primas scriptoris virtutes constanter duxit θύειν τῇ σαφηνείᾳ καὶ ἁπλότητι, & cum Cæsare *sensum animi quàm apertissimè exprimere*,

re. Quod per Dei gratiam hactenus & ubique in aliis scriptis & in suis etiam *Exercitationibus* assequutum illum fuisse, & plurimis eruditorum elogiis, & ipsissimâ illorum confessione possemus hîc evincere, qui, quamvis acerrimi aliàs Gratiæ universalis propugnatores, illarum tamen *eloquentiam, subtilitatem & perspicuitatem* extollere non dubitârunt. Mirum itaque Animadversionum scriptorem hîc Parentem meum tanquam antiquatas & insolentes etiam voces curiosè consectantem, quibus Lectori crucem in legendo figeret, & cum ad alia anhelantem intempestivè sufflaminaret, pipulo, ut ait Comicus, differre voluisse. Quî verò id probare aggreditur Censor, juvabit enim propria hîc ejus verba intueri! *Tale*, inquit, *est* confibula *quod vocabulum apud unum Catonem occurrit, scriptorem, ut erant tum tempora, eloquentem, atqui melioribus seculis paulò horridior visus est, ac nonnihil obsoletus. Tale item* dememinisse *pro oblitum esse, quod verbum apud unum Martialem exstat.* Scilicet ob duas illas voces tantùm erat paratragœdiandum, & atroci accusatione Parentis mei scripta laceranda! Ingens nec tolerandum facinus quod cum Catone semel dixerit *confibula*, & cum Martiali *dememinisse*. His enim absolvitur ille reconditarum & ab extremâ usque antiquitate anxiè petitarum vocum syllabus. Eo nempe nomine ipsum indignanti stimulo perfodere debuit Animadversionum Parens, quod in *ponderosis* illis, & *immensæ*, ut festivè loquitur, *molis* voluminibus unum vel alterum verbum, plura enim producere non potuit, non vulgò fateor obvia, magnis tamen scriptoribus tradita & quidem ex veteribus usurpare sustinuerit! Eâ de causâ illi tanquam *raras & antiquas voces studiosè conquirenti* lis tantùm non capitalis intentari debuit, quasi paria faceret cum celebri illo justissimis, ni ambitioni datæ sint, lacrymis humanæ sortis calamitatem ulciscente Heraclito, quem à singulari styli ne acutissimis quidem Philosophis intellecti obscuritate σκοτεινὸν appellatum gravissimi scriptores tradidêre. Sic plana erunt in posterum & aperta præ Parentis mei scriptis, quæcunque vel apud Græcos, ut Cassandra Lycophronis, Æschyli Agamemnon, Ara Dosiadæ & gemina illi αἰνιγματώδη opuscula, vel apud Latinos ut tenebricosi illius Satyrici Poëma, aut Afri scriptoris de Pallio tractatus, & id genus alia, obscuritatis hactenus laudem ceteris præripuerânt. Immò paria illum facere cum celebri illo scriptore, qui multis eruditis risum movit, quem jlocaliter potius quàm seriò scripsisse existimo, quum inquit: *Pegasus qui me tollutim succussit, apud Campanæ pelvis copam erit, inde petito, phoretrumque ex eo tempore præcidito.* Legentium hæc certè fidem superant, & Censoris hujus loliginem non obscuris illis quidem sed evidentissimis indiciis omnium oculis exponunt. Scilicet quia illi fortè ex

uno inter veteres ſapienti Cicerone, & in aliorum ſcriptis hoſpiti peregrina erant illa vocabula à Parente meo adducta, ad quorum intellectum, ut non videtur diffiteri, ſua debuit Lexica conſulere, ideò hic acerbè cum Parente meo expoſtulat. At ſi illa ignoravit, non perinde oportuit illum de aliorum Lectorum profectu confidenter adeò judicium ferre, & illos eidem ſecum ignorantiæ involvere. Certè nemo hactenus præter unum Animadverſionum ſcriptorem repertus eſt, qui illud orationis σκότος, & ἀναχεχωρηκότων, ut ille loquitur ῥημάτων περιεργίαν Parenti meo exprobrârit. Quod Catonem ſpectat apud quem cap. XII. de re ruſticâ vox *conſibula* legitur, non ita *melioribus ſeculis horridus eſt viſus aut obſoletus*, quin eum acutiſſimæ brevitatis auctor Salluſtius, qui *melioribus* illis *ſeculis* floruit, compilare, & plurima ab illo verba antiqua, ut à Veteribus obſervatum eſt, mutuari voluerit. Magni etiam ſcriptorem illum feciſſe Tullium, Cenſorem noſtrum latere non poterat, qui inter alia præclaros illius Originum libros ita in Bruto extollit; *jam verò Origines ejus quem florem, aut quod lumen eloquentiæ non habent?* Non veniam ergo deprecabitur Parens meus, quod vocem illam *conſibula* paullò quidem antiquioris, ſed probatiſſimorum Auctorum judicio eloquentis & magni etiam inter veteres nominis Scriptoris auctoritate munitam uſurpaverit. Vocem etiam *dememiniſſe* nequicquam vexat Animadverſionum conditor, pro quâ in melioribus Martialis codicibus *te meminiſſe* legi ex Calepino ſuo obſervat. Quod non uſquequaque verum eſt, quum plurimæ, quas inſpeximus, eæque caſtigatiſſimæ illius Poëtæ editiones verbum illud *dememiniſſe* conſtanter retineant. Et illud etiam non refugit Princeps hujus ſeculi Poëtarum *Gaſpar Barlæus*, in cujus Poëmatibus non ita pridem publici juris factis verbum illud aliquotiens me legiſſe memini. Et hæc ſunt præclara illa *Orationis lumina* quibus Parens meus Exercitationes ſuas *illuſtrari* voluit, ſi credimus Animadverſionum Scriptori, atque illæ voces ſunt propter quas non ſolùm Parentem meum ad ſeriam Ciceronis imitationem hortari illi viſum, ſed *febriculoſam etiam & ineptam eruditionis oſtentationem* in eo ſuggillare. Faxo verò ut illi morem gerat Parens meus, & meris impoſterum Ciceronis verbis ſcribat ac loquatur, quò ſibi ejus gratiam poſt tot irarum fluctus tandem demereatur, ſed optaret primò ut illi exemplo ſuo præiret Animadverſionum conditor, & quem totum ambitioſè devorâſſe vult videri, aliquantò felicius exprimeret. Tot voces certè, ex quibus nonnullarum ſyllabum infra exhibituri ſumus, illi Romanæ Suadæ ignotas tantus Ciceronani delectus amator primus *ſtudioſiſſimè devitare* debuiſſet. Mirum verò illum ad Mureti etiam & Baudii lectionem Parentem meum non invitâſſe, nî fortè illos

illos flosculos, aut ut ipse loquitur, *orationis lumina* sibi soli velit asserere. Quis verò *febriculosam & ineptam eruditionis ostentationem* ambiverit, aut majorem *gravitatis Theologicæ* rationem habuerit Animadversionum scriptor an Parens meus, quivis suæ spontis nec alterius odio mancipatus judicabit. Ingentis scilicet & reconditæ eruditionis laudem ex vocibus *consibula* & *dememinisse* semel in prolixo sic satis opere adhibitis captavit Parens meus? Et hoc ausum scribere *speciminis* Auctorem! Quod si cum nonnullis *amtruare* pro circumcurrere seu movere, *nenum* pro non, *uls* pro ultra, *gnarures* pro gnari, *bovinator* pro tergiversatore, *grandiri* pro augeri, *casner* pro sene, *redenduare* pro reddere, *pavire* pro παίειν aut percutere, & quæ sunt alia id genus usurpâsset, in quas querelas non esset delapsus hic Censor? Annon meliori jure illud cavillum in ipsum retorquere possumus, quo nullus hactenus Theologus febriculosam *magis & ineptam eruditionem* ostentavit aut gravitatem Theologicam infelicius decoxit? Quis unquam splendidiori apparatu Scholasticum pulverem calcavit, aut ex pædagogicis observatiunculis laureolam ac triumphum reportare voluit? Immò quod admirationem tibi procul dubio exprimet mi Lector, Censorem nostrum antiquariis adeò infensum non puduit tamen vocabula ἀρχαϊσμὸν redolentia, undecunque illa hauserit, nonnunquam usurpare, certè quæ nec apud Ciceronem, Livium, Lucretium, Terentium, Cæsarem, aliosque purioris & verioris Latinitatis auctores leguntur, ex quorum tamen scriptis singulas voces petendas hac ipsâ paginâ contendit. Talia sunt inter cætera *stribligo* & *dispalescere*, quorum illud politissimus Noctium Atticarum scriptor vetustioribus tantùm Latinis usurpatum docet pro illo orationis vitio, quod Græci σόλοικον, prisci autem Romani *imparilitatem* dixerunt, alterum apud unum Plautum inter veteres invenias, quem innumeris vocibus obsoletis refertum tantus Criticus ignorare non potuit, & quem etiam in illorum Auctorum syllabum non retulit, ex quibus scribendi normam hauriendam docet. Annon tantus osor ἀρχαϊσμοῦ, & severus in aliis corrector omni studio vitare illas voces debuit, quas si frequenter adeò Ciceronem usu trivisset, apud illum non exstare dubio procul scivisset? Vel si quamvis id non ignoraret, adhibere illas tamen voluit, cur Parentem meum ad Ciceronis imitationem procaciter adeò provocat, & ob unam vel alteram vocem aliunde haustam gravem illi accusationem intentat? Quis fuit unquam sanæ mentis scriptor, qui ob paucissima ejusmodi verba in majori præsertim opere minus usitata, Latina illa tamen, quemquam eo nomine traduxerit? Nonne ludibrium deberet eruditis, quum nemo sit ex universo litteratorum choro, & iis quidem

Agellius lib. v. cap. xx

dem qui principem locum tenent, & puriſſimè etiam ſcribunt, apud quem plurimæ ejusmodi voces vulgò non obviæ nonnunquam occurrent. Ita exempli gratiâ quot ſunt verba vel in unâ illa Comicorum Venere Plauto, quæ nuſquam alibi leguntur, & quæ priſcam & exoletam antiquitatem ſapiunt, quæ frequenter eruditi, & ipſe Cenſoris corculum Baudius ſuis inſerunt commentationibus ſine Criticæ ferulæ metu. Non quod hîc ſit animus mihi antiquariis frigidam ſuffundere, qui abſque judicio, abſque ullo delectu voces intermortuas planè, & neſcio ex quo antro inficetæ vetuſtatis erutas, magno conatu in lucem protrahunt, quos magnus ille litterarum ſtator *Caſaubonus* non ſemel exagitat. Abſit etiam ut inſanum ridiculi illius Pædagogi exemplum imitandum cenſeamus, qui, ut Livius & Quintilianus tradunt, *σκότισον* identidem diſcipulis ſuis ingerebat, quo illis orationis ſpiris variis circumductæ, & peregrinis oppletæ vocibus, obſcuritatem ſedulò commendaret. Frequens & affectatus ejuſmodi antiquarum vocum uſus cum fatali illo victoris gentium populi libertatis triumphatore omni modo declinandus, parciſſimus tamen datâ occaſione non omnino interdicendus, ubi tale quid præſertim ex ultimæ planè antiquitatis cineribus erutum non eſt, ſed idonei ſcriptoris auctoritati innixum, & ad rem de quâ agitur inprimis accommodatum, ni maximorum hominum exemplis, & omnium ſeculorum experientiæ obniti velimus. Ipſum audiat Ciceronem, cujus auctoritatem non refugiet Animadverſionum Parens, cujus hæc ſunt verba; *Non utendum verbis iis, quibus jam conſuetudo noſtra non utitur; niſi quando ornandi causâ, parcè.* Videt jam Cenſor, ſe in ipſum Tullium Magiſtrum ſuum invehi, quum ob unam vel alteram vocem paullò antiquiorem Parentem meum *παραδειγματίζει*, quum tamen id *parcè* ab eo ex Tulli præſcripto occupatum negare non poſſit. Sic optimus dicendi Auctor Quintilianus ita hanc in rem diſputat; *Verba* inquit, *à vetuſtate repetita non ſolùm magnos aſſertores habent, ſed etiam aſſerunt orationi majeſtatem aliquam non ſine delectatione. Nam & auctoritatem antiquitatis habent, & quia intermiſſa ſunt, gratiam novitati ſimilem parant. Sed opus eſt modò ut neque crebra ſint hæc, nec manifeſta; quia nihil eſt odioſius affectatione, nec utique ab ultimis & jam obliteratis repetita temporibus.* Nec antiquarii ſemper in ſiniſtram partem pro ſedulis obſoletarum vocum affectatoribus ſumuntur, ut apud Satyricum,

lib. 1. Inſt. Orator. cap. X

Ignotoſque mihi tenet antiquaria verſus,

Sed in bonam quandoque, pro non exoletæ planè antiquitatis ſectatoribus, ut Vir ſuæ ætatis doctiſſimus Budæus obſervat, qualis etiam audit inter Veteres ille non incelebris vatis judicio Princeps Hiſtoricorum Salluſtius. Quàm juſtius verò dolorem ſuum ob expreſſum parùm diligenter

genter Ciceronem in alios potius quàm in Parentem meum exoneraret Animadversor, & *febriculosam* revera *ac ineptam eruditionis ostentationem* in exortis non ita pridem fucatæ cujusdam eloquentiæ propolis majori veritatis obtentu perstringeret! Quam justius, inquam, ejus scuticâ defricarentur Pædagogi illi verè scholastici, qui gentilitio more nescio quæ subreptitia orationis lumina indigna, quàm in aliis inverecundi oris homines ausint castigare, μικροφιλολογίας unde unde corradunt. Qui ut consummatum in his litteris judicium prodant, ligatum passim in solutâ oratione sermonem, immò ferreas etiam voces & Afris tantùm scriptoribus proprias, ut indubitatum scilicet magnæ ac diffusæ lectionis documentum ambitiosè aucupantur. Quam verius sciolos hosce ad seriam Ciceronis lectionem possemus cum Animadversionum conditore amandare, quibus ille præ Ovidio fortè aut Horatio parum tritus, ni ferocula illa ingenia & inaniarum plena, quod extremæ inscitiæ argumentum, si non aliis, sibi saltem satis facerent.

Quia verò duæ illæ voces *confibula* & *dememinisse* non videbantur Animadversionum scriptori justam tragicæ adeò cum Parente meo tanquam *voces raras & antiquas studiosè conquirente* expostulationi materiam præbere, priora ejus scripta consulenda sibi censuit, quo videret an ex iis ulterius assertioni suæ posset fidem facere. Nullam tamen, quæ priscam illam antiquitatem saperet, præter unam vocem *rutubam* observat, quam producit hoc loco ex *Genevâ Restitutâ. Tale fuit*, inquit *olim si benè memini in Genevâ Restitutâ* rutuba, *quod ex uno Varrone citat Nonius*. Benè verò actum cum Parentis mei scriptis, quod plura sagacissimus Aristarchus, & qui ne Typographica quidem σφάλματα condonat, ex iis afferre non potuerit, quæ ut exoletæ vetustatis reliquias proscriberet; ut verò infelicitatem suam, sic inusitatam etiam animi æruginem illustriori documento propalare non potuit, qui non contentus Criticâ strigili Exercitationes Parentis mei egregiè depexas dedisse, eadem priora etiam ejus opera sed insuspicatò admodum detergere voluit. Atqui securus erat admodum quum illa publici juris faceret ab immitis hujus Orbilii flagello, & apertus patebat vulneribus hac in parte, qui nihil tunc minus metuebat, quàm ut stylum ejus castigaret Animadversionum scriptor. An tale quid à Parente meo occupatum fuit; & si occupatum etiam esset, an ille qui tantum harum Grammaticationum odium profitetur, ejus vestigiis insistere debuisset? Quid facilius tamen fuisset Parenti meo, quàm non unam vocem eamque Latinam, sed loquutiones integras in puræ Latinitatis genium impingentes annotare, quæ in editis Animadversionum conditoris Tractatibus magno numero occurrunt,

&ut

& ut ille loquitur ἐπιπλάζωσι, si idem, qui illum spiritus egisset, quum scriptioni *Exercitationum* calamum admovit. Mirari verò hic subit Censoris nostri laboris aliàs fugitantis φιλοπονίαν, qui ut aliquid in stylo Parentis mei vellicaret, non dubitavit etiam alia ejus scripta, quæ publicâ ante complures annos luce fruuntur, diligenter pervolutare. Nec minus mirum, quod vocem illam *rutuba* voluerit perstringere, quam Varroni traditam noverat, cujus unius viri Romanorum omnium doctissimi, & quem tanti facit Tullius, auctoritas illam ab omni censurâ intactam abundè præstare videbatur: An ille ultimæ scriptor antiquitatis est; & non potius *melioribus seculis vixit*, qui præter innumeros Tractatus alios injuriâ temporum nobis interversos, eruditissimos de linguâ Latinâ, commentarios scripsit, quorum fragmenta nonnulla etiamnum hodie eruditorum manibus versantur. sic Nonius Marcellus non infimus Veterum Grammaticorum *rutubam* exponit (vel ut alii legunt *retuba*) *perturbatio. Varro* sexagesima:

Ergo tum Romæ parcè purèque pudentes
Vivere tum in patria, nunc sumus in rutubâ.

miror verò hanc vocem Virum quendam doctissimum à *suo* deducere; quum meo judicio Græcam originem ἀναμφισβήτως arguat, & eadem sit cum Græcorum θόρυβος per meram litterarum trajectionem T & K, Θ nempe aspirato mutato in lenem T ut frequenter fieri assolet. sic ut rem uno vel altero exemplo illustremus, pro Græcorum λήθω Dores λάθω Romani *lateo*, pro μίνθη *menta*, pro θεῶ θεῶμαι *tueor, intueor*, & per metathesin etiam litterarum ut hoc loco pro ποθῶ *opto* dixerunt, ut multa id genus alia prætermittam. sic notum Græcos Ἀσσυρίαν Assyriam vocâsse, pro quâ tamen alii dixêre Ἀτυρίαν, sic Cretenses θέρους, τέρος auctore Hesychio. Attici verò viceversâ T in Θ mutârunt, ut quum κολόκυντα pro κολόκυνθα dicere soliti sunt. Ita illud Θ nonnunquam aliàs in D transferunt Romani, ut quod Græci ἄθυρ veteres Latini *adur* vel *ados* far nimirum seu ζειὰν appellarunt, & vocem θεὸς in Deum converterunt. Atque ita etiam ex Græcorum θόρυβος Latinorum *rutuba* per simplex T factum est. Illâ verò litterarum μετάθεσι nihil Æolibus inprimis & Romanis familiarius. sic pro κύκλω, ut pauca quæ jam memoria suggerit, exempla afferam, quem auctore Æschylo Græci *clypeum* vocârunt, Aeoles merâ litterarum trajectione κλύκιον dixerunt, & cum iis Latini *clypeum* κ in π mutato, ut in vocibus σκῦλον, λύκος, σηκὸς, *spolium, lupus, sepes.* Ita Aeoles δρίφον, pro δίφρον, σκίνος pro κοῖνος, σκίφος pro κσίφος, ὄλχον pro ὄχλον unde cum digammate βολχὸν, à quo Latinum *vulgus*, ut volunt eruditi, item ἄμιθρον pro ἀριθμὸν, usurpârunt, sic ὀρχὸς & χορὸς,

πέρχνος,

πέρχνος, & τρέχνος. κόρτος & κρότος, ὀρφέω & ῥοφέω unde Latinorum *ſorbeo*, ὄλχος & λόχος teſte Heſychio, ἀλχήρης ὕπνος pro λαχήρης, & ſexcenta talia. Vt nihil etiam de Ionibus dicam, apud quos θράσος pro θάρσος, κραδίη pro καρδίη, κρατερὸν pro καρτερὸν, & alia id genus paſſim apud poëtas obvia. Sic pro Hebræorum בלר Latini tranſpoſitione R & L *beryllus*, quemadmodum Græci κλῆρος pro גורל, ut vir magnæ eruditionis *Samuel Bochartus* obſervat, dixerunt. Sic per eandem litterarum trajectionem θόρυβος, quæ vox apud probatiſſimos Auctores frequenter legitur, & Latinorum *rutuba* eadem planè ſunt, & *ſtrepitum*, *perturbationem*, ſeu *tumultum* deſignant. Nec propterea credo quod Græcanicæ ſit hoc verbum originis, ſuſpectum eſſe merebitur Animadverſionum Parenti; non magis quàm *emblema*, *clypeus*, *monopolium*, *cygnus*, *pes*, *emplaſtrum*, *paropſis*, *poëſis*, *epiſtola*, & alia ſine numero, quæ in Latium ex eodem fonte dimanârunt. Non opus ergo erat vocem ita anxiè quæſitam quaſi inſigne aliquod obſoletæ antiquitatis monumentum huc afferri, minus eo nomine Parentem meum tanquam gravis alicujus ἀδικήματος reum invidioſè poſtulari. Ioculare verò eſt vel potius γελοιότατον, quod ne videretur priora Parentis mei ſcripta in hunc finem conſuluiſſe, ut quæreret quid cenſuræ in iis, quam acerrimam ipſi in Parentem meum exercere decretum erat, opportunum foret, vocem illam *rutubam ſi bene meminit in Geneva Reſtitutâ exſtare* dicat. Annon prodigioſam ipſi gratulabimur memoriæ felicitatem, cui ex Orationis illius lectione anno à Reformatione Eccleſiæ Genevenſis ſeculari à Parente meo pro Rectoris munere habitæ; & ultra duodecennium, & quod excurrit, typis expreſſæ vox ea hæſit infixa? Nonne mirum hanc illi tempeſtivè adeò ſuccuriſſe, quum laboraret undique in conquirendis vocibus antiquariis, quas in Parentis mei ſcriptis ἀναισχύντως μάλα vellicaret. Vel an credibile, ipſum olim eam in adverſaria ſua retuliſſe ſuo tempore depromendam tot annis antequàm publicè ſcriptis cum Parente meo congrederetur, & eum in litigioſum hoc theatrum reluctantem adduceret. Cui mortalium ſe hoc perſuaſurum credidit, & ſi profiteri noluit conſultam à ſe illam Parentis mei Orationem, ut quæ minus probarentur, diligenter obſervaret, ne id animum loliginis felle imbutum argueret, cur non impetum hac in parte ſuum ſufflaminavit. Sed ſolenne eſt Cenſori noſtro, quæ noviſſimè inſpexit, aut aliunde etiam fortè illi ſuggeſta ſunt, ea velut ex intimo memoriæ ſuæ penu deprompta annotare. ſic paullò antè de voce *concernit* ajebat, *nam ſi benè memini vir præſtans, cui uterque noſtrûm lucubrationes ſuas dicavit, id uſurpavit aliquoties.* Ita in primâ Animadverſionum Generalium parte ſcribit, *ſpem remiſſionis portendiſſe phraſin uſurpatam a beloquentiſſimo Baudio, ut heſternâ die*

legebam & ante eum si bene memini à scriptore vitæ Virgilii Maronis. Nonne festivum illud est, cum phrasin ex hoc Scriptore, quasi olim à se lectam, & in fidos memoriæ codicillos relatam huc afferre. Nec alterum illud minus lepidum, quod eandem in Baudio à se hesternâ die observatam dicat, ut quum paucis etiam interjectis paginis scribit, *& nudiustertius hæc legebam in argumento Andriæ quod confecit Muretus.* Intererat scilicet nostrûm hoc scire, quorum Scriptorum lectione singulos dies distingueret hic Theologorum, ut eleganter cum hodiernis Oratoribus loquar, Alpha. Vt enim minima etiam Heroum facinora, & singulæ illorum, quos in excelso aliquo positos fastigio intuemur, actiones cum cura observari solent; sic ad laudem suam pertinere censuit Vir μεγαλόψυχος, ut illæ, quibus se oblectare consuevit, occupationes palàm omnibus fierent. Digna utique gravi Theologo, & homine illius ætatis tot curis ac laboribus distracti γυμνάσματα, & quorum publicè, ne quemquam lateant, monumenta nobis & toti posteritati consignaret! Felicem profectò Animadversionum conditorem! cui à gravioribus studiis, & assiduâ Ciceronis sui ac Præstantissimorum Theologorum nostrorum lectione tantum ocii superest, quod Recentioribus illis impertiat. Si diem verò tam studiosè annotâsset, quâ hoc vel illud in Calvini, aut Musculi, vel aliorum id genus Heroum scriptis legisset, majoris fortè in homine Theologo operæ precium fuisset? Sed voluit nimirum Parentis mei imprudentiam Lectorum oculis objicere, qui aliquid ausus est in stylo Adversarii sui desiderare, qui illum tamen non ex scholarum barbarie, sed *eloquentissimorum accuratissimorumque* scriptorum Mureti ac Baudii, quorum laudibus nihil detractum volumus, operibus concinnavit. Eadem ratione etiam demonstrare voluit, non ita se Parentis mei scriptis, in quorum examine versabatur, exerceri, nec in eo tantum laboris situm, sicut communis omnium opinio tulerat, ut eo nomine à solitis iisque majoris aliquanto momenti occupationibus avocari sese pateretur.

CAPVT VIII.

De voce Mantissa, *& an rectè vel perperam Parens meus illam centum Anterotematibus præfixerit.*

Confert se tandem Animadversionum Scriptor ad ultimam Observationem Grammaticam petitam ex voce *Mantissâ*, quam instar additamenti ad reliquum *Exercitationum* opus, Dissertatoris methodum sequutus suis Anterotematibus præfixerat Parens meus.

meus. Hanc intactam à Critico morsu abire noluit Aristarchus, nec præclaram cavillandi occasionem, quam in illa voce nactus videbatur, è manibus eripi sibi voluit. Quum enim illi Anterotemata ipsa solvere per severa Medicorum interdicta non liceret, nec illi etiam animus esset illam phalangem invadere, ipsum saltem titulum solicitandum sibi censuit, ratus casuram totam illam molem, si eam dicteriolo ulcisceretur. Audiamus ipsa Censoris verba; *De titulo, inquit, quem centum Anterotematibus præscripsit Mantisane scribendus sit an potius Mantissa, & sit ne vox Tusca, ut Festus voluit, an potius pura puta Latina, ut Iosepho Scaligero visum, mea quidem certè nihil refert, & doctioribus dijudicandum relinquo.* Mirum certè celebrem adeò Criticum, & qui tantâ cum voluptate saxum hoc volvit, nihil hîc certi pronuntiare ausum, nec ambiguam hactenus inter eruditos, ut existimat, controversiam suâ auctoritate decidere. Si provinciam illam ut humeris suis graviorem, vel potius ut infra dignitatem positam in se suscipere noluit, nec vocem illam *Mantissam* è Latio proscribere, debuit ab illâ vellicandâ sibi temperare. Ego verò quamvis nondum ipsis infantiæ carceribus solutus, & doctrinâ huic Theologorum æquè ac κελλικῶν ἀρίστῳ tam longè impar sim, fretus tamen auctoritate maximorum hominum, & in hac eruditionis parte omnium judicio κορυφαίων, utrumque dubium cum bonâ ejus veniâ non verebor paucis expedire. Ac primùm quidem quod spectat *Mantisa* an per διπλασιασμὸν litteræ σ *Mantissa* scribendum sit, miror admodum illud ab Animadversionum Scriptore moveri, nec res adeò levis & nullius momenti tantum Criticum sollicitum habere debuit. Notum enim quàm promiscuus esse soleat, in multis vocibus harum litterarum usus, & quantùm hac in parte sibi indulgere quivis soleat. Antiquissimis quidem temporibus litteras non geminabant Romani, ut disertè me docuit Festus, sic pro *olli* vel *illi*, *oloe* dicebant veteri Masculinorum pluralium terminatione, qui postea in I antea in *oe* desinebant. Ita enim inquit plenus bonæ frugis, & reconditæ eruditionis Auctor; *ab oloes dicebant, pro ab illis, antiqui enim litteram non geminabant*, & alibi iterum. *Anus dicta ab annorum multitudine; quoniam antiqui non geminabant consonantes.* At ut omnia mutationi sunt obnoxia, ita mos alius paulatim invaluit, & duplicatæ in multis vocibus litteræ, adeò ut ævo etiam Ciceronis; in quo perductam ad ultimum fastigium linguæ Latinæ puritatem nemo ignorat, *caussam* & *cassum* dicerent, pro quo tamen hodie *causa* & *casus* vulgò scribi consuevêre. Cur non ergo potius scripserit Parens meus *mantissam* quàm *mantisam*, quùm prius sit magis ex recepto Veterum æquè ac Recentiorum more, & cur non licuit hîc illi suo uti arbitrio. Quanquam ut dixi in eo parùm situm sit, nec si Animadversor *mantisam* scriberet, eum ad

Criticorum tribunal propterea vellem provocare. Quidni etiam assentiamur magno Scaligero, qui melius legi *mantisam*, quàm *mantissam* affirmat quoque, & ita etiam in veteribus Festi Codicibus scriptam hanc vocem exstare, ut statim fiet manifestum. Ita quoque Onomasticum, *mantissa*, *πρόσδομα*. Nec aliter etiam scribunt plerique ex Recentioribus, in quorum scriptis passim videas *mantissam* per duplex σ & vel inprimis doctissimorum virorum *Schoppii*, *Meursii*, *Chifletii*, *Paraei* junioris, *Maresii*, *Bocharti*, & *Vossii*, quorum exempla alia agenti sponte sese obtulerunt: Ita jam videt Animadversionum scriptor vocem *mantissam* rectè à Parente meo expressam per geminum σ, nec opus etiam fuisse ut illud in dubium revocaret.

Alterius verò dubii decisionem, sitne vox illa Tusca, ut voluit Paulus, an pura puta Latina, patiatur Animadversionum scriptor nos *τοῦ θαυμασίου Scaligeri* judicio permittere, qui illam Latio vindicavit, & genuinos illi natales in eruditissimis suis ad Festum Castigationibus asseruit. Nec pigebit hic locum integrum exscribere. Quum enim dixisset Paulus apud Festum, *Mantisa additamentum dicitur linguâ Tuscâ, quoad ponderi adjicitur, sed deterius, & quod sine ullo usu est*, ita ad hunc locum commentatur Vir illustris: *Mantisa non est Tuscum, sed purum putum Latinum: Mantisa pro manutensa, ut manterium. Varroni pro manuterium. Tesum antiqui pro tensum dicebant, & pesum seu pessum pro pensum, & passum pro pansum. Igitur Mantisa, seu Mantissa quod* MELIUS *est, & exstat in quibusdam veteribus editionibus, dictum pro manutensâ, pro eo quod manu porrigitur, præter id quod ad pondus exigitur, ut sit mantisa caro vel mantisa merx χειρότονον κρέας. Porrigitur enim manu, non datur pondere. Porrò Mantisam pro mantesam dictum non mirabitur, qui scit veteres Pertisum pro Pertesum, & similia dixisse. Mantisa* ergo non Tusca vox, ut Paulus voluit, sed merè Latina, & si originem spectes, propriè pro eo sumitur quod *manu tenditur*, latiori dein complexu pro quovis additamento, quod Græci dicerent προσθήκην vel ἐπίσαγμα. Onomasticum, ut superius visum, exponit *mantissam*, *πρόσδομα*. Hinc patet falsam etiam esse alteram Pauli de hac voce observationem, *mantissam nimirum sumi pro additamento deteriori, & quod nullius sit usus*. Nec enim id vel vocis illius origo, vel usus illius portendit, nisi id comparatè debeat intelligi, quatenus ejusmodi additamentum exigui valoris esse solet, si cum totâ re cui adjicitur conferatur. Aliàs enim omninò in genere *mantissa* denotat quodvis additamentum, non *quod nullius sit usus*, quum contrariâ planè significatione in accuratissimorum etiam Criticorum scriptis frequenter occurrat. Ita plurimi etiam nobiles & magni nominis scriptores non dubitârunt vocem illam *mantissam* operum suorum titulo cum Parente meo nonnunquam præscribere, ut in aliquot etiam

scri-

ſcriptis hoc ipſo anno publici juris factis me obſervâſſe memini. Atque inter cæteros *Mareſii, Chifletii, Gattakeri, Paræi*, ut hoc ipſum ad retundendum hujus Critici cavillum ex induſtriâ factum videri poſſit. Quin erit nobis inſtar omnium ille ſeculi noſtri Varro, & acerrimi in hac litteraturâ judicii *Gerhardus Voſſius*, qui in ipſo limine illius operis quod ante annos aliquot *De Vitiis ſermonis falſóque ſuſpectis* inſcripſit, vocem illam uſurpavit; *Propterea*, inquit, *ingenti Opere, ſed hactenus inedito, egimus de vocum Origine & Proprietate: publici verò juris jamdiu fecimus libros ſeptem de arte Grammaticâ, quibus hanc velut Mantiſſam adteximus tum de Latinitate illâ quæ meritò, tum de illa quæ injuriâ eſt ſuſpecta.* Atque hic primò obſervet Animadverſionum ſcriptor magnum illum virum diſertè *mantiſſam* hîc ſcribere, non *mantiſam*, quod ſuperius obiter notavimus. Quærerem dein libenter ab eo, an exiſtimet, ut de magnis jam ſcriptoribus aliis nihil dicam, doctiſſimum *Voſſium* vocem non Latinam tam illuſtri loco adhibere voluiſſe, & in eo quidem opere, in quo voces ſpurias & barbaras frequenter etiam in ſcriptis eruditorum obvias, è Latio eliminare illi propoſitum fuit. nec cum de *deteriori additamento & quod nullius ſit uſus* loqui hîc illum voluiſſe exiſtimabit Cenſor, nec ita contemtim de eruditiſſimo & elaboratiſſimo opere judicium feret. Atque ita, ut ſpero, exemimus ſolicitudinem, quâ ſe teneri ajebat, *rectenè an ſecus* Parens meus *ita hoc Opus indigitâſſet.* Quod enim ſubdit *melius fuiſſe, ſi eâ voce in totum abſtinuiſſet, quod ſit nomen apud Lucretium, Ciceronem, Cæſarem, Livium, omneſques alios purioris & verioris Latinitatis auctores incognitum atque inſolens*, futile eſt & ineptum. Quaſi plurimæ voces hodie uſu receptæ non eſſent, & Romanâ civitate donatæ, quarum nulla tamen veſtigia in veterum illorum Auctorum ſcriptis reperias. An revocare vult noſtro ſeculo Animadverſionum Parens exploſam ſuperiori in magnis aliàs viris, & vel inprimis in ſingulari illo Purpuratorum ornamento, Petro Bembo cujusdam δεισιδαιμονίας ſpeciem, quâ factum ut unam vocem aliunde, quàm è Tullianis fontibus hauſtam uſurpâſſe piaculum ducerent nullâ februatione expiandum? Audiat hic potius ipſum cum reliquis jugulantem doctiſſimum Voſſium: *Ex his ſatis liquet, non eſſe nos eos, qui in totum interdicamus peregrinorum uſu illorum inſtar, quos vocamus Ciceroniaſtros*, ut reliqua jam compendii cauſâ, quæ apud illum videri poſſunt in allegato jam opere. Nec enim ita anxiè aut ſcrupuloſè ad Lucretii vel Ciceronis & aliorum illius ordinis & ætatis Auctorum imitationem adſtringimur, ut non quandoque liceat, quamvis id cautè quidem & parcè, in unâ vel aliquâ voculâ ab iis recedere. Vt enim liberales diſciplinas omittam, quot voces ſibi vindicavit ars militaris,

 cam-

campestris, equestris, architectonica, & id genus alias priscis illis scriptoribus ignotas! Ita si v. g. aliquis hodie *Trinitatem*, *baptismum*, *sclopetum*, *bombardam* & alia sine numero, eò quod in Tullii aut Terentii codicibus non reperiantur, ex usu ordinario censet proscribenda, næ ille oleum & operam perdit! An plurima etiam Censori nostro verba non exciderint, *apud priscos illos purioris ac verioris Latinitatis Auctores incognita* planè ac *insolentia*, vel ex sequentibus fiet manifestum. Adde non contemnendam veterum illorum scriptorum partem fatali bonis litteris calamitate esse nobis interceptam, ac proinde pronuntiari certò non posse vocem hanc vel illam Latinam non esse, ex eo quòd in hujus aut alterius scriptoris, quæ hodie supersunt, monumentis non reperiatur, ubi vel unius veterum testimonio est innixa. Ex quo etiam ita contra *Vossium* disserit *Gaspar Schoppius* in exiguo illo libello, cujus mihi copiam fecit Theologus & Philosophus eximius, mihique amicissimus *Henricus Bornius*; *Meo ergo judicio*, inquit Schoppius, *potest jam Vossius securo esse animo; & quamvis in veterum autorum libris, qui sunt reliqui (cum maximam eorum partem interiisse eoque innumerarum vocum Latinarum jacturam factam esse constet)* Puritatis *vocabulum non invenerit; quia tamen* Impuritatem *in Cicerone legimus, quæ Plauto est* Impuritia, *non habet cur se ipsum, unàque secum alios homines doctissimos in vulgi barbari turbam conjiciat*; Quin vocem hanc *Mantissam* usurpavit inter veteres, ut notum Animadversori, Lucillius, Auctor non ignobilis, & qui primus Romanorum cumulatissimam ex satyrarum scriptione laudem, teste Horatio, reportavit. Sciendum verò illum præter Græca nonnulla, quæ licenter nimis, ut quibusdam visum, scriptis suis inserere solitus fuit, Romanæ aliàs studiosissimum puritatis fuisse, immò, auctore Quintiliano, illum in Vettium acriter invectum, quod Prænestinorum vocibus frequenter locum daret. Vnde minus credibile cum vocabulis Tuscis scripta sua ornare voluisse, qui hanc peregrinarum vocum affectationem magnâ acerbitate in aliis castigabat. Verùm ut videat Animadversionum scriptor quàm liberaliter cum illo agamus, demus illi etiam per meram συγχώρησιν, *mantissam*, ut Paulus voluit, vocem peregrinam esse, & quidem Tuscam. Nihil emolumenti exinde Censori nostro accedet, vel quidpiam Parenti meò detrahetur, quum abundè sit nobis Latinis illam scriptoribus traditam ac proinde etiam esse Romanâ civitate donatam. Quod peregrina alia & exotica vocabula non à vicinis solùm gentibus Tuscis, Prænestinis, Sabinis, aliisque, sed longè etiam remotioribus, ut Germanis, Gallis, Hispanis, Britannis, Persis, Afris, Ægyptiis elegantissimos etiam & purissimos Romanorum scriptores mutuari sæpius non puduit, qualia sunt *rheda*, *benna*, *mastruga* vel

vel *masturca*, *petoritum*, *covinnus*, *braccæ*, *essedum*, *gæsa*, *framea*; *cateja*, *lancea*, *magalia*, *zythus*, *gaza*, *satrapa*, & alia id genus. Vt nihil jam dicam quot innumeras voces è Græcorum idiomate in suum transtulerint, aut ex ipsa Linguarum Principe Hebræâ, quod in Diatribâ de *Linguâ Hebræorum*, exemplis aliquot illustravimus. Vnde inquit Vossius ὁ πάνυ in laudato aliquotiens opere; *Nec enim omnia damnantur peregrina, tanquam barbara; sed illa duntaxat, quæ neque donata olim fuerunt civitate Romanâ, neque donari postea meruerunt.* An ergo aliquid mirum vel novum foret, si vocem hanc *mantissam* Tuscis asscriptam ferrent Romani, genti vicinæ, qui ex tam remotis locis & dissitis populis voces petere non dubitârunt? Immò non unum hoc verbum à Tuscis vel Tyrrhenis derivâssent, qui ab iis nonnulla alia in usum converterunt. Quis *histrionem* Latinam vocem negabit, at Tuscis tamen suos natales debet, ut disertè observant magni Auctores Livius sub initium lib. VII, & Valerius Maximus lib. II. cap. IV. qui de Tuscis verba faciens, inquit: *Et quia ludius apud eos histrio appellatur, scenico nomen histrionis inditum est.* Ita etiam Latinam vocem *subulo*, quæ apud Ennium occurrit, agnoscit Festus Tuscam esse, & *tibicinem* significare, quemadmodum etiam Glossarium *subulo*, *αὐλητής*. Non ergo quæritur hoc loco, an *mantissa* Tuscis *additamentum* notet, sed an eâ significatione à Latinis scriptoribus usurpetur, undecunque tandem illud habeant. Atque ita Animadversoris dubio abundè, ut spero, satisfecimus, pro quâ tamen operâ si nullam apud eum gratiam inire possumus, discat vel hinc saltem aliquanto cautius in posterum dubitare, ne *adversariis suis*; ut ab initio *speciminis* loquitur, *adeò luculentam insectandi insultandique materiam suppeditare* pergat.

Quod spectat verò illud, quo Grammaticas has observationes claudere voluit Animadversionum auctor, dicterium petitum ex pravâ vocis *mantissæ* expositione, dolemus illud nunc ipsi ereptum, qui ita compendio, quum aliter non posset, Parentis mei Quæsitis decreverat apud se respondere. satis enim ostensum, & magnorum Virorum auctoritate ac exemplis confirmatum falsum integrum illud de hac voce *mantissæ* non ipsius quidem Festi, sed Pauli Diaconi glossema, quem plurima id genus alia intempestivâ sedulitate in Festi codicibus depravâsse, & multa etiam ad lubitum truncâsse vel addidisse, observatum eruditis, immò integrum Auctoris sensum planè nonnunquam pervertisse. Quod ne in dubium etiam revocet Animadversionum scriptor, nec fidem suam isti Diacono præcipitanter adeò in posterum obstringat, unum vel alterum, quod jam præ manibus est, exemplum non pigebit hîc in medium afferre. Ita *prætextatus sermo* exponitur hodie in Festi codicibus, *qui nihil obscenitatis*

scenitatis habet, quæ insignis est hujus loci depravatio, Notum enim ex Suetonio, Agellio, Macrobio aliisque phrasin hanc contrariæ planè esse significationis, & *prætextata verba* de obscenis ac impuris maximè usurpari solita. Vel fidem faciet hîc Tranquilli in vitâ Vespasiani locus; *Erat enim dicacitatis plurimæ, & sic scurrilis ac sordidæ, ut ne prætextatis quidem verbis abstineret.* Agellius quoque lib. IX. cap. X. *Tot verò ac tam non prætentatis, sed puris honestisque verbis.* Vnde corruptum hunc Festi locum jam pridem observârunt eruditi; sic inter alios vir doctissimus ad allatum illum Suetonii locum ita commentatur: *In excerptis Festi Pompeji hæc sententia legitur mendosa, cùm in codice legitimo prætextatus sermo ita explicetur, sicut à nobis in præsentiâ explicatum est, qui sensus ad amussim quadrat cum Tranquillo. Non enim prætextata verba intelligi voluit pudica, sed è contrario obscena & lascivientia.* In eundem sensum loquitur *Vossius* ὁ θαυμάσιος, qui hoc mendum Paulo unicè it asscriptum; *Prætextatus sermo*, inquit, *si audimus Paullum Diaconum in Festi epitome, is dicitur, qui nihil habet obscenitatis. sed non intellexit Festum; Nam* prætextata verba *sunt, quæ obscena.* Quod miror magno *Scaligero* non observatum, cui aliàs Paulus iste vehementer vapulat, & cujus *prodigiosos errores ac crassam ignorantiam* summâ dexteritate & eruditione sæpius detexit. Atque ut pateat etiam non novum esse isti homini vocibus merè Romanis peregrinos natales arcessere, videamus quî vocem *ambactus* exponat, *Ambactus*, inquit, *apud Ennium linguâ Gallicâ servus dicitur.* Quod falsissimum est, quum *ambactus* sit vox pura Latina pro servo mercenario qui hac & illac circumagitur, & circumducitur mercedis gratiâ. *Ambagere* enim veteribus dicebatur pro circumagere, ut *ambire* circumire. Ambactus autem Græcis est ὁ περιφόρητος vel ὁ περιφερόμενος. Vnde à Paulo voces illas *linguâ Gallicâ* præter omnem veritatem Festo adsutas contendunt viri illustres *Scaliger* & *Salmasius*, ille in suis ad Festum castigationibus, hîc in Notis ad Flavium Vopiscum. Quod verò *Exercitationum opus pro tantâ mole valdè infrugiferum* dicit Animadversionum scriptor, non hîc dicteriis aliis ulciscimur. sufficit nobis alio illas habuisse pretio, non præcipuos tantùm orbis Reformati Theologos, sed Ecclesias & Academias immò synodos etiam integras, quæ in iis multum bonæ frugis contineri magno consensu judicârunt. Quibus extra omnia partium studia, quæ animos nonnunquam solent offuscare, constitutis fidem habebit potius Lector sui juris, quàm homini, cui crebra ejusmodi scommata ira ac indignatio solùm expressit. Ipsum verò Animadversionum opus non *infrugiferum* tantum visum, sed lolio ac zizania, & adulteratis id genus seminibus passim conspersum non tam frugi faciendæ quàm noxæ comparandæ opportunis. Ab ipsius etiam

lib. de Vitiis serm.

etiam de Anterotematibus Parentis mei judicio ad Lectorem candidum & magnorum virorum tribunal provocarem, nî sola Censoris illorum examen detrectantis fuga omni testimonio luculentius demonstraret, illam non tam argumentorum quàm conscientiæ inbecillitate ab eo prudenter occupatam. Nî fortè etiam dicamus illum, *mantissam* ejusmodi reliquo operi annexam noluisse, ne ex suo sensu *deterius adhuc additamentum & nullius usus* assueret, quâ in re Pauli expositio locum habere potuisset. Et hæc sunt quidem, quæ contra puræ ac veræ Latinitatis genium admissa,

Vestibulum ante ipsum primoque in limine libri

atroci stylo configenda censuit Animadversionum scriptor. Quodsi nonnulla alicujus momenti ab eo fuissent congesta, in quibus acumen suum factus repente ex Theologo Grammaticus eâ dicacitate exercuisset, veniam fortè apud aliquos impetrâsset. Quum verò adeò levia sint, immò adeò iniqua maximam partem, ut vel solo illorum intuitu, vel ipsissimis etiam Censoris verbis refelli abundè possint, aut in ipsum retorqueri, nihil reliquum nobis est, quàm ut περιπέτειαν illius deploremus, qui magno conatu voluit περὶ τὰ ἐν οὐ δέοντι σοφίζεσθαι.

CAPUT IX.

De vocibus saltem, ἀλληλουχία, nostras, complex, & geminatâ negatione.

HIs ita expensis quæ in secundâ Animadversionum Parte in stylo Parentis mei castigare voluit Animadversionum scriptor, quum nonnulla id genus in ipso adhuc SPECIMINIS προπυλαίῳ, & alibi etiam superessent, illis aliquas etiam stricturas indulgere visum, ut nihil hac in re data opera dissimulatum jure queri possit. Ac primò quidem, observandum, quod quum in Dissertatione sua Animadversionum conditor contumeliosum *præfracti* epithetum Deo ipsi, Confessioni Ecclesiarum Reformatarum, & nostris supra omnium laudes Theologis frequenter admodum largiretur, ipsum eo nomine à Parente meo aliquoties meritò fuisse perstrictum. Hoc verò tulit impotenter, unde multis etiam se ab eâ accusatione vindicare conatur, exhibens hoc pacto insigne præfracti reverà animi documentum. Immò peccâsse hac in parte graviter in amicitiæ & officii leges Parentem meum existimat, debuisse enim illum *privatim atque amicè ipsum monere erudita haecce tempora postulare eloquutionem aliquantò castigatiorem, & quæ à docto-*

rum virorum auribus non abborreat. Officii illius exemplum viros præstantes illi olim exhibuisse, cum in primo volumine Dubiorum Euangelicorum particulam ſaltem *pro tantummodo perperam & contra bonorum ſcriptorum auctoritatem adhibuiſſet, quod verbum & ſignificationis peregrinitate, & repetitione uſque adeo crebra Lectori moleſtiam faſtidiumque crearet.* An ſuæ ſpontis fuit Animadverſionum conditor, quum hæc ſcriberet, vel an ſolitis dicteriis animum cum multis ærumnis conflictantem reficere aliquantum voluit? nec enim illi ſeria meditanti talia excidiſſent? Ille publico ſcripto Parentem meum nihil minus cogitantem adortus, διασυρτικῷ illo *præfracti*, ut diximus, vocabulo, non laudatiſſimos tantùm Theologos, vel Eccleſiarum noſtrarum Confeſſione, ſed ipſa etiam Dei decreta paſſim notaverat. Quum verò Parenti meo reſpondendi neceſſitas eſſet injecta, & ſibi ac Theologis noſtris temerè impacta vellet amoliri, quî privatim id facere debuit, quod publicè & illo quidem inconſulto ſcripſerat Animadverſionum Parens? An publica accuſatio, quam viris extra omnem calumniæ aleam poſitis, & præclariſſimè de Chriſti Eccleſiâ meritis intentaverat non ſemel, publicè etiam revinci non debuit? An ipſe Diſſertator antequàm Diſputationis Parentis mei inauſpicatum admodum examen ſuſciperet, ſui illius conſilii privatim eum certiorem fecerat, vel amicè cum eo de rebus inter ipſos controverſis contulerat? *At* ſcilicet *viri præſtantes officium illud Parenti meo exhibuerunt, cum in primo volumine dubiorum Euangelicorum* ſaltem *pro* tantummodo *perperam & contra bonorum ſcriptorum auctoritatem poſuiſſet.* Lepida utique & feſtiva illatio! Meminit quidem Parens meus non plures, ſed unum *virum præſtantem*, quum amicitiam cum eo coleret, tale quid olim privatim ad ipſum ſcripſiſſe. At quî inde concludit Animadverſionum ſcriptor, idem officium ſibi à Parente meo exhiberi debuiſſe, quum diſpar omnino ſit ratio. *Elenchum parium* admittere hîc ipſum propemodum dixiſſem, ni τεχνικοῖς illis, quæ abhorret tantopere, ſcholarum verbis, ejus gratiam mihi nollem precariò inconciliare. Non fugiebat enim Cenſorem Parenti meo cum viro illo præſtante nullam umquam interceſſiſſe controverſiam, nec eum publico ſcripto provocâſſe, ita ut ille publicè etiam eo nomine Parentem meum perſtringere debuiſſet: Animadverſionum autem ſcriptor primus ſtylum & quidem aculeatum in Parentem meum ſtrinxit, & eò ipſum ſuâ importunitate adegit, ut accuratum Diſſertationis ipſius examen ſuſcipiendum illi fuerit. Deinde ſi vel particula illa *ſaltem* ſenſu minus uſitato vel millies à Parente meo fuiſſet adhibita, nulli injuria eſſe poterat, nec vel minimam, cuiquam mortalium offenſionis materiam exhibere, At repetito illo toties *præfracti* elogio non obſcurè

obſcurè traducebantur tot clariſſima Eccleſiæ Chriſti lumina, incomparabiles Theologi tanquàm pertinaces nimium & obſtinati in aſſerendâ doctrina quæ Deum, ut ipſe loquitur, *immanem faceret & truculentum*, immò Eccleſia ipſa, immò ipſe Deus. ſed hujus conſequentiæ ἀτοπίαν ut abunde ab eruditiſſimo BEAVMONTIO oſtenſam pluribus hîc exagitare ſuperſedeo. Nemo non videt captatam hîc ſolùm anxiè occaſionem obſervationem illam ipſi aliunde ſuppeditatam tanquam proſternendo Adverſario opportunam admodum afferendi. Quaſi multùm ſcilicet ad Gratiæ Vniverſalis deciſionem faceret, an hoc vel illud verbum minus Latinum Parens meus in *Dubiis* ſuis *Euangelicis* expreſſerit! Iudicabunt etiam alii, an officium illud amico olim animo Parenti meo privatim exhibitum, adeò invidioſè, quamvis in eo nihil quidem ſitum ſit, publicè proponi debuerit, ut ita omnis illius officii gratia interiret. Adde vocem hanc *ſaltem* pro *tantùm* non primum Parentem meum auctorem agnoſcere, ſed magnorum inter veteres æquè ac Recentiores auctoritate ſuffultam eſſe. Non diffitemur quidem particulam eſſe ἐλλειπτικὴν, & ſignificare plerumque, τὸ ἐλάχιστον ſive *ad minimum*, cujus originem tradunt Veterum Grammaticorum primipili Servius ad l. IV. Æneidos & Agellius lib. XI cap. XIV. Magni nihilominns, ut diximus, iique probatiſſimi Auctores in hac vocis hujus ſignificatione Parenti meo præluxêrunt. ſic eam in Plauto eadem ſignificatione pro *tantùm* vel *duntaxat* ſæpius reperiri obſervant viri eruditiſſimi & qui in hujus Comici lectione totam propemodum ætatem triverunt. Ex eorum numero eſt *Philippus Pareus* magni Theologi doctiſſimus Filius, præclariſſimè de Plautò inter cætera meritus, ut qui ultra ſex novas illius editiones ſolus procurârit, & multis eum Obſervationibus iverit illuſtratum. Hic verò in Lexico Critico non ita pridem edito, in quo omnes Plautinas elegantias accuratè perſequitur, *ſaltem* pro *tantùm* ſepties in Plauto occurrere diſertè obſervat, adductis locis quæ tædioſum foret omnia hîc recenſere. Vnum vel alterum ſufficiat in medium proferre, & primum quidem ex Corculione 4. 2. ѱ. 21. *Hi ſaltem in occultis locis proſtant, vos in foro ipſo.*

Alterum ex Pænulo 3. 1. ѱ 41. *Attrepidare ſaltem, nam vos approperare haud poſtulo.*

Sic in Varrone lib. XVI. rerum divinarum *ſaltem* pro *tantùm* legitur: *In Italia*, inquit, *compitis quædam ſacra Liberi celebrantur cum tantâ licentiâ turpitudinis, ut in ejus honorem pudenda virilia colerentur: non* ſaltem *aliquantùm verecundiore ſecreto, ſed in propatulo exultante nequitia.* Ita apud elegantiſſimum illum Hiſtoriarum Naturalium ſcriptorem lib. XIII. cap. XI eodem ſenſu occurrit: *Ne terram quidem ipſam tritam fuiſſe, quæ nunc*

Ægyptus intelligitur, cum in Sebennytico saltem *ejus nomen omnis charta nascatur; postea addageratam Nilo.* Nec obstat quod Dalecampio suspecta lectio visa est, qui pro *saltem* audacter reposuit *solùm.* Priori enim lectioni favent non vetus tantùm editio Parmensis, sed veteres etiam Codices Manuscripti, ut Vir summus observat, in quibus *altem* legitur pro *saltem.* Sic multorum etiam ex Recentioribus exempla possemus hîc ὅλῳ τῷ θυλάκῳ congerere, *saltem* eodem sensu cum Parente meo usurpatum. Fidem pro cæteris faciet magnus Lipsius libr. de Amphitheatro cap. v. dum inquit: *Theatrum quod Nero postea magnificum in campo Martio erexit fuit* saltem *è ligno.* Nonne liceret Parenti meo, si vel nulla inter Veteres, (quod falsum tamen ostendimus) exempla exstarent, hujus emunctæ naris Critici auctoritatem præ se ferre postquàm Animadversionum scriptori placuit vocem barbaram *efformare* Martyris summi quidem Theologi, sed non perinde harum rerum veteris testimonio tueri. Nulla itaque causa suberat, cur alieno loco particulam illam, ejusque, ut loquitur, peregrinitatem traduceret, quæ præterquàm quod maximorum inter Veteres ac Recentiores scriptorum auctoritate defendi possit, nullam vel levissimæ contumeliæ notam poterat secum importare. Mirum verò Animadversionum Conditorem non ulteriorem in *Dubia Euangelica* Parentis mei censuram exercuisse, nec in eum, quo conscripta sunt, stylum, quod non tam propenso in ipsum animo, quàm defectui argumenti imputandum tot alia documenta clarissimè evincunt.

Ita cæteroquin Animadversionum scriptorem intemperies quædam contradicendi abripit, ut illas etiam voces vellicare sustinuerit, quas purissimas esse & idoneis Auctoribus traditas ex suis noverat Lexicis, quarum usum tamen, ut sibi videbatur, nimis crebrum vir repetitionum hostis acerrimus ferre non potuit. Hujus generis est vox ἀλληλουχία *quam non nego,* inquit, *Græcam esse, quamvis ab uno Dioscoride fortè inter veteres usurpatam, nisi Dionysium Areopagitam numerare velimus inter antiquos. Verùm etsi Athenis ipsis natum poterat Vir doctus eo uti paulò parcius, ne tandem nimiâ frequentiâ vilesceret.* Egregia scilicet ratio! Quasi ex frequentiori usu voces vilioris essent pretii, & non potius melioris notæ, quò frequentius apud probatos scriptores leguntur. An usu aliquid vocibus detrahitur, & non potius accedit? Quæ putidior & homine Theologo magis indigna observatio? Annon eo ipso quo vocem illam ἀλληλουχίας Græcorum pomœriis pro solitâ suâ verecundiâ excludere ausus non est, ullo modo illam vexare debuit, vel ostendere saltem eam præter propriam & nativam suam significationem perperàm à Parente meo frequenter adhibitam? An sua etiam Lexica debuit consulere, ut Græcam illam esse

nunc

nunc edoceretur, & an Dioscorides, si vel uno illo inter veteres auctore gauderet, non idoneus Auctor censori nostro videtur ut Græca censeri possit? An Dictator iste legem aliis figet loquendi, & frequentem usum vocibus illis interdicet, quæ nemini contumeliosæ apud probatissimos Auctores leguntur, & ad rem, de quâ agitur, ἐνεργητικαὶ sunt inprimis & accommodatæ? si per graviores alias occupationes Animadversionum parenti licuisset illum πάσης φιλοσοφίας fontem Homerum æquè ac Muretum vel Baudium evolvere, nisi ex eo fortè aliquid in scholis olim delibavit, quo animi tædio devorare potuisset crebras illas repetitiones, quæ singulis fermè paginis occurrunt, non aliquarum tantùm loquutionum, ut τὸν δ' ἀπαμειβόμενος, vel πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς, aut ἐϋκνήμιδες Ἀχαιοὶ, & aliarum id genus, sed integrorum etiam nonnunquam versuum? Nonne nauseâsset ad talia Censoris nostri stomachus, & protinus infelicem hunc vatem non unguentis cum Platone delibutum, sed infelici inustum stigmate ad Anticyras relegâsset, ὅπως τὰ βέλτιστα ἐλληνικὰ βοηθήσῃ, qui unam ἀλληλουχίας vocem in prolixo opere aliquotiens & decenter adhibitam concoquere non potuit. Vllamne phrasin verò aut vocem frequentius ille Mæonides expressit, quàm Animadversionum scriptor solenne illud *viri docti* elogium, quo perpetuo Parentem meum cohonestare ipsi visum fuit? An verò id eo tantùm animo & eâ fine ab eo factum ut *tandem nimiâ frequentiâ vilesceret*, ut de frequentibus aliis ejus loquutionibus nihil dicam? Quod enim ipsius spectat *præfractam*, in quo præfractè tuendo mirum quàm æstuet, novit optimè Animadversionum Auctor, non alia de caussâ crebrum illius usum Parenti meo displicuisse, quàm quod vox illa Præstantissimorum virorum famæ non levem maculam imprimere videretur.

In hunc verò Grammaticarum observationum censum referri etiam debet, quod de voce *nostratis* sub finem primæ Animadversionum Generalium Partis notat, in cujus nempe expositione hallucinatum graviter Parentem meum non obscurè innuit. Dixerat nempe ille in Præfatione tertiæ *Exercitationum* suarum Parti præmissâ; *Pontificios ad ἐχεμυθίαν sæpe vi veritatis redactos, quæstionarios evasisse, & celeberrimis Theologis inter nostrates in ipsâ Franciâ struem quæstionum proposuisse.* Hic Animadversionum scriptor, ut ejus acumen mireris Lector, præclaram observationem in vocibus illis *inter nostrates* nactus, eâ noluit egregium publicum defraudare. Dicit ergo, *quinam sint celeberrimi Theologi quos vir doctus* nostrates *sibi appellandos putaverit, quibus in ipsâ Franciâ Pontificii quæstionum struem proposuerint, planè ipsum latere. Nam videre quidem celeberrimo Molinæo multas quæstiones propositas fuisse à nonnullis, at non opinari se Parentem meum* nostra-

tem *illum appellaturum, alterum enim eorum esse Gallum, alterum Germanum. Theologum Germanum, qui fuerit in Galliâ inter celeberrimos commemorandus, neminem nôsse se præter Tilenum, quem celebritatem illam suam defectione ad Arminianos obscurâsse & maculavisse, & cui præterea tot interrogationes à Pontificiis fuisse propositas nullus meminerit.* Quæ febriculosa magis aut jejuna grammaticatio? Indignum equidem facinus, & quavis severitate vindicandum, quod Parens meus in Germaniâ natus altusque Theologos Gallos sub illâ *nostratis* nomenclatione complecti ausus est? Dignus in quem eo nomine magnus ille veritatis orthodoxæ assertor, & Pontificiorum æque ac Novaturientium omnium flagellum *Molinæus* incurrat, quem sub illo *nostratium* vocabulo designavit! At primò dato Animadversionum conditori, non concesso, illam vocem semper ad solos ejusdem patriæ & gentis consortes restringi, an grande crimen admisit Parens meus qui sub illâ Theologos Gallos intellexit? Licitum verò id sibi multis nominibus existimat, qui non solùm genus maternum ducit ex Galliâ, sed illam semper ut alteram patriam suam coluit, ex quo in eam adolescens admodum è Germaniâ sibi ab eo tempore non visâ, contulit sese, & in quâ complures annos suavissimè exegit. Qui non multis tantùm & clarissimis in eâ affinitatibus insertus, sed cui artissima à multis retrò annis cum præcipuis totius Galliæ Theologis animorum ac litterarum conjunctio intercessit, immò qui non alium hactenus ordinarium verbi Dei administrum quam linguâ Gallicâ annis egit octodecim, & in eâ quidem Ecclesiâ maximam partem, quæ cum Gallicanis indissolubili nexu copulata unum ferè cum iis corpus constituit. Adde etiam vocem *nostratis* latius patere nonnunquàm, quàm existimat Animadversionum Parens, nec tantùm ejusdem Patriæ aut gentis cives denotare. Quia nempe Calepinus fortè ac Dictionaria Triobolaria non aliter quàm in ultimâ hac significatione vocem hanc exponunt, Vir in antiquorum scriptis hospes existimavit oblatam sibi pulcherrimam super illâ voce cavillandi occasionem. Cur non consuluit prius Ciceronem suum tantus Ciceronianæ Latinitatis arbiter, & vidisset Tusculanarum V. *nostrates Philosophos* nuncupâsse Tullium hoc est *nostræ sectæ*, ut constanter exponunt Interpretes, & doctissimus Stephanus. Annon ergo eadem ratione orthodoxos Theologos cujuscunque tandem gentis & patriæ, ejusdem saltem fidei & religionis vinculo, quod longè omnes alias charitates transcendit, conjunctos, & sociatis operis eandem vineam Domini excolentes, *nostrates* vocare poterit Parens meus, & præ cæteris quidem Gallos, quibus tot nominibus adstrictus est. Melius Censore nostro edoctus erat celebris ille Atheniensium Legislator, qui, ut magnus auctor refert, amicitiæ gratiæque necessitudi-

tudi-

tudinem neceniſſitudi generis prætulit? Deprecetur hîc ergo Lectoris ludibrium Animadverſor, qui Camarinam hanc movere voluit, & innocentiſſima quæque ſcrupuloſâ nimis περιεργίᾳ ſolicitare.

Et quum hîc quidem pædagogicis hiſce obſervatiunculis finem vellem imponere, incidi fortè in aliam ejusdem notæ, quæ in IV. Animadverſionum Generalium Parte occurrit. Quamvis verò ſecurè illam potuiſſem prætermittere, ut quæ tanti Cenſori viſa non ſit, quam ſuperiorum catalogo annecteret, eam tamen ſilentio premere conſultum non duxi, ne id in rem ſuam verteret Animadverſionum ſcriptor quamvis ex eo quidem nihil lucri poſſit in ſe derivare. *Rogatum autem* inquit, *eum vellem alienæ Latinitatis correctorem, ubinam viderit nomen illud* complice. *Nam ego quidem id legiſſe nullus memini.* Aequum certè eſt ut juſtæ adeò & humanæ petitioni quantùm fieri poterit, ſatisfaciamus, ac deſiderium ejus pro virili adimpleamus. Optâſſem verò ne διασυρτικὸν illud *alienæ Latinitatis correctoris* elogium Parenti meo tam ſæpe impegiſſet, ne illud ipſum in eum totiens meliori aliquantò ratione cogeremur retorquere. Obſervet verò hîc Lector alienæ Latinitatis non tam correctorem quàm Cenſorem ideò vocem illam *complicem* nuſquam exſtare, & à Parente meo procul dubio *genitam* cenſere, quod *illam quidem legiſſe nullus meminerit.* An hoc non eſt ingentis in homine Theologo confidentiæ argumentum, quaſi nullæ voces Latinæ eſſent, quas hic Cenſor non *legerit*? Quot ſunt Deus bone! elegantes Linguæ Latinæ Auctores ipſius manibus nunquam triti, & quos oculis numquam uſurpavit ſuis? An ſi vel totam etiam ætatem in hoc ſcholaſtico pulvere conſumſiſſet, audacter magis potuiſſet hîc loqui? Vel an tanta etiam in eo eſt memoriæ facultas, ut voces omnes quas umquam legit in numerato habeat? ſed quia ſcilicet fruſtra hoc verbum in Calepino ſuo aut aliis tribolariis Dictionariis quæſiverat, ipſe verò de illorum auctoritate nefas duceret dubitare, nuſquam eam alibi exſtare, & Parentem meum unum Auctorem agnoſcere nimis paulò præcipitanter exiſtimavit. Sed cur non veteres potius Grammaticos conſuluit, & Iſidorum inter alios in cujus Etymologico diſertè hanc vocem vidiſſet explicatam; *Complex*, inquit, *qui uno peccato vel crimine alteri applicatus eſt ad malum: ad bonum verò nunquam complicem dicimus.* Videre illam etiam potuit apud Prudentium περὶ στεφάνων

Perdere
Puerum ac Magiſtrum complices ſectæ impiæ.

Vt jam Caſſiodorum non afferam, apud quem etiam frequens eſt, & Salvianum alioſque magno numero. Ita doctiſſimus originum Linguæ Latinæ ſcriptor hanc ut bonæ notæ ac uſitatam inprimis commendat: *Com-*

plices,

plices, inquit, *id est gregales sive socii apud Sallustium, quem locum tamen aliqui mendosum suspicantur. At enim creber ejus usus nec temerè. Nam complices ut simplices, quasi cum plica & complicati* & *conjuncti.* Vt non dicam illam quoque in nonnullis Tullii codicibus reperiri, & primâ quidem in Catilinam invectivâ: *sin tu exieris, exhaurietur ex urbe tuorum complicium magna, & perniciosa sentina Reipublicæ,* pro quo alii *comitum* legunt. *Complices* ergo sunt facinoris alicujus aut culpæ socii, quamvis etiam nonnunquam in bonam partem sumpta vox ea reperiatur. Ita sanctissimus ille Ecclesiæ Doctor Ambrosius, *Id quod turpe est,* inquit *non potest esse utile: nequè rursus, id quod honestum est, inutile; quia complex honestatis est semper utilitas, & utilitatis honestas.* Quia annon vox ista si vel nulla exempla superessent, ex analogiâ aut ad aliarum vocum normam formata non esset, & *præsenti* itaque *nota signata*? Quemadmodum enim *simplex* Latinis est apertus & candidus, & doli expers, *duplex* verò fallax & simulator, quales ille dilectus Christi διψύχυς vocat eleganter, non aliter ferè ac Athenæus Corcyræos δίχα θυμὸν ἔχοντας, sic etiam *complex* dicitur quasi cum alio in aliquo facinore complicatus. Sed non opus est eò confugere, quum tot scriptoribus trita sit, quorum major aliquantò est in his litteris quàm *Martyris* aut *nuperi* alicujus *Theologi* auctoritas. Quod enim frequens sit in linguâ Gallicâ, vel ut ipse loquitur Animadversionum scriptor, *quod ad idioma Gallicum accedere videtur, non est continuò Gallicismus existimandum.* Videt ergo infelix Grammaticus illam non esse à Parente meo primùm procusam, immò plurimos adhuc scriptores ipsi tanto Critico lectos non esse, vel suæ saltem memoriæ imbecillitatem deplorabit, quâ factum, ut plurima sibi antehac lecta oblivioni mandaverit.

l. 3. de Offic. cap. XIV.

Iacob. epist. cap. I. v. 8.

Huc referri etiam potest, quod sub finem totius operis fermè in Parentis mei oratione carpit Animadversionum scriptor, duas nimirum negationes ab eo quodam in loco adhibitas, *quas junctas dicit affirmare id quod vel maximè voluisset esse negatum. Duas enim negationes apud Latinos vim habere affirmandi.* At primò quis vidit umquam jejunam magis, & frigidam observatiunculam, quum agnoscat Censor id sæpe *etiam acurratissimis scriptoribus usuvenire*, ita ut Parenti meo festinanti tale quid facillimè potuerit excidere, ut duas particulas negativas pro unâ incogitanter in prolixo opere semel conjunxerit. scire tamem potuit Animadversionum scriptor non destitutum exemplis vel auctoritate hac in parte inter veteres Parentem meum, ac id ita maximè etiam negâsse quod negare voluit. Quamvis enim non diffiteamur cum Censore vulgò *duas negationes apud Latinos vim habere affirmandi*, sciendum tamen illas nonnunquàm & eleganter negationem vel maximè intendere, & id quidem Græco-

rum

tum more, quibus solenne in ejusmodi negationes ad majorem ἔμφασιν geminare. Observavimus id non semel in Plauto *Linguæ*, ut vult Agellius, *atque elegantiæ in verbis Latinæ Principe*, qui disertè inquit in Aulularia 2. 4. v. 7. *Post si quis vellet te, haud non velles dividi.*
In Bacchide 4.9. v. 114. *Neque ego haud committam ut si quid peccatum siet,*
& in Epidico. 5. 1. v. 57. *Neque ille haud objiciet mihi*
in quibus locis duplicatæ negationes non affirmant, sed negationem intendunt, ut notant Lambinus, Acidalius, Taubmannus, Gruterus, Paræus, hujus Comici commentatores. Atque hæc sunt omnia, ut existimo, quæ in Parentis mei stylo μετὰ πολλῆς φαντασίας vellicare visum Animadversionum scriptori. Mirabitur sat scio non parùm Lector tanti illa fecisse virum illius nominis & immane quantùm ab his pædagogicis tricis alienum, ut magnificum ex iis triumphum & victurum omne ævum decus aucuparetur, si spes ejus decollavit hac in parte, magnis saltem excidit ausis, nec mirum hominem viam sibi hactenus parùm tritam calcantem crebra lapsus vestigia reliquisse, si ægrè etiam ferat, nihil totâ illa phalange effectum, hoc emolumenti si sapiat, inde consequetur, ut in posterum melius se suo pede metiri discat, nec in alienam messem falcem suam immittat, Ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην.

CAPVT X.

In quo Animadversionum *scriptoris stylus breviter expenditur.*

ELegans est inprimis, & Christi nomen profitentibus dignissima illa Arabum sententia فَلُجُكَ عَنْ خَصْمِكَ فِي الإِحْتِمَالِ *Triumphus tuus de adversario in tolerantia est.* Nihil enim decet magis erectum animum, & supra seculi ineptias evectum, quàm invictos in medio insultantium agmine, ac ubique sibi constantes spiritus gerere, & contumeliis omnibus unum, sed fortissimum patientiæ umbonem opponere. Neque tamen legitimam & infra debitos limites coërcitam læsæ præter meritum existimationis defensionem interversam quisquàm existimet, aut justam illatæ sibi injuriæ vindictam. Necessaria sæpe est illa, nec tam asserendæ innocentiæ, quàm compescendæ Adversarii proterviæ comparata, & sanctissimorum etiam omnis ævi hominum exemplis corroborata. Nemini mirum itaque videri posset, si post virulenter adeò & contumeliosè, infelicibus licet auspiciis, laceratam ab Animadversionum scriptore Parentis mei famam, vellemus ἶσα βαίνειν αὐτῷ, & quæ justa nobis ac pia indignatio exprimere poterat, eadem in ipsum tela retorquere

re. Quum enim hactenus quo successu Parentis mei *Exercitationes* ac priora etiam ejus scripta Grammatico examini subjecerit, partim à doctissimo BEAVMONTIO, partim à nobis quoque sit in superioribus ostensum, hoc unum reliquum videbatur debellando in totum ingenti illi Censoris τύφῳ, ut severo huic *alienæ Latinitatis correctori*, omnia σφάλματα hac in parte ab eo commissa ipsi fideliter repræsentaremus. Sed quia ingratiis nobis devorandum fuisset ingens animi tædium, & vastum illud Animadversionum opus cum curâ evolvendum, ut singula quæ adversus puræ Latinitatis genium sine numero admisit, studiosè notaremus, satis nobis visum fuit nonnulla quæ obiter tantùm & sparsim in hoc genere observavimus vel sponte potius se nobis ingesserunt, hac vice delibare. Ex iis judicium facere poterit Lector, quàm proclive nobis fuisset hunc Syllabum locupletiorem multò exhibere, si singula Censoris verba ac phrases anxiè examinare constitutum nobis fuisset, & licebit illi ἐκ κρασπέδου τὸ λοιπὸν ἱμάτιον æstimare. Ne verò in querelas varias, quod ipsi solenne, effundatur Animadversor, & iniquè secum agi clamitet, qui in eo castigetur, in quo datâ operâ neglexit diligenter elaborare, non tam illius verba, quàm rem ipsam expendat Lector. Videbit illum non solùm ambitiosam Ciceronis imitationem passim præ se ferre, sed seriam etiam illius lectionem Parenti meo non semel commendare, & ex unâ illâ Romanæ suadæ medullâ, Livio item fortè, Terentio, Cæsare, ac Lucretio voces omnes & phrases in solidum petendas apertè significare. Immò illum eo nomine mordaci stylo Parentem meum perstringere, ob unam vel alteram vocem non ex dictis Auctoribus, sed vel Catone, vel Varrone, vel Bilbilitano etiam vate petitam. Adde ipsum accuratum verborum delectum passim profiteri, & styli puritatem sibi vel in ipsâ SPECIMINIS Præfatione vindicare, dum inquit, talem se in hoc opere adhibuisse non elaboratum quidem, ***purum illum tamen atque Latinum.*** Quod an ubique obtineat, & quo jure sibi eo nomine gratuletur, non erit planè ἀπροσδιόνυσον paucis dispicere, & utrum Ciceronem suum feliciter adeò ubique expresserit. Non in hunc finem verò alias Censoris lucubrationes consulemus, ne in tragicos questus erumpat, aut prolixum ex iis loquutionum catalogum texemus, quas Gallicismos meros, & puris omnibus scriptoribus ignotas ipse fateri cogeretur. Quamvis enim nobis hac in parte suo exemplo præiverit, noluimus tamen illius iniquitatem æmulari, vel tantum temporis in nugis illis excutiendis collocare. Contenti erimus hac vice nonnulla id genus, quæ sine anxio examine in oculos primò incurrerunt, annotâsse, & in eo quidem opere, in quo non puritatis solum in scribendo, sed accurati etiam Grammatici laudem sibi assertam voluit.

Ac primò quidem quot voces varias sparsim in hoc SPECIMINE usurpârit non Ciceroni tantùm, sed aliis omnibus priscis & puris scriptoribus ignotas Animadversionum scriptor, non pigebit aliquot exemplis hîc demonstrare, quæ fidem de reliquis faciant. Mirari autem hîc subit inprimis, ut exinde initium ducam, summam ejus confidentiam, qui non solùm *gratitudinis* vocem in Præfatione suâ adhibuit, quod in Theologo tolerari fortè potuisset, sed eâ *nullam in Linguâ Latinâ meliorem* discrtè pronuntiare ausus est. At quî majorem quæso Ciceronianæ & puræ Latinitatis ignorantiam profiteri potuit tantus Ciceroniani delectus amator? Quamvis enim non diffiteamur plurimis illam ex Recentioribus frequenter excidisse, eâ tamen *nullam in lingua Latinâ meliorem* dicere non debuit quàm elegantiores omnes & puritatis in scribendo sectatores studiosè declinant, ut priscis omnibus & puris Linguæ Latinæ Auctoribus incognitam. Quid certius quàm voces *gratitudinis* & *ingratitudinis* nusquam apud Ciceronem, Terentium, Cæsarem, aliosque ex quibus scribendi normam petendam censet Animadversionum scriptor, occurrere. Tullius quidem, quem Parenti meo totiens imitandum proponit, voces illas constanter refugit, ut vel ille locus clarissimè ostendit, qui exstat primo de Legibus: *Quæ autem natio non benignitatem, non comitatem, non gratum animum, & beneficii memorem diligit.* Annon manifestè vitavit hic vocem *gratitudinis & περιφράζειν* maluit, quàm illam adhibere. sic pro *ingratitudine* nonnunquam dicit *ingratum animum*, ut quum ait Lib. IX. Epistol. 11. ad Atticum: *sed quia ingrati animi crimen horreo*; nonnunquam etiam vocem Græcam ἀχαριστίας exprimere maluit, ut eodem libro Epist. VI: *sed ita meruisse illum de me puto, ut ἀχαριστίας crimen subire non audeam.* Quî ignorare id potuit Censor, qui Auctorem hunc, si illi credimus, totum usu trivit, vel si id noverat, quâ fronte illam *gratitudinis* vocem tanquam omnium Latinissimam obtrudere nobis voluit! Annon licebit hic nobis ab ejus in hac palæstrâ Criticâ parùm exercitati, judicio ad virum diffusissimæ eruditionis & in hac litteraturæ parte Principem provocare, qui in illo aliquotiens laudato opere de *vitiis sermonis* voces *gratitudinis* & *ingratitudinis* tanquam barbaras explodit, & totidem verbis inquit, *qui vel istud vel alterum vocabulum amet, rivalem me habiturus non est, quippe qui sciam nesciri hæc ab iis, qui castè loquuti sunt, etsi à gratus & ingratus similiter deduci possent; ac à magnus & amplus descendunt magnitudo & amplitudo sed attendere oportet quid usus ferat.* Et postquam exemplis aliquot probavit ea nullis inter veteres castigatæ Latinitatis scriptoribus fuisse usurpata, addit: *Atque hinc liquet lemmata illa in Valerio Maximo non esse ab ipso Valerio: ut in quibus sint ignota antiquissimis illis Romuli nepotibus* gratitudinis & ingratitudinis *vocabula, nisi dicamus haud usquequaque Auctorem hunc fuisse puritatis studio-*

sum, ut apud quem in ipso Operis ingressu legamus, mea parvitas eò justius ad favorem tuum decurrerit: *qui sermo Iusto Lipsio jure videtur servilis & cellarius.* Atque hic locum integrum exscripsimus, ut videat Lector, quâ fronte Animadversionum scriptor *gratitudinis* vocem non Latio tantùm vindicare, sed ut omnium optimam & purissimam edicto censorio pronuntiare sustinuerit. Idem judicabit cui credere hac in parte debeat *Æmilio Scauro*, an verò *Sucronensi?* Regeramus hîc etiam Animadversionum Parenti sua verba: *Etenim quia nomen est apud Lucretium & Ciceronem, & Cæsarem, & Livium, & omnes alios purioris & verioris Latinitatis auctores incognitum atque insolens, rectius meo judicio fecisset si eo in totum abstinuisset.* De verbo *efformare* quo etiam in hoc opere usus est, superius visum. Quum enim metueret forte ne sibi à Parente meo exprobraretur, in cujus Latinitatem acrem adeò censuram exercuerat, illi accusationi sibi obviam eundum existimavit, unde inquit in Præfatione, *se vocem illam non refugisse, tum quia à Martyre usurpata esset, tum quia constaret Analogiæ ratio, nec indigna videretur, quæ Romanâ civitate donaretur.* At nequicquam hæc omnia. *Refugere* enim omninò illam debuit, tum quia Latina non esset, nec apud Ciceronem, quem unum vult æmulari, reperiretur, tum vel inprimis quod Parentem meum, ut statim visum, vocibus illis *in totum abstinere* jubeat, quæ apud Tullium aut coævos scriptores non leguntur? An repente tantùm mutatus ab illo, qui ex uno Cicerone, item Livio, Terentio, aut Cæsare singulas voces hauriendas censoriâ gravitate decernebat? Quâ etiam auctoritate privilegium illud voces Romanâ civitate donandi vult sibi soli assertum, & an ejus nomen tanti est in his litteris præ cæteris omnibus ponderis? Adde illum jam sæpius nobis allegatum celeberrimum Vossium vocem illam *efformare* è Latio pariter eliminare, qui ejus loco scribit classicos Auctores usurpare verba illa *exprimo, fingo.* Ignoraverat scilicet vir doctissimus illam Dictatori nostro familiarem, nec solenne illius Censoris decretum animo præviderat, cujus unius arbitrio voces probæ aut spuriæ decidi in posterum debent. Illum insuper demissè rogatum vellem, quo Cicerone, Livio, aut Terentio, agnoscis ejus verba mi Lector, aut alio etiam purioris Latinitatis Auctore, usus sit vocibus *electivus* (nec enim peculiarem ejus exemplo singulis observationem volumus indulgere) *condonatrix, excusabilitas, inexcusabilitas, medicatrix, renudare, adglutinare, idoneitas, impetratorius, præposteritas, expensio, insultator,* ac plurimis id genus aliis, quas hic nullo labore possemus colligere, si in eo triumphare nobis propositum foret. Quamvis enim nonnullæ voces ex iis in Recentiorum scriptis nonnunquam fortè reperiri possint, scire tamen debuit Censor Ciceronianas non esse, ac proinde iis *in totum abstinere*, quod à Parente meo exegit.

Certè

Certè aliquanto meliori jure licet nobis illas in ipso perstringere, postquàm unam vel alteram id genus vocem, Recentioribus passim, ut ipse fatetur, tritam, in Parente meo vellicare ausus est. Scire etiam vellem, an illud Censoris *impetratorius* melioris notæ sit quàm *illusorius*, cui adeò infensus est, aut magis ex analogiâ formatum. Ita *indigetare* perpetuò dicit Animadversionum Parens pro *indigitare*, quamvis ne hoc quidem ex sententiâ maximorum virorum pro nominare, aut quasi digito aliquid demonstrare Latinè dici possit. Hoc asseruit olim contra Germanum quendam vir Græcæ juxta & Latinæ Linguæ peritissimus Ioannes Auratus, qui vocem illam eo sensu quo à Censore nostro usurpatur, nusquam inter veteres adhibitam contendit, sed pro *indigitem facere*, quæ planè alterius loci significatio est. Quod verò afferri solet ex Macrobio priori significationi tuendæ, apud quem lib. 1 Saturnal. cap. XVII. legitur *indigitare*, alius vocis est illius sensus, quàm ut Lexicographorum vulgus existimat. Ita *invocare* exponit illam eo loco clarissimus Vossius: *Verùm indigitare quidem Latinum est, sed notat invocare, atque ita quoque utitur Macrobius.* Vnde verbum illud etiam non à *digitis*, vel ab *indico*, ut ineptè nonnemo, sed ab antiquo *inde* pro *in*, & *citare* h. e. *vocare* deducendum censet, de quo plura etiam in Originum libris pollicebatur. Animadverterat tamen hoc jam ante Vossium Scaliger qui *indigitare* pro *indicitare* dictum voluit, ut *citatam plebem* dicebant, quæ in judicium vocata esset, & magnam inter C & S cognationem docuerat. Huc facit etiam quod apud Festum legi ante dies aliquot, *advocitat sæpe advocat*. Sic *ressuscitare* & *ressuscitatio* scribit Animadversor per geminum S non semel quum *resuscitare* tamen & *resuscitatio* per simplex dici debeat, nec unquam aliter scribi soleat. Observandum verò Censorem aliquot etiam voces ex mediâ Philosophorum scholâ petitas non refugisse, quales verbi gratia sunt *futuritio*, *relativum*, *subordinatio* & *subordinatus*, *sanctificare* & *sanctificator*, *mediatorius*, *identitas*, *aptitudo*, *simultaneitas*, gratia *objectiva* & *subjectiva*, in *particulari*, *indeterminatum*, aliæque quas minimè omnium usurpare debuit, postquam illam sermonis barbariem homo politioris ingenii in Parente meo procaciter adeò traduxit. sic ille etiam, qui Parentem meum tanquam *voces antiquas studiosè conquirentem* acerbè perstrinxit, & unam tamen *consibulam* ex *Exercitationibus* proferre hunc in finem potuit, non dubitavit primus in eundem lapidem impingere, apud quem leguntur voces *stribligo* & *dispalescere*, de quibus actum in superioribus. Ita ut mirum sit inprimis Censorem in iis ipsis frequenter lapsum esse, quæ Parenti meo tanto fastu & dicacitate objecit.

Cæterùm si omnes illius loquutiones & phrases vellemus in unum congerere, quæ vel barbaræ sunt, vel meri Gallicismi aut multùm fal-

tem à Linguæ Latinæ puritate recidunt, miraretur ipse Animadversionum scriptor immanem illarum cumulum, nec de suâ in scribendo puritate in posterum confidenter adeò gloriaretur. Vnam vel alteram obiter hîc afferemus (piget enim his nugis ulterius insistere) pleniorem illarum catalogum exhibituri, si molestus esse pergat hac in parte Aristarchus. Ac primo libenter ab eo sciscitarer, quo auctore dicat aliquotiens *Deum misereri voluisse ab eâ misericordiâ*, aut *justum esse* vel *misericordem ab eâ misericordiâ*. Cur non simpliciter dixit *Deum misereri voluisse*: aut *justum esse* vel *misericordem eâ misericordiâ* vehementer fallor si illud ex Ciceronis, aut Mureti etiam vel Baudii, quæ assiduâ tamen versat manu, scriptis hauserit. Ita ejusdem commatis est, quod dixit *dentes infringit in solido*, immò gravius aliquantò in eo errat tantus Grammaticus, si enim uti voluit præpositione *in*, debuit illam cum Accusativo construere, & dicere *dentes infringit in solidum*, non *in solido*. Ita in celebri illa Inscriptione Herodis Attici, quam doctissimis notis illustravit incomparabilis Salmasius, ῥῆξαι μάκελλαν εἰς δένδρα καὶ ἀμπέλυς legitur, *infringere* nimirum pro infligere aut impingere, *ligonem arboribus & vitibus*. Vnde debuit potius verbum illud absque præpositione *in* quæ redundat planè, cum Dativo conjungere, quemadmodum Græcis dicitur ἐνρῆξαι μάκελλαν τοῖς δένδροις, & Terentius dixit in Adelphis, *Plus trecentos colaphos infregit mihi.*

Sed excusatione dignus est, nec enim fortè eo usque in cultissimi hujus Comici lectione pervenerat, nec Andriam etiamnum, in cujus lectione dum hæc scriberet occupari sese paullò ante professus fuerat, aut reliquas interjectas absolverat. Non verò hîc vocis unius pro altera positionem illi exprobratum ibimus, ut quum alicubi dixit *perseverare in integritate* pro *in incredulitate*, quamvis id illius incogitantiæ potius, quàm typothetæ incuriæ imputandum nemo non videat. Quod si illi crebros & frequentes σολοίκυς imputaremus, quod facere tamen nolumus, qui passim in hoc opere occurrunt, ut *præstaturi* pro *præstituri*, item *ut mortuos alloquantur*, *& sapientiam cum benevolentiâ haud satis accommodant*, pro *accommodent*, ut innumera id genus alia omittam, & exinde eum primarum Grammaticæ regularum oblitum pertinaciter vellemus contendere, nonne cœlum terræ clamoribus misceret, quum tamen Parentem meum eo nomine indignis modis traduxerit. Nec illum etiam perstringere volumus, quod hiulca sit ejus oratio nonnunquam, nonnunquam etiam redundans, ut quum inquit: *Missus ergo fuerat Christus, ut ministerio illo, quod tam in prædicatione Euangelii, quàm in patratione miraculorum per se obire debuit ad Iudæos solos.* Quo enim referatur illud *ut* fateor me ignorare. Sed nolumus eâdem cum ipso iniquitate agere, nec ea illi affingere, quæ in operarum culpam protinus rejiciet, privilegio ipsi uni, ut mihi videtur, indulto.

Animad. General. Part. I. pag. 70.

Animad. General. Part. III. p. 143

Ita

Ita ne accentus Græci perperam collocati impingi illi in posterum possent, seriò cavere voluit Censor in eâ, quæ agmen operis claudit, προσφωνήσει; *Alicubi*, inquit, *procul dubio in collocatione Græcorum accentuum erratum esse, idque se in nonnullis observâsse.* Hac enim confessione se ab omni reprehensione securum fore existimavit. Ita frequentia id genus σφάλματα à se in Dissertatione admissa, & à Parente meo obiter notata eodem astu à se amolitur, & in operarum errores rejicit in Primâ Animadversionum Generalium Parte. Non incautus utique aut ineptus Disputator, qui plurima sibi objectà operarum incuriæ insolidum asscribit, ipse interim tantùm abest ut id Parenti meo licitum velit, ut illum eo nomine virulenter exagitet. Ne stomachetur tamen Censor, si dicam illum difficulter hac in parte fidem ab iis extorsurum, qui meminerint non uno aut altero in loco ab eo erratum hac in parte, sed in unâ sæpe eaque exiguâ pagella ter vel quater easdem voces recurrentes ut φιλαληθὴς pro φιλαλήθης & alias id genus perperam semper accentibus notatas, idque solenne illi in aliis ipsius operibus. Liceat hîc mihi ejus votum nuncupare, *quàm vellem Typographus* (si illud penes se adhuc tanquam reconditum κειμήλιον asservat) Dissertationis *Viri docti autographum fideliter nobis repræsentaret.* Quamvis enim hæc levia & exigui momenti videantur, sciendum tamen id scriptori accurato, & in hac eruditionis parte exercitato nunquam usuvenire, minus id tantum Criticum decere, qui ignorare non debet sæpe exinde confusionem, & alium ab eo quem scriptor intendit, sensum enasci, quum notum sit varias esse voces inter Græcos, quæ solo spiritu vel accentu distinguantur. Suum verò in voce συζητήσεως lapsum negare non sustinuit Animadversionum scriptor, quum nulla spes affulgeret illum vel minimâ coloris specie Typothetis imputari posse, sine gravi prostituti pudoris notâ. Certè puerilis fuit & ridicula hallucinatio, quemcunque errori suo obtentum quærat. Nec enim si vim illius vocis Græcanicæ & ejus usum assequutus esset, in ejus explicatione turpiter adeò errâsset. Quod verò ait in primâ Animadversionum Generalium Parte Thesibus Parentis mei præscriptum titulum Disputationis, συζήτησιν autem & Disputationem idem esse, unde facile se inductum ut de altera quadam Disputatione typis vulgandâ intellexerit, joculare est, & illius in apertissimo errore defendendo pervicaciæ argumentum, quæ jam abundè sunt à Parente meo in *Exercitationibus* suis expensa. Sed solenne est Animadversionum conditori eadem sæpius confutata audacter tamen tanquam intacta magnâ sui æquè ac Lectoris fiduciâ reponere. Quod verò ait simpliciter συζήτησιν & Disputationem idem esse, in eo iterum, licet jam à Parente meo edoctus, peccat. Cum restrictione id enim intelligendum, nam συζήτησις non quamvis in genere Disputatio-

nem

nem significat, sed collationem potius quæ cum aliquo instituitur, quemadmodum συζητεῖν apud Græcos est rationibus cum aliquo conferre. Vnde id perperam de aliâ Disputatione typis evulgandâ intellexit, quæ quum versetur in nudâ alicujus argumenti ab omnibus personis abstracti tractatione, συζήτησις nunquam dici potest. Non omittendum quoque, Censorem, ne in Græcâ litteraturâ hospes in posterum aut minus subactus audire cogeretur, suæ nobis etiam in Græcis κρίσεως illustre documentum dare voluisse in voce *idoneus* quam dicit *fortasse ex Græcorum δεινὸς factam.* Sive verò ipse auctor sit præclaræ hujus etymologiæ, sive eam aliunde hauserit, vereor admodum ne *fortasse* spuria sit. Nec propriè enim δεινὸς idem quod *idoneus* & qui hanc linguam vel primis labiis degustârunt, nôrunt aliam esse planè illius vocis significationem. Alii vocem *idoneus* probabilius deducunt ab ἴδιος proprius, quemadmodum etiam Gallis *idoneus* reddi solet *propre ou convenable à quelque chose.* Alii longius progrediuntur, & ejus originem ex ipso oriente arcessunt, & quidem ex Chaldæorum עדן quod *tempus*, oportunitatem, denotat. Sed cur non potius rejectis omnibus & valere jussis hisce Etymologiis, eam à Græco ἱκανὸς, quemadmodum etiam eâ linguâ propriè reddi consuevit, rectà mihi deducere liceat. Nec extortam illam etymologiam aut fidiculis expressam quisquam dixerit, qui levi utriusque Linguæ notitiâ tinctus est, immò qui eam accuratius inspexerit, omnium planissimam facilè reperiet. Mutatur enim tantùm K in Δ & A in O nec utrumque sine exemplis. Ita primum quod spectat, quas Græci κεμμάδας Siculi καμμάδας vocarunt, Latini *damas* dixerunt K in Δ similiter converso. Illâ verò litteræ A in O mutatione nihil Æolibus inprimis familarius, quibus natales suos debere Romanorum linguam cuivis notum. Sic pro παῖς dixerunt πόϊς & πόϊς, unde Latinorum *puer*, ποίω pro παίω, πολωντα pro παλωνθα, unde Latinum *polenta*, πόνος pro πάνος, βόλης pro βάπης, ὀνόγυρος pro ἀνάγυρος, & sexcenta id genus. Sic pro ἱκανὸς etiam ἱκονὸς, & κ in δ, ut ex κάμμας factum *dama*, translato, Romanorum *idoneus* meo quidem judicio effluxit. Et hîc quidem manum sistimus pædagogicarum id genus ineptiarum non mediocriter pertæsi: Eo tamen luto illa inquinanda fuit, & retundenda Animadversionum scriptoris Grammaticum se magno fastu inferentis procacitas. Eadem operâ demonstrandum, non solùm Parentem meum decipulis illis, quibus se implicatum illum habere gloriabatur, solutum esse atque expeditum, sed iisdem viceversâ irretitum manere Animadversionum conditorem. Non veremur verò ut in Lectoris ludibrium hac in parte incurramus, qui animo reputabit suo, nihil hîc aliud nos egisse, quàm τῷ αὐτῷ ξίφει ἀντιμυκτηρίζειν.

FINIS.

L E C T O R I.

Iam carceres mordebat hujus Speciminis *publicatio, quum ex inopino vidi mihi impositam tui in calce hujus Operis de novo compellandi necessitatem. Expressit illam mihi acer quidam pietatis sensus ob laceratam, quod nunc mihi primùm innotuit, putidissimis calumniis Optumi & beatissimæ memoriæ Parentis famam. Ita ut profectò crimen ducerem nullo expiandum lectisternio, si tot obstrictus modis, tot devinctus beneficiis placidè nunc in Domino quiescenti, ejus existimationem non conarer ab omni ærugine, quantum in me est, immunem vindicare. Miserat ad me ante dies aliquot vir ingenio & eruditione magnus* Philippus Vincentius Iudicium *suum virulentissimæ* Animadversionum *scriptoris Philippicæ oppositum, ex cujus lectione proclive mihi fuit colligere, Animadversorem Epistolam aliquam post luctuosum dilectissimi Parentis obitum publici juris fecisse, in quâ cineres ejus moveret, & illius nomen indignis modis proscinderet. Quæ res quum animum meum, quemadmodum debuit, graviter commoveret, neque tamen constaret satis, cujus farinæ illa essent, quibus ejus* Manes sollicitari *innuebat Clarissimus* Vincentius, *commodè hanc mihi solicitudinem exemit. Theologorum decus, & mihi Parentis loco unicè colendus,* Andreas Rivetus, *misso ad me excerpto illius libelli Animadversoris, in quo sequentia totidem verbis reperiuntur;*

Agmen claudit *(eorum nempe qui scripta in eum parant)* Clariss. Spanhemius duobus ingentibus voluminibus, quorum alterum ipsius nomine insignitum in specimen Animadversionum comparatum est, exiguo charactere in quarto, alterum sub nomine Ezechielis Spanhemii exercitatoris filii destinatum est sermonis mei vitiis castigandis & corrigendis. Atque in istis operibus urgendis tanta est hominis assiduitas, tantaque vigilantia, ut Lectiones publicas deseruerit, & collegia privata contra morem ipsius perpetuum nulla amplius habeat, conciones publicas non frequentet & aliis pro se faciendis mandet, duasque res tantùm diligenter curet atque agat, ut Amyraldum retundat, sic enim ad me scripserunt amici mei, & Mori adventum in istas oras impediat. Quæso, vir Reverende, putasne istum hominem zelo Iesu Christi incendi, qui legitimas illas atque necessarias occupationes sibi deserendas esse putat, ut impugnet opinionem meam de Gratiâ universali? Tantine est impedire ne credatur Christum esse redemptorem humani generis universi, ut præ studio illo omnis alia res & in Ecclesiâ & in scholâ nihili facienda esse videatur? O miram Theologi præposteritatem, qui cum sui omni respectu neglecto id unum satagere deberet, ut Christi gloriam amplificaret, ejusque gra-

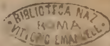
tiam, quantum posset, porrigeret ad omnes, posthabitâ Christi gloriâ in id totus incumbit & sudat noctes atque dies, ut videri possit statim potuisse respondere, & propriæ gloriæ velificetur.

Fateor me hæc legentem vix propriis oculis fidem habuisse, & hæsisse aliquamdiu ad tam atrocis calumniæ lectionem non leviter perculsum. Ubi quæso gentium & hominum fidem, ac prædicatam tanto ambitu charitatem, si per tam splendida mendacia Virorum de Christi Ecclesia optimè meritorum memoria traducatur, & licenter adeò in eorum æternitatis jam possessorum famam involent ejusdem fidei & professionis vinculo conjuncti! O miram utique Theologi non tam præpostcritatem, *quàm vel incredibilem in fingendo audaciam, vel singularem quandam in credendo supinitatem? Neque enim idcirco veniæ locum quærat Animadversor, quod ab aliis tam insignis calumnia ad ejus aures delata fuerit, nec penes eum sit illius imposturæ fabrica, quum ille non adeò invidiosè solum & eâ iniquitate, sed tantâ vel inprimis confidentiâ eam obtrudat, ut nollet quemquam commentum illud vel minimùm in dubium revocare. Ne ergo tam putidum mendacium tantâ securitate asserenti quisquam paullò à nobis remotior calculum suum temere posset apponere, & intempestivo silentio macula hæc Sanctissimi viri memoriæ maneret in æternum inusta, cavendum hîc paucis viri magni jure merito censuêre. Testor hic ergo coram Deo & hominibus, merum esse & insanum commentum, & ab omni veritate æquè alienum quàm quod maximè, quæ congerit hoc loco Animadversor ad perstringendam τοῦ μακαρίτου existimationem. Συμμάρτυρες accedent mihi quoquot vel docentem hîc illum audiverunt, vel privatâ ejus familiaritate usi sunt, aut cum quibus litterarum illi commercium intercessit. Nullos ille publicos, nullos privatos labores, eâ de caussâ quam fingit Animadversor, intermisit, seu illi ex ambone verba facienda fuerunt ad populum, seu ex pulpito formanda juventus Deo sacrata, seu quæcunque alia fuerunt munia, quæ obire illum ex officio oportuit. Immò tantùm abest, ut* nullas amplius conciones habuerit, *ut post acceptum jamdiu* Animadversionum *opus novam sibi provinciam imponi passus fuerit & qui hac in Ecclesiâ extraordinario tantùm Pastoris munere functus eo usque fuerat, id continuis illius precibus & desideriis tandem dederit, ut Ordinarii Pastoris vices expleret. Unde & duplicatus illi labos, & onus arduum ejus humeris de novo injectum, ut quem tot occupationibus jam ante obrutum propemodum mirarentur amici, alii eum iterum & gravibus quidem posse sufficere non parum stuperent. Nec ab eo tempore quidquam de solito penso remisit, aut à publicis privatisve exercitiis temperavit sibi, nisi cogente nonnunquam valetudine infirmâ, cum quâ per annum propemodum integrum ut jam alicubi dixi conflictatus est. Ea verò de caussâ illum umquam à docendo supersedisse, aut* aliis concionibus pro se faciendis mandâsse, *quo* VINDICIAS *suas adornaret, tam falsum est quàm quod falsissimum: & quod pace tua dicam, Animadversor, quia dicendum mihi est, purum putum mendacium. sed*

in-

intolerandum vel inprimis est, quod ne publicis quidem concionibus vis illum propterea interfuisse, & eum omnia idcircò sacra exercitia omisisse confidenter adeo, quasi de re certò tibi comperta loquereris, ausis affirmare. Priora quidem commenta cum indignatione non levi, istud sine horrore aliquo legere non potui, quò gravissimam piissimo Dei servo accusationem intentas, & eum tanquam turpem omnis divini cultus desertorem non vereris traducere. Quàm dignus esset omnibus illis tuæ Rhetorices flosculis, quibus illum adeò liberaliter conspergis, si talis revera fuisset ὁ μαχαιρίτης, qualem eum nobis coloribus tuis depingis, prophanum aliquem & ex eorum grege qui sine Deo vivunt, potius quàm fidum Euangelii præconem. An atrociorem calumniam potuisti de illo publicare, qui si vel nulla alia decora habuisset, quibus ejus nomen aliquo haberi in pretio meruisset, admirandæ certè nec fucatæ aut ad pompam comparatæ cujusdam pietatis nomine, abundè sese commendare potuisset. Nihil enim pietatis illi exercitiis antiquius, nihil quod lubentius aut frequentius admitteret, ac vel illa potissimùm die, quàm ut soli Deo sacram sanctissimis tantùm curis solitus fuit transigere. Neque enim illum ex ingenio tuo æstimare debuisti, qui librorum tuorum Inscriptiones non illis tantùm diebus consuevisti concinnare, sed vel imprimis ipso Paschatis die, quo aliis rebus ministrum Euangelii decebat vacare. Ex quo patet quantùm ab omni absis veritate, & quàm temere fidem tuam mendacissimis delatoribus, (neque enim aliter possum nuncupare adeò insignis imposturæ auctores obstrinxeris) qui persuasum tibi voluêre τὸν μαχαιρίτην Musei sui parietibus inclusum, relictis & abjectis omnibus occupationibus aliis utut gravissimis & urgentibus maximè, in eo sudare dies atque noctes, *ut aliquid* Animadversionibus *tuis reponeret. Ne ludos tibi hac in parte facias, aut credulas nimium adulatoribus tuis aures præbeas, quasi tantâ animi contentione & tam incredibili assiduitate laborandum fuisset desideratissimo Parenti in parandis* VINDICIIS *suis, & refellendis dicteriis partim, illa enim utramque* Speciminis *tui paginam faciunt, partim argutationibus tuis. Nihil solutiori ille, & minus sub onere fatiscenti animo exequebatur, ubi vel minimum nactus fuerat otium, quod illi scriptioni indulgeret, & quâ pollebat in scribendo facilitate ac promptitudine, una horâ plura nonnunquam ad prælum folia adornabat. Nec duo* ingentia *parabat* volumina, *quo Adversarium suum obrueret, ut scribis Animadversor, sed unum tantùm, & quod in Majorem aliquanto, quàm* Specimen *tuum, molem excrevisset, si nobis integrum illud tibi licuisset exhibere. Nam quod ingentis voluminis elogio ornare volueris superiores paginas tuæ Criticæ examinandæ destinatas lepidum est, & solo hujus Operis conspectu refutari facile. Quia tamen credidisti* sermonis tui vitiis castigandis & corrigendis *scriptum aliquod* destinari, *non à vero omnino aberrâsti, quod ingenti hanc in rem volumine opus fuisse censueris. Ea enim certe est vitiorum id genus in vasto illo tuo* Specimine *seges, ut si vel otium vel animus etiam fuisset scrupulose illa & accuratè persequi,*

ingens ex iis volumen facilè conflari potuisset. Sed cuivis ex praecedentibus liquet, mihi non tam propositum fuisse sermonis tui vitia castigare & corrigere, *quàm impetitae magno sed irrito molimine benedictae in aeternum memoriae Parentis Latinitati pro tenuitate meâ suppetias ferre, & paedagogicas tuas hanc in rem observationes configere. Nec ridiculum minus aut à vero abhorrens, quod exiguae illius opellae Parentem meum auctorem velis pertendere, quem ex ingenio tuo metiris, &* dies atque noctes sudare *existimas Grammaticis id genus tricis excutiendis. Ejusdem commatis sunt, quae de* Mori adventu in istas oras impediendo *captatâ occasione inseris, quod argumentum est firmissimum hominis in quaerendâ undiquè materiâ insectationis anxiè laborantis, & nihil pensi habentis, modò Parentem meum quocunque tandem pacto differret. Et quamvis multa sint nobis ad manus, quibus rancidam illam calumniam possimus retundere, & quam eo nomine cum sequacibus tuis defuncti memoriae injuriam conaris inferre, multis amoliri, nihil attinet nunc tamen ulterius nos in hoc argumentum, quod paucis expediri non posset, & ab hoc loco planè alienum praeter omnem necessitatem diffundere. Hoc unum verò nunc restat, Animadversor, ut si adhuc aliqua candoris mica penes te reliqua sit, credulitatem tuam affatim rideas vel deplores potius, & quae temerè adeò & confidenter scripto publico consignare ausus es, publica etiam scriptione revoces, & primus errorem tuum jugules. Deinde ut amicis illis tuis, quibus ad fingenda ejusmodi commenta tantum inest audaciae, amicitiam non solum omnem renuncies, sed dicam etiam capitalem scribas, quod tam putidis mendaciis animum tuum nimis ad talia pronis auribus haurienda pronum soleant pascere, atque ita publicè illa tantâ curâ proponendi ansam dederint. Si verò illi ex eorum numero sint,* quorum nomen nulla ars à te extorquebit, *iis enim testibus nonnunquam uteris, & lucem refugiant tam horrendae calumniae auctores, melius sibi profectò, sed non aequè pudori tuo ibunt consultum. Illi obscuritate suâ & tuâ in celandis illis fide freti tuti in angulo aliquo delitescent, & poenitentiâ procul dubio ducti illius facinoris gravibus conscientiae stimulis pungentur, tu verò nimiam credulitatem tuam prolixè debebis luere, nec suavia id genus commenta scriptis tuis infarcire, ne fidem in posterum Lectoribus tuis difficulter extorqueas.*

FINIS.

